

Nam quidam nuper, de ipso sacramento corporis A et sanguinis Domini non rite sentientes, dixerunt : Hoc ipsum corpus ^a, et sanguinem Domini, quod de Maria Virgine natum est, et in quo ipse Dominus passus est in cruce, et resurrexit de sepulcro ^b.... cui errori quantum potuimus, ad Egilum abbatem scribentes, de corpore ipso quid vere credendum sit speruimus. Dicit enim de corpore et sanguine suo ipse Dominus in Evangelio : « Ego sum panis vivus, « qui de cœlo descendi ; si quis manducaverit ex « hoc pane, vivet in æternum. Caro enim mea vere « est cibus, et sanguis meus vere est potus. Qui man- « ducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, « habet vitam æternam. » Hanc ergo vitam non ha- bet, qui illum panem non manducat, nec istum san- guinem bibit. Nam illam temporalem vitam sine illo B homines utcumque in hoc sæculo habere possunt, qui non sunt per fidem in corpore ejus ; æternam vero nunquam, quæ sanctis promittitur. Ne autem putarent sic in isto cibo et potu, quem carnaliter sumunt, et spiritualiter non intelligunt, in fide promitti vitam æternam : ut, qui eam sument, nec anima, nec corpore morentur, huic cogitationi dignatus est occurrere. Nam cum dixisset, « Qui manducat « carnem meam, et bibit meum sanguinem, habet « vitam æternam, » continuo subiecit et dixit : « Ego « resuscitabo eum in novissimo die, » ut habeat in- terim, secundum spiritum, vitam æternam. In no- vissimo ergo die, quando anima incorruptum corpus suscipiet, tunc anima et corpus cujuscunque sancti, in unum sociata, habebunt vitam æternam, quia adunantur simul caput et membra, et sic totum corpus Christi gaudebit in perpetuum. Caro enim mea

^a Cod. Ant. Faurii addit, *esse*. Mab.

^b Lacuna hic est in ms. exemplari Canisii, sed sic eam replevit Baluzius : *idem esse quod sumitur de*

« vere est cibus, et sanguis meus vere est potus. » Cum enim cibo et potu id appetant homines, ut non esuriant, neque sitiant, hoc veraciter non præstat, nisi iste cibus et potus, qui eos a quibus sumitur immortales et incorruptibiles facit ; id est societas ipsa sanctorum, ubi pax erit, et unitas plena atque perfecta.

CAPUT XXXIV.

^c De restitutione Ebonis episcopi. ^d

De Ebonis autem Rhemensis episcopi depositione atque restitutione non necesse esse æstimo tuæ interrogationi respondere. Videant illi qui hoc egerunt, utrum juste an injuste hoc fecerint. Ego, dum in episcopatu Moguntiensi Ecclesiæ indignus constitutus sum, inveni eum in Hiltineshaim ^d in Saxonia episcopalem sedem habere. Nec eum prohibui præsulis officium gerere, quia audivi, ab Apostolica sede in locum suum restitutum esse. Sicque ad finem vitæ in suo officio remansit. Rogantibus autem quibusdam fratribus, Hincmaro episcopo [Rhemensis] nuper pro hoc ipso epistolam direxi, quia audivi eum, illos quos Ebo post restaurationem suam consecra- vit, a sacerdotali atque clericali officio removisse. Postquam autem mihi inde responsum opportunum redditum fuerit, tibi intimare curabo.

Hæc igitur tibi, sancte frater, juxta postulationem tuam ad interrogata, quantum ægritudo infirmi corporis mei sinebat, et commoditas temporis permisit, juxta sanctorum canonum instituta et sanctorum Patrum sententias, respondere curavi. Tu autem, qui sospes es, et multorum librorum copiam acquirere et legere vales, si quid melius et congruentius invenire poteris, meæ parvitati in epistolari scriptura intimare non graveris.

altari. B.

^c Hæc addita sunt Pœnitentiali. B.

^d Vulgo *Hildesheim*.

BEATI RABANI MAURI

FULDENSIS ABBATIS ET MOGUNTINI ARCHIEPISCOPI

COMMENTARIORUM IN EZECHIELEM

LIBRI VIGINTI. (ANNO 842.)

EPISTOLA LOTHARII AUGUSTI AD RABANUM.

Inclutus orthodoxus LOTHARIUS Augustus suo RA- D DANO MAURO salutem.

Desideranti mihi tuo alloquio mutui reddere alloqui officia, vulgari tumultu cæsis auribus circumseptus, facundia horror arcet, fateor, cogit dilectionis ardor, et prærogativo suffragio delictum persolvo. Dat vires animi charitas diffusa Dei : suggerit enim verba loquentibus illisque donat edere sermones qui

loqui non valent ; omnes expetit, universos invitat, et illis occurrit ætatibus quæ vota dicere non sapiunt. Absentia nostra desiderium tuum non coarctet, quod quamvis corporeus induetur [*Forte, negetur*] aspectus, amplitudinem mentis oculorum visus non coangustat, si subito translatus rapitur in animum ; sed ingenti amplitudine spatians, absentiam corporalem spirituali representat officio : quomodo pure diligen-

tium vestes affectus peregrinari (*sic*). Et ideo flagitamus ut desiderium tuo in corde nostra de præsentia crebro augeatur; et tu a conspectu tuo non procul elongatus, animo devoto in tuo semper manens, cunctipotentem Dominum infatigabiliter obsecret vestra assidua flagitatio, nostra pro incolunitate animi, conjugis prolisque, ut represso luctu, concesso regno simul cum bonis lætemur: regnum est enim regnoque sæculi longe præstantius, ubi jam non adversi aliquid contingit unde mœrore affligaris, sed perenni gaudio exsultabis: hoc judicium est verum ad victoriamque perventum. Alii conferunt ex devotione fidei suæ parva vel magna, tu conclusisti muneribus tuis nobis maximum librum ducis nobilissimi Jesu Nave, qui typum veri regis æterni Jesu Christi præferebat, ut Jesum comitemur armati, nec aliter ad capessendam victoriam valemus accedere, nisi Domino virtutum adhæreamus. Optandum vero nobis est, et votis omnibus ambiendum, sub tali magistro victricem tolerare militiam peragendam triumpho illius. Hæc est ergo forma certandi consummatique cursus obtinendæ victoriæ, quæ et formam terrenæ conditionis exsuperat, et ultra corpulentæ facultatem gratia divini Spiritus erigitur. Beatitudinis tuæ promissio et de divinis aliis libris expositio, ut portator nobis retalit, quærenda nobis via est, et sic quæramus ut siti nostræ non differas Genesis initium libri usque *viam ligni vitæ* secundum litteræ sensum, ^a jungas opes, facies, voluntates tuas cum Bedæ, dum quod alter desideravit, uterque proficiat. Jeremiæ sermones, in quibus magni interpretis Hieronymi expositio non

^a Locus corruptus.

A invenitur, ad locum usque Threnos finitos cum oratione, rogo ut spiritali sensu exponas. Ezechiel vero in ultima visione, ab eo loco in quo papæ beatissimi Gregorii homiliæ terminantur, usque ad finem prophetiæ, in qua nostri interpretis sensus juxta anagogen rimantur, etiam ethicam quam quærimus tua largitio aperiat. Appende beneficia quæcunque largiris, æquatisque lancibus ea quæ redhibentur examina. Si partem receptoris, habebis in residuo debitorem; si totum creditor esse desiisti, quanto melius est utrumque prospicere quod et sortem repleat et usuram multiplicet, aliud in præsentia, aliud in futuro quod perire non possit. Placet, inquam, habitatio tua nobis, si creditor ab omni jactantia aliena. Plus enim interiorem hominem rustica montium B solitudo, quam regalis urbium pulchritudo delectat; ubi nulla liventis invidia tranquillum pectus hilari mentitur intuitu, nec fucati sermonis adumbrata blanditiis artificis scelere mutna fabricatur astutia. Juvat animum quidquid adjacet obtutu interiore percurrere: modo de profundis oculos elevare, modo despicerè convallia de supernis, tantoque flagrantius ad altiora protendere, quanto cupidius ad alta pervenerit. Vale in Domino, et memento petitionum nostrarum quæ insertæ sunt in duabus epistolis, ut solertia tua tribuat quod benignitas petit, ut propter diuturnitatem temporis, obnixè imploramus, a moderatione tarditatis memoria tua non discedat. Duas tibi epistolas misi, quarum una est legenda tantum, hæc vero altera et legenda, et in libro operis tui anteponenda. C

PRÆFATIO

AD PRÆDICTUM PRINCIPEM RESCRIPTA.

Domino serenissimo et excellentissimo imperatori LOTHARIO Augusto, RABANUS, minimus servorum Dei, æternam in Christo optat salutem.

Quantum vos animi mei intentio diligit, Deus testis est; quia et hic vobis semper prospera adesse, et in futura vita æterna bona succedere desidero; et hoc oro assidue ut omnipotentis Dei clementia hic vos a cunctis hostibus protectos diu servet incolumes, et in regno cœlesti simul cum sanctis suis æternæ beatitudinis efficiat participes. Unde etiam voluntatem habeo juxta petitionem vestram et secundum tenorem epistolæ quam mihi misistis, voto vestro satisfacere, et quidquid in studiis sacrarum litterarum vel tractatibus divinarum Scripturarum, divina gratia largiente, laborare potuero, vestræ præsentis potissimum dirigere: ut habeatis illud, et simul cum vestris eruditis doctoribus examinantes, quidquid ibi inveneritis bene et congrue dictum, ejus gratiæ hoc deputetis a quo est omne bonum; si quid vero aliter quam regula veritatis doceat ibi positum

vobis videatur, hoc etiam mihi citius intimare curetis, ut aut errorem meum corrigam, aut si obscurius dictum sit, planius dicam. Sic enim laboris mei fructum consequar, si illis utilis erit qui eo uti elegerint. Quod autem in epistola vestra subjunxistis tres petitiones simul ponendo, hoc est, ut historicum sensum in exordio Genesis vobis explanarem, et de tractatu beati Hieronymi in Jeremiam prophetam id quod post sextum librum expositionis ejus usque ad finem restat supplerem, feci quantum potui. Et expositionem in librum Genesis condens, sensum in eo historicum nec non et allegoricum opportunis locis juxta sanctorum Patrum documenta, quantum satis credidi, explanavi. Si quis autem majora quærat, legat libros beati Augustini de Genesi ad litteram, et ibi sufficienter omnia exposita inveniet. Expositionem vero in Jeremiam, quantum ex sanctorum Patrum sententiis explanatam inveni, et quantum ex proprio sensu conjicere valui, jam vobis in viginti libris comprehensum transmissi. Quod vero

tertio loco postulastis de Ezechiele in presenti opusculo, prout infirmitas corporis et parvitas ingenii sinit, confectum habetis; feci enim non quasi successor papæ Gregorii et prædicator plebis Dei, supplendo hoc quod ille homiliarum conditione populum docens inchoavit, et tamen usque ad finem prophetæ non perduxit: sed quasi imitator et discipulus, non solum ipsius memorati papæ, sed et aliorum sanctorum doctorum vestigia sequendo. Condens opus quod rogastis, non tantum in extremam partem, sed in totum prophetam, et singulorum doctorum sententias, quorum dicta legi per singula loca, simul cum nota nominum eorum, posui. Quod autem mihi insuper divina gratia investigare concessit, simul interposui. Et sicut Jeremiæ tractatum in viginti libris consummavi, sic et istum eodem numero terminavi, petens lectorem ut non tædiose accipiat prolixitatem hujus operis, sed legat inde ea quæ sibi elegerit, si totum legere despexerit, sciens quod non inconsulte, sed magis utiliter hoc fecerim. Quia si ultra modum brevitati studens, ea quæ sancti doctores necessaria legentibus fore judicabant, intacta præterirem, forsitan scire volentibus difficultatem prophetici libri magis nocerem quam prodessem: non enim omnia quæ inde exposita reperi hic posui, sed tantummodo ea quæ inde necessaria fore judicavi. Septuaginta vero editionem in plerisque locis omisi, ubi eam videlicet ponere non necessarium arbitrabar, præceptum beati Hieronymi in hoc ipso observans, qui de interpretum disceptatione in libro primo tractatus in Isaiam prophetam, ita dicit: « In expositione sanctarum Scripturarum veritatem debemus sequi, non contentionem; » qui et in tractatu Ezechieli ita ait: « Lectorem admonco ne translationum diversitate turbetur, sed ut in presenti loco in mensuris templi Hebraica veritate contentus sit. » Nec etiam illud silendum arbitror, quod quibusdamARRANTIBUS comperi, quosdam sciolos me in hoc vituperasse quod excerptionem faciens de sanctorum Patrum scriptis, eorum nomina prænotarem, sive quod aliorum sententiis magis invisus [Forte, innixus] essem, quam propria conderem; quibus ad hoc facile respondere possum: quid enim peccavi in hoc quod magistros Ecclesiæ veneratione dignos judica-

A bam, et eorum sententias prout ipsi eas protulerant opportunis locis simul cum nota nominum eorum in opusculis meis interposueram? Magis enim mihi videbatur salubre esse ut humilitatem servans sanctorum Patrum doctrinis inniterer, quam per arrogantiam, quasi propriam laudem quærendo, mea indecenter proferrem, quando hoc summæ humilitatis exemplar et magister ipse Dominus faciendum quodammodo suo exemplo docere videatur, qui in Evangelio contra Judæos incredulos et vituperatores suos disputans ait (Joan. vii): *Qui a semetipso loquitur, propriam gloriam quærit; qui autem quærit gloriam ejus qui misit illum, hic verax est, et injustitia in illo non est.* Unde nobilissimi doctores, beatus videlicet Hieronymus, atque Augustinus, nec non et alii similiter, inveniuntur non solum sanctorum librorum testimoniis sua scripta probare, sed etiam præcedentium Patrum dictis suas sententias roborare; quatenus eo acceptiora eorum opuscula legentibus forent, quo certiora ac firmiora per idoneos testes ea esse considerarent. Illi enim qui laudem quærent, et se ab hominibus videri appetunt, dicent vel scribant quicquid voluerint, et laudatores suos atque adulatores undecunque possint sibi acquirant: *Mihi autem adhærere Deo omni tempore vitæ meæ bonum est, et ponere in Domino Deo spem meam. Ut annuntiem omnes laudes ejus in portis filiæ Sion (Ps. lxxii); in illis videlicet portis de quibus scriptum est: *Beati qui ambulant in semitis vitæ, et per portas introeunt in civitatem (Apoc. xxi); quatenus perveniant ad illas portas Jerusalem cælestis, de quibus per Psalmistam dicitur: *Lauda, Jerusalem, Dominum, lauda Deum tuum, Sion, quoniam confortavit serus portarum tuarum, benedixit filios tuos in te (Psal. cxlvii).* Quod illo tempore accidit quando sponsus intraverit, sicut in Evangelio de virginibus legitur: *Et quæ paratæ erant, intraverunt cum eo ad nuptias, et clausa est janua (Matth. xxv).* Clausa scilicet non ad custodiæ pœnam, sed in beatitudinem sempiternam, quia nec inde quisquam ulterius exhibit, nec aliquis postea novus intrabit. Vitam vestram longævam et diu incolumem Deus omnipotens æterna beatitudine consummare dignetur!**

INCIPIUNT

COMMENTARIA IN EZECHIELEM.

LIBER PRIMUS

CAPUT PRIMUM.

Visio quatuor animalium; visio rotarum; visio throni Dei et imaginis Dei super thronum.

« Et factum est in tricesimo anno in quarto mense in quinta mensis. » (Greg.). Usus prophetiæ locu-

tionis est, ut prius personam, tempus, locumque describat, et postmodum mysteria dicere prophetiæ incipiat, quatenus ad veritatem solidius ostendendam, ante historiæ radicem figat, et post fructus spiritus per signa et allegorias proferat. Ezechiel ita-

que ætatis suæ tempus indicat, dicens : « Et factum est in tricesimo anno, in quarto mense, in quinta die mensis. » Locum quoque denuntians adjungit. « Cum essem in medio captivorum juxta fluvium Chobar, aperti sunt cœli, et vidi visiones Domini. » Tempus etiam captivitatis insinuat subdens :

« In quinta die mensis ipse est annus quintus transmigrationsis Joachin. » Qui ut bene personam indicet, etiam genus narrat cum subditur : « Et factum est verbum Domini ad Ezechielem filium Buzi sacerdotem. » Sed prima nobis quæstio oritur, cur is qui nihil adhuc dixerat, ita exorsus est dicens : « Et factum est in tricesimo anno ; » et namque sermo conjunctionis est, et scimus quia non conjungitur sermo subsequens, nisi sermoni præcedenti. Qui igitur nihil dixerat, cur dicit, « et factum est, » cum non sit sermo cui hoc quod incipit subjungat ? Qua in re intuendum est, quia sicut nos corporalia, sic Prophetæ sensus spiritalia aspiciunt, eisque et illa sunt præsentia, quæ nostræ ignorantia absentia videntur. Unde fit ut in mente Prophetarum ita conjuncta sint exterioribus interiora, quatenus simul utraque videant simulque in eis fiat, et intus verbum quod audiunt, et foras quod dicunt. Patet igitur causa, cur qui nihil dixerat inchoavit, dicens : « Et factum est in tricesimo anno, » quia hoc verbum quod foris protulit, illi verbo quod intus audierat conjunxit. (*Hieron.*) Tricesimus annus non ut plerique existimant ætatis prophetæ dicitur, necnon jubilei qui est annus remissionis, sed a duodevicesimo anno Josiæ regis Juda, quando inventus est liber Deuteronomii in templo Dei usque ad quintum captivitatis annum Joachin cognomento Jechoniæ, qui cum matre ductus est in Babylonem, et cum Daniele tribusque pueris et Ezechielem : quæ est tribus Juda prima captivitas, quando stillavit ira Dei super Jerusalem. Secundum ἀναγογήν vero præfiguratur Dominus atque Salvator, qui triginta annos natus venit ad baptismum, quæ in homine perfecta ætas est. Unde et in Numerorum volumine juxta Hebræos, non, ut in Septuaginta continetur, a vicesimo quinto ætatis anno, sed a tricesimo incipiunt sacerdotes in templo ministrare. In quod signum præcessit et Joseph, quando in Ægypto esurienti populo frumenta largitus est, et Joannes Baptista venit ad fluenta Jordanis, prædicavitque baptismum pœnitentiæ. Quodque scriptum est, « in quarto, » pendente sententia, subauditur mense, statim enim sequitur, « in quinta mensis. » Quod ut manifestius fieret, supra addidit Septuaginta : « Cum essem in medio captivorum juxta fluvium Chobar, aperti sunt cœli, et vidi visiones Dei, in quinta mensis ipse est annus quintus transmigrationsis Joachin. » (*Hieron.*) Captivum sedisse populum super flumina Babylonis David prophetat in spiritu : « Super flumina, » inquit, « Babylonis, ibi sedimus et flevimus (*Psal.* cxxxvii). Chobar autem aut nomen est fluminis, aut certe juxta interpretationem suam, qua in grave vertitur. Tigrim significat et Euphratem, et omnia magna

et gravissima flumina, quæ in terra Chaldæorum esse perhibentur, apertosque cœlos, non divisione firmamenti, sed fide credentis intellige, eo quod cœlestia sint illi reserata mysteria. Unde et in baptisate Salvatoris quando Spiritus sanctus in specie columbæ descendit super eum, apertos cœlos legimus. Quibus reseratis panduntur visiones Dei ; non una visio sed plures, dicente Domino per prophetam : « Ego visiones multiplico, et in manibus Prophetarum assimilatus sum (*Osee* xii). » Istæ sunt visiones quas omnis Ezechielem propheta contexit, significantiusque juxta Hebræos et cæteros interpretes transmigratio dicitur Joachin et non captivitas, quod Septuaginta transtulerunt. Non enim captus urbe superata, sed voluntate se tradens ductus est in Babylonem. Igitur Joachin, id est Jechoniæ, dicitur prima transmigratio ; Sedechiæ autem secunda vel extrema captivitas. (*Greg.*) Sed ipsa Hebræa verba multum nobis ad mysterium interpretandum valent. Nam Chobar interpretatur *gravitudo*, vel *gravitas* ; Ezechielem, *fortitudo Dei* ; Buzi, *despectus* vel *contemptus* ; Chaldæi, *captivantes*, vel *quasi dæmones*. Venit ergo Ezechielem juxta fluvium Chobar, quia fortitudo Dei per incarnationis suæ mysterium propinquare dignata est peccatorum suorum pondera portanti generi humano, quod ab ortu suo quotidie defluit ad mortem, sicut de illo per Psalmistam dicitur : « Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum (*Psal.* i). » Juxta decursus quippe aquarum plantatus, quia juxta lapsus incarnatus est defluentium populorum ; fortitudo ergo Dei ex contemptu vel despectu nascitur, quia redemptor noster humanitatem assumere ex populo perduto et contempto dignatus est. Venit ergo in terram Chaldæorum. Chaldæi interpretantur, ut diximus, captivantes vel quasi dæmones. Iniqui etenim qui et ipsi iniquitates perpetrunt, et ad iniquitatem alios suadendo trahunt, nimirum captivantes sunt, qui recte quoque et quasi dæmones interpretantur, quia hi qui et alios ad iniquitatem suadendo pertrahunt, in semetipsis ministerium dæmonum ad iniquitatem suscipiunt, quamvis dæmones per naturam non sint. Venit ergo fortitudo Dei in terra Chaldæorum quia inter eos unigenitus patris apparuit, qui et in semetipsis ad peccatum defluerant, et ad peccata alios captivantes trahabant. Sed expositionis sermo ad Prophetæ nunc personam redeat. « Et facta est super eum ibi manus Domini. » (*Hieron.*) Ut cernere visiones Dei et intelligere possimus, manu et fortitudine Dei super nos opus est. In qua manu et brachio eductus est populus Israel de Ægypto. Cujus fortitudinis partem etiam magi intellexerunt, dicentes : « Digitus Dei est hic (*Exod.* viii). » Et Salvator in Evangelio : « Si ego in digito Dei ejicio dæmonia (*Luc.* xi) : » pro quo in altero Evangelio scriptum est : « Si ego in spiritu Dei ejicio dæmonia (*Matth.* xii). »

« Et vidi et ecce ventus turbinis veniebat ab aquilone, et nubes magna et ignis involvens, et splendor in circuitu ejus. » (*Greg.*) Intuendum nobis est qui sit in Prophetæ verbis ordo executionis. Qui enim su-

perius de seipso dixerat: « Aperti sunt cœli, et vidi visiones Domini, » postea tanquam si de alio narraret adjungit: « Et facta est super eum ibi manus Domini. » Ac deinde quasi ad se revertitur et dicit: « Et vidi, et ecce ventus turbinis veniebat ab aquilone. » Quid est hoc quod modo Ezechiel loquitur, modo de Ezechiele? si per totum diceret de se, quæstio non esset; si per totum diceret, quasi de alio, nihilominus quæstio non fuisset. Quid ergo est hoc quod sic variatur sermo propheticus, ut modo Propheta de se loquatur, modo autem de ipso quasi alius loqui videatur? Sed sciendum est quia hi qui prophetiæ spiritu replentur per hoc quod aperte nonnunquam loquuntur de se, et nonnunquam sic de se verba tanquam de aliis proferunt, indicant, quia non propheta, sed Spiritus sanctus loquitur per prophetam. Pro eo ergo quod per ipsos sermo sit, ipsi loquuntur de se, et pro eo quod aspirante sancto Spiritu loquuntur, idem sanctus Spiritus per ipsos loquitur de ipsis, Veritate attestante, quæ dicit: « Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis. » Hinc etiam Moyses ait: « Erat Moyses vir mitissimus super omnes homines qui morabantur in terra. » Qui enim non dicit eram, sed erat, profecto aperte indicat, quia is qui per illum de illo loquebatur, alius erat. Hinc Joannes ait: « Vidi illum discipulum, quem diligebat Jesus (Joan. ult.). » Unde et Paulus ut non se esse qui loquebatur ostenderet, dixit: « Si experimentum quarritis ejus qui in me loquitur Christus (II Cor. xiii). » Quia igitur in locutione prophetica alter est qui præsidet, alter qui obsequitur, cum de se ipso Propheta loquitur persona obsequentis est, cum vero per Prophetam Spiritus loquitur, de Propheta sublimitas præsentis ostenditur. Recte ergo et tanquam de alio dicitur, « facta est super eum ibi manus Domini. » Et de se protinus adjungit:

« Et vidi, et ecce ventus turbinis veniebat ab aquilone. » (Hieron.) In consolationem populi transmigrantis et revelationem sententiæ Dei Propheta videt maximam visionem. In cujus interpretatione omnes synagogæ Judæorum mutæ sunt, ultra hominem esse dicentium et de hac, et de ædificatione templi, quod in ultimo prophetiæ hujus scribitur aliquid velle conari. Nos autem quæ a majoribus accepimus, et juxta modulum ingenioli nostri spiritalibus spiritalia comparantes, suspicari magis possumus, quam explanare, a benevolis fidelibusque lectoribus veniar deprecantes, ut temeritati, imo fidei nescienti mensuram suam, faveant, magis quam irascantur. Ac primum sciendum spiritum auferentem sive adolentem, quem nos juxta Aquilam interpretati sumus « ventum turbinis, » et juxta Symmachum et Theodotionem, flatum ac « spiritum tempestatis, » ab aliis in bonam, ab aliis in contrariam partem accipi. Verbum enim Hebraicum *rhua* pro locorum qualitate, vel spiritus, vel anima, vel ventus accipitur. Spiritus ut ibi: « Emitte spiritum tuum, et creabuntur » (Psal. ciii). Anima: « Egredietur spiritus ejus, et

revertetur in terram suam (Psal. cxlv). » Ventus: « In spiritu vehementi confringens naves Tharsis (Psal. xlvii). » Et alibi: « Ignis, sulphur et spiritus procellarum pars calicis eorum (Psal. x). » Qui ventum et flatum tempestatis legunt, hoc sentiunt, iram et furorem Dei venire a Babylone, id est, Nabuchodonosor, et Jerusalem post sex annos hujus visionis esse capiendam. Cernitur enim visio quinto anno transmigrationis regis Joachin, qui et Sedechiæ regnanti in Jerusalem quintus erat, quem cum legimus post sex similiter annos, id est, anno undecimo imperii sui urbe capta ductum in Babylonem. His ergo qui habitabant propter flumen Chobar, et sponte se regi tradiderant, revelatur quod benefecerint obedire sententiæ Dei. In brevi enim et Judæam provinciam et urbem Jerusalem esse capiendam. Quodque nubes magna describitur, intelligamus eam imbres eversionum super Judæam pluviasque allisionum portare. Involutus ignis monstrat ventura supplicia et captivitatis mala. « Splendorque in circuitu ejus, » significat Dei aperta judicia. (Qui autem in contrariam partem sentiunt, hoc est bonam, spiritum auferentem sive extolentem, Spiritum sanctum intelligunt; qui auferat ab hominibus vitia atque peccata, sive jacentes adtolat ad sublimia, faciatque recedere ab aquilone vento frigidissimo, a quo exardescunt mala super omnem terram. Et in Jeremia olla illa terribilis a facie aquilonis accenditur. Nubem quoque magnam ad personam Christi referunt, qui venit in Ægyptum hujus sæculi super nubem levem; magnamque proprie dici ad comparationem minorum, Prophetarum videlicet et Apostolorum omniumque sanctorum, de quibus scriptum est: « Et veritas tua usque ad nubes (Psal. xxxv). » Et, « mandabo nubibus ne pluant super Jerusalem imbrem (Isa. v). » Et alibi: « Nubes pulvis pedum ejus (Nahum. i). » Et iterum: « Nubes et caligo in circuitu ipsius (Psal. xcvi). » « Ignem quoque micantem et splendorem in circuitu ejus, » juxta illud accipi quod scriptum est: « Deus ignis consumens est (Deut. iv), » ad quem mittendum super terram Salvator venisse se dicit (Luc. xii), et in nobis omnibusque credentibus ardere desiderat, qui cum terrore peccatoribus inferat atque supplicia, tamen splendore rutillet, et lumine ac fulgore sit plenus, idcirco nos excoquens ut puris atque purgatis tribuat lætiora. (Greg.) Bene autem maligni spiritus immotus « ventus turbinis » appellatur. Turbo quippe ædificium quod tangit, concutiendo subruit. Et omnis antiqui hostis tentatio quæ agitur in mente, ventus est turbinis, quia concutiendo per desideria ab statu suæ rectitudinis evellit. Sed nos ista reticentes, quæ humano generi erunt ab hoste callido in fine ventura, ad solam Judæam ex qua Propheta fuit, et cujus perditionem prophetando conspicit, verba vertamus. Quæ incarnato Domino tanto gravius ab aquilone ventum turbinis pertulit, quanto a sua rectitudine concussa cadens, per torporem mentis in perfidia frigida remansit. Ventus ergo turbinis ab aquilone venit, cum

vitam Judaici populi malignus spiritus in tentatione concessit. Ubi et recte additur: « Et nubes magna. » Quia quanto plus quisque exarsit incredulitate, tanto amplius obsecari meruit ignorantiae suae caligine. Redemptorem quippe humani generis quem in lege ac prophetis intelligentes expectaverant, videntes negabant. Unde actum est ut eorum mens magna ignorantiae suae nube tegetetur; ne hunc post inquirentes agnoscerent, quem prius et denuntiare poterant et amare reuehant. Ignis enim nomine, cum persignificationem dicitur, aliquando Spiritus sanctus, aliquando autem mentis malitia designatur. De bono enim igne scriptum est: « Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut accendantur? (Luc. xii). » Ignis quippe in terram mittitur, cum per ardorem sancti Spiritus afflata terrena mens, a carnalibus suis desideriiis concrematur. De malo autem igne dicitur: « Et nunc ignis adversarios consumet, » quia cor pessimum ex sua malitia tabescit. Sicut autem ignis amoris mentem erigit, ita ignis malitiae involvit; quia et sanctus Spiritus cor quod replet elevat, et ardor malitiae ad inferiora semper incurvat. Judaea igitur nube suae ignorantiae caecata, quia mox ad persecutionis nequitiam erupit, igne suo involuta est, quae in obligatione se nequitiae per eandem ipsam crudelitatem, qua exarsit, implicavit. Nubem itaque sequitur « ignis involvens, » quia in eis caecitatem mentis secuta est crudelitas persecutionis: « Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriae crucifixissent (I Cor. ii). » Sed iste ignis alibi exarsit atque alibi splenduit. Nam subditur: « Et splendor in circuitu ejus. » Dum enim persecutio in Judaea agitur, sancta Apostolorum praedicatio, in universo mundo dispersa est, sicut ipsi dicunt: « Vobis missum fuerat verbum Dei, sed quia indignos vos iudicatis, ecce inus ad gentes (Act. xiii). » De crudelitate ergo malitiae, quae mentem Judaeae concremavit, omnipotens Deus lucem gentibus sparsit. Quia per hoc quod illa redemptorem suum ac membra ejus persecuta est, sanctis Apostolis per diversa dispersis; nos qui in Judaea circuitu positi in tenebris fuimus, dono coelestis gratiae splendorem veri luminis videmus. Unde scriptum est: « Sedentibus in tenebris et in umbra mortis, lux orta est eis (Isa. ix). » Iste itaque ignis malitiae, qui a Judaeorum cordibus arsit in persecutione, priusquam sanctos Apostolos seviendo affligeret, in ipso se exercuit auctore ac redemptore generis humani. Unde et subditur: « Et de medio ejus quasi species electri, id est de medio ignis. » (Hieron.) Ergo sentiendum quod in medio ignis et tormentorum Dei electri similitudo sit, quod est auro argentoque pretiosius; ut post iudicium atque tormenta quae patientibus tristitia videntur et dura pretiosior electri fulgor appareat, dum providentia Dei omnia gubernantur, et quae putatur poena medicina est. (Greg.) Quid electri specie nisi Christus Jesus, mediator Dei et hominum designatur? Electrum quippe ex auro et argento est. In electro dum aurum argentumque miscetur, argentum

A ad claritatem crescit, aurum vero a suo fulgore pallescit; illud ad claritatem proficit, hoc a claritate temperatur.

Quia igitur in unigenito Dei Filio naturae divinitatis unita est natura nostra, in qua adunatione, humanitas in majestatis gloria excrevit, divinitas vero a sui fulgoris potentia, humanis se oculis temperavit: per hoc quod humana natura clarior facta est, quasi per aurum crevit argentum. Et quia divinitas a fulgore suo nostris est aspectibus temperata, quasi aurum nobis palluit per argentum. Illa enim natura immutabilis, quae in se manens innovat omnia, si ita ut est nobis apparere voluisset, fulgore suo nos incenderet potius, quam renovaret. Sed claritatem suae magnitudinis temperavit nostris oculis Deus, ut dum nobis ejus claritas temperatur, etiam nostra infirmitas per ejus similitudinem in ejus luce claresceret, et per acceptam gratiam, ut ita dicam, suae habitudinis colorem mutaret. Quasi electrum ergo in igne « Deus homo factus » in persecutione. Quod si quis hae quae de primo Domini adventu diximus, etiam de secundo velit accipere, celeri est assensu sequendus. Quia saepe prophetiae spiritus in uno quod loquitur, multa simul intuetur. Ventus enim turbinis ab aquilone venit, quia nimirum causa peccatorum exigit, ut districti iudicii concussio omnia simul elementa perturbet. Terror enim perturbationis ultimae inde venire dicitur unde generatur. Nam quia ad feriendas frigiditas peccatorum mentes iudicium perturbationis ultimae agitur, recte ab aquilone ventus turbinis venire perhibetur. Quae videlicet concussio apte ventus turbinis dicitur; quia in illa die cunctorum qui tunc in carne mortali inventi fuerint, in pavore nimio corda commovebuntur. Cum enim coeperit impleri quod scriptum est, « Sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, et stellae cadent de caelo, et virtutes caelorum commovebuntur (Matth. xxiv), quae mens erit hominis aeterni iudicis sententiam non formidantis? Ibi enim tunc cuncta simul peccata ante oculos redeunt. Ibi omnia quae cum dilectione acta sunt ad memoriam cum pavore revocantur. Ibi caligo cogitationis miserae ex poena proximae damnationis. Unde et subditur: « Et nubes magna. » Tunc quippe ex peccatorum memoria sensum mentis deprimit caligo caecitatis, cum unigenitum Dei filium in forma divinitatis conspiciere reprobi non permittuntur. « Videbunt enim in quem transixerunt (Joan. xix). » Et, « tollatur impius ne videat gloriam Dei. » Ubi et aperte subditur, « Et ignis involvens. » Quia videlicet ignis ille iudicii qui caelum, aerem et terram concremat, peccatores jam in sua superbia non permittit erigi, sed involvit, quos procul dubio in poenae suae damnatione confringit. « Et splendor in circuitu ejus. » Quia « sicut fulgur exit ab oriente, et paret usque in occidentem, ita erit adventus filii hominis (Matth. xxiv), » ubi nullus tutus a iudicio in sua mente latere permittitur, quia ipso iudicis fulgore penetratur, de quo mox iudice subditur. « Et de medio ejus quasi species electri, »

id est, de medio ignis. Ipse enim angelis atque archangelis omnibusque virtutibus præsidens Redemptor noster qui velut in electri similitudinem unus ex utraque natura et Deus permansit in patre et ad redemptionem nostram factus est mortalis cum hominibus: in suo tunc terrore videbitur, eique ignis iudicii in reproborum vindicta famulabitur. Hinc enim scriptum est: Dies Domini declarabit, quia in igne revelabitur (*I Cor. III*). Hinc Psalmista ait: « Deus manifestus veniet, Deus noster et non silebit. Ignis in conspectu ejus ardebit, et in circuitu ejus tempestas valida (*Psal. XLIX*). » Hinc Petrus apostolus dicit: « Adveniet dies Domini ut fur, in quo cæli magno impetu transibunt, elementa vero ignis ardore solventur (*II Petr. III*). »

« Et in medio ejus similitudo quatuor animalium. » Et hic aspectus eorum. Similitudo hominis in eis. (*Hieron.*) « In medio ejus. » Subauditur quidem, *electri*, sed melius hunc ignem intelligimus qui credentibus lumen, incredulis supplicium est. In hujus ergo ignis medio erat similitudo quatuor animalium, similitudo non natura, quatuorque animalium quæ postea dicuntur quadriformia, una similitudo est hominis, ut omnia in mundo rationabilia demonstrantur: « Faciamus enim hominem ad imaginem et similitudinem nostram (*Gen. I*). » Imago autem et similitudo Dei non est corporis forma, sed mentis, descripta ad similitudinem veræ imaginis Christi, qui est imago Dei invisibilis. Hæc rationales naturæ in quatuor versantur locis. Sive propter quatuor cardines mundi, quibus orbis includitur, sive propter quatuor loca cælestium et terrestrium et infernorum et supercælestium. De quibus et Paulus apostolus loquitur: « Ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium et infernorum (*Philip. II*). » De tribus Pauli testimonium est. Videmus et quartum. « Laudate Deum, cæli cælorum, et aqua quæ super cælos est laudet nomen Domini (*Psal. CXLVIII*). » Rursumque ab Apostolo dicuntur cælestia et alia supercælestia. Nam quia in die iudicii tunc sancti omnes, qui mundum perfectæ reliquerunt iudices veniunt, apte mox subditur:

« Et in medio ejus similitudo quatuor animalium. » (*Greg.*) Quid enim per quatuor animalia, nisi quatuor Evangelistæ signantur. Nec immerito per evangelistas quatuor perfectorum omnium numerus exprimitur. Quia omnes qui in Ecclesia modo perfecti sunt, perfectionis suæ rectitudinem per eorum Evangelium didicerunt. In medio enim ejus similitudo quatuor animalium. Quia illi tunc ejus corpori uniti, ejus majestati conjuncti, et simul facti cum eo iudices videbuntur, qui modo perfecta opera juxta evangelica præcepta secuti sunt. Hinc est enim quod ipsis sanctis apostolis dicitur: « Vos qui secuti estis me in regeneratione cum sederit filius hominis in sæde majestatis suæ, sedebitis et vos iudicantes duodecim tribus Israel (*Math. XIX*). » Hinc Isaias ait: « Dominus ad iudicium veniet cum senioribus populi sui (*Isa. III*). » Hinc Salomon de Ecclesia loquitur

dicens: « Nobilis in portis vir ejus, cum seclerit cum senatoribus terræ (*Prov. XXXI*). » Quis hoc loco homo describitur, nisi ille de quo scriptum est: « Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudine hominum factus, et habitu inventus ut homo (*Philip. II*). » Hæc itaque animalia ut surgere ad sanctitatis virtutem valeant, ad hujus hominis similitudinem tendunt. Sancta enim non essent, si hujus hominis similitudinem non haberent. Quidquid in eis de visceribus pietatis, quicquid de mansuetudine spiritus, quicquid de zelo rectitudinis, quicquid de custodia humilitatis, quicquid de fervore charitatis est, hoc ab ipso fonte misericordiæ, ab ipsa radice mansuetudinis, ab ipsa virtute justitiæ, id est, a mediatore Dei et hominum Deo Domino traxerunt. Hujus hominis se similitudinem habere, egregius prædicator ostendit dicens: « Imitatores mei estote, sicut et ego Christi (*I Cor. IV*). » Ad ejus nos similitudinem surgere, admonet cum dicit: « Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis. Sicut portavimus imaginem terreni, portemus et imaginem ejus qui de cælo descendit (*I Cor. XV*). » Sanctus enim quisque in tantum ad similitudinem hujus hominis ducitur, in quantum vitam sui redemptoris imitatur. Nam ab ejus mandatis atque operibus discordare, quid est aliud quam a similitudine longe recedere? Plangunt autem vitam delinquentium prædicatores sancti. Sed de ipso nostro capite scriptum est, quia « flevit super Hierusalem. » Gaudent de bonis actibus subditorum, et recte operantes diligunt. Sed de redemptore nostro scriptum est: quia cum adolescens quidam diceret: « Hæc omnia custodivi a juventute mea (*Math. XIX*), » magis dilexit eum. Portant illatas contumelias prædicatores sancti, et nullam ad invicem contumeliam reddunt. Sed cum redemptori nostro diceretur: « Dæmonium habes (*Joan. VIII*), » non injuriam reddidit, sed mansuete respondit, dicens: « Ego dæmonium non habeo. » Fervent zelo rectitudinis prædicatores sancti, sed redemptor omnium flagello de resticulis facto vendentes et ementes ejecit de templo, cathedras vendentium columbas evertit, et nummulariorum effudit æs. In omni quod fortiter agunt humilitatem tota intentione custodiunt, se ad redemptorem nostrum dicitur: « Discite a me quia mitis sum et humilis corde (*Math. XI*). » Persecutores quoque suos diligunt prædicatores sancti. Sed ipse auctor omnium ac redemptor, in passione positus, pro persecutoribus intercedit, dicens: « Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. » Membra sua ponunt in passione pro fratribus, sed pro electorum vita usque ad mortem se tradidit auctor vitæ. Dicatur ergo de sanctis animalibus, quod similitudo hominis in eis est. Quia quod sancta, quod mira sunt, hoc in eis de specie similitudinis est, id est, de virtute imitationis. Caput quippe omnium nostrum Redemptor noster est. Et per Salomonem dicitur: « Oculi sapientis in capite ejus,

stultus autem in tenebris ambulat (*Eccle. ii.*) » Tunc enim in capite oculos habemus, cum vitam redemptoris nostri tacita cogitatione conspicimus, cum omnis nostra intentio in ejus imitatione se erigit, ne si vias lucis aspicere oculus mentis neglexerit, statim clausus in tenebris erroris cadat. Ad hujus similitudinem hominis surgere festinabat Propheta, cum diceret : « In mandatis tuis exercebor, et considerabo vias tuas (*Psal. cxviii.*) » Qui etenim vias Domini tacitus in mente considerat, et sese exercere in mandatis illius festinat, quid aliud in semetipso nisi imaginem novi hominis reformat? Quod quia in sanctorum cordibus incessanter agitur, recte nunc de animalibus dicitur : « Similitudo hominis in eis. » Post hanc vero similitudinem, quæ nunc in moribus tenetur, quando ad similitudinem gloriæ pervenitur. Hinc etenim Joannes dicit : « Nunc filii Dei sumus, et nondum apparuit quid erimus; scimus autem quoniam cum apparuerit, similes ei erimus (*I Joan. iii.*) » Qui mox unde hoc fieri valeat adjungit dicens : « Quoniam videbimus eum sicuti est, » esse etenim Dei est æternum hunc atque incommutabilem permanere. Nam omne quod mutatur, desinit esse quod fuit, et incipit esse quod non fuit. Dei vero esse est dissimiliter nunquam esse. Unde ad Moysen dicitur : « Ego sum qui sum. Et dices filiis Israel : Qui est misit me ad vos (*Exod. iii.*) » Jacobus quoque ait : « Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio (*Jac. i.*) » Itaque per Joannem dicitur : « Similis ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. » Quia per hoc quod aspicimus ejus essentiam naturæ, a mutabilitate nostra liberati figimur in æternitatem. Immutabimur quippe in ipso quem videbimus, quia morte carebimus videndo vitam, mutabilitatem nostram transcendemus, videndo immutabilem. Corruptione nulla tenebimur, videndo incorruptum. Erit autem tunc similitudo hominis in corporibus nostris. Hinc enim per Paulum dicitur (*Philip. iii.*) : « Nostra conversatio in cælis est. Unde etiam Salvatorem expectamus Dominum nostrum Jesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. » Erunt ergo tunc electorum corpora, claritati Domini corporis configurata. Quæ etsi æqualitatem gloriæ ejus non habent per naturam, similitudinem configurationis ejus habebunt per gratiam. Quia itaque similitudo ejus nunc in moribus trahitur electorum; et in resurrectione, sequitur similitudo æternitatis in mente, quoniam videbimus eum sicuti est. Et quia similitudinem quoque illius etiam corpora nostra percipient in configuratione, recte de sanctis animalibus dicatur, « similitudo hominis in eis. »

« Quatuor facies uni, et quatuor pennæ uni, et pedes eorum, pedes recti. Et planta pedis eorum quasi planta pedis vituli. Et scintillæ quasi aspectus æris candentis. Et manus hominis sub pennis eorum in quatuor partibus. » (*Hieron.*) De his quæ

deatur dicere, cum opinioniones singulorum breviter strinxerimus. Quidam quatuor Evangelia, quos nos quoque in proœmio commentariorum Matthæi secuti sumus, horum animalium putant nominibus designari. Matthæi, quod quasi hominem descripsit : « Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham. » Leonis, ad Marcum referunt : « Initium Evangelii Jesu Christi Filii Dei, sicut scriptum est in Isaia propheta : Vox clamantis in deserto, Parate vias Domini, rectas facite semitas ejus. » Vituli, ad Lucæ Evangelium, quod a Zacharia incipit sacerdotium. Aquilæ, ad Joannis exordium, qui ad excelsum evolans cœpit : « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. » Super quo quid nobis videretur in supradicto opere diximus, pleniusque in Apocalypsi Joannis horum animalium species ac nomina referuntur ad quatuor evangelistas, quibus quomodo possit omnium animalium descriptio coaptari tentabimus suo loco dicere. Alii vero qui philosophorum stultam sequuntur sapientiam duo hemisphæria in duobus templi Cherubim, nos et Antipodas quasi supinos et cadentes homines suspicantur, plerique juxta Platonem, rationale animæ et irascitivum et concupiscitivum, ad hominem et leonem ac vitulum referunt, rationem et cognitionem et mentem et consilium eandemque virtutemque atque sapientiam in cerebri arce ponentes, feritatem vero et iracundiam atque violentiam in leone, quæ consistat in felle. Porro libidinem, luxuriam et omnium voluptatum cupidinem in jecore, id est, in vitulo, qui terræ operibus hæreat. Quartamque ponunt quæ super hæc et extra hæc tria est quam Græci vocant *συντήρησις*, quæ scintilla conscientiæ, in Cain quoque peccatore postquam ejectus est de paradiso, non extinguitur, et qua victi voluptatibus vel furore ipsaque interdum rationis decepti similitudine nos peccare sentimus, quam proprie aquilæ deputant non se miscentem tribus, sed tria errantia corrigentem, quem in Scripturis interdum vocari legimus spiritum, « qui interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus (*Rom. viii.*) » « Nemo enim scit ea quæ hominis sunt, nisi spiritus qui in eo est, » quem et Paulus ad Thessalonicenses scribens, cum anima et corpore servari integrum deprecatur. Et tamen hanc quoque ipsam conscientiam juxta illud quod in Proverbiis scriptum est : « Impius cum venerit in profundum peccatorum contemnit (*Prov. xviii.*) » cernimus præcipitari apud quosdam et suum locum omittere, qui ne pudorem quidem et verecundiam habent in delictis, et merentur audire : « Facies meretricis facta est tibi, nescis erubescere (*Jer. iii.*) » Hanc igitur quadrigam in aurigæ modum, Deus regit, et in compositis eurrentem gradibus refrenat, docilemque facit, et suo parere cogit imperio. Quam disputationem partium animæ, id est, hominis qui minor mundus ab hisdem philosophis appellatur, etiam nos attingemus. Sunt qui simpliciter in quatuor animalibus juxta Hippocratis sententiam, quatuor arbitrantur elementa

monstrari de quibus constant omnia, terram, ignem, aerem, aquam, quæ quomodo sibi misceantur, et cum singula sint, sibi juncta valeantur, invicemque se tangant, et in una persona animantium quatuor species habeant ac figuras, non est propositi operis. Quatuor quoque rotas de terrenis ad sublimia consurgentes singulis et quadriformibus junctas animalibus, vel eorumdem elementorum commistionem æstimant, vel quatuor temporum circulum qui ternis conficitur mensibus, annumque vertentem qui ab eo quod semper vertatur, et in se redeat nomen acceperit. De quibus pulchre uno versiculo dictum est :

Ver, æstas, autumnus, hiems, et mensis, et annus.

Quodque dicitur : Erat rota in rota, annum in anno significari putant. De quo alius poeta (*Virgil.*) :

Sua per vestigia volvitur annus.

Firmamenti etiam similitudinem, quæ crystallo comparatur, cælum hoc quod suspicimus intelligi volunt, sub quo volvuntur et transeunt quatuor animantia, thronumque coloris sapphiri, et sedentem desuper hominem sub humana similitudine, imperium cuncta regentis omniaque habentis sub pedibus suis, omnipotentis Dei describi autumant, dicitur ad extremum. Hæc visio similitudinis gloriæ Domini. Per quæ quasi per picturam quamdam et imaginem, providentiam demonstrari, quodque pedes animantium recti esse dicantur, et planta pedis vituli seu rotunda, terrena quæque ad cœlestia subvolare, et omnibus angularis amputatis rotunditatem sequi, quæ omnibus figurarum pulcherrima est, scintillas rutilantes cuncta plena luminis indicare. « Et manus hominis sub pennis. » Tam ipsius hominis quam leonis et vituli et aquilæ, ut ratio cuncta sustentet, ac de humilitate terrena, ad cœlestia sublevet. Hæc et ad Evangelia, et ad cuncta quæ supra posuimus, referre possumus. Audisse me memini quatuor perturbationes, de quibus plenissime Cicero in Tusculanis disputat, gaudii, ægritudinis, cupidinis, et timoris, quorum duo præsentia, duo futura sunt, per quatuor significari animalia, de quibus et Virgilius breviter : « Hinc metuunt cupiuntque, dolentque gaudentque, » quæ regi debeant ratione et potentia Dei, quibusque oppositæ sint imo impositæ virtutes quatuor, prudentia, justitia, fortitudo, temperantia, ut earum gubernentur arbitrio. Quæ quomodo vultibus hominis, leonis, vitulique et aquilæ coaptentur, omnino tacuerunt (*Greg.*). Sancta quatuor animalia, quæ prophetiæ spiritu futura prævidentur subtili narratione describuntur, cum dicitur : « Quatuor facies uni, et quatuor pennæ uni. » Quid per faciem, nisi notitia, et quid per pennam nisi volatus exprimitur? Per faciem quippe unusquisque cognoscitur, per pennam vero in altum avium corpora sublevantur. Facies itaque ad fidem pertinet. Penna ad contemplationem. Per fidem namque ab omnipotente Deo cognoscimur. Sicut ipse de suis ovibus dicit : « Ego sum pastor bonus, et cognosco

oves meas, et cognoscunt me meæ. » Qui rursus ait : « Ego scio quos elegerim. » Per contemplationem vero quia super nosmetipsos tollimur quasi in aere elevamur. Quatuor ergo facies uni sunt. Quia si requiras quid Matthæus de incarnatione Domini sentiat, hoc nimirum sentit quod Marcus, Lucas et Joannes. Si quæras quid Joannes sentiat, hoc procul dubio quod Lucas, Marcus et Matthæus. Si requiras quid Marcus, hoc quod Matthæus, Joannes et Lucas. Si requiras quid Lucas, hoc quod Joannes, Matthæus et Marcus sentit. Quatuor ergo facies uni sunt, quia notitia fidei qua cognoscuntur a Domino Deo ipsa est in uno, quæ est simul in quatuor. Quod enim in uno inveneris, hoc in omnibus simul quatuor recognoscis. « Et quatuor pennæ uni. » Quia Dei omnipotentis filium Dominum Jesum Christum simul omnes concorditer prædicant, et ad divinitatem ejus mentis oculos levantes, penna contemplationis volant. Evangelistarum ergo facies ad humanitatem Domini pertinet, penna ad divinitatem : quia in eum quem corporeum aspiciunt quasi faciem intendunt. Sed dum hunc esse incircumscriptum atque incorporeum ex divinitate annuntiant, per contemplationis pennam, quasi in aera levantur. Quia itaque et una est fides incarnationis ejus in omnibus et per contemplatio divinitatis ejus in singulis, recte nunc dicitur, quatuor facies uni, et quatuor pennæ uni. Sed quæ virtus esset, si fidem atque contemplationem Domini habentes prædicatores illius sancta opera non haberent? Sequitur : « Et pedes eorum pedes recti. » Quid per pedes, nisi gressus actuum designantur? Quatuor ergo animalium pedes recti esse describuntur. Quia sanctorum Evangelistarum atque omnium perfectorum opera ad sequendam iniquitatem non sunt retorta. Illi autem pedes rectos non habent, qui ad mala mundi quæ reliquerint reflectuntur. De quibus scriptum est : « Canis reversus ad vomitum suum, et sus lota in volutabro luti (*Prov. xxvi.*) » Ut vero in eisdem prædicatoribus sanctis, vitæ gravitas, fortitudo atque discretio monstraretur, recte subjungitur : « Et planta pedis eorum quasi planta pedis vituli. » Quia enim prædicatores sancti boum nomine designantur, docet Paulus apostolus, legis testimonium exponens : « Non obturabis os hovi trituranti (*1 Cor. ix.*) In sanctis ergo prædicatoribus planta pedis est vituli, scilicet et mature incedens et fortis et divisa. Quia unusquisque prædicator et venerationem habet in maturitate, et fortitudinem in opere, et divisionem unguis in discretionem. Non enim facile prædicatio ejus accipitur, si levis in moribus esse videatur. Et nulla erit maturitatis ostensio, si contra adversa omnia non adfuerit operis fortitudo. Virtutis autem meritum ipsa fortitudo operis admittit, si discreti in intellectu non fuerit. Ecce enim sacram Scripturam legimus, si omnia ad litteram sentiamus, virtutem discretionis amittimus, si omnia ad spiritalem allegoriam ducimus, similiter indiscretionis stultitia ligamur, legunt enim sacra eloquia prædicatores sancti et aliquando in historia lit-

teram suscipiunt, aliquando vero per significationem litteræ spiritum requirunt, et modo bona facta patrum præcedentium, sicut juxta litteram inveniunt, imitantur, modo quædam quæ juxta historiam imitanda non sunt, spiritualiter intelligunt, et ad profectum tendunt. Quid aliud prædicatores sancti in suo opere, nisi in pede unguam findunt, de quibus adhuc aperte subditur: « Et scintillæ quasi aspectus æris candentis. » Æris metallum valde sonorum est. Et recte voces prædicantium æri comparantur, quia « in omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum (Psal. xviii). » Bene autem æs candens dicitur, quia vita prædicantium sonat et ardet. Ardet enim desiderio, sonat verbo. Æs ergo candens est prædicatio accensa. Sed de candente ære scintillæ prodeunt, quia de eorum exhortationibus verba flammantia ad aures audientium procedunt. Recte autem prædicatorum verba scintillæ appellatæ sunt, quia eos quos in corde tetigerint, incendunt. Considerandum quoque est quod scintillæ subtiles valde et tenues sunt. Quia cum prædicatores sancti de cœlesti patria loquuntur, non tantum valent aperire verbo, quantum possunt ardere desiderio. Ex eorum ergo lingua, quasi quædam ad nos scintillæ veniunt, quia de cœlesti patria in eorum voce vix tenuè aliquid cognoscitur, quod tamen ab eis non tenuiter amatur. Neque enim cœlestem gloriam aut tantum videre sufficiunt quantum est, aut tantum loqui prævalent quantum vident. Candens ergo æs scintillas projicit, quando vix tenuiter prædicator loqui sufficit hoc unde ipse fortiter ignescit. Divina autem pietate agitur, ut ex ipsis scintillis tenuissimis audientis animus inflammetur. Quia sunt quidam, qui dum parva audiunt majore desiderio replentur, et inde perfecte in Dei amore ardent, unde vix tenuissimas verborum scintillas acceperint. Verbum quippe prædicationis, semen in corde audientis est. Et auditor bonus inde profert postmodum magnam messem scientiæ, unde parvum prius acceperat semen linguæ.

« Et manus, inquit, hominis sub pennis eorum in quatuor partes. » Possunt hoc in loco quatuor partes regiones quatuor mundi accipi. Scilicet, oriens, occidens, meridies et septentrionalis. Quia sanctorum prædicatio, auctore Deo, in cunctis mundi partibus est egressa. Possumus etiam per quatuor partes, principales quatuor virtutes accipere, ex quibus reliquæ virtutes oriuntur, videlicet, prudentiam, fortitudinem, justitiam atque temperantiam. Quas nimirum virtutes tunc veraciter accipimus, cum earum ordinem custodimus. Prima quippe prudentia, secunda fortitudo, tertia justitia, quarta temperantia est. Quid enim prodesse potest prudentia, si fortitudo desit? Scire etenim cuiquam quod non potest facere pœna magis quam virtus est. Sed qui prudenter intelligit quod agatur, et fortiter agit quod intellexerit, jam procul dubio justus est. Sed ejus justitiam temperantia sequi debet, quia plerumque justitia si modum non habet in crudelitatem cadet,

A ipsa ergo justitia vere justitia est, quæ se temperantiæ freno moderatur, ut in zelo quo quisque fervet sit etiam temperans, ne si plus ferveat perdat justitiam, cum servare moderamina ignorat. Duæ autem sunt sanctorum prædicatorum vitæ, activa scilicet et contemplativa. Sed activa prior est tempore quam contemplativa, quia ex bono opere tenditur ad contemplationem; contemplativa autem major est merito quam activa, quia hæc in usu præsentis operis laborat, illa vero sapore intimo venturam jam requiem degustat. Quid itaque per manus, nisi activa, et quid per pennas nisi contemplativa vita signatur? Manus ergo hominis sub pennis eorum est, id est, virtus operis sub volatu contemplationis. Quod bene in Evangelio duæ illæ mulieres designant, Martha scilicet et Maria. « Martha enim satagebat circa frequens ministerium, Maria autem sedebat ad pedes Domini, et verba ejus audiebat (Luc. x). » Erat ergo una intenta operi, altera contemplationi. Una activæ serviebat, per exteriorum ministerium, altera contemplatiæ, per suspensionem cordis in verbum. Et quamvis activa bona sit, melior tamen est contemplativa. Quia ista cum mortali vita deficit, illa vero in immortalis vita plenius excrescit. Unde dicitur, « Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. » Quia igitur activa minor est merito, quam contemplativa, recte nunc dicitur: « Manus hominis sub pennis eorum. » Nam etsi per activam boni aliquid agimus, ad cœlestem tamen desiderium per contemplativam volamus. Unde et apud Moysen activa servitus, contemplativa autem libertas vocatur. Et cum utroque vitæ ex dono sint gratiæ, quamdiu tamen inter proximos vivimus, una nobis in necessitate est, altera in voluntate. Quis enim cognoscens Deum, ad ejus regnum ingreditur, nisi bene prius operetur? Sine contemplativa ergo vita intrare possunt ad cœlestem patriam, qui bona quæ possunt operari non negligunt. Sine activa autem intrare non possunt, si negligunt bona operari quæ possunt. Illa ergo in necessitate, hæc in voluntate est. Illa in servitute, ista in libertate. Hinc est enim quod ad Moysen dicitur: « Si emeris servum Hebræum, sex annis serviet tibi, in septimo egredietur liber gratis, cum quali veste intraverit, cum tali exeat (Exod. xxi). » Servus vero Hebræus emptus sex annis servire præcipitur, ita ut in septimo liber exeat gratis. Quid enim per senarium numerum, nisi activæ vitæ perfectio designatur? Quid per septenarium nisi contemplativa exprimitur? Sex vero annis servivit, et septimo egreditur liber, qui per activam quam perfecte exhibuerit ad contemplatiæ vitæ libertatem transit. Etenim servus est qui per activam vitam hominibus servire disposuit, ut post præsens sæculum ad libertatem veram valeat pervenire: de qua per Paulum dicitur: « Quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei (Rom. viii). » Tunc etenim vera in nobis libertas erit, cum ad gloriam filiorum Dei adoptio nostra pervenerit. Nunc ergo non solum activa vita in servitute est, sed

ipsa quoque contemplatio qua super nos rapimur, A libertatem mentis adhuc perfecte non obtinet, sed imitatur, quia illa quies intima in ænigmate videtur. Ipsa tamen in quantalibet sit contemplationis angustia, activa vita jam valde est latior atque sublimior, quæ ad quamdam mentis libertatem transit, temporalia non cogitans, sed æterna. Quia itaque contemplativa vita ad superiora evolat, et activæ vite longe superest, quadam ut ita dicam dignitate securitatis suæ, apte nunc dicitur, « et manus hominis sub pennis eorum est. » Quia nisi Deus homo fieret, qui mentes prædicantium ad cœlestia sublerasset, illa quæ apparent animalia non volarent. Nec immerito manus hominis esse sub pennis dicitur, quia de eodem Redemptore nostro scriptum est (*Hebr. 1*): « Qui cum sit splendor gloriæ, et figura substantiæ B ejus, portansque omnia verbo vite. « Ejus ergo manus corda nostra portat. Ejus manus in contemplatione nos sublevat. Nisi enim ut dictum est omnipotentis Verbum propter homines homo fieret, humana corda ad contemplandam Verbi excellentiam non volarent. Inde ergo excelsæ factæ sunt hominum mentes, unde inter homines apparuit humilis Deus. Dicitur itaque de sanctis animalibus, dicatur, « et manus hominis sub pennis eorum. »

« Et facies et pennas per quatuor partes habebant, « junctæque erant pennæ eorum alterius ad alterum. « Non revertebantur cum incederent, sed unum- « quodque ante faciem suam gradiabatur, » etc. (*Hieron.*) Juncta sibi sunt Evangelia hærentque mutuo, et in toto orbe volitantia huc illucque discurrunt, nec habent finem volatus, nec aliquando superantur et recedunt, sed semper ad ulteriora procedunt. Unde et Paulus dicit: « Præteritorum obliviscens, et in futurum me extendens (*Philipp. 3*). » Hoc autem et de virtutibus animæ possumus dicere, et de volatu temporum, commistioneque elementorum, quod præterita relinquentes semper ad priora festinent. Quod autem tempora labantur et fugiant, brevi versiculo demonstratur:

Sed fugit interes, fugit irreparabile tempus.

(*Greg.*) Per quatuor partes facies et pennas animalia habent, quia in cunctis mundi regionibus prædicantes demonstrant, quidquid de humanitate, quidquid de divinitate nostri Redemptoris sentiunt. Quia dum incarnatum Deum ubique prædicant, in quatuor mundi D partibus facies demonstrant; dumque cum esse unum cum Patre et Spiritu sancto annuntiant, ubique pennæ contemplationis volant. Quorum pennæ junctæ sunt alterius ad alterum. Quia omnis eorum virtus, omnis sapientia, qua cæteros homines contemplationis suæ volatu transcendunt, vicissim sibi in pace atque unanimitate conjungitur. Unde et scriptum est: « Quæ desursum est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica (*Jacob. 3*). » Et unde eisdem suis prædicatoribus Veritas dicit: « Habete in vobis sal, et pacem habete inter vos (*Marc. 16*). » Penna ergo animalium alterius ad alterum jungitur: quia sanctorum prædicatorum virtus atque sapientia vicis-

sim sibi in charitatis atque concordiæ pace sociantur. Penna autem alterius ab altero divisa esset, si in hoc quod unusquisque in sapientiam evolat, habere pacem cum altero recusaret. Sequitur: « Non revertebantur cum incederent, sed unumquodque ante faciem suam gradiabatur. » Pennata animalia, videlicet prædicatores sancti, cum incedunt minime revertuntur, quia sic a terrenis actibus ad spiritualia pertranseunt, ut ad ea quæ dereliquerint ulterius nullatenus reflectantur. Quasi enim per quamdam viam eis incedere, est mente ire semper ad meliora, quo contra de reprobis dicitur: « Nemo mittens manum suam in aratro et respiciens retro, aptus est regno Dei (*Luc. 14*). » Manum quippe in aratrum mittere est, quasi per quemdam compunctionis vomerem ad proferendos fructus terram sui cordis aperire, sed retro postaratrum aspici, qui post exordia boni operis, ad mala revertitur, quæ reliquit. Sed quia hoc electis Dei minime contingit, recte nunc per Prophetam dicitur: Non revertebantur cum incederent. Qui cur non revertebantur indicat, cum subjungit: « Unumquodque ante faciem suam gradiabatur. » Ante nos enim æterna sunt, post nos temporalia, quia ad illa pergentes invenimus, et ista recedentes quasi post dorsum relinquimus. Unde et magnum illud pennatum animal dicebat, quod usque ad cœli tertii secreta volaverat: « Unum vero, quæ retro sunt oblitus; in ea quæ sunt ante extendens me, sequor ad palmam supernæ vocationis (*Philipp. 3*). » In anteriora etenim extentus eorum quæ retro sunt oblitus fuerat; quia temporalia despiciens, sola quæ sunt æterna requirebat. Ante faciem ergo suam gradiuntur sancta animalia, quia et ea quæ reliquerunt, nullo jam appetitu respiciunt, et in æternis quæ appetunt, sub contemplationis suæ oculo boni operis pedem ponunt. Quisquis itaque jam ante faciem suam ambulare decreverit, magna ei consideratione pensandum est; quod aliter retro respicitur ex opere, atque aliter ex cogitatione. Sunt etenim quidam qui magna deliberant, et peccatorum suorum conscii multa ex his quæ possident egenis distribuere pertractant, ut culpas suas ante Dei oculos misericordiæ visceribus rodant. Jamque hæc operari inchoant, et plerumque cum operantur paupertatis timor eorum animum concutit, atque timentes ne egeant, erga egentes tenaces fiunt, seseque ab ea quam cœperant bona operatione suspendunt. Hi nimirum incedentes reversi sunt, quia ante faciem suam ambulare noluerunt. Sunt vero nonnulli qui bona quidem quæ noverunt operantur, atque hæc operantes meliora deliberant, sed retractantes meliora quod deliberant immutant. Et quidem bona agunt, quæ cœperant, sed in melioribus quæ deliberaverant succumbunt. Hi nimirum ante humana judicia stare videntur in opere, sed ante omnipotentis Dei oculos ceciderunt in deliberatione, unde fit plerumque ut et bonum opus eorum minus Deo placeat, quia cum pes mentis in meliori gradu deliberationis inconstanter ponitur, hoc ipsa cogitationis inconstan-

tia accusat. Sed quia perfecti quique magna se discretionis subtilitate conspiciunt, ne ad deteriora unquam vel in opere vel in cogitatione delabantur, quantum quotidie proficiant incessanter pensant, recte de his dicitur, « non revertentur cum incederent, sed unumquodque ante faciem suam gradiebatur. »

« Similitudo autem vultus eorum facies hominis, et facies leonis a dextris ipsorum quatuor, facies et autem bovis a sinistris ipsorum quatuor, et facies et aquilæ desuper ipsorum quatuor. » (*Hieron*) Facies principia dicit Evangeliorum, e quibus homo et leo, hoc est nativitas Christi et prophætæ vox tonantis in eremo dextras partes tenent, vituli autem, id est, victimarum et sacerdotii Judæorum in sinistris est, quod abolitum transitit ad sacerdotium spirituale, de quo dictum est: « Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchiselech (*Psal.* cix). » Ita duntaxat ut omnia sibi hæreant unoque corpore censeantur. Aquila autem quæ et super nativitatem, et super prophetiam est, quæ Domini expletur adventu, et super sacerdotium quod præterit, extra hæc omnia est, de nativitate referens spiritali, quomodo Pater in Filio et Filius in Patre sit, de qua rectissime dicitur: « Generationem ejus quis enarrabit? » (*Isa.* lxxxiii.) Ista sunt juxta Apocalypsin, ut ante jam diximus, quatuor animalia plena oculis ante et retro, quorum unum animal simile leonis, et secundum simile vituli, et tertium habens faciem hominis, et quartum simile aquilæ volantis (*Apoc.* iv). Ibi dicuntur in modum Seraphim senas habere alas, duabus faciem, et duabus pedes operientia, duabus autem volantia, et nec in die nec in nocte cessantia, atque dicentia, « Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus omnipotens, qui erat et qui est et qui venturus est. » (*Greg.*) Sed quia electi omnes membra sunt redemptoris nostri, ipse autem redemptor noster caput est omnium electorum per hoc quod membra ejus figurata sunt, nil obstat si etiam in his omnibus et ipse signetur, ipse enim unigenitus Dei filius veraciter factus est homo, ipse in sacrificio nostræ redemptionis dignatus est mori ut vitulus. Ipse per virtutem suæ fortitudinis surrexit ut leo. Leo etiam apertis oculis dormire perhibetur, quia in ipsa morte in qua ex humanitate redemptor noster dormire potuit, ex divinitate sua immortalis permanendo vigilavit. Ipse etiam post resurrectionem suam ascendens in cælos, in superioribus est elevatus ut aquila. Totum ergo simul nobis est, qui et nascendo homo, et moriendo vitulus, et resurgendo leo, et ad cælos ascendendo aquila factus est. Sed quia per hæc animalia Evangelistas quatuor, et sub eorum specie simul perfectos omnes jam superius significare diximus, restat ut quomodo unusquisque electorum istis animalium visionibus exprimitur ostendamus. Omnis etenim electus atque in via Domini perfectus, et homo et vitulus, et leo simul et aquila est. Homo enim rationale est animal. Vitulus autem in sacrificio mactari solet; et leo vero fortissimus bestiarum, ad nullius pavebit occursum (*Prov.*

xxx). » Aquila ad sublimia evolat, et irreverberatis oculis solis radiis intendit. Omnis itaque qui in ratione perfectus est homo est, et quando semetipsum ab hujus mundi voluptate se mortificat, vitulus est. Quia vero ipsa sua spontanea mortificatione contra adversa omnia fortitudinem securitatis habet, unde scriptum est: « Justus autem quasi leo confidens absque terrore erit (*Prov.* xviii), leo est. Qui vero sublimiter contemplatur ea quæ cælestia atque æterna sunt, aquila est. Igitur quomodo [quoniam] justus quisque per rationem homo, per sacrificium mortificationis suæ vitulus, per fortitudinem securitatis leo, per contemplationem vero efficitur aquila: recte per hæc sancta animalia signari unusquisque perfectus potest. Quod idcirco dicimus, ut ea, quæ de quatuor animalibus dicta sunt pertinere quoque etiam ad perfectorum singulos demonstremus. Sed magna nobis de eisdem evangelistis et sanctis prædicatoribus quæstio oritur, cur leo et homo a dextris ipsorum quatuor, vitulus vero a sinistris ipsorum quatuor esse perhibetur: neque enim sine admiratione est, cur duo illa a dextris et unum hoc esse a sinistris dicitur. Et rursus quærendum cur aquila non a dextris vel a sinistris, sed desuper ipsorum quatuor esse memoratur. Duas itaque quæstiones nobis objecimus, quas oportet ut aperiente Domino dissolvamus. Homo igitur et leo a dextris, vitulus vero a sinistris esse perhibetur; a dextris enim læta, a sinistris vero tristitia habemus. Unde et sinistrum nobis esse dicimus hoc, quod adversum esse deputamus: et sicut præfati sumus per hominem incarnatio, per vitulum passio, per leonem vero auctoris nostri resurrectio designatur. De incarnatione autem unigeniti Filii, qua redempti sumus, omnes electi lætati sunt. De morte vero illius ipsi electorum primi sancti Apostoli contristati, qui iterum de ejus resurrectione gavisii sunt. Quia ergo ejus et nativitas et resurrectio lætitiæ discipulis præbuit quos ejus passio contristavit, homo et leo a dextris, vitulus vero a sinistris eis fuisse describitur. Ipsi namque evangelistæ sancti de ejus humanitate gavisii sunt, de ejus resurrectione confirmati, qui de ejus passione fuerant contristati. Homo ergo et leo eis a dextris est, quia Redemptoris nostri eos incarnatio vivificavit, resurrectio confirmavit. Sed vitulus a sinistris: quia mors illius eos ad momentum temporis in infidelitate prostravit. Jure autem locus aquilæ non juxta sed desuper esse describitur, quia sive per hoc, quod ejus ascensionem signat, seu quia verbum Patris Deum apud Patrem esse denuntiat, super evangelistas cæteros virtute contemplationis excrevit: cum quibus etsi simul de ejus deitate loquitur, hanc tamen omnibus subtilius contemplatur. Sed si aquila cum tribus aliis adjuncta quatuor animalia esse memorantur, nimirum quomodo desuper ipsorum quatuor describitur, nisi quia Joannes per hoc, quod in principio Verbum vidit, etiam super semetipsum transit. Nam nisi et se transisset, Verbum in principio non

vidisset. Qui ergo et seipsum transgressus est, non jam solummodo super tria, sed adjuncto et se super quatuor fuit.

« Et facies eorum et pennæ eorum extentæ desuper. Dux pennæ singulorum jungentur, et duæ tegebant corpora eorum. » (*Hieron.*) Et supra diximus juncta sibi esse Evangelia, et tempora, et omnes rationales creaturas quatuorque virtutes; ita ut qui una caruerit, omnibus careat. Quodque duæ extentæ sunt et in altum se elevant, prædicationem cœlestem significant, et omnia ad Dei tendere majestatem. Dux autem quibus teguntur corpora, humana excluditur scientia, nec perfectus præbetur intuitus, dicente Apostolo: « Ex parte cognoscimus, et ex parte prophetamus. Cum autem venerit quod perfectum est, destruentur ea quæ ex parte sunt (*I Cor. XIII.*) » (*Greg.*) Facies et pennæ desuper extentæ describuntur, quia omnis intentio omnisque contemplatio sanctorum super se tendit, ut illud possit adipisci, quod in cœlestibus appetit, sive enim bono operi, seu vero invigilet contemplationi, tunc veraciter hoc agit quod bonum est, quoniam ei complacere concupiscit a quo est. Nam qui bona agere videtur, et per hæc non Deo, sed hominibus placere desiderat, intentionis suæ faciem deorsum premit. Et qui idcirco in sacro eloquio ea quæ divinitatis sunt contemplatur, ut per hoc quod intelligit, occupari ad quæstiones possit, qui non dulcedine quæsitæ levitæ satiare appetit, sed doctus videri: iste nimirum intellectus sui pennas desuper non extendit. Sed quando sensus sui vigilantiam in terreno appetitu occupat, pennas quas sublevare in altum, et quibus sublevari ipse potuit, in imis deponit. Qua in re pensandum est, ut omne bonum quod agit per intentionem semper ad cœlestia levetur. Qui enim per bona quæ fecit terrenam gloriam concupiscit, pennas suas et faciem deorsum deprimat. « Dux, inquit, pennæ singulorum jungentur, et duæ tegebant corpora eorum. » Dictum fuerat facies et pennas eorum extentas desuper atque mox subjunctum est hoc, quod protulimus, quia duæ pennæ singulorum jungentur, ubi apte intelligitur quia et extendebantur desuper et jungentur, duæ vero tegebant corpora eorum. Quid autem pennæ animalium nisi alæ nominantur? Qua in re nobis diligenti perscrutatione quærendum est quæ sint quatuor pennæ sanctorum, ex quibus duæ superius extentæ junguntur, duæ vero eorum corpora contegunt. Si enim vigilanter aspiciamus, quatuor esse virtutes invenimus, quæ a terrenis actibus omne pennatum animal levant, in futuris videlicet amor et spes; de præteritis autem timor et pœnitentia. Pennæ autem sibimet junctæ superius extenduntur, quia sanctorum mentem amor et spes ad superiora [*Al.*, æterna] elevant. Quæ apte quoque junctæ nominantur, quia electi procul dubio et amant cœlestia quæ sperant, et sperant quæ amant. Dux vero corpora contegunt, quia timor et pœnitentia ab omnipotentis Dei oculis eorum mala præterita abscon-

dunt. Dux itaque, ut dictum est, pennæ junguntur sursum, quando amor et spes electorum corda ad superiora elevant, ad cœlestia suspendunt. Dux autem pennæ tegunt corpora, quando eorum mala præterita a conspectu æterni Judicis timor et pœnitentia abscondunt. In eo enim quod se peccasse meminerunt, quia pertimescunt et desunt, quid aliud quam corpus cooperiunt, qui facta carnalia per superducta bona opera a districto examine abscondunt? Scriptum quippe est: « Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata (*Psal. xxxi.*) » Peccata enim tegimus, cum bona facta malis actibus superponimus. Omne enim quod cooperitur, inferius ponitur, et hoc unde operitur desuper ducitur. Quando ergo abdicamus mala quæ fecimus, et eligimus bona quæ faciamus, quasi tegmen ei rei superducimus, quam erubescimus videri. Quamlibet enim sancti viri in hac adhuc vita sint, habent tamen quod ante Dei oculos operire debeant. Quia omnino est impossibile, ut aut in opere, aut in locutione, aut in cogitatione nunquam delinquant. Unde et beatus Job, qui perfecta quidem hominibus dixerat, Dei tamen vocem audiens, seque ipsum de ipsa sua perfecta locutione reprehendens dicebat: « Manum meam ponam super os meum (*Job. xxxix.*) » In manu quippe operatio, in ore locutio est. Manum ergo super os ponere, est peccata locutionis per virtutem boni operis tegere. Libet, fratres, adhuc in hujus rei testimonium magistrum gentium vocare, qualiter sanctum illud animal alis quatuor innitatur aspicere. Ex quibus duabus ad superiora evolat, duabus vero pennis corpus contegit. Quia præterita quæ egerat, a judicio abscondit. Videamus igitur quantus hunc amor ad cœlestia elevet: « Mihi vivere Christus, et mori lucrum (*Philip. i.*) » Cognoscamus quanta spe ad superiora tollitur. « Nostra conversatio in cœlis est. Unde etiam Salvatorem expectamus Dominum Jesum Christum (*Philip. iii.*) » Videamus si et in tantis virtutibus positus adhuc timet: « Castigo corpus meum et servituti subicio, ne forte, cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar (*I Cor. ix.*) » Cognoscamus si hunc mala fecisse pœnitet. « Ego sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei (*I Cor. xv.*) » In cujus verbis quid aliud quam duritia nostræ mentis accusatur? quia ipse plangit quod ante baptismum commiserat; vos vero et post baptismum multa commisimus, et tamen flere recusamus. Quatuor itaque pennis sancta animalia utuntur, quia per amorem et spem ad cœlestia evolant, et per timorem et pœnitentiam facta in se illicita deplorant. Qua in re quæstio oritur; quia si duæ pennæ, quæ elevantur, amorem et spem, duæ vero quæ corpora contegunt, timorem et pœnitentiam designant, cur duæ quæ extentæ sunt, dicuntur esse junctæ, et duæ quæ corpus contegunt non dicuntur? Sed hac in re facilis, largiente Deo, ratio occurrit, quod sanctorum pennæ junctæ

sunt, amor et spes. Duæ vero pennæ, quæ corpora A contegunt, sibi metipsis ad alterutrum conjunctæ non sunt, timor et pœnitentia. David enim pro lapsu carnis timendo et pœnitendo affligitur. Petrus casum perfidiæ flevit amare. Paulus in se crudelitatem præteritæ persecutionis plangit. Omnes tamen unam patriam appetunt; ad unum auctorem omnium pervenire festinant. Duæ ergo singulorum pennæ conjunctæ sunt, et duæ non sunt: quia per amorem et spem unum est quod desiderant, sed per timorem et pœnitentiam diversum est quod deplorant.

« Et unumquodque coram facie sua ambulabat, « ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur, nec « revertebantur cum ambularent, etc. » (*Hieron.*) Qui aratri stivam tenet, non debet respicere post tergum nec imitari uxorem Loth, ne incidat in plagam Deutero. omii, et pereat *ἀπιστοτόνως* insanabili, quo cecidit et Heli (*I Reg. III, IV*), quia vitio filiorum offenderat Deum: quanto magis quatuor animalia, quæ plena erant lumine atque pennata, quæ sequuntur sanctum Spiritum præcedentem, quæ ita per orbem volitant, et se ad excelsa sustollunt, ut corpora sua protegant pennis historiæ, nec nobis aspectum tribuant pleniorem? (*Greg.*) Dictum superius fuerat: Unumquodque eorum ante faciem suam gradiebatur. Nunc autem dicitur « coram facie sua ambulabat. » Ipsa itaque repetita esse videtur sententia. Sed quia coram in præsentem dicimus, possumus subtilius inquirendo discernere, quod aliud sit ante faciem ambulare atque aliud in præsentem; ante faciem quippe ambulare est anteriora aspiciendo petere; in præsentem vero ambulare, est sibi metipsi absentem non esse. Omnis etenim justus qui vitam suam sollicitus aspicit, et diligenter considerat quantum quotidie in bonis crescat, aut fortasse quantum a bonis decrescat, iste, quia se ante se ponit, coram se ambulat: quippe qui vigilanter videt utrum surgat an debeat. Quisquis vero vitæ suæ custodiam negligit, discutere quæ agit, quæ loquitur, quæ cogitat, aut despicit, aut nescit, coram se iste non ambulat. Quia qualis sit in suis moribus vel actibus ignorat, nec sibi metipsi præsens est, qui semetipsum quotidie exquirere atque cognoscere sollicitus non est. Ille autem veraciter se ante se ponit, sibi que in præsentem est, qui se in suis actibus tanquam alium attendit. Nam sunt D multa peccata quæ committimus, sed idcirco nobis gravia non videntur, quia privato nos amore diligentes, clausis nobis oculis in nostra deceptione blandimur. Unde fit plerumque ut et nostra gravia leviter, et proximorum mala leviter graviter judicemus. Scriptum quippe est: « Erunt homines se ipsos amantes (*II Tim. III*). » Et scimus quia vehementer claudit oculos cordis amor privatus, ex quo fit, ut hoc quod nos agimus, et grave esse non æstimemus, plerumque agatur a proximo et nimis nobis detestabile esse videat. Sed quare hoc, quod nobis vile videbatur in nobis, grave videtur in proximo, nisi quia nec nos sicut proximum, nec proximum

conspicimus sicut nos. Si enim nos sicut proximum aspiceremus, nostra reprehensibilia districte videremus. Et rursus, si proximum aspiceremus ut nos, nunquam nobis ejus actio appareret intolerabilis, qui sæpe fortasse talia egimus, et nihil nos proximo intolerabile fecisse putamus. (*Hieron.*) Quod autem secundo dicitur, « non revertebantur cum incederent, » utriusque instrumenti indicat sacramentum, quod in quatuor istis animantibus et Lex et Evangelium ad futura festinet, et nunquam retro motum accipiat. (*Greg.*) Ecce enim dicitur. « Ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur. » In electis et reprobis diversi sunt impetus. In electis videlicet impetus spiritus, in reprobis impetus carnis. Impetus quippe carnis ad odium, ad elationem, ad immunditiam, ad rapinam, ad exteriorum gloriam, ad crudelitatem, ad perfidiam, ad desperationem, ad iram, ad jurgia, ad voluptates animi impellit. Impetus vero spiritus ad charitatem, ad humilitatem, ad continentiam, ad largitatem misericordiæ, ad interiorum profectum, ad pietatis opera, ad æternorum fidem, ad spem sequentis gaudii, ad patientiam, ad pacem, ad considerationem vitæ mortalis, et lacrymas mentem pertrahit. Unde necesse est ut magna semper cura cogitare debeamus in omne quod agimus, qui nos impetus ducat; utrum nostra cogitatio per impetum carnis, an per impetum spiritus impellatur. Amare etenim terrena, temporalia æternis præponere, exteriora bona non ad usum necessarium habere, sed ad voluptatem concupiscere, ultionem de inimico querere, de æmuli casu gaudere, impetus carnis est. At contra amare cœlestia, contemnere transitoria, non ad fructum voluptatis transitura, sed ad usum necessitatis querere, de inimici morte tribulari, impetus spiritus est. Et quia perfecti quique in istis se semper virtutibus exercent, recte nunc de sanctis animalibus dicitur: « Ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur. » Sed sciendum nobis est, quod plerumque impetus carnis se sub velamine spiritualis impetus palliat, et quod carnaliter facit mentitur sibi ipsa cogitatio, quia hoc spiritualiter faciat. Nam sæpe quis iracundiæ stimulis victus, contra delinquentes zelo ulciscendæ justitiæ, plusquam necesse est inflammatur, et justitiæ limitem in ultionem transiens agit crudeliter, quod se agere juste suspicatur. Impetus igitur carnis hujus sub specie spiritus velatus est, quando et hoc quod creditur agi juste, sub discretionis moderamine non tenetur. Et sæpe alius nimiam mansuetudini studens subjectorum vitia aspicit, atque hæc per fervorem zeli corrigere recusat, quod in eis crudeliter non corrigendo multiplicat, sitque ut ejus levitas et sibi sit et subjectis inimica, quod torpore mentis suæ quia patientiam deputat, per carnis impetum ab impetu spiritus elongat. Prima ergo nos cogitatio in requisitione nostri cordis debet excutere, ne ad quædam quæ agimus per apertum carnis impetum ducamur, ne pravis delectationibus animus seductus mala esse cognoscat, et tamen faciat. Secunda vero

nos cura debet vigilantes reddere, ne se impetus A
carnis quasi sub impetu spiritus latenter subjiciat,
et culpas quas agimus, nobis virtutes fingat. Scien-
dum vero est quia graviore culpæ sunt, quæ super-
ducta speciei virtutes imitantur, quia illæ in aperto
cognitæ animum confusione dejiciunt atque ad pœ-
nitentiam trahunt; istæ vero non solum in pœnitentia
non humiliant, sed etiam mentem operantis
elevant, dum virtutes putantur. Hoc autem, quod
de sanctis animalibus dictum superius fuerat, ut
altius confirmetur, iterum replicatur. « Non revert-
bantur cum ambularent, » quia electi quique sic ad
bona tendunt, ut ad mala perpetranda non redeant.
« Qui enim perseveraverit usque in finem, hic salvus
erit (Matth. x). » Et sicut per Salomonem dicitur :
« Justorum semita quasi lux splendens procedit, et
crescit usque ad perfectum diem (Prov. iv). » In eo-
rum namque animo bonum desiderium atque intel-
lectus lucis intimæ jam pars diei est; sed quia
usque ad finem vitæ in virtute proficiunt, ad perfe-
ctum diem tunc veniunt, quando ad regna cœles-
tia perducti in ea luce quam desiderant, jam minus
aliquid non habebunt. Sequitur : « Et similitudo
animalium et aspectus eorum quasi carbonum ignis
ardentium, et quasi aspectus lampadarum. »
(Hieron.) Carbones autem ignis ardentis et lampades
in medio animalium discurrentes de illo loco
interpretandæ sunt Isaiæ : « Et comedet ignis sicut
fenam materiam, et sanctificabo eos in igne ardente. »
De quibus et alibi scriptum est : « Cadent super eos
carbones iguis (Psal. cxxxix); » et contra labia do-
losa in alio psalmo dicitur : « Quid detur tibi aut
quid apponatur tibi ad linguam dolosam? Sagittæ
potentis acutæ cum carbonibus desolatoriis (Psal.
cix). » Et in alio loco : « Habes carbones ignis,
sedebis super eos, hi erunt tibi in adiutorium. »
Quamcunque creaturam aspexerimus, fulgurat Dei
notitiam, dum ex creaturis creator agnoscitur.
(Greg.) Aspectus animalium carbonibus ignis arden-
tibus atque lampadibus comparatur. Quisquis enim
carbonem tangit incenditur, quia qui sancto viro
adhæret, ex ejus assiduitate visionis, usu locutionis,
exemplo operis, accipit ut accendatur in amore cha-
ritatis, peccatorum suorum tenebras fugiat, in desi-
derio lucis exardescat, etiam per verum amorem
ardeat, qui prius in iniquitate tantum mortuus,
quantum frigidus jacebat. Lampades vero lucem
suam longius spargunt, et cum in alio loco sint,
in alio resplendent. Qui enim spiritu prophetiæ,
verbo doctrinæ, miraculorum pollet gratia, hujus
opinio longe lateque ut lampas lucet; et quique bo-
na ejus audiunt, quia per hæc ad amorem cœles-
tium surgunt, in eo quod se per bona opera exhibent,
quasi ex lampadis lumine resplendent. Quia
ergo sancti viri quosdam juxta se positos, quasi
tangendo ad amorem patriæ cœlestis accendunt,
carbones sunt; quia vero quibusdam clam e longe
positis lucent, eorum itineris, ne in peccatis [pecca-
torum] vitæ tenebras corruant, lampades fiunt. Hoc

vero inter carbones et lampades distat, quod ear-
bones ardent quidem, sed ejus loci, in quo jacue-
rint, tenebras non expellunt. Lampades autem quia
magno flammarum lumine resplendent, diffusas cir-
cumquaque tenebras effugant. Qua ex re notandum
est, quia sunt plerique sanctorum ita simplices et
occulti, seseque in locis minoribus sub magno si-
lento contegentes, ut vix eorum vita ab aliis agnosci
possit. Quid itaque isti nisi carbones sunt, qui et si
per fervorem spiritus ardorem habent, tamen exem-
pli flammam non habeant, nec in alienis cordibus te-
nebras peccatorum vincunt, quia vitam suam omnino
scire refugiant, sibimetipsis quidem accensi sunt,
sed aliis in exemplo luminis non sunt.

Hi autem, qui et exemplis virtutum prærogant et
B lumen boni operis per vitam et verbum itinerantibus
demonstrant, jure lampades appellantur, quia et per
ardorem desiderii et per flammam verbi a peccato-
rum cordibus erroris tenebras repellunt. Qui igitur
in occulto bene vivit, sed alieno profectui minime
proficit, carbo est. Qui vero in imitatione sanctitatis
positus lumen ex se rectitudinis multis demonstrat;
lampas est, qui et sibi ardet et aliis lucet. Sequitur :
« Et hæc erat visio discurrens in medio animalium,
« splendor ignis, et de igne fulgur egrediens, » etc.
(Hieron.) De medio animalium splendor ignis et
fulgur egreditur, quia si Evangelia sibi collisris,
in medio litteræ vilisque historiæ, Spiritus sancti sa-
cramentum reperies (Greg.). Splendor ignis et de igne
fulgur egrediens in medio animalium discurrens vi-
C detur, quia nisi ab igne veritatis pennata illa anima-
lia calorem susceperent, ipsa in carbonum atque
lampadarum similitudinem non arderent. Ignis et-
enim nomine, sanctus Spiritus figurari solet. De quo in
Evangelio Dominus dicit : « Ignem veni mittere in
terram, et quid volo, nisi ut accendatur? (Luc. xii.) »
Cum enim carnalis mens sanctum Spiritum accipit,
spiritali amore succensa malum plangit quod fecit.
Et terra ardet, quando accusante se conscientia
cor peccatoris uritur, atque in dolore pœnitentiæ
crematur. Hinc rursus scriptum est : « Deus tuus
ignis consumens est (Deut. iv). » Quia enim mentem
quam repleverit, eam a peccatorum rubigine inun-
dam reddit : Creator noster et ignis dicitur et con-
sumens. Sanctus ergo Spiritus in medio animalium
D splendor ignis et de igne fulgur egrediens discurrere
dicitur, quia universam Ecclesiam replens, in elec-
torum cordibus ex seipso flammam amoris projicit,
ut corusci more per terrorem feriat, et ad amorem
suum corda torpentia accendat. Sed quia Spiritus
sanctus Deus ante sæcula Patri est et Filio cœternus,
quærendum nobis est cur discurrere dicatur. Omnis
etenim qui discurret, accedit ad locum, in quo non
fuit, et eum deserit in quo fuit. Qua igitur ratione
discurrere Spiritum dicamus, dum cuncta intra ipsum
sint, et locus nusquam sit ubi non sit? sicut scri-
ptum est : « Spiritus Domini replevit orbem terra-
rum (Sap. i). » Et tamen cum laus sapientiæ descri-
beretur, adjunctum est : « Est enim in illa Spiritus in-

tellectus, sanctus, unicus, multiplex, subtilis, mobilis. » Et paulo post, « humanus, stabilis. » In quibus rursum verbis magna nobis quæstio oritur, cur iste spiritus, qui implet omnia, simul mobilis et stabilis dicatur; sed si ad usum consuetudinis humanæ recurrimus, sensum citius loquentis invenimus. Homo quippe, qui in ea regione in qua est ubique discurrit, procul dubio ubique obviam venit et repente, ubi non creditur, invenitur. Omnipotens ergo Spiritus, ut ubique præsentia signaretur, simul et mobilis et stabilis dicitur. Stabilis, quia per naturam omnia continet. Mobilis autem dicitur, quia ubique etiam nescientibus occurrit. Tenens ergo omnia stabilis, præsentem se omnibus exhibens mobilis appellatur. Splendor ergo ignis, et de igne fulgur egrediens inter pennata animalia discurrit, quia Spiritus sanctus simul singulis atque omnibus præsto fit, et incendit quos tetigerit. Illuminat quos incendit, ut post frigus pristinum accensi ardeant, et per ignem amoris quem acceperint flammam exemplorum reddant. Fulgur quippe de hoc igne egrediens torpentes percutit, eosque percutiendo excitat et inflammat, ut post amorem illius ardentem pariter et lucentes currant. Unde alias scriptum est: « Thronus ejus flamma ignis, rotæ ejus ignis accensus (*Dan. vii.*) » Ili enim qui animarum custodes sunt, et pascendi gregis onera susceperunt, mutare loca minime permittuntur. Sed quia uno in loco positi divinitatis in se præsentiam portant et ardent, thronus Dei flamma ignis dicitur. Ili autem, qui amore Domini in prædicatione discurrunt, rotæ ejus ignis ardentem sunt: quia cum ex ejus desiderio per varia loca discurrunt, unde ipsi ardent et alios accendunt. Potest tamen discursus atque mobilitas spiritus requisitione alterius considerationis intelligi: in sanctorum quippe cordibus juxta quasdam virtutes semper manet: juxta quasdam vero recessurus venit, et venturus recedit. In fide etenim, spe et charitate, et in bonis aliis, sine quibus ad cælestem patriam non potest perveniri, sicut humilitas, castitas, justitia atque misericordia, perfectorum corda non deserit. In prophetiæ vero virtute, doctrinæ facundia, miraculorum exhibitione electis suis aliquando adest, aliquando se subtrahit: adest ut eleventur, et ad semetipsum subtrahit, ut humilienter: adest ut eos ostensa virtute glorificet; recedit ut semetipsum subtracta ejus virtute cognoscant, adest ut ostendat quid per ipsum sint, recedit ut patefaciat, qui vel quales remaneant sine ipso. In his itaque virtutibus sine quibus ad vitam minime pervenitur, sanctus Spiritus in electorum suorum cordibus permanet. In his vero per quas sanctitatis virtus ostenditur, aliquando misericorditer præsto est, et aliquando misericorditer recedit. Discurrens ergo et mobilis spiritus dicitur, quia in signis atque virtutibus juxta uniuscujusque votum continue non habetur. Bene autem inter sancta animalia discurrere perhibetur. Discursus quippe ad celeritatem pertinet. Inter perfectos autem discurrit spiritus, quia

A etsi ab eorum corde ad momentum recesserit, citius redit. Sequitur: « Et animalia ibant et revertabantur in similitudinem fulguris coruscantis. » (*Hieron.*) Quidam vero ne contra priores duas sententias propheta dicere videretur, hoc quod putant esse contrarium, id est « et animalia currebant, et revertabantur, » silendum putaverunt, ne legenti scandalum faceret. Melius est autem in divinis libris transferre, quod dictum est, licet non intelligas quare dictum sit, quam auferre quod nescias. Alioquin et multa alia, quæ ineffabilia sunt, et humanus animus non capit, hac licentia debebuntur. Nos autem hoc dicimus, quod quomodo in Proverbiis in eodem loco scriptum est: « Ne respondeas stulto secundum stultitiam suam, ne similis ei fias (*Prov. xxvi.*) » et rursum ponitur, quod nobis videtur esse contrarium: « Responde stulto secundum stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur (*Ibid.*); » et utrumque pro temporum et personarum diversitate concordat, dum et stultus contemnitur, quia non recipit sapientiam, et stulta superbia alia decutitur stultitia, juxta quod et Apostolus dicit: « Factus sum insipientis, vos me coegistis (*II Cor. xii.*); » ita et in hoc loco debere nos quærere, quare supra secundo dictum sit, « non revertabantur animalia cum incederent, » et nunc semel, « animalia currebant et revertabantur, » essetque quæstio, nisi sequeretur, « in similitudinem fulgoris coruscantis, » quod hebraico sermone dicitur bezec, et interpretatus est Symmachus, quasi species radii fulgoris. Quomodo igitur crebris micat ignibus C æther, et in ictu oculi atque momento discurrunt fulgora et revertuntur, non amittentia matricem, et ut ita dicam, fontem ignis atque materiam: ita et hæc animalia cum inoffenso pergant pede, ad priora festinant. Si autem conatui suo aliquid obsitum viderint, non tam revertuntur, quam contra hunc se extendenda rursum et præbitura lumen, quod parumper absconderant, ut dent servis cibaria, in tempore suo, nec tribuant sanctum canibus, nec mittant margaritas ante porcos (*Luc. xii.*; *Math. vii.*). Unde et Paulus dicit: « Lac vobis potum dedi, non escam, necdum enim capere poteratis (*I Cor. iii.*) » Electioque Judæ et Saulis unctio non arguunt Deum ignorantie futurorum, sed præsentium monstrant esse judicem. Unde et apostolis præcipitur D (*Math. x.*), ut si indignam domum salutatione perspexerint, excutiant prius pedes, et pax quam domui dederant revertetur ad eos. (*Greg.*) Cum superius dictum est, « non revertabantur cum ambularent, » qua ratione nunc dicitur: « Animalia ibant et revertabantur, » valde sibi hæc videntur esse contraria. Quia « ibant, et non revertabantur, » et « ibant et revertabantur. » Sed qualiter intelligendum sit, citius agnoscimus, si duas vitas, activam scilicet et contemplativam sollicite discernamus. In una enim fixi permanere possumus. In altera autem intentam mentem tenere nullo modo valemus. Cum enim torporem nostrum relinquimus, nosque ipsos ad bonæ operationis studium suscitamus, quo alibi nisi ad

activam imus, a qua reverti post nullo modo debemus, quia qui post illam ad torporem negligentiae, ad pravitatis nequicias, quas reliquerat redit, esse sine dubio caeleste animal nescit. Cum vero ab activa vita ad contemplativam surgimus, quia diu mens stare in contemplatione non valet, sed omne quod de aeternitate per speculum et in aenigmate conspiciat (*I Cor. xiii*), quasi furtim hoc et per transitum videt; ipsa sua infirmitate, ab immensitate tantae celsitudinis animus repulsus in semetipso relabatur: et necesse est, ut ad activam redeat, seque ipsum continue in bona operatione exerceat, ut cum mens surgere ad contemplanda caelestia non valet, quaeque potest bona agere non recuset. Sicque fit ut ipsis suis bonis actibus adjuncta, rursus in contemplationem surgat, et amoris pastum de pabulo contemplatae veritatis accipiat, in qua quia diu se tenere ipsa corruptionis infirmitas non potest, ad bona rursus opera rediens, suavitatis Dei memoria pascitur, et foris piis actibus, intus vero sanctis desideriis nutritur. Bene autem revertentia animalia coruscanti

A fulgori comparantur: quia sancti viri cum ad superna contemplanda evolant, cum primitias sui spiritus in caelestis patriae amore ligant, sed gravati humanae conversationis pondere ad semetipsos redeunt, bona caelestia, quae saltem per speculum contemplari poterunt, fratribus denuntiant, eorumque animos in amorem intimae claritatis accendunt, quam nec videre sicut est, nec loqui praevaleant sicut viderunt. Loquentes autem verbis suis corda audientium scriunt et incendunt. Quasi ergo fulgur coruscans redeunt, qui cum caelestia loquuntur, quia per eos supernum lumen intermicat, ad amorem caelestis patriae mentes audientium inflammant. More itaque coruscantis fulguris cum loquendo percutiunt, ignem spiritualis desiderii spargunt. Alio quoque modo sancta animalia vadunt et redeunt: vadunt enim cum ad insinuandam caelestis doni gratiam in praedicatione mittuntur, atque ut ad fidem trahant mira coram infidelibus faciunt; sed redeunt quia haec omnipotentis Domini virtuti tribuentes, sibi motipsis quae fecerint non adscribunt.

LIBER SECUNDUS.

SEQUITUR CAPUT PRIMUM.

« Cumque aspicerem animalia, apparuit rota una super terram juxta animalia, habens quatuor facies, et aspectus rotarum et opus earum, quasi visio maris, et una similitudo ipsarum quatuor, et aspectus earum et opera, quasi rota in medio rotarum, per quatuor partes earum euntes, ibant et non revertebantur cum ambularent: statura quoque erat rotis et altitudo et horribilis aspectus, et totum corpus plenum oculis in circuitu ipsorum quatuor. » (*Hieron.*) Huc usque quatuor animalium, quae quaternas habebant facies, pictura describitur sequentium spiritum et nubem quae erat in medio spiritus. Nunc per singula animalia singulae ponuntur rotae, quae non erant junctae animalibus, sed sequebantur ea: sive una rota apparuit super terram, quae divisa per quatuor tot habebat facies quot animalia sequebantur, tantaque similitudo erat rotarum quatuor sequentium animalia quatuor, ut una rota verissime crederetur: opusque earum erat atque factura quasi visio tharsis, quam nos in mare vertimus, Aquila hinc posuit, qui lapis caeli habet similitudinem. Aspectusque earum erat quasi rota in rota, ut non unam rotam crederes, sed alteram alteri copulatam. Per quatuor partes ibant, et non trahebantur nec revertebantur retrorsum. Qui enim fieri poterat ut revertentur, cum sequerentur animalia, quae semper ad priora se tenderent? Statura quoque rotarum et altitudo tanta erat ut miraculum videntibus faceret: totumque corpus et dorsa erant plena lucis in circuitu, ut nullum membrorum aspiceres quod oculos luminis non haberet: qualemque describunt fabulae poetarum

Argum fuisse centoculum sive multorum oculorum, quem Juno in pavum vertit ob negligentem custodiam, ut quod miraculum est conditoris Dei, hoc condemnatio esset inulti adulterii. Omnia caelestia et terrestria, et quidquid sub humanam cadit intelligentiam solis rotis volvitur, solis annum circulum, per singulos menses luna decurrit. Lucifer qui ipse vespere est, dum ad orientem et ad occidentem rutilus micat, et noctis tenebras parvo temperat lumine, duobus annis eundem conficit cursum. Aliaeque astra quatuor quae vocantur errantia, et quidquid fulget in caelo. Segetum quoque et arborum herbarumque varietates, per quatuor tempora suis currunt rotis, nihilque aspicimus, quod ante non fuerit. « Gyran gyrando vadit spiritus, et in circulos suos revertitur. Omnes torrentes vadunt in mare, et mare non adimpletur (*Eccle. 1*). » Quare? Quia ad fontes suos de matrice abyso revertuntur. Evangeliorum autem, id est quatuor animalium, quae spirant, vivunt, intelligunt, si quis rotam cursumque consideret, in brevi tempore videbit mundum esse completum sermone apostolico. Rota quoque in rota vel duorum junctura testamentorum est quod indicat scala Jacob, et forceps Isaiae, et gladius bis acutus: vel evangelia sibi coherentia, quorum rursus et statura tendit ad caelum, paululumque quid attingit in terra, et semper propeans ad excelsa festinat. De quibus et alibi dicitur: « Lapidis sancti volvuntur super terram (*Zach. 1x*), » ex quibus aedificatur Jerusalem caelestis. Hoc ipsum puto significare et illud quod in psalmo canitur: « Vox tonitru tui in rota (*Psal. Lxxvi*). » Et alibi: « Quae inflammat rotam navitatis (*Jacob. 111*). » Quae testimonia quem sensum

habeant in suis locis, non hujus est temporis. Totum A paulo post adjungitur, «quasi sit rota in medio rotæ,» autem corpus et dorsa plena oculis approbabit, qui nisi quod in Testamenti veteris littera Testamentum viderit nihil esse in Evangeliiis quod non luceat, et splendore suo mundum illuminet; ut etiam quæ parva novum latuit per allegoriam? Unde et rota eadem, putantur et vilia, Spiritus sancti fulgeant majestate. quæ juxta animalia apparuit, quatuor facies habere (Greg.) Propheta igitur dum sancta animalia videret, describitur, quia Scriptura sacra per utraque testa- adjunxit: «Cumque aspicerem animalia, apparuit menta in quatuor partibus est distincta. Vetus et- enim Testamentum in lege et prophetia, novum vero rota una super terram.» Qua in re quaerendum est, in Evangeliiis atque apostolorum Actibus et dictis. Scitur autem, quia ibi faciem intendimus, ubi quod cum inferius rotæ describantur, cur una rota prius necesse est videmus. Rota ergo quatuor habet fa- apparuisse dicitur, nisi quia antiquo populo vetus cies, quia prius resecanda mala in populis vidit per solummodo Testamentum datum est, quod ad eruden- legem, postmodum vidit per prophetas, subtilius dam mentem illius quasi rota volveretur? Bene au- vero per Evangelium; ad extremum autem per tem rota eadem super terram apparuisse dicitur, apostolos ea quæ in culpis hominum resecarentur peccanti autem [enim] homini dictum est: «Terra asperxit. Potest quoque intelligi, quod quatuor facies es, et in terram ibis (Gen. iii).» Rota autem super B rota habebat, propter hoc quod Scriptura sacra per terram apparuit, quia Deus omnipotens legem super gratiam prædicationis extensa in quatuor mundi corda peccantium dedit. Sed quia hæc pennata ani- partes innotuit. Unde et bene eadem rota una prius malia sanctos, ut diximus, evangelistas designant, juxta animalia apparuisse, et postmodum quatuor quomodo prius animalia, et postmodum rota una facies habuisse describitur, quia nisi lex Evangelio aspicitur, dum ante testamentum vetus fuerit, et concordaret in quatuor mundi partibus, non innote- postmodum sancti evangelistæ secuti sunt? Sed in- sceret. «Et aspectus rotarum et opus earum quasi telligere in his possumus, quod illi prius a pro- visio maris.» Recte sacra eloquia visioni maris si- pheta visi sunt, qui merito transcendunt. Nam quanto milia narrantur, quia in eis magna sunt flumina S. Evangelium Testamentum vetus præcellit, tanto sententiarum, cumuli sensuum. Nec immerito maris- et prædicatorum ejus in descriptione prophetica præ- similis Scriptura sacra dicitur, quia firmantur in ea ferri debuerunt: quamvis sit adhuc aliud, quod in sententiæ locutionis sacramento baptismatis. Vel certe hac descriptione considerari debeat. Quia prophetiæ considerandum est, quia navibus in mare navigamus, spiritus sic intra semetipsum anteriora et posteriora cum ad desideratas terras tendimus. Nobis autem quid simul colligit, et simul hæc prophetæ lingua proferre est in desiderio nisi illa terra, de qua scriptum est: non possit, sed ampla quæ videt de dispersitis sermo- C «Portio mea in terra viventium (Psal. cxli).» Li- nibus emanat, et nunc ultima post prima, nunc vero gno autem, ut dixi, evehitur, qui mare transit, et prima post ultima loquitur. Unde Ezechiel propheta scimus quia Scriptura sacra lignum crucis per legem nobis prænuntiat, cum dicit: «Maledictus omnis sub figura sanctæ universalis Ecclesiæ et evangeli- starum gloriam per quatuor animalium similitudi- nem videt, et tamen repente illa subjungit, quæ an- terioribus temporibus gesta sunt, ut patenter indi- cet simul se vidisse, quod carnis lingua non suffi- ceret simul dicere. Quia vero per quatuor animalia etiam perfectos omnes significari diximus, conside- randum quoque est quosdam sanctorum, et ante legem fuisse, qui naturali lege districte viverent, et omnipotenti Domino placerent. Post animalia ergo rota describitur, quia electorum multi apud omni- potentem Deum perfecti et ante legem fuerunt. Sin vero animalia solos, ut diximus, Evangelistas debemus accipere, est adhuc aliud, quod considerare debemus. Videbat enim sanctus propheta, quia hæc ipsa verba, quæ obscuritatibus obvoluta proferebat, non judaico populo, sed gentibus panderentur. No- bis igitur loquens, prius animalia, et post rotam describere debuit, quia nos ad fidem Domino largiente venientes, non per legem Evangelium, sed per sanctum Evangelium legem didicimus. Ubi vero vel qualis rota apparuerit adjungit, cum dicit: «Juxta animalia habens quatuor facies.» Ubi adhuc sub- dit: «Et aspectus rotarum, et opus earum quasi visio maris, et una similitudo ipsarum quatuor et aspectus earum et opera quasi sit rota in medio rotæ.» Quid est hoc quod cum una rota diceretur,

cum exhibitione operum. Et per quatuor partes vadunt, quia distinctis, ut prædiximus, temporibus loquuntur, vel certe quia in cunctis mundi regionibus incarnatam Dominum prædicabant. De quibus aperte mox subditur: « Et revertebantur cum ambularent. » Hæc superius de animalibus dicta sunt, sed non eadem intelligi de rotis, quæ de animalibus possunt. Rotas quippe significare Testamenta diximus. Et Testamentum Vetus ambulavit quidem, cum per prædicationem ad mentes hominum venit; sed post semetipsum reversum est, quia juxta litteram in præceptis suis et sacrificiis usque ad finem servari non potuit. Non enim sine immutatione permansit cum in eo spiritalis intelligentia defuit. Sed cum Redemptor noster in mundum venit, hoc spiritaliter fecit intelligi, quod carnaliter invenit teneri. Itaque dum spiritaliter littera ejus intelligitur, omnis in eo illa carnalis exhibitio vivificat. Testamentum vero novum, etiam per testamenti veteris paginas, testamentum æternum appellatum est, quia intellectus illius nunquam mutatur. Bene ergo dicitur quod « rotæ euntes ibant, et non revertebantur cum ambularent. » Quia dum novum Testamentum non rescinditur, dum vetus jam spiritaliter intellectum tenetur: post se non redeunt, quæ usque ad finem mundi immutabilia persistunt. Ambulant ergo, sed non revertuntur: quia sic spiritaliter ad cor nostrum veniunt, ut eorum præcepta vel studia ulterius non mutantur. Sequitur: « Statura quoque erat rotis et altitudo et horribilis aspectus. » Quid est quod Scripturæ sacræ eloquiis tria hæc inesse narrantur, ut staturam, altitudinem et horribilem aspectum, id est, terribilem habere memorentur? Quærendum nobis magnopere est, quæ divinæ Scripturæ statura, quæ altitudo, qui horribilis aspectus dicitur. Sciendum est ergo, quia statura ad vitam congruit bene operantis. Unde per Paulum dicitur (*I Cor. x*): « Qui stat, videat ne cadat. » Qui etiam discipulis dicit: « Sic stete in Domino, charissimi (*Philip. iv*). » Et propheta, qui se vita ac moribus ante Dominum videbat, ait: « Vivit Dominus, in cujus conspectu sto (*III Reg. xvii*). » Altitudo est cœlestis regni promissio, ad quam tunc pertingitur, quando mortalis vitæ omnis corruptio subjugatur. Horribilis vero aspectus est terror gehennæ, quæ sine fine reprobos cruciat, et semper in cruciatu conservat. Statura ergo in rectitudine præceptionis est. Altitudo in celsitudine supernæ promissionis. Horribilis vero aspectus, in minis atque terroribus supplicii sequentis. Scriptura igitur sacra staturam habet; quia mores ad standum dirigit, ut auditorum mentes ad terrenam concupiscentiam non curventur. Altitudinem habet, quia in cœlesti patria æternæ vitæ gaudia promittit. Horribilem quoque aspectum habet, quia omnibus reprobis gehennæ supplicia minatur. Ostendit igitur staturam suam in ædificatione morum, ostendit altitudinem in promissione præmium, ostendit horribilem aspectum, in terroribus suppliciorum.

A Recta est enim in præceptis, alta in promissionibus, horribilis in minis. Habet staturam cum per prophetam dicit: « Quiescite agere perverse, discite benefacere, quærite judicium, subvenite oppresso, judicate pupillo, defendite viduam (*Isa. i*). » Et rursus: « Frange esurienti panem tuum, et egenos vagosque induc in domum tuam. Cum videris nudum, operi eum, et domesticos æminis tui non despexeris (*Isa. lviii*). » Habet altitudinem, cum per eundem prophetam dicit: « Non erit tibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor lunæ illuminabit te. Sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam, et Deus tuus in gloriam tuam (*Isa. lx*). » Habet horribilem aspectum cum infernum describens, dicit: « Dies ultionum Domini, annus retributionum judicii Sion. Et convertentur torrentes ejus in picem, et humus ejus in sulphur, et erit terra ejus in picem ardentem, nocte et die non exstinguetur in sempiternum (*Isa. xxxiv*). » Igitur Ezechiel propheta cum de rotis loqueretur, adjunxit: « Et totum corpus plenum oculis in circuitu ipsorum quatuor. » Qui enim non ipsarum, sed ipsorum dixit, profecto indicat, quia repente sermo ejus a rotis ad animalia rediit; per quæ nimirum perfecti quique, ut prædictum est, designantur. Corpora igitur animalium sanctorum idcirco plena oculis describuntur; quia sanctorum actio ab omni parte circumspecta est, bona desiderabiliter providens, mala solerter cavens. Et hoc est laboriosius, ubi sanctorum mens vehementer invigilat, ne se ante eorum oculos mala sub bonorum specie abscondant. Circumspecta ergo est vita sanctorum, ne sic sit libera, ut superba sit: quia sæpe superbia excedit in verbis; et videri appetit libertas puritatis ne sic sit humilis at formidolosa: quia aliquando timore stringit animum, ut loqui quæ recta sunt non præsumat, sed tamen in ipsa timida cogitatione humilem esse se simulat. Ne sic sit parca ut tenax sit: quia plerumque tenacia parcimonia appetit æstimari ut juste ac necessarie videatur tenere, quidquid egentis proximo misericorditer non vult impendere, ne sic sit misericors, ut effusa sit; quia nonnunquam effusio esse misericordia putatur. Aliud est enim pietatis studio necessaria proximis dare, atque aliud ea quæ possidentur sine mercedis intentione dispergere. Quidquid ergo agitur in radice intentionis, pensandum est, quo merito apud judicium creatoris habeatur. Unde et idem creator dicit: « Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit (*Matth. vi*). » Oculum videlicet intentionem, corpus vero actionem nominans. Quia si nostra intentio apud Deum simplex fuerit, in ejus judicio nostra actio tenebrosa non erit. Igitur quia sancti viri solerter invigilant, ut se undique aspiciant, ubique custodiant, ne aut mala propter ea ipsa appetant, aut hæc sub specie bonorum agant, scilicet ne se eis vitia virtutes esse mentiantur; totum corpus plenum in circuitu oculis habent: quia omnis eorum actio providentia sollicitudinis et repletur et circumdatur. Hinc est quod

Paulus apostolus, dum cuidam pœnitenti de facinore perpetrato Corinthios prospiceret voluisse misereri, ait : « Si cui aliquid donastis et ego. Nam et ego quod donavi, per vos in persona Christi, ut non circumveniamur a Satana : non enim ignoramus cogitationes ejus (II Cor. II). » Si enim parcendum non erat, cur se humilitate tanta voluntati discipulorum magister egregius sociat, ut neque ipse a discipulis, neque ab eo discipuli in compassionis causa divisi viderentur, nisi quia sollicito providentiæ oculo attendit, quod plerumque dum alter donat, alter irascitur ? Et quale est jam misericordiæ sacrificium, quod cum discordia proximo offertur ? Unde certe ait : « Ut non circumveniamur a Satana, non enim ignoramus cogitationes ejus. » Quia videlicet inde in alterius corde rixæ malum solet immittere, unde alterum conspiciet pietatis negotium fecisse; imperfectum enim bonum est, quod sic agitur, ut ne quid ei ex alio latere mali subrepat, non attendatur. Nisi forte hoc, quod sine cujuscumque scandalo fieri non potest, culpa sit non fecisse. Hoc vero ideo dicimus, ut notum vestræ dilectioni faciamus quia in nostro bono opere aliquando cavendum est scandalum proximi, aliquando vero pro nihilo contemnendum. Quod in ipso nostro auctore didicimus, qui, dum tributum Petro inquisito peteretur, prius paradigma proposuit, quo se nihil debere respondit dicens : « Reges terræ, a quibus accipiunt tributum vel censum, a filiis suis an ab alienis? (Matth. XVII.) » Cui cum diceretur, « ab alienis, » illico respondit : « Ergo liberi sunt filii. » Sed postquam se liberum esse monstravit, ne fortasse scandalum cuiquam faceret, subdidit : « Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare, et mitte hamum, et eum piscem qui prius ascenderit tolle, et aperto ore ejus invenies staterem; illum sumens da eis pro me et te. » Qui rursus cum diceret : « Quia omne quod in os intrat, non coinquinat hominem, tunc accedentes discipuli dixerunt : Scis quia Pharisei, audito hoc verbo, scandalizati sunt. At ille respondens ait : Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus cœlestis, eradicabitur : sinite illos, cæci sunt et duces cæcorum (Matth. XV; Marc. VII.) » Ecce magistra Veritas, ne in quorundam cordibus scandalum gigneretur, et quod non debuit tributum dedit; et rursus, quia generari scandalum in quorundam cordibus contra veritatem vidit, in suo eos scandalo remanere permisit. Ex qua re nobis considerandum est, quia in quantum sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debemus. Si autem de veritate scandalum sumitur, utilius permittitur nasci scandalum, quam veritas relinquatur. Quia ergo sanctorum mentes, undique se circum inspicientes invigilant, atque in omni suo opere pavoris et sollicitudinis oculum circumducunt, ne aut prava agant, aut recta, quæ præcepta sunt non agant, aut bonis actibus expletis in suis cogitationibus intumescant, et tanto gravius offendant, quanto justii videntur foris et occultius

A peccant, recte dicitur totum corpus eorum plenum oculis.

« Cumque ambularent animalia, ambulabant pariter et rotæ juxta ea. Et cum elevarentur animalia de terra, elevabantur simul et rotæ, quocumque ibat spiritus, illuc eunte spiritu et rotæ pariter levabantur sequentes eum. Spiritus enim vitæ erat in rotis. Cum euntibus ibant, et cum stantibus stabant : et cum elevatis a terra, pariter elevabantur et rotæ, sequentes ea, quia spiritus vitæ erat in rotis. » (Hieron.) Quatuor animalia spiritum sequebantur et nubem quæ erat in spiritu, rursumque rotæ dum animalia sequerentur elevantia se de terra, nequaquam animalia, sed spiritum sequebantur, ut ostenderent propriam voluntatem, quia spiritus vitæ erat in rotis. Tria autem et in animalibus et in rotis, pariter indicantur, cum starent, cum ambularent, cum elevarentur; quæ et animalia et rotæ in commune faciebant. Neque enim stantibus animalibus, rotæ poterant ambulare, nec ambulantes super terram animalibus, elevare se rotæ, sed quorum una erat actio, una erat et requies et cursus et elevatio. Secundoque dicitur, quia spiritus vitæ erat in rotis : ut nequaquam vas aliquod arbitremur rotarum, quas in carpentis plaustrorum rhedarum, et currum aspiciamus, sed animantia, imo super animantia : « Animalis enim homo non percipit ea quæ sunt spiritus (I Cor. II). » Istæ ergo rotæ, in quibus erat spiritus vitæ, omnia ordine faciunt atque mensura, habentque cum animantibus concordiam, sequentes ea, et per ea Spiritum sanctum, imo mediis prætermisissis sancti Spiritus societate gaudentes. Quæ omnia juxta priorem intelligentiam, variæ interpretationi prudens lector poterit coaptare. (Greg.) « Cumque, inquit, ambularent animalia, ambulabant pariter et rotæ, juxta ea. Et dum elevarentur animalia de terra, elevabantur simul et rotæ. » Ambulabant animalia, cum sancti viri in Scriptura sacra intelligunt quemadmodum moraliter vivant. Elevantur vero a terra animalia, cum sancti viri se in contemplatione suspendunt. Et quia unusquisque sanctorum quanto ipse in Scriptura sacra profecerit, tanto hæc eadem Scriptura sacra proficit apud ipsum : recte dicitur : « Cum ambularent animalia, ambulabant pariter et rotæ, et cum elevarentur animalia de terra, elevabantur similiter et rotæ. » Quia divina eloquia, dum leguntur crescunt; nam tanto illa quisque intellexit altius, quanto in eis altius intendit. Uade nec elevantur rotæ, si non elevantur animalia. Quia nisi legentium mentes ad alta profecerint, divina dicta velut in iniis non intellecta jacent. Cum enim legenti cuilibet sermo Scripturæ sacræ tepidus videtur, sensus divini eloquii ejus mentem non excitat, et in cogitatione sua nullo intellectus lumine emicat; rotæ et otiosa et in terra est, quia animal non elevatur a terra. At vero si animal ambulet, id est, bene vivendi ordinem quærat, et per gressum cordis inveniat quemadmodum gressum boni operis ponat,

ambulant pariter et rotæ. Quia tantum in sacro A eloquio profectum invenis, quantum apud illud ipse profeceris. Si vero pennatum animal sese in contemplationem tetenderit, rotæ protinus a terra elevantur. Quia terrena non esse intelligis, quæ prius in sacro eloquio juxta terrenum morem dicta credidisti, sicut ut Scripturæ sacræ verba cœlestia esse sentias, si accensus per contemplationis gratiam temetipsum ad cœlestia suspendas. Et mira atque ineffabilis sacri eloquii virtus agnoscitur, cum superno amore legentis animus penetratur. Quia ergo animal ad alta se sublevat, rota volat; sequitur: « Quocumque ibat spiritus, illuc eunte spiritu et rotæ pariter levabantur sequentes eum. » Rotæ enim spiritum sequuntur, quia verba sacri eloquii, ut sæpe jam dictum est, juxta sensum legentium per intellectum crescunt. In una enim eademque sententia Scripturæ, alius sola historia pascitur, alius typicam, alius vero per typum contemplativam intelligentiam quærit. Et fit nonnunquam, ut diximus, ut in una eademque sententia cuncta simul tria valeant inveniri. Quia igitur dicta sacri eloquii cum legentium spiritu excrescunt; recte nunc dicitur, « quocumque ibat spiritus, illuc eunte spiritu et rotæ pariter elevabantur, sequentes eum. » Et subditur: « Spiritus enim vitæ erat in rotis. » In rotis enim spiritus vitæ est, quia per sacra eloquia dono spiritus vivificamur, ut mortifera a nobis opera repellamus. Potest autem intelligi, quia spiritus vadit; cum legentis animum diversis modis et ordinibus tangit Deus; quoniam hunc per verba sacri eloquii modo in zelo excitans, ad ultionem erigit, modo ad patientiam mitigat, modo in prædicatione instruit, modo ad pœnitentiæ lamenta compungit. Sed recurramus breviter per hæc eadem verba quæ diximus, et videamus quomodo sequuntur rotæ spiritum, qui vitæ spiritus dicitur, et rotis inesse perhibetur. Certe si legentis animus spiritus vitæ in zeli fervore tetigerit, protinus in sacris eloquiis vadit, quod Moyses ad castra rediens, et per idola populum peccasse cognoscens (*Exod. xxxiii*), hunc per fervorem spiritus gladio stravit; quod Phinees persequendo luxuriam (*Num. xxv*), iram Domini gladio placavit, quod Petrus mentientes sibi met verbo percussit et occidit (*Act. x*), quod Paulus negligentibus discipulis virgam minatur (*I Cor. iv*). Si spiritus vitæ legentis animum ad observandam patientiam tangit, statim sequuntur et rotæ; quia in sacris eloquiis invenit (*Num. xx*), quod Moyses et Aaron cum loquentes recta persecutionem populi passi sunt, ad tabernaculum cucurrerunt pro ipso populo exorantes, quem fugiebant. Sancta autem eorum mens et timorem superbientium pertulit, et tamen contra eos ad odium non erupit. Patientia vero est, quæ et ipsum amat, quem portat, nam tolerare, sed odisse, non est virtus mansuetudinis, sed velamen furoris. In eisdem quoque eloquiis invenit (*I Reg. viii*), quod Samuel, de principatus culmine dejectus, orasse se etiam pro deicientibus constitetur; quod

nemo sanctorum ad cœlestem gloriam nisi patientiam servando pervenit. Quod ipse auctor et redemptor generis humani, sputa, colaphos, spineam coronam, crucem, lanceam pertulit, et tamen pro persecutoribus oravit (*Math. xxvi, xxvii*). Si vitæ spiritus legentis animum ad studium prædicationis excitat; statim sequuntur et rotæ: quia in sacris eloquiis invenit (*Exod. v*) quod Moyses jubente Domino contra Ægypti regem, in quantis se prædicationis libere verbis erexit, quod Stephanus Judæis perfidentibus diceret: « Vos semper Spiritui sancto restitistis (*Act. vii*), » nec inter lapides timuit. Quod Petrus, fustibus cæsus, ne in nomine Jesu loqueretur, cum magna libertate respondit: « Obedire oportet Deo magis quam hominibus (*Act. v*). » Quod Paulus catenarum vinculis stringitur (*Philipp. i*), sed tamen verbum Dei non est alligatum (*II Tim. ii*). Si vitæ spiritus ad pœnitentiæ lamenta compungit, sequuntur protinus rotæ, cum Scripturæ sacræ verba David pœnitentiam proferunt. Quod rex reprehensus a propheta, quia subjectus cœlesti regi non fuit, subjecto increpanti non erubuit constiteri quod fecit (*II Reg. xii*). Quod publicanus, qui reatum suæ nequitie cognovit (*Luc. xviii*), etsi injustus ad templum venit, justificatus a templo rediit. Quod Petrus negationis maculas lacrymis lavit (*Math. xxvi*). Quod latro, qui in cruce cognovit culpam suam, in ipsa jam morte invenit veniam (*Luc. xxiii*). De quibus adhuc rotis eadem propheta replicat atque subiungit: « Cum euntibus ibant, et cum stantibus stabant, et cum elevatis a terra, pariter elevabantur et rotæ, sequentes ea, quia spiritus vitæ erat in rotis. » Hæc sunt, sicut nostis, fratres charissimi, ex maxima parte jam dicta; sed iterata descriptione narrantur. Hoc enim solum in his verbis novum adjicitur, quod dictum est, « cum stantibus stabant. » Sunt enim quidam, qui usque ad hoc proficiunt, ut terrena quæ accipiunt bene dispensare noverint. Misericordiæ intendunt, oppressis obveniunt; hi videlicet valent in eo, quo se ad proximi utilitatem tendunt. Cum his ergo rotæ gradiuntur, quia sacra eloquia dictorum suorum passum in ejus itinere disponunt. Et sunt alii, qui in fidem quam acceperunt, ita ad tenendam fortes sunt, ut adversis quibusque resistere valeant, et non solum minime ad perversitatem trahantur perfidiæ, sed etiam perverse loquentibus impugnent, eosque ad rectitudinem trahant. Cum istis stantibus stant etiam rotæ, quia eis rectitudinem suam sacri eloquii verba confirmant, cum in eis audiunt: « State et tenete traditiones quas didicistis (*II Thess. ii*). » Et rursum: « Adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret, cui resistite fortes in fide (*I Petr. v*). » Et sunt alii, qui omnia terrena despiciunt, nulla quæ prætereunt possidendo dignantur. In Dei se, ut prædictum est, contemplatione suspendunt. Cum his ergo elevatis et rotæ pariter levantur. Quia in quantum quisque ad alta profecerit, in tantum ei et sacra eloquia de altioribus loquuntur.

tur. Vadunt ergo animalia ad utilitatem proximi. Stant ad custodiam sui. Elevantur ad contemplationem Dei. Sed et rotæ pariter vadunt, stant, elevantur, quia quæsitæ sacra lectio talis invenitur, qualis et sit ipse a quo queritur. Ad activam enim vitam profecisti, ambulat tecum : ad immobilitatem atque constantiam spiritus profecisti : stat tecum : ad contemplativam vitam, per Dei gratiam pervenisti, volat tecum. Et rursus subditur : « Quia spiritus vitæ erat in rotis. » Quod idcirco secundo dicitur, vitæ spiritus in rotis esse, quia Scripturæ duo sunt Testamenta, quæ utraque Dei spiritus scribi voluit, ut nos ab animæ morte liberaret, vel certe, quia duo sunt præcepta charitatis, dilectio videlicet Dei, et dilectio proximi, per quæ utraque nos sacræ Scripturæ dicta vivificant. Secundo ergo dicitur, quia spiritus vitæ erat in rotis : quia dilectionem Dei et proximi capimus in eloquiis divinis, per præcepta sacræ Scripturæ, dicta vivificamur, qui mortui in culpa jacebamus.

« Et similitudo super capita animalium firmamenti, quasi aspectus crystalli horribilis et extenti super capita eorum desuper. » (*Hieron.*) Videtur autem super quatuor animalia, et rotas totidem similitudo firmamenti, quod nos vocamus cælum, habens speciem crystalli quod est purissimum, et ex aquis mundis atque lucentibus, nimio frigore concreescere dicitur, intantum ut etiam gelu constricta aqua Græco sermone crystallus nominetur. Decebat autem in superioribus esse eximiam puritatem, quæ cuncta protegebat, id est, rationales sapientesque virtutes, et quatuor temporum cursum, et mundi plagas, et rerum omnium ordines et evangelicam prædicationem, quæ ex parte intelligitur, ex parte velatur. « Et similitudo, inquit, supra capita animalium firmamenti, etc. » (*Greg.*) Hanc [Hæc] largiente Domino duobus modis exponimus, ut lectoris iudicio, quid eligendum censeat relinquamus. Possunt enim firmamenti nomine cælestes potestates intelligi. Quod firmamentum recte, quasi aspectus dicitur crystalli : quia videlicet crystallum forte quidem nimis est, sed ex aqua solidatum. Et natura angelica quando creata est liberum arbitrium accepit, ut utrum vellet in humilitate persistere, et in omnipotentis Dei aspectu permanere, an ad superbiam laboraret, et a beatitudine caderet, per similitudinem aqua fuit. Sed quia cadentibus aliis angelis, sancti in sua beatitudine persisterunt, atque hoc acceperunt in munere, ut jam cadere omnino non possint, in eis natura sua, quia jam deijci mutabiliter non potest, quasi ad imaginem crystalli durata est, quod crystallum horribile et extensum desuper capita animalium dicitur, quia potestates illæ angelicæ, quæ omnipotentis Dei conspectui assistunt, nobis adhuc in hac corruptione positæ terribiles atque pavendæ sunt. Quarum nunc gaudia, quia sensum nostrarum mentium excedunt, super capita animalium esse memorantur. Quis enim in carne corruptibili positus, comprehendere valeat quæ sit illa angelorum ineffabilis et sine fine lætitia? Quæ beatitudo

A sine defectu vultum videre creatoris, atque in ejus dilectione sine immutatione persistere? Potest autem firmamenti nomine ipse per figuram noster Redemptor intelligi, verus Deus super omnia, et factus inter omnia homo perfectus, in quo natura nostra apud Patrem confirmata est. De quo etiam per Psalmistam prophetando dicitur : « Fiat manus tua super virum dexteræ tuæ, et super filium hominis quem confirmasti tibi (*Psal. lxxix.*) » Humana etenim natura, priusquam a Creatore omnium susciperetur, terra erat, nam firmamentum non erat. Peccatori quippe homini dictum est : « Terra es, et in terram ibis (*Gen. iii.*) » At postquam assumpta est ab Auctore omnium atque in cælis sublevata, et super angelos ducta firmamentum facta est, quæ terra fuit. Sed B firmamentum quod aspicitur, cuius habeat similitudinem subinfertur, cum dicitur : « Quasi aspectus crystalli horribilis. » Crystallum, sicut dictum est, ex aqua congelascit et robustum fit. Scimus ergo quanta sit aquæ mobilitas. Corpus autem Redemptoris nostri, quia usque ad mortem passioni subjacuit, aquæ simile juxta aliquid fuit. Quia nascendo, crescendo, lassescendo et esuriendo, sitiendo, moriendo, usque ad passionem suam per momenta temporum mutabiliter decucurrit. Aqua ergo in crystallum vertitur, quando corruptionis ejus infirmitas per resurrectionem suam ad incorruptionis firmitatem est immutata. Sed notandum, quod hoc crystallum horribile, id est pavendum, dicitur. Quis autem nesciat cujus pulchritudinis sit crystallum? C Et mirum quomodo in hoc crystallo conveniat pulchritudo cum pavore. Sed omnibus vera scientibus constat, quod Redemptor humani generis cum iudex apparuerit, et speciosus justis, et terribilis erit injustis. Quem enim mansuetum aspiciunt electi, hunc eundem pavendum atque terribilem reprobi. Sed hunc ideo terribilem tunc non videbunt electi, quia modo terrorem illius considerare non cessant. Et quia ipse pavor ejus quem in suis cogitationibus tenent eorum mentes protegit, recte subjungitur : « Extenti super capita eorum desuper. » Firmamentum hoc, quod in similitudinem crystalli super capita animalium apparet, et horribile et extensum est, quia bonorum mentes unde terret, inde protegit. Si enim pavendus in eorum cordibus non esset, protector et modo a peccatis, et post a suppliciis non fuisset. Quia autem semper considerant qui pavor ex iudicio imminet, virtutum pennas in rectitudine conservant. Unde et apte mox subditur : « Sub firmamento autem pennæ eorum rectæ alterius ad alterum, etc. » Pennæ virtutum sub firmamento rectæ sunt, quando bonum quod alter habet alteri impendit, ut qui terrenam substantiam accipit, indigentes proximi inopiam sublevet. Qui doctrinæ gratia plenus est, ignorantis proximi tenebras verbo suæ prædicationis illustret. Qui temporali potestate subnixus est, oppressos a violentiis relevet. Qui prophetiæ spiritu plenus est, a vita proximi mala imminetia bona suadendo declinet. Qui gratiam curationis accipit, intercessione sua salutem iufir-

mantium pie et humiliter intendat [impendat] : qui a terrenis actibus liber soli Deo vacare meruit, pro delinquentibus exoret. Fit autem sæpe, ut qui terrena substantia nimis occupatur, orationi non quantum debet, invigilet. Et fit plerumque, ut is qui ad exorandum Dominum, cunctis mundi oneribus exutus vacat, sustentationem vendendi non habeat. Sed dum dives porrigit alimentum atque vestimentum pauperi, et dum pauper orationem suam animæ divitis impendit, pennæ animalium recte alterius ad alterum tenduntur. Sequitur :

« Unumquodque duabus alis velabat corpus suum. « Et alterum similiter velabatur. » (Greg.) Quia per corpus actio, per alas vero virtutes signantur, supra jam diximus. Et cum dicat, « sub firmamento autem pennæ eorum rectæ alterius ad alterum, » querendum est qualiter subditur, « Unumquodque duabus alis velabat corpus suum. » Qua in re hoc patenter indicat, quia et pennas alius ad alterum tendelant, et tamen duabus alis corpus proprium velabant. Quid et hoc, nisi, quia sic debemus virtutes quas accipimus aliis impendere, ut ea in quibus peccavimus, non desinamus caute cogitare, et reatum nostrum quotidie per timorem et pœnitentiam plangere? Duas enim alas superius quibus corpus velabatur, timorem et pœnitentiam diximus. Si ergo in charitate crescamus ut pennas tendamus ad proximos, sic pennas tendamus in proximos, ut nunquam desinamus cogitare et plangere nosmetipsos. Pennæ autem tendantur juxta pennas, ut cooperiant corpora, ut de bonis actibus præbeamus exempla, et mala, quæ agimus, abscondant a iudicio timor et pœnitentia. Possunt etiam per alas has duo præcepta charitatis intelligi, scilicet Dei et proximi. Amando igitur Deum nostra in nobis mala persequimur, id est corpus velamus. Diligendo autem proximum ei in quo possumus prodesse festinamus, id est alas ad alterutrum tendimus. Quæri etenim potest, cur postquam dictum est : « Unumquodque velabat corpus suum, » statim subditur : « et alterum similiter velabatur. » Si enim diceret unum et alterum, loquendi ratio staret, postquam vero dictum est unumquodque, cur adjicitur alterum, cum in unoquoque omnes comprehenduntur. Sed et si perfectorum vitam, et proficientium merita distinguimus, et unumquodque et alterum non irrationabiliter positum videmus. Qui enim et sua desunt et virtutum pennas ad proximum in exemplum tendunt, procul dubio perfecti sunt. Sunt autem plerique parvulorum, qui eorum lacrymas conspiciunt et imitantur. Et qui nudi in suis pravitatibus esse potuissent, sanctos vigilantiores;ve viros conspiciunt, moxque suis pravitatibus irati, accenduntur ut plangant. Inflammantur ad pœnitentiam, atque ut velare sanctos corpora sua conspiciunt, ita ipsi quoque lacrymarum suarum alis velantur, seipsos enim magnis increpationibus ferunt, cur qui virtutes non habent peccata sua minime deplorant, si et illi adhuc plangere non desinunt, qui jam virtutum pennas per exempla ad proximos tendunt.

« Et audiebam sonum alarum, quasi sonum aquarum multarum, etc. » (Hieron.) Voxque auditur alarum volantium, quasi vox aquarum multarum, quæ juxta Apocalypsin Joannis populos significant, paulatimque proficiens, quasi vox castrorum, et quasi vox sublimis Dei. Quod Hebraice appellatur saddai, et juxta Septuaginta, vox verbi, ut universa, quæ prædicantur in mundo, vocem Filii Dei esse credamus. (Greg.) Solent enim in sacro eloquio per aquas populi designari. Unde per Joannem dicitur : « Aquæ vero sunt populi (Apoc. xvii). » Idcirco autem per aquas populus designatur, quia et in vita sonum habet ex tumultu carnis, et quotidie defluit ex decursu mortalitatis. Ut autem sæpe jam diximus, alæ sunt animalium virtutes sanctorum. Quid est ergo quod propheta alarum sonum audit, quasi sonum aquarum multarum, nisi quod ex omnipotentis Dei pietate illæ alæ virtutum, quæ in paucis prius sanctis sonabant, jam nunc prædicatione diffusa in multorum populorum conversatione resonant? Incarnato enim, passo ac resurgente Domino, pauca pennata animalia fuerunt, quia rari valde exstiterunt, qui cœlestia desiderarent, et virtutum pennis se in alta suspendere. Sed postquam divinitatis ejus prædicatio in mundo diffusa est, quanti jam parvuli, quanti graviores, quanti fortes juvenes, quanti imbecilles, quantæ conversæ peccatrices, quantæ anus, virgines, per fidem, per spem, per amorem, ad cœlestia evolvant; quis dicere, quis æstimare sufficit? Ecce alarum sonus, qui prius in paucis animalibus fuit, jam nunc in populis resonat. Jam nunc mundi multitudinem ad cœleste desiderium pennæ virtutum levant. Bene ergo dicitur: « Et audiebam sonum alarum, quasi sonum aquarum multarum. » Quasi sicut præfati sumus, ille virtutum sonus, qui in aure Dei prius ex paucis sanctis factus est, postmodum ex aquis multis, id est, ex innumerabilibus est populis multiplicatus. De quo adhuc sono bene additur : « Quasi sonus sublimis Dei. » Quid est quod alarum sonus in sanctis animalibus, quasi sonus sublimis Dei dicitur? Nisi quod omnipotens Deus et ipse implet sanctorum mentes cœlesti desiderio, et ipse exaudit implatas. Ipse etenim creat in sanctorum cordibus amorem, et ipse ex amantibus cordibus suscipit preces. Bene ergo iste alarum sonus, quasi sonus sublimis Dei dicitur. Quia quidquid in sanctorum virtutibus agitur, ejus est gratiæ, qui merita largitur, qui recte per prophetam sublimis Deus esse memoratur. In Scriptura enim sacra aliquando Deus nuncupative, aliquando vero essentialiter dicitur. Nuncupative enim dicitur, sicut scriptum est : « Ecce constitui te Deum Pharaonis (Exod. vii). » Et sicut Moses ait (Exod. xxii) : « Si quis hoc vel illud fecerit, applica illum ad deos, videlicet ad sacerdotes; » qui rursus dicit : « Diis non detrahes (Ibid.), id est, sacerdotibus. Et sicut Psalmista ait : « Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos discernit (Psal. lxxxi). » Essentialiter autem Deus dicitur, sicut ipse ad Moysen ait : « Ego sum Deus Patris tui, Deus Abraham, Deus

Isaac, Deus Jacob (*Exod. iii.*) Unde Paulus apostolus, volens nuncupativum Dei nomen ab essentiali discernere, de Redemptore nostro locutus est dicens: « Quorum patres et ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula (*Rom. ix.*) » qui enim nuncupative dicitur Deus inter omnia: Qui vero essentialiter Deus super omnia est. Ut ergo ostenderet Christum naturaliter Deum, non hunc Deum tantummodo, sed Deum super omnia esse memoravit. Quia et electus quisque (sicut præmisimus) vel in exemplo justitiæ, vel pro erogando prædicationis verbo positus, dici Deus potest, sed inter omnia, quoniam nuncupative Deus. Christus autem Deus super omnia, quia naturaliter Deus. Quem ergo Paulus Deum super omnia, hunc Ezechiel propheta Deum sublimem nominat. Postquam vero dictum est, « sonum alarum audiebam, quasi sonum aquarum multarum, » quia adhuc additur, « quasi sonum sublimis Dei, » etiam hoc intellegere possumus, quod futurum electis omnibus scimus. Alarum enim sonitus, sicut diximus, fuit in prædicatoribus sanctis, aquarum sonitus in conversis et sequentibus populis. Sed ipse isdem sonitus erit quandoque sublimis Dei, quia multitudo, quæ nunc per sanctos doctores ad fidem trahitur, quandoque in cœlestem patriam congregabitur, ut ibi omnes electi sine fine laudent cum viderint sine fine quem laudent. Postquam ergo propheta sonum alarum, quasi sonum sublimis Dei esse conspexit in cœlis, rursus ad terram rediit, et pennata animalia quid hic agant loquitur, ut illie summa mereantur, dicens:

« Cum ambularent, quasi sonus erat multitudinis, et sonitus castrorum. » Cum prædicatores sancti mundum prædicando et trahendo circumeunt; et animalia ambulant, et quia hi etiam quos colligunt statim ut crediderunt, in laudem nostri Creatoris insurgunt, fit sonus, quasi sonus multitudinis. Et quia in prædicatione eadem bellum contra aerias potestates sumunt, recte subjungitur: « Et sonus castrorum. » Cum enim sanctis prædicatoribus fideles populi conjunguntur, contra malignos spiritus in procinctu fidei multitudines castrorum fiunt, et dum quotidie fideles quique cœlestibus desideriis replentur, terrena despiciunt, dura sibi certamina pro amore æternæ patriæ proponunt. Contra potestates aerias castra fiunt, quia armati fide et bonis operibus muniti gradiuntur; quasi enim quibusdam castris spiritualis exercitus per Paulum dicitur: « Induite vos armatura Dei ut possitis stare adversus insidias diaboli, quia non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principatus et potestates, et adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitie in cœlestibus (*Ephes. vi.*) » Sanctorum autem multitudines castra fiunt, quæ bellum contra aerias potestates susceperunt. De sanctis vero animalibus adhuc subditur.

« Cumque starent, dimittebantur pennæ eorum. » (*Hieron.*) Stantibus autem animalibus, dimittebantur alæ eorum. Vocem enim Dei omnipotentis resonan-

tem in cœlestibus ferre non poterant, sed stabant et mirabantur, et silentio suo Dei potentiam demonstrabant, qui sedebat super firmamentum. (*Greg.*) Stant sancta animalia quando ea quæ Dei sunt intenta contemplatione considerant: sed eorum pennæ deponuntur, quia dum alta Dei judicia aspiciunt, suæ eis virtutes vilescent, quod aperte exponitur, cum statim subditur:

« Nam cum fieret vox super firmamentum, quod erat super caput eorum, stabant et submittebant alas suas. » Firmamentum superius sub intellectu duplici judicavimus exponendum. Possunt enim sicut prædictum est firmamenti nomine cœlestes potestates intelligi. Potest firmamenti nomine uigenitus incarnatus, per hoc quod in eum natura nostra ad æternitatem firmata est, designari. Prius ergo quod sentimus de angelis, et postmodum de Domino angelorum loquamur. Ecce enim dicitur: « Cum fieret vox super firmamentum, stabant et submittebant alas suas. » Quo in loco hoc sciendum est quia submittere non ab inferiori ad superiora tendere, sed a superiori ad inferiora alas deponere debet intelligi, propter hoc quod præmissum est: « Cum starent, dimittebantur pennæ eorum. » Quærendum nobis est itaque quæ sit vox, quæ super firmamentum fit. Sed eandem vocem melius intelligimus, si ab infimis ad superiora gradientes, quasi quibusdam passibus ascendamus, sicut auditus corporis excitatur voce, ita sensus mentis excitatur intellectu, qui de interioribus agitur. Vox ergo est in mente, quasi quidam sonus intelligentiæ. Sed sciendum est quia nostris sensibus aliquando vox carnis loquitur, aliquando vox animæ, aliquando vox firmamenti, aliquando vox quæ super firmamentum est. Ponamus enim ante oculos, quod quispiam læsus a proximo sit, qui ex humana ratione cogitat ut vicem læsioni reddat, malum pro malo retribuatur. Huic vox carnis loquitur in mente: quia cum divina mandata præcipiant (*Math. v.*), bene nos facere his qui nos offenderunt, quisquis malefacere se odientibus cogitat, in ejus animo carnis vox sonat. Multa terrena quotidie agimus, post hæc ad orationem redimus, accenditur ad compunctionem animus, sed earum rerum, quas egimus, imagines versantur in mente, et intentionem compunctionis præpediunt in oratione, et quod volentes foris egimus, hoc interius patimur inviti: ut quædam cogitationum phantasmata mentem per imagines corporeas dispergant, ne stricte se totam in oratione colligat. Hæc quoque vox carnis est. Cum vero et ista subigimus, atque ab oculis mentis cunctas corporeas imagines effugamus, ipsam in nobismetipsis naturam animæ querentes qualis sit, quæ carnem vivificare potest, sed semetipsam stringere in bonis cogitationibus sicut desiderat non potest: invenimus quemdam intellectuslem spiritum per creatoris potentiam viventem, corpus quod sustinet vivificantem, sed tamen oblivioni subditum, mutabilitati subjectum, quem sæpè timor afficit, lætitia extollit. Ipse itaque intellectus

animæ vox ejus est, quia sonat quod est, quæ tamen adhuc vox sub firmamento est. Sed transcendentes animam, vocem de firmamento quærimus : cum illa sanctorum angelorum innumera multitudo in omnipotentis Domini conspectu qualis sit investigamus, quæ sit in eis sine fine festività visionis Dei, quæ lætitia sine defectu, qui amoris ardor non crucians sed delectans, quantum in eis sit desiderium visionis Dei cum satietate, et quanta satietas cum desiderio, in quibus nec desiderium pœnam generat, nec satietas fastidium parit, quomodo inhærendo beatitudini sint beati, quomodo contemplando semper æternitate sint æterni, quomodo conjuncti vero lumini facti sunt lux, quomodo aspicientes semper in incommutabilem, mutati sint incommutabilitatem. Sed cum ista de angelis cogitamus, adhuc vox est de firmamento non super firmamentum. Transcat ergo animus, et ab ipsis transcendat omne quod creatum est, in solo creatoris sui lumine fidei oculos figat, quod unus vivificet omnia, qui creavit Deus, quod ubique est, et ubique totus est, quod in-circumscribitur et incomprehensibilis sentiri potest, et videri non potest, quod nusquam deest, et tamen ab iniquorum cogitationibus longe est, quod nec ibi deest, ubi longe est, quia ubi non est per gratiam, adest per vindictam, quod omnia tangit, nec tamen æqualiter omnia tangit, quædam enim tangit ut sint, nec tamen ut vivant et sentiant, sicut sunt cuncta insensibilia, quædam tangit ut sint, vivant, sentiant, nec tamen ut discernant, sicut sunt bruta animalia, quædam tangit, ut vivant, sentiant et discernant, sicut est humana natura et angelica. Et cum ipse nunquam sibi sit dissimilis, dissimiliter tamen tangit dissimilia. Quod ubique præsens est, et inveniri vix potest. Quod stantem sequimur, et apprehendere non valemus. Ponamus ergo ante oculos mentis, quæ illa natura sit quæ tenet omnia, implet omnia, circumplectitur omnia, superexcedit omnia, sustinet omnia, nec alia ex parte sustinet atque alia superexcedit, neque alia ex parte implet atque circumplectitur, sed circumplectendo implet, implendo circumplectitur, sustinendo superexcedit, superexcedendo sustinet, cujus naturæ potentiam cum strictus in ea cogitat animus, vox super firmamentum sit, quia ejus intellectum concepit, qui et angelorum sensum sua incomprehensibilitate transcendit. Cum ergo vox super firmamentum sit, stant animalia, et submitunt alas suas, quia sanctorum mentes cum creatoris sui potentiam intenta contemplatione considerant, vilescunt eorum animo virtutes quas habent. Et tanto fiunt apud se humiles, quanto illud eis altum est, quod super angelos sonat. Sæpe etiam sanctorum cogitationibus ipsa, quæ habent bona blandiuntur, ut eorum mentes in aliqua sui fiducia elevent, sed protinus ad occulta Dei judicia recurrunt, quomodo alii ex virtutibus ad infernum per elationem corruunt, alii ex vitiis correcti ad cælum per humilitatem levantur. Unde nos ad humilitatem revocans propheta terret et ad-

monet dicens : « Venite et videte opera Domini, quam terribilis in consiliis super filios hominum (Psal. lxxv.) » Quis enim digne considerare valeat quantus supernus terror sit consiliorum Dei, quando et alter ex virtutibus in finem tendit ad vitia, et alter a vitiis in virtutibus concludit finem, quia juxta Salomonis vocem (Eccles. viii, ix) : « Sunt justi ad quos pervenit, quasi opus impiorum : et sunt impii, ad quos pervenit, quasi opus justorum : et sunt justi atque sapientes, sed opera eorum in manu Dei. Et tamen nescit homo utrum utrum amore an odio dignus sit, sed omnia in futuro servantur incerta. » Et, « Est via quæ videtur hominibus recta, et novissima ejus ducunt ad mortem (Proverb. xiv.) » Hæc itaque occulta profunda judicia cogitare, quid est aliud quam alas deponere, id est, de nulla virtute confidere, sed sub magno timore trepidare ?

« Et super firmamentum quod erat imminens capiti eorum quasi aspectus lapidis sapphiri, similitudo throni, et super similitudinem throni, similitudo quasi aspectus hominis desuper, etc. » (Hieron.) Quod firmamentum his, qui deorsum erant, habebat similitudinem crystalli : his autem, qui supra, instar lapidis sapphiri videbatur. Quæ similitudo sapphiri, thronus erat ejus qui sedebat in similitudinem hominis. Ex quo intelligimus et firmamentum, et crystallum, et sapphirum, et hominem, in similitudine, non in veritate monstrari. Hominem autem Deum Patrem debere intelligi, multa docent testimonia. E quibus illud est in Evangelio (Matth. xxi) : « Homo quidam plantavit vineam, et locavit eam agricolis, » et post paululum, « misit servos, et super omnes filium suum. » Rursumque (Matth. xxii) : « Homo fecit nuptias filio suo. » Non quod filius excludatur a regno, de quo scripsit Isaias : « Vidi Dominum sedentem super thronum excelsum et elevatum (Isa. vi) ; » et Joannes : « Hæc autem, inquit, dixit Isaias, quando vidit gloriam Filii Dei (Joan. xii), » sed quod in Patre regnet, et Filius, omnia enim Filii Patris sunt, « qui est imago Dei Patris invisibilis. » Nam et in Daniele (Dan. vii), Deus Pater sedens in-lucitur et offertur ei filius hominis ut accipiat regnum. Et in Apocalypsi Joannis (Apoc. iii, vii), eadem de Filio scribuntur. Et ad pugnam primi martyris Stephani (Act. vii), stans ad dexteram Patris, de quo canitur in Psalmis : « Dixit Dominus Domino meo : Sede ad dexteram meam, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum (Psal. cix.) » Sicut autem crystallo purissima quæque atque luce in cœlestibus demonstrantur, quæ nostrum oculatum corpus illuminent : sic in sapphiro, id est, in throno Dei, et super firmamentum quod cælum accipimus, abscondita atque secreta et incomprehensibilia Dei sacramenta monstrantur : « Qui posuit tenebras latibulum suum (Psal. xvii.) » Et in nube videtur et caliginæ ; unde et in Exodo scribitur : « Et sub pedibus Dei erat, quasi opus lateris [lapidis] sapphiri, et sicut species firmamenti cœli mundissimi (Exod. xxiv.) » Unde et sponsa pulchritudinem sponsi describit in

Cantico : « Venter ejus quasi tabula eburnea super lapidem sapphirum (*Cant. v.*) » Et in Joannis Apocalypsi : « Primum fundamentum jaspis, secundum sapphiri scribitur (*Apoc. xxi.*) » Et in rationali pontificis in versu et ordine lapidum singulorum, « secundus ordo carbunculum habet et sapphirum, et jaspidem (*Exod. xxviii.*) » [*Greg.*] Quid per thronum nisi illæ virtutes angelicæ designantur, quæ ipsos quoque angelos dignitate loci superioris excedunt. Nam cum angeli nuntii dicantur (*Hebr. i.*), et sæpe angeli ad annuntianda quædam hominibus veniant, Throni missi ad ministerium nuntii nunquam leguntur. Quia cis longe sublimius creator omnium præsit. Unde Paulus apostolus ordines cælestium agnoscit quos ad tertium cælum raptus viderat describens, ait : « Sive throni, sive dominationes, sive principatus, sive potestates, omnia per ipsum, et in ipso creata sunt (*Coloss. i.*) » Thronos igitur, ante eos angelorum ordines dixit, quibus illos prælatos esse cognovit. Bene autem thronus lapidi sapphiro comparatur, quoniam lapis sapphirus aereum habet colorem. Virtutes ergo cælestium lapidi sapphiro comparantur, quia hi spiritus quibus Deus omnipotens altius præsidet, superioris loci in cælestibus dignitatem tenent. « Super thronum vero similitudo hominis. » Quia et super illas virtutes, quæ et ipsos angelos antecedunt, nostri et gloria Redemptoris. Notandum ergo, qui ordo servatur: super animalia enim firmamentum, super firmamentum thronus, super thronum homo esse describitur, quia et super sanctos homines adhuc in hac corruptione corporis viventes angeli, et super angelos superiores et Deo proximæ angelicæ potestates, super potestates vero Deo proximas, elevatus est « mediator Dei et hominum homo Christus Jesus (*I Tim. ii.*) » Sin vero, ut prædiximus, firmamenti nomine mediator Dei et hominum pro assumpta humanitate debet intelligi, quia sub unius nominis appellatione solent prophetiæ spiritum multa signari, vox super firmamentum facta est, quæ super baptizatum Dominum de cælo sonuit dicens : « Tu es Filius meus dilectus, in quo mihi complacui (*Marc. i.*) » Quæramus igitur quomodo hanc vocem animalia audiunt, et alas deponunt. Habacuc requisitus dicat : « Domine, audivi auditum tuum et timui, consideravi opera tua et expavi (*Habac. iii.*) » Sancta itaque animalia vocem super firmamentum audiunt et pertimescunt : quia si solus sine peccato est, in ejus innocentia aspiciunt, in quantum ipsi quotidie delinquant, quæ necesse est ut incessanter defleant. Considerant quoque, quia et ipse auctor vitæ, sine passionis dolore ex hac vita non exivit. Et hæc ergo vox super firmamentum facta est, quia omnipotentis Patris sententia etiam de morte ac resurrectione unigeniti processit. Sed cum vox super firmamentum sit, stant animalia, et submitunt alas suas. Quia sancti quoque, cum ipsum unigenitum flagellatum in hoc mundo conspiciunt, deponunt si quid de suis meritis præsumunt. Nam si ipse hinc sine flagello non exiit, an flagellis digni

non erunt, qui huc cum peccato venerunt? ipsum vero firmamentum quod est super caput animalium, id est, quod transit mentes justorum, habeat super se vocem, quia Redemptor noster eam quam cum Patre disposuit cum [ex] divinitate sententiam, pertulit in carne. Quam audientes justis terrentur, et omnem de suis viribus præsumptionem deponunt. Quibuslibet enim virtutibus polleat, quid digna est vita peccatorum, si et ejus vita pro nobis flagello subjacuit, quæ subdita nulli peccato fuit? Sed ecce gravis nobis quæstio oritur cum dicitur, quod super firmamentum quod erat imminens capiti eorum, quasi aspectus lapidis sapphiri similitudo throni. Si enim per firmamentum Dominus, et per lapidem sapphirum et similitudinem throni, summæ illæ angelicæ potestates figurantur, quomodo super firmamentum, id est, super Dominum esse credentia sunt, cum et mox subditur, « Et super similitudinem throni, similitudo quasi aspectus hominis desuper. Nam si ita, ut dictum est, firmamentum exprimitur, Dominus et rursus homo accipitur Dominus : qua ratione potest intelligi et ipse super thronum, et ipse sub throno? Sed adstrictos hujus quæstionis nodos ipse solvit, de quo loquimur, quia afflatu sancti Spiritus, ea quæ clausa sunt aperuit. Incarnatus enim unigenitus Patris, per hoc quod « homo factus est, » infra angelos fuit, sicut de eo scriptum est : « Minuisti eum paulo minus ab angelis (*Psal. viii.*) » Resurgens et ascendens in cælis, omnibus angelicis potestatibus præsidet, sicut de eo rursus scriptum est : « Omnia subjecisti sub pedibus ejus. » Et sicut ipse ait : « Data est mihi omnis potestas in cælo et in terra. » Firmamentum ergo sub throno, et homo super thronum est, quia per humanæ assumptionis naturam et est ipse sub angelis natus, et ipse super angelos exaltatus. Qui et priusquam per resurrectionis exaltaretur gloriam, divinitate super angelos fuit : sed tamen angelis, ut dictum est, humanitate minoratus, ex qua et morti subjacuit. Atque postquam mortem resurgendo calcavit, humanitatem suam etiam majestatis angelorum superposuit. Prius itaque thronus super firmamentum, et post homo super thronum visus esse describitur : quia humanitatem suam humani generis Redemptor descendendo sub angelis sumpsit, et ascendendo super angelos exaltavit. Sic vero factum eum sub angelis dicimus, sicut factum sub lege prædicante Apostolo audivimus (*Gal. iv.*), assumptam ergo humanitatem sub angelis accipimus, pro ea minoratione in qua dignatus est apparere. Nam mox ut verbum caro factum est, mox Deus homo potestate super angelos fuit. De ipso quippe ante passionem scriptum est : « Ecce angeli accesserunt, et ministrabant ei (*Matth. iv.*) » Sed tamen ut humanitatis ejus infirmitas monstraretur, rursus de eo scriptum est : « Apparuit illi angelus de cælo confortans eum (*Luc. xxi.*) » In documento ergo utriusque naturæ, huic et angeli ministrarunt, hunc et angelus confortare describitur. Unus quippe in

utraq̃ue natura, quoniam qui Deus ante sæcula ex-
stitit, homo factus est in fine sæculorum. Cui tamen
ante passionem suam et angeli ministrabant, et
hunc angelus confortat. Post passionem vero atque
resurrectionem ejus huic angeli ministrare possunt,
sed jam hunc confortare non possunt, quia sicut
dictum est, et si prius firmamentum sub throno
apparuit, jam tamen homo super thronum est. In
cujus persona ut propheta sanctus adunationem
[adjunctionem] utriusque naturæ se vidisse osten-
deret, protinus adjunxit :

« Et vidi, quasi speciem electri velut aspectum
« ignis intrinsecus per circuitum a lumbis ejus, et
« desuper, et a lumbis ejus usque deorsum, vidi
« quasi speciem ignis splendentis in circuitu, velut
« aspectum arcus cum fuerit in nube in die pluvie. »
« Hic erat aspectus splendoris per gyrum, hæc visio
« similitudinis gloriæ Domini. » (*Hieron.*) Similitu-
tudo hominis, qui sedebat super similitudinem
throni : qui thronus habebat similitudinem lapidis
sapphiri a lumbis et desuper, electro comparatur.
Quod electrum et intrinsecus et extrinsecus habe-
bat, quasi ignis aspectum. A lumbis vero et deor-
sum, ignis erat resplendens in circuitu, ut ostende-
ret ea quæ supra lumbos sunt, ubi sensus versatur
et ratio, non indigere igne nec flammis, sed pre-
tiosissimo metallo et purissimo. Ea vero quæ a lum-
bis deorsum, ubi coitus, ubi generatio, ubi incen-
tiva vitiorum, purgatione indigere flammarum, ut
cum purgata fuerint, habeant sicut arcus similitu-
dinem, quæ vulgo Iris dicitur, cum fuerit in nube
in die pluvie; *ἴρις* enim, quæ in sancta Scriptura (*Gen.*
ix) vocatur *arcus*, et in Apocalypsi Joannis eodem
nomine *ἴρις* dicitur (*Apoc.* *iv* et *x*), nisi in pluvia et
in aquosa nube non potest apparere, diversorum co-
lorum et pulcherrimorum, et sensim in alios trans-
euntium. Hic arcus signum est clementiæ et testa-
menti Dei, quod fecit cum hominibus ut quando ap-
paruerit in nube, sciamus nos secundum antiquitatis
exemplum nequaquam perituros esse diluvio. Ex
quo ostenditur post pœnas atque supplicia, et pur-
gationem peccatorum, futuram misericordiam : dun-
taxat in his qui Deum meruerint videre regnantem.
Unde nunc dicitur : « Illic erat aspectus splendoris
per gyrum. » Per gyrum Dei vel throni, vel om-
nium, quæ perspecta sunt. « Et hæc visio gloriæ
similitudinis Dei. » Non quo gloriam Domini vi-
derit, sed similitudinem gloriæ ejus. Visio autem
omnis hæc est. Spiritus elevans et nubes magna,
et quatuor animalia, et rotæ totidem, sequentes
animalia et spiritum, quæ sub firmamento Dei
esse meruerunt. Quæ postquam elevata sunt, et
audierunt vocem, quasi aquarum multarum, et
quasi verbi sublimis Dei, vocemque castrorum et
exercitus, dimiserunt alas, et stuporem silentio
demonstrarunt. Apparuitque sedens super similitu-
dinem sapphiri, quasi similitudo hominis, qui a
lumbis supra habebat speciem electri, et a lumbis
deorsum speciem ignis in circuitu. Post quem ter-

rorem, datur signum misericordiæ, velut aspectus
arcus, cum fuerit in nube in die pluvie. (*Gregor.*)
Quid est, quod aspectus hominis videtur in throno,
quasi species electri, nisi quod in electro, sicut
longe superius diximus, aurum et argentum misce-
tur, ut res una ex duobus metallis fiat? In qua et
per argentum auri claritas temperatur, et per
claritatem auri species clarescit argenti. In redem-
ptore autem nostro, utraq̃ue naturæ, id est, divini-
tatis et humanitatis inconfuse atque inseparabilis r-
sibimet sunt unitæ, ut per humanitatem, divinitatis
ejus claritas nostris posset oculis temperari; et
per divinitatem humana eo natura claresceret,
atque exaltata fulgorem ultra hoc quod creata fuerat
haberet. Ipse vero aspectus hominis super thronum
et species electri, quam vidi, qualis ei apparuerit
adhuc describendo adjungit. « Velut aspectus ignis
intrinsecus ejus per circuitum, a lumbis ejus et
desuper, et a lumbis ejus usque deorsum vidi quasi
speciem ignis splendentis in circuitu. » Quid est
quod mediator Dei et hominum homo Jesus Chris-
tus (*I Tim.* *ii*), a lumbis et desuper aspectum
ignis intrinsecus per circuitum habere describitur,
et a lumbis et deorsum speciem ignis splendentis in
circuitu? Investigandum namque est, quare a lum-
bis et desuper ignem intrinsecus, nec tamen splen-
dentem ignem habere narratur. A lumbis vero et
deorsum habere ignis speciem dicitur, non tamen
hunc habere intrinsecus memoratur, quia et descri-
bitur. Quid enim lumborum nomine nisi propago mor-
talitatis exprimitur? Propter quod etiam de Levi di-
citur (*Gen.* *xiv*), qui adhuc in lumbis patris erat,
cum Melchisedech occurrit Abrahæ. De lumbis vero
Abrahæ Virgo Maria exiit, in cujus utero Unigenitus
Patris per Spiritum sanctum incarnari dignatus est,
ex qua incarnatione universo innotuit mundo Deus,
sicut et per Psalmistam dicitur : « Accingere gladio
tuo circa femur tuum, potentissime (*Psal.* *xlii*). » Gladi-
um etenim circa femur potentissimus sumpsit,
quia sermo prædicationis illius ex incarnatione con-
valuit. Quid vero isto ignis designat, nisi ardorem
sancti Spiritus, qui corda quæ repleverit accendit,
de quo ipsa Veritas dicit : « Ignem veni mittere in
terram (*Luc.* *xii*). » Quid est ergo quod in hoc aspe-
ctu hominis, qui prophetæ apparuit, a lumbis
superius, intrinsecus per circuitum ignis ardet, a
lumbis vero deorsum, non ignis intrinsecus, sed in
circuitu resplendet, nisi quod ante incarnationem
unigeniti redemptoris nostri sola intra se Judæa
ardorem amoris ejus habuit, post incarnationem
vero illius in circuitu ejus ignis resplendit, quia in
universo mundo gentibus claritatem sancti Spiritus
effudit? Prius ergo intrinsecus ignis erat, sed
splendor non erat, quia Spiritus sanctus in multis
quidem partibus Judæam replebat, sed ad notitiam
gentium necdum ejus lumen emicuerat. A lumbis
vero ejus et deorsum ignis in circuitu splendet.
Quia postquam de virgine carnem sumpsit, in hu-
mano genere longe lateque sancti Spiritus dona

dilatavit. Et notandum quod ignis iste a lumbis superius per circuitum esse describitur, non extrinsecus, sed intrinsecus: quia amoris flamma, sicut dictum est, in electis atque spiritalibus viris ubique in suis finibus Judæam replebat, nec tamen exhibat extrinsecus, quia sese in multitudine gentium non dilatabat. Quæ ardoris flamma visa est postmodum in circuitu resplendere, quia per mundi cardines in universis gentibus omnipotentis Dei cœpit amor excrescere. Quod tamen intelligi et aliter potest. Quia redemptor noster Deus et Dominus noster Jesus Christus, per humanitatem suam hominibus innouit, qui per divinitatem suam notus angelis et ante incarnationem fuit. Nobis ergo a lumbis inferius resplendet in circuitu, cujus ignis intrinsecus a lumbis superius ardet in cœlo. Quia illi cœlestes spiritus cum in divinitate sua conspiciunt, et amoris ejus igne accenduntur. Nos vero, qui hunc ex assumpta humanitate diligimus, adhuc in hac corruptibili vita positi splendorem ignis illius foris habemus. Unus itaque sub throno est, qui et super lumbos ignem intrinsecus habet in angelis, et sub lumbis ignem in circuitu habet in hominibus: quia in omne quod ab angelis amatur, per omne quod ab hominibus desideratur, unus est, qui in cordibus ardet amantium. « Velut aspectus, inquit, arcus cum fuerit in nube in die pluviae. » Arcum omnipotens Deus inter se et homines in signo posuit, ut ultra mundum diluvio non deleteret dicens: « Ponam arcum meum in nubibus, et erit signum fœderis inter me et inter terram. Cumque obduxero nubibus cœlum, apparebit arcus meus in nubibus, et recordabor fœderis mei vobiscum (Gen. ix). Unde et in arcu eodem color aquæ et ignis simul ostenditur, quia ex parte est cœruleus, et ex parte rubicundus; ut utriusque iudicii testis sit, unius videlicet faciendi, et alterius facti, sed jam non ulterius faciendi. Quia mundus quidem iudicii igne cremabitur, sed aqua jam diluvii non delebitur. Quid est autem, quod splendentem ignem a lumbis hominis throno præsentis, sicut aspectus arcus cum fuerit in nube in die pluviae propheta conspexit? Quia enim per ignem, sicut dictum est, ardor sancti Spiritus designatur, quæ similitudo est arcus et spiritus ut ignis, qui apparuit, quasi aspectus arcus apparuisse diceretur, sed si ipsi, quam prædiximus, visioni arcus intendimus, quomodo arcus significat spiritum, videmus. In arcu quippe, sicut præfatus sum, aqua et ignis apparet, et post mediatoris adventum eo virtus sancti Spiritus in humano genere claruit, quo electos Dei et aqua baptismatis lavit et ignis divini amoris incendit. Quasi enim admixto colore aquæ simul et ignis quidam arcus in nube ad propitiationem ponitur, cum Veritas dicit: « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest videre regnum Dei (Joan. iii). » Qui arcus in nube est in die pluviae; quia in Dominica incarnatione et in effusione prædicationis ostenditur, ut ad veniam corda credentium Domino par-

cente revocentur. Nubem enim redemptoris carnem non inconvenienter accipimus. De qua per Psalmistam dicitur: « Qui ponit nubem ascensum suum. » Nubem quippe ascensum suum posuit, quia is qui per divinitatem ubique est, carne ad cœlestia ascendit. Expleta vero omni mystica visione subjungitur: « Hic erat aspectus splendoris per gyrum, et hæc visio similitudinis gloriæ Dei. » Quid enim in universo mundo sancti Spiritus gratia agat, aspiciens, ait: « Hic erat aspectus splendoris per gyrum. » Quæ vero interius ejusdem sancti Spiritus gloria maneat, considerare volens, sed sicut erat non valens, adjungit: « Et hæc visio similitudinis gloriæ Domini; » non enim ait, Visio gloriæ, sed similitudinis gloriæ Domini. Ut videlicet ostendatur quia quantalibet se intentione mens humana tetenderit, etiamsi jam phantasias imaginum corporalium a cogitatione compescat, si jam omnes circumscriptos spiritus ab oculis cordis amoverit, adhuc tamen in carne mortali posita, videre gloriam Dei non valet sicut est, sed quidquid de illa est, quod in mente resplendet, similitudo, et non ipsa est. Unde et ille prædicator, qui raptus ad tertium cœlum fuerat, dicebat: « Videmus nunc per speculum et in ænigmate (I Cor. xiii). » Qua in re non despicienda nobis quæstio oritur, quomodo Joannes evangelista, cum erga miracula Redemptoris nostri Judæorum perfidiam etiam ex verbis prophetis descripsisset, adjungit dicens: « Hæc dicit Isaias quando vidit gloriam ejus, et locutus est de eo (Joan. xii). » Et si Ezechiel non gloriam, sed gloriæ similitudinem vidit, quid est quod iste similitudinem gloriæ, et ille gloriam vidisse describitur? Sed cum Joannes evangelista prius miracula Redemptoris nostri narravit, atque infidelitatem postmodum Judæorum subdidit, hanc ejusdem Redemptoris nostri gloriam, quæ in mundo apparuit, Isaiam vidisse manifestat. Omne enim quod in terra mirum divinitus agitur, gloria omnipotentis Dei est, et ejus gloria in omnibus factis videtur. Isaias ergo ejus gloriam in terra vidit: Ezechiel vero ejus gloriam in cœlo sicut est videre non potuit. Quia aliter est gloriam ejus in rebus factis atque aliter in semetipso videre. Hæc ergo ejus gloria, quæ in rebus est, videri potest. Illa vero, quæ in ipso est, videri modo nisi per similitudinem non potest: sed si eandem similitudinem gloriæ vel sublevatus propheta portare potuerit, agnoscamus.

CAPUT II.

Mittitur propheta ad revocandum populum ab erroribus suis.

« Et vidi et cecidi in faciem meam. » (Hieron.) Non est elatus visionum magnitudine, sed conscientia fragilitatis humanæ procidit in faciem suam. Unde et Paulus apostolus post ascensionem cœli et paradisi et auditionem verborum ineffabilium, datum sibi dicit angelum Satanæ, qui se colaphizaret ne extolleretur (I Cor. xii); et Abraham cecidit in faciem postquam audivit sermones Dei. Et tamen, quia non peccato, sed humilitate corruerat, a Domino

sublevatur, et verba ejus audire jubetur. Sciendum quoque quod aliud sit in faciem cadere, aliud retrorsum. Abraham postquam audivit de nativitate Isaac, cecidit in faciem et risit (*Gen. xv et xviii*). Heli autem, qui peccaverat, retrorsum cecidit (*I Reg. ii*); et de Dan in Genesi scriptum est: « Fiat Dan coluber in semita, mordens plantam equi, et cadet eques retrorsum, salutem expectans Dei. » (*Gen. xlix*). Quia enim ad morsum colubri ceciderat ex equo, propterea Salvatoris expectat adventum. Et in Evangelio secundum Joannem, qui ad comprehendendum venerant Dominum, postquam ille respondit: « Ego sum, ceciderunt retrorsum in terram (*Joan. xviii*); sermonem ejus, qui Moysi dixerat, « Vade, dic filiis Israel: Qui est, misit me ad vos (*Exod. iii*), » minime sustinentes. « Et vidi, inquit, et cecidi in faciem meam. » (*Greg.*) Quid vero de hoc viro fieret, si ita ut est, ejus gloriam vidisset, qui similitudinem gloriæ illius videns, sufferre non valens cecidit? Qua in re cum magno mœrore pensare et considerare cum lacrymis debemus, in quantam miseriam et infirmitatem cecidimus, qui et ipsum bonum ferre non possumus, ad quod videndum creati sumus. Est tamen et aliud quod de prophetæ facto consideremus in nobis. Domini similitudinem gloriæ, quia nos per spiritum prophetiæ videre non possumus, hanc assidue cognoscere, et sollicitè contemplari in sacro eloquio, in cœlestibus monitis, in præceptis spiritualibus debemus. Qui cum aliquid de Deo conspiciamus, in faciem nostram cadimus, quia ex malis erubescimus, quæ nos meminimus perpetrasse. Ibi enim cadit homo, ubi confunditur. Unde et Paulus quasi quibusdam jacentibus dicebat: « Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? (*Rom. vi*). » Postquam propheta similitudinem gloriæ Domini contemplatus in faciem suam cecidit, adjungit:

« Et audivi vocem loquentis, et dixit ad me, Fili hominis, sta super pedes tuos, et loquar tecum. » Ubi adhuc subditur: « Et ingressus est in me spiritus, postquam locutus est mihi, et statuit me super pedes meos, etc. » Ecce divina vox jacenti prophete jussit ut resurgeret. Sed surgere omnino non potuisset, nisi in hunc omnipotens Dei spiritus intrasset. Quia ex omnipotentis Dei gratia, ad bona

opera conari quidem possumus, sed hæc implere non possumus, si ipse non adjuvat, qui jubet. Sic Paulus cum discipulos admoneret, dicens: « Cum metu et tremore vestram salutem operamini (*Philip. ii*), » illico quis in eis hæc ipsa bona operaretur adjuvit, dicens: « Deus est enim, qui operatur in vobis et velle et perficere pro bona voluntate (*Ibid.*). » Hinc est quod ipsa Veritas discipulis dicit: « Sine me nihil potestis facere (*Joan. xv*). » Sed in his considerandum est, quia si bona nostra sic omnipotentis Dei dona sunt, ut in eis aliquid nostrum non sit, cur nos quasi pro meritis æternam retributionem quærimus? Si autem ita nostra sunt, ut dona Dei omnipotentis non sint; cur ex eis omnipotenti Deo gratias agimus? Sed sciendum est, quia mala tantummodo nostra sunt, bona autem nostra omnipotentis Dei sunt et nostra, qui ipse aspirando nos prævenit, ut velimus, quia adjuvando subsequitur ne inaniter velimus, sed possimus implere quæ volumus: præveniente ergo gratia et bona voluntate subsequente, hoc quod omnipotentis Dei donum est, fit meritum nostrum. (*Hieron.*) « Et dixit ad me, inquit, Fili hominis, sta super pedes tuos, et loquar tibi. » Jacens, sermonem Dei audire non poterat. Sed audit cum Moysè, « tu vero hic sta mecum. » Quod et Daniel accidisse sibi commemorat. (*Greg.*) Notandus est nobis ordo locutionis et operis. Quia prius similitudo gloriæ Domini apparet ut dejiciat, postmodum alloquitur ut elevet, deinde superabundantis gratiæ spiritum mittit ut levet, ac super pedes statuatur. Nisi enim aliquid de æternitate in mente videremus, nunquam in faciem nostram pœnitendo caderemus, sed jam jacentes vox Domini consolatur, ut in opere surgamus, quod tamen facere nos nostra virtute non possumus. Ipsius ergo nos spiritus implet et levat, et super pedes nostros statuit, ut qui proni in pœnitentia pro culpa jacuimus, recti postmodum in bono opere stemus. Unde et sequitur: « Et ingressus est in me, inquit, spiritus postquam locutus est mihi, et statuit me super pedes meos. » Sed his ita in præsentis libri expositis, postquam propheta ad jussionem Domini erectus stetit, quid ei vox divina juheret in sequentis libri exordio considerandum est.

LIBER TERTIUS.

SEQUITUR CAPUT II.

« Et audivi vocem loquentem ad me, et dicentem mihi: Fili hominis, mittam ego te ad filios Israel, ad gentes apostatrices, quæ recesserunt a me, » etc. (*Greg.*) Sic propheta describit sua, ut significet nostra. Nam quid est, quod jacenti dicitur: « Sta super pedes tuos et loquar tecum? » Qui enim jacenti loquebatur, cur non se nisi stanti promittit esse locuturum? Sed sciendum quia alia sunt, quæ jacen-

tes, alia quæ stantes audire debeamus. Jacenti enim dicitur ut resurgat. Stanti enim præcipitur ut ad prædicationem proficisci debeatur. Adhuc enim nobis in infirmitatis confusione jacentibus præberi non debet auctoritas prædicationis, sed cum jam in bono opere surgimus, cum recti jam stare cœperimus, dignum est, ut ad lucrandos alios in prædicationem miti debeamus. Stans ergo propheta, visionem spiritalem vidit, et cecidit, cadens vero jam monitionis verba,

suscipit ut surgeret. Surgens autem præceptum audivit, ut prædicaret. Nam, qui adhuc ex superbæ vertice stamus, cum jam de æternitatis timore aliquid sentire cœperimus, dignum est ut ad pœnitentiam cadamus. Et cum infirmitatem nostram subtiliter cognoscentes, humiliter jacuimus, per divini verbi consolationem surgere, ad fortiora opera jubemur. Et cum jam in bonorum operum soliditate persistimus, necesse est, et unde nosmetipsos correximus, inde jam prædicantes et alios levemus. Jacenti ergo non præcipitur, ut ad prædicationem pergat, ne infirmus quisque hoc quod verbo ædificare potest, opere destruat. Unde recte quoque per Psalmistam dicitur: « Eduxit me de lacu miseræ et de luto facis. Et statuit supra petram pedes meos et direxit gressus meos. Immisit in os me. in canticum novum, hymnum Deo nostro. » Prius enim de luto pravitatis deducitur, ut per ejus fidem in petra pedes solidentur. Sed quia rectam fidem recta debet subsequi operatio, gressus ejus directi sunt, ut post directionem gressuum, id est, post perfectionem boni operis in ore acciperet etiam novum canticum prædicationis. Sic Paulus dum superbus Damascum pergeret, Redemptoris voce prostratus jacuit, et qui prædicator futurus erat, non tamen mox ut prædicaret quod viderat audivit, sed ei jacenti dicitur: « Ingredere in civitatem, et dicetur tibi quid te oporteat facere (Act. ix). » Jacens ergo hoc solum audire potuit, ut surgens disceret quid audiret. Surgens autem hoc didicit, ut quæ cognoverat prædicaret. (Hieron.) Crebro ad Ezechiel dicitur, « Fili hominis, » et ad Daniel raro. Quorum uterque in persona ejus qui dixerat, « Filius hominis non habet ubi caput suum reclinet, » captivum populum consolatur, et retrahit ad pœnitentiam. « Mitto ego te, inquit, ad filios Israel, ad gentes apostatrices, quæ recesserunt a me, ipsi et patres eorum prævaricati sunt pactum meum usque ad diem hanc, » etc. Nequaquam populum Dei Israel, sed gentes apostatrices vocat eos qui a Domino recesserunt. Non solum patres, sed et filii ne peccato patrum filii viderentur obnoxii, sed ut par et patrum et filiorum esset impietas. Porro quod Septuaginta transtulerunt, « irritantes me, » sive, « in amaritudinem convertentes, » illud significat quod Deus et benignus et dulcis natura, nostris vitiis mutetur in amaritudinem, sicut enim sanctis dicitur: « Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus (Psal. xxxiii); » sic peccatores eum amarum sentiunt; unde et Apostolus bonitatem et severitatem Dei super sanctos et peccatores refert; et de peccatoribus qui jacebant scriptum est: « Dominus erigit elisos, Dominus diligit justos, Dominus solvit compeditos (Psal. cxlv). » Sanctis vero stantibus præmia pollicetur. (Greg.) Notandum quod dicitur: « Mitto ego te ad filios Israel, ad gentes apostatrices, quæ recesserunt a me. » Sicut enim duobus modis a Deo receditur, ita duobus modis a Deo apostatæ homines fiunt, nam unusquisque a conditore suo aut fide recedit aut opere. Sicut ergo, qui fide rece-

dit apostata est, ita qui ad perversum opus quod deseruerat redit, ab omnipotente Deo apostata absque dubietate ulla deputatur, etiamsi fidem tenere videatur. Unum enim sine altero prodesse nihil valet, quia nec fides sine operibus, nec opera adjuvant sine fide, nisi fortasse pro fide percipienda fiant. Sicut Cornelius ante pro bonis operibus meruit audiri, quam fidelis existeret. Quia ex re colligitur, quia bona opera pro fide percipienda faciebat, nam cui ab angelo dicitur: « Orationes tuæ et eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei (Act. x), » et mox pro eadem ascensione præcipitur ut ad Simonem mittat, qui ei veniens prædicare deberet, constat quia hoc petiit unde meruit exaudiri.

« Et filii dura facie et indomabili corde sunt ad quos ego mitto te, » etc. (Hieron.) Hoc in Septuaginta non habetur; magnæque clementiæ est ad tales Deum mittere, nec desperare eorum salutem, et confidentiæ prophetalis quod ad tales ire quoque non timeat. Indomabili autem corde et dura facie juxta illud debemus accipere quod peccatori dicitur: « Nervus ferreus collum tuum, et frons tua ænea. » Cui in sequentibus arguuntur cordis lapidei, quod Deus evulsurum esse se dicit, et pro ille carneum redditurum, ut mollitie sua Dei præcepta suscipiat.

« Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus, si forte vel ipsi audiant, et si forte quiescant, quoniam domus exasperans est, et scient, quia propheta fuerit in medio eorum, » etc. Simile quid et in Jeremia scriptum est: « Si forte audiant et agant pœnitentiam; » et in Evangelio: « Forsitan filium meum verebuntur. » Loquitur autem hæc Deus ambigentis affectu, ut liberum hominis monstraret arbitrium, ne præscientia futurorum mali vel boni immutabile faciat quod Deus futurum noverit. Non enim, quia ille ventura cognoscit, necesse est nos facere quod ille præcivit. Sed quod nos propria voluntate sumus facturi, ille novit futurum, quasi Deus. (Greg.) Ecce est una culpa superbæ, quia prævaricati sunt pactum. Ecce altera obstinationis, quia usque ad diem hanc. Ecce, in iniquitate filiorum, culpa gravis impudentiæ, quia dura facie, quoniam mala quæ faciunt jam nec erubescunt, et nunquam vel post culpas ad pœnitentiam redeunt, quia indomabili corde sunt. Cum vero tantæ pravitatis tantæque obstinationis sint hi ad quos propheta mittitur, quis jam non videat, quia persona prophetæ etiam perversis hominibus despici valeat? Sed ecce auctoritas personæ tribuitur cum subditur: « Et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus. » Ac si aperte diceretur: Quia ex te despiciaris, ex mea voce necesse est ut loquaris, nec contemnaris ipse qui mitteris, verba mea proferens, ostende eum qui misit. Sequitur: « Si forte audiant, et si forte quiescant, quia domus exasperans est. » Dum constet quod omnipotens Deus omnia sciat, mirandum valde est cur dicitur, « si forte audiant, et si forte quiescant. » Quapropter sciendum est nobis, quia ista dubitatio locutionis Dei, non ex ignorantia, sed ex aliqua significatioe

descendit. Nam quis nesciat quod qui fecit et videt omnia, omnia sciat? Et per semetipsam in Evangelio Veritas de Antichristi predicatoribus dicit: « Dabunt signa magna et prodigia, ita ut in errore inducantur, si fieri potest, etiam electi (Math. xxiv). Cur hoc sub dubitatione dicitur, cum quid futurum sit a Domino præsciatur? Unum vero ex duobus est, quia si electi sunt, fieri non potest; si autem fieri potest, electi non sunt. Et tamen dicitur, « ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. » Ista ergo Dominici sermonis dubitatio ex electorum cordibus, designatio tentationis fuit, quia qui electi sunt, ad persistendum, per signa prædicatorum Antichristi tentabuntur ad cadendum. Per hoc ergo quod dicitur, si fieri potest, hoc exprimitur, quod electi in corde tentabuntur; nutant enim, sed non cadunt. Deus ergo dicit « si fieri potest, » quia trepidabunt, et tamen dicuntur electi, quia non cadunt. Dubitatio itaque sermonis a Domino, in electis exprimit trepidationem mentis; quos electos nominat, quia cernit quod in fide et bono opere persistent. Unde hic quoque dicitur: « Si forte audiant, et si forte quiescant. » Per hoc enim quod dicitur, « Si forte, quia ex magna multitudine pauci auditori sunt, demonstratur. Per dubitationem ergo sermonum Dei, quid significatur aliud nisi paucitas auditorum? Pensemus, rogo, quæ virtus sit in hoc Dominici sermonis effectu, ut dicat, « Si forte vel ipsi audiant, » nobis hoc aperte dicit, quia afflicti, obsessi, inclusi, omnia, quæ in hoc mundo habuimus, bona perdidimus, urbes erutas, eversa castra, depopulatos agros, suffocatas Ecclesias vidimus. Et tamen adhuc parentes nostros ad iniquitates sequimur, ab eorum elatione, quam vidimus, non mutamur. Et illi quidem inter gaudia, nos vero, quod est gravius, et inter flagella peccamus. Sed ecce omnipotens Deus iniquitates iudicans, jam priores nostros abstulit, jam ad iudicium vocavit, nos adhuc ad penitentiam expectat, nos ad revertendum sustinet, et qui in illis jam iudicium exercuit, nobis suæ patientiæ longanimitatem prorogat, nec cum nostris prioribus perdat, dicens: « Si forte vel ipsi audiant, et si forte quiescant, quia domus exasperans est. » Omnis anima etiam post acceptam fidem in perversitate sua aut permanens aut revertens domus exasperans vocatur. Quia eum quem per fidem susceperat, repellit a se pravis moribus habitorem Deum. Nam domus inhabitabitur a domino. Si ergo domus, quare exasperans, si vero exasperans, quare domus, quæ utique jam non inhabitabitur, sed domus, quia in ea Deus per fidem habitare cœperat. Exasperans vero est, quia ab ea pravis moribus pulsus exiit, ut vacua remaneat, quam prius cœlestis inhabitator replebat. Unde etiam sicut Veritatis voce cognovimus, nequissimus spiritus cum septem aliis rediens, draconum scopis mundatam invenit, quia mentem a virtutibus alienam replet. Sequitur: « Et scient quia propheta fuerit in medio eorum. » Malis scire bonos aut ad adiutorium salutis proficere, aut ad testimonium

A damnationis solet. Scient ergo, quia in uello eorum propheta fuerit, ut audita prædicatione, aut adjuventur, ut surgant, aut sic damnentur, ut excusatione careant.

« Tu ergo, fili hominis, ne timeas eos, neque sermones eorum metuas, quoniam increduli et subversores sunt tecum: et cum scorpionibus habitas. Verba eorum ne timeas. Et vultus eorum ne formides, quia domus exasperans est, etc. (Hier.) Licet dura cervice sint et corde indomabili, tamen mea sunt fortiora præcepta, nec te putes esse deceptum si mittaris ad eos, qui te loquentem non audiant. Ecce prædico tibi quod insaniant, et congregentur adversum te et circumdant te, nullum effugium tibi relinquentes. Hoc autem facient, quia increduli sunt, et Dei imperia contemnent. (Greg.) Patet ad quam perversos in prædicationem mittitur, qui ne timeat commonetur. Et quia pravi quique bona sibi loquentibus alia iniqua faciunt et adhuc alia minantur, propter illa quæ faciunt dicitur: « Ne timeas eos. » Et propter hoc quod minantur adiungitur: « Neque sermones eorum metuas. » Vel certe, quia reprobi et mala bonis ingerunt, et eorum semper actibus derogant, Propheta missus admonetur ne eorum vel crudelitatem metuat, vel verba pertimescat. In hoc itaque quod dicitur, *ne timeas*, prophetæ datur auctoritas prædicationis. Et quia omnes qui in Deo vivimus organa veritatis sumus, ut sæpe per alium mihi, sæpe vero et aliis loquatur per me: sic nobis boni verbi inesse auctoritas debet, ut is qui præest dicat recta libere, et is qui subest, inferre bona humiliter non recuset. Bonum enim quod majori a minore dicitur, tunc vere bonum est, si humiliter dicatur. Nam si rectitudo sentiendi humilitatem loquendi perdidit, radicem sensus in ramo linguæ vitiauit. Quod videlicet vitium, jam non ex ramo, sed ex radice est. Quia nisi cor intumesceret, lingua minime superbiat. Inesse ergo priori ad loquendum humilis auctoritas, inesse autem minori libera humilitas debet. Discernenda ergo semper sunt libertas et superbia, humilitas et timor, ne aut timor humilitatem, aut se superbia libertatem fingat. Ezechiel itaque quia non solum populo, sed etiam senioribus loqui mittebatur, ne incautum timorem humilitatem crederet, ut timere non debeat commonetur, dum dicitur: « Ne timeas eos. » Ac ne forte derogationis eorum verba pertimescat, adiungitur: « Neque sermones eorum metuas. » Cur autem linguas derogantium timere non debeat, etiam causa subiungitur, cum protinus subinfertur: « Quoniam increduli et subversores sunt tecum, et cum scorpionibus habitas. » (Hier.) Unusquisque pro moribus suis sortitur vocabulum, scribis et Pharisæis dicitur: « Generatio viperarum. » Et de Herode, qui versipellis erat: « Ite et dicite vulpi huic (Luc. xiii). » Et pseudoprophetæ in hoc eodem propheta vulpibus comparantur. Et nunc corde indomabili scorpiones esse dicuntur. Unde et in Evangelio legitur: « Omnes qui ante me venerunt fures fue-

runt et latrones, et non audierunt eos oves (*Joan. x.*) Et quomodo oves perditæ domus Israel audierunt adversarios? Ex quo ostenditur, eos qui audierint fures et latrones ovium vocabulum perdidisse, et alia assumpsisse nomina, ut non quasi oves perierint, sed quasi viperæ, vulpes et scorpiones. (*Greg.*) Timendi enim essent hi quibus loqui mittebatur, si in fide et in opere Deo omnipotenti placuissent. Quia autem increduli et subversores sunt, in sermonibus derogantes, timendi non sunt, quia stultum valde est, si illis placere querimus, quos non placere Deo scimus. Debent enim haberi in metu et reverentia judicia justorum, quia membra omnipotentis Dei sunt. Et hoc ipsi in terra reprehendunt, quod Dominus redarguet e cælo. Nam perversorum derogatio vitæ nostræ approbatio est, quia jam ostenditur nos aliquid justitiæ habere, si illis displicere incipimus, qui non placent Deo. Nemo etenim potest in una eademque re omnipotenti Domino atque ejus hostibus gratus existere, nam Deo se amicum denegat, qui ejus placet inimico, et inimicis veritatis adversabitur, qui eidem veritati in mente subjugatur. Unde sancti viri in vocis liberæ increpatione succensi, eos ad sua odia excitare non metuunt quos Deum non diligere cognoscunt. Quod propheta ardentem exhibens, creatori omnium quasi in munere obtulit dicens: « Nonne qui oderunt te, Domine, oderam illos et super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi (*Psal. cxxxviii.*) » Ac si aperte dicat: Pensa quantum te diligo, qui tuorum hostium excitare contra me inimicitias non pertinesco. Justi itaque sicut sine arrogantia loquuntur aliquando bona quæ agunt, ita sine zelo privatæ gloriæ detrahentium sibi linguas redarguunt, quia noxia loquuntur. Cum vero linguæ derogantium corrigi nequeunt, æquanimitè sunt per omnia tolerandæ, nec obtreactionis sermo timendus est, ne, dum vituperatio perversorum metuitur, recti operis via deseratur. Unde nunc Ezechieli prophætæ dicitur: « Sermo-nes eorum ne metuas, quia increduli et subversores sunt tecum. » Minus autem mali essent, si hi qui sunt increduli perversores minime fuissent: quia enim ipsi vel cælestis regni præmia, vel gehennæ esse supplicia non credunt, in suis pravitatibus dimissi, a fide et opere etiam alios subvertunt ut regnum quod ipsi appetere non volunt, nec alter assequatur. Hi namque cum teneriores quosdam bona incipere, mala jam devitare cognoverint, modo irridendo quod in cælis promittitur, modo despiciendo quod Deus omnipotens de inferni supplicii minatur, modo laudando bona temporalia, et delectationes præsentis sæculi callida persuasionem pollicendo, deflectunt mentes innocentium eorumque itinera pervertunt: gaudent, si quos potuerint a vita revocare, ad mortem trahere; letantur in pravitatibus suis, exsultant et in alienis. His nimirum poena sua non sufficit, qui agunt ne soli moriantur. At si fortasse justum quempiam tantæ

virtutis invenerint, ut ei loqui contraria non præsumant, quia subversores esse non possunt, statim scorpiones fiunt. Scorpio autem palpando incidit, sed cauda ferit, nec mordet a facie, sed a posterioribus nocet: scorpiones ergo sunt omnes blandi et malitiosi, qui bonis quidem in faciem non resistunt, sed mox ut recesserint derogant, alios quos valuerint inflammant, quæque possunt noxia immitunt, mortifera inferre occulte non desinunt. Scorpiones ergo sunt, qui blandi et innoxii in faciem videntur, sed post dorsum portant unde venenum fundant; qui in occulto feriunt, quasi mortem latenter trahunt. Unde etiam per Psalmistam dicitur: « Circumdederunt me sicut apes et exarserunt sicut ignis in spinis (*Psal. cxvii.*) » Apes in ore mel habent, in aculeo caudæ vulaus; et omnes qui lingua blandiuntur, sed latenter ex malitia feriunt, apes sunt, quia loquendo dulcedinem mellis proponunt, sed occulte feriendo vulnus inferunt. « Loqueris verba mea ad eos, si forte audiant et timeant, vel quiescant, quoniam irritatores sunt, etc. » (*Hier.*) Non est ergo cessandum, licet mali sint, quibus loquimur, quin, secundum Apostolum (*II Tim. iv.*), opportune, importune, verbum Dei prædicemus, quia potest fieri ut et durus corrigatur ad molliem, et qui obediens est mutata voluntate non audiat. (*Greg.*) Dicatur ergo, « increduli et subversores sunt tecum, et cum scorpionibus habitas, » increduli scilicet Deo, subversores vero infirmantibus proximis, scorpiones autem etiam fortibus ac robustis, quibus etsi in faciem contradicere non præsumunt, tamen ex occulto vulnus derogationis inferunt. Increduli quippe simul et subversores et scorpiones sunt, quia et audita ea, quæ Dei sunt, non credunt, et eos quos prævalent, a bonis moribus subvertunt, et quos inflectere non valent, occultis machinationibus feriunt. Qua in re hoc quoque notandum est, quia cum prophætæ dicitur, « Increduli et subversores sunt tecum, et cum scorpionibus habitas, » nobis consolationis medicamentum profertur, quos sæpe tædet vivere dum nolumus cum malis habitare. Querimus etenim cur non omnes boni sunt, qui nobiscum vivunt; si mala proximorum ferre nolumus, omnes sanctos jam debere esse decernimus, dum esse nolumus, quod ex proximis portemus. Sed hac in re luce clarius patet, dum malos portare renuimus, quam multum adhuc et ipsi minus de bono habeamus. Sæpe vero cum de vita proximorum querimus, mutare locum conamur, secretum vitæ remotiori eligere, videlicet ignorantes, quia si desit spiritus, non adjuvat locus: idem enim Loth de quo loquimur in Sodomis sanctus exstitit, in monte peccavit (*Gen. xviii et xix.*) Quia autem loca mentem non muniunt, ipse humani generis primus testatur parens, qui et in paradiso cecidit. Sed minus sunt omnia quæ loquimur ex terra, nam si locus salvare potuisset, Satana de cælo non cederet. Unde Psalmista ubique in hoc mundo temptationes esse conspiciens, quæsit locum quo fugeret, sed sine Deo invenire non potuit munitum (*Ps. cxxxviii.*).

Ex qua re et ipsum sibi locum fieri petiit, propter quem locum quæsit dicens : « Esto mihi in Deum protectorem et in locum munitum, ut salvum me facias (*Psal. LXX*). » Tolerandi ergo ubique sunt proximi, quia Abel fieri non valet, quem Cain malitia non exercet. Unum vero est pro quo vitari debet societas malorum, ne si fortasse corrigi non valeant, ad imitationem trahant, et cum ipsi a sua malitia non mutantur, eos qui sibi conjuncti fuerint pervertant; unde Paulus ait : « Corruptum mores bonos colloquia prava (*I Cor. xv*); » et sicut per Salomonem dicitur : « Noli esse amicus homini iracundo, nec ambules cum viro furioso, ne forte discas senitas ejus, et sumas laqueos animæ tuæ (*Prov. xxii*). Sicut ergo perfecti viri perversos proximos non debent fugere, quia et eos sæpe ad rectitudinem trahunt, et ipsi ad perversitatem nunquam trahuntur, ita infirmi quique societatem debent declinare pravorum, ne mala, quæ frequenter aspiciunt, et corrigere non valent, delectentur imitari. Sic enim verba proximorum audiendo quotidie sumimus in mente, sicut flando atque respirando aerem trahimus corpore, et sicut malus aer assiduo flatu tractus inficit corpus, ita perversa locutio assidue audita infirmantium inficit animum, ut tabescat delectatione pravi operis et assidui iniquitate sermonis. Sequitur : « Verba eorum ne timeas, et vultus eorum ne formides, quia domus exasperans est. » Ac si aperte diceretur : Timendi essent nisi me in suis actibus exasperarent; de quibus adhuc subditur : « Loqueris ergo verba mea ad eos, si forte audiant et quiescant, quia irritatores sunt. » Omnis qui peccat, quid aliud quam conditoris sui in se iracundiam irritat? Et scimus, quia quoties actu, verbo, quoties cogitatione delinquimus, Deum contra nos toties irritamus; sed tamen sustinet et clementer expectat per suam patientiam, per prædicatores autem suos verbum nobis exhortationis prorogat. Omnis autem qui recta prædicat, si auditur, iram irritati creatoris super prædicatorem placat populum. Unde necesse est ut ipse non debeat agere malum quod solet in populo furorem conditoris irritare, propter quod etiam subditur : « Tu autem, fili hominis, audi quæcunque loquor ad te, et noli esse exasperans, sicut domus exasperatrix est, » etc. Id est, mala, quæ fieri conspicias, ipse non facias, ne hoc, quod prohibere mitteris, ipse committas. Omnis etenim prædicator intenta debet mente pensare, ne qui missus est lapsos erigere, ipse in pravitate operis cum lapsis cadat. Cur beatus Ezechiel, qui ad prædicationem mittitur, esse exasperans prohibetur; nisi enim, ad loquenda verba cum mittebatur, obedi- ret, omnipotentem Dominum, sicut populus de perverso opere, sic propheta de suo silentio exasperasset. Nam sicut mali ideo Deum exasperant, quia loquuntur vel faciunt mala, ita nonnunquam boni exasperant, quia reticent bona. Illis itaque culpa est perversa agere, istis recta reticere. In hoc ergo cum malis etiam boni simul Deum exasperant, quia

cum perversa non increpant, eis per suum silentium proficiendi licentiam præstant. Sequitur :

« Aperi os tuum et comede quæcunque tibi do. » (*Hier.*) Dignum te, inquit, præbe sermonibus meis, et cibum suscipe spiritalem, ut quomodo in Evangelio dicitur : « Qui habet aures audiendi audiat, » et hic dicatur : Qui habet apertum os ad comedendum, comedat. Unde et Psalmistæ Dominus loquitur : « Aperi os tuum, et implebo illud (*Psal. LXXX*). » Et ille respondit : « Os meum aperui, et attraxi spiritum (*Psal. cxviii*). » Et apostolus Paulus : « Qui habebat in se thesauros sapientiæ et scientiæ (*Coloss. ii*), » et in quo Christus Dominus loquebatur, scribit Corinthiis : « Os meum apertum est ad vos, o Corinthii (*II Cor. vi*). » Et de Salvatore Matthæus refert : « Aperiens os suum docebat discipulos (*Math. v*). » (*Greg.*) Aperimus os nostrum cum recta loquimur, et comedimus quæ a Deo accipimus, quia et tribuitur, et augetur in nostris sensibus cibus vitæ cum prædicare cœperimus. Unde propheta alius dicit : « Os meum aperui, et attraxi spiritum. » Non enim attraheret nisi os aperiret, quia nisi ad prædicandum proximis se impenderet, spiritualis doctrinæ in eo gratia non crevisset. Sequitur :

« Et vidi, et ecce manus missa ad me. » (*Hier.*) Pro manu missa *extentam* Septuaginta transtulerunt, quæ mittitur et extenditur ad eos qui Domini beneficia consequuntur. Contrahitur autem ab his quibus loquitur per prophetam : « Nunquid abbreviata et contracta est manus Domini (*Isa. I*)? » Et in psalmo : « Ut quid avertis manum tuam, et dexteram tuam, de medio sinu tuo in finem? » (*Psal. LXXXIII*.) Denique extendit in passione pennas suas, suscepitque discipulos, et portavit illos in humeris suis. Et locutus est : « Tota die expandi manus meas ad populum non credentem » (*Isa. Lxv*), ut congregaret filios Israel, sicut gallina congregat pullos sub alas suas. Et extensione manuum Moysi Israel superat Amalec.

« In qua erat involutus liber, et expandit illum coram me. Et erat scriptus intus et foris, scriptæque erant in eo lamentationes, carmen et væ, » etc. Pro involuto libro, Septuaginta « capitulum libri » transtulerunt. « In manu Domini sedentis super thronum, quæ missa est et extenta. » De quo et in psalmis dicitur : « In capitulo libri scriptum est de me (*Psal. xxxix*). » Capitulum intelligamus exordium. Iste liber involutus atque signatus scriptusque intus et foris, vel ante et post, tantæ difficultatis fuit, ut nullus potuerit neque in cælo, neque in terra, neque super terram aperire illum et legere, nisi solus leo de tribu Juda, Raix David et Jesse, quem Joannes in Apocalypsi devorasse se dixit, non totum, sed in capitulo, id est, in principio. Neque enim fieri potest ut humana natura totos libri hujus thesauros devoret. Et expandit illum coram propheta, et legendum cognoscendumque præbuit, qui in Isaia populo non credenti dicitur esse signatus. Usque hodie enim velamen Judæis in veteri posi-

tum est testamento. Scriptusque erat ante et retro. De futuris et de præteritis, vel certe foris in historiarum littera, intus, intelligentia spiritali. (Greg.) Liber autem involutus est Scripturæ sacræ eloquium obscurum, quod profunditate sententiarum involvitur, ut non facile sensus penetretur. Sed coram propheta liber expanditur, quia coram prædicatoribus sacri eloquii obscuritas aperitur. Involutum librum manus Domini porrexit, cum apostolis dicebat: « Simile factum est regnum cælorum homini qui seminavit bonum semen in agro suo. Cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus, et superseminavit zizania in medio tritici, et abiit. Cum autem crevisset herba, et fructum fecisset, tunc apparuerunt et zizania; et cætera (Math. xiii). » Sed librum quem involutus ostenderat, expandit, cum hoc quod per ænigmata loquebatur, exposuit, dicens: « Qui seminat bonum semen, est filius hominis. Ager autem est mundus. Bonum autem semen, hi sunt filii regni, zizania autem filii sunt nequam. Inimicus autem, qui seminavit ea est diabolus. Messis vero consummatio sæculi est. Messores autem angeli sunt. Sicut ergo colliguntur zizania et igni comburuntur, sic erit in consummatione sæculi. » Involutus itaque liber expanditur, quando hoc quod obscure prolatum fuerat, per latitudinem intellectus aperitur. Hunc involutum librum Veritas expandit quando in discipulis egit quod scriptum est: « Tunc aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas. » De quo adhuc libro subditur: « Qui erat scriptus intus et foris. » Liber enim sacri eloquii intus scriptus est per allegoriam, foris, per historiam. Intus per spiritalem intellectum, foris autem per sensum litteræ simplicem, adhuc infirmantibus congruentem. Intus quia invisibilia promittit, foris quia visibilia præceptorum suorum rectitudine disponit. Intus quia cælestia pollicetur, foris autem, quia terrena contemptibilia, qualiter sint, vel in usu habenda, vel ex desiderio fugienda, præcipit. Sequitur: « Et scriptæ erant in eo lamentationes, carmen et væ. » (Rab.) Scripturæ quoque sacræ lamentationes, carmen et væ continent. Quia sic de spe gaudium prædicant, ut in præsentem tamen pressuras atque angustias indicent. Quia si et illic dulcia appetimus, prius necesse est ut amara toleremus. Carmen et væ discipulis prædicabat Dominus quando dicebat: « Hæc locutus sum vobis ut in me pacem habeatis, in mundo pressuram habebitis (Joan. xvi). » Ac si aperte diceret: Sit vobis de me interius, quod consulando resciat, quia erit de mundo exterius, quod sciendo graviter premat. Aliter lamentationes de his qui ad poenitentiam provocantur continent sicut Samuel et apostolus Paulus plangebant atque lugebant Saul et Corinthios, quos salvare cupiebant. Carmen super his, qui Dei digni sunt testimonio, et quibus Psalmista præcepit: « Cantate Domino canticum novum (Psal. xcvi). » Porro væ super illis qui penitus desperantur, et cum venerint in profundum peccatorum contemnunt.

(Greg.) Carmen aliquando in Lono, aliquando in malo dici non dubium est. Quia et lætum carmen, et lugubre carmen dicere possumus. Sed nos Scripturæ sacræ usum sequentes, quæ pene semper carmen ponere in prosperis solet. Hoc in loco, pro bono predictum carmen accipimus: nam cum omnipotens Deus populum suum de mari Rubro liberasset, scriptum est: « Tunc Moyses et filii Israel cecinerunt carmen Domino (Exod. xv). » Et cum David victoriam de hostibus fecisset, scriptum est: « Locutus est David Domino (II Reg. xxii). » Salomon quoque ait: « Acetum in nitro, et qui cantat carmina corde pessimo (Prov. xxv). » Acetum quippe si mittatur in nitrum, fervescit nitrum protinus et ebullit. Et perversa mens quando per increpationem corrigitur, per prædicationis dulcedinem bona suadentur, de correptione fit deterior, et inde in murmurationis iniquitate succenditur, unde debuit ab iniquitate compesci. Væ autem in Scriptura sancta sæpius de æterno luctu quam præsentem solet intelligi. Unde scriptum est: « Væ impio in malum, retributio iniquitatis eius fiet ei (Isa. iii). » Et beatus Job loquitur dicens: « Si impius fuero, væ mihi est; si autem justus, non levabo caput, saturatus afflictione et miseria (Job. x). » Justorum enim afflictio temporalis. Væ ergo quod dixit a temporali afflictione distinxit, qui et justum afflictionem, et impium væ habere perhibuit, per semetipsam quoque Veritas dicit: « Væ mundo ab scandalis (Math. xviii). » Et: « Væ vobis qui ridetis, quoniam flebitis (Luc. vi). » Et: « Væ prægnantibus et nutrientibus in illis diebus (Luc. xxi). » Pensandum ergo nobis est, quomodo hæc tria in sacro volumine scripta sint: « Lamentationes, carmen, et væ. » Lamentationes videlicet, quia in eo scripta est poenitentia peccatorum; carmen vero, quia ibi pronuntiantur gaudia justorum; væ autem, quia illic expressa est damnatio reproborum. Ut ergo peccata punias, lege quæ in hoc volumine scripta sunt lamenta, « Scindite corda vestra et non vestimenta vestra (Joel. ii). » Et rursus: « Miseri estote et lugete. Risus vester in luctum vertatur, et gaudium in mœrorem (Jacob. iv). » Ut autem de promissione gaudii sequentis hilarescas, causam cognosce, quia in hoc volumine scripta sunt carmina laudis æternæ. « Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te (Psal. lxxxiii). » Et sicut per quemdam sapientem de cælesti Jerusalem dicitur: « Et lapide pretioso et mundo omnes plateæ ejus sternentur, et per omnes vicus alleluia cantabitur (Tob. xiii). » Hoc nobis carmen cælestis patriæ nuntiare cives ejus venerant, qui concorditer clamabant: « Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis (Luc. ii). » Sed si adhuc præsentem sæculo mente inhæres, si adhuc terrenis voluntatibus delectaris, amare non potes gaudia æterna, quæ audis. Cognosce ergo in hoc volumine væ quod in eo scriptum est, atque ab animo per timorem expelle quod diligis, ut possis ex iudicio carmen amare quod legis.

CAPUT III.

Cibatur propheta volumine, mittitur ad filios transmissionis. Vidit gloriam Dei in campo, etc.

« Et dixit ad me: Fili hominis, quodcumque inveniis comedere. » (*Greg.*) Quidquid enim in sacra Scriptura invenitur edendum est, quia et ejus parva simplicem componunt vitam, et ejus magna subtilem ædificant intelligentiam.

« Comede volumen istud et vade, loquere filiis Israel. » (*Hieron.*) Nisi ante comederimus apertum volumen, docere non possumus filios Israel. Denique et David postquam ipse misericordiam consecutus est: « Docebo, inquit, iniquos vias tuas, et impij ad te convertentur (*Psal.* i.). »

« Et aperui os meum, et cibavit me volumine illo. » Ego, inquit, aperui os meum, quia mihi dictum est: « Aperui os tuum, et comedere. » Et aperto ore, Dominus largitus est cibos. Ut initia voluntatis in nobis sint, et perfectionem beatitudinis a Domino consequamur, sed volentis neque currentis, sed miserantis Dei. Attamen et velle et currere, nostri arbitrii est. Pro « aperui » Septuaginta transtulerunt « aperuit, » ut subaudiatur Deus, quia ipse et aperuit os prophetæ, et cibavit eum. (*Greg.*) Scriptura sacra cibus noster et potus est. Unde etiam per prophetam alium Dominus minatur, dicens: « Mittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei (*Amos.* viii.). » Qui ergo, subtracto suo eloquio, fame ac siti nos dicit atteri, quia ejus verba et cibus noster et potus sint demonstrat. Sed notandum quod aliquando cibus, aliquando potus sunt. In rebus enim obscurioribus, quæ intelligi nequeunt nisi exponantur, sacra Scriptura cibus est, quia quidquid exponitur ut intelligatur, quasi manditur ut glutitur. In rebus vero apertioribus potus: potum enim non mandendo glutimus. Apertiora ergo mandata bibimus, quia etiam non exposita intelligere valemus. Pro eo autem quod multa Ezechiel propheta obscura atque perplexa auditorus erat, nequaquam ei de sacro volumine dicitur bibe, sed « comedere. » Ac si diceretur: Pertracta, intellige, id est, prius mande et tunc degluti; sed in verbis ita sacri eloquii iste debet studij nostri ordo servari, ut hæc ideo cognoscamus, quatenus de iniquitate nostra compuncti, cognoscentes mala quæ fecimus, vitemus, ne alia faciamus, ut cum jam ex magno usu lacrymarum de peccatorum remissione coeperit esse fiducia, per verba Dei, quæ intelligimus, ad vitam quoque alios trahamus. Ad hoc enim intelligenda sunt ut nobis prosint, et intentione spirituali aliis conferantur. Unde bene nunc dicitur: « Comede volumen istud, et vadens loquere ad filios Israel. » Ac si ei de sacro cibo diceretur, Comede et pasce, saturare et eructa, accipe et sparge, confortare et labora. Notandum quod propheta subjungit dicens: « Et aperui os meum, et cibavit me volumine illo. » Os in corde esse alius propheta testatur, dicens: « Labia dolosa in corde, et corde locuti sunt mala. » Os ergo aperimus quando sensum ad

A intelligentiam sacri verbi præparamus. Itaque ut ad vocem Domini propheta os aperuit, ita ad spiramen Dominici præcepti cordis nostri desideria inhiant ut de cibo vitæ aliquid sumant. Sed tamen hoc ipsum sumere nostrarum virium non est, nisi ipse cibaverit, qui ut comedatur jussit. Ille etenim cibatur, qui per se edere non potest. Et quia ad capiendâ verba cœlestia idonea nostra infirmitas non est, ipse nos cibavit, qui nobis in tempore mensuram tritici temperat, quatenus in sacro verbo dum hodie intelligimus, quod hesterno die nesciebamus, cras quoque comprehendamus, quod hodie nescimus, per divinâ dispensationis gratiam quotidiano alimento nutriamur. Omnipotens enim Deus, quasi toties ad os cordis nostri manum porrigit, quoties nobis intellectum aperit, et cibum sacri eloquii in nostris sensibus mittit. Cibatur ergo nos volumine cum sensum nolis scripturæ suæ dispensando aperit, et ejus dulcedine nostras cogitationes replet. Unde et subditur:

« Et dixit ad me: Fili hominis, venter tuus comedet, et viscera tua replebuntur volumine isto quod ego do tibi, » etc. (*Hier.*) Principia lectionis et simplicis historię usus voluminis est. Quando vero assidua meditatione in memoriæ thesauro librata Domini condiderimus, impletur spiritaliter venter noster, et saturantur viscera, ut habeamus cum apostolo Paulo viscera misericordiæ, et impleatur illo venter de quo Jeremias loquitur: « Ventrem meum, ventrem meum ego doleo, et sensus cordis mei conturbant me. » (*Greg.*) In sacro eloquio nonnunquam venter pro mente poni consuevit. Unde et per Jeremiam dicitur: « Ventrem meum doleo (*Jerem.* iv), » quod quia de spiritali et non corporeo ventre dixerat, adjunxit: « Sensus cordis mei conturbati sunt. » Neque enim ad salutem populi pertinebat, si propheta ventrem corporeum se dolere prædicaret, sed ventrem doluit, qui mentis afflictionem sensit. Sed cur exemplum prophetæ proferimus cum testimonium Domini apertius habeamus? Et necesse est ut, cum per semetipsam Veritas loquitur, propheta taceat, quia lucerna claritatem non habet in sole. Ait enim: « Qui credit in me, sicut dixit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ (*Joan.* vii). » Quia enim de mente fidelium sanctæ prædicationes defluunt, quasi de ventre credentium aquæ vivæ decurrunt flumina. Ventris autem viscera, quid sunt aliud, nisi mentis interna, id est, recta intentio, sanctum desiderium, humilis ad Deum, pia ad proximum voluntas? Unde recte nunc dicitur: « Venter tuus comedet et viscera tua replebuntur. » Quia cum mens nostra pabulum veritatis acceperit, interna nostra jam non vacua remanent, sed alimento vitæ satiantur. Ad veterem quippe hominem pertinet præsentem mundum quærere, transitoria de concupiscentiis amare, mentem in superbiam erigere, patientiam non habere, ex dolore malitiæ de proximi lesione cogitare, sua indigentibus non dare, atque ad multiplicandum aliena quærere, nullum pure propter Deum diligere, inimicitias invidiis reddere, de

afflictione proximi gaudere: cuncta hæc vetusti sunt A hominis, quæ videlicet de radice trahimus corruptionis. Sed qui jam ista exsuperat, et ad præcepta Dominica mentem in benignitatem commutat, de hoc recte dicitur: « Quia vetera transierunt, ecce facta sunt omnia nova. » Tunc vero in nostris mentibus nova fiunt, cum a nobis vetusti hominis vitia transeunt, quando sacri verbi præceptum venter comedet, et viscera medullitis replentur. Sæpe enim quosdam vidimus, tota se mente ad sanctæ lectionis studium contulisse, atque inter verba Dominica recognoscentes in quantis deliquerunt, semetipsos in lacrymis mactare, mœrore continuo affici, in nullis hujus mundi prosperitatibus delectari, ita ut eis vita præsens oneri, et lux ipsa fastidio fieret, vix ad colloquendum linguam admittere, atque a rigore disciplinæ animum difficile relaxare pro amore conditoris, luctu solummodo et silentio gaudere. Horum venter sacrum volumen comedit, et viscera repleta sunt, quia præcepta vitæ, quæ sensus capere potuit, memoria non amisit, sed hæc collectus in Deo animus lugendo semper et recolendo servavit. Et fit plerumque ut tales quique ex dono cælestis gratiæ etiam verbum doctrinæ percipiant, atque de veritatis pabulo, quod ipsi intrinsecus dulciter ruminant, et proximos suaviter pascant. De quorum profecto ore prædicatione, tanto audientibus dulcis est, quanto eorum actio contraria suis prædicationibus non est, quia de propria vita sumunt, quod per linguam proximis conferunt. Unde recte quoque hic propheta subjungit.

« Et comedi illud, et factum est in ore meo sicut mel C « dulce, » etc. (*Hier.*) Loquitur et David: « Quam dulcia gutturi meo eloquia tua, super mel ori meo (*Psal.* cxviii). » Et alibi: « Judicia Domini vera, desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum multum (*Psal.* xviii). » Et, « dulciora super mel et favum. » Et Samson favum mellis in ore leonis invenit (*Jud.* xiv). Et Dominus post resurrectionem partem assipiscis comedit et favum (*Luc.* xxiv). Et in Proverbiis de ape dicitur, quamquam hoc Hebræa non habeant exemplaria: « Vade ad apem, et discite quomodo operatrix sit, et opus suum castum faciat. Cujus laboribus reges et imperiti pro sanguinitate abutuntur, » quod operati sunt Moyses et prophætæ, et evangelistæ, et apostoli, ut quicumque rex fuerit, cujus cor in manu Dei est, dulcibus fruatur cibis. Qui vero simplex et absque serpentis astutiâ habet innocentiam columbarum, simplici fide credat atque salvetur, quia ubique insidiæ sunt, et sæpe diabolus transfiguratur se in angelum lucis, melque distillat de labiis mulieris meretricis, dulcia repromittens, ut venena interserat. (*Greg.*) Liber qui viscera replevit, dulcis in ore, sicut mel factus est. Quia ipsi de omnipotenti Domino sciunt suaviter loqui, qui hunc didicerunt in cordis sui visceribus veraciter amare. In ejus quippe ore Scriptura sacra dulcis est, cujus vitæ viscera mandatis illius replentur, quia eis suavis est ad loquendum cui interius impressa ad vivendum fuerit. Nam sermo dulcedinem non habet quem

vita reproba intra conscientiam remordet. Unde necesse est, ut qui Verbum Dei loquitur, prius studeat qualiter vivat, ut post ex vita colligat, quæ et qualiter dicat.

« Et dixit ad me: Fili hominis, vade et ingredere « [in Vulg. non est *ingredere*] ad domum Israel, et « loqueris verba mea ad eos, » etc. (*Hier.*) Cui dicitur, « Vade et ingredere ad domum Israel, » ostenditur non fuisse cum populo peccatore, licet in iisdem videretur super flumen Chobar finibus commorari. Scriptum est enim: « Et ego eram in medio transmigrationis juxta flumen Chobar. » Separata enim erat prophætæ conversatio, et iniquorum offendentium aspectu. Hoc idem faciebat et Moyses procul a castris multitudinis figens tabernaculum: quod cum B fuisset ingressus, descendeat columna nubis, et stabat ante ostium tabernaculi.

« Non enim ad populum profundi sermonis et difficili « [*Vulg.* ignotæ] linguæ tu mitteris, ad domum Is- « rael, neque ad populos multos, et ignoti sermonis, « quorum non possis audire sermonem. Et si ad illos « mitterem te, ipsi audirent te. Domus autem Israel « nolunt audire te, quia nolunt audire me. Omnis quip- « pe domus Israel attrita fronte est, et duro corde, » etc. Quoniam illi ad te nolunt venire, tu perge ad eos. « Non enim habent sani opus medico, sed male habentes. » Neque potes dicere, non possum loqui ad eos, quia linguæ alterius sunt, et invicem nobis barbari sumus. Nec mutuum possumus audire sermonem, quid loquar de uno populo? Si ad diversas te mitterem nationes, tamen auctoritas et potentia mea omnem difficultatem vinceret. Atque utinam tempus instaret, quo ad omnes missurus sum nationes, quo et linguarum daturus sum gratias ut prædicent Apostoli mei, et totum mundum a diversitate linguarum una fide meo subdant jugo, facilius illi audirent, qui profundi sunt, atque sermonis, et nihil habent de levitate Judaicæ, sed gravi et solido ingrediuntur pede, et cum ignotæ sint linguæ, notæ fidei sunt. Unde sequitur: « Et si ad illos mitterem te, ipsi au- « dirent te. » Denique postea misit, et omnes pariter crediderunt. Unde Paulus et Barnabas loquuntur ad eos: « Vobis quidem oportuerat prædicari verbum Dei, sed quia noluitis suscipere sermonem, ecce convertimur ad gentes (*Act.* xiii). » Et de centurione dicitur, « Neque in Israel tantam fidem inveni (*Luc.* vii). » [*Greg.*] In ipso jussionis exordio quo propheta ad prædicandum mittitur, aperte et vocatio gentium, et Israelitarum repulsio designatur. Nam cum dicitur: « Non ad populos multos profundi sermonis et ignotæ linguæ mitteris, quorum non possis audire sermones, » atque statim subditur: « Et si ad illos mittereris, illi audirent te, » aperte declaratur obedientia gentium, quæ quandoque prædicatorum voces essent sine tarditate secuturæ; et cum subditur: « Domus Israel nolunt audire te, quia nolunt audire me, » Judææ duritia designatur, quæ verba prædicantium et cognovit, et sequi noluit. Ignota autem lingua gentium ad obediendum moram fecit, quam-

vis extranea ab eloquio legis fuit. Bene autem dicitur : « Nolunt audire te, quia nolunt audire me, » secundum hoc quod scriptum est : « Qui vos spernit, me spernit (*Luc. x*). » Causa quoque cur non audiant subinfertur cum dicitur : « Omnis quippe domus Israel attrita fronte est, et duro corde. » Cum domus Israel attrita fronte et duro corde esse perhibetur, quid aliud sentiendum, quidve cogitandum est, nisi quod frontem cordis in impudentia atterit culpa frequens, ut quo crebrius committitur, eo de illa committentis animus minus verecundetur? Atque ideo ad tantam cordis duritiam quandoque peccator pervenit, ut etiam in correptione sensibilis non sit, quia, qui usu peccandi induruit, nullo modo corripientis verbum, id est, manum palpantis sentit, sicut Judææ quoque crebrius delinquenti dicitur : « Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. » Vel certe attrita frons est in hujus mundi actibus assueta, quia sicut sunt nonnulli qui quietem cunctis mundi præmiis atque honoribus præponunt, ita nonnulli, ut in hoc mundo aliquid esse videantur, terrenis laboribus insudant, insistunt causis, permiscetur jurgiis, et quamvis se corpore deficere inter labores sentiant, amore tamen terrenarum rerum devicti, delectabiliter fatigantur.

Ecce dedi faciem tuam valentiorum faciebus eorum, et frontem tuam duriorum frontibus eorum « ut adamantem et ut silicem dedi faciem tuam, ne timeas eos neque metuas a facie eorum, quia domus exasperans est, » etc. (*Hier.*) Domus Israel attritæ frontis est, et procacis audaciæ, et duro sic corde ut scorpionibus comparetur. Ideo dedi tibi vultum durissimum et frontem, quæ nullo pudore superetur. Ex quo discimus interdum gratiæ esse Dei impudentiæ resistere, et cum locus poposcerit, frontem fronte conterere. Hoc autem tribuitur ne nostra verecundia et humanus pudor pertimescat insidias æmulorum. (*Greg.*) Sicut verecundia laudabilis est in malo, ita reprehensibilis est in bono. Erubescere enim malum sapientiæ est, bonum vero erubescere fatuitatis; unde scriptum est : « Confusio est adducens peccatum. Et est confusio adducens gloriam (*Eccli. iv*). » Qui enim erubescit pœnitendo mala quæ fecit, ad vitæ libertatem pervenit. Qui vero erubescit bona facere, a statu rectitudinis cadit atque ad damnationem tendit, sicut per Redemptorem dicitur : « Qui me erubuerit et meos sermones, hunc filius hominis erubescet cum venerit in majestate sua (*Luc. ix*). » Et sunt qui bona jam in mente conspiciunt, sed necdum malis aperte contradicunt. Hi nimirum, quia boni sunt in mente, auctoritatem non habent in locutione, apti ad veritatis defensionem non sunt. Ille enim casu debet veritatis defensor, qui quod recte sentit loqui nec metuit, neque erubescit. Unde nunc in magno munere prophætæ promittitur : « Ecce dedi faciem tuam valentiorum faciebus eorum, et frontem tuam duriorum frontibus eorum. » Quis est autem peccator nisi vulneratus, et quis est prædicator nisi medicus? Si enim non erubescit peccator, qui jacet

A In vulnere, cur erubescat medicus, qui per medicamenta providet salutem. Sæpe vero contingit ut prædicator reverenter audiatur, nonnunquam vero a perversis ita despicitur, ac si eis nihil utilitatis loquatur. Unde recte nunc dicitur : « Ut adamantem et silicem dedi faciem tuam. » Adamas et silix utraque dura, sed unum horum pretiosum est, alterum vile, Adamas ad ornamentum sumitur, silix ab itinerantibus calcatur. Et sæpe contingit ut hos quos correptionem suam conspiciamus nimis humiliter audire, verecundemur eis aliqua dicere. Nonnunquam vero evenit ut eos quos increpationem suam videmus postponere, et respectui habere, trepidemus eis verbum prædicationis inferre. Sed si recte sapiamus et ad eos a quibus nos honorari conspiciamus, et ad eos a quibus despici videmus, auctoritatem exhortationis vel increpationis sumimus, ut nec illorum humilitatem debeamus erubescere, nec horum superbiam formidare. Dicitur ergo : « Dedi faciem tuam ut adamantem, » id est, si ab auditoribus honoraris : Et, « dedi faciem tuam ut silicem, » si ab auditoribus conculcaris atque despiceris, ut nec per latum honorem refrenetur lingua ex verecundia, nec per despectum taceat ex infirmitate. Sequitur : « Ne timeas eos, neque metuas a facie eorum, quia domus exasperans est. » Hoc jam superius dictum est, sed notandum quam aspera domus habeatur, cujus asperitas tam crebro replicatur. Increpandus itaque peccator est, et nunquam timendus, quia domus exasperans est. Timeri enim homo debuerat, si ipse auctorem omnium ut homo timisset. Nam qui rationis sensum ad timorem Dei non habuit, tanto in nullo timendus est, quanto hoc quod esse debuit, non est. Sequitur :

« Et dixit ad me : Fili hominis, omnes sermones meos quos loquor ad te, assume in corde tuo, et auribus tuis audi; et vade, ingredi ad transmigratorem filiorum populi mei, » etc. (*Hier.*) Iste est cibus voluminis, et hæc sunt verba, quibus pro diversitate audientium vel lamenta, vel carmen, vel væ, hominibus loquimur, et tamen notandum quod ante sermones Dei in nostro corde condendi sint, audientique et intelligendi diligentius et sic ad populum proferendi. « Vade, inquit, ingredi ad transmigratorem sive ad captivitatem, ad filios populi mei. » Et Dominus noster venit ad populum Judæorum, mittente Patre, ut prædicaret captivis remissionem, et impleretur in eo quod scriptum est : « Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus. » (*Greg.*) Vigilanter intuemus quod voce Domini ad prophetam dicitur, ut prius sermones ejus audiat et postmodum loquatur. Audivimus enim verba Dei si faciamus, et tunc ea proximis recte loquimur, cum prius ipsi fecerimus. Quod bene Marcus evangelista confirmat, cum factum Domini miraculum narrat, dicens : « Adducunt ei surdum et mutum, et deprecabantur eum ut imponat illi manum. » Cujus ordinem curationis insinuat, subdens : « Misit digitos suos in aurículas, expuensque tetigit linguam ejus. Et suspiciens in cælum, ingemuit, et ait illi :

Ephpheta, quod est adaperire. Et statim apertæ sunt aures, et solutum est vinculum linguæ ejus, et loquebatur recte. » Quod vero ad transmigracionem populi adiuuendam propheta mittitur, non solum ea transmigratio debet intelligi, quæ ejus populi erat in corpore, sed etiam, quæ facta fuerat in mente. Ab Jerusalem quippe ad Babyloniam venerat. Et quid Jerusalem, nisi visio pacis? Quid Babylonia, nisi confusio interpretatur? Quisquis vero a rectis operibus in perversis actibus cecidit, quando a bono studio ad vitia defluit, quasi ab Jerusalem ad Babyloniæ civitatem venit. Culmen enim bonæ contemplationis deseruit, atque in transmigracione confusionis latet. Quod illis sæpe solet evenire, qui cum bona agant, in his de sua virtute gloriantur. Unde Psalmista, ne a visione pacis, id est, a bonis actibus captivus ad Babyloniam emigraret, Domino supplicans dicit: « Adjutor meus non emigrabo. » Si enim in se confideret, a justitiæ operibus cadendo migrasset. Sed neque hi, qui ab statu rectitudinis in prava actione ceciderunt, desperandi sunt, quia recte propheta ad transmigracionem Babyloniæ mittitur, et per prophetam alium Dominus dicit: Et venies usque ad Babylonem, ibi liberaberis. Sæpe enim, qui postquam in confusione vitiorum ceciderit, erubescens mala quæ perpetravit, ad pœnitentiam redit, seque a suis lapsibus bene vivendo erigit. Quid ergo iste, nisi usque ad Babylonem venit, et ibi liberatus? Qui postquam confusus mente perversa perpetravit, hæc ipsa erubescens mala, quæ fecit, se contra se erigit, et bene operando ad statum rectitudinis redit. Sequitur:

« Et loqueris et dices ad eos. Hæc dicit Dominus « Deus, si forte audiant et quiescant. » Quoties divinis vocibus difficultas audiendi repetitur, ut dicatur, « Si forte audiant, » quid aliud quam transmigrati populi duritia designatur? In quibus verbis magna est nostra consolatio, quia si omnipotens Deus prophetam mittens ad perversum populum verba sua denuntiat, difficile audire, cur nos miseri contristamur, cur sæpe a fratribus in nostra admonitione contemnuntur? Nam crebro delinquentes alloquimur, frequenter increpamus, sæpe cum eis blandis sermonibus agimus, et tamen si alter audit, alter audire contemnit, alter ex parte verbum exhortationis suscipit, et ex parte recipere recusat, ita ut quotidie impleri videamus hoc quod per prophetam alium narrat Dominus quæ fecerit iratus, cum dicit: « Plui super civitatem unam, et super alteram civitatem non plui. Pars una compluta est, et pars quæ compluta non est, aruit. » Cum enim sanctæ exhortationis verba alia mens suscipit, alia suscipere recusat, super unam civitatem Dominus pluit, et super alteram non pluit.

« Et assumpsit me spiritus. Et audivi post me vocem commotionis magnæ. Benedicta gloria Domini de loco suo. » etc. (*Hier.*) Deus, de quo scriptum est: « Assumens mansuetos Dominus, ipse assumpsit et prophetam, qui non erat in carne, sed in spiritu, et ambulans in spiritu, carnis opera non implebat, spiritus enim Dei erat in eo. Quamobrem et terrena

A contemnens rapitur a spiritu, et audit post se vocem commotionis magnæ, præteritorum obliviscens, et in futurum se extendens, ut inimicorum insidias post tergum relinqueret. Tale quid et in Exodo legimus (*Exod.* xiv), quando Pharaó et omnis exercitus ejus persequabatur Israel, et angelus in columna nubis deseruit priora castrorum, venitque post tergum, et tota nocte stetit inter Israel et Ægyptios, ut perterritis adversariis, audiret Israel. « Benedicta gloria Domini de loco suo. » Locus autem Domini est omnium, in quibus hospitium invenit, aut certe filius locus patris, sicut et pater locus est filii, dicente Domino Salvatore: « Ego in Patre, et Pater in me (*Joan.* xiv). » Hóc idem significat et Michæas: « Ecce Dominus egredietur de loco suo, et descendet super excelsa terræ. Et commovebuntur montes super eum, et valles tabescent sicut cera a facie ignis, et sicut aqua quæ defertur in præceps (*Mich.* i). » Descendente enim Domino Salvatore, et proficiscente de Patre, excelsa terræ, montesque commoti sunt, et inferiora vallium liquefacta. Potest locus esse gloriæ Domini, et lux inaccessibilis, de qua et Apostolus loquitur. « Qui solus habet immortalitatem, et lucem habitat inaccessibilem. » Quando præterita judicia Domini animo revolvimus, audivimus vocem post tergum commotionis magnæ; quando futura corde meditamur, auditur vox de prioribus, et ex his quæ ante sunt. (*Greg.*) Quid est hoc, quod propheta, postquam ad transmigracionem filiorum populi mittitur, vocem post se magnæ commotionis audivit, dicens: « Benedicta gloria Domini de loco suo? » Conversus quippe ad peccatores Babyloniæ fuerat, et vocem gloriæ Domini de loco suo post tergum audiebat. Locus enim Domini Jerusalem, id est, visio pacis, quia nimirum corda illa vident ea quæ Dei sunt, quæ ad transmigracionem Babyloniæ, id est, ad confusionis vitia, non descendunt. Ibi enim inhabitat Deus, ubi vera pax quæritur, internæ contemplationis gloria amatur. Nam qui ad perversitatem defluunt, locus Dei esse contemnunt. Locus gloriæ Dei est vel sancta quæque anima, vel unusquisque in cælestibus permanens angelicus spiritus, et gloria Domini de loco suo benedicitur, cum vel ab electis hominibus, vel a sanctis angelis auctori omnium laus æterna cantatur. In eo ergo, quod justii de convertendis peccatoribus cogitant, quia eorum vitia considerando ad carnales actus oculos ducunt, quasi ad Babyloniæ intendunt. Qui tamen pro statu suæ rectitudinis, quia in laudem Dei bona sanctorum considerare nunquam desinunt, quamvis per cogitationem alio intendant, quasi post se gloriæ Domini vocem ab Hierusalem, id est, de loco suo audiunt. Quid est ergo, quod post se propheta vocem audivit commotionis magnæ, nisi quod post sermonem prædicationis, qui fit ad corda peccantium, lamenta pœnitentium sequuntur? Perversi enim quippe, dum prava agunt, et a justis recta non audiunt, nesciunt quam sint gravia quæ committunt, atque ex ipsa sua ignorantia in suo stupore securi sunt, et jacentes in culpa

quasi molliter requiescunt, sicut de quodam peccatore et securo populo dicitur: Requievit in fecibus suis, quia securus jacuit in peccatis. Cum vero audiverint perversi verbum prædicationis cœperint, quæ sint supplicia æterna cognoscere, qui terror iudicii, quam subtilis examinatio de singulis quibusque peccatis, illico contremiscunt, implentur gemitibus, et non se capientibus suspiriis anxiantur, atque magno pavore concussi, in luctu et fletibus erumpunt. Prophetam ergo vox magnæ commotionis sequitur, quia post verbum prædicationis, conversorum atque penitentium luctus audiuntur. Qui enim pius quieti jacebant in vulnere, tacti postmodum manu medicinæ cum dolore redeunt ad salutem. Sed quid vox ipsa dicat audiamus. « Benedicta gloria Domini de loco suo. » Locus enim maligni spiritus fuerant corda peccantium, sed cum sibimetipsis irati per penitentiam redeunt ad vitam, gloriæ Domini locus sunt, jam se contra se erigunt, jam penitentiarum lacrymis insequuntur mala, quæ commiserunt. Inde ergo auditur benedictio gloriæ in laude Dei, unde prius sonabat Creatoris injuria de amore præsentis sæculi, et corda penitentium sunt jam Domino locus suus, quæ prius in peccatis posita, fuerunt locus alienus. De quibus adhuc subditur:

« Et vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram, etc. » Audit post se propheta vocem commotionis magnæ, quia, sicut dictum est, verbum prædicantium luctus penitentium sequitur. Audit post se vocem alarum animalium, quia ex ipso luctu penitentium oriuntur virtutes sanctorum, ut tanto magis in sancta actione proficiant, quanto se ante cognitionem vitæ nequiter egisse meminerunt. Sed est in his verbis magna dubitatio, quia non aperte per prophetam dicitur, utrum unumquodque animal alas suas in semetipsis percutiat, an certe hæc eadem sancta animalia alis suis se vicissim feriant, ut alas hujus alterum, et alas alterius istud tangat. Sed quia plerumque in sacro eloquio ideo aliquid obscure dicitur, et dispensante mirabiliter Deo multipliciter exponatur, nos utraque exponere largiente Domino debemus. Sæpe enim alas animalium virtutes diximus esse sanctorum, quomodo ergo unumquodque animal alas suas excutens alteram ad alteram percutit, nisi quod aperte datur intelligi quia, si sancta animalia efficiuntur, virtus virtutem in nobis excitat, dum una alteram ad perfectionem pulsatur? Ecce enim habet quis verbi Dei scientiam, atque per eandem scientiam discit, ut viscera etiam misericordiæ habeat, per scientiam quippe verbi Dei didicit: « Date eleemosynam, ecce omnia munda sunt vobis (Luc. xi). » Cum jam esse misericors in eleemosynis cœperit, verba sanctæ auctoritatis legit, et quidquid in eis de misericordia dicitur, ulterius per experimentum intelligit. Ibi enim scriptum est: « Pater eram pauperum (Job. xxix). » Quod fortasse antea legebat, et præteribat, sed cum in ejus corde jam misericordia cœperit mutare naturam, quid sit patrem esse pauperum,

legit et recognoscit, quia introrsus rediens, intelligit quod foris audit. Aliud namque est eleemosynam ex præcepto facere, atque aliud ex charitate. Ex præcepto enim facere bonum inchoantium est, ex charitate autem bonum facere perfectorum, qui non solum quia jubetur, faciunt, sed etiam diligunt faciendo quod jubetur. Hinc est enim quod in magna virtute per Psalmistam dicitur: « Vide quia mandata tua dilexi, Domine, in tua misericordia vivifica me (Psal. cxviii). » Sic qui castitatis bonum in suo corpore custodit, contra luxuriantes zelo accenditur, ut ab immunditiæ maculis expientur. Et sæpe dum quosdam in lapsibus invenit, edomat, affligit atque ad castitatis munditiam restringit. Cujus si forte mens de immunditia luxuriæ fuerit tentata, ex ipso docet zelo quo alios correxit, semetipsam convenit et erubescit immunda cogitare, quæ se in aliis recolit correxisse. In hoc ergo ala alam percutit, dum virtus virtutem pulsatur, et ab immunditia custodit. Sin vero, ut præfati sumus, vicissim se alis suis animalia feriunt, et ala altera ad alteram alam percutitur singulorum: hujus quoque descriptionis largiente Domino sensus patet. Quid est ergo quod hæc pennata animalia alas alteram ad alteram feriunt, nisi quod omnes sancti se invicem suis virtutibus tangunt, et sese ad propectum excitant ex consideratione virtutis alienæ? Non enim uni dantur omnia, ne in superbiam elatus cadat, sed huic datur quod tibi non datur, et tibi datur quod illi denegatur, ut dum iste considerat bonum quod habes, et ipse non habet, te sibi in cogitatione præferat. Et rursus, dum tu habere illum conspicis, quod ipse non habes, te illi in tua cogitatione postponas, et fiat quod scriptum est: « Superiores sibi invicem arbitantes; » ut enim pauca ex multis loquar, isti miræ abinentiæ virtus tribuitur, et tamen verbum scientiæ non habet. Illi datur sermo scientiæ, et tamen virtutem perfectæ abinentiæ apprehendere conatur et non valet. Huic libertas tribuitur vocis, ut oppressis quibusque protectionis solatium impendens, ad defensionem justitiæ libere loquatur; sed tamen adhuc multa in hoc mundo possidens, relinquere omnia vult et non valet. Illi vero jam datum est omnia terrena relinquere, ut nihil in hoc mundo cupiat habere, sed tamen adhuc auctoritatem vocis contra peccantes quosque non præsumit exercere, et qui ideo plus loqui libere debuit, quia jam non habet unde in hoc mundo teneatur, loqui contra alios libere recusat, ne ipsam vitæ suæ quietem perdat. Isti virtus prophetiæ data est, multa jam, quæ ventura sunt prævidet, sed tamen præsentis proximi ægritudinem conspiciens atque compatiens, non valet curare. Illi data est curationis gratia, atque a corpore proximi molestiam quæ in præsentem est orationibus repellit, sed tamen quid se ipsum paulo post sequatur ignorat. Mira itaque dispensatione omnipotens Deus sic in electis suis sua dona dispensat, ut et isti det quod illi denegat, et alteri majus quod alteri minus tribuat, quatenus dum vel i te habere illum conspicit, quod ipse non habet,

vel ille hanc majus accepisse considerat, quod sibi minus adesse pensat, dona Dei alter in altero, id est, vicissim omnes admirentur, atque ex hac ipsa admiratione humilietur alter alteri, et quem videt habere quod non habet, eum divino iudicio sibi prælatum patet. Alis ergo suis se vicissim animalia ferunt, cum sanctæ mentes alternis se virtutibus tangunt, et tangendo excitant, atque excitata ad provectum volant. Sed inter hæc sciendum est quia, sicut electi quique hoc semper in aliis attendunt, quod a Deo melius acceperunt quam ipsi, ut eos sibi in cognitione præferant seque illis in humilitate substernant, ita reproborum mentes nunquam considerant quid alter boni amplius, quam ipse, sed quid boni ipse amplius, quam alter habeat, neque pensant, quæ bona spiritus alter acceperit, et ipsis desint, sed quæ bona ipsis et quæ mala adsint alteri. Et cum omnipotens Deus ad hoc singulis virtutes dividat, ut alterum alteri in cogitatione humillet, ad hoc reprobi pertrahunt bonum, quod acceperunt, ut ex eo in elatione perdantur, dum semper considerant bona quæ ipsi habent, et alii non habent. Et nunquam perpendere student quanta bona alii habeant, et ipsi non habeant. Quod ergo divina pietas in augmentum disponit humilitatis, hoc mentes reprobæ in augmentum vertunt elationis, et ex diversitate munerum a bono deficiunt, unde crescere in humilitatis bono debuerunt. Sequitur :

« Et vocem rotarum sequentium animalia, et vocem commotionis magnæ. » In rotis sacri eloquii Testamenta signari superius diximus. Vox igitur rotarum est sermo testamentorum. Post vocem itaque alarum animalium auditur etiam vox rotarum, quia prædicantium sermone suscepto dum virtutes sanctorum ad altiora agenda evolvant, seque vicissim ad provectum pulsant, sanctæ Ecclesiæ status erigitur, ut per universum mundum sacrorum testamentorum paginæ legantur. Ubique etenim jam sanctum Evangelium, ubique Apostolorum dicta, ubique lex et prophete sonant. Post alarum ergo sonum vox rotarum sequitur, quia post sanctorum miracula verba sacri eloquii intra sanctam Ecclesiam libere et libenter audiuntur; quæ rotæ animalia sequuntur, quia, sicut superius dictum est, postquam in honore venit vita sanctorum, veneranda quoque apparuerunt hominibus eloquia testamentorum, vel certe rotæ animalia sequuntur, quia in sanctorum Patrum vita cognoscimus quid in sacræ Scripturæ volumine intelligere debeamus. Illorum quippe nobis actio aperit hoc quod in suis prædicationibus pagina testamentorum dicit. Sed quærendum nobis est cur, postquam superius dictum est : « Audiivi post me vocem commotionis magnæ, » post vocem quoque alarum atque rotarum subditur, « et vocem commotionis magnæ. » Quod si diligenter aspicitur, inveniri potest quia non otiose repetitur. Duæ quippe sunt commotiones quibus corda nostra commoventur. Una quippe commotio ex timore est, altera ex charitate. Una fit ex luctu penitentium, alia ex fervore amantium. Post prædicationis ergo verbum prima commotio est, cum

plangimus mala quæ fecimus. Post vocem vero alarum et rotarum, secunda commotio est, dum magnis fletibus quærimus cœlestia bona, quæ audivimus. Ecce enim, quia intra sanctam Ecclesiam de multis patribus virtutum exempla cognoscimus, qui alarum sonitum quotidie audimus, quia ubique sacra eloquia personant, quasi rotarum vocibus excitamur. Et quia per eadem sacra eloquia ad amorem nostri conditoris accendimur, magni fervoris ignibus ardentes esse nos longe adhuc ab omnipotentis Dei facie plangimus. Post primam ergo vocem commotionis magnæ sequitur, quia cum testamenta Dei in aure cordis sonare coperint, audientium spiritus ex amore compunctus ad lamenta commovetur.

« Spiritus quoque levavit me, et assumpsit me, et abiit amarus in indignatione spiritus mei. » (Hier.) Postquam elevatus a spiritu est, et assumptus ab eo, tunc in indignatione et amaritudine spiritus sui abiit quo ferebatur, intelligens indignationem Dei, et quid significaret visio mente pertractans, sive sublimis ipso spiritus sui impetu ferebatur, cupiens ire quo Dominus imperabat, spiritum autem ejus, non Spiritum sanctum, sed spiritum hominis, intelligamus, de quo in multis locis dicitur in Isaia : *De nocte consurgit spiritus meus ad te, Deus (Isa. xxvi)*. Transferiturque propheta, non, ut quidam æstimant, in spiritu, sed in ipso corpore, quod et de Habacuc juxta Theodotionem legimus (*Dan. xiv*). (Greg.) Cur qui se assumptum jam a spiritu dixerat, iterum elevatum et assumptum narrat? Sed ad altiora mens prædicantium proficit, cum per eos sensus audientium ad omnipotentis Dei desiderium commovetur. Sed quærendum est nobis, cum spiritus mentem non elevet nisi assumpsit, cur prius « elevavit » et postmodum dicitur « assumpsit » sed hoc loco « assumpsit » dictum est, constanter tenuit. Nam sunt nonnulli quos elevat spiritus, sed non assumit, quorum et intellectus ad spiritalia emicat, sed tamen vita in factis carnalibus remaneas, non cordat intellectui. Balaam quoque (*Num. xxiii*) per prophetiæ spiritum elevatus erat, sed assumptus non erat, quia et veraciter potuit longe post futura prospicere, et tamen a terrenis desideriis mentem noluit separare, sed quia propheta sanctus scientia elevatus est, et vita pariter assumptus, jam qualis in prædicatione pergat audiamus. « Et abiit amarus in indignatione spiritus mei. » Ergo cui dona sancti Spiritus creverant, cur amarus abiit? An omne cor quod idem spiritus assumit, amarum in indignatione sui spiritus facit? Unde sciendum est quia cui adhuc præsens vita dulcis est, etiamsi verbum Dei loqui videatur loqui, elevatus et assumptus prædicator non est. Mentem enim quam Spiritus sanctus replet, in amaritudinem temporalium delectatione æternorum commovet. Dulce enim est esse in rebus humanis, sed ei qui adhuc de cœlestibus gaudia nulla gustavit, quia quanto minus æterna intelligit, tanto delectabilius in temporalibus requiescit. At si quis jam cordis ore gustaverit quæ sit illa dulcedo cœlestium præcuriorum, qui illi hymnidici angelorum chori,

quæ incomprehensibilis visio sanctæ Trinitatis, huic quanto illud dulce fit, quod intus videt, tanto in amaritudinem vertitur omne quod foris sustinet. Rixatur secum de his quæ male egisse se recollit, et sibi-metipsi displicet cum ei jam ille placere cœperit, qui omnia creavit. Reprehendit se de cogitationibus, insequitur de verbis, et punit flendo de factis, super-nis inhiat, terrena jam omnia per mentis despectum calcat, et quandiu illud, quod desiderat, adhuc per speciem non habet, flere dulce habet, seseque continuis lamentis affligere, et quia necdum se esse in patria ad quam creatus est videt, in hujus vitæ exsilio nihil ei plus aliud quam sua amaritudo placet, dedignatur etenim suæ jacere temporalibus, et arden-ter suspirat æternis. Sed sciendum est, quia nullus hæc pro amore omnipotentis Domini ex toto corde agere prævalet, nisi is cujus animum Spiritus sanctus assumpserit. Nam quando homo ex sua virtute suffi-
ciat terrena despiciere, cœlestia amare, pacem cum Deo querere, secum rixam subire, in cogitatione se-metipsum reprehendere et gemitibus punire? Nullus hæc agere, nisi quem divina gratia roboraverit, va-let. Unde et subditur :

« Manus Domini erat mecum confortans me. » Ad bona quippe assurgere perfecte non possumus, nisi nos spiritus et præveniendò elevet, et subsequendo confortet. Sed quærendum cum superius de volumine quod acceperat scriptum sit, « Et factum est in os meum quasi mel dulce, » qua ratione postmodum dicitur : Abii amarus in indignatione spiritus mei. » Mirum quippe valde est, si dulcedo simul et amaritudo conveniant. Sed juxta superiorem sensum sciendum est quia cui sermo Dei in ore cordis dulcescere cœperit, hujus procul dubio contra se animus amarescit. Quo enim in illo subtiliter discit, qualiter se reprehendere debeat, eo se durius per amaritudinem pœnitentiæ castigat qui tanto sibi magis displicet, quanto in sacro volumine amplius de omnipotente Deo videt quod amet ; sed quia ad ista proficere sua virtute non valet homo, recte nunc dicitur : « Manus enim Domini erat mecum, confortans me. » Manus enim Domini in sacro eloquio aliquando etiam unigenitus Filius appellatur, quia omnia per ipsum facta sunt ; et de cujus ascensione per Moysen Pater omnipotens loquitur, dicens : « Tollam in cœlum manum meam. » Hæc manus, quæ electorum suorum corda confortat, discipulis dicebat : « Sine me nihil potestis facere (Joan. xv). » In omne ergo quod cogitamus, in omne quod agimus, semper orandum est, ut et ipso aspirante cogitemus, et ipso adjuvante faciamus.

« Et veni ad transmigratorem ad acervum novarum frugum, ad eos qui habitabant juxta flumen Chobar, et sedi ibi, ubi illi sedebant, et mansi ibi septem diebus mœrens in medio eorum. » Inter cœtera prophetiæ miracula, hoc quoque mirandum habent libri prophetarum, quod sicut in eis verbis res, ita nonnunquam verba rebus exponuntur, ut eorum non solum dicta, sed etiam res gestæ, prophetiæ sicut. Unde nunc dicitur : « Veni ad transmigratio-

nem, ad acervum novarum frugum, ad eos qui habitant juxta flumen Chobar. » Cum causa exigeret ut indicare debuisset quod ad transmigratorem veniret, quæ dicendi necessitas fuit, ut per fruges locum quoque exprimeret, dicens, « Ad acervum novarum frugum, » nisi quod sæpe per res et loca cause signantur? Multi quippe Ezechiel prophetante jam captivitatis anni defluerant, atque ex his qui in captivitatem ducti fuerant, plures jam in morte carnis obierant, ad quorum filios propheta loqui veniebat. Unde et ei superius dicitur : « Fili hominis, ego mitto te ad filios Israel, ad gentes apostatrices, quæ recesserunt a me, et patres eorum prævaricati sunt pactum meum usque in diem hanc, et filii dura cervice et indomabili corde sunt, ad quos ego te mitto. » Ex quibus, quia multi fuerant credituri, atque per obedientiam ad fertilitatem boni operis perventuri, acervus frugum vocatur : quia enim bonæ animæ fruges appellantur Dei propheta alius testatur, dicens : « Sanctus Israel Domino, primitiæ frugum ejus (Jer. ii). »

« Et sedi ubi illi sedebant, et mansi ibi septem diebus mœrens in medio eorum. » Notandum quod captivo populo propheta sanctus quanta compassione se copulat, eorumque se mœroribus consedendo et mœrendo conjungit, quia radix verbi est virtus operis, et ille sermo ab audiente libenter accipitur, qui a prædicante cum compassione animi profertur. Sic ferrum cum ferro jungitur, liquatur prius ut postmodum vicissim a seipso teneatur. Si enim prius minime mollescit, postmodum fortiter se tenere non sufficit. Sic propheta captivo populo consedit, et mœrens in medio eorum exstitit, ut dum per charitatis gratiam consedendo se ei molliorem redderet, eum statim verbi fortitudine teneret. Sin vero Israeliticus populus, qui domus exasperans vocatur, quia culpas nec inter flagella cognovit nullo mœrore animum depressit. Propheta inter gentes mœrens sedere studuit, ut tacendo ostenderet quid loquendo venerat docere, et priusquam verba faceret in hoc quod mœrens tacuit, formam verborum sumpsit. Sequitur : « Cum autem pertransissent septem dies, factum est verbum Domini ad me dicens. » (Greg.) In eo quod septem diebus mœrens sedit, et post diem septimum verba Dominicæ jussionis accepit, ut loqui debuisset, aperte indicat quia eisdem diebus mœrendo tacuerat. Mis-sus autem ad prædicandum fuerat, et tamen septem diebus sedens tacebat. Quid est hoc, quod nobis sanctus propheta in hoc silentio innuit, nisi quia ille loqui veraciter novit, qui prius bene tacere didicerit? Quasi enim quoddam nutrimentum verbi est censura silentii. Et recte per excrementum silentii, crescentem quoque gratiam sermonis accepit, qui ordinate antea per humilitatem tacet. Hinc etenim per Salomonem dicitur : « Tempus tacendi, et tempus loquendi (Eccles. iii). » Non enim ait, tempus loquendi et tempus tacendi, sed prius tacendi præmittit tempus, et postmodum subdidit loquendi. Quia non loquendo tacere, sed tacendo debemus loqui discere. Si ergo propheta sanctus, qui missus ad loquendum

fuera, dñi prius tacuit, ut postmodum recte loqueretur, pensandum nobis est, quanta ei culpa sit non tacere, quem nulla cogit necessitas loqui. Sequitur. « Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel. » Notandum quod eum, quem Dominus ad prædicandum mittit speculatorem esse denuntiat. Cui enim cura aliena committitur, speculator vocatur, ut in mentis altitudine sedeat, atque vocabulum nominis ex virtute actionis trahat. Non est enim speculator, qui in imo est. Speculator quippe semper in altitudine stat, ut quidquid venturum est longe prospiciat. Et quisquis populi speculator ponitur, in alto debet stare per vitam, ut prodesse possit per providentiam. Hinc propheta alius speculatorem admonet, dicens: « Super montem excelsum ascende tu, qui evangelizas Sion (Isa. xl), » ut videlicet qui prædicationis locum accepit, ad altitudinem bonæ actionis ascendat, ad excelsa transeat, et eorum qui sibi commissi sunt opera transcendat, quatenus subjectorum vitam tanto subtilius videat, quanto terrenis rebus quas despicit, animum non supponit. (Hier.) Manus autem Domini sit super prophetam confortans eum, ut possit nomen speculatoris accipere et docere quod dicit. Septemque prius diebus versatur inter eos, videns cuncta quæ gererent, ut postea sciret quæ corripere. Mæret autem sive conversatur in medio eorum, videns scelera et justam Dei pro peccatorum iniquitate sententiam. « Cum autem pertransissent, inquit, septem dies, factum est verbum Domini ad me, dicens: Fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel. » Qui speculator futurus est, et Dei verba populo narraturus, multo tempore debet quiescere, et dolere ad ea, quæ videat, nihilque habere eorum in conscientia, quæ in aliis correpturus est. « Et audies de ore meo verbum, et annuntiabis eis ex me. » (Greg.) Ecce iterum admonetur propheta ne præsumat loqui quod non audierit, sed prius aurem cordis aperiat voci creatoris, et postmodum os sui corporis aperiat auribus plebis. Unde propheta alius dicit: « Inclina ad similitudinem aurem meam, aperiam in psalterio propositionem meam (Psal. xlviii). » Qui enim recte prædicat, prius, sicut dictum est, aurem cordis locutioni intime inclinat, ut postmodum os corporis in propositione admonitionis aperiat.

« Si dicente me ad impium, Morte morieris, non annuntiaveris ei, neque locutus fueris, ut avertatur a via sua impia, et vivat. Ipse impius in iniquitate sua morietur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram. Si autem annuntiaveris impio, et ille non fuerit conversus ab iniquitate et a via sua impia, ipse quidem in iniquitate sua morietur. Tu autem animam tuam liberabis. » (Hier.) Duo sunt impii sive iniqui, ut Septuaginta transtulerunt; unus qui nihil audit a speculatore, et in sua impietate morietur, cuius sanguis de speculatoris quæritur manibus; alter qui speculator annuntiat, et ille audire contemnens suo vitio moritur. Ita duntaxat, ut speculator a culpa alienus sit. Ex quo intelligimus ideo Dominum impio comminari et dicere, « Morte moriaris, » ut aver-

tatur a via sua impia et vivat. Comminatio enim non in homines, sed in peccatores est, nec in eos qui convertuntur a vitiis, sed qui in peccato permanent; magnumque discrimen est Dei tacere sermones ob triplicem causam, vel propter timorem, vel propter pigritiam, vel propter adulationem. Unde et Isaias: « Væ, inquit, mihi misero, quia tacui (Isa. vi). » Quodque sequitur: « Tu autem animam tuam liberasti, » illud apostolicum sonat: « Si cuius opus arserit, damnium patietur, ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem (I Cor. iii), » ut probet utrum speculator externus a causa sit mortis ejus qui perit an reus. Opus enim magistri salus discipuli est. In quibus verbis quid nobis notandum est, quid sollicitè cogitandum, nisi quia nec subjectus ex præpositi culpa moritur, nec præpositus sine culpa est, quando verba vitæ non audiens ex sua culpa moritur, subjectus? Impio etenim mors debetur, sed ei ab speculatore via vitæ nuntianda est, et ejus impietas increpanda. Si vero speculator tacet, ipse impius in iniquitate sua morietur, quia impietatis ejus meritum fuit, ut dignus non esset ad quem speculatoris sermo flet; sed sanguinem ejus Dominus de manu speculatoris requirit, quia ipse hunc occidit, qui eum tacendo morti tradidit. In quibus utrisque pensandum est quantum sibi connexa sunt peccata subditorum atque præpositorum, quia ubi et subjectus ex sua culpa moritur, ibi is qui præest, quando tacuit, reus mortis tenetur. O quam liber a commissorum sibi sanguine fuerat prædicator egregius qui dicebat, Mundus sum a sanguine omnium! Non enim subterfugi, quominus annuntiare omne consilium Dei vobis. Si enim non annuntiasset, mundus a sanguine non esset, sed quibus omne consilium Dei annuntiare studuit, ab eorum sanguine mundus fuit. In qua voce nos convincimur, nos constringimur, nos rei esse ostendimur, quia sacerdotes vocamur, qui super ea mala, quæ proprie habemus, alienas quoque mortes addimus, quia tot occidimus, quot ad mortem ire quotidie tepidi et tacentes videmus. Cum vero dicitur: « Sanguinem ejus de manu tua requiram, » si in hoc loco sanguinis nomine, mors corporis designatur, valde nobis de nostro silentio augetur metus, quia si in subjectis suis is qui prælatos ad speculandum etiam de morte corporis quandoque morituri tam graviter reus punitur, quo reatu de morte animæ subjectorum constringetur, quæ potuisset semper vivere, si verba correptionis audisset! Sed melius possunt sanguinis nomine peccata signari. Unde quidam cum de peccatis carnis dederet, dixit: « Libera me de sanguinibus Deus, Deus, salutis meæ (Ps. l). » Sanguis ergo morientis de manu speculatoris requiretur: quia peccatum subditi culpæ præpositi, si tacuerit, deputatur. Est ergo quod faciat, ut etiam moriente subdito se liberum reddat. Surgat, invigilet, malis actibus contradicat, sicut scriptum est: « Discurre, festina, suscita amicum tuum, ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ (Prov. vi). »

Unde hic quoque additur : « Si enim tu annuntia-
 veris impio, et ille non fuerit conversus ab impie-
 tate sua et a via sua impia, ipse quoque in impie-
 tate sua morietur. Tu autem animam tuam liberasti. »
 Tunc autem subjectus moritur sine te, quando in
 causa mortis contradictorem pertulerit te. Nam
 morti, cui non contradicis, adjungeris; et notan-
 dum quæ sunt quæ debeant ab spectatore prædicari,
 nimirum fides et operatio. Nam ait, « Si autem tu
 annuntiaveris impio, et ille non fuerit conversus ab
 iniquitate sua et a via sua impia. » Impietas quippe
 ad infidelitatem pertinet; via vero impia, ad pra-
 vam actionem. Et omnis speculator hoc habere de-
 bet studii, ut prius ad pietatem fidei, postmodum
 ad piam viam, id est, ad bonam actionem trahat;
 sed quia de exhortatione sermo se intulit, innotescere
 breviter debemus in ore pastoris, quantus debeat
 esse ordo atque consideratio locutionis. Pensare
 etenim doctor debet quid loquatur, cui loquatur,
 quando loquatur, qualiter loquatur, quantum lo-
 quatur : si enim unum horum defuerit, locutio
 apta non erit. Scriptum quippe est : « Si recte of-
 feras, recte autem non divides, peccasti. » Recte
 autem offerimus, cum bono studio bonum opus
 agimus. Sed recte non dividimus, si habere dis-
 cretionem in bono opere postponamus. Considere-
 rare etenim debemus quid loquimur, ut juxta Pauli
 vocem (*Coloss. iv*), « semper sit sermo noster sale
 conditus. » Pensandum vero nobis est cui loquamur,
 quia sæpe increpationis verbum, quod hæc admittit
 persona, altera non admittit : et sæpe eadem ipsa
 persona secundum factum fit altera. Unde Nathan
 propheta (*II Reg. xi*) David post adulterium forti
 increpationis sententia percussit, qui cum de raptore
 ovis diceret, « Filius mortis est, qui fecit hoc, » ei pro-
 tinus respondit, dicens : « Tu es ille vir. » Cui tamen
 cum de Salomonis regno loqueretur, quia culpa de-
 fuit, ei se humiliter in adorationem prostravit. In
 una ergo eademque persona, quia causa dispar exsti-
 tit, etiam sermo propheticus dissimilis fuit. Pensan-
 dum quoque est quando loqui debeamus, quia sæpe,
 etsi defertur increpationis, postmodum benigne reci-
 pitur, et nonnunquam languescit si hoc quo ante
 proferri debuit tempus amiserit. Nam et sapiens
 mulier Nabal ebrium videns (*I Reg. xxv*), increpare
 de culpa tenacitatis noluit, quem digesto vino in-
 crepationis suæ verbis utiliter percussit. Et pro-
 pheta adulantium linguas non esse in subsequenti
 tempore differendas annuntiat, qui ait : « Confun-
 dantur statim erubescences, qui dicunt mihi, Euge,
 euge (*Psal. lxxix*). » Adulatio etenim si vel ad tem-
 pus patienter suscipitur, augetur, et paulisper de-
 malcet animum ut a rigore suæ rectitudinis inoleseat
 in delectatione sermonis. Sed ne crescere debeat, sta-
 tim est et sine mora abjicienda. Pensandum quoque
 nobis est qualiter loquamur, nam sæpe verba, quæ
 hunc ad salutem provocant, alium vulnerant. Unde
 Paulus quoque Apostolus, qui Titum admonet, dice-
 ens : « Argue cum omni imperio (*Tit. ii*), » Timo-

theum exhortatur dicens : « Argue, olsebra, cum
 omni patientia et doctrina (*II Tim. iv*). » Quid est,
 quod uni imperium et alii patientiam præcipit, nisi
 quod unum lenioris, alterum vero ferventioris spiritus
 esse aspexit? Leni per auctoritatem imperii injun-
 genda erat severitas verbi. Is autem qui per spiritum
 fervebat, per patientiam temperandus fuerat, ne si
 plus justo infervesceret, non ad salutem vulnerata
 reduceret, sed sana vulneraret. Curandum quoque
 quantum loquamur, ne si ei, qui multa ferre non
 valet, verbum vel exhortationis vel increpationis lon-
 gius trahimus, auditorem nostrum ad fastidium per-
 ducamus.

« Sed et si conversus justus a justitia sua fecerit
 iniquitatem, ponam offendiculum coram eo, ipse
 morietur, quia non annuntiasti ei, in peccato suo
 morietur, et non erunt in memoriam justitiæ ejus
 quas fecit, sanguinem vero ejus de manu tua requi-
 ram. Si autem tu annuntiaveris justo, ut non pec-
 cet justus, et ille non peccaverit, vivens vivet, quia
 annuntiasti ei, et tu animam tuam liberasti. » (*Hier.*)
 Sicut impios vel iniquos duos legimus, unum qui non
 audivit et periit, alterum qui audivit et perseveravit in
 nequitia, sic duo justus sunt, unus qui non audivit, et
 periit, alter qui audivit, et conversus ad penitentiam,
 salvavit animam suam. Notandumque quod possit
 justus cadere, etsi habuerit magistrum ad meliora con-
 verti. Et bona igitur opera indigent assiduo præceptore,
 ne lassus optimo cursu, retrahat pedem. Et impios
 quidem vel iniquos, si conversus non fuerit, in im-
 pietate et in iniquitate sua morietur. Justus autem, si
 fecerit impietatem atque peccatum, non statim mori-
 ritur, sed ponitur offendiculum in conspectu ejus
 sive tormentum. Et, ut Theodotio dixit, « infirmitas, »
 ut torqueatur, et planam viam non inveniat, et in-
 telligat se languidum. De quibus et Apostolus dixit :
 « Ideo infirmantur multi apud vos, et dormiunt
 multi (*I Cor. xi*). » Prodest enim justo intelligere deli-
 ctum suum, conscientiaque tormentum, et dicere
 cum Psalmista : « Conversus sum in ærumna mea,
 dum mihi indigitur spina (*Psal. xxxi*). » Et quomodo
 impio non sunt obviæ iniquitates, si avertatur a via
 sua impia, et vivat, sic justo non prosunt antiquæ
 justitiæ, si novis facinoribus opprimatur. Quod au-
 tem intulit : « Ipse morietur, quia non annuntiasti ei, »
 subauditur potuisse eum vivere, si speculator ma-
 gisterque docuisset. « Sed et si conversus, inquit,
 justus a justitia sua fecerit iniquitatem, ponam offendi-
 culum coram eo. Ipse morietur, quia non annun-
 tiasti ei, in peccato suo morietur, et non erunt in
 memoria justitiæ ejus quas fecit. Sanguinem vero
 ejus de manu tua requiram. » (*Greg.*) Quia justo, qui in
 peccato cecidit, prædicator tacuit, ejus sanguinis reus
 tenetur. Et qui sollicitus esse non studuit in prædi-
 catione, factus est particeps ejus in damnatione. Sed
 cum dicitur : « In peccato suo morietur, et non erunt
 in memoria justitiæ ejus quas fecit, » hoc nobis
 maxime considerandum est quia cum mala commit-
 timus sine causa, ad memoriam bona nostra trans-

acta revocamus, quoniam in perpetracione malorum nulla debet esse fiducia bonorum præteritorum. Sed quæri potest utrum justo, postquam ceciderit, prædicandum sit, an et priusquam cadat invigilare prædicator debet ne ad casum veniat, procul dubio et priusquam cadat, nam sequitur: « Si autem tu annuntiaveris justo, ut non peccet justus, et ille non peccaverit, vivens vivet, quia annuntiasti ei, tu autem animam tuam liberasti. » Si ergo prædicator ideo animam suam liberat, quia justo ne peccaret annuntiavit, cum justos ad peccatum prædicatore tacente cecidit, prædicator, quia tacuit, reus tenetur. Sed quis nostrum rogo ad hæc sufficiat, ut non solum peccatores studiose corripiat, sed et justis invigilet, ne cadant? Nos enim infirmitatis nostræ conscii, cum justos viros conspiciamus, admonere eos non præsumimus, ut justitiæ viam teneant, quam quia tenent videmus, et tamen prædicatoris est debitum etiam justos admonere. Unde prædicator egregius dicebat: « Sapientibus et insipientibus debitor sum (Rom. 1). » In his vero omnibus, quæ de justis ad iniquitatem converso dicta sunt, hoc est laboriosum ad loquendum, hoc valde pertimescendum, quod Dominus dicit: « Ponam offendiculum coram eo. » At enim: « Si conversus justus a sua justitia fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo. » Nos enim, ait Dominus, quia si iniquitatem fecerit, offendit. Et verum est omnino, quod dicimus, cur adhuc ei Deus omnipotens offendiculum ponit, quem jam impigisse et cecidisse per iniquitatem quam perpetravit, conspicit? Sed districta sunt omnipotentis Dei judicia, et qui peccatorem diu exspectat ut redeat, non redeunt alique contententi ponit adhuc, ubi gravius impingat. Peccatum quippe quod per poenitentiam citius non deletur, aut peccatum est et causa peccati, aut peccatum et poena peccati, aut peccatum simul et causa et poena peccati. Omne enim quod prius committitur peccatum est, sed si citius poenitendo non tergitur, justo iudicio omnipotens Deus obligatam peccantis mentem etiam in culpam alteram permittit cadere, ut quia stendo et corrigendo noluit mundare quod fecit, peccatum incipiat peccato cumulare. Peccatum ergo quod poenitentia lamento non dituitur, peccatum simul est et causa peccati, quia ex illo oritur

unde adhuc peccatoris animus altius obligetur. Peccatum vero, quod ex peccato sequitur, peccatum simul est, et poena peccati, quia ex crescente cæcitate ex retributione prioris culpæ generatur, ut quasi jam quædam sint in peccatore supplicia ipsa incrementa vitiorum. Fit vero nonnunquam ut unum idemque peccatum, et peccatum sit et poena peccati, simul et causa peccati. Ponamus ergo ante oculos quempiam rem proximi concupisse, quam quia aperte non valuit, furto deripuit. Sed in furti accusatione positus, se hanc deripuisse jurejurando denegavit. Huic ergo concupiscentia peccatum fuit et causa peccati, quia per eam pervenit ad rapinam. Ipsum vero furtum, quo rem concupitam deripuit, et peccatum ei factum est, et poena peccati, quia ex retributione jam non repressæ concupiscentiæ factum est, ut veniret ad furtum, et culpa cordis excreset in opere ex ultione cæcitatibus. Sed quia furtum perjurio tegere curavit, ex peccato rursum peccatum genuit. Furtum ergo quod ex concupiscentia processit et perjurium protulit, peccatum et poena peccati factum est culpæ præcedenti, peccatum et causa peccati culpæ subsequenti, quia de illa natum hanc genuit. Unde nunc etiam Dominus dicit: « Si conversus justus a sua justitia, et fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo. » Ac si aperte dicat: Quia poenitendo audire noluit, ubi jam impigit, justo eum iudicio deserens, ponam ei, ut alibi impingat. Quod tamen Deum ponere est nequaquam ad peccandum premere, sed nolle a peccato liberare. C Sicut de Pharaone dicitur: « Ego indurabo cor Pharaonis (Exod. vii); » non enim cor peccantis Dominus obdurat, sed obdurare dicitur, cum ab obduratione non liberat. Misericors enim Deus tempus ad poenitentiam misericorditer relaxat, sed cum ejus gratiæ patientiam nos ad augmentum vertimus culpæ, hoc ipsum tempus, quod ad parcendam pie disponit, districtius ad feriendum vertit, ut cum reverti quis etiam spatio temporis accepto noluerit, per hoc mala sua ad reatum augeat, per quod ea diluere potuit, si converti voluisset. Unde scriptum est: « Ignoras quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit? Secundum duritiam autem tuam et cor impoenitens thesaurizas tibi iram in die iræ et revelationis justi iudicii Dei (Rom. ii). »

LIBER QUARTUS

SEQUITUR CAPUT III.

Explicito sermone Domini ad prophetam, quo eum speculatorem domui Israel constituit, et annuntiare jussit impio ut avertatur a via sua impia et vivat, iustoque præcipit ut non peccet, ne justitiæ ejus quas ante fecit, pereant, et ipse simul intereat. Quid postea sibi Dominus facere præceperit subjungit, dicens:

« Et facta est tibi [Vulg. tacet tibi] super me manus Domini, et dixit ad me: Surgens egredere in campum, et tibi loquar tecum, etc. » (Hier.) Supra enim

D legimus, « Et veni ad transmigracionem, ad acervum novarum frugum, ad eos qui habitabant juxta fluvium Chobar, » recteque ei cui dixerat: « sedi, » jubetur ut surgat. Et qui ingressus fuerat ad transmigracionem, audit: « egredere, » non in confragosas valles, non in præruptas rupes, sed in campi latitudinem, que possit capere gloriam Domini. Unde et Corinthiis dicitur: Dilatamini (II Cor. vi), quando ingreditur ad captivos. De quibus dictum est, quod insaniant et persequantur eum, forti manu inliget ut possit resistere, et furorem persequentium sustinere. Quando

autem egreditur in campum, sicut quidem super eum manus Domini, quia absque illius adiutorio exire non poterat, sed non additur « fortis. » Ad videndam enim gloriam Dei, non ad pugnandum egreditur. Et hoc animadvertendum, quod in medio captivorum sedentium ipse sedens propheta gloriam Domini non viderit.

« Et surrexi et egressus sum in campum, et ecce « ibi gloria Domini stabat, quasi gloria, quam vidi « juxta fluvium Chobar, etc. » Jubente Domino ingreditur, et jubente egreditur, seditque cum sedentibus, quia stantem illum numerus captivorum audire non poterat. Egressusque in campi latitudinem, videt stantem gloriam Domini, quam prius viderat ambulans et elevans se et interdum stantem; quia juxta fluvium sæculi hujus Chobar, qui interpretatur gravissimus, gloria cernebatur, quod significat omnem mundi hujus gloriam præterfluere, et gradum stabilem non habere. Gloria autem Domini stans et perseverans cum stante propheta videtur in campo, quæ in medio captivorum nec stare poterat nec videri.

« Et cecidi in faciem meam, et ingressus est in « me spiritus, et statuit me super pedes meos, et locutus est mihi, et dixit ad me : Ingredere et includere « in medio domus tuæ. » Stantem gloriam Domini non sustinens, cecidit in faciem suam, ut ab ingrediente in eum spiritu levaretur; qui spiritus statuit eum super pedes suos, et locutus est ei dicens : Intra et includere in medio domus tuæ; et est sensus, quia corroboratus es aspectu Dominiæ majestatis, nullum timeas, nec aliquem pertremiscas, sed revertere in domum tuam, vel ad necessitates corporis, ut quidam putant, vel in signum futuræ obsidionis. Et quomodo Isaias discalceatus et nudus trium annorum captivitatem et nuditatem populi nuntiavit, ita et tu clausus domo, opere ipso propheta vicinam obsidionem urbis Jerusalem. (Greg.) Quid est hoc, quod prius Dominus in medio Israelitarum locutus ad prophetam suum fuerat, et tamen postmodum dicit : « Egredere in campum, et ibi loquar tecum, » nisi quod prophetiæ suæ gratiam, et prius Judææ infunderet? Hanc postmodum dignatus est in latitudinem gentium demonstrare. Neque enim immerito per campum gentilitas designatur, quæ longe lateque, id est, in universo mundo distenditur, ibi et subditur : « Exurgens egressus sum in campum, et ecce gloria Domini stabat, quasi gloria quam vidi juxta flumen Chobar. » In campo gloriam Domini propheta vidit, quam juxta flumen Chobar in medio Israelitarum viderat, quia ipsa ejus majestas gentibus apparuit, quæ prius se electis in Judaico populo, revelante spiritu, declaravit. Sequitur : « Et cecidi in faciem meam. » Visa gloria Domini propheta in faciem suam cecidit, quia quamvis homo ad intelligenda spiritalia elevatur, ex contemplatione tamen majestatis Dei infirmitatem suæ conditionis intelligit, et quasi statum non habet, qui se ante Dei oculos esse cinerem et pulverem videt. Sequitur : « Et ingressus est in me spiritus, et statuit me super pedes

meos. » Cum nos humiliter Deo sternimus, cum esse nos cinerem pulveremque cognoscimus, cum infirmitatem propriæ conditionis pensantes, statum rigiditatis et superbiæ non habemus, omnipotens Deus per suum nos spiritum levat, et super pedes nostros statuit, ut qui humiliter apud nos ex infirmitatis nostræ cognitione jaeuimus, et jacemus, in bono post opere quasi super pedes ex rectitudine stentus. Quod cur in campo de propheta agitur, nisi ut specialiter designetur quia etiam electis gentium Spiritus sanctus dandus esset, quia eos quos assumeret, et prius a superbiæ suæ statu dejiceret, et postmodum super pedes suos, id est, super bona opera solidaret, sicut per Paulum dicitur : Remissas manus et dissoluta genua erigite, et gressus rectos facite pedibus vestris? Sequitur : « Et locutus est mihi, et dixit ad me : Ingredere et includere in medio domus tuæ. » Quid est, quod in medio Israelitici populi propheta ad campum educitur, atque ad domum postea de campo revocatur, nisi quod prædicationis gratia Judaico populo ablata in latitudinem gentilitatis sparsa est? Sed tamen in fine mundi dum Judæi ad fidem redeunt, quasi ad domum propheta reducet, ut in suo populo rursus prædicationis inhabitet, quæ modo velut in campo ita in diversis gentibus fulget : Scriptum quippe est : « Donec plenitudo gentium introiret, tunc omnis Israel salvus fieret (Rom. xi). » Quia et per prophetam alterum dicitur : « Si fuerit numerus filiorum Israel quasi arena maris, reliquæ salvæ fient (Isai. x). » Exeat ergo propheta de medio populi ad campum, de campo redeat ad domum, ut et prædicationis, quæ Judææ facta est, egrediatur in gentes, et repletis fide gentibus, recipiat Judææ spiritualis doctrinæ dona, quæ amisit. Includi autem propheta in medio domus suæ præcipitur, quia Antichristi tempore ab eis gentibus, quæ in infidelitate remanserint, plebs conversa Judæorum duris persecutionibus angustatur. Unde scriptum est : Atrium autem, quod erat extra fores templi, ejice foras, et ne metiaris illud, quoniam datum est gentibus, et civitatem sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus.

« Et tu, filii hominis, ecce data sunt super te vincula, et ligabunt te eis, et non egredieris de medio « eorum. Et linguam tuam adhærere faciam palato « vel gutturi tuo, et eris mutus, nec ut vir objurgans, quia domus exasperans est. » (Hier.) Quod in domo clauditur, quod vinculis alligatur, quod non egreditur ad eos inter quos habitat, sed inter multitudinem captivorum solitudinem carceris patitur, ut supra dixi, obsidionis indicium est, quod clausa Jerusalem atque circumdata ab exercitu Chaldæorum, nullum habitantium foras exire permittet. Hæc est olla, de qua Jeremias loquitur, et ipse hic propheta in consequentibus, in qua carnes populi consumuntur. Quod autem lingua propheta palato vel gutturi cohæret, et mutus effectus auctoritatem non habet increpantis, causa perspicua est,

« quia domus, » inquit, « exasperans est. » Et est sensus : Tantæ sunt amaritudines, et tantæ adversus Deum contentiones, ut objurgantem non mercantur audire. Ex quo perspicuum est, ubi multitudo fuerit peccatorum, indignos esse peccantes, qui a Domino corrigantur. « Et tu, inquit, fili hominis, ecce data sunt super te vincula, et ligabunt te in eis, et non egredieris in medio eorum, et linguam adhærere faciam palato tuo, et eris mutus, nec quasi vir objurgans, quia domus exasperans est. » Quæ, videlicet verba, si per typicæ expositionis ordinem sequimur, Propheta in dono sua vincula suscipit et ligatur, quia in extremis, cum Judæa crediderit, gravissimas Antichristi tempore persecutiones sentiret, ita ut prædicationes ministri iniquitatis non recipiant, sed resistendo hunc vinculis doloris premant. Et in medio eorum non egredietur, quia ad corda pravorum prædicationis non pervenit, dum lingua bonorum ligata tribulationibus tacet. Erunt etenim tunc multi ex Judæis infidelibus, qui eosdem ipsos, qui ex Judæis crediderint, persequentur. Unde notandum est quod hic quoque dicitur quia in domo sua propheta vincula sustineat, ut videlicet designetur, quoniam ex ipso suo genere Judæa, cum fidelis fuerit, tribulationes persecutionis portet. Dum enim Unigenitus summi Patris incarnatus, ac mortuus, resurrexisset atque ad cælos ascendisset non creditur, sicut per sacræ Scripturæ paginas prædicatur, nimirum apud eos prophetia ligata erit : quæ si ita ut dicta est in eorum intellectum decurreret, quasi gressus liberos suæ prædicationis habuisset. Reprobis ergo tunc prædicatorum scientia tacere compellitur. Unde adhuc subditur : « Et linguam tuam adhærere faciam palato tuo, et eris mutus, nec quasi vir objurgans, quia domus exasperans est. » Sed quia, Enoch et Elia prædicante, multi ex his, qui tunc ex Judæis in infidelitate remanserint, ad cognitionem veritatis redeunt, sicut de Helia dicitur : « Elias veniet et ipse restituet omnia (Math. xviii). » Qui utrique per Zachariam duæ olivæ (Zach. iv), et per Joannem duo candelabra nominantur (Apoc. xi).

« Cum autem locutus fuero tibi, aperiam os tuum, et dices ad eos : Hæc dicit Dominus Deus tuus : Qui audit, audiat; et qui quiescit, quiescat, quia domus exasperans est. » (Hier.) Illud quod in Ecclesiaste legimus, « Tempus tacendi, et tempus loquendi, » etiam in sermone prophetico comprobatur, quod ejusdem sit sapientiæ et tacere et loqui pro tempore, et dare conservis in tempore suo, cibaria. Unde Isaias ad populum non credentem : « Tacui, numquid semper tacebo, dicit Dominus? (Isa. lxxv). » Qui igitur ob multitudinem peccatorum diu clausum os tenuit, quia vidit aliquos posse converti. De quibus dictum est : « Qui audit, audiat, » et qui a malis quiescit, quiescat et desinat (Ezech. iii). » Idcirco aperto ore et non propria voluntate, sed Domini jussione loquitur ad populum. Id autem, quod nos possumus, « Qui audit, audiat; et qui quiescit, quiescat; » pro quo Septuaginta interpretati sunt, « qui audit, audiat; et qui

A incredulus, incredulus sit. » Secunda Aquilæ editio transtulit : « Qui audit, audietur; et qui relinquit, relinquetur. » Et est sensus : « Qui habet, dabitur ei; qui autem non habet, etiam id quod videtur habere, auferetur ab eo (Math. xiii). »

« Cum autem, inquit, locutus fuero tibi, aperiam os tuum, et dices ad eos : (Greg.) Hæc dicit Dominus Deus tuus. » Tunc enim velut in extremo os prophete aperitur, cum in prædicatione Enoch et Elie a Judæis ad fidem redeuntibus prophetiæ sacri eloquii de Christo fuisse cognoscuntur. Sed quia hæc typicè diximus, nunc verba eadem charitati vestræ moraliter disseramus. Quid est enim quod exire jubetur propheta in campum, nisi quod unusquisque, qui prædicat propter eos quos extra se positos corrigit, a:que ab iniquitate compescit, loquendo ad campum exit? Ibi que Domini gloriam videt, quia tanto largius doctrinæ gratiam percipit, quanto se in labore prædicationis ex amore proximorum tendit. Foras ergo eundo in altum visione ducitur, quia unde in alienis cordibus ignorantia cæcitatem ministerio suæ locutionis illuminat, inde eum superna gratia in altiore intelligentia exultat. Sed quia semper prædicator debet ad mentem recurrere, humilitatem atque munditiam intrinsecus custodire, post campum necesse est, ut ad domum redeat, quatenus in his, quæ dicit, qualis etiam ipse sit, intra conscientiam agnoscat. Si enim aut hoc quod loquitur minime custodit, aut de his quæ loquitur temporalem gloriam requirit, loquendo quidem ad campum exit, sed non cogitando semetipsum ad domum redire contemnit. Accepto enim spiritu in medio domus includimur, quoniam per ejus gratiam ad discutienda mentis nostræ secreta revocamur, ut apud semetipsum in Deo animus quiescat, et non jam per exteriores concupiscentias in appetitu laudis et gloriæ, cogitationis mobilitate discurrat. De hac domo cordis cuidam sanato per semetipsam Veritas dicit : « Tolle grabatum tuum, et vade in domum tuam. » Per grabatum quippe, in quo carnis est requies, ipsa caro signatur, per domum vero conscientia figuratur. Et quia cum mente mortui in vitiis jacemus, in carnis delectatione quiescimus, infirmi portamur in lecto. Cum vero sanati mente fuerimus, ut jam pulsantibus carnis vitiis resistamus, necesse est, ut tentationum contumelias de nostra carne toleremus. Ægro itaque ad salutem reducto præcipitur, « Tolle grabatum tuum, » id est, porta lectum, in quo portatus es, ut sanatus quisque portet contumeliam carnis, in qua prius jacebat ægrotus. Quid est ergo dicere : « Tolle grabatum tuum, et vade in domum tuam (Joan. v), » nisi porta tentationes carnis, in quibus hactenus jaceuisti, ac revertere ad conscientiam tuam, ut videas quæ fecisti? Propheta igitur post campum in domo includi præcipitur, ut prædicator semper post gratiam doctrinæ, quam proximis ministrat, ad conscientiam redeat, seque ipsum subtili examinatione discutiat, ne de his, quæ foris prædicat, aliquid ipse apud se intrinsecus transitorie laudis querat. Sed

hæc, quæ breviter sub duplici intellectu discussimus, A placet ut juxta considerationem litteræ leniter tangendo transeamus. Quid enim amplius per ipsa verba historię, quam virtus obedientię commendatur, cum modo in transmigratōnem juxta fluvium Chobar pergere, modo in campum egredi, modo ex campo ad domum redire propheta præcipitur, ut prius ex jussione pergens, et paulo post exiens, atque iterum domum rediens, et semetipsum recludens, semper suæ voluntatis arbitrium, ad divini eloquii præceptum frangat, quatenus in cœlesti visione suspensus, non suam, sed Conditoris sui voluntatem impleat? Cui dicitur: « Et tu, fili hominis, ecce data super te sunt vincula, et ligabunt te in eis, et non egredieris in medio eorum. » Qua in re notandum quod adversa propheta prænoscit, ut contra omnia B paretur. Minus enim mala contra mentem prævalent, quæ inopinata non veniunt. Et tamen, dum contraria prænoscentur, quanta sit in eo obedientię virtus ostenditur, qui et cognoscit, quod adversa passurus est, et tamen voci Dominicæ inobediens non est. Magna autem consideratione indigent verba quæ protinus adduntur: « Et linguam tuam adhærere faciam palato tuo, et eris mutus, nec quasi vir objurgans. » Discernendum quippe nobis est utrum pro solis malis auditoribus, an aliquando etiam pro vitio prædicantis, prædicationis sermo subtrahatur. Quatuor enim qualitatibus res hæc considerata distinguitur. Nam aliquando propter auditores malos, bonis tollitur sermo doctoribus, aliquando verò propter bonos auditores, datur sermo doctoribus et C malis, aliquando autem propter docentium atque audientium justificationem, bonis doctoribus sermo datur, ut et ipsi per meritum crescant, et auditores eorum intellectu et vita proficiant. Aliquando vero, quia neque hi digni sunt accipere, quibus doctrinæ sermo profertur, neque illi doctrinæ verbum proferre, qui locum docendi tenent, prædicationis sermo tollitur, ut utraque pars districte judicetur: propter malos namque auditores, bonis sermo doctoribus tollitur, sicut nunc ad Ezechielem prophetam dicitur: « Linguam tuam adhærere faciam palato tuo, et eris mutus, nec quasi vir objurgans, quia domus exasperans est. » Et sicut Paulo dicitur: « Festina et exi velociter ex Hierusalem, quoniam non recipient testimonium tuum de me (Act. xxii). » Et sicut volentibus Apostolis prædicare in Asia scriptum est quia « prohibuit eos spiritus Jesu (Act. xvi). » Propter bonos auditores etiam malis doctoribus sermo datur, sicut de Phariseis Dominus dicit: « Omnia quæcumque dixerint vobis, servate et facite. Secundum vero opera eorum nolite facere; dicunt enim, et non faciunt (Matth. xxiii). » Propter docentium quoque meritum et audientium justificationem sermo doctrinæ tribuitur, sicut sanctis apostolis dicitur: « Euntes nunc docete omnes gentes (Matth. xxviii). » Propter malos auditores et indignam vitam eorum, qui docere debuerunt, sermo doctrinæ subtrahitur, sicut Heliad corrigendos filios, districtæ increpatio-

PATROL. CX.

nis verbum non habuit, quia et ejus negligentia, et aliorum exigebat vita, ut cum eis et populus caderet, et arca Domini capta ad Allophylos transiret (I Reg. iv). Magna enim omnipotentis Dei est gratia cum inique agentibus, durus a doctoribus sermo increpationis profertur, quo contra nunc dicitur: « Et eris mutus, nec quasi vir objurgans. » Delinquentes etenim objurgasset, si digni ipsa objurgationis gratia fuissent. Sed cum in doctrina atque silentio sit meritum tanta diversitas, ut sciri facile non possit, utrum ex auditoribus an ex ejus vitio, qui doctrinæ locum videtur tenere, docendi sermo subtrahatur, quid aliud nobis, quam servare semper in rebus dubiis humilitas jubetur, ut et quando loqui possumus, non extollamur, ne forte hæc ipsa locutio nostra gratia non nobis, sed auditoribus nostris collata sit? Et rursus, quando loqui non possumus, hi qui nobis commissi sunt, minime nos dijudicent, ne fortasse non ex nostro, sed ex peccato audientium loqui minime possimus. Ad hoc ergo nobis cuncta de meritis nostris incerta sunt, ut unam certam gratiam teneamus humilitatis, quatenus et nos cum loquimur, ex omnipotentis Dei dono, hoc esse vestrum meritum putemus. Et quando a locutione doctrinæ obmutescimus, quamvis nostra culpa sit, vos tamen hanc esse vestram specialiter credatis, ut dum vicissim mala nobis tribuimus, et bona aliis per humilitatis gratiam fiat, ut doctrinæ sermo, qui ablatas fuerat, redeat. Sequitur: « Cum autem locutus fuero tibi, aperies os tuum, et loqueris ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: qui audit, audiat; et qui quiescit, quiescat, quia domus exasperans est. » Sæpe quidam verbum Dei audire desiderant, sed dum alios conspiciunt aurem avertere, etiam ipsi a salutis auditu deviantur. Et plerumque multi quiescere appetunt, atque a cunctis mundi hujus actibus vacare, nullis jam desideriis terrenis succumbere. Sed dum vident alios inquiete agendo proficere, atque in hoc mundo divitiis et honoribus extolli, quia nequum in via rectitudinis firmi sunt, ad prava opera ex aliorum exemplo delabuntur. Hinc est enim, quod in typo infirmantium Psalmista loquens dicebat: « Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei, quia zelatus sum in peccatoribus, pacem peccatorum videns (Psal. lxxii). » Hinc iterum dicit: « Dum superbit impius, incenditur pauper (Psal. x). »

CAPUT IV.

Lateris explicatio; de captivitate decem tribuum, et de angustia famis.

« Et tu, fili hominis, sume tibi laterem, et pones eum coram te, et describes in eo civitatem Hierusalem, et ordinabis adversum eam obsidionem, et ædificabis munitiones, et comportabis aggerem, et dabis contra eam castra, et pones arietes in gyro, » etc. (Hieron.) Sicut prius diximus: « Intra et includere in medio domus tuæ. Et ecce data sunt super te vincula, et ligabunt te, et non egredieris, » typum esse prophetam futuræ obsidionis urbis Hierusalem, ita nunc geometrica jubetur in latere arte

describere, ipsumque laterem poni in conspectu prophetæ, ut postquam descripserit, in pulvere Hierusalem omnem adversum eam pingat obsidionem; adumbrans munitiones, et comportatos aggeres, et coronam vallantis exercitus, et arietes in circuitu; per quæ omnia urbes capi solent, munitiones dicuntur quibus urbs clauditur, ne quis obsessorem possit effugere, comportati aggeres, quibus vallum fossæque complentur. Castra militum custodiæ per circuitum, arietes quibus murorum fundamenta quatuntur, et lapidum junctura dissolvitur. Hoc autem dicitur, ut significetur urbis Hierusalem sub Sedechia rege, vicina captivitas, cujus anno undecimo, et rex et civitas capta est. Pro latere, qui Græce dicitur genere feminino ἡ πλῆθος, Symmachus manifestias interpretatus est, πλῆντων, quem nos laterculum et abacum appellare possumus. In cujus pulvere solent geometræ γραμμάς, id est, lineas radiosque describere. Ex quo quidam volunt non absurdum esse etiam hujus doctrinæ habere scientiam, illa exempla replicantes, quod JESUS filius Nave exploratores miserit, qui terram describerent, quæ proprie vocatur Geometria, et angelus in Zacharia habuerit funiculum geometricam ad Hierusalem metiendam. Et quod nunc jubetur propheta Hierusalem in pulvere describere, quæ apud eos proprie appellatur, σκηνογράφα, possumus laterem et in suggillationem Israelis accipere, quod in luto et latere servierit Pharaoni, sive ut urbs, quam putabant esse firmam et inexpugnabilem, fragilissimo lateri comparetur, qui ad tactum aquæ illico solvitur. Ut de qua prius dictum est: « Numquid petra durissima vel deserti mons est, fillæ Sion? » vertatur in laterem, qui inundatione Babylonice corrumpatur, juxta illud, quod scriptum est: « Propterea adducet Dominus super vos aquas multas, et fortes, regem Assyriorum. »

« Et tu, inquit, Fili hominis, sume tibi laterem, et pones eum coram te, et describes in eo civitatem Hierusalem, et ordinabis adversus eam obsidionem, et ædificabis munitiones. Et comportabis aggerem, et dabis contra eam castra, et pones arietes in gyro. Et tu sume tibi sartagine ferream, et pones eam murum ferreum inter te et civitatem, et obfirmabis faciem tuam ad eam, et erit in obsidionem. Et circumdabis eam. Signum domus Israel. » (Greg.) In quibus videlicet verbis, quid aliud juxta historiam, nisi Hierusalem urbis obsidio atque destructio designatur, et peccatoris populi afflictio exprimitur? qui domus exasperans vocatur, cum aperte dicitur: « Ordinabis adversus eam obsidionem, et ædificabis munitiones, et comportabis aggerem, et dabis contra eam castra, pones arietes in gyro. » Sed quia verba prophetiæ sic plerumque narrat historica, ut per hæc etiam mystica describant, oportet ut hæc eadem dicta, quæ protulimus, spiritualiter disseramus, maxime quia in eis interponitur, quod teneri posse ad litteram non videtur, cum dicitur: « Et tu sume tibi sartagine ferream, et pones eam murum ferreum, inter te et

A inter civitatem, et obfirmabis faciem tuam ad eam, et erit in obsidione, et circumdabis eam. Signum est domus Israel. » (Hieron.) Quod supra diximus, et ipsum prophetam et descriptionem lateris munitionibus, aggere arietibusque circumdantem in signum præcedere obsidendæ Hierusalem, hoc nunc manifestius dicitur post multa, quæ media sunt, « Signum est domus Israel, sartago ferrea, quæ instar muri inter prophetam et urbem ponitur, grandem iram demonstrat Dei, quæ nullis precibus fatigetur nec flectatur ad misericordiam. Sicut enim omnia metalla ferrum demat, nihilque eo durius est, sic incredibilia scelera Hierusalem Deum natura mollem suo vitio fecerunt esse durissimum. Sartago quoque dicitur medius inter populum et Deum murus oppositus, ut ostendat omnem multitudinem in brevi esse frangendam redigendamque ad nihilum. Obfirmatio autem vultus contra urbem, severitatis judicium est juxta illud, quod alibi scriptum legimus: « Facies Domini super facientes mala, ut disperdat de terra memoriam eorum (Psal. xxxiii). » (Greg.) Quid sartago ferrea necessaria prophetæ fuit, ut hanc inter se et civitatem poneret, quatenus se ab ejus obsidione separaret? Cum enim dicitur: « Sume tibi sartagine ferream et pones eam murum ferreum inter te et civitatem, » aperte declaratur, quia per eandem sartagine ferream ab obsidione civitatis se liberum reddat. Unde et quod prædixi subjungitur: « Et obfirmabis faciem tuam ad eam, et erit in obsidionem. » Ex qua re ostenditur, quia propheta in eadem obsidione non fuerit, si sartagine ferream inter se et civitatem murum ferreum ponit, et certe sive in ea captivitate quæ prius, sive in ea, quæ postmodum Israelitico populo contigit, nullus ab ejusdem captivitatis periculo liber fuit, sed omnes simul par calamitas involvit. Quid ergo intelligi juxta litteram potest, ut propheta inter se et civitatem, quæ obsidenda est, sartagine ferream ponat? Sed quamvis omne hoc, quod in descriptione lateris sub signo Hierosolymorum civitatis legitur, juxta litteram factum sit, vobis tamen sciendum est, quia typicum aliquid per sartagine figuratur, sed obsessio Jerosolymorum vera describitur; ex qua re instrumur ut dum aliud completum juxta historiam scimus, et aliud juxta historiam a ratione vacare cognoscimus, in sacro verbo utraque teneamus, quatenus et obsidionem Jerosolymorum, quæ juxta litteram postmodum facta est, in prophetæ verbis et factis credamus esse figuratam, et tamen per eandem obsidionem, obsidio alia, id est, interior designetur. In qua re querimus quid per sartagine ferream, quæ murus ferreus dicitur, valeat designari. Illam itaque obsidionem, qua Jerosolymorum civitas destructa est jam factam novimus, sed aliam nunc intrinsecus, quæ quotidie agitur, requiramus: De qua per significationem dicitur: « Et tu, fili hominis, sume tibi laterem, et pones eum coram te, et describes in eo civitatem Jerusalem. » Sed ante nobis querendum est, cur Ezechiel propheta vel quoties sublimia conspicit, vel

quociens agere aliqua mystica jubetur, prius filius hominis appellatur. Sæpe enim sublevatur ad cœlestia, et occultis atque invisibilibus rebus ejus mens pascitur. Necesse est ergo ut inter occulta, quæ penetrat, Filius hominis vocetur, ut semper agnoscat quod est, et nunquam extollatur de his ad quæ ducitur. Quid est enim propheta ad spiritualia elevato semper « Fili hominis » dicere? nisi eum infirmitatis propriæ memorem facere, ut conscius conditionis infirmæ elevari in cognitione non debeat de magnitudine contemplationis suæ. Quia vero isdem propheta, ut et supra jam diximus, typum prædicantium vel doctorum tenet, recte ei nunc dicitur: « Sume tibi laterem, et pones eum coram te. » Omnis etenim doctor cum terrenum quempiam auditorem ad cœlestis verbi doctrinam suscipit, laterem assumit, qui dum loqui cœperit quæ sit retributio cœlestis patriæ, quæ visio pacis supernæ, civitatem Jerusalem describit in latere, quem coram se ponit, quia intenta mente qualitate audientis considerat, id est, profectum vel defectum conspicit, et juxta ejus intelligentiam prædicationis suæ verba moderatur, ut describi in audientis mentem civitas Jerusalem, id est, visio pacis possit. Dicatur ergo, « Sume tibi laterem; » id est, proximi cor terrenum, » pones eum coram te: scilicet ut vitam atque intellectum illius intenta mente custodias. « Et describes in eo civitatem Jerusalem; » ut ei quæ sint superna gaudia de visione pacis innotescas. Quasi enim jam Jerusalem in latere descripta est, cum terrena mens cœperit quæ sint illa interna pacis gaudia vera cognoscere, ad conspiciendam gloriam patriæ cœlestis anhelare, quasi interna visio pacis describitur, quando mens quæ prius terrena sapuerat, per amorem jam ad contemplandam gloriam regni cœlestis elevatur: sed mox ut animus amare cœlestia cœperit, mox ut ad visionem pacis internæ tota se intentione collegerit, antiquus ille adversarius, qui de cœlo lapsus est, invidet, et insidiari amplius incipit, acrores quam consuevit tentationes admovet, ita ut plerumque sic resistentem animam tentet, sicut ante nunquam tentaverat, quando possidebat. Unde scriptum est: « Fili, accedens ad servitium Dei, sta in justitia et timore, et præpara animam tuam ad tentationem (Eccli. 11). » Unde et dæmoniacus qui a Domino sanatur, ab exente dæmone discerpitur, sicut scriptum est: « Et clamans, et multum discerpens eum exiit ab eo (Marc. ix). » Debet ergo vigilanter doctor proficienti animæ, quæ illam tentationes sequantur, innotescere, ut cautam se valeat contra maligni spiritus insidias præparare. Unde bene nunc post descriptam civitatem Jerusalem in latere, dicitur propheta: « Et ordinabis adversus eam obsidionem, et ædificabis munitiones, et comportabis aggerem. » In qua enim jam pacis visio describitur, et necesse est, ut tentationum bellum nuntietur, nam ut valeat illa pacis gaudia æterna pertingere, hanc hic procul dubio oportet tribulationum certamina cu-

mulata sustinere. De qua bene dicitur, « Ordinabis adversus eam obsidionem. » Prædicator quippe contra eradiendam animam obsidionem ordinat, cum præmuniendo indicat quibus se modis vitia virtutibus opponunt, quomodo luxuria castitatem feriat, qualiter ira tranquillitatem animi perturbet, quantum inepta lætitia vigorem mentis resolvat, qualiter multiloquium munitionem cordis destruat, quomodo invidia charitatem interficiat, quemadmodum superbia arcem humilitatis effodiat, qualiter fallacia, cum veritatem in sermone corruerit, hanc etiam in cogitatione violet, ut qui verum dicere noluit, quod intellexit, jam nec intelligat, quod dicere valeat. Ordinatur ergo a prædicatore obsidio, cum per sanctæ admonitionis verba singulis quibusque vel quibus modis vitia insidentur ostenditur. Et contra Jerusalem, quam describit in latere, prædicator munitiones ædificat, quando mala quæque, quam munita contra mentem veniant demonstrat, ut sese vitia sub virtutum specie abscondant, quatenus, sicut sæpe jam diximus, immoderata ira justitia videri appetat et disciplinæ remissio mansuetudo videri velit, et tenacia sese parcimoniam nominet, et inordinata rerum effusio se benevolentiam appellet: quasi enim ædificatæ munitiones contra mentem sunt, quando vitia sub virtutum specie excrescunt, et in alto se ostendunt per imaginem, quæ in imo jacent semper per actionem. Adhuc additur: « Et comportabis aggerem. » Quo enim mens desiderare cœlestia cœperit, et in illam maligni spiritus tentationibus suis terrenas amplius cogitationes exaggerant. Propheta ergo aggerem comportat, cum prædicator sanctus bonis mentibus qualiter terrena desideria sobrepere solent denuntiat, atque adhuc additur: « Et dabis contra eam castra, et pones arletes in gyro. » Quasi dat contra animam doctor castra, quando malignorum spirituum contra eam collectas atque adunatas insidias indicat, ut aliquando non solummodo ex uno, sed ex cunctis vitiis simul tentent. Nam sunt quedam vitia, quasi per quamdam sibi cognationem propinqua, sicut dissolutio spiritus, appetitus gulæ, et immunditia luxuriæ, sicut multiloquium, fallacia atque perjurium. Ex desolatione [dissolutione] quippe spiritus mens ad ingluviem ventris rapitur, et dum cibus venter tenditur, ad luxuriam caro retrahitur, superbiendo captiva. Et rursum ex multiloquio fallacia generatur, quia valde difficile est, ut qui multa loquitur non etiam mentiat. Sæpe mendacium etiam perjurio tegitur, ut ante humana judicia veletur. Superbia quoque esse sine invidia aut inani gloria nullatenus potest. Superbus etenim quisque honorem quem ipse ambit, aliis invidet. Et cum hunc fortasse obtinuerit, in elatione gloriæ temporalis attollitur, atque quod alios conspicit minime percipere potuisse, hoc se per inanem gloriam gaudet præ cæteris habere. Sciendum quoque est, quod sæpe nonnulla vitia ad mentem non simul veniunt, sed supponuntur, ut unum alteri in tentatione succedat. Et aliud contra faciem

venit, aliud vero in tentationem se ex latere subjicit, A quatenus dum alteri resistitur, ab altero mens decepta rapiatur. Ipsa enim, quæ superius diximus vitia plerumque se alia pro aliis furtive supponunt. Sicut nonnunquam dum iram vincere in nobismetipsis conamur, plusquam necesse est lenitas mentem occupat, ut asperitatem peccantibus, quam oportet minime præponat. Sæpe vero dum nobis inesse incauta lenitas displicet, zelus se ad fervorem trahit, atque extra patientiæ limitem animum captivum ducit. Quia ergo permista simul vitia atque adunata contra mentem veniunt, recte in prædicatoris ore contra descriptam Jerusalem castra proponuntur. Et quia aliquando singula hinc inde mentem feriunt, in gyro arietes ordinantur. Ponit ergo prædicator arietes in gyro, dum caute denuntiat, quam caute luxuria percutit, quam asperè impatientia occidat, quam laboriose avaritia accendit et interimit, quam tumide superbia exstinguit. In gyro itaque arietes ponere, est prædicando ostendere qui undique soleant animam mucrones vitiorum ferire. Sequitur: « Et tu sume tibi sartaginem ferream, et pones eam murum ferreum inter te et civitatem. » Quia ferrum forte metallum est, et in sartagine cibus frigitur. Quid per sartagine ferream, nisi spiritalis zeli fortis fritura signatur? Omnis quippe spiritalis zelus doctoris animam frigit, quia valde cruciatur, dum infirmos quosque æterna deserere, et rebus temporalibus delectari conspiciat. Quam bene Paulus sartagine ferream sumpsit, cum zelo animarum cruciatus dicebat: « Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror? » (II Cor. xi.) ipsum suum cor, quod animarum zelus succenderat, quid aliud, quam sartagine fecerat, in quo amore virtutum contra vitia ardebat? Quod enim urebatur, sartago erat. Inardescerat enim et coquebat, quia accendebatur amaritudine, sed virtutum alimenta præparabat ex sua afflictâ cogitatione. Sed quid est, quod eandem sartagine propheta inter se et civitatem, murum ferreum ponit? nisi quod idem fortis zelus, qui nunc in mente doctoris agitur, in die extremi iudicii, inter eum et animam quam a vitis zelatur testis est, ut etsi audire is qui docetur noluerit, doctor tamen pro zelo, quem exhibet de auditoris negligentia, reus non sit. Murum ergo ferreum inter se et civitatem ponit, quia in ultionis tempore inde doctor a damnationis periculo munitur, unde nunc per zelum custodiæ cordis frixuram patitur. Nullum quippe omnipotenti Deo tale est sacrificium, quale est zelus animarum. Hinc enim per Psalmistam dicitur: « Zelus domus tuæ comedit me (Psal. lxxviii). » Sumamus ergo sartagine ferream, et ponamus eam murum ferreum inter nos et civitatem, id est, assumamus zelum fortem, ut inter nos et auditoris nostri animam inveniamus hanc postmodum fortem munitionem. Tunc enim hunc murum ferreum inventuri sumus, si nunc eum fortiter teneamus, videlicet docendo, suadendo, increpando, mulcendo, terrendo, aliquando leniter, aliquando

etiam severius agendo. De qua recte severitate subditur. « Et obfirmabis faciem tuam ad eam, et erit in obsidionem. » Quid est obfirmare faciem ad Jerusalem in latere descriptam, nisi ut ei animæ, cui cælestis pacis doctor visionem denuntiat, si adhuc eam infirmari in suis actibus conspiciat, remissionem et clementiorem se ostendat? Unde scriptum est: « Filie tibi sunt? serva corpus earum, et non ostendas hilarem faciem tuam ad illas (Eccli. vii). » Infirma quippe animæ, atque ad appetitum mundi deditæ, aliquando melius ex severitate servantur, ut obfirmata facies, id est, per severitatis custodiam ab omni spe frivolæ remissionis abducta inconstantem animam terreat, atque a dilectione vitiorum distractionis vigore constringat. Quod cum a doctore agitur semper necesse est, ut dulcedo et humilitas in corde teneatur: quatenus et multum amet, et nunquam contra eam per elationem superbiat, cui tamen amorem suum et humilitatem pro utilitate ejus prodere recusat. Sequitur: « Et circumdabis eam. » Circumdatur doctor auditoris animam, cum in omne, quod in hac vita agitur, tentationum laqueos apponi posse denuntiat, ut dum ubique sit mens pavida, ubique circumspecta quanto timidior, tanto vigilantior vivat. Sequitur: « Signum est domus Israel. » Si ad historiam obsidionis, quæ juxta litteram facta est, signum est domus Israel, quod propheta fecit; si ad mysterium, quod quotidie erga unius cujusque animam a doctore agitur, signum est domus Israel, et hoc quod egit et hoc quod agendo nuntiavit. Quia sicut domus C Israel obsidionem corporaliter pertulit, ita unaquæque anima, quæ jam servare omnipotenti Deo incipit, obsidentes se insidias malignorum spirituum sentit, a quibus si vere eripi appetit, scire debet quia sua virtute eripi non possit, sed ejus necesse est ut adiutorium speret, qui nos et in carne corruptibili viventes, per redemptionis suæ mysterium potest etiam supernos spiritus, qui sunt sine carne, roburare, Jesus Christus Dominus noster.

« Et tu dormies super latus tuum sinistrum, pones iniquitates domus Israel super eo, numero dierum quibus dormies super illud, et assumes iniquitatem eorum. Ego autem dedi tibi annos iniquitatis eorum, dierum numero trecentos et nonaginta dies, et portabis iniquitatem domus Israel. » D « Et cum complexeris hæc, dormies super latus tuum dextrum secundo: et assumes iniquitatem domus Juda quadraginta diebus. Diem pro anno, diem. Inquam, pro anno dedi tibi. » (Hieron.) Queramus qui sunt anni trecenti nonaginta, qui pro diebus totidem supputentur, quibus in sinistro latere propheta dormierit, vincit atque constrictus, ita ut in latus se alterum non moveret, captivitatem et miseriam decem tribuum, id est, Israelis ostendens. Et qui alii quadraginta anni, quibus pro Juda et iniquitatibus ejus in dextro jacuerit latere, sive, ut narrat sancta Scriptura (IV Reg. xv), dormierit, de Israel hoc dicendum est, quod sub rege Phacee filio Romeliæ, qui undevicesimus regnavit in Israel annis

viginti, venit Theglathphalasar, rex Asur, et cepit Aion et Abel domum Maacha et Janoe et Cedee et Azor, et Galaad, universamque terram Nephtholim, et transtulit eos in Assyrios. Post quem regnavit in Israel Osee filius Hela annis novem, captusque est cum omni Samaria a Salmanasar rege Assyriorum, et translatus in Hela et Abor fluvios Gozam in civitatibus Medorum. Sexto autem Ezechiae regis anno, ut sancta Regum narrat historia, captus est Osee. A quo, si per ordinem supputemus, quot annis Israel fuerit in angustia, et iugo pressus captivitatis, sic invenire poterimus: a sexto anno usque ad vice-simum nonum annum, tot enim Ezechias regnavit annis, supputantur anni viginti quatuor; cui successit Manasses, regnavitque quinquaginta quinque. Post hunc Ammon regnavit annis duobus, post quem Josias annis triginta duobus. Cui successit Joachim, qui et Eliachim cognominatus est, et regnavit annis undecim. Post quem Joachim cognomento Jechonias, qui statim ductus in captivitatem, regnavitque pro eo Sedechias annis undecim, sub quo capta est Jerusalem templumque destructum est. Fiunt itaque a prima captivitate Israel, quae facta est sub rege Phacee usque ad undecimum annum Sedechiae quo templum desolatum est, anni centum septuaginta quatuor. A secunda quando captus est Osee et omnis subversa Samaria anni centum octoginta quinque. Fueruntque desolationis templi anni septuaginta, qui additi primae captivitatis faciunt annos ducentos triginta et quatuor. In secundo enim Darii regis Persarum anno templum exstructum est, a Zorobabel filio Salathiel et Jesu filio Josedech, prophetantibus Aggaeo et Zacharia, qui regnavit annis triginta sex, unoque sublato adduntur anni ejus triginta quinque. Post quem regnavit Xerxes filius Darii annis viginti. Post quem Artabanus mensibus quatuor. Xerxes, qui cognominabatur Malepoxei [*Μαλεπόξιπ*], annis quadraginta. Post quem Xerxes mensibus duobus, et Sogdianus mensibus quatuor. Cui successit Darius cognomento Nothus, qui regnavit annis decem et novem. Post quem Artaxerxes cognomento Mnemon, Darii et Parisatidis filius, regnavit annis quadraginta, qui ab Hebraeis Assuerus appellatur, sub quo Mardochaei et Esther narratur historia, quando omnis populus Judaeorum de mortis periculo liberatus recepit pristinam libertatem. Fiuntque a secundo anno Darii usque ad extremum annum Assueri anni centum quinquaginta quinque, menses quatuor. Qui additi superioribus annis ducentis triginta quatuor, faciunt annos trecentos octoginta novem, menses quatuor. Dextri autem lateris dormitio, id est, annorum quadraginta, facile supputatur. Post Eliacim enim, qui cognominatus est Joachim, regnavit filius ejus Joachim cognomento Jechonias mensibus tribus, quo regnante ascenderunt servi Nabuchodonosor regis Babylonis in Jerusalem, et circumdata est urbs munitionibus, et venitque Nabuchodonosor rex Babylonis ad civitatem cum servis suis, ut oppugnarent eam. Et egressus est Joachim rex

A Juda ad regem Babylonis ipse et mater ejus, et servi ejus et principes ejus, et eunuchi ejus. Et suscepit eum rex Babylonis anno octavo regni sui, et protulit inde omnes thesauros domus Domini, et thesauros domus regiae (*IV Reg. xxiv.*) Et post paululum: « Et transtulit omnem Jerusalem, et universos principes, et omnes fortes exercitus, decem millia in captivitatem, et omnem artificem et clusorem. Nihilque relictum est, exceptis pauperibus populi terrae (*Ibid.*). » Quo facto cum infinita populi multitudine et cunctis opibus Jerusalem, regnavit Sedechias annis undecim, sub quo capta urbs, templumque destructum est. Cujus solitudo usque ad secundum annum Darii permansit annis septuaginta. Tricesimo autem desolationis templi anno Cyrus regnavit in Persis, subverso Astyage rege Medorum, qui juxta prophetiam Isaiae quinquaginta ferme millia hominum de tribu Juda remisit in Jerusalem et vasa templi, quae Nabuchodonosor asportaverat, et caetera quae narrat Esdrae historia. Sicuti igitur in Israel, hoc est, decem tribubus a Phacee rege, sub quo Salmanasar Israelitici populi multa vastavit, usque ad quadragesimum annum Assueri, supputamus annos trecentos nonaginta, quando Judaici populi persecutio mitigata est, sic a primo anno Jechoniae, quando magna pars Jerusalem translata est in Babylonem, usque ad primum Cyri regis Persarum annum, qui desolationis templi erat annus trigesimus, supputantur anni quadraginta. Sub quo Judaeorum laxata captivitas est, et libertas populo reddita. Quidam trecentos nonaginta annos Israelis et quadraginta Judae jugentes, faciunt annos quadringentos triginta. Et volunt eos impleri a baptisate Salvatoris, usque ad consummationem mundi. Alii vero et maxime Judaei a secundo anno Vespasiani, quando Jerusalem a Romanis capta, templumque subversum est, supputari volunt in tribulatione et angustia, et captivitatis iugo populi constituti annos quadringentos triginta, et sic redire populum ad pristinum statum, ut quomodo filii Israel quadringentis triginta annis fuerunt in Aegypto, sic et in eodem numero finatur extrema captivitas. Scriptumque est in Exodo: « Habitatio autem filiorum Israel quam habitaverunt in terra Aegypti anni quadringenti triginta (*Exod. xii.*) » Et iterum: « Factum est post annos quadringentos triginta egressus est omnis exercitus Domini nocte. » Satisque miror, cur vulgata exemplaria centum nonaginta annos habeant, et in quibusdam scriptum est centum quinquaginta, cum perspicue et Hebraicum et Aquila, Symmachusque et Theodotus trecentos nonaginta annos teneant, et apud ipsos Septuaginta, qui tamen non sunt scriptorum vitio depravati, idem numerus reperitur. Difficillimam quaestionem et ne dicam superbe a nullo explanatam, non tam nostri scientia, quam Domini gratia exposuisse nos credimus, implet illo quod ille pollicitus est: « Querite et invenietis, petite et accipietis, pulsate et aperietur vobis (*Matth. vii.*) » Qui autem voluerit supputare a prima

captivitate, quæ facta est sub Manahem filio Gaddi, rege Israel, qui regnavit in Samaria decem annis, quando venit Phul rex Assyriorum in terram Israel, et mille talenta accepit argenti, et post eum alios duos annos Phacee, qui regnavit in Israel, inveniet vicesimo octavo anno Assueri regis compleret trecentos nonaginta annos, quando Esther fertur historia, quod credibilis est, neque enim finito imperio Assueri, sed adhuc regnante eo Israel jugum gravissimæ servitutis abjecit.

« Et ad obsidionem Jerusalem convertes faciem tuam et brachium tuum erit exsertum, et propheta bis adversus eam. » Preparatione vultus opus est ac robore et confirmatione exserti brachii atque nudati, ut non solum voce, sed et gestu et habitu prophetantis urbis obsidio demonstretur.

« Ecce circumdedi te vinculis et non te convertes de latere tuo in latus alterum, donec compleas dies obsidionis (vel conclusionis) tuæ. » Sinistræ partes, quia sine templo et notitia Dei fuerant in Samaria delegantur Israeli: dextræ Judæ, in qua Dei cultus et religio. Et notandum, quod in altero sit peccantium poena, in altero virtutis exercitatio, nec convertit se de altero in alterum latus, ut nulla cruciatuum requies indicetur, donec impleatur supradictorum dierum perfecta conclusio. Quod dies prophetæ, hoc annus est patientibus. Et quos annos putabat Laban, Jacob erant quasi pauci dies (*Gen. xxix*). Non solum autem in suppliciis varietas est, pro diversitate meritorum, sed in honorum quoque retributione Agni in dextera, hædi stant in sinistra. Inde et in alio loco scriptum est: « Cor sapientis in dextera ejus, cor autem stulti in sinistra ejus (*Eccli. x*). » Alia sunt Domini vincula, quibus ligamur in salutem, alia diaboli, quibus decem et octo annis ligaverat mulierem in Evangelio. Unde et: « suis peccatorum suorum unusquisque constringitur, » quæ solvit Dominus per typum Lazari suscitati, qui fasciis et institis viuctus jacuerat in sepulcro.

« Et tu sume tibi frumentum et hordeum, et fabam et lentem et milium et viciam, et mitte ea in vas unum, et facies tibi panes numero dierum quibus dormies super latus tuum trecentis nonaginta diebus, comedes illud. Cibus autem tuus, quo vesceris, erit in pondere viginti stateres in die, et a tempore usque ad tempus comedes illud, et a tempore usque ad tempus bibes illud, et quasi subcinericium hordeaceum comedes illud, et stercore humano operies illud in oculis eorum. » (*Hieron.*) Jubetur autem propheta famem futuram et inopiam populi Israel opere demonstrare. Sicut enim in rerum omnium penuria non quærentur ciborum diversitates et deliciae, sed quomodo venter impleatur, sic nunc propheta frumentum et hordeum, fabam, lentem et milium avenamque mittit in unum vas, facit trecentos nonaginta panes, quos per singulos dies comedat, qui panes habent vicenos siclos, id est, stateres. Siclus autem, id est stater, habet drachmas quatuor. Drachmæ autem octo latinam unciam

faciunt, ita ut unus panis decem uncias habere dicatur, quo trahitur magis anima quam sustentatur, sterilitatem cibi aquæ auget sterilitas, sextam enim partem mensuræ Hebraicæ, quæ appellatur hin, jubetur per singulos dies bibere. Porro hin duos choas Atticos facit, quos nos appellare possumus duos sextarios Italicos, ita ut hin mensura sit Judaici sextarii nostrique castrensium, cujus sexta pars facit tertiam partem sextarii Italici. Qui cibus et potus juxta inclytum oratorem non vires tribuit, sed mortem prohibet. Quod autem dicit, « a tempore usque ad tempus comedes vel bibes illud, » a vespere usque ad vesperum significat, licet quidam male ab anno usque ad annum intelligi putent. Ipsique panes instar hordeacei panis subcinericii sunt. Diciturque ei ut humano stercore operiat eos, non ignorantibus his qui comesturi sunt, solet quippe res incerta miserias temperare, sed videntibus et in oculis eorum, ut ante aspectus horrorem, quam gustus nauseam sustineat. Notandum quoque quod juxta numerum dierum sinistri lateris trecenti nonaginta subcinericii panes jubentur fieri, et per singulos dies comedi, et de quadraginta dierum dextris lateris panibus omnino taceatur, ut occulte sancta Scriptura significet non eandem poenam esse populi peccatoris, si tamen notitiam habeat Dei, et ejus qui a religione veri Dei omnino discesserit. Possamus hic et hoc dicere juxta intelligentiam spiritalem, quod Judaicus populus post offensam Dei usque hodie subcinericium panes comedat, mixtos frumento, hordeo, faba ac lente, milio et avena. Quorum alter hominum, alter jumentorum cibus est. In eo enim, quod videntur in unum Deum credere, habent aliquid et frumenti. Quod autem filium negant, hordeo jumentorum pascentur, et fabis, quibus comedentium venter inflatur, et mens opprimi dicitur, in tantum ut pythagoræis quoque cibus detestabilis sit. Propter lentem Esau primogenita perdidit. Milium rusticorum et agrestium et altitium cibus est. Avena sive vicia et olyra bruta pascentur animalia. Quod autem scribitur juxta Septuaginta Eliás fugiens Jezabel (*III Reg. xix*) invenisse panem *ὀλυραίων*, id est subcinericium, persecutionis et penuriæ signum est. Unde et a corvis pascur, ut quia cibum non invenerat in Israel, nationum quæ immundæ erant pasceretur alimentis.

Lex quoque ipsa, quam legunt et non intelligunt, subcinericium panis est, et opertus humano stercore. Quamobrem et Paulus apostolus lucra legis et pristinarum caeremoniarum observantiam dicit se habuisse quasi stercorea, ut Christum lucrifaceret (*Philip. iii*). « Et dixit Dominus: Sic comedent filii Israel panem suum pollutum inter gentes, ad quas ejectionem eos. Et dixi: Ah ah ah, Domine Deus, ecce anima mea non est polluta, et morticinum et laceratum et a bestiis non comedi ab infantia mea usque nunc. Et non est ingressa in os meum omnis caro immunda. Et dixit ad me: Ecce dedi tibi firmum bonum pro stercore humanis, et facies panem tuum in eo. » Prophetas juxta Zachariam viros esse por

tenentes, qui suis operibus futura portendant, et de A quibus loquitur Deus : « In manibus prophetarum assimilatus sum (*Osee xii*), » in multis locis creberrime legimus. Sicut igitur Ezechiel panem comedit in stercore, sic et filii Israel vel omnis populus Judæorum, sive, ut alii putant, decem tribus comede-
bant panem pollutum in nationibus, licet non sit ad eos comminatio, qui jam ejecti sunt, sed ad eos qui efficiendi de terra repromissionis. Quod cum propheta didicisset, juxta Aquilam, tertio detestatus est, « Ah ah ah. » Denique impetrat quod rogavit, et sententiæ austeritas mitiori imperio temperata est. Queritur cur Ezechiel faciliora reuerit, et *Osee* scortis statim fuerit copulatus, nec contradixerit, imo nec responderit castum habere se corpus, neque commistione meretricis debere maculari, dicente B Apostolo : « Qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur (*I Cor. vi*). » Ex quo ostenditur figuram fuisse Synagogæ vel Ecclesiæ, non vere juxta litteram perpetrâtam. Quod ipsum exponentes prophetam plenius disseruimus. Morticinum dicitur, quod absque effusione sanguinis amittit vitam, et in quo moritur anima. Laceratum a bestiis, quod Græce appellatur *Θαρσάλωρον*. Quod autem pro humano stercore homin conceditur simus, leviora significantur mala, dum jubentur quidem coctum in bubulo stercore comedere panem, sed ab humani stercore longe esse immunditia, et usque hodie in populo Judæorum servatur ista sententia, ut non comedant panem suum in humano stercore, neque enim idolis serviunt, nec varia demonum portenta venerantur, sed in limbo bubulo, dum omnia propter carnem et ventrem, et terræ hujus bona operantur, secundum quod dicitur : « Qui fecerit ea, vivet in eis, » nos autem terrena contemnimus, et non solum humani stercoreis calcamus cibos, et terrenas delicias putamus esse pro nihili, sed comedimus panem qui de cælo descendit, et fruimur illo cibo de quo Psalmista decantat : « Panem angelorum comedit homo (*Psal. lxxvii*), » nequaquam *Ægyptiis* carnibus, sed manna tenuitate viventes.

« Et dixit ad me : Fili hominis, ecce ego contemram baculum panis in Hierusalem, et comedent panem in pondere, et in sollicitudine, et aquam in mensura, et in angustia bibent, ut deficientibus pane et aqua corruat unusquisque ad fratrem suum, C et contabescant in iniquitatibus suis. » Omnis sinistra et dextri lateris dormitio, et subcinericii panis, sexque specierum varietate commisti mundi mala significans : illo tendit, ut inediam ciborum in Hierusalem et aquæ penuriam incredibilem protestetur. « Ita ut unusquisque corruat ad fratrem suum. » Ab alio auxilium sperans, quod in se esse non prævidet. Natura enim hominum est, ut prementibus malis et angustiarum pondere, in proximo magis quam in se habeant fiduciam. « Contabescuntque in iniquitatibus suis. » Dum pro iniquitatibus cuncta patiuntur. Vereorque ne ista panis contritio, et jam in nostra inveniatur Hierusalem,

in qua visio pacis cornitur, quem contemnit Dominus, quando irascitur, et indigno nos suo judicat pane. Atque utinam saltem in pondere eum et sollicitudine mereamur accipere, et arenam linguam nimia siccitate, extremus Lazari digitus irroret (*Luc. xvi*). Deficiente autem pane et aqua Ecclesiæ, corrui vir contra fratrem suum, et ubique discordia est, scindentibus nobis Christi tunicam, quam nec milites in passione Salvatoris scindere ausi sunt, et contabescentibus in iniquitatibus nostris, dum Dei justitiam non habemus. Scriptum est in Jeremia, quod « parvuli, » id est, vulgus Ecclesiæ, « petierunt panem, et non fuerit qui eis frangeret (*Thren. iv*). » Paulus vero, qui vir erat, et sciebat Christum panes fregisse legales, ac dedisse discipulis erogandos, loquitur confidenter : « Panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est? (*I Cor. x*). » Baculumque vel fortitudinem panis comedere non possunt, qui lætæ infantia indigent, nec valent accipere solidum cibum. Nihilque ita vescentis animi rohorat, quomodo panis vitæ, de quo scriptum est : « Et panis confirmat cor hominis. »

CAPUT V.

In cænarie et barba diversa judicicia populi significantur ; et de malis futuris super Jerusalem.

« Et tu, Fili hominis, sume tibi gladium acutum et ramentem pilos, et extrahere per caput tuum et barbam tuam, et assumes tibi stateram ponderis, et divides eos, tertiam partem igne combures in medio civitatis, juxta completionem dierum conclusionis, et tertiam partem concedes gladio in circuitu ejus. Tertiam vero aliam disperges in ventum, et gladium nudabo post eos, et sumes inde parvum numerum, et ligabis eos in summitate pallii tui. Et ex eis rursus tolles, et projecies in medio ignis, et combures eos igne, et ex eo egredietur ignis in omnem domum Israel. » (*Hieron.*) In consequentibus ænigma capillorum in tres partes divisorum, ipse Dominus edisserit per prophetam dicens : « Tertia tui pars peste morietur, et fame consumetur in medio tui ; » famem et pestilentiam igne esse significans. « Et tertia tui pars gladio cadet in circuitu tuo. » Foris cædes ac bella describens. « Tertia vero, inquit, partem tuam in omnem ventum dispergam, » eos esse demonstrans, qui ducendi sunt in captivitatem. Post quos se dicit nudare vel effundere gladium suum, ut nec captivitas novissimum sit malorum, sumereque de ipsis dispersis atque captivis, et ligare in summitate pallii sui, eos qui de captivitate redituri sunt in Hierusalem, et ex ipsis quoque tollere aliquam partem et igne flammaque consumere, significans Macedonios, sub quibus habitatores Judæ, et præcipue Hierusalem dura perpassi sunt. Quod autem dicit, *ex eo*, id est, populo Judæorum, sive juxta Septuaginta, *ex ea*, ut subaudiatur urbe Jerusalem. « Egredietur ignis in omnem domum Israel. » Machabæorum historia narrat (*I Mach. ii, iii, iv*) quod quædam pars Judæorum se tradiderit Antiocho Epiphani et eum ad

persecutionem populi conelaret, et multa alia, quæ in eadem scribuntur historia, et in Iosephi voluminibus præcipueque dissensione Hyrcani et Alexandri, per quorum occasionem consul Pompeius Jerusalem cepit, et Romanæ ditioni subdidit, quæ postea sub Tito et Vespasiano urbs capta, templumque subversum. Et post quinquaginta annos sub Ælio Adriano usque ad solum incensa civitas atque deleta est, ita ut pristinum quoque nomen amiserit. Quomodo autem in cæsarie et barba pulchritudinis ac virilitatis indicium est, quæ si radantur, fœda nuditas apparet, et universi corporis pars extrema, atque ut ita dicam emortua in capillis ac pilis est: ita Jerusalem et populus ejus emortuus et a vivo Dei corpore separatus fami ac pestilentia, cædi et gladio, captivitati ac dispersioni, traditur. De qua dispersione sub figura capillorum aliqua pars ligatur in summitate pallii ut modicum quid rursus tradatur incendio. De quo infinita flamma ac pene universa devastans egreditur in omnem domum Israel. Quod juxta mysticum sensum aliter intelligi potest. Nam et in Job ita scriptum legitur (*Greg. Moral., lib. II, c. 29, 30.*) « Et tonso capite commens in terra adoravit (*Job. 1.*) » Quid per decisos capillos, nisi sacramentorum subtilitas? Quid per caput nisi summa sacerdotii designatur? Unde et ad Ezechielem prophetam dicitur: « Tu, fili hominis, sume tibi gladium acutum radentem pilos, et assumes eum, et duces per caput tuum et barbam. » Ut videlicet prophætæ factio judicium Redemptoris exprimat. Qui in carne apparens caput rasis, quia regnum Israelitarum deserens, decorem virtutis ejus amputavit. Quid vero hoc loco per terram, nisi peccator exprimitur? Primo quippe peccanti homini dictum est: « Terra es, et in terram ibis. » Terræ ergo nomine peccatrix gentilitas designatur? Nam cum justam Judææ se crederet, constat quam reproba de gentilitate sentiret. Paulo attestante, qui ait: « Nos natura Judæi et non ex gentibus peccatores (*Gal. II.*) » Mediator noster quasi detonso capite in terram corruit: quia Judæam deserens dum sacramenta sua ab ejus sacerdotio abstulit, ad notitiam gentilium venit; capillos enim a capite rasis, quia sacramenta legis ab illo primo suo sacerdotio sustulit: et in terram corruit, quia salvandis se peccatoribus dedit, dumque eos qui sibi justi videbantur deseruit, hos qui se injustos et noverant et fatebantur assumpsit. Sequitur:

« Hæc dicit Dominus Deus: Ista est Jerusalem, et in medio gentium posui eam, et in circuitu ejus terras, et contempsit judicia mea, ut plus esset impia quam gentes, et præcepta mea ultra quam terræ, quæ in circuitu ejus sunt. Judicia enim mea projecerunt, et in præceptis meis non ambulaverunt. » (*Hieron.*) Jerusalem in medio mundi sitam hinc idem propheta testatur, umbilicum terræ eam esse demonstrans. Et Psalmista nativitatem exprimens Domini: « Veritas, inquit, de terra orta est (*Ps. LXXXIV.*) » Ac deinceps passionem: « Operatus est, ait, salutem in medio terræ (*Ps. LXXIII.*) » A partibus enim orien-

tis cingitur plaga, quæ appellatur Asia. A partibus occidentis, ejus quæ vocatur Europa. A meridie et austro, Libya et Africa. A septentrione, Scythia, Armenia atque Perside, et cunctis Ponti nationibus. In medio igitur gentium posita est, ut quia et notus erat in Judæa Deus, in Israel magnum nomen ejus (*Ps. LXXV.*) omnes in circuitu nationes illius sequerentur exempla, quæ gentium circa se positarum impietatem secuta vicit etiam ipsas in scelere suo.

« Idcirco hæc dicit Dominus Deus, quia superastis gentes, quæ in circuitu vestro sunt, in præceptis meis non ambulastis, et judicia mea non fecistis, et juxta judicia gentium, quæ in circuitu vestro sunt, non estis operati. Ideo hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te, et ipse ego faciam in medio tui judicia in oculis gentium, et faciam in te quæ non feci, et quibus similia ultra non faciam, propter omnes abominationes tuas. » Quid, inquit, causer quod in præceptis meis non ambulaveritis, et judicia mea non feceritis, cum etiam omnes in circuitu nationes viceritis scelere vestro, et non feceritis quæ illi naturali lege scripta in cordibus suis sæpe fecerunt? Idcirco non per angelos, neque per aliquos ministros, sed ipse ego in te faciam judicia mea videntibus cunctis, quæ ante non feci et ultra non faciam. Dicens autem judicia ostendit sententiæ veritatem, ne ira mensuram poenarum videatur excedere. Nec fecit in ulla natione talia, qualia fecit in Jerusalem: « Quia servus, qui novit voluntatem domini sui, et non facit eam, vapulabit multis (*Luc. XII.*) » potentesque potenter tormenta patientur (*Sap. VI.*) »

« Et similia, inquit, ultra non faciam. » Pulchre dixit « similia non faciam. » Multo enim post interfectionem Christi, duriora facturus est. Aliud est enim interdum coluisse idola, propter quæ ante puniti sunt; et aliud Dei Filium trucidasse.

« Idcirco patres comedent filios in medio tui, et filii comedent patres suos, et faciam in te judicia. Et ventilabo universas reliquias tuas in omnem ventum. » Ad id quod supra dixerat: « Quia superastis gentes, quæ in circuitu vestro sunt, in præceptis meis non ambulastis, et judicia mea non fecistis, » tertio retulit *ideo*. Primum ita: « Ideo hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad te, ipse ego faciam in medio tui judicia. » Secundo: « Ideo patres comedent filios in medio tui. » Tertio: « Ideo vivo ego, dicit Dominus Deus, nisi pro eo, quod sanctum meum violasti in omnibus offensionibus tuis, » et reliqua. Attamen notandum quod ubi decora sunt et honesta ac pro merito eorum qui ea sustinent, se ipsum facere Deus profitetur. Ubi autem tristitia et non Deo digna, dicit quidem fieri, sed non a se ut in presenti: « Ideo patres comedent filios in medio tui, et filii comedent patres suos. » Non enim dixit, Ego faciam ut patres comedent filios suos in medio tui, et filii comedent patres suos. Quod autem decorum erat, nec Dei majestate videbatur indignum, ipsum se dicit facere. Sequitur enim: « Et faciam in te judicia, et ventilabo universas reliquias tuas in omnem ven-

tum. » Tale quid et in maledictis Deuteronomii invenire poterimus, et præcipue in illo loco : « Glorificantes me glorificabo. Qui autem despiciunt, ad nihilum deducentur (*Deut. xxvii*). » Eos enim qui se glorificant, ipse glorificat. Qui autem eum despiciunt non a Domino despicientur, vel deducentur ad nihilum (hoc enim scquebatur ut diceret), sed absolute deducentur ad nihilum, non a Deo, sed pro meritis suis atque peccatis. Legimus in Regum volumine (*IV Reg. vi*) famis necessitate cogente, a matre filium devoratum. Josephus quoque in obsidione Jerusalem, multa hujusmodi facta commemorat. Quando autem patres comederunt filios, vel filii patres, nulla narrat historia, nisi forte in multis necessitatis malis etiam hæc facta esse credendum sit. Potest hoc ipsum referri, et ad nostram Jerusalem, quando magistri, contra discipulos, id est patres contra filios, et discipuli contra magistros, id est filii adversum patres, seditione mutua concitantur. Et impletur illud quod per Apostolum dicitur : « Si autem invicem mordetis et accusatis, videlicet ne ab invicem consumamini (*Gal. v*). » Unde et propheta mystico sermone cantabat : « Cum appropinquarent adversum me, qui affligunt me, ut comederent carnes meas (*Ps. xxvi*). » Et Job simile quid loquitur : « Si autem dixerunt ancillæ meæ, Quis det nobis ut de carnibus ejus comedamus (*Job. xxxi*). » Et super magistris, qui lucra sectantur de discipulis salutisque eorum nullam curam gerant dicitur : « Qui devorant populum meum sicut cibum panis (*Ps. lxi*). » De quibus et Apostolus : « Et comedunt, inquit, domos viduarum (*Luc. xx*). » Possumus patres qui comederint filios, et filios qui comederint patres, non solum in Babylonia, sed et in Romana obsidione intelligere. Illud autem quod dicitur : « Et ventilabo universas reliquias tuas in omnem ventum, » magis ad Romanam pertinet captivitatem, quando in toto orbe dispersi sunt. Et hæc est in omnem ventum capillorum barbæque dispersio.

« Idcirco vivo ego, dicit Dominus Deus, nisi pro eo quod sanctum meum violasti in omnibus offensionibus tuis, et in cunctis abominationibus tuis, ego quoque confringam te, et non parcat oculus meus, et non miserebor. » Proprie hoc ad Jerusalem dicitur, quia sancta mea violasti me deserens, et in templo meo idola coluisti, ego quoque confringam omnia idola tua, et conteram atque concidam, sive abjiciam, quia prius abjecisti me. Et non parcat oculus meus cum te videro, fami, gladio, servituti, colla submittere, nec miserebor, quia misericordiam meam non mereris. Scriptum est enim : « Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur (*Math. v*). » Hoc idem et in Ecclesia intelligendum est ; quod magistri et sacerdotibus qui egerint negligenter, possit Deus quotidie dicere : « Quia sancta mea violastis, in cunctis offensionibus vestris, et in universis abominationibus quæ egistis, ego quoque conteram atque confringam. » Roddamque per me quod in meum populum perpetrastis : de quo contra pastores hic idem propheta plenius loquitur,

A quod lanis ovium operiantur, et lacte vescantur et caseo, et fractum pecus ac morbidum non requirant.

« Tertia tui pars peste morietur et fame consumetur in medio tui. Et tertia tui pars gladio cadet in circuitu tuo. Tertiam vero partem tuam in omnem ventum dispergam, et gladium evaginabo post eos, et implebo furorem meum et requiescere faciam indignationem meam in eis, et consolabor, et scient quia ego Dominus locutus sum in zelo meo, cum implevero indignationem meam in eis. » De quo capitulo, quia supra diximus nunc omittendum videtur. Hoc autem addam quod necessarium est, in eo quod ait : « Implebo furorem meum, et requiescere faciam indignationem meam in eis, et consolabor, et scient quia ego Dominus locutus sum in zelo meo, cum implevero indignationem meam in eis, » quomodo sentiendus sit furor et indignatio et zelus Dei, sæpe exposuimus, quod humanis Deus loquatur affectionibus, non quo ipse irascatur, sed quod nos per penas atque cruciatus Deum sentiamus iratum. Zelus autem sub metaphora viri et uxoris accipiendus, qui quoad uxorem diligit zelotypus est, si neglexerit, dicit illud quod in consequentibus dicturi sumus : « Zelus meus recedet a te, et ultra non irascar tibi ; » quodque injungitur : « Et scient quia ego Dominus locutus sum in zelo meo, » non illi qui consumpti sunt fame et pestilentia, nec qui gladio ceciderunt in circuitu civitatis, sed illi qui dispergentur in omnem ventum aliorum mortibus, suisque miseriis sentiant iratum Deum, quem clementem sentire noluerunt.

« Et dabo te in desertum in conspectu omnis pretereuntis. » Prodest autem Jerusalem omnia in ea vitia desolari, et ad desertum redigi, et stia eam cognoscere peccata, ut quæ cateris gentibus in exemplum virtutum esse debnerat, sit exemplum miseriarum. Filias autem ejus urbes vel viculos intelligere possumus, sive ecclesias in toto orbe dispersas, ut quicumque hujus peregrinus est sæculi, et dicit cum Psalmista : « Advena sum et peregrinus, sicut omnes patres mei (*Ps. xxxviii*). » Et de quo dicitur : « Non dixerunt, qui præteribant : Benedictio Domini super vos (*Ps. cxxviii*), » videat opprobrium ejus et doleat.

« Et eris opprobrium et blasphemia, exemplum et stupor in gentibus, quæ in circuitu tuo sunt, cum fecero in te judicia in furore, et in indignatione, et increpationibus iræ, quia ego Dominus locutus sum. » Gemitu autem dignam Jerusalem cum offenderit Deum, ut faceret in ea judicia in furore et in indignatione, testatur Paulus, qui dicit : « Eramus natura filii iræ, sicut et ceteri (*Ephes. ii*). » Et iterum : « Qui sumus in tabernaculo ingemiscimus aggravati (*II Cor. v*), » loquimurque cum Jerusalem. Iram Domini sustinebo, quia peccavi ei.

« Quando misero sagittas famis pessimas, quæ erunt mortiferæ, et quas mittam ut disperdam vos. » Et famem congregabo super vos, et conteram in

« vobis baculum panis. » (*Hieron.*) Famem et pestilentiam et bestias pessimas, et quidquid aliud malorum sustinemus in sæculo propter nostra venire peccata manifestum est. Unde et fames illa, quæ facta memoratur in Ruth (*Ruth. 1*) et Regum volumine (*III Reg. xvii*), sub Elia, quando tribus annis et sex mensibus cælum clausum est, et sub Eliseo (*IV Reg. vi*), cujus incredibilem inopiam repentina abundantia compensavit, Dei iudicio missa est. Quod non solum tunc in Jerusalem factum est, sed et in nostra sit Jerusalem, in qua propter magnitudinem peccatorum primum fames mittitur audiendi sermonem Dei. Deinde famem mors sequitur, ut qui non audivimus: « Gustate et videte quoniam suavis est Dominus (*Ps. xxxiii*), » postea sentiamus: « Mors peccatorum pessima est (*Ibid.*). » De firmamento et baculo panis supra diximus:

« Et immittam in vos famem et bestias pessimas usque ad internecionem. Et pestilentia et sanguis transibunt per te, et gladium inducam super te, » Ego Dominus locutus sum. » Bestias pessimas induci super terram solitudinis, quæ fame, gladio, peste vastata est, præsentia quoque ostendant tempora, quando familiare animal canis in dominorum carnes rabie concitatur, et ursis ac lupis cunctisque aliis generibus bestiarum terra completur; pestilentiamque et sanguinem transire per eam, morbum gladiumque significat. Sed et in nostram Jerusalem mittuntur bestiarum pessimarum, quando tradimur in passiones ignominiarum, et in reprobum sensum, et conscientiam peccatorum, quæ excruciant atque dilacerant animum nostrum, dissensiones, hæreses, schismata, æmulationes, invidiarum, tristitiarum, detractiones, desideria multa, avaritia, quæ est radix malorum omnium, bestiarum pessimarum sunt, quæ cum fuerint in nobis, memoremur audire: « Corriget te prævaricatio tua. » Precamurque et dicimus: « Ne tradas bestiis animas consentientes tibi. »

CAPUT VI.

Propheta ostendit populum plagis percussum propter peccatum idololatriæ.

« Et factus est sermo Domini ad me dicens: Fili hominis, pone faciem tuam ad montes Israel et prophetabis ad eos et dices, Montes Israel audite verbum Domini: Hæc dicit Dominus Deus montibus, et collibus, rupibus et vallibus, » etc. Quod sæpe in hoc propheta dicitur: « Adonai Dominus, » propter Græcos et Latinos, qui Hebraicæ linguæ non habent scientiam, breviter exponendum videtur. Adonai unum nomen est de decem vocabulis Dei, et significat Dominum, quo sæpe et in hominibus utimur. Deique et Sara vocans Abraham dominum suum (*Gen. xviii*), hoc vocabat nomine. Et ubi dicitur: « Domine mi rex, Adonai » scriptum est. Quando igitur duo Domini et Domini juncta sunt nomina, prius nomen commune est, secundum proprie Dei, quasi ineffabile, et quod scriptum fuit in lamina aurea quæ erat in fronte pontificis. Montes autem Israel, qui simulacris demonum fuerant occupati,

non auribus, sed imperio et potentia creatoris suum audiunt et intelligunt Creatorem. Quomodo mare vidit et fugit, Jordanis conversus est retrorsum (*Ps. cxiii*). Non utique carnis oculis quibus non videbat. Et ad mare dicitur: « Tace, obmutesce (*Marc. iv*); » et ventorum flatibus imperatur, jubeturque verum, qui Jonæ percussit umbraculum (*Jon. iv*). Et de eadem terra scriptum est: « Qui respicit terram et facit eam tremere (*Ps. ciii*). » Ad quos propheta loquitur, indicans idola destruenda, et aras universasque ceremonias, quibus prius idolis servierunt, conterendas. Possumus montes accipere eos, qui potentia sapientiarumque et scientia ac divitiis præcelebant. Et hoc animadvertendum quod obfirmatur quidem facies, et ponitur contra montes, sed nequaquam solis montibus, sed et collibus loquitur et rupibus et vallibus, in quibus inferior dignitas et gradus prudentiarumque scientiarumque cognoscitur. Videtur mihi montes tropologicè esse, qui ad perfectam scientiam pervenerunt. Colles, qui paulo inferiores sunt. Rupes qui nullam habentes scientiam, et tantum in conversatione fidentes aliqua sibi de Scripturarum interpretatione præsumunt, « habentes » juxta Apostolum, « zelum Dei, sed non juxta scientiam (*Rom. x*). » Valles autem appellari novissimos in Ecclesia, qui et vita et scientia inferiores, tamen de conventu Dominico non recedunt, qui omnes verbum Dei jubentur audire, ut unusquisque pro suo modulo et sensu intelligat quid Dominus præcipiat.

« Ecce ego inducam super vos gladium, et disperdam excelsa vestra, et demoliar aras vestras, et confringentur simulacra vestra, et deficiam interfectos vestros ante idola vestra, et dabo cadavera filiorum Israel ante faciem simulacrorum vestrorum, et dispergam ossa vestra circa aras vestras in omnibus habitationibus vestris. » Montibus dicit Israel quod disperdat Dominus excelsa eorum, in quibus adorabant homines fictos deos, et aras simulacraque confringat et cultores eorum in conspectu fanorum interfecti faciat, ut jaceant cadavera mortuorum ubi prius jacebant hostiarum, et dispergantur ossa non montium, sed eorum qui jacebant in montibus in circuitu ararum, et in cunctis urbibus viculisque Israel. Hoc juxta litteram, alioquin et super eos qui eriguntur in superbiam, et de quibus Apostolus loquitur (*I Cor. viii*): « Scientia inflat, charitas ædificat. » Inducitur gladius ut omnia eorum simulacra, quæ de suo slexerunt animo conterantur, et interfecti jaceant, et mortuos esse se sentiant, nihil sibi simulacra sua atque figmenta protesse cernentes. Quodque dispergere se dicit ossa montium circa aras, fortissimos quosque eorum a se mutuo indicat separandos. Prodest enim perverse scientiæ malis a malis dividi; et ut illi qui consensu pessimo ædificabant turrem pro utilitate propria, dissipati sunt, divisiæque linguæ eorum, ne consensus pessimus peiores eos faceret (*Gen. xi*), ita ossa montium dispergantur ut vanos conatus suos intelligant. Hæc

quod nos posuimus : « Et dabo cadavera filiorum Israel ante faciem simulacrorum vestrorum, » in Septuaginta non habetur.

« Urbes desertæ erunt, et excelsa demolientur, et dissipabuntur et interibunt aræ vestræ et confringentur et cessabunt idola vestra, et conterentur delubra vestra, et debentur opera vestra, et cadet interfectus in medio vestri, et scietis quoniam ego Dominus. » (*Hieron.*) Causa perspicua cur urbes montium deserendæ sint, scilicet ut demoliantur excelsa, aræque et idola destruantur, et delubra pereant, et omnis simulacrorum cultura desistat, cadantque interfecti in medio montium, et sciant quia ipse sit Dominus. Per quæ occasio nobis datur spiritalem magis intelligentiam sequi, ut urbes hæreticorum, quæ interpretantur Ecclesiæ et excelsa superbiæ eorum, et aræ perversorum dogmatum confringantur, et idola pereant, quæ de suo sibi corde simularant, et conterantur delubra non templa, quæ contra templum Domini surrexerant, Græcæque sermone appellantur *τίμωνα*, id est, lana atque delubra et omnia opera montium conterantur, quia non opera Dei sunt, sed magistrorum falsæ scientiæ. Camque cecideriat in medio montium, vel quos ipsi montes interfecerant vel ecclesiastici viri, qui eos male viventes in salutem suam occiderant, tunc finis erit montium superborum, ut cognoscant quod ipse sit Dominus. Potest autem fieri ut de uno populo montium Israel, aliis interfectis agnoscant alii : Pestilente enim flagellato stultus astutior erit.

« Et relinquam in vobis eos, qui fugerint gladium in gentibus cum dispersero vos in terras. Et recordabuntur mei liberati vestri in gentibus, ad quas captivi ducti sunt. » Illud quod Dominus loquitur ad Eliam : « Reliqui mihi septem millia viro-
rum, qui non curvaverunt genu ante Baal. » Et Paulus apostolus scribit : « Et nunc in hoc tempore reliquæ secundum electionem gratiæ salvæ factæ sunt » (*Rom. xi*). Potest huic capitulo convenire. Et apostoli enim, qui erant de semine Israel, et gladium fugerant, idcirco sunt reservati ut dispergerentur in gentibus, et in terris Evangelium prædicarent, ac recordarentur in gentibus Dei, in quibus captivitatis tempore versabantur. Potest autem et hoc dici, quod ideo aliqui de captivitate Judaica, reservandi sunt, ut in gentibus recordarentur nominis ejus, illiusque potentiam prædicarent. De hæreticorum quoque populis, qui evadere potuerint gladium, perditionis eorum, et pessimam factionem, quæ contra Deum fuerat concitata huc illucque dispersi recordabuntur nominis Dei, agentes pœnitentiam, et captos se a viris ecclesiasticis exsultabunt.

« Quia contrivi cor eorum fornicans et recedens a me. Et oculos eorum fornicantes post idola sua, et displicebunt sibi super malis quæ fecerant in universis abominationibus suis. Et scient, quia ego Dominus non frustra locutus sum, ut facerem eis malum hoc. » (*Hieron.*) Juravit autem Dominus, juxta LXX, atque decrevit se facturum esse, quæ

A opere demonstravit, sive contrivit ut fornicans cor et recedens a Deo, eorum de quibus per Oseam loquitur : « Spiritu fornicationis seducti sunt (*Ose. iv*). » « Et oculos fornicantes post idola. » Per quorum fenestras mors intrasse perhibetur, quam ob causam et in Daniele (*Dan. xiii*) duo presbyteri præceperunt revelari Susannam, ut nudati corporis decore fruerentur. Nec frustra locutus est Dominus ut faceret malum vel mala, quando ad comminationem ejus, agunt pœnitentiam, qui sententiæ subjacebant. Sin autem cor durum sit et indomabile, ne per pœnas quidem sentiens beneficia corrigentis, dicitur ad eos : Sine causa percussi filios vestros, disciplinam non recepistis. Prodest autem et hæreticis ut conteratur cor eorum, thesaurus pessimus dogmatum perversorum, quia recessit a Domino. Et fornicantes oculi post adventiones suas, qui cum Domini fuerint recordati, displicebunt sibi in universis abominationibus suis, et intelligentes vere filii veritatem, scient quia ipse sit Dominus. Qui idcirco sæpe infert tribulationem, quæ patientibus perniciose videtur et pessima, ut ad pœnitentiam convertantur.

« Hæc dicit Dominus Deus : Percute manum tuam, et allide pedem tuum, et dic, Hen! ad omnes abominationes malorum domus Israel. » Magnitudinem peccatorum jubetur propheta manibus pedibusque ac sermone monstrare, ut gestu corporis et inclinatione vocis habitum stupentis mirantisque et plorantis ostendat. Quomodo enim si quando novum aliquid mirandumque conspiciamus, tam corpore, quam animo perhorrescimus, ita ut complodamus manus et pedes allidamus ad terram, et vocem inclinemus ad fletum : sic nunc propheta cernens oculis animi futura supplicia ad universas abominationes malorum Dominus Israel loquitur, quæ sequuntur. Percutimur spiritualiter manu quando a malis nos operibus separamus. Allidimus pedem, quando non gradimur itinere peccatorum. Plangimus atque ploramus, quando nobis displicent, quæ geruntur. Hæc est autem causa plangendi, quod habitatores montium et ararum, idolorumque cultores, gladio, fame, peste, ruituri sunt, quæ variis ducuntur erroribus, et quotidie mutant fidem circumferunturque omni vento doctrinæ, isti cæduntur gladio, et dividuntur in partes unitate ecclesiasticæ fidei relinquentes. Qui vero spirituales non habet cibos, fame moritur nesciens eum, qui dixit : « Ego sum vita (*Joan. xiv*). » Porro, qui vel singulis vel pluribus deditus vitis ab eis non potest separari, quasi quadam uterina pestilentia corrui.

« Qui longe est, peste morietur. Qui autem prope est gladio corruet, et qui relictus fuerit atque circumdatus, fame morietur, et implebo indignationem meam in eis. » Qui obsidionem urbis effugerit, et ad deserta migraverit, peste morietur, qui prope fuerit cadet hostium gladio; quem autem circumdederit hostilis exercitus, fame interibit et penuria. In hisque omnibus implebitur indignatio

Dei. Ut cognoscant, qui remanserint, quia ipse sit Dominus. Qui ab Ecclesia quoque recesserit, statim peste morietur. Qui sciolus sibi videtur et diligens nisi caverit, gladio ferietur inimici. Qui simplici contentus fide, instar brutorum animantium versatur quidem in Ecclesia; sed tamen in nullo bono opere proficit, nec imitator est fornicæ, quæ in messe præparat cibos sibi atque comportat. Iste fame morietur, et in omnibus his implebitur ira Domini.

« Et sciatis quia ego Dominus, cum fuerint intercepti vestri in medio idolorum vestrorum, per circuitum ararum vestrarum in omni colle excelso et in cunctis summitatibus montium, et subter omne lignum nemorosum, et subter universam quercum frondosam, locum ubi accenderunt thura redolentia universis idolis suis. » Perspicuum est juxta litteram, et interpretatione non indiget, quod in montibus Israel, et in excelsis collibus inter ipsa idolorum altaria lucosque, qui appellantur ligna nemorosa, Israeliticus sit cæsus exercitus, ut ubi peccaverant, ibi punirentur. Juxta anagogen sequamur ordinem propositum quando magistri hæreticorum ab ecclesiasticis viris, qui sunt instructi scientia Scripturarum contriti fuerint atque superati, videmus interfectos perversorum dogmatum jacere inter simulacra, quæ fixerant, et eos, qui se elevabant contra scientiam Dei, stratos in montibus collibusque subter omne lignum nemorosum, qui habebant verba pompatica, umbramque foliorum, et poma bonorum operum non habebant, qui erant sub omni quercu frondosa, quæ non affert fructus hominum, sed porcorum. Ubi accenderunt thura redolentia, non Deo, sed idolis suis. Nec dicere poterant quod de Noe scriptum est: « Odoratus est Dominus odorem bonæ fragrantiae (Gen. viii). » Et id quod Paulus loquitur. Christi bonus odor sumus Deo in omni loco. Quomodo autem sanctus in odore suo delectat Deum, sic peccator ex cujus persona psalmus ille eanitur: « Computruerunt, et corruptæ sunt cicatrices meæ, a facie insipientiæ meæ (Psal. xxxvii). » accendit idolis suis thura fetentia.

« Et extendam manum meam super eos et faciam terram desolatam, et destitutam a deserto Deblatha in omnibus habitationibus eorum. Et scient quia ego Dominus (Hieron.) O montes Israel, cum interfecti vestri ceciderunt in medio ararum idolorumque vestrorum, in omni colle excelso, in cunctis montium summitatibus, compleveroque læcos vestros cadaveribus mortuorum, in quibus quondam accenderunt idolis suis thura redolentia, tunc extendam manum meam ad ultionem, quæ fuerat huc usque contracta, et redigam universam terram Israel in solitudinem a deserto Deblatha, quæ est in terra Emath, quæ hodie vocatur *Trupcola* Syriæ. » In cunctis habitationibus eorum. » Ut omnibus pateat nihil esse inter solitudinem et mare Magnum, quod non hostilis mucro consumpserit. Multi putant eundem esse locum, de quo in Jeremia scriptum est: Et apprehenderunt Sedechiam in deserto, quod est juxta Jericho, et omnis comitatus ejus diffugit ab eo. Cumque comprehendissent regem, adduxerunt eum ad regem Babylonis in Reblatha, quæ est in terra Emath, et ob vicinam imo similitudinem Daleth et res Hebraicarum litterarum, quæ parvo apice distinguuntur, vel Deblatha vel Reblatha appellari. Juxta mysticos autem intellectus, extendit Dominus manum suam super omnes qui hæretico fuerint errore decepti, ut terram eorum, quæ interpretatur Ecclesia, faciat desolatam a deserto Deblatha, quod in lingua nostra massam fidorum sonat, caricarumque inter se compactarum, ut postquam in simulata dulcedine, quæ non erat terræ cultæ, sed solitudinis amaritudinem repperint, tunc cognoscant quia ipse sit Dominus. « Mel enim distillat de labiis mulieris meretricis, quæ ad tempus impinguat vescentium fauces, et postea amarius felle reperitur. » Hoc significant et duo calathi fidorum, qui positi sunt in Jeremia contra faciem templi (Jer. xxiv). Unus fidorum optimarum, et unus pessimarum: quorum alter ad Ecclesiam Christi refertur, alter ad congregationem malignantium.

LIBER QUINTUS

Juxta finem præcedentis libri meritam poenam ex sermone Domini prædixit propheta his qui in montibus Israel et in excelsis idolis serviebant; et juxta mysticum sensum, hæreticos recta sententia percussit, qui in montibus superbiæ errorum suorum simulacra colebant. Nunc similitudo minatur eis interitum et afflictionem prænuntiat finemque debitum, ut sustineant iræ Domini vindictam et percipiant operis sui mercedem condignam. Unde et sequitur.

CAPUT VII.

De instanti et longa captivitate et ejusdem causa; et populus non rebellans projicit divitias longe propter fugam.

« Et factus est sermo Domini ad me dicens: Et tu,

« filii hominis, hæc dicit Dominus Deus terræ Israel, « Finis venit, finis super quatuor alas terræ, etc. » (Hieron.) Quas nos plagas mundi interpretati sumus, orientem videlicet et occidentem, meridiem et septentrionem. De quibus alis et Isaias loquitur: « Domine, ab alis sive a finibus terræ, portenta audivimus, » quæ in toto orbe per apostolos gerebantur. Et de sanctis scriptum est, « Si dormieritis inter medios clericos, pennæ columbæ deargentatæ, et posteriora dorsi ejus in pallore auri (Psal. lxxvii). » Unde et Dominus cum appropinquasset et vidisset Jerusalem flevit, et dixit: « Quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos sub alas suas, et noluiti (Math. xxiii). » Iste est, qui in Deuteronomii

cantico (*Deut. xxxii*), expandens alas suas suscepit A et assumpsit eos in humeris suis. Quidam spirituales alas terræ quibus ad cœlestia subvolamus quatuor ponit genera credentium, domum Aaron, et domum Levi, et domum Israel, et timentes Dominum; de quibus Psalmista canit : « Dominus Israel, benedicite Dominum; domus Aaron, benedicite Dominum; domus Levi, benedicite Dominum : Qui timetis Dominum, benedicite Dominum (*Psal. cxxxiv*). » In Aaron sacerdotium, in Levi ædituos et ministros, in Israel cunctum populum in timentibus proselytos intelligens. Nos autem simpliciter explanandum putamus, quod post comminationem montium Israel ad omnem terram Israel, sive decem, sive duodecim tribuum sermo propheticus dirigatur, et nequaquam propheta ventura prænuntiet, sed jam ingruentem videat captivitatem. Quinto enim anno Sedechiæ cœpit Ezechiel in Babylone prophetare captivus. Et anno nono venit Nabuchodonosor, et obsedit Jerusalem, cepitque eam anno undecimo Sedechiæ. Ex quibus perspicuum est venisse finem et appropinquasse non super montes et colles rupesque et valles, sed super quatuor plagas terræ, ex omni parte Israel, non omnis terræ. Quod si dixisset, de toto mundo credi poterat, sed terræ simpliciter, quod significat Israelis. Sic enim cœperat : « Hæc dicit Dominus Deus terræ Israel, Finis venit, finis super quatuor plagas terræ. »

« Nunc finis super te, et mittam furorem meum C « in te, et judicabo te juxta vias tuas, et ponam « contra te omnes abominationes tuas. Et non par- « cet oculus meus super te, et abominationes tuæ « in medio tui erunt : et scietis quia ego Dominus. » Ad terram igitur Israel sermo dirigitur, quod venerit super eam finis, et consummatio, et emittat Dominus furorem suum in eam non injustum, et tantum de indignatione venientem, sed plenum æquitatis atque rationis, ut judicet eam secundum vias suas, et ostendat illi omnes abominationes suas, ut recordetur operum suorum et intelligat quid mali gesserit. Quod autem dicit : « Non parcat oculus meus super te, et non miserebor, » quasi clementissimus medicus incidere cupiens putridas carnes, et cariosa vulnera adurere cauterio, non parcat, ut parcat, non misereatur, ut misereatur magis, ne quid D putridum vivasque carnes sui vicinia corrupturum remaneat in corpore : « Percutit autem Dominus quem diligit, et castigat omnem filium quem recipit (*Hebr. xii*). » Cujus intelligentiæ illud est : « Ego percutiam, et ego sanabo (*Deut. xxxii*). » Omnis enim medicina habet ad tempus amaritudinem, sed postea fructus doloris sanitate monstratur. Tale quid et per Amos Deus loquitur : « Quoniam vos cognovi de universis tribubus terræ, idcirco ulciscar super omnia peccata vestra (*Amos iii*). » « Novit enim Dominus eos qui sunt ejus. » Et vias, inquit, illius totiusque vitæ gressum abominationesque, et ponam maculas in medio ejus, ut ante oculos peccatricis, quæ pro sanitate punitur, pristina peccata ponantur. Cum-

que hoc fecerit Dominus, scient qui cruciati sunt, quod ipse sit Dominus. Hoc ipsum sonat, et illud testimonium : « Ulciscar Jacob secundum vias suas, et juxta adinventiones ejus reddam illi (*Osee. xii*). »

« Hæc dicit Dominus Deus : Afflictio una, afflictio « ecce venit, venit finis, venit finis. Evigilavit adversum « te, ecce venit. Venit contractio super te, qui habitas « in terra. » Dicit autem quod extremum peccatorum terræ Israel tempus advenerit, ut jam non effugiat sententiam Dei, quam longo tempore merebatur. Et quia necdum compleverat peccata sua, propterea differre- batur supplicium, secundum illud quod scriptum est : « Necdum enim completa sunt peccata Amorrhæorum (*Gen. xv*). » Unde et Dominus ad Judæos : « Et vos, ait, implete mensuram patrum vestrorum B (*Math. xxiii*). » Venit tibi ergo miseria, venit afflictio, venitque captivitas, et ne putes me rursus futura minitari, ostendo digito atque demonstro. « Ecce finis venit, venit finis. » Qui hucusque dormire videbatur tibi et quiescere, evigilavit contra te repente atque surrexit : « Venit contritio, » quæ in Hebraico dicitur *séphphira*. Quam semper pavida tibi venire metuebas, id est, ordo contextusque malorum omnium. Porro quod dicitur : « super te, qui habitas in terra, » juxta illud Apocalypsis Joannis debemus accipere : « Væ super omnes, qui habitant in terra (*Apoc. viii*); » sanctus enim non est habitator terræ, sed advena atque peregrinus, dicitque advena sum et peregrinus, sicut omnes patres mei. Quamobrem et Abraham Hebræus, id est, peregrinus C transitorque memoratur, de præsentis sæculo ad futura transire festinans. Possumus hunc locum et spiritaliter interpretari contra populum Judæorum super quem venit finis et consummatio, « a sanguine Abel justî usque ad sanguinem Zachariæ filii Barachæ, quem interfecerunt inter templum et altare (*Math. xxiii*). » Quandiu enim non miserunt manus in filium Dei, dormitavit eis Domini sententia et dilata est. Quando vero interfecerunt hæredem, ut periret hæreditas, tunc evigilavit adversum eos atque surrexit omnis ordo miseriarum et perplexio, quia non quæsierunt cœlestia, sed terræ hæerere cupierunt.

« Venit tempus, prope est dies occisionis, et non D « gloriæ montium. » Occisionis autem tempus et famis, nunc quoque in Judaico populo comprobatur non habente prophetas nec verbum Dei, quo anima credentium pascitur : Montes autem magistros intellige, qui habent notiã Scripturarum. De quibus et in alio loco dicitur : « Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis (*Psal. lxxv*). » Porro Septuaginta qui dixerunt, « non cum perturbatione, et non cum doloribus, » illud significant, quod tantam habebant ignorantiam Dei, et animi cæcitatem, ut nec turbentur in sceleribus suis, nec pœnitentiæ dolore crucientur.

« Nunc de propinquo effundam iram meam super « te, et replicabo furorem meum, et judicabo te juxta « vias tuas. Et jam ponam (siye dabo) tibi omnes

« abominationes tuas. » Si a quinto anno transmigratio regni Jechonix usque ad nonum annum regni Sedechie, quando venit Nabuchodonosor et obsedit Jerusalem, supputare voluerimus, tres anni erunt medii. Unde recte dicitur. « Nunc de propinquo effundam iram meam in te (vel super te). » Nequaquam tibi ventura predicam, nec comminabor, quæ longe post futura sunt. Nunc complebo in te furorem meum. Qui furor et ira non absque iudicio est. Sed ut reddat vias tuas in caput tuum, et omnes abominationes tuas sentire te faciat. Possumus autem et de extrema captivitate dicere, quod post interfectionem Christi, quando venit eis finis et evigilavit adversum eos peccatum, impletum est illud quod scriptum est: « Nunc pervenit in eos ira Dei in finem. » Quando a Tito et Vespasiano Jerusalem circumdata est, et advenit desolatio ejus, et impletum est: « Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta (Matth. xxiii). » Tunc iudicati sunt juxta vias suas et blasphemias quibus Dominum negaverunt, et senserunt furorem Dei, et omnis indignatio ejus super illos effusa est, receperuntque scelerata sua ut permaneat desolatio templi usque ad consummationem.

« Et non pareat oculus meus neque misereor, sed vias tuas imponam tibi et abominationes tuas in medio tui erunt, et scietis quia ego Dominus percussens. » Causas severitatis et austeritatis, sive ut heretici putant crudelitatis Dei, quod non parcat oculus ejus nec misereatur, subiecit dicens: « Vias tuas dabo tibi, et abominationes tuas in medio tui erunt. » Ut sentias quæ fecisti, et videns abominationes tuas vel in conspectu tuo, vel in medio omnium positas emendes errorem poenitentiae, et recedens a pristinis operibus, cum oderis, quæ fecisti, tunc sentias quod ipse sit Dominus, qui ideo percussit ut emendet, et castigat omnem filium quem recipit (Hebr. xii).

« Ecce dies, ecce venit, egressa est contractio, floruit virga, germinavit superbia, iniquitas surrexit in virga impietatis, non ex eis, et non ex populo, neque ex sonitu eorum, et non erit requies eis. Venit tempus, appropinquavit dies. Qui emit, non lætetur; et qui vendit, non luceat: quia ira super omnem populum ejus. Quia qui vendit, ad id quod vendidit non revertetur, et adhuc in viventibus vita eorum. Visio enim ad omnem multitudinem ejus non regredietur. Et vir in iniquitate vite suæ non confortabitur. » (Hieron.) Contracta est, inquit, dies, et abbreviata, instatque vicina captivitas, floruitque virga, quæ multo vobis tempore minabatur, et de flore fructum plagarum paritur, superbia vestra germinavit, quod merebamini, ut super virga impietatis vestræ, qua subjectos vos impie cædebatis, consurgat iniquitas, quæ non est ex miserabili populo neque ex his qui instat brutorum animantium dicuntur a magistris, neque ex clamore eorum et sonitu quo frustra vociferantur a sacerdotibus Pharisæisque seducti ut consona voce

A clamarent et dicerent: « Crucifige! crucifige talem! » Unde non eis erit requies, sed æterna captivitas. Porro Septuaginta juxta illum sensum in quo scribitur: « Neque enim scitis quid ventura dies pariat, » dixerunt: « Ecce dies parit, quod multo ante conceperat; venitque finis, et egressa est complexio, quæ mala vestra omnia complectatur et teneat. In eo autem, quod et ipsi similiter transtulerunt, floruit virga, illo testimonio uti possumus. « Ne auferas virgam a filio tuo (Prov. xiii). » Et Apostolus: « Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate et spiritu mansuetudinis (I Cor. iv)? » Sed et Deus ore Psalmistæ resonat: « Visitabo in virga iniquitates eorum, et in flagellis peccata eorum. Misericordiam autem meam non dispergam ab eis (Psalm. lxxxviii). » Ideo ergo Dominus visitat et percussit, ut moriatur et pateat omnis superbia, quæ diu jacebat inclusa, et suscitetur injuria contra ortam et germinantem superbiam, conteraturque fortitudo iniqui, non cum perturbatione, neque cum festinatione. Finis enim florentis virgæ sanitas est atque correptio, quæ non eorum merito venit, qui corripuntur, nec pulchritudine, quam in se non habent, sed misericordia Domini. Locus difficilis et inter Hebraicum et Septuaginta multum discrepans, quibus pleraque de Theodotionis editione addita sunt, ut aliquam habere consequentiam viderentur: « Venit tempus, appropinquavit dies. » Non solum ad Jerusalem dicitur, quod venerit ei tempus captivitatis, et appropinquaverit dies quo Babylonio sit vallanda exercitu, sed et ei, qui extractis et dilata-tis horreis exsultabat, Dominus loquitur: « Stulte, hac nocte auferetur a te anima tua. Quæ autem præparasti cujus erunt (Luc. xi)? » Unde et Apostolus: « Tempus, ait, abbreviatum est. » Et in alio loco: « Præterit enim figura hujus mundi (I Cor. vii). » Notandumque quod non in futurum distulerit, sed de præsentibus dixerit, præterit. Et quotidie labitur figura mundi. Nunquam enim in eodem statu permanet, sed semper crescentium et decrescientium figura prætervolat et mutatur. Unde et Dominus: cælum, inquit, et terra præteribit. Sin autem hæc quibus omnia, quæ in mundo sunt continenter prætererant, atque pertranseunt, quid potest in humanis rebus esse perpetuum? « Qui emit, non lætetur; et qui vendit, non luceat. » Naturale est in possessionum emptione lætari, in venditione lugere. Cum autem instet servitus atque captivitas, et gaudium et tristitia, in utroque sunt vana. Unde et Apostolus: « Tempus abbreviatum est. De cætero, qui habent uxores sic sint, quasi non habeant, et qui flent, tanquam non flent. Et qui gaudent, tanquam non gaudeant. Et qui emunt, quasi non possideant; et qui utuntur mundo isto, quasi non utantur (I Cor. vii). » Nam et diluvium ementes oppressit, atque vendentes, ut Dominus loquitur in Evangelio: « Quia ira super omnem populum ejus. » Hoc in Septuaginta non habetur, pro populo potest multitudo et turba juxta Hebraicum accipi. Hoc

enim significat amona. Causaque perspicua est, quod idcirco qui emit, gaudere non debeat, et qui vendit lugere desistat, quia ira Dei in brevi ventura sit super omnem multitudinem terræ Judææ, sive Jerusalem. Ex superioribus enim intelligitur in quibus scriptum est :

« Hæc dicit Dominus Deus Israel. Qui vendit, ad id quod vendidit non revertetur. » Juxta Hebraicum morem loquitur. Omnis enim emptio ad venditorem revertebatur quinquagesimo anno emissiois, qui apud illos vocatur jubileus. Ante igitur quam annus remissionis adveniat, quando possessiones ad priores dominos revertuntur, ingruet captivitas, quæ omnem urbem auferet consuetudinem. Porro quod Septuaginta transtulerunt, quia qui emet, ad venditorem non revertetur, cum juxta historiam penitus non cohæreat, juxta anagogen hunc sensum habere potest, ut dicamus eum, qui hæretico fuerat errore deceptus, cum intellexerit magistri fraudulentiam, nequaquam reverti ad venditorem, id est, ad magistrum, sed eum despiciere atque contemnere. « Et adhuc in viventibus vita eorum, quia visio ad omnem multitudinem ejus non regredietur. » Quomodo possessio non revertetur ad priorem dominum, eversione urbis instante, sic visio et conminatio prophetalis, quæ ad omnem multitudinem urbis dirigitur, nequaquam regredietur, et irrita fiet, sed rebus exhibetur viventibus adhuc his ad quos prophetæ sermo dirigitur. Hoc autem ait, ut ostendat imminuentem captivitatem, ne secundum consuetudinem dicerent, Visio hæc in longos dies erit, et post tempora multa complebitur. Possumus et hoc dicere, quod postquam recesserit a Judæis visio prophetalis. « Lex enim et prophetæ usque ad Joannem Baptistam (Matth. xi), » post interfectionem Salvatoris nequaquam regredietur ad eos, nec ultra habere mereantur prophetas, significanterque ad omnem, inquit, multitudinem visio non regredietur. Ergo regredietur ad eos qui ex Judæis Domino crediderunt, Apostolos videlicet, et reliquias populi Judaici, quæ ex Israel salvæ factæ sunt. Sed nec isti duo versus habentur in Septuaginta editione : « Et vir in iniquitate vitæ suæ non confortabitur. » Septuaginta : « Et homo in oculis vitæ suæ non obtinebit. » Et est sensus juxta Hebraicum : Non proderit homini iniquitas sua, nec ei præbebit aliquam fortitudinem. Juxta Septuaginta : Et homo quod desideravit, quod in mundo putavit esse pretiosum, non obtinebit, sed libertate pereunte, amittetur omne quod pulchrum est. Ambiguitas autem litterarum Hebraicarum iod et vau, quæ tantum magnitudine discernuntur, fecit alios iniquitatem, alios oculos interpretari.

« Canite tuba, præparentur omnes. » De tuorum clangore et sonitu in multis locis legimus, ut ibi : « Sicut tuba, exalta vocem tuam (Isa. LVIII); » et alibi : « Clangite in neomenia tuba in insigni die solemnitatis vestræ (Psal. LXXX); » et in Apostolo : « Quoniam ipse Dominus in jussu, in voce archan-

geli, et in tuba Dei descendet de caelo (I Thess. iv). » Et in Evangelio : « Nolite tuba clangere ante vos (Matth. vi). » Et tubas ductiles atque argenteas Numerorum narrat historia (Num. x), quæ sermone prophético comparantur et doctrinæ apostolicæ. Præcipiturque nunc, ut omnes ad signum clangoris et buccinæ præparentur ad bella. Juxta præsentem autem sensum jubentur per ironiam, hi qui huic officio mancipati sunt, tuba clangere, ut omnes contra Babylonium parentur exercitum.

« Et non est, qui vadat ad prælium. Ira enim mea super omnem multitudinem ejus. » Et hæc in Septuaginta non habentur. Præceperat Deus ut tuba canerent ad exercitum præparandum, qui Babyloniorum posset resistere fortitudini, sed nihil profuit imperasse, cum non sit in populo, qui audeat ad bella procedere. Idcirco autem enervatus est populus, et caret viribus præliandi, quia omnis ira Dei super omnem multitudinem ejus, subauditur, Hierusalem urbis, sive terræ Judææ. Sed et in nostra terra et Hierusalem, quando nos vel persecutio publica, vel variorum incentiva vitiorum superare nituntur, frustra magistri canunt tuba et præparare nos ad bella festinant, cum nulla sit in populo fortitudo, quæ idcirco subtracta est, quia iram Domini præsentia meruere peccata.

« Gladius foris, pestis et fames intrinsecus. Qui in agro est, gladio morietur; et qui in civitate, pestilentia et fame devorabuntur. Et salvi erunt qui fugerint ex eis. Eruntque in montibus, quasi columbæ convallium omnes trepidi unusquisque in iniquitate sua. » Tres autem partes aliorum, qui in urbe pestilentia et fame moriantur, et aliorum quos gladius foris interficiet, et eorum, qui captivitatem fuga evaserint, supra legimus. Quorum, qui salvus fuerit transibit ad montes, et instar mussitantium columbarum sua trepidus peccata deslebit. Tropologice vero sic intelligendum : quod qui in agro et campo est, extra fines Dominicæ civitatis, quæ interpretatur Ecclesia, adversarii munerone feriat. Qui autem in civitate egerit negligenter nec præparaverit sibi cibos, de quibus in Proverbiis scriptum est : « Qui operatur terram suam saturabitur panibus, » iste fame morietur et pestilentia. Pauci hi qui vel hæreticorum gladium, vel desiderii suæ famem mortemque vitaverint, non salvabuntur nisi in montibus et nisi assumpserint alas columbæ, et avolaverint et requieverint. Quæ columbæ quandiu in vallibus sunt trepidant, et ad singula reformidant, quarum præcipitur imitari innocentiam. Et de quibus in psalmo scriptum est : « Si dormitis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, et posteriora dorsi ejus in pallore auri (Psal. LXVII). In cujus specie descendit Spiritus sanctus et mansit super Dominum Salvatorem.

« Omnes manus dissolventur et omnia genua fluent aquis, et accingent se ciliciis, et operiet eos formido. » Pro genibus aquis fluentibus Septuaginta transtulerunt : « femora polluentur in-

more. » Cum autem omnes trepidaverint, et ad montana confugerint, manus omnium dissolventur, et nullus contra hostes poterit resistere; pavorisque magnitudine urina polluet genua, nec valebit profluentes aquas vesica cohibere. Accingent se ciliciis et tremor omnia possidebit. Hoc in illo populo factum est, non solum sub Babyloniis, sed et sub Romanis, quando pervenit in eos usque ad finem ira Dei. Cæterum et in nostra Judæa, in qua est Domini confessio, quando multiplicatæ fuerint iniquitates, et refrixerit charitas multorum, omnes manus bonorum operum dissolventur, et cuncta genua sive fenora fluent aquis eorum qui illicitos quæsierunt concubitus, et quos in lege fluxum seminis sustinentes et immundos Scriptura cognominat. Unde qui tales sunt debent se accingere ciliciis pœnitentiæ et venturum iudicium formidare, quod qui fecerit merebitur Isaiam audire, dicentem : « Confortamini manus dissolutæ, et genua debilia roboramini (Isa. xxxv). »

« In omni facie confusio et in universis capitibus calvitium. » Rubor vultus pudoris indicium est, conscientia peccatorum lucet in facie, spesque salutis est, quando delictum sequitur verecundia. Unde ad eam, quæ duro corde in suis peccatis gloriabatur, dictum est : « Facies meretricis facta est tibi, nescis erubescere (Jer. iii). » Calvitium quoque capitis luctum significat, quando perdit decorem cæsaries et pulchritudinem comarum amittimus. Denique ad Jerusalem dicitur : « Pro ornamento capitis tui habebis calvitium propter opera tua (Isa. iii). » Et idem propheta : « Summa, laquit, capita in omni loco attondeatur, et omnis barba radetur (Isa. xv). » Michæas quoque ad eandem Jerusalem : « Decalvare, ait, et tondere super filios deliciarum tuarum, dilata calvitium tuum, sicut aquila (Mich. i). » Et super mortuis jubetur fieri calvitium. Soli autem sancti, hoc est, Nazaræi, et qui ad pontificatum Domini pervenire mereantur, non radunt capita sua. Neque enim habent mortis opera, nec immundi sunt, quia Nazaræi, id est, sancti Domini sunt. Quod si juxta eos quispiam fuerit mortuus, omnes dies pristini non reputabuntur sanctificationis eorum. Samuel Dei sanctus erat, et propterea æterna capitis ornamenta possedit, audivitque illud de Cantico canticorum : « Cincinni tui nigri sicut corvus. » Porro Samson, quia perdidit comam, perdidit fortitudinem (Judic. xvi), paulatimque renascentibus capillis vires redire pristinae, ut plures multo moriens, quam vivus occideret. Elisæus, licet corporis haberet calvitium, tamen quia Nazaræus Domini erat, cincinnis capitis fruebatur (IV Reg. ii). Unde pueri, quia parvuli erant, et nequid ad ætatem viri pervenerant, imitantes calvitio ejus atque dicentes : « Ascende calve, ascende calve, » ferarum laniati sunt morsibus, quarum saltus ac silvæ sunt habitaculum.

« Argentum eorum foris projicietur, et aurum eorum in sterquilinum erit. » Septuaginta. Argentum eorum in plateis projicietur, et aurum eorum

A contemptui erit. Fuga et captivitate cogente divitias; et auri argentique pondera projicient in plateis, suas tantum animas servare cupientes, ne sint ponderi quæ prius fuere luxuriæ. Alioquin et juxta anagogen captivorum atque fugientium de Jerusalem. Omne argentum projicietur in plateis, in lata et spatiosa via, quæ ducit ad mortem, quia angustam salutis semitam reliquerunt. Sed et omne aurum erit contemptui, vel in sterquilinum atque immunditiam reputabitur, non enim potest habere munditiam, quod extra Domini Ecclesiam est.

« Argentum eorum et aurum eorum non valebit liberare eos in die furoris Domini. » Nulli enim dubium quin obsidionis et famis tempore, aurum et argentum esurientes non liberet, et illi pretiosissimo metallo dentes instar durissimi lapidis retundantur. Denique sequitur :

« Animam suam non saturabunt, et ventres eorum non implebuntur. » Præsentibus malis didicimus multos divites inter sericum, gemmas et auri argentique pondera egestate confectos, habuisse exitum mendicantium. Argentum autem et aurum eorum, qui extra Ecclesiam sunt, non liberare animas possidentium in die furoris Domini, sed æternam eos habere famem et inani ventre cruciari, ostendit illud testimonium in quo dicitur : « Redemptio anime viri propriæ divitiæ (Prov. xiii). » Propriæ divitiæ sunt, quas nos Christi veritas docuit. Qui præcepit ut faciamus nobis amicos de iniquo mammona (Luc. xvi), qui nos recipiant in æterna tabernacula. « Quia scandalum iniquitatis eorum factum est. » (Hieron.) Ideo, inquit, possidentium aurum et argentum, nec anima saturabitur, nec venter implebitur, quia hoc ipsum aurum et argentum scandalum scelerum eorum factum est. Significat autem idola quæ auro argentoque fabricata suos contemnunt artifices. Pro quo LXX transtulerunt, « Quia cruciatus iniquitatum eorum fuit, » ut in suo iniqui errore crucientur, et se intelligant male Dei manera in blasphemiam convertisse.

« Et ornamentum monilium suorum in superbiam posuerunt. Et imagines abominationum suarum et simulacrorum fecerunt ex eo. » Quæ ego, inquit, dederam in ornamentum possidentium, atque divitiarum, illi verterunt in superbiam, ut de quibus poterant per elemosynas et bona opera suam animam liberare ex illis haberent materiam arrogantia. Denique ex auro argentoque fecerunt idola, et mea munera in dæmonum simulacra verterunt. Facilis autem tropologia quod aurum et argentum scensus, et eloquia Scripturarum quæ electa sunt mundi, et quæ nobis in ornamentum data sunt, hæretici posuerunt in fomentum, et materiam superbiæ, et imagines diversorum dogmatum et abominationum atque offenculorum suorum fecerunt ex eis, ut per quæ poterant colere et adorare Deum, ex eis Deum offenderint.

« Propter hoc dedi eis illud in immunditiam, et dabo illud in manus alienorum, ad diripiendum, et

impis terræ in prodam, et contaminabunt illud. » A
Quia ex auro et argento et ornamenti moniliu,
quæ dederam eis, imagines sibi abominationum sua-
rum simulacrorumque sperant, propterea dedi eis
illa in immunditiam et in stercore. Pro quibus Sym-
machus interpretatus est *nauoam*, volens idolorum
sonles exprimere. « Et tradam, inquit, ea in manus
hostium, ut diripiant omnia, » et non tam contami-
nent, quam contaminata esse demonstram, quæ prius
vilebantur esse sanctissima. Nos quoque tradimur
in manus inimicorum et alienorum a Deo, quando
facimus ornamenta nostra simulacra dæmonum, et
omnis gloria nostra possidetur ab impiis, sive pos-
sidentibus terræ, ut nos sæpe subiciant potestati.

« Et avertam faciem meam ab eis, et violabunt
« arcum meum, et introibunt in illud emissarii, B
« et contaminabunt illud. » Cum, inquit, propter su-
periores causas abominationum populi, avertero fa-
ciem meam ab eis, et nequaquam eos dignos meis
oculis iudicavero, tunc violabunt arcum meum;
quod significat sancta sanctorum. Pro quo Septua-
ginta posuere: Et irrupent in ea impii et pestilen-
tes terræ, quæ exceptis sacerdotibus soloque ponti-
fice, nullus alius audebat intrare, quod scimus et a
Babyloniis et a rege Antiocho Cæsarque Pompeio, et
ad extremum factum esse sub Vespasiano et Tito,
quando templum captum atque subversum est, et
omnia perpetrata quæ sequens prophetæ sermo
complectitur. Ad nostra quoque mala opera avertit
Deus faciem suam. Et quia aversa est facies, ideo
Dei violatur arcum, ut pro sacerdotibus et sanctis
Dei pestilentes ingrediantur, et universa contami-
nent, ut qui locus esse debuit sanctitatis, fiat locus
immunditiæ, juxta illud evangelicum: « Domus Pa-
tris mei, domus orationis vocabitur, vos autem fe-
cistis illam speluncam latronum. »

« Fac conclusionem, quoniam terra plena est judi-
« cio sanguinum, et civitas plena iniquitate. » Igi-
tur, o propheta, iram meam super terram Judæam
et super urbem Jerusalem brevi sermone concludo,
ut quomodo terra plena iudicio sanguinum, omnes
enim in sanguine iudicantes fundentes innoxium
sanguinem, quod et in Nabuthæ persona fecisse Ju-
dæos Scriptura commemorat, sic ipsorum quoque
fundatur cruor, et plena iniquitatis civitas demon-
stretur. Nam et sub Manasse repleta est urbs Jerusa-
lem a porta usque ad portam sanguine prophetarum.
Venietque eis conclusio et porturbatio atque
confixio, ut nullus de imminenti miseriis possit
evadere.

« Et adducam pessimos de gentibus, et posside-
« bunt domus eorum. » Pro sacerdotibus et propheta-
tis pessimos cunctarum gentium adducam Babylo-
nios, ut domus vestras possideant, vosque subiciant
servituti. Sed et nostras domus, id est animas,
templum enim Dei sumus, et Spiritus sanctus habi-
tat in nobis, possidebunt pessimi dæmones, si fue-
rit terra nostra plena sanguinibus, et habitatio
plena iniquitatis.

« Et requiescere faciam superbiam potentium, et
« possidebunt sanctuaria eorum, » Propterea pes-
simi gentium possidebunt domus potentium et su-
perborum, et obtinebunt sanctuaria eorum, quia lo-
cum sanctimonie spurcus ingreditur, et sua cum
contaminat immunditia. Significanter autem, quia
polluta fuerant sancta Dei, et violata arcum est,
nos dixit, possidebunt sanctuaria mea, sed sanctua-
ria eorum, quia post contaminationem mea esse
ceasaverunt.

« Angustia superveniente, requirent pacem, et non
« erit. » Quæret autem pacem et non inveniet, qui au-
divit ab apostolis: « Pax huic domui (Matth. x), » et
non servavit eam; nec fecit in sua mente requiescere,
sed malis fugatam operibus non potest invenire.
« Ipsa est enim pax quæ exsuperat omnem sensum, »
et quam ad Patrem victor ascendens Salvator aposto-
lis dereliquit (Joan. xiv).

« Conturbatio super conturbationem veniet, et au-
« ditus super auditum. » Quomodo sanctus dicitur:
« Gaudete, iterum dico: Gaudete; » et de ipsis scriptum
est: « Ibunt de virtute in virtutem, » ut presentia bona
futuris bonis cumulent: sic et his, super quos venit
angustia, et qui quæsierunt pacem, et non invenerunt
eam: « Veniet conturbatio super conturbationem, »
sive vix super vix, juxta quod in Apocalypsi scriptum
est: « Vix unum abiit, et vix alterum venit (Apoc. ix.) »

« Et auditus veniet super auditum, augeturque ve-
« per nuntium, » juxta illud beati Job: Cum adhuc
nuntius loqueretur, venit alius nuntius mala augens ma-
lis; et appropinquantibus Babyloniis fremitum turbam-
que describens, subjungit:

« Et quærent visionem de propheta, et lex peribit
« a sacerdote, et consilium a senioribus. » Proprie
singula quærentur a singulis, vaticinium futurorum
quæritur a propheta. Legis interpretatio sacerdotis
officium est, prudens consilium ætas matura perqui-
ret, juxta illud quod scriptum est: « In consilio ju-
storum et congregatione magna opera Domini (Psal.
cx). » Hæc autem non solum in illo tempore quando
Babyloniis contra Jerusalem veniebat exercitus. A
prophetis, sacerdotibus, et senioribus quærebantur;
sed quotidie in ecclesiis requiruntur; quæ si visio-
nem, legem consiliumque perdidissent, frustra pro-
phetas et sacerdotes et seniores habere se jactant.

D
« Rex lugebit, et principes induentur mœrore. »
Luxisse autem Sedeciam, et omnes principes populi
Judæorum fuisse mœrore confectos, sancta Scriptura
commemorat. Possumus autem, quanquam hoc prima
fronte videatur esse blasphemum, regi lugentem
nostra vitia atque peccata Christum dicere, qui lo-
quitur in Psalms: « Quæ utilitas in sanguine meo, dum
descendo in corruptionem (Psal. xxix)? » Et appro-
pinquans Jerusalem, flevit super eam et dixit: « Jeru-
salem, Jerusalem, quæ occidit prophetas, et lapidas
missos ad te, quoties volui congregare filios tuos;
sicut gallina congregat pullos suos sub alas suas, et non
lulistis (Matth. xxiii)! » Principes quoque vel in bona
partem apostoli erunt, qui lugent peccatores; vel in

contrariam illi quibus dicitur : « Audite verbum Domini, principes Sodomorum (*Isa. 1*). » « Indueturque, » juxta Septuaginta, « interitu, qui non habet armaturam Dei, nec indutus est Christo. » Quotquot enim in Christo baptizati sunt, Christum induerunt (*Gal. 3*). » « Et manus populi terræ conturbabuntur. » Sive, juxta Septuaginta, « dissolventur. » Quando visio non fuerit in propheta, et legis scientia in sacerdote, et consilium in senibus, rexque luxerit, et princeps fuerit in mœrore sive in interitu, consequenter et populi manus conturbabuntur suum perdetes ordinem, sive dissolventur, antiquam fortitudinem non habentes. Pulchreque non populus Dei dicitur, ejus turbabuntur manus, et ejus non est municipatus in celo, sed populus terræ, de quo scriptum est : « Recedentes a te super terram scribentur. »

« Secundam viam eorum faciam eis, et secundam » judicia eorum judicabo eos, » sive, ut Septuaginta transtulerunt, « ulciscar oos. » Peccatoribus reddit Deus juxta vias suas, ut teneant judicii veritatem. Ceterum in sanctis excedit modum clementiæ. « Neque enim condignæ sunt passionis temporis hujus ad futuram gloriam quæ revocabitur in nobis (*Rom. viii*). Stipendia enim peccati mors, » quam recipit peccator juxta vias et opera sua. Ceterum justorum virtus fruitur Domini largitate, de qua Paulus loquitur, « Donum Dei vita æterna. » Quodque addidit : « Et secundum judicia eorum judicabo eos, » illud evangelicum sonat : « In quo judicio judicaveritis, judicabitur de vobis. » Et apostolicum : « In quo enim judicio judicas alterum, teipsum condemnas ; eadem enim operaris quæ judicas. » « Et scient quia ego Dominus. » Iste versiculus frequenter in hoc propheta ponitur, quod supplicia atque cruciatus sequitur scientia Dei, ut quem non intelligebant per beneficia, per tormenta cognoscant.

CAPUT VII.

Visio similitudinis Dei ; de effosso pariete, de viris thuribulum tenentibus, et ad orientem solis adorantibus, de applicantibus ramam ad nares suas.

« Et factum est in anno sexto, in sexto mense, in quinta mensis, ego sedebam in domo mea, et senes » « Juda sedebant coram me, » etc. (*Hieron.*) Quinto anno transmigrations Jechoniæ, quarto mense, quinta mensis, superiorem visionem factam ad prophetam legimus. Hæc autem quam nunc exponere volumus, sexto anno ejusdem regis, sexto mense, quinta mensis facta memoratur ; ex quo perspicuum est post annum et duos menses hæc facta quæ scripta sunt, et vel intermissam per annum et duos menses prophetiam, vel per totos quatuordecim menses gesta quæ superior sermo contexit. Sexto autem anno, et sexto mense, et quinta die mensis, qui numeri ad fabricam mundi referuntur, ad carnos sensus qui terrena conspiciunt, et necdum coelestia contemplantur, factam prophetiam non mirabitur, qui ad presbyteros Juda sermonem dirigi intellexerit. E quibus septuaginta tenebant thuribula et viginti quinque in templo adorabant solem, sedebatque propheta in domo sua

fugiens frequentiam multitudinis, et senes Juda sedebant coram eo, vel prophetae verba audire cupientes, vel insidantes sermonibus ejus. Significanterque dicantur senes Juda, ut nihil ad Israel, hoc est ad decem tribus quæ prius captæ fuerant, sed ad eos qui de tribu Juda cum Jechonia ducti erant in captivitatem, dici intelligamus.

« Et cecidit super me ibi manus Domini Dei, » « vidi, et ecce similitudo quasi aspectus, ignis ab aspectu lumborum ejus, et deorsum ignis, et a lumbis » « ejus. Et sursum quasi aspectus splendoris, ut visus electri. » Manus autem *εραπεικον*, id est opera, significat, ut visionis possit sacramenta cognoscere. E hoc considerandum est, quod non ipsas videat veritates, sed similitudinem ignis quia a lumbis usque deorsum ignis apparuit. Et a lumbis sursum quoque aspectus splendoris, ut visio electri, ignis apparuit. Pro splendore qui in Hebraico dicitur *zor*, auream Theodotio transtulit, ut in supernis Dei refrigeria demonstraret. Denique et in Regum volumine (*III Reg. xix*) beatus Elias adventum Domini non in tempestate contemplatur et turbine, non in ignis ardoribus, sed in aspectu aure tenuis atque lenissimæ, ut Dei omnipotentis mansuetudinem comprobaret. Opera autem cœlitus quæ significantur in lumbis usque deorsum igne purgantur, et opera virtutum quæ a lumbis ad superiora consurgunt, splendorem habent atque fulgorem, et tamen nec ignis usque ad pedes dicitur, nec splendor electri usque ad caput, sed deorsum, et sursum, ut tam in peccatoribus, quam in sanctis pro diversitate meritorum, alius usque ad illud et illud membrum, alius usque ad illa et illa perveniat. Et quomodo qui sanctitudinis perfectionem tenent, ad verticem usque perveniunt, sic qui in peccatorum profundo sunt, plantas igneorum pedum tenere credendi sunt.

« Et emissa similitudo manus apprehendit me in » « cincto capitis mei. » Et hic similitudo manus non ipsa manus extenditur, neque enim in Deo aliquid corporale est, videturque manus, ut membrum humani corporis atque consueti nequaquam terreat eum qui assumitur atque comprehenditur. Si enim in colubri, vel in qualibet alia bestiarum similitudine tetigisset prophetam, ipsa dissimilitudo membrorum terrisset assumptum. Parsque comprehenditur capillorum, quia totius apprehensionem capitis humana natura non sustinet. Pro « cincto » Septuaginta *εραπεικον*, id est « simbriam, » interpretati sunt. Quorum alterum in capillis, alterum in vestibus accipi solet.

« Et elevavit me spiritus inter terram et cœlum. » Primum similitudine manus apprehenditur, postea elevatur a spiritu, qui spiritus non eum statim ad cœlum levat, sed inter terram et cœlum, ut terrena interim derelinquens festinet ad cœlum. Possamus autem et hoc dicere, quod propter bona opera propheta similitudine manus Dei apprehensus sit, et propter scientiam rerum spiritualium elevetur a spiritu.

« Et adduxit me in Jerusalem in visione Dei juxta » « ostium interius, quod respiciebat ad aquilonem, ubi

erat statuum idolum zeli ad provocandam æmulationem. Et ecce ibi gloria Dei Israel, secundum visionem quam videram in campo. » Quando dixit, « adduxit me in Jerusalem, in visione Dei, » ostendit se non in corpore, sed in spiritu esse translatum. Juxta quam visionem possumus et cætos, et profunda maris, et inferna conspiciere, dum rationes singulorum cogitatione complectimur. Primum autem venit ad vestibulum, quod respicit ad aquilonem, ut ibi videat statuam idoli zeli, ad provocandam æmulationem, ut de illo loco possit ad interiora penetrare, et cernere reliqua quæ postea describuntur. Statuam autem idoli Baal in templo Dei positam narrat historia. Pulchreque appellatur idolum zeli, quia ad æmulationem et zelum Dominum provocat, juxta illud quod in Deuteronomio dicitur : « Ipsi me provocaverunt ad zelum in eo qui non erat Deus, Et ego provocabo eos ad zelum in gente quæ non est (Deut. xxxii). » « Emissa, inquit, similitudo manus apprehendit me in cincinnis capitis mei. Et elevavit me spiritus inter terram et cælum, et adduxit in Jerusalem in visione Dei juxta ostium interius quod respiciebat ad aquilonem, ubi erat statutum idolum zeli, ad provocandam æmulationem. » (Greg., lib. xxxi. Moral., cap. 39.) Quid est enim cincinnus capitis, nisi collectæ cogitationes mentis, ut non sparse defluant, sed per disciplinam constrictæ subsistant? Manus ergo desuper mittitur, et propheta per cincinnum capitis, elevatur, quia cum nostra mens sese per custodiam colligit, vis superna sursum nos ab infimis trahit. Bene vero inter terram et cælum sublatus se asserit, quia quilibet sanctus in carne mortali positus, plene quidem adhuc ad superna non pervenit, sed jam tamen iniqua dereliquit. In visione vero Dei in Jerusalem ducitur, quod videlicet unusquisque proficiens per charitatis zelum qualis debeat esse Ecclesia contempletur. Bene quoque additur, quia « juxta ostium interius ductus est, quod respiciebat ad aquilonem. » Quia nimirum sancti viri dum per aditum internæ contemplationis aspiciunt, plus prava intra Ecclesiam fieri quam recta deprehendunt, et quasi in aquilonis parte oculos, id est, ad solis sinistram sicut, quia contra vitiorum frigora charitatis se stimulis accendunt. Ubi et recte subjungitur : « Quia et illic erat statutum idolum zeli ad provocandam æmulationem. » Dum enim intra Ecclesiam sanctam a nonnullis specie sola fidelibus rapinas, et vitia perpetrari considerant, quid aliud quam in Jerusalem idolum vident? Quod idolum zeli dicitur, quia per hoc contra nos æmulatione superba provocatur, et tanto districtius delinquentes ferit, quanto nos charius Redemptor amat. Hypocritæ igitur, quia cogitationes mentis non colligunt, per cincinnum capitis minime tenentur, et qui sua nesciunt, commissorum sibi quando delicta deprehendunt? Hi itaque torpent a cælestibus, ad quæ flagrare deberant, et flagrant terrenis rebus anxie, a quibus laudabiliter torpuissent. Postposita quippe cura filiorum, sæpe eos videas se contra pericula immensi la-

A boris accingere; transmeare maria, adire judicia, pulsare principatus, palatia irrumperere, iurgantibus populorum canis interesse, et terrena patrimonia laboriosa observatione defendere. Quibus si fortasse dicatur, Cur ista vos agitis, qui ærenum reliquistis? respondeat illico Deum se metueret, et idcirco tanto studio defendendis patrimoniis insudare.

« Et dixit ad me : Fili hominis, leva oculos tuos ad viam aquilonis. Et levavi oculos meos ad viam aquilonis. Et ecce ab aquilone portæ altaris idolum zeli in ipso introitu, » (Hier.) Dixit, inquit, ad me vel gloria Dei quam in campo videram, vel spiritus qui me inter cælum levavit ac terram. Locutusque fecit mihi postquam me transtulit in Jerusalem, et scivit vel urbem vel templum videre. Et imperavit ut levarem oculos ad viam aquilonis. Ibi enim statua Baal posita erat, quam vocat idolum zeli in ipso portæ introitu. Qui autem idolum zeli sive possidentis ad gloriam Dei vel ad spiritum referunt, impie faciunt, personam idoli Dei majestate mutantes.

« Et dixit ad me : Fili hominis, putasne vides tu quid isti faciant, abominationes magnas quas domus Israel facit hic, et ut procul recedam a sanctuario meo? Et adhuc conversus, videbis abominationes majores. » Ne me, inquit, putes injuste templum deserere et subvertendam relinquere civitatem, aspice quæ in templo faciunt. Cumque illa conspexeris, non putes finem esse scelerum, adhuc majora conspicias. Quod quidem potest et de nostra Jerusalem nostroque templo intelligi, quando in exemplum Ophni et Phineas idolorum scelera operamur in tabernaculo Dei, et fornicamur cum his qui se militia et ministerio Dei voverint. Et sacrificiorum ejus primitiva decerpimus, dantes in usum clientum atque famulorum, et omnia lucri causa facimus. Sin autem hæc tam magna sunt quæ videmus, quanto majora æstimanda sunt, quæ humanam effugiunt conscientiam!

« Et introduxit me ad ostium atrii, et vidi et ecce foramen unum in pariete. Et dixit ad me : Fili hominis, fode parietem. Et cum perfodissem parietem, apparuit ostium unum. Et dixit ad me : Ingredere et vide abominationes pessimas quas isti faciunt hic, » etc. Hoc quod transtuli : « Et vidi et ecce foramen unum in pariete, » in Septuaginta non habetur. Et quia omnia quasi in imagine picturaque monstrantur, unum in pariete foramen vidisse se dicit, iuberique sibi ut illud perfodiat, et amplius faciat, quo videlicet aperto foramine, latius possit intrare et videre, quæ foris videre positus non poterat. Per quod ostenditur tam in ecclesiis, quam in singulis nobis per parva vitia majora monstrari, et quasi per quædam foramina ad abominationes maximas perveniri. « Ex fructibus enim arbor cognoscitur (Matth. xii); ex abundantia enim cordis os loquitur (Luc. vi). » Pro signo sunt interioris hominis verba erumpentia. Quomodo libidinosum, quia sua callide celat vitia, interdum turpis sermo demonstrat. Et avaritiam latentem intrinsecus parvula vel cupido significat. Minoribus enim majora monstrantur.

tur, vultuque et oculis dissimulari non potest conscientia, dum luxuriosa et lasciva mens lacet in facie, et secreta cordis, motu corporis et gestibus indicantur.

« Et ingressus vidi, et ecce omnis similitudo reptilium et animalium abominatio, et universa idola domus Israel depicta erant in pariete in circuitu per totum. » Non solum autem idolum zeli stabat in introitu portæ aquilonis, sed et omnes templi partes diversis idolorum imaginibus pingebantur, ut nulla esset bestia quam non parietis pictura monstraret. Hoc in delubris idolorum, fanisque gentilium huc usque perspicimus, quod omnia genera bestiarum adoret stulta religio. Unde et Virgilius ^a :

Omnigenumque (ait) deum monstra, et latrator Anubis, quasi non et illa sint monstra quæ laudat,

Contra Neptunum, et Venerem, contraque Minervam. Possumus et in nostris templis idola monstrare parietibus depicta, quando omnibus vitis subjacemus, et pingimus in corde nostro peccatorum conscientiam, imaginesque diversas. De quibus in Psalmis dicitur : « Domine, in civitate tua imaginem ipsorum dissipabis (Psal. lxxii). » Et in alio loco : « Verumtamen in imagine perambulat homo (Psal. xxxviii). » Quod scilicet nullus hominum sit, qui aliquam imaginem non habeat, sive sanctitatis, sive peccati. Quamobrem furiosis dicitur et iracundis :

« Furor illis juxta similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ, et obturantibus aures suas, quæ non exaudiet vocem incantantium (Psal. lvii). » Et de hominibus nequam : « Generatio viperarum, quis ostendit vobis fugere a ventura ira? » (Matth. iii.)

Et de versipellis ac fraudulentis : « Ite, dicite vulpi huic (Luc. xiii). » Ac de amatoribus seminarum : « Equi insanientes in feminas facti sunt mihi, unusquisque ad uxorem proximi sui hinciebat (Jer. v). » De brutis quoque ac vecordibus : « Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus (Psal. xxxi). » (Græg., Moral. lib. xxvi, c. 6.) Viri autem veraciter sancti, cum flagellari quempiam pro culpa cognoscunt, etsi quædam ejus inordinata corripiunt, ad quædam tamen dolentia compatiuntur. Et sic sciunt tumentia premere, ut sciant etiam cruenta fovere, quatenus in eis dum dura emolliunt, infirma roborentur. At contra arrogantes viri quia charitatis viscera non habent,

non solum non compatiuntur, etiam justis dolentibus, sed eos insuper sub specie justæ increpationis affligunt. Vel si qua in eis sunt parva mala exaggerant, vel ea quæ vere bona sunt, male apud se interpretanda commutant. Quamvis etiam casti doctores sæpe exaggerare soleant delinquentium vitia, et ex quibusdam signis publicis occulta rimari, ut possint ex minimis majora cognoscere. Unde ad Ezechielem dicitur : « Fili hominis, fode parietem. » Ubi mox subdidit : « Et cum perfodissem parietem, apparuit ostium unum. Et dixit ad me : Ingredere et vide abominationes pessimas quas isti faciunt hic. Et

ingressus vidi : et ecce omnis similitudo reptilium et animalium abominatio, et ecce universa idola domus Israel depicta erant in pariete. » Per Ezechielem quippe prepositorum persona signatur, per parietem duritia subditorum. Et quid est parietem fodere, nisi asperis correptionibus duritiam cordis aperire? Quem cum perfodisset, apparuit ostium. Quia cum cordis duritia, vel studiosis perunculationibus, vel maturis correptionibus scinditur, quasi quædam janua ostenditur, ex qua omnia in eum qui corripitur, cogitationum interiora videantur. Unde et bene illic sequitur : « Et dixit ad me : Ingredere et vide abominationes pessimas quas isti faciunt hic. » Quasi ingreditur, ut abominationem aspiciat, qui discossis quibusdam signis exterius apparentibus, ita corda subditorum penetrat, ut cuncta ei quæ illicita cogitantur, innotescant. Unde et subdidit : « Et ingressus vidi, et ecce omnis similitudo reptilium et animalium, abominatio. » In reptilibus cogitationes omnino terrenæ signantur; in animalibus vero jam quidem aliquantulum a terra suspensæ, sed adhuc terrenæ mercedis præmia requirentes. Nam reptilia toto ex corpore terræ inhaerent, animalia autem ventre a terra suspensa sunt, appetitu tamen gulæ ad terram semper inclinantur : reptilia itaque intra parietem sunt, quando cogitationes voluntur in mente, quæ a terrenis desideriis nunquam levantur. Animalia quoque sunt intra parietem, quando et si qua jam justa, si qua honesta cogitantur, appetendis tamen lucris temporalibus honoribusque deserviunt, et per semetipsa quilibet jam quasi a terra suspensa sunt, sed adhuc per ambitum, quasi per gulæ desiderium sese ad ima submitunt. Unde et bene subditur : « Et universa idola domus Israel depicta erant in pariete. » Scriptum quippe est : « Et avaritia, quæ est idolorum servitus (Coloss. iii). » Recte ergo post animalia idola describuntur, quia eisi honesta actione nonnulli quasi a terra se erigunt, ambitione tamen inhonesta se ipsos ad terram deponunt. Bene autem dicitur, « depicta erant, » quia dum exteriorum rerum extrinsecus species attrahuntur, quasi in corde depingitur, quidquid fictis imaginibus deliberando cogitatur. Notandum itaque est, quia prius foramen in pariete, ac deinde ostium cernitur, et tunc demum occulta abominatio demonstratur, quia nihil uniuscujusque peccata prius signa forinsecus, deinde janua apertæ iniquitatis ostenditur. Et tunc deum omne malum quod intus latet aperitur : idcirco ergo etiam doctores graviter solent minuta discutere, ut ab extremis exterioribus ad occulta possint majora pervenire, verba asperæ increpationis movent, ut spinas mortiferæ cogitationis eradicent. Et hæc cum agunt, charitatis amore sapiunt, non inflatione relationis intumescunt. Mori enim pro ipsis parati sunt, quos quasi usque ad mortem severentes affligunt. Servant in cogitatione quod diligunt sumunt

^a Æneid. lib. viii, in descriptione clypei Æneæ.

in specie quod persequuntur, bona prædicantes insi-
perant, mala autem caventes prænuntiant, non ut
Eliu desiderantes exorant, erga commissos sibi non-
nunquam correptione fervent, ac si nullus eos fervor
accendat. Valde enim metuunt, ne si a pravorum cor-
reptione cessaverint, ipsi pro eorum damnatione
ponantur. Et cum ad verba se invectionis inflam-
mant, invitæ quidem ad hæc veniunt, sed tamen hanc
defensionem sibi apud districtum iudicem præparant.

« Et septuaginta viri de senioribus domus Israel,
« et Jezonias Saphan filius stabat in medio eorum
« stantium ante picturas, et unusquisque habebat
« thuribulum in manu sua, et vapor nebulae de thure
« consurgebat. » (*Hieron.*) Quando dicit septuaginta
viro fuisse de senioribus domus Israel, qui tene-
bant thuribula manibus, ostendit multos et alios fuisse
presbyteros qui hoc non faciebant, sed forsitan pec-
catis aliis tenebantur. Unumque nomine Jezoniam
filium Saphan stesisse in medio eorum quasi princi-
pem sceleris eorum atque sacrilegii, qui omnia reli-
gione Dei, idola colebant, et in templo non adorabant
Deum, cuius erat templum, sed picturas parietum. Pul-
chreque dicitur : « Stabat Jezonias filius Saphan, »
id est « iudicii » et condemnationis suæ, « in medio
stantium presbyterorum, » quia et princeps, et hi
quorum princeps erat, firmo in sceleribus stabant
gravi, nec fluctuabant in malo, sed robustissime
persistebant. Vaporque nebulae et confusio ac tur-
binis qui surgebat ex thure offerentium sacrilegia de-
monstrabat. Hoc factum sit eo tempore juxta Mate-
ram; cæterum, et nobis orandum est, ne seniores
domus Israel, septenarium numerum, qui est sanctus,
per septem decades multiplicantes, stent in erroribus
suis, et adorent picturas idolorum, vaporque sacrilegi
ascendat sive consurgat resistens Deo. Quando videri-
mus plebem pessimam congregatam, de qua scriptum
est : « Odivi ecclesiam malignantium (*Psal. xxv*), »
et pejores plebe presbyteros, nequioresque princi-
pem qui præfectus est plebi atque presbyteris, di-
camus Jezoniam stantem ante picturas, et singulos
habere thuribula in manibus suis, non Dei majesta-
tem, sed proprias sententias adorantes, et nequaquam
olorem bonæ fragrantie ad Deum, sed fetorem ad
idola pervenire.

« Et dixit ad me : Certe vides, fili hominis, quæ se-
niiores domus Israel faciunt in tenebris, unusquis-
que in abscondito cubiculi sui. Dicunt enim : Non
videt nos Dominus. Dereliquit Dominus terram
suam, » etc. Ex eo, inquit, quod in templo faciunt
pariter congregati, ostenditur quid in cubiculo suo
unusquisque faciat. Sed secundum anagogen melius
intelligi potest, quod nonnulli principes ecclesiarum
faciant in tenebris, quæ dicitur turpia sunt. Iste est
absconditus cordis homo de quo dicitur : « Ingredere
in cubiculum tuum (*Math. vi*). » Et rursum : « Qui
videt in absconso reddet tibi. » Recolat unusquis-
que conscientiam suam, et opera tenebrarum recor-
detur in tenebris, sciatque scriptum : « Omnis qui
mala operatur, odit lucem, ne arguatur a luce

(*Joan. iii*). » Et in se intelliget illum esse comple-
tum : « Qui inebriatur, nocte inebriatur (*I Thess. v*). »
Quod juxta litteram stare non potest. Quanti enim
in prandiis conviviisque dierum inebriantur! sed
quia ebrietas cordis offendens Deum tenebrarum est,
et non lucis, propterea quicumque inebriatur, nocte
inebriatur. Cum autem seniores domus Israel fece-
runt mala in tenebris et in abscondito cubiculorum
suorum, et putaverint se Deum celare posse, tunc
consequenter dicent : Non videt Dominus nos : dereli-
quit Dominus terram. Multique sunt peccatores et
ambulantes juxta cogitationes suas, qui Deum non
æstimant curare mortalia, nec ad illum nostra vita
pertinere. Certe quando peccamus, si cogitaremus
Deum videre et esse præsentem, nunquam quod ei
displicet faceremus. Porro quod sequitur : « Dereliquit
Dominus terram, » quorundam etiam philosophorum
sententia est, qui ex siderum cursu atque constantia
suspiciantur esse in cælestibus providentiam et ter-
rena contemnere, dum nihil recte, nec juxta ordinem
in terris geritur.

« Et dixit ad me : Adhuc conversus videbis ma-
jores abominationes, quas isti faciunt. Et introdu-
xit me per ostium portæ domus Domini, quod re-
spiciebat ad aquilonem, et ecce mulieres sedebant
plangentes Adonidem. » Quem nos interpretati sum-
mus Adonidem, Hebræus et Syrus sermo *thamuz*
vocant. Unde quia juxta gentilem fabulam in mense
Junio amasius Veneris, et pulcherrimus juvenis oc-
ciscus, et deinceps revivisse narratur, eundem Jun-
nium mensem eodem appellanti nomine, et anni-
versariam ei celebrant solemnitatem, in qua plangitur
a mulieribus quasi mortuus, et postea revivis-
cens canitur atque laudatur. Consequenterque post-
quam principes et seniores domus Israel quid fecerint
in templo ac tenebris cubiculisque monstratum est,
etiam mulierum vitia describuntur, quæ plangunt
amatorum societate privata, et exsultant si eos po-
tuerint obtinere. Et quia eadem gentilitas hujusce-
modi fabulas poetarum quæ habent turpitudinem
interpretatur subtiliter, interfectionem et resurrex-
tionem Adonidis plangit et gaudio prosequens.
Quorum alterum in seminibus quæ moriuntur in
terra, alterum in segetibus quibus mortua semina
renascuntur, ostendi putat. Nos quoque eos qui ad
 sæculi mala et bona, vel contrastantur vel exsultant,
mulieres appellemus molli et effeminato animo, di-
camusque plangere eos Thamuz, ea videlicet, quæ in
rebus mundi putantur esse pulcherrima.

« Et dixit ad me : Certe vidisti, fili hominis, ad-
huc conversus videbis abominationes majores his.
« Et introduxit me in atrium domus Domini interius.
« Et ecce in ostio templi Domini inter vestibulum et
« altare, quasi viginti quinque viri, dorsa habentes
« contra templum Domini, et facies ad orientem. Et
« adorabant ad ortum solis. » Et quia supra legitur
post idolum zeli, quod ad portam aquilonis apparuit :
« Adhuc conversus videbis abominationes majores, »
ostenditurque per parietem picturis omnium bestiarum

quas adorabant septuaginta presbyteri et Jezonias filius Saphan, tenentes thuribula in manibus, secundo dicitur: « Adhuc conversus videbis abominaciones majores his. » Quæ est autem major abominatio superiorum trium scelerum? videlicet quarta quæ sequitur: « Ecce in ostio templi Domini inter vestibulum et altare, quasi viginti quinque viri dorsa habentes contra templum Domini, et facies ad orientem, et adorabant ad ortum solis, » eo quod, contempto Domino, id est creatore, adorarent solem, id est Domini creaturam, præcipiente ipso Domino per Moysen, quod nequaquam in morem gentilium contra orientem Deum adorare deberent, sed in quacunque parte fuisset nobis, sive ad orientem, sive ad occidentem, sive ad meridiem, sive ad septentrionem adorarent contra templum, ubi in sancto sanctorum habitare Dominus credebatur: quod quidem et Danielem in Babylone fecisse legimus (*Dan. vi*), qui apertis fenestris cœnaculi sui adorabat Dominum contra templum quod erat in Jerusalem; hoc juxta litteram fuisse sacrilegii nemo dubitat. Secundum anagogen omnes hæreticos pejores esse prioribus, id est, idolo zeli, pictisque in pariete figuris animantium, planctu Adonidis, per quæ idololatria voluptasque monstratur, ille scire poterit qui intellexerit prophetam, dicentem: « Tu autem odisti disciplinam et projecisti sermones meos post te (*Psal. xlix*). » Et in alio loco: « Vertentur contra me scapulam recedentem (*Jer. ii*). » An ignoramus Marcionem et cæteros hæreticos, qui Vetus laniant Testamentum contempto Creatore, id est justo Deo, alium quemdam bonum Deum colere et adorare, quem de suo corde finxerunt, omnesque nostri temporis hæretici qui Dei filium prædicant creaturam, et tamen adorant cum relicto divinitatis templo et post tergum habito, ipsi confessione sua creaturam adorare se dicunt? Nos autem sic adoramus solem justitiæ, et Deum adoremus in templo Veteris Testamenti, ubi lex et prophetæ, ubi cherubim et propitiatorium est.

« Et dixit ad me: Certe vidisti, filii hominis. Nunquid leve est hoc domui Juda, ut facerent abominaciones istas quas fecerunt hic, quia replentes terram iniquitate conversi sunt ad irritandum me? » Et ecce applicant ramum ad nares suas, etc. Pro eo quod nos diximus: « Et ecce ipsi sicut applicant ramum ad nares suas, » Septuaginta transtulerunt, « et ecce ipsi sicut subsannantes, » quibus de Theodotione additum est: « Extendunt ramum, » ut sit totum pariter, « Et ecce ipsi extendunt ramum quasi subsannantes. » Significat autem viginti quinque viros, qui in quadrum solida statione fundati sunt, et a quinque sensibus per quinquies quinque quadranguli figuram efficiunt. Non solum templum habere post tergum, sed instar idolorum applicare ramum ad nares suas, haud dubium quin palmarum, quas græco sermone baia vocant, ut per hoc eos idola adorare significet. Denique et Job inter cæteras virtutes etiam hoc habuisse se dicit, quod nunquam aspi-

ciens cœlum, et solem, et lunam, et astra fulgentia, osculatus sit manum suam, id est adoraverit creaturam.

« Ergo et ego faciam in furore: non parces oculus meus nec miserebor. Et cum clamaverint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos. » Pro his, ait, omnibus quæ fecerunt, et ego faciam in furore, et non parces oculus meus, nec miserebor. Quod audientes veteres hæretici, creatorem calumniantur quasi crudelem et sanguinarium, nec cogitant apostolum Paulum, qui certe boni Dei, ut ipsi volunt, apostolus est, scribere ad Corinthios: « Si venero rursus, non paream (*II Cor. xiii*), » ut virga corripiat delinquentes, et errantes retrahat ad salutem. Qui enim non intelligunt quid sibi prosit, et orent frequenter contraria, expedit eis ut non exaudiantur a Domino. Unde et in oratione Dominica dicimus: « Fiat voluntas tua, » non voluntas nostra, quæ errare consuevit, sed voluntas tua, quæ futura cognoscit. Magnæque interdum felicitatis est, ad præsens misericordiam non mereri. Et istis igitur qui sunt de domo Juda, et a confessione Ecclesiæ receaserunt, non parces Dominus. Cumque clamaverint voce magna, de qua Dominus dixit: « Clamor eorum pervenit ad me, » tamen Dominus non exaudiet eos, ut malis exacti intelligant quid fecerint.

CAPUT IX.

De sex viris missis ad vastationem populi; de viro lineis induto, cum atramentario.

« Et clamavit in auribus meis voce magna, dicens: Appropinqua-verunt visitationes urbis, » etc. Pro visitationibus « ultionem, » Septuaginta transtulerunt. « Mihi enim vindicta, ego retribuam, dicit Dominus (*Rom. xii*). » Omnisque ultio visitatio est, quasi ægrotantis, quasi habentis vulnera, quasi medicas expectantis manus, juxta illud quod alibi dictum est: « Visitabo in virga iniquitates eorum, et in flagellis peccata eorum. Misericordiam autem meam non auferam ab eis (*Psal. lxxxviii*). Recteque, ut supra diximus, visitatio vel ultio appropinquare dicitur captivitate vicina: « Et unusquisque vas interfectionis habet in manu sua. » Non dixit, « hzebat, » ut Septuaginta transtulerunt, neque enim narrat præterita, sed præsentia, futuraque demonstrat. Qui igitur malos percutit in eo quod mali sunt, et habet vasa interfectionis, ut occidat peccatores, minister est Domini.

« Et ecce sex viri veniebant de via portæ superioris quæ respicit ad aquilonem. Et unusquisque vas interitus in manu ejus. Vir quoque unus in medio eorum vestitus lineis. Et atramentarium scriptoris ad renes ejus. Ingressique sunt et steterunt juxta altare æneum. Et gloria Domini Israel assumpta est de cherub, quæ erat super eum ad limen domus. Et vocavit virum qui indutus erat lineis, et atramentarium scriptoris habebat in lumbis ejus. » (*Greg., lib. xxi Moral., c. 19.*) Quid namque aliud in sex viris venientibus, nisi sex ætates humani generis designantur? Qui de via portæ superioris veniunt, quia a conditione paradisi, sicut

ab ingressu mundi a superioribus generationibus evolventur. Quæ porta ad aquilonem respicit, quia videlicet mens humani generis vitiiis aperta, nisi lavorem charitatis deserens, torporem mentis appeteret, ad hanc mortalitatis latitudinem non exisset. « Et uniuscujusque vas interitus in manu ejus. » Quia unaquæque generatio singulis quibusque ætatibus evoluta, ante Redemptoris adventum in sua operatione habuit, unde pœnam damnationis sumpsit. « Vir quoque unus in medio eorum vestitus lineis. » Quia Redemptor noster etiam de sacerdotali tribu, juxta carnem parentes habere dignatus est. Vestitus lineis venire perhibetur, vel certe quia linum de terra: non autem sicut lana de corruptibili carne nascitur, quia indumentum sui corporis ex matre virginæ, non autem ex corruptione commistionis sumit. Profecto ad nos vestitus hinc venit. « Et atramentarium scriptoris ad renes ejus. » In renibus posterior pars corporis est. Et quia ipse Dominus pro nobis mortuus est, resurrexit et ascendit in cœlum, tunc Testamentum Novum per apostolos scribitur. Vir iste atramentarium in renibus habuit. Qui enim scripturam Testamenti Novi postquam discessit, condidit, atramentarium quasi a tergo portavit. Hoc ergo atramentarium viro lineis vestito inherere considerat, qui dicit: « Et librum scribat ipse qui judicat (Job. xxxi). » Sed cur, beate Job, ab eo qui judex est, librum scribi desideras? ut sequitur, « ut in humero meo portem illum et circumdem illum, quasi coronam mihi (Ibid.). » Librum quippe in humero portare est Scripturam sacram operando perficere. Et notandum quam ordinate describitur: et prius in humero portari, et postmodum sicut corona circumdari, quia videlicet sacri eloquii mandata, si modo portantur in opere, post nobis coronam victoriæ exhibent in retributione. (Hier.) Ad hominum igitur peccata delenda, qui in sexta die fabricationis mundi facti sunt, veniunt sex viri, et descendunt de porta superiori, sive, ut Septuaginta transfulerunt, « excelsa ad aquilonem. » Et habebat unusquisque securim in manibus, de qua Joannes loquitur: « Jam enim securis ad radices arborum posita est. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, et in ignem mittetur (Matth. iii). » Eratque in medio sex virorum unus, id est septimus, in habitu pontificis, vestitus lineis indumentis. Et habebat atramentarium scriptoris ad renes suos, quo omnia peccata describeret, et sanctorum a peccatoribus numerum segregaret, sive zonam sapphirinam coloris sapphiri lapidis, qui in ornamento est principis sacerdotum. « Ingressique sunt sex viri, et steterunt juxta altare æneum. » Duo enim erant altaria, unum thymiamatis aureum intrinsecus, et alterum ante templum æneum holocaustorum. Juxta altare autem stare dicuntur parati ad jubentis imperium, ut cujuscunque viderint, ibi non esse peccata dimissa, sententiæ Domini et interfectioni eum subjacere cognoscant. Gloria quoque Domini Israel ascendit, sive assumpta est, de uno cherub, et ivit ad lincn, sive ad subdivum atrii

A domus atque vestibuli. Quod nequaquam tecto premitur, sed acris fruitur libertate, quæ ipsa gloria Domini virum qui erat in habitu pontificis, « habebatque atramentarium in lumbis suis, » vocavit, et dixit quæ Scriptura testatur. Quidam sex viros, sex interpretantur angelos, qui Dei pareant voluntati, ipsumque unum qui habebat indumentum pontificis Salvatorem intelligunt, juxta id quod sacerdos est, et magni consilii angelus: illudque quod dicitur: « Tu es sacerdos secundum ordinem Melchisedech (Psal. cix). » Ἡδάρην autem quod Septuaginta transliterunt, una octo vestium est pontificis, quæ Latine dicitur talaris, et ex eo quod ad pedes usque descendat, hoc sortita vocabulum est. Cum ab Hebræo quærerem quid significaret, respondit mihi Græco sermone appellari *καλαμάριον*, ab eo quod in illo calami recondantur: nos atramentarium, ex eo quod atramentum habeat dicimus. Multi significantius thecas vocant, ab eo quod thecæ sint scribentium calamarum. De quatuor cherubim, unus cherub mittitur a gloria Dominicæ majestatis, locuturus ad eum qui pontificis vestimentis indutus erat. Et quanquam plerique τὰ χερουβίμ neutrali genere numeroque plurali dici putent, nos scire debemus singulari numero esse cherub generis masculini, et plurali ejusdem generis cherubim, non quo sexus in ministris Dei sit, sed quo unumquodque juxta linguæ suæ proprietatem diversis appelletur generibus, angeli vocantur numero plurali, malachim et cherubim, et seraphim ejusdem generis et numeri. Porro sabaoth, quod interpretatur militiarum sive exercituum atque virtutum, dicuntur genere feminino, numero plurali, et desinant in extremam syllabam *oth*. Qui autem volunt sub figura pontificis intelligi Salvatorem, de Apocalypse Joannis utuntur exemplo. In qua scriptum est: « Et converti me, et vidi vocem quæ loquebatur mecum: et conversus aspexi septem candelabra aurea, et in medio candelabrorum similem Filio hominis (Apoc. i)

« Et dixit Dominus ad eum: Transi per medium civitatem in medio Jerusalem. Et signa Thau super frontes virorum gementium et dolentium super cunctis abominationibus quæ sunt in medio ejus. Et illis dixit audiente me: Transite per civitatem sequentes eum, et percutite. Non parcat oculus vester, neque misereamini. Senem, adolescentulum et virginem, parvulum et mulieres, interficite usque ad interuccionem. Omnem autem super quem videritis Thau, ne occidatis, et a sanctuario meo incipite, » etc. Præcipitur ei qui indutus erat linea veste sive talari, et sacerdotalem habitum præferebat, ut ponat signum super frontes virorum gementium et dolentium super cunctis abominationibus quæ sunt in medio Jerusalem. Pro signo quod Septuaginta, Aquila et Symmachus, transtulerunt, Theodotio ipsum Hebraicum posuit Thau, quæ extrema est apud Hebræos viginti et duarum litterarum, ut perfectum in viris gementibus et dolentibus scientiam demonstraret. Sive, ut Hebræi autem

mant, quia lex apud eos appellatur *thora*, quæ hæc in principio nominis sui littera scribitur. Illi hoc accipere signaculum, qui legis præcepta compleverant. Et ut ad nostra veniamus, antiquis Hebræorum litteris, quibus usque hodie utuntur Samaritani, extrema *Thau* littera crucis habet similitudinem, quæ in Christianorum frontibus pingitur, et frequentè manus inscriptione signatur. Sunt qui putent ex eò quod secundum Hebræicam alphabetum ista extrema sit littera, demonstrari in multitudine peccantium reliquias superesse sanctorum. Gementes igitur dolentesque salvantur, qui non solum malis non consenserunt operibus, sed et aliena planxere peccata, secundum quod et Samuel planxit super Saul, et apostolus Paulus (*I Cor. v*) super his qui post peccatam non agunt penitentiam. Unde et ipse dicebat : « Qui sumus in tabernaculo, ingemiscimus (*II Cor. v*) ; » et alibi : « Tristitia est mihi magna, et incessabilis dolor cordis mei (*Ibid.*) . » Præcipitur sex viris ut præter eos qui possunt dicere : « Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine (*Psal. iv*) , » cunctos interficiant, non seni parcant, non juveni, non virgini, non parvulo, non mulieri. Secundum mysticos intellectus senes sunt in Ecclesia, de quibus dicitur : « Cani hominis prudentia ejus (*Sap. iv*) . » Juvenes, qui sunt ad fidei bella promptissimi. Virgines, qui pudicitiam tota mente conservant. Parvuli, qui lacte potantur infantie, et necdum percipiunt solidum cibum. Mulieres, quæ fragilitate sexus animæ imbecillitatem testantur; quibus univorsis non parcitur, si absque Christi signaculo aliquid se esse credunt. Quodque sequitur : « Et a sanctuario meo incipite, » sive, ut Septuaginta transtulerunt, « et a sanctis meis incipite, » vel sacerdotes significat, qui versabantur in templo, et qui fuerant in populis causa peccati, primi merere supplicia, tempus est enim ut incipiat iudicium a domo Dei.

« Cæperunt ergo a viris senioribus qui erant ante « faciem domus. Et dixit ad eos : Contaminate domum, et implete atria interfectis. » Pro atris, quæ Hebraice dicuntur *aseroth*, Septuaginta ponere *vias*. Occiduntur autem viri seniores, de quibus supra legimus, quod haberent thuribula, et adolerent idolis incensum. Nec est ulla templi religio, quia, offenso Deo, contaminata sunt omnia, ut unde peccatum, inde iudicium sit. Atriaque cadaveribus complentur in templo, et non viæ, quæ utique foris erant, nisi forsitan vias intelligere possumus plateas civitatis. Nec audere poterant angeli contaminare templum sanguine mortuorum, in quo prius gloria Dei habitabat, nisi hoc credentis gloriæ Dominus præcepisset. Omnis qui peccato mortuus est, contaminat atria templi, et urbis Domini vias, in quibus vivit, qui cum Christo resurgens, mortuus esse desistit.

« Et egressi sunt, et percutiebant eos qui erant « in civitate. » Sive, ut alii transtulerunt, « percutiebant civitatem, » pro his qui erant in urbe, ipsam urbem appellantes.

« Et cæde completa remansi ego, ruique super fa-

« ciam meam, et clamans aio : Non, Domine Deus, « ergone disperdas omnes reliquias Israel, effundens « furorem tuum super Jerusalem. » Cunctis qui signaculum non habebant cæde prostratis, corrui propheta in faciem suam pro interfectorum multitudine, nullum præter se arbitrans remansisse. Quod quia videbatur esse contrarium, ei sententiæ, quæ jusserrat Dominus signatarum frontium viros non esse cædendos, propterea in vulgata editione protractam est. Nos autem sequentes Hebræicam veritatem, posuimus, « remansi ego. » Notandumque quod non dixerit « solus ; » quod si dixisset, videbatur esse contrarium, sed, « remansi ego, » ut subaudiatur, cum cæteris qui frontes habuere signatas. Ut autem sciamus figuranter hoc dictum, « remansi ego, » in Regum volumine, quando Elias loquitur ad Dominum : « Altaria tua demoliti sunt, et ego relictus sum solus, et quærent animam meam auferre (*III Reg. xix*) , » solum posuit, quia remansisse alios nesciebat. Quidam putant et ex persona Domini, in cuius typum præcessit Ezechiel, posse hoc intelligi de populo Judæorum, quando omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt. Et Propheta testatur : « Salvum me fac, Domine, quoniam defecit sanctus (*Psal. xi*) . » Solus enim inventus est Dominus « qui peccatum non fecit, neque inventus est dolus in ore ejus (*I Petr. ii*) . » Quod autem intulit, « effundens furorem tuum super Jerusalem, » verbum effusionis poenarum ostendit magnitudinem, ut alibi legimus : « Effusa est despectio super principes (*Psal. cvi*) ; » et iterum : « Pene effusi sunt gressus mei (*Psal. lxxii*) ; » et in bonam partem : « Charitas Dei effusa est in cordibus nostris (*Rom. v*) ; » et : « Effusa est gratia in labiis tuis (*Psal. xlv*) ; » et in contrarium : « Effunde furorem tuum super gentes quæ te non intellexerunt, et super regna quæ nomen tuum non invocaverunt (*Jer. x*) ; » et : « Effunde frameam, et conculcæ adversus eos qui persequuntur me (*Psal. xxxiv*) . »

« Et dixit Dominus ad me : Iniquitas domus Israel « et domus Juda magna est nimis valde, et repleta « est terra sanguinibus. Et civitas repleta est aversione. Dixerunt enim : Dereliquit Dominus terram, « et Dominus non videt. Igitur et morbus non parcat « oculus neque miserebor, vias eorum super caput eorum reddam, » etc. Videns Dominus prophetam suum flere pro populo, et admirari indignationis magnitudinem, reddidit causas non ut illè putabat, iniusti vel excedentis modum supplicii, sed meriti justæque sententiæ. Iniquitas, inquit, decem tribuum Israel et duarum tribuum Juda, magna est, et non solum magna, sed magna nimis. Nec hoc dixisse sufficit, sed repetit valde, ut pro magnitudine iniquitatis magnitudo supplicii sit. Ex quo discimus non ut plerique æstimant, et maxime Stoici, paria esse peccata, sed vel magna vel parva, et pro qualitate mensuraturæ peccantium diversitatem esse iudicii punientis. « Repleta est terra, inquit, sanguinibus, » sive, ut Septuaginta transtulerunt, « populis ; » « Et civitas repleta est aversione. » Aut, ut

Vulgata habet editio, « iniquitate et immunditia; » A non medicus sanguis effusus est, sed de porta usque ad portam, et omnis civitas declinavit a cultu Dei. Et pro eo plena est immunditia, idololatriæ videlicet sordibus. Causa autem tantorum scelerum illa est, quod putaverunt providentiam non esse super terram, nec Deum curare mortalia. Juxta illud quod alibi legimus :

Scilicet is superis labor est, ea cura quietos sollicitat.

Quia igitur illi vel putaverunt non esse providentiam, vel quæ ante fuerat in populis, hoc tempore suum populum reliquisse, propterea et Dei non parceret oculis, nec miserebitur, ut contra vitia sæviens, placabilis sit virtutibus, viasque eorum atque peccata reddat super capita eorum, vel super principale cordis, vel super principes populi, juxta Numerorum librum in quo capita populorum principes esse dicuntur.

« Et ecce vir qui indutus erat lineis, qui habebat « atramentarium in lumbis suis, respondit dicens : « Feci sicut præcepisti mihi. » Septuaginta : » Et ecce vir qui indutus erat podere, id est, veste talari, et accinctus zona lumbos suos. Et respondit verbum dicens : Feci sicut mandasti mihi. » Ipse est vir, cui jussum est transire per Jerusalem, et ponere signum in frontibus virorum gementium et dolentium super cunctis iniquitatibus eorum. Dicit ergo se Domini præcepta complisse, et signaculo thau litteræ frontes armasse lugentium. Sex autem viri quibus præceperat Dominus dicens : « Transite per civitatem sequentes eum, et percute, nulliusque misereamini usque ad internecionem, » nihil tale renuntiant; neque enim lætitiæ, sed mœoris implevere sententiam, quæ non sermone, sed opere monstratur.

CAPUT X.

De viro qui accepit carbonem de medio rotarum : et cherubim et repetitio visionis et rotarum.

« Et vidi, et ecce in firmamento quod erat super caput cherubim quasi lapis sapphirus, quasi species similitudinis solii apparuit super eam. Et dixit ad virum qui indutus erat lineis. Et ait : Ingredere in medio rotarum quæ sunt subter cherubim, et imple manus tuas prunis ignis, quæ sunt inter cherubim, et effundens super civitatem, » etc. De firmamento quod erat super cherubim, et de lapide sapphiro qui habebat similitudinem throni, et de rotis quæ animalia sequebantur, supra dixisse sufficiat. Et illorum lector explanatione contentus sit. Nunc autem quod jubetur ille qui indutus erat lineis, pro quo in hoc loco Septuaginta stolam interpretati sunt, ut tollat prunas de medio cherubim, et effundat sive spargat super civitatem, illud mihi videtur ostendere quod post interfectionem eademque multorum, et in visis cadavera mortuorum prunarum ignis assumitur, ut puniat sive mundet Jerusalem. Juxta illud quod in Isaia scriptum est : « Sanctificavit eum in igne ardente, et devorabit sicut fenum materiam. » Lati sunt carbonem, quos in remedium linguæ atque mendacii desolantes vitia atque peccata, propheta in-

terrogatus exoptat : « Quid detur tibi aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam? Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatoriis (Psal. cxix). » Multaque istiusmodi in Scripturis sanctis invenire poterimus, de quibus crebro diximus. Hoc tantum notandum est quod in Isaia, qui tantum in sermone peccaverat, et immunda labia habere se dixerat, ad purgandum unis forcipe carbo comprehenditur. (Isa. vi); hic vero quia erat civitas plena iniquitate et post supplicia cadaveribus mortuorum, plures assumuntur carbonem ignis, et non una manu, sed ambabus, ut omnis purgetur Jerusalem

« Ingressusque est in conspectu meo. Cherubim autem stabant a dextris domus cum ingrederetur vir, et nubes implevit atrium interius. Et elevata est gloria Domini desuper cherub ad limen domus : et repleta est domus nube, et atrium repletum est splendore gloriæ Domini. Et sonitus alarum cherubim audiebatur usque ad atrium exterius, quasi vox Dei omnipotentis loquentis. Cumque præcepisset viro qui indutus erat lineis, dicens : Sume ignem de medio rotarum, quæ sunt inter cherubim; ingressus iste stetit juxta rotam, et extendit cherub manum de medio cherubim ad ignem, qui erat inter cherubim, et assumpsit et dedit in manu ejus qui indutus erat lineis. Qui accipiens egressus est, et apparuit in cherubim similitudo manus hominis subter pennas eorum. » Vidente propheta ingreditur vir qui indutus erat talari veste vel linea : ingreditur autem, ut secundo dicitur, in medio rotarum, quæ sunt subter cherubim, ut impleat manus suas igneis carbonibus. Qui cum esset ingressus, stetit tantum juxta rotam. Et vel ob tristitiam puniendæ Jerusalem, vel ob gloriæ magnitudinem stupens, manum ad ignem ipse non misit, sed unus de cherubim, id est, cherub misit manum et tulit ignem, qui erat in medio cherubim, et dedit in manum ejus qui indutus erat vestibus lineis. Qui accipiens egressus est, et tamen Scriptura non dicit egressus quid fecerit, ut tristis rei narrationem intelligentiæ potius nostræ relinqueret, quam oculis subjiceret. Introcunte autem viro qui indutus erat vestibus lineis, cherubim stabant a dextris domus, ut sanctæ supernæque virtutes dexteram Dei domus partem tenere viderentur, et illæ quæ mittuntur ad supplicia, de quibus scriptum est : « Immissionem per angelos pessimos (Psal. lxxvii), » sinistras partes possidere credantur. Cumque elevata est gloria Domini de cherub, qui carbonem ignis viro traditurus erat, et transisset ad limen domus, statim nube, tenebris et caligine atrium impletur interius. Neque enim, præsentem Domini majestate, exercentur supplicia. Et gloria Domini videtur in atrio; de quo scriptum est : « Sonitus alarum cherubim audiebatur usque ad atrium exterius. Pro sonitu, in Hebraico vox ponitur, quæ vox habebat similitudinem vocis Dei omnipotentis loquentis. Nota, lector, in quibus superior et hæc visio concordent sive discordent, ut ex col-

latione utriusque absque nostro admonitu divina neque enim facie ad faciem revelato vultu gloriam intelligas sacramenta, et illud quod ante commo- Domini contemplantur, sed in similitudine omnia nui, quoniam si in firmamento et in throno et in videmus et imagine, quændia fragili et mortali, et manu hominis non veritas, sed similitudo dicatur, corruptibili circumdamur corpore.

LIBER SEXTUS.

SEQUITUR CAPUT X.

Cum ratio postularet ut una eademque visio simul in uno volumine complecteretur, forsitan aliqui mirantur, cur eam in librorum divisione ab invicem separarem, quibus quoque ratio hujus divisionis pandenda est. Quoniam sicut secundum librum in ostensione rotarum separavi a primo libro, ubi quatuor animalium descriptio fuit, non quidem propter significationis dissimilitudinem, sed ad devitandam operis longitudinem, ne prolixitas libri tedium faceret lectori. Ita et nunc ob idem tedium devitandum post gloriæ Domini visionem ac cherubim simul ostensionem, sextum librum a quatuor rotarum narratione judicavi inchoandum, de quibus Propheta ita narrat, dicens :

« Et vidi, et ecce quatuor rotæ juxta cherubim :
 « Rota una juxta cherub unum : et rota alia juxta
 « cherub unum. Species autem rotarum, quasi visio
 « sio lapidis chrysolithi. Et aspectus earum simili-
 « tudo una quatuor, quasi sit rota in medio rotæ.
 « Cumque ambularent in quatuor partes gradiebantur,
 « et non revertebantur ambulantes, sed ad locum,
 « ad quem ire declinabat, quæ prima erat, sequebantur
 « et cæteræ, nec convertebantur. Et omne corpus earum
 « et colla et manus et pennæ et circuli, plena erant
 « oculis in circuitu quatuor rotarum. Et rotas istas
 « vocavit volubiles, audiente me. Quatuor autem
 « facies habebat unum, facies una, facies cherub.
 « Et facies secunda, facies hominis, et in tertio facies
 « leonis, et in quarto facies aquilæ, et elevata sunt
 « cherubim, » et reliqua. (*Hieron.*) Observa quod prius
 « species fuerit rotarum. Juxta Septuaginta, « quasi visio
 « tharsis. » Nunc autem, juxta eosdem, « quasi visio
 « carbunculi, » ut pennarum per ignem, qui a Cherub
 « traditur similitudo monstretur. Licet in Hebraico et
 « supra et hic « tharsis » scriptum sit. Quod Aquila
 « chrysolitum, » Symmachus « hiacyntum » transtulit.
 « Rursumque ubi nos vertimus, « et omne corpus earum, »
 « quod subauditur rotarum, in Hebraico scriptum est :
 « Et omnes carnes earum, » et colla, et manus, et pennas,
 « et circulos rotarum, carnes appellari in supernis virtutibus,
 « ut quando legimus : « Caro et sanguis regnum Dei non
 « possidebunt, neque corruptio incorruptionem (1 Cor. xv), »
 « sciamus non substantiam carnis, sed opera condemnari :
 « Bostar enim, quod in hoc loco scribitur, non corpus
 « sed carnem significat. Circulos autem rotarum « canthos »
 « ferreos appellavit, quibus lignorum rotunditas arcatur
 « et stringitur. Superius ergo dixit : « Corpora animalium
 « plena sunt oculis ; » nunc autem dicit de rotis : « Corpora
 « earum et colla et manus et pennæ, et circuli plena erant
 « oculis in circuitu quatuor rotarum. » (*Gregor. in
 « expos. Evang.*) Sed sciendum nobis est quia sæpe, dum
 « aliis rebus intendimus, sit ut alia negligamus, et ubi
 « negligimus, ibi procul dubio oculum non habemus. Nam
 « Phariseus ille qui ascenderat in templum orare, testante
 « Evangelio, quid dixit agnovimus. Ait enim : « Deus,
 « gratias ago tibi. » Recte autem gratias Deo agebat in quo
 « acceperat bona, quæ fecerat, qui etiam subjungit : « Quia
 « non sum sicut cæteri homines raptores, injusti, adidituri,
 « velut etiam hic publicanus. Jejunio bis in sabbato, decimas
 « do omnium quæ possideo (Luc. xviii). » Ecce ad exhibendam
 « abstinendam ab continentiam, ad impendendam misericordiam,
 « ad referendas Deo gratias, oculum habuerat Phariseus,
 « sed ad humilitatis custodiam oculum non habebat. Et quid
 « prodest, quod contra hostium insidias pene tota civitas
 « caute custoditur, si nnum foramen apertum relinquitur,
 « unde ab hostibus intretur. Quid ergo prodest custodia,
 « quæ pere ubique circumponitur, quando inimicis tota civitas
 « per neglectum loci una aperitur. Phariseus autem qui
 « jejunium exhibuit, decimas dedit, Deo gratias retulit,
 « quasi pene per circuitum in suæ civitatis custodia
 « vigilavit, sed quia unum in se foramen superbiæ non
 « intendit, ibi hostem pertulit, ubi per negligentiam
 « oculum clausit. (H.) Rotæ autem istæ non solum carnes
 « habent, vel corpus aut membra, sed et colla et manus et
 « pennas, et efficientias rerum in singulis, non membrorum
 « imagines sentiamus. Rotæ quoque ipsæ appellatæ sunt
 « lingua Hebraica « Gegel, » quod Symmachus « volubiles, »
 « Aquila « rotam » interpretati sunt. Porro quod sequitur :
 « Audiente me » usque ad eum locum, ubi scriptum est :
 « Et vata sunt cherubim, » in Septuaginta non habetur,
 « sed de Hebraico additum est. In quo observandum,
 « quod nequaquam ut supra dicitur, « facies hominis, et
 « facies leonis a dextris quatuor, et facies vituli a sinistris
 « quatuor, et facies aquilæ quatuor a dextris ; » ut videlicet
 « alia a sinistris, alia a dextris esse credantur, sed æqualis
 « omnium ordo describitur, dicente Scriptura : Quatuor
 « autem facies habebat unum, facies una, facies cherub,
 « et facies secunda, facies hominis, et in tertio facies
 « leonis, et in quarto facies aquilæ ; ut prima, et secunda,
 « et tertia, et quarta facies non locorum diversitate
 « dextri et sinistri, sed uno per gradus ordine describatur.
 « Unam autem faciem, id est, primam appellavit cherub,
 « pro quo supra dixerat facies vituli. Ex quo intelligitur faciem

cherub esse faciem vitali, quorum omnium sensum A præteritæ visionis continet explanatio.

« Ipsum est animal, quod videram juxta flumen
 « Chobar. Cumque ambularent cherubim, ibant pa-
 « riter et rotæ juxta ea. Et cum levarent cherubim
 « alas suas ut exaltarentur de terra, non resistebant
 « rotæ sed et ipsæ juxta erant. Stantibus illis sta-
 « bant. Et cum elevatis elevabantur. Spiritus enim
 « vitæ erat in eis, » etc. Omnia vivunt Deo et suam
 sentiunt creatorem, non est enim Deus mortuorum,
 sed viventium, unde et omnia corpora rotarum plena
 sunt oculis. Et in psalmo dicitur : « Cœli enarrant
 gloriam Dei et opera manuum ejus annuntiat fir-
 mamentum. Dies diei enunciat verbum, et nox nocti
 indicat scientiam (Psal. xviii). » Sol quoque et luna,
 mare et flumina, montes et colles laudant eum. Et
 in suum circumum per amos singulos elementa vol-
 vuntur, cœlorumque rationem in terris deprehendi-
 mus, ut antiquæ legis ordinem conservantes, vol-
 vantur et currant, et nihil novum cernamus super
 terram. Quod autem dicitur : « Ipsum est animal,
 quod videram juxta flumen Chobar, » Scriptura de-
 monstrat eadem nos debere intelligere in expositione
 animalis, quæ supra intelleximus. Bene autem dicitur :
 « Cum euntibus ibant, et stantibus stabant, et
 cum elevatis a terra pariter elevabantur, et rotæ se-
 quentes ea. Quia spiritus vitæ erat in rotis. » (Greg.)
 Hæc sunt ex maxima parte jam dicta, sed iterata
 descriptione narrantur. Nec nos itaque pigeat eadem
 breviter exponendo repetere, quæ spiritus per Pro-
 phetam dignatus est replicando narrare. Hoc enim
 solum in his verbis novum adjicitur, quod dictum
 est : « Cum stantibus stabant : » Sunt enim quidam
 qui usque ad hoc proficiunt, sit terrena quæ acceperunt
 bene dispensare noverint. Misericordiæ operibus
 intendunt, oppressis subveniunt ; hi videlicet vadunt,
 in eo quod se ad proximi utilitatem tendunt. Cum his
 ergo rotæ gradiuntur, quia sacra eloquia dictorum
 suorum passus in eorum itinere disponunt. Et sunt
 alii, qui fidem, quam acceperunt, ita ad tenendum
 fortes sunt, ut adversis quibusque resistere valeant,
 et non solum minime ad perversitatem trahuntur
 perditæ, sed etiam perversa loquentes impugnant,
 eosque ad rectitudinem trahant. Cum istis stantibus
 stant etiam rotæ, quia eis rectitudinem suam sacra
 eloquii verba confirmant, cum in eis audiunt : State,
 et tenete traditiones quas didicistis ; et rursus :
 v Adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens,
 circuit quærens quem devoret, cui resistite fortes
 in fide (I Petr. v). » Et sunt alii, qui omnia terrena
 despiciunt, nulla quæ prætereunt possidere dignantur,
 in Dei se, ut prædictum est, contemplatione
 suspendunt. Cum his ergo elevatis, et rotæ pariter
 levantur. Quia quantum quisque ad alta profecerit,
 tantum ei et sacra eloquia de altioribus loquuntur.
 Vadunt ergo animalia ad utilitatem proximi, stant
 in custodiam sui, elevantur ad contemplationem Dei.
 Sed et rotæ pariter vadunt, stant, elevantur. Quia
 quæsitæ sacra lectio talis invenitur, qualis sit ipse a

quo quæritur. Ad activam enim vitam ambulat te-
 cum. Ad immobilitatem atque constantiam spiritus
 profecisti, stat tecum, ad contemplativam vitam per
 Dei gratiam pervenisti, volat tecum. Et rursus sub-
 ditur : « Quia spiritus vitæ erat in rotis. » Quod
 idcirco secundo dicitur vitæ spiritus in rotis esse,
 quia Scripturæ duo sunt testamenta, quæ utraque
 Dei spiritus scribi voluit, ut nos ab animæ morte li-
 beraret, vel certe quia duo sunt præcepta charitatis,
 dilectio videlicet Dei, et dilectio proximi, per quæ
 utraque nos sacræ Scripturæ dicta vivificant. Se-
 cundo ergo dicitur : « Quia spiritus vitæ erat in ro-
 t's, » quia dilectionem Dei et proximi capimus in
 eloquiis divinis, per præcepta sacræ Scripturæ dicta
 vivimus, qui mortui jacebamus. Unde omnipotentis
 Deo per Psalmistam dicitur : « In ætornum non obli-
 viscar justificationes tuas, quia in ipsis vivificasti
 me (Psal. cxviii). » Justificationes enim præcepta
 Dei dicuntur, in quibus nos corrigendo justificat.
 De quibus Psalmista apertius dicit : « In tuis justi-
 ficationibus meditabor, non obliviscar sermones tuos
 (Ibid.). » In eis itaque nos justificat, quia per hæc
 nobis spiritalem vitam demonstrat, eamque per affla-
 tum spiritus mentibus nostris infundit. Quod quia
 quotidie per donum gratiæ in electorum mentibus agi-
 tur, recte dicitur : « Spiritus vitæ erat in rotis. » Hæc
 nobis Scriptura in tenebris vitæ præsentis facta est
 lumen itineris. Hinc etenim Petrus ait : « Cui benefa-
 ctis intendentes, quasi lucernæ candenti in caliginoso
 loco (II Petr. i). » Hinc Psalmista dicit : « Lucerna pe-
 dibus meis verbum tuum, Domine, et lumen semitis
 meis (Psal. cxviii). » Scimus tamen quia et ipsa no-
 bis nostra lucerna obscura est, si non hanc nostris
 mentibus veritas illustret. Unde iterum Psalmista
 ait : « Quoniam tu illuminas lucernam meam, Do-
 mine, Deus meus illumina tenebras meas (Psal.
 xvii). » Quid enim lucerna ardens est, nisi lumen?
 Sed lumen creatum non lucet nobis, nisi illumine-
 tur a lumine non creato. Quia ergo omnipotens
 Deus ad salutem nostram sanctorum testamentorum
 dicta et ipse creavit, et ipse aperit, « spiritus vitæ
 erat in rotis. »

« Et egressa est gloria Domini a lumine templi,
 « et stetit super cherubim. Et elevantia cherubim
 « alas suas exaltata sunt a terra coram me. Et illis
 « egredientibus rotæ quoque subsecute sunt. Et ste-
 « tit in introitu portæ domus Domini orientalis, et
 « gloria Domini Israel erat super ea. Ipsumque est
 « animal, quod vidi subter Deum Israel, juxta flu-
 « vium Chobar. Et intellexi quia cherubim essent
 « quatuor per quatuor facies uni, et quatuor « hæ-
 « uni. Et similitudo manus hominis sub alis eorum.
 « Et similitudo vultuum eorum, ipsi vultus quos vi-
 « debam juxta fluvium Chobar. Et intuitus eorum et
 « impetus singulorum ante faciem suam ingredi, » etc.
 (Hier.) Gloria Domini sive majestas, quæ steterat in
 templi lumine, stetit super cherubim, quæ elevan-
 tia alas suas Propheta cernente exaltata sunt rotis
 pariter sequentibus, et stetit in introitu portæ domus

Domini orientalis, paulatimque protectio Dei reliquit Israel; primum fuit in templo, dein stetit in atrio templi sive limine. Qua recedente de templo, nubes et caligo implevit templi penetralia. Rursumque ipsa gloria sedit super cherubim, et illis statim avolantibus, et ad exteriora abeuntibus, secuta sunt rotæ et gloria stetit in porta domus Domini orientalis, non in janua templi, sed post atrium et limen, in introitu portæ domus Domini orientalis. Quod cum propheta vidisset, « Ipsum est, inquit, animal quod vidi subter Deum Israel, juxta fluvium Chobar, et intellexi quia cherubim essent. » Quid enim novi viderat, quod intelligeret esse cherubim, quæ prius non intellexerat? Cherubim in lingua nostra *scientiæ multitudo* est, notitia sacramentorum Dei et thronus ejus ac requies. Unde et in Psalmista dicitur: « Qui sedes super cherubim, manifestare: » semper enim gloria Domini sedet in scientiæ multitudine. Et tunc manifestatur quando cuncta regi providentia demonstrantur. Nec fortuito quid fieri nec dicere quæpiam: « Dereliquit Dominus terram, » et Dominus non vidit. Unde et intuitus Cherubim, et appetitus eorum est oblivisci præteritorum, et in futura se extendere. Igitur quia contemplativa vita in aliis, et in manu activa significatur, ut superius ostendimus, bene nunc iteratur: « Et similitudo manus hominis sub alis eorum. » Manus ergo hominis sub alis eorum est, id est, virtus operis sub volatu contemplationis. Quis enim cognosceat Deum ad ejus regnum ingreditur, nisi bene prius operetur. Sine contemplativa denique vita intrare possunt ad celestem patriam, qui bona, quæ possunt operari, non negligunt. Sine activa autem intrare non possunt, si negligunt bona operari quæ possunt. Illa ergo in necessitate, hæc in voluntate est: illa in servitute, ista in libertate. Hinc est enim quod ad Moysen dicitur: Si emeris servum Hebræum, « sex annis serviet tibi, in septimo egredietur liber gratis, cum quali veste intraverit, cum tali exiet, » etc. (*Exod. xxi.*) Servus vero Hebræus emptus sex annis servire præcipitur, ita ut in septimo liber exeat gratis. Quid enim per senarium numerum, nisi activæ vitæ perfectio designatur? Quid per septenarium, nisi contemplativa exprimitur? Sex vero annis servit, et septimo egredietur liber, qui per activam, quam perfecte exhibuerat, ad contemplativæ vitæ libertatem transit. Et notandum quod gratis liber egreditur, quia hi qui postquam omnia fecerint, dicunt se inutiles servos. Bis procul dubio sicut ipsa activa fuit ex munere, ita erit ex gratia etiam contemplativa. « Cum quali veste intraverit cum tali exeat. » Quia omnino necesse est ut unusquisque nostrum in hoc quod incipit perseveret, atque usque ad finem operis, in ea qua inchoavit intentione, perduret. Ille quippe bene ad contemplativam transit, qui in activa vita intentionis suæ vestem ad deteriora non mutavit. Etenim servus est, qui per activam vitam hominibus servire disposuit, ut post præsens sæculum a libertatem veram valeat per-

venire. De qua per Paulum dicitur: « Quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei (*Rom. viii.*). » Tunc etenim vera in nobis libertas erit, cum ad gloriæ filiorum Dei adoptio nostra pervenerit. Nunc vero non solum activa vita in servitute est, sed in ipsa quoque contemplatione, qua super nos rapimur, libertatem mentis adhuc perfecte non obtinet, sed imitatur, quia illa quæ est intima in ænigmate videtur. Ipsa tamen in quantalibet sit contemplationis angustia, activæ vitæ jam valde est latior atque sublimior, quæ ad quamdam mentis libertatem transit, temporaria non cogitans, sed æterna.

CAPUT XI.

De viginti quinque viris; de captivitate, qui ipsi erant carnes et Israel lebes; de dispersione populi, etc.

« Et elevavit me spiritus, et introduxit me ad portam domus Domini orientalis, quæ respicit ad solis ortum. » (*Hieron.*) Quia egressa est gloria Domini a limine templi, et stetit super Cherubim, postquam avolantibus Cherubim stetit ipsa gloria in introitu portæ domus Domini orientalis, et Propheta, quia per se ad eam ire non poterat, elevatus a spiritu est, et ductus ad eandem portam domus Domini orientalem, quæ respicit solem justitiæ. De quo scriptum est: « Ecce vir Oriens nomen ejus, » ut nequaquam remaneret in templo, quod erat ignorantiae nube confusum, sed stans in porta domus Domini orientalis, quæ sequuntur sacramenta agnosceret.

« Et ecce in introitu portæ viginti et quinque viri. » Et vidi in medio eorum Jezoniam filium Azur, et Pheltiam filium Barbaïæ, principes populi. Dixitque ad me: Fili hominis, hi viri cogitant iniquitatem, et tractant consilium pessimum in urbe ista, dicentes: Nonne dudum edificatæ sunt domus? Hæc est lebes, nos autem carnes. Ideo vaticinare de eis, vaticinare, filii hominis. Et irruit in me spiritus Domini. Et dixit ad me: Loquere: Hæc dicit Dominus: Sic locuti estis, domus Israel. Et cogitationes cordis vestri ego novi, plurimos occidistis in urbe hæc. Et implestis vias ejus interfectis. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Interfecti vestri quos posuistis in medio ejus, hi sunt carnes, et hæc est lebes. Et educam vos de medio ejus. Gladium metoistis, et gladium inducam super vos, ait Dominus Deus: Et ejiciam vos de medio ejus, daboque vos in manu hostium, et faciam in vobis judicia. Gladio cadetis, in finibus Israel judicabo vos. Et scietis quia ego Dominus. Hæc non erit vobis in lebetem, et vos non eritis in medio ejus in carnes: in finibus Israel judicabo vos, et scietis quia ego Dominus. » Quod sequitur in Septuaginta non habetur, sed de Hebræo additum est: « Quia in præceptis meis non ambulastis, et judicia mea non fecistis, et juxta judicia gentium, quæ in circuitu vestro sunt, estis operati, » et cætera. Assumitur propheta, juxta illud quod scriptum est: « Assumens mansuetos Dominus (*Psal. cxlvi.*) »

Sive elevatur a terra, et introducitur ad portam domus Domini orientalem, ut possit viginti quinque virorum, qui erant in circuitu portæ, et Jezoniæ filii Azur, atque Pheltiæ filii Banaïæ, principum populi sacramenta cognoscere. Hi igitur qui elevant in introitu portæ domus Domini orientalis, desperantes salutem et scelerum conscientia parati ad interitum, nec volentes per pœnitentiam peccata corrigere, dicunt licet nuper post primam captivitatem ædificatæ sint domus, quæ ante corruerant, tamen scimus hanc civitatem esse instar lebetis, nos quoque pro carnibus ut in ea consumamur et concrenemur, juxta illud quod scriptum est in Isaiâ : « Tempestas si transierit, non assumej nos. » Illis ista dicentibus, irruit in Prophetam spiritus Domini et secundo præcepit ut vaticinetur ac dicat : Quoniam ista dixistis, et cordium vestrorum me secreta non fallunt, ego vobis interpretabor, quomodo civitas in lebetem, et vos in carnes reputemini, non juxta illum sensum, quem locuti estis, sed juxta alterum, quem non timetis. Est quidem civitas in lebetis similitudinem, sed non vestris implebitur carnibus, verum eorum, quos interfecistis. Vos autem, qui arbitramini vos in hac urbe morituros, eduçam de medio civitatis, et tradam hostium manibus, faciamque in vobis judicia, ut cum cecideritis gladio, nequaquam in urbe nec extra terminos Israel, sed in finibus vestræ provinciæ, tunc cognoscetis quod ego sim Dominus. Hæc autem universa patiemini, quia in præceptis meis non ambulastis, et judicia mea non fecistis, sed cæterarum in circuitu gentium scelera estis operati. Cumque secundum litteram manifestum sit, quod dicitur, omissis parumper Jezoniæ et Azur, Pheltiæ et Banaïæ nominibus, quæ in tempus aliud reservamus, hoc dicendum est, quod usque hodie in ecclesia, quæ est domus Dei, et ante portam et in introitu, sive in via portæ, quæ significat Salvatorem, per quem ingredimur ad Patrem, sunt viginti quinque viri ad sensus cuncta referentes. Et quantum non subterfugit memoriam meam, nunquam in bonam partem hunc numerum potui invenire, licet in Leviticum et sacerdotale ministerium a viginti quinque annis eligantur; in Hebræo enim non habet hunc numerum, qui in Septuaginta dicitur, sed tricenarium, qui in exordio hujus Prophetæ et Domini continetur ætate, quando venit ad fluentia Jordanis et a Joanne baptizatus est. Sin autem in Evangelio (*Math. xxv*) quinque virgines prudentes, et quinque fatuæ reperiuntur, sciamus hunc numerum in medio positum, et pro qualitate utentium, vel ad bonam, vel ad malam partem posse conferri. Illi igitur viri, qui cuncta ad sensus referunt, et habent duos principes, de quibus supra diximus, duali numero continentur, qui scindit unitatem, et in secundæ diei numero non videtur a Domino, juxta Hebraicam veritatem. Unde et in arca Noë bina et bina introducuntur immunda (*Gen. vii*). Dominus scissionem in unum coarctans, fecit utrum-

que unum, et solvit medium parietem, inimicitias in sua carne condemnans (*Ephes. ii*). Unde et augustius quid loquitur atque sublimius : « Ego et pater unum sumus (*Joan. x*), » ut a Judaica dualitate in unionem nos revocet fidei Christianæ. Denique pontificatu perditō Judæorum Dominus patitur nequaquam sub uno principe, sed sub duobus, Anna et Caïpha, ut religionis eorum falsum monstraret errorem. Sunt multi in hujus portæ introitu ante domum Domini orientalem, qui vitiiis suis nationibus comparantur, et peccatorum conscientia desperant salutem, et dicunt : Civitas in qua versamur, lebes est, et nos omnes carnes, et Babylonio consumemur ardore ejus cujus idola ignita sunt. Nolentes igitur agere pœnitentiam et desperantes salutem, propterea audiunt, quod non ipsi sint carnes præteritæ et perditæ civitatis, sed hi, quos scandalizaverint, quos interfecerint. Et idcirco super eos gladius inducitur, ut postquam in finibus Israel nequaquam inter gentes, sed inter Christianos fuerint judicati, tunc cognoscant, quia ipse sit Dominus, secundum illud quod in Psalmis legitur : « Cum interficeret eos, requirebant eum (*Psal. lxxvii*), » ut quem per beneficia non senserant, per tormenta cognoscant.

« Et factum est cum prophetarem prophetiæ filius « Banaïæ mortuus est, et cecidi in faciem meam « clamans voce magna, et dixi : Heu, heu, heu, Domine Deus, consummationem tu facis reliquiarum « Israel? » Vaticinante propheta, unus e duobus principibus, Pheltias filius Banaïæ moritur, qui interpretatur ruina declinans. Et est filius structoris sive cœmentarii. Et alter principum servatur incolumis, Jezonias filius Azur. Jezonias aurea ejus sonat, quod subauditur animæ. Azur vero fulcrum sive adjutorium interpretatur. Qui igitur cadendo a Domino declinarat et erat ædificationis pessimæ, recte cadit, prophetante eo quem confortavit Dominus; qui autem præceptis obediebat Dei, et illius sustentabatur ac fulciebatur auxilio, recte in imperio populi permanet. Legimus in Exodo (*Exod. ii*) mortuo Pharaone rege Ægypti ingenuisse filios Israel, ab operibus palearum ac lateris, et clamasse ad Dominum, quem illo vivente inclamare non poterant. Isaias quoque mortuo Ozia rege leproso : « Vidi Dominum sedentem super thronum excelsum et elevatum, et seraphim stantia circa eum (*Isa. vi*). » Intelligensque immunda se habere labia, et habitare in populo immunda labia habente, meretur ut de altari carbo mittatur, et labia ejus purget immunda. Hic autem, prophetante fortitudine Dei, princeps, qui a Domini declinaverat servitute, cadit ut elevaretur a Christo. Si enim resurrectio Dominus, ruina diabolus est, in quo quaeritur quomodo de Salvatore dicatur : « Ecce hic positus est in ruinam et resurrectionem multorum in Israel (*Luc. ii*). » In ruinam eorum, qui stabant possine, et resurrectionem eorum qui ceciderant. Quod cum Propheta videret, cecidit in faciem suam non pe-

cantis merito, sed plangentis affectu. Et voce magna, quæ de magno fidei ardore veniebat, tertio clamavit et dixit: « Heu, heu, heu, Domine Deus, consummationem tu facis reliquiarum Israel? » Et est sensus: Etiam ipsæ reliquæ quæ esse videbantur in populo te indignante delentur?

« Et factum est verbum Domini ad me, dicens: Fili hominis, fratres tui, fratres tui, viri propinqui tui, et omnis domus Israel universi, quibus dixerunt habitatores Jerusalem: Longe recessistis a Domino, nobis data est terra in possessionem. Propterea hæc dicit Dominus Deus, quia longe feci eos in gentibus, et quia dissipavi eos in terram, ero eis in sanctificationem modicam in terris ad quas venerint. » Factus est igitur sermo Domini ad Ezechiel, qui dixerat: « Heu, heu, heu, Domine Deus, consummationem tu facis reliquiarum Israel? » in Pheltiæ videlicet morte, et eorum, qui cum eo interfecti sunt, quod nequaquam illæ sunt reliquæ, quas in Jerusalem putabat Propheta, sed hi, qui in Babylone videbantur esse captivi. Et est sensus: O filii hominis, fratres tui de eadem tecum stirpe generati, fratres, inquam, tui quibus dixerunt habitatores Jerusalem: Vos recessistis a Domino, quia captivi estis, et cum Jechonia vos tradidistis, nobis autem terra Israel data est in æternam possessionem. Dic ergo eis quod longe quidem eos fecerim a terra Israel, et disperserim in nationes, et in alienis terris esse præceperim, sed quia meæ obediunt Janssoni sim eis futurus etiam in peregrinis, et hostilibus locis in parvam sanctificationem, dum plerique inveniuntur ex eis, qui idololatriæ nequaquam colla submittant, sed memores sint mandatorum Dei, sicut fuerunt Daniel et tres pueri et ceteros fuisse credendum est, in similitudinem tantorum principum, quos Scriptura nunc commemorat. Ex quibus universis discimus non esse insultandum his qui Dei judicio pœnis traditi sunt, nec exprobandum homini converso a peccatis suis, nec pœnitentibus et egressis de Ecclesia aliquando dicendum, longe recessistis a Domino, nobis data est terra in possessionem, quia hæc dicit Dominus, licet eos parumper a mea Ecclesia separaverim, et inter gentes disperserim, tamen ero eis in sanctificationem modicam, dum meminerint peccatorum suorum. Et qui propter vitia recesserunt de terra sua, propter pœnitentiam ad sedes pristinas redire festinent.

« Propterea loquere: Hæc dicit Dominus: Congregabo vos de populis, et adducam vos de terris in quibus dispersi estis, daboque vobis humum Israel. Et ingredientur illuc. Et auferent omnes offensiones, cunctasque abominationes de illa. Et dabo eis cor unum, et spiritum novum tribuam in visceribus eorum, et auferam cor lapideum de carne eorum, et dabo eis cor carneum, ut in præceptis meis ambulent, et judicia mea custodiant, faciantque ea, et sint mihi in populum, et ego sim eis in Deum. Quorum autem cor post offendicula

et abominationes suas ambulat: horum viam in capite suo ponam, dicit Dominus Deus, etc.

Loquitur sermo divinus ad eos, qui captivi erant in terra Babyloniæ, ad fratres Ezechielis prophete, et ad propinquos quibus dixerunt habitatores Israel: Longe recessistis a Domino, nobis data est terra in possessionem. Loquitur autem hæc quæ sequuntur: « Congregabo vos de populis, et reddam vobis terram Israel. » Cumque ingressi fueritis, auferetis cuncta idola, propter quæ offenderatis Deum. Et dabo vobis cor unum timoris, et servitutis Dei, ut nequaquam diversis idolis serviat, sive alterum, quam prius habuistis, et spiritum novum tribuam in visceribus vestris, juxta illud quod scriptum est: « Cor mundum crea in me, Deus, et spiritum rectum innova in visceribus meis (Psal. l.). » Et auferam a vobis cor lapideum, id est, cor durum, secundum illud quod loquitur Stephanus primus martyr in Christo: « Dara cervice et incircumcisi corde (Act. vii). » Et induratur cor Pharaonis, ne dimittat populum Israel (Exod. viii). « Et dabo, inquit, vobis cor carneum, molle et tenerum, et quod possit Dei mandata suscipere, ut scribantur in tabulis cordis carnalibus; idcirco autem datur cor molle, et auferitur cor durum, ut in præceptis meis ambulent, judiciumque custodiant, et sint in populo Dei, Dominusque qui prius fuerat adversarius, sit eis in Deum. Qui autem nequaquam pœnitentia priora peccata correxerint, sed ambulaverint post abominationes suas, retribuam, ait, eis, quod merentur, ut vitæ eorum peccantur capitibus eorum. Hæc sub Zorobabel filio Salathiel, et sub Jesu filio Joselech sacerdote magno, et sub Ezra et Neemia accidisse tribui Judæ, et his qui cum his reversi sunt, plerique æstimant. Habitatores quoque Jerusalem, qui sub Sedecia rege Judæ capti sunt, vel qui fugerunt cum Jeremia in Ægyptum in omnes terras esse dispersos, et nequaquam reversos in urbem Jerusalem; plena autem conversio eorum qui captivi erant et reliquiarum Israel intelligitur in Christo, quando reliquæ salvæ factæ sunt, et una die tria millia erodiderunt, et iterum quinque millia, et alij, de quibus loquitur Jacobus ad apostolum Paulum: « Vides, frater, tanta millia credentium Judæorum? hi omnes æmulatores legis sunt (Act. xxi), » sed et quotidie superbi habitatores urbis Jerusalem, quorum cor post offendicula et abominationes suas ambulat, Dei merentur offensam, et hi qui foris erant, ablato corde lapideo, et accepto corde mollissimo, per pœnitentiam revertuntur ad ecclesiam, et ambulant in præceptis Domini, judiciumque ejus custodiant, suntque Domini populus, et Dominus quem prius offendebant sit eis Deus.

« Et elevaverunt cherubim alas suas, et rotæ cum eis. Et gloria Dei Israel erat super ea. Et ascendit gloria Domini de medio civitatis, stetitque super montem, qui est ad orientem urbis. » Paulatim gloria Domini recedit de Jerusalem. Primum templum deserens, stat in atrio vel in limine domus,

postea in introitu portæ orientalis. Novissime, sub-
latis pennis roisquæ sequentibus, stat super mon-
tem, qui est ad orientem urbis. Haud dubium quin
montem significat Oliveti unde Salvator ascendit ad
Patrem. Stabatque gloria Domini, quæ de Jerusalem
urbe discesserat, super montem Oliveti in signum
resurrectionis et luminis, ut inde perituram arsu-
ramque cerneret Jerusalem. Quodque dicit : « As-
cendit gloria de medio civitatis, » aliis verbis loquitur
Dominus ad discipulos : « Surgite, abeamus hinc
(*Joan. xiv.*) » Et ad Judæos : « Relinquetur vobis
domus vestra deserta (*Matth. xxiii.*) » Josephus quo-
que refert auditam vocem in templo Angelorum, et
fortitudinem cœlestium, quæ prius in urbis præsidio
erant, « abeamus ex his sedibus. » Mirumque in mo-
dum usque in præsentem diem gloria Domini, quæ
deseruit templum, stat super montem Oliveti, et in
crucis signo rutilans spectat templum, quondam
Judæicum in favillas et cineres redactum.

« Et spiritus levavit me, et adduxit in Chaldæam
« ad transmigrationem in visione in spiritu Dei. Et sub-
« lata est a me visio, quam videram. Et locutus sum
« ad transmigrationem omnia verba Domini, quæ os-
« tenderat mihi. » Pro eo quod nos ex Hebraica veritate
transtulimus, « et sublata est a me visio, quam vide-
ram, » Septuaginta transtulerunt, « et ascendi a visione
quam videram, quod utrumque significat non in cor-
pore per prophetam in Jerusalem de Babylone trans-
latum, sed in spiritu, sublataque visione, quæ eum
in spiritu duxerat Jerusalem, et universa monstra-
verat, quæ superior sermo narravit, reversus est in
semetipsum et locutus est, ad transmigrationem
omnia quæ ei fuerant demonstrata, videlicet ad eos
le quibus supra scriptum est : « Ego sedebam in
domo mea, et senes Juda sedebant juxta me. Et ce-
cidit super me ibi manus Domini Dei et vidi. » Mirum-
que in modum sedentibus his, qui ad se venerant
visitandum, visiones mysticas Propheta cernebat,
et absens erat ab his, qui coram se sederant, absens
spiritu, præsens corpore. Omniaque sicut ut conso-
lationem recipiant, qui captivi erant, quod redu-
cendi sint in terram Israel, et ambulaturi in præ-
ceptis Domini, futurique ei in populum, et ille fu-
turus sit eis in Deum. Qui autem non fuerint con-
versi ad pœnitentiam, sed ambulaverint post abomi-
nationes suas, recipiant quæ fecerunt, verba autem
in Scripturis sanctis pro rebus dici sæpe admo-
nuimus.

CAPUT XII.

*Exemplo probat Prophetæ angustiam obsidionis Jeru-
salem, et ejus instantiam.*

« Et factus est sermo Domini ad me dicens : Fili
« hominis, in medio domus exasperantis tu habitas,
« qui oculos habent ad videndum et non vident, et aures
« ad audiendum et non audiunt, quia domus exaspe-
« rans est, » etc. Pro exasperatione quoque dici ama-
ritudine crebro docuimus, ut sit sensus : in medio
domus ad amaritudinem convertentis tu habitas,
quæ Dominum natura dulcem atque clementem, vi-

torum suorum amaritudine, facit amarum atque
crudelē. Alioquin de Deo legimus : « Gustate et vi-
dete, quia suavis sive dulcis est Dominus (*Psal.*
xxxiii.) » Habitat autem Propheta in medio populi
Deum ad amaritudinem provocantis, qui habet oculos
et non videt, aures et non audit, non vitio sensuum,
sed pertinacia pravitatis. Unde et Dominus ad Ju-
dæos : « Si cæci, inquit, essetis, peccatum non habe-
retis (*Joan. ix.*) » voluntariam cæcitatē in illis
arguens atque condemnans. Quia ergo oculos ha-
bent ad videndum, et non vident : aures ad audien-
dum, et non audiunt, et tua verba contemnunt, doce
eos per imaginem atque picturam, et schematicis
ostende corporeis, ut venturam captivitatem non
solum auditu, sed et oculis recognoscant.

« Tu ergo, fili hominis, facti tibi vasa transmigrationis,
« et migrabis per diem coram his, Migrabis autem
« de loco tuo ad locum alterum in. conspectu eorum,
« si forte aspiciant quia domus exasperans est, » etc.
Nulli dubium quin univēsa loci hujus continentia fu-
turam captivitatem indicet regis Sedeciæ et tribus
Judæ, qui captus est cum Jerusalem. Sed quoniam
quidam volunt captivitatem Sedeciæ, qui interpre-
tatur *Justus Dominus*, in typum præcedere Salva-
toris, qui de cœlestibus ad terrena descendens hu-
manum corpus assumpserat, et hæc esse vasa captivi-
tatis, ideo præmonendum puto prudentem cautumque
lectorem, et hæc quidem nos ponere, ne quid præ-
terire videamur, sed non probare. Neque enim rex
impius in figuram potest præcedere ejus, qui totius
C pietatis exemplum est. Captivum autem esse Sedeci-
ciam a Babylois atque Chaldæis, et Jeremias
propheta, et Regum narrat historia, et ductum de
loco in locum, hoc est, de Jerusalem in Babylonem,
et cætera, quæ Ezechiel in consequentibus loquitur.
Qui autem referunt ad Dominum Jesum Christum
captivitatem ejus et transmigrationem ejus, de loco
in locum, descensionem ex cœlestibus ad terrena
significari putant.

« Et efferes foras vasa tua, quasi vasa transmi-
« grantis per diem in conspectu eorum. Tu autem
« egredieris vespere coram eis, sicut egreditur mi-
« grans ante oculos eorum, perfode tibi parietem, et
« egredieris per eum, in conspectu eorum. In hume-
« ris portabis, in caligine effugies, faciem tuam ve-
« labis et non videbis terram, quia portentum dedi te
« domui Israel, » etc. Facere jubetur propheta in
figura, quæ Sedecias facturus est in veritate. Col-
lige enim sarcinas tuas, hæc enim vasa sunt trans-
migrantis videntibus eis. Et postquam viderint quæ
facturus es, egredieris vespere in similitudinem trans-
migrantis. Legimus enim Sedeciam nocte muro suf-
fosso fugisse ad deserta Jordanis, ibique a Babylo-
niis esse comprehensum, et hoc significare per fossam
parietem. Quod autem dicit : « In humeris portabis, »
subauditur sarcinas tuas, et quidquid ad viæ solati-
um fugientes portare consueverunt : « in caligine
efferes, » ne videaris a quoquam, « faciem tuam ve-
labis, » vel cæcitatē quæ ei accidit, crutis oculis a

Nabuchodonosor, vel ne cognoscatur, quod ipse sit rex et major fiat cura servantium. Quodque sequitur : « Et non videbis terram, » illud significat, quod cæcus ductus sit in Babylonem, eamque non viderit. « Quia portentum, inquit, dedi te domui Israel. » In signum enim et in figuram prophetarum tam dicta quam facta sunt. Unde et in Zacharia viri portentosi vocantur, quia futura portendant. Et in Osea loquitur Deus : « In manibus prophetarum sum assimilatus (Ose. xii). » Qui autem volunt in Ezechielis persona Christum intelligi, vasa captivitatis, humanum corpus accipiunt, et perfossum parietem, quo inferorum claustra perfregit, et resurgens a solis credentibus visus est, portatusque in humeris, quando cum angelicis potestatibus ad cælum ascendit victor. Et quod absconditus egreditur, et velat faciem suam, ne in carne mortali videatur divina majestas. Et non videt terram, ne oculis illius illustretur, quæ ejus non meretur aspectum. « Oculi enim Domini super justos (Psal. xxxiii), » et avertit faciem suam ab impiis. Hæc autem, inquit, omnia fecisse narratur, ut per similitudinem hominis dura ad fidem Israelitici populi corda converteret, et in portentum datur domui Israel, juxta illud quod scriptum est : « Ecce hic positus est in resurrectionem et in ruinam multorum, et in signum cui contradicetur. »

« Fecit ergo sicut præceperat mihi, vasa mea procul, quasi vasa migrantis per diem, et vespere per fodi mihi parietem manu. In caligine egressus sum, et in humeris portatus in oculis eorum. » Quæ supra jussus est facere opere se complectitur, nec interpretatione indiget juxta utramque sententiam quod supra expositum est. Illud autem notandum est, quod uno atque eodem tempore Jeremias prophetabat in Jerusalem, et Ezechiel in Babylone et illius prophetia mittebatur ad captivos; et hujus ad eos qui habitabant in Jerusalem, ut unius in diversis regionibus Dei providentia monstraretur, et intelligerent audientes quæcumque accidebant populo, nequaquam idolorum potestate, sed Domini jussione consistere.

« Et factus est sermo Domini ad me dicens : Fili hominis, nunquid non dixerunt ad te domus Israel, domus exasperans : Quid tu facis? Hæc dicit Dominus Deus : Si te, inquit, interrogaverit domus exasperans, quare ista facis, dic ad eos. Hæc dicit Dominus Deus : Super principem onus istud, qui est in Jerusalem, et super omnem domum Israel quæ est in medio eorum. Dic : Ego portentum vestrum; quomodo feci, sic fiet illis, in transmigrationem et captivitatem ibunt. Princeps autem, qui est in medio eorum, in humeris portabitur. In caligine egredietur : parietem perfodiet, ut educant eum; facies ejus operietur, ut non videat oculis terram. Et extendam rete meam super illum, et capietur in sagena mea, et adducam eum in Babylonem in terram Chaldæorum, et ipsam non videbit, ibique morietur. Et omnes qui circa eum sunt, presidium

ejus et agmina illius dispergam in omnem ventum, et et gladium evaginabo post eos. Et scient quia ego Dominus, quando dispersero illos in gentibus, et disseminavero illos in terras. Et relinquam ex eis viros paucos a gladio et fame et pestilentia, ut enarent omnia scelera eorum in gentibus a quas hægredientur. Et scient quia ego Dominus. » (Hier.) Primum exponamus historiam. Dic, inquit, ad eos, o filii hominis, qui vel interrogant, vel non interrogant : Quid tu facis hæc? quod super ducem vobis istud, et visio sit ei, qui est in Jerusalem, dicitur significat Sedeciam. Et dic : « Ego portentum vestrum, » sive, ut Septuaginta transtulerunt, « Ego qui portenta facio, » ut ex presentibus vobis cognoscatur. « Quomodo feci, sic fiet illis, » duci et cunctis qui in comitatu ducis sunt : in transmigrationem Babylonam captivi ducentur; et tunc qui est in medio eorum in humeris portabitur, vel iumentorum, vel eorum qui cum eo fugerant « in caligine », et in noctis tenebris; « egredietur, mirumque suffodiet » sicut ejus, « ut educant eum; facies ejus velabitur, » vel timore fugientis vel cæcitate injuria, « ut cæcus terram non videat » Babylonis. « Et ego extendam rete meam super illum, et capietur in sagena mea. » Concedente Domine quippe a Babyloniis captus est. Et hæc quæ ab hostibus passus est fieri, se fecisse testatur. Ductusque in Babylonem, terram Chaldæorum non videbit, ibique captivus morietur. Omnes autem socios ejus et adjuutores et comites fuget, cum ille fuerit comprehensus, huc illucque dispergam, nec securos abire permittam, sed in manibus hostium evaginabo gladium meum, ut quando dispersi fuerint in gentibus, intelligant quod ego sim Dominus, et mea cuncta voluntate sint facta. « Et relinquam, inquit, ex sociis » qui cum eo fugerint, et qui evadere potuerint « paucos, » qui gladium et famem et pestilentiam evaserint; ut cum vel fuga vel captivitate, ad diversas pervenerint regiones; narrent omnia scelera sua vel sermone vel exemplo; propter quæ tanta meruerint mala, et intelligant quod ipse sim Deus.

« Et factus est sermo Domini ad me dicens : Fili hominis, panem tuum in conturbatione comede, et aquam tuam in festinatione et mœrore bibe, et dic ad populum terræ : Hæc dicit dominus Deus ad eos qui habitant in Jerusalem in terra Israel, « Panem suum in sollicitudine comedent, et aquam suam in desolatione bibent, ut desoletur terra a multitudine sua, propter iniquitatem omnium qui habitant in ea : et civitates quæ nunc habitantur, desolatæ erunt, terraque deserta. Et scietis quia ego Dominus, etc. » Post principis et sociorum ejus prophetiam, quæ sub corporali imagine monstrabatur, venit ad populum, et quidquid prophetae dicitur, per prophetam refertur ad habitatores Jerusalem quod in obsidionis malo panem suum comedant in egestate et angustia, et aquam suam nequaquam in abundantia, sed cum tormento bibant et tribulatione. Hæc autem, inquit, o propheta, di-

cuntur tibi, ut tu loquaris ad populum terræ tuæ, et dicas. Hæc dicit Dominus habitatoribus Jerusalem, quæ est in terra Israel : Obsessi a Nabuchodonosor atque Chaldæis, famis et sitis sustinebitis malum, ut omnis terra cum sua multitudine deleatur. Habitatores significans per eam, quæ inhabitatur. Et ne putent sibi evenire sine causa. Dic, inquit, eis, quod propter scelera eorum et iniquitatem omnes urbes Judææ ad solitudinem redigendæ sint, et universæ terræ cultura dispereat, ut cognoscant Deum sævientem, quem miserantem cognoscere noluerunt. Possumus juxta anagoram habitatores Jerusalem credentes Christo dicere, qui habitant in ecclesia, etsi per peccata illius offensam meruerint, comedant panem cum egestate, et bibant aquam cum mœrore et angustia : non cibum panis, neque potum aquæ, sed famem sermonis et doctrinæ Dei sustinentes. Quando enim vel vitio principum, qui capiendi sunt, et tradendi Babylonis, vel nostra duritia perdiderimus sermonem Dei, aquasque non meruerimus habere utiles, tunc in dolore et penuria nostrum sumemus cibum, et terra perdet multitudinem credentium, et civitates, quæ in toto orbe intelliguntur ecclesiæ desolabuntur, et terra deserta erit, ut omnes sciant quia offensa sit Domini, quod quidem et in persecutionis tempore intelligere possumus.

« Et factus est sermo Domini ad me dicens : Fili hominis, quod est proverbium istud vobis in terra Israel dicentium, In longum differentur dies, et peribit omnis visio? Ideo dic ad eos, hæc dicit Dominus Deus, Quiescere faciam proverbium istud, neque quo vulgo dicitur ultra in Israel. Et loquere ad eos, quod appropinquaverint dies, et sermo omnis visionis. Non enim erit omnis ultra visio cassa, neque divinatio ambigua in medio filiorum Israel, quia ego Dominus loquar, quodcumque locutus fuero verbum, et fiet. Non prolongabitur amplius, sed in diebus vestris domus exasperans, loquar verbum et faciam illud, dicit Dominus Deus. » (*Hieron.*) Est autem sensus omnis capituli hic, Supra prophetaverat contra principem, qui erat in Jerusalem, deinde populo famem et ardorem sitis nuntiaverat, esse venturum. Quod multitudo non credens, vetus assumebat, tritumque proverbium : In longum tempus differatur comminatio prophetarum, et omnis visio peribit. Dic ergo, inquit eis, quod nequaquam mea comminatio differatur nec divinatio falsa atque ambigua profertur in populos, quæ finem habeat incertum. Aut alio dicatur tempore, alio compleatur. Sed nunc vivente te loqueris, et his qui audiunt, verbum quod locutus sum compleatur.

« Et factus est sermo Domini ad me dicens, Fili hominis, ecce domus Israel dicentium : Visio quam hic videt in dies multos, et in tempora longa iste prophetat, propterea dic ad eos : Hæc dicit Dominus Deus : Non prolongabitur ultra omnis sermo ejus. Verbum quod locutus fuero complebitur, et dicit Dominus Deus. » Significat autem vicinam

PATROL. CX.

captivitatem urbis Jerusalem, et Sedecliam cum populo Juda jamque capiendum. Non solum autem illo tempore, sed usque hodie vulgus incredulum et dura corda mortalium prophetiam Dei non recipit, sed omnia quæ Prophetæ comminantur, quæ prædicat Evangelium in aliud tempus æstimant differendum. Sciamusque hic parabolam, quæ a Septuaginta ponitur, accipi proverbio juxta illud, quod in psalmo legimus : « Et factus sum eis in parabolam (*Psal. LXVIII.*) » Et in hoc eodem propheta : « Quid est vobis parabola ista in populo Israel, dicentium, patres comederunt uvam acerbam, et dentes filiorum obstupuerunt? » Manifesta perstringimus, ut in obscurioribus immoremur.

CAPUT XIII.

Sermo Domini contra falsos prophetas decipientes populum Dei, et contra feminas falsa prophetantes.

« Et factus est sermo Domini ad me dicens : Fili hominis, vaticinare ad prophetas Israel, qui prophetant, et dices prophetantibus de corde suo : « Audite verbum Domini ; hæc dicit dominus Deus, » etc. Est autem sermo contra pseudopphetas, qui decipiebant populum, et contra Dei mandata aliud prophetabant. Nec quempiam moveat, quod Prophetæ appellantur. Hanc enim habet sancta Scriptura consuetudinem, ut unumquemque vaticinationis suæ et sermonis prophetam nuncupet. Sicut prophetæ appellantur Baal et prophetæ idolorum, et prophetæ confusionis. Unde et apostolus Paulus, poetam græcum prophetam vocat : « Dixit quidam proprius eorum propheta, Cretenses semper mendaces, malæ bestię, ventres pigri (*Tit. 1.*) » Et in Osea legimus : « Sicut propheta insaniens homo portans spiritum (*Ose. ix.*) » Quidquid autem eo tempore Israelitico populo dicebatur, hoc nunc refertur ad Ecclesiam ut prophetæ sancti sint apostoli, et apostolici viri, prophetæ autem mendaces atque furiosi omnes hæretici, quorum principes ex suo corde confingant. Qui autem ab eis seducti sunt, aliorum mendaciis adquiescant.

« Væ prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum et nihil vident. » Cum prophetarum nomen secundum regulam scripturarum bonis malisque commune sit, in eo differunt, quod boni prophetæ dicuntur esse sapientes, mali autem stulti et insipientes. Quorum alterum refertur ad ecclesiasticos viros, alterum ad omnes hæreticos, qui spiritum Dei relinquentes, sequuntur spiritum suum, quia nequaquam divino instinctu, sed proprio corde vaticinantur, unde et nihil vident. Qui autem sapiens est non cordis sui cogitationes, sed Dei spiritum sequitur. Juxta illud, quod et in superioribus, animalia et rotæ Dei spiritum sequebantur. Et propheta dicit : « Post Dominum Deum tuum ambulabis (*Ose. xi.*) » Et in alio loco : « Deduc me in semita recta (*Psal. cxviii.*) » et iterum : « Spiritus tuus bonus, ipse me ducet in terram rectam (*Psal. cxlii.*) » Et populo Dei columna ignis et nubes erat dux in solitudinem (*Exod. xiii.*) Et Jeremias loquitur : « Non laboravi se-

quens te (*Jer. xvii*). » Quis autem hæreticorum, qui sequitur spiritum suum, non impingat in tenebras et cæcus cæcos ducat in foveam? Imo licet sibi in mysteriis, imo orgiis suis plura ecclesiasticis doctoribus videre videantur, tamen nihil omnino vident, quia solem justitiæ perdiderunt: frustra que imitantur eos, qui prius vocabantur videntes, et quibus dicitur: « Qui vides, vade, recede in terram Juda et in Bethel non prophetabis (*Amos. vii*). » Quamobrem visio Isaïæ et Abdîæ ponuntur in titulis. Et Dominus Apostolis præcepit: « Levate oculos vestros et videte (*Joan. iv*) » Et Propheta suppliciter deprecatur: « Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua (*Psal. cxviii*). »

« Quasi vulpes in desertis prophetæ tui, Israel. « Non ascendistis ex adverso, neque opposuistis murum pro domo Israel, ut staretis in prælio in die Domini. Vident vana et divinant mendacium dicentes, ait Dominus, cum Dominus non miserit eos, et perseveraverunt confirmare sermonem. Nunquid non visionem cassam vidistis et divinationem mendacem locuti estis, et dicitis, ait Dominus, cum ego non sim locutus? » etc. Dicamus primum juxta Hebraicum prophetæ Israel similes vulpium sunt; quotidie domesticarum avium furta facientes, qui habitant juxta Aquilam et Septuaginta « in desertis, » juxta Symmachum atque Theodotionem « in parietinis et ruinosis, » qui non possunt ascendere ex adverso, neque murum pro domo Israel opponere. Legimus (*Num. xvi*) Aaron adversum ignem Israel populum devorantem, occurrisse et stetisse medium, et opposuisse se murum pro salute populi. Jeremiæ quoque dicitur, ne occurrat Domino, neque stet contra iram ejus orationis perseverantia. Sicut enim murus hosti opponitur, et adversario occurri solet ex adverso contraque venienti, ita Dei sententia sanctorum precibus frangitur. Unde et Moysi dicitur: « Dimitte me, et delebo populum istum (*Exod. xxxii*). » Cui enim dicitur, « dimitte me, » ostenditur, quod tenendi habeat facultatem. Isti stare non possunt in prælio in die Domini, ut pro populo precibus dimicent, et resistent obsecrationibus sententiæ Dei. Quia igitur vanâ conspiciunt et divinant mendacium, et a Domino missos esse se dicunt, cum non sint missi a Deo, et perseverant in erroribus, et suum cupiunt firmare sermonem, arguuntur quod omnia sint cassa, quæ prædicant, suum mendacium Domini sermonem esse dicentes: « Propheta, inquit, super prophetas Israel qui prophetant, et dices prophetis. » (*Orig.*) Quomodo opus Prophetarum erat hæc dicere, quæ jubebantur; sic eodem spiritu opus est ei, qui exponere cupit, ea quæ sunt latenter significata, ut monstret nunc ad eos fieri prophetiam, qui contra Dei docent voluntatem, qui prophetant de corde suo. Juxta simplicem quidem intellectum quidam prophetarum de divino Spiritu loquentes, non de suo corde locuti sunt, sed de sensu Dei. Quidam vero simulantes se Prophetas atque dicentes: Hæc dicit Dominus, Domino non loquente in eis pseudo-

A prophetæ exstiterunt. Potest autem et super eos, qui docent in ecclesiis, si aliter quam poscit veritas, docent, præsens sermo congruere. Si quis enim ea, quæ Jesus Christus Dominus locutus est, et intellexit in eo sensu, quo locutus est ipse, qui docuit, non de corde suo, sed de Spiritu sancto loquitur sermones filii Dei Jesu, si consentit Spiritus sanctus voluntati ejus, qui in apostolis locutus est. Si quis vero legens Evangelium proprium sensum aptat Evangelio, non ita intelligens ut Dominus locutus est; iste falsus propheta est, loquens de corde proprio in Evangelio: « Sicut vulpes in deserto, prophetæ tui, Israel. » Animal vulpis nequam est, versutum est, indomabile est, ferum est. « Dicite, ait Salvator, vulpi isti: Ecce sanationes perficio hodie et cras, et tertia die consummor (*Luc. xiii*). » Has vulpes necessarias habuit adversum alienigenas Samson (*Jud. xv*), quarum caudis cum fune vinctis (trecentas enim ceperat), in perditionem eas frugum misit hostilium, istiusmodi sunt falsi magistri, versuti, maligni, et bestiis similes, si talis sum, vulpis sum. Sed non simpliciter vulpis, verum vulpis in desertis, vulpis in parietinis, vulpis in rupibus. Hæ enim in diversis seditionibus continentur versipelles. Versipelles isti et nequam semper in desertis, semper in solitudinibus morantur. Ubique enim anima habitatur a Deo et in Spiritu sancto plena est, non potest ibi hæreticorum doctrina penetrare, non valet eorum sermo prorumpere. Ubi autem solitudo Christi est, ubi desertum justitiæ, ibi nequissimæ disciplinæ venena versantur. Idcirco, sicut vulpis ait in desertis, Prophetæ tui, Israel, non steterunt in firmamento. Si considerare volueris falsos magistros, videbis eos infirmos instabiles, non valentes dicere: « Statuit super petram pedes meos, et direxit gressus meos (*Psal. xxxix*). » Et quia non sunt tales, ut steterint robusta radice fundati, ideo non steterunt in firmamento, sed direxerunt movere pedes suos. (*Hieron.*) Omnes hæretici propter fraudulentiam ac nequitiam vulpium similes sunt. De quibus Salvator loquitur. « Vulpes foveas habent, et volucres cæli nidos. » Et de Herode scriptum est: « Dicite vulpi huic. » Et de iisdem vulpibus, quæ parvulos simplicesque decipiunt, et populantur vineam Christi, Salomon loquitur: « Capite nobis vulpes parvulas, dissipantes vineas (*Cant. ii*). » Et in psalmo, super his qui eorum fraudulentia supplantantur, canitur: « Introibunt in inferiora terræ, tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt (*Psal. lxi*). » Hi prophetæ, qui vulpium similes sunt, non steterunt in firmamento, nec cum Petro audire meruerunt: « Tu es Petrus, et super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam (*Matth. xvi*). » « Non ascendistis, inquit, ex adverso, neque opposuistis murum pro domo Israel, ut staretis in prælio in die Domini. » (*Greg.*) Ex adverso quippe ascendere est pro defensione gregis voce libera hujus mundi potestatibus contraire. Et in Die Domini stare, est in prælio pravis decertantibus ex justitiæ amore resistere. Pastori enim recta timuisse dicere, quid est aliud

quam tacendo terga præbuisse? Qui nimirum si pro grege se obicit, murum pro domo Israel hostibus opponit. Hinc rursum delinquenti populo dicitur : « Prophetæ tui viderunt tibi falsa et stulta, nec aperuerunt iniquitatem tuam, ut te ad pœnitentiam provocarent. » Prophetæ quippe in sacro eloquio nonnunquam Doctores vocantur. Qui dum fugitiva esse præsentia judicant, quæ sunt ventura manifestant; quos divinus sermo falsa videre redarguit. Quia dum corripere culpas metuunt, incassum delinquentibus promissa securitate blandiuntur, qui iniquitatem peccantium nequaquam aperiunt, quia ab increpationis voce conticescunt : clavis quippe apertionis sermo correptionis est, qui increpando culpam detegit, quam sæpe nescit ipse etiam qui perpetravit. Falsi enim prophetæ, juxta Septuaginta, congregaverunt greges super domum Israel, hoc est insipientium multitudinem contra domum Dei. (*Hieron.*) Nec surrexerunt ipsi, nec alios suscitare potuerunt, sed quæcumque egerunt et agunt, plena mendaciis sunt. Quodque sequitur, « Et cœperunt suscitare sermonem, » illud significat quod velint quidem consurgere, et se ad excelsa sustollere, sed quod cupiant implere non possint. Diciturque eis : « Nonne visionem falsam vidistis, et divinationes vanas locuti estis? » (*Orig.*) Non ergo resurrexerunt, hoc est, necdum resurrectionis baptismum consecuti sunt, falsi prophetæ et falsi magistri; quæ dicunt a Domino videntes falsa sunt, neque aliquando possunt conspiciere veritatem. Accipe exemplum : qui scripturam legit, et aliter eam, quam scriptum est accipit, scripturam mendaciter videt. Qui vero audit scripturam, et sicut veritatis intellectus habet, sic eam interpretatur, videt veritatem. Et sancti quidem non divinant : « Non enim divinatio in Jacob (*Num. xxii*); » peccatores vero divinant falsa, dicentes : « Hæc dicit Dominus, et Dominus non misit eos. » Audi hæreticos, quomodo traditionem apostolorum habere se dicant; audi falsos magistros, quomodo affirmant doctrinam suam, Domini esse doctrinam, et sensum suum, sensui congruere prophetarum, et dicunt : « Hæc dicit Dominus, et Dominus non misit eos. » « Et cœperunt suscitare sermonem; nonne visionem falsam vidistis; » et hi enim volunt in defensionem sui quendam pro se suscitare sermonem. Sed arguit eos Dominus, et dicit, « nonne visionem falsam vidistis, et divinationes vanas locuti estis? Et dixistis, Dicit Dominus, et ego non sum locutus. »

« Propterea hæc dicit Dominus Deus, quia locuti estis vana, et vidistis mendacium, ideo ecce ego ad vos, ait Dominus Deus. Et erit manus mea super prophetas, qui vident vana et divinant mendacium, in concilio populi mei non erunt, et in Scriptura domus Israel non scribentur, nec in terram Israel ingredientur. Et scietis quia ego sum Dominus Deus. » (*Hieron.*) Sub prophetarum persona sermo contra hæreticos est, qui loquuntur vana, et vident mendacium. Et perseverant suam adfirmare doctrinam, quod ipse Dominus contra eos veniat atque

consurgat, et extendat manum suam super illos ad percutiendum, et non contrahat ad parcendum, et comminatur, quod non sint in concilio populi Dei futuri, nec in Ecclesia ejus, sed in synagoga diaboli, nec scribantur in domo Israel. De quibus in alio loco dicitur : « super terram scribantur, » non in terra Israel, quæ terra viventium est. Et de qua nunc dicitur, « nec in terram Israel ingredientur, » sed in terra mortuorum et umbra mortis. Ut postquam ista perpessi fuerint, separati a cœtu populi Dei, intelligant quod ipse sit Dominus.

« Eo quod deceperint populum meum dicentes, Pax, et non est pax. Et ipse ædificabat parietem. Illi autem linebant eum luto absque paleis : dic ad eos, qui liniunt absque temperatura, quod casurus sit. Erit enim imber inundans, et dabo lapides prægrandes super irruentes, et ventum procellæ dissipantem. Siquidem et ecce cecidit paries. Numquid non dicitur vobis, Ubi est litura quam levistis? Propterea hæc dicit Deus, Et erumpere faciam spiritum tempestatum in indignatione mea. Et imber inundans in furore meo erit, et lapides grandes iræ in consumptionem. Et destruam parietem, quem levistis absque temperamento. Et æquabo eum terræ. Et revelabitur fundamentum ejus. Et cadet et consumetur in medio ejus, et scietis quia ego Dominus. Et complebo indignationem meam in pariete, et in his, qui liniunt eum absque temperamento, dicamque vobis, Non est paries, et non sunt, qui liniunt eum, prophetæ Israel, qui prophetaut ad Jerusalem. Et vident ei visionem pacis. Et non est Pax, dicit Dominus Deus, etc. » Prophetæ Israel qui non erunt in concilio populi Dei, nec scribentur in scriptura domus Israel, nec terram reppromissionis intrabunt. Ideo ista patientur, quia deceperunt populum meum pro rigore pœnitentiæ, et conversionis injuria; pacem eis et prospera nuntiantes, secundum illud, quod alibi dicitur : « Pax, pax, et non est pax (*Jer. viii*). » Deus itaque metaphoricus ædificabat eis per legis mandata, sanctorumque prophetarum eloquia et comminationes, maceriam. Hoc enim verbum Hebraicum significat his, ut omnem ab illis incursionem bestiarum, et hostilem impetum submoveret, dum conversi ad Deum hoc quasi muro et pariete firmissimo cingerentur. Pseudoprophetæ vero non semel, sed frequenter pollicebantur eis pacem. Hoc enim repetitus pacis sermo significat : « Dic, inquit, ad eos, » qui illis vana promittunt, et cassum pollicentur auxilium, quod casurus sit iste paries et hæc maceria. « Et immittam imbrem vehementissimum. » Hostes videlicet sævissimos, Babylonios autem Chaldæosque significat. « Et lapides grandinis desuper irruentes. » Omnia per metaphoram, quo instabilem maceriam subitus turbo subvertat et subruat. Et postea dicatur eis, id est, pseudoprophetis, Ubi est litura, quam levistis, et ubi, quod polliciti estis auxilium? Quidquid autem de pseudoprophetis diximus, et ad hæreticos referri potest. Quod omnia eorum figmenta Dei ira solvan

tur; et ædificatio pessimorum dogmatum, quæ Spiritus sancti non habet condimentum corruat, et usque ad fundamenta et pulverem dilabatur, et æquetur ipsa maceria terræ, et cadat, et consumantur prophetæ, qui promittebant, et populus cui promittebatur in medio ejus. Ut postquam compleverit indignationem suam, et dixerit eis: «Non est iste paries,» hoc est, non est vestra defensio, et non sunt qui liniunt eum, sed omnia vana sunt, et in nihilum proficientia: «Tunc opere cognoscatis, quod ego sum Dominus.» Ut autem sciamus, qui sunt isti qui liniunt parietem, sequitur: «Prophetæ Israel,» hoc est pseudoprophetæ, «qui prophetant ad Jerusalem, et vident ei visionem pacis,» isti sunt causa peccati et ruinæ et stultæ securitatis. «Non enim erit pax, dicit Dominus.» Quia Dominus non misit eos, nec est locutus ad eos. Hoc quod Septuaginta transtulerunt. «Et super juncturas eorum,» in Hebraico non habetur. Significat autem juncturas lapidum in pariete vel adminicula lignorum, quibus parietes roborantur. Necnon illud, quod supra legimus, ipse ædificabat vel ædificat parietem, plerique ad populum referunt Israel, qui vanum sibi vel Ægyptiorum, vel pacis auxilium promittebat.

«Et tu, fili hominis, pone faciem tuam contra filias populi tui, quæ prophetant de corde suo, et vaticinare super eas, et dic: Hæc dicit Dominus Deus: «Væ his, qui consuunt pulvillos sub omni cubitu manus, et faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis ad capiendas animas. Et cum caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum. Et violabant me ad populum meum propter pugillum hordei et fragmentum panis, ut interficerent animas quæ non moriuntur, et vivificarent animas quæ non vivunt, mentientes populo meo credenti mendaciis. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ad pulvillos vestros, quibus vos capitis animas volantes, et dirumpam eos de brachiis vestris. Et dimittam animas, quas vos capitis, animas ad volandum: Et dirumpam cervicalia vestra; et liberabo populum meum de manu vestra, neque erunt ultra in manibus vestris ad prædandum. Et scietis, quia ego Dominus: pro eo, quod me mœrere fecistis cor justii mendaciter, quem non contristavi, et confortastis manus impii, ut non revertetur a via sua mala et viveret. Propterea vana non videbitis et divinationes non divinabitis amplius, et eruam populum meum de manu vestra, et scietis quia ego Dominus,» etc. Supra ad prophetas divinus sermo directus est, qui luto liniabant parietem, quod paleas non haberet, nec ullum posset parieti sive maceriæ robor tribuere. Nunc adversus filias populi prophetissas jubetur faciem suam ponere sive dirigere, et ut Septuaginta transtulerunt, «obfirmare.» Quomodo autem adversum prophetas alii pseudoprophetæ inspirabantur diabolico spiritu ut Dei mandata subverterent, ita adversum prophetissas, qualis fuit Debora (*Judic. v*), et Olda (*IV Reg. xxii*), et in Actibus apostolorum Philippi evan-

gelistæ quatuor filię prophetantes (*Act. xxi*), inspirabantur dæmonico spiritu, hujus sexus aliæ, quarum fuit Prisca et Maximilla, quæ vaticinatione mendacii fidem subverterunt veritatis. Has autem dicunt Hebræi maleficis artibus eruditas per necromantias et pythicum spiritum, qualis fuit illa, quæ visa est suscitasse animam Samuelis (*I Reg. xxviii*); et in Actibus apostolorum, cujus divinatio multos dominis reditus acquirebat. De qua per apostoli Pauli imperium immundus ejectus est spiritus (*Act. xvi*). Nos autem ita dicemus alios hæreticos falsitate dogmatum suorum prædicare virtutem, quorum fuit Pythagoras et Zeno, a quo Stoici, Indorum brachmanes et Æthiopum Gymnosophilæ, qui ob victus continentiam miraculum sui gentilibus tribuunt. Recteque dicuntur parietem linire, et aliquam fortitudinem polliceri, sed quia Christum non habent condimentum, vanus est eorum labor, et peritura ædificatio. «Nisi enim Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt, qui ædificant eam (*Psal. cxxvi*).» Alii autem voluptatum libidinisque doctores dicuntur consuere pulvillos et ponere sub omni cubitu manus, Epicurei et Pyrrhonii, et apud nos Jovinianus et Eunomius, qui dicunt: «Manducemus et bibamus, cras enim moriemur (*Isa. xxii*).» Jubetur ergo propheta ponere sive obfirmare faciem suam contra filias populi sui. Primumque dicendum quid sibi velit posita facies sive directa, et obfirmata; nempe illud, quod de Domino scriptum est: «Factes Domini super facientes mala, ut disperdat de terra memoriam eorum (*Psal. xxxiii*).» «Sicut enim liquescit cera a facie ignis, sic pereunt peccatores a facie Dei (*Psal. lxxvii*).» Væ igitur his hæresibus hisque doctrinis, quæ requiem pollicentes omnem ætatem sexumque decipiant, et capiant animas miserorum, et continentiam omnem populum meum, dum credor diligere voluptatem, et hoc non propter eorum et hereticorum hordei, ut in Ose legimus, sed propter pugillum hordei, quo bruta vescuntur animantia, et fragmenta panis; non panem integrum, id est, solida testimonia Scripturarum, sed quæ hæretica pravitate fracta et decurtata atque imminuta sunt, ut sanctos quoque decipiant et ad mortem trahant, et peccatores vanis promissionibus vivificare contendant. Propterea clemens et misericors Deus non ipsas prophetissas interfecit, sed dirumpit pulvillos earum, qui instar retium volantes capiunt animas, ut postquam rupti fuerint liberam volandi habeant facultatem. Et scident velamina sive cervicalia, in quibus princeps animæ recumbebat, et quibus deceptorum capita operiebantur. Cum Apostolus doceat virorum capita non velanda, sed revelata facie gloriam Domini contemplandam. Vos enim, inquit, falsis terroribus servientium Deo animos frangebatis, et promissionibus fraudulentis impios tenebatis inclusos, ne agentes pœnitentiam, vitam reciperent quam perdidderant, propterea vanas nequaquam videbitis visiones, nec vocabo vestra mendacia prophetias, sed

divinationes. De quibus scriptum est : « Non est augurium in Jacob, nec divinatio in Israel (*Num. xxiii*). » « Ut eruam populum meum de manibus vestris, ut opere cognoscatis me esse Dominum, qui perditos liberavi [*Greg., de Cura pastoralis, p. 11, cap. 8*]. » Quia nimirum amor proprius cum rectoris mentem ceperit, aliquando hanc inordinate ad mollitiem, aliquando vero ad asperitatem rapit. Ex amore etenim suo mens rectoris in mollitiem vertitur, quia cum peccantes subditos respicit, ne erga hunc eorum dilectio torpeat, corripere non præsumit. Nunquam vero errata subditorum, quæ increpare debuerat adulationibus demulcet. Unde per Prophetam dicitur : « Væ his, qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus, et faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis, ad capiendas animas. » Pulvillos quippe sub omni cubito manus ponere est cadentes a sua rectitudine animas atque in hujus mundi se dilectione reclinantes blanda adulatione refovere. Quasi enim pulvillo cubitus vel cervicalibus caput jacentis excipitur, cum correptionis duritia peccanti subtrahitur, eique mollities favoris adhibetur, ut in errore molliter jaceat, quem nulla asperitas contradictionis pulsant, sed hæc rectores qui semetipsos diligunt, his procul dubio exhibent, a quibus se noceri posse in studio gloriæ temporalis timent. Nam quos nihil contra se valere conspiciunt, hos nimirum asperitate semper rigidæ invectionis premunt, nunquam clementer admonent, sed pastoralis mansuetudinis oblitii jure dominationis terrent, quos recte per Prophetam divina vox increpat, dicens : « Vos autem cum austeritate impe-
rabatis eis, et cum potentia (*Ezech. xxxiv*), » plus se suo auctore diligentes, jactanter erga subditos se erigunt, nec quid agere debeant, sed quid valeant attendunt, nihil de subsequenti judicio metuunt improbe de temporali potestate gloriantur, libet ut licenter illicita faciant, et subditorum nemo contradicat. Qui ergo et prava studet agere, et tamen ad hæc vult cæteros tacere, ipse sibi testis est, quia plus se veritate appetit diligi, quam contra se non vult defendi. Nemo quippe est qui ita vivat, ut aliquatenus non delinquat. Ille ergo seipso amplius veritatem desiderat amari, qui sibi a nullo vult contra veritatem parci. Hinc etenim Petrus increpationem Pauli libenter accepit. Hinc David increpationem subditi humiliter audivit. Quia rectores boni dum privato diligere amore se nesciunt, liberæ puritatis verbum a subditis obsequium humilitatis credunt. Sed inter hæc necesse est, ut cura regiminis tanta moderaminis arte temperetur, quatenus subditorum mens cum quædam recte sentire poterit, sic in vocis libertatem prodeat, ut tamen libertas in superbia non erumpat, ne dum fortasse immoderatus linguæ eis libertas conceditur, vitæ ab his humilitas amittatur. Sciendum quoque, quod oportet, ut rectores boni placere hominibus appetant, sed ut suæ æstimationis dulcedine proximos in affectum veritatis trahant, non ut se amari desiderent,

sed ut dilectionem suam, quasi quamdam viam faciant, per quam corda audientium ad amorem conditoris introducant. Difficile quippe est, ut etiam quamlibet recta denuntians prædicator qui non diligitur libenter audiatur. Debet ergo, qui præest, et studere se diligi, quatenus possit audiri. Et tamen amorem suum pro semetipso non quærere, ne inveniat ei, cui servire per officium cernitur, occulta cogitationis tyrannide resultare. Quod bene Paulus insinuat, cum sui nobis studii occulta manifestat, dicens : « Sicut et ego per omnia omnibus placeo (*I. Cor. x*). » Qui tamen rursus dicit : « Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem (*Gal. i*). » Placet ergo Paulus, et non placet, quia in eo, quod placere appetit, non se, sed per se hominibus placere veritatem quærit.

CAPUT XIV.

Propter hominum immunditias non prædicat eis, nec a prophetis nec a plagis liberantur.

« Et venerunt ad me viri seniores Israel, et sederunt coram me. Et factus est sermo Domini ad me dicens : Fili hominis, viri isti posuerunt immunditias suas in cordibus suis, et scandalum iniquitatis suæ statuerunt contra faciem suam. Nunquid interrogatus respondebo eis? Propter hoc loquere eis, et dices ad eos : Hæc dicit Dominus Deus : Homo homo de domo Israel, qui posuerit immunditias suas in corde suo, et scandalum iniquitatis suæ statuerit contra faciem suam, et venerit ad prophetam, interrogans per eum me, ego Dominus respondebo ei in multitudine immunditiarum, ut capiatur domus Israel in corde suo, quo recesserunt a me in cunctis idolis suis. Propterea dic ad domum Israel : Hæc dicit Dominus Deus : Convertimini et recedite ab idolis vestris, et ab universis contaminationibus vestris, avertite facies vestras, quia homo homo de domo Israel, et de proselytis quicumque advena fuerit in Israel, si alienatus fuerit in Israel a me, et posuerit idola sua in corde suo, et scandalum iniquitatis suæ statuerit contra faciem suam, et venerit ad prophetam, ut interroget per eum me, ego Dominus respondebo ei per me, et ponam faciem meam super hominem illum, et faciam eum in exemplum et in proverbium, et disperdam eum de medio populi mei, et scietis quia ego Dominus. Et propheta cum erraverit et locutus fuerit verbum, ego Dominus decepi prophetam illum. Et extendam manum meam super illum, et delebo eum de medio populi mei Israel, et portabunt iniquitatem suam. Juxta iniquitatem interrogantis, sic iniquitas prophetæ erit, ut non erret ultra domus Israel a me, neque polluatur in universis prævaricationibus suis, sed sit mihi in populum, et ego sim eis in Deum, ait Dominus exercituum, etc. (*Hieron.*) Postquam locutus est ad prophetas, qui prophetabant de corde suo, et linebant parietem absque temperamento, et ad prophetissas quæ consuebant cervicalia, et ponebant sub omni

cubito manus, faciebantque velamina; et operiebant capita universæ ætatis, per quæ perversorum dogmatum doctrina monstratur, venerunt ad prophetam non omnes senes, ne cuncti viderentur errare, sed quidam seniorum Israel, et sederunt coram propheta, quam ob causam venissent interim silentio differentes. Statimque Dei sermo factus est ad prophetam, indicans cur adessent. Neque enim naturæ hominis est, quamvis sancti cordis arcana cognoscere, unde de solo dicitur Salvatore: « Videntes autem Jesus cogitationes eorum dixit: Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris? (Matth. ix.) Et est sensus: Fili hominis, isti viri qui coram te sedent, posuerunt immunditias suas in cordibus suis, sive cogitationes. Et juxta Symmachum et Theodotionem (idola et scandalum,) id est, ruinam atque tormentum iniquitatis suæ, posuerunt contra faciem suam, et sic ad sciscitandum Domini venere sermonem. Nunquid hujuscemodi hominibus debeo respondere, qui cum cogitationibus pristinis ad me veniunt, ne hoc quidem tempore impietatis suæ scelera relinquentes, sed credentes idolis et divinationibus fraudulentis, et habentes ruinam iniquitatis contra faciem suam, atque tormentum, dum meliora desperant, et parati sunt ad supplicium, et sic mea per te cupiunt verba cognoscere? Qui igitur perverso ad te corde venerunt, responde eis, non ex persona tua, ne levis sit auctoritas respondentis, sed ex meo imperio. Et dices ad eos: « Hæc dicit Dominus Deus. » Est enim totius loci, ut latam explanationem brevi sermone comprehendam ista sententia: Homo homo, non aliarum gentium, quarum error potest habere veniam, sed domus Israel, qui cum pristinis vitiis, de quibus supra diximus, ad prophetam venerit sciscitandum, ego respondebo ei juxta cor et immunditias suas, ut juxta quod vult et credit, ita audiat. Non enim meretur correctionem, qui non discendi, sed tentandi animo interrogat. Recesserunt enim a me, et idola sunt secuti. Brevisque ista est comminatio, ut recedant ab idolis cogitationibusque perversis. Et convertantur ad me propria scelera relinquentes. Non enim meretur audire veritatem qui fraudulentè interrogat, sed suo corde capiendus est, secundum quod Scribæ et Pharisei interrogantes Dominum, imo tentantes, audiunt: « Quid me tentatis? (Matth. xxi.) » Et rursum: « Nec ego vobis dicam, in qua virtute hæc faciam (Ibid.) » Qui autem talis homo est, et sic interrogat, ponit Deus faciem suam super illum, sive confirmat, ut austeritate vultus frontis duritia molliatur, et sit in exemplum et in proverbium, sive in sollicitudinem et in interitum, ut illo perduto de populo Dei, cognoscant cæteri quod ipse sit Dominus, qui cordis arcana cognoscit, et perversitatem mentis intelligit, nec considerat loquentium verba, sed corda. Quodque sequitur: Et videtur facere quæstionem, « propheta cum erraverit et locutus fuerit verbum: ego Dominus decepi prophetam illum, » non putemus de vero propheta dici, sed de pseudo-

A dopropheta, qui *συνωμομας* propheta appellatur. Et de illo Scripturarum loco solvi potest, quando Achab rex Israel vadens ad prælium non vult audire Michæam prophetam, sed pseudoprophetarum consiliis acquiescit, dicitque Michæas quod viderit Dominum sedentem in solio, et erroris spiritum ultro se obtulisse, ad decipiendum regem. Diabolus quoque in volumine Job circumiens terram stare dicitur in conspectu Dei. Et in substantiam primo Job, deinde in corpus ejus accipere a Domino potestatem. Sed et Balaam hariolus a Domino mittitur, ut decipiat Balaac filium Beor. Hoc autem totum dicitur, ne pseudoprophetarum fortitudini reputetur, quod decipitur populus, et magis vult audire mendacium, quam veritati aurem accommodare, sed quod Dei iræ sit,

B ut perversus populus et incredulus magis pseudoprophetas audiat, quam prophetas. Denique extendit manum suam super eum, subauditur prophetam. Et deletur de medio populi ejus, ut portet iniquitatem suam, quia similis erroris, et poena consimilis sit, ut tam ille qui interrogat, quam ille qui interrogatur, portent iniquitatem suam, et nequaquam domus Israel eorum, qui Dei verba audire voluerint perversis vaticinationibus illudatur, sed populus Dei, et ipse Dominum Deum habere mereatur. In eo, quod dixit: « Ego Dominus decepi illum. Salomonis verba consentiunt, qui de Deo disputans, ait: « Et illusoribus illudet (Prov. 11). » Illudque testimonium: « Si ambulaverint ad me perversi, et ego ambulabo contra eos in furore perverso (Levit. xxvi). » Quodque secundo dicitur, « Homo homo filiorum Israel et advenarum, qui juncti sunt eis, » duplicem in nobis juxta Apostolum ostendit hominem, interiorem et exteriorem. Multi enim habentes hominis faciem corporalem diversarum bestiarum assumunt imagines, quas dissipari Propheta cupiens deprecatur: « Domine, in civitate tua imaginem eorum dissipabis (Psal. lxxv). » Illi de quibus scriptum est: « Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus et similis factus est illis (Psal. xlviii), » non sunt homines homines, sed homines sunt jumenta. Rursum qui in Evangelio audiunt: « Serpentes, genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere a ventura ira? » (Matth. 23.) Non sunt homines homines, sed sunt homines serpentes. Et de quibus scriptum est: Vulpes foveas habent, et volucres cæli nidos (Matth. viii), » et de Herode: « Dicite vulpi huic (Luc. xiii), » non sunt homines homines, sed homines vulpes. Qui vero utrumque hominis vocabulum possident, si erraverint, ideo per supplicia corriguntur, ut intelligant quod ipse sit Dominus.

« Et factus est sermo Domini ad me dicens: Fili hominis, terra cum peccaverit mihi, ut prævaricetur prævaricans extendam manum meam super eam, et conteram virgam panis ejus, et immitam in eam famem, et interficiam de ea hominem et jumentum. Et si fuerint tres viri isti in medio ejus, Noe, Daniel et Job, ipsi justitia sua liberabunt animas suas, ait Dominus exercituum. Quod

« si et bestias pessimas induxero super terram, ut vastem eam, et fuerit in via, eo quod non sit pertransiens propter bestias, tres viri isti si fuerint in ea, vivo ego, dicit Dominus, quia nec filios nec filias liberabunt, sed ipsi soli liberabuntur, terra autem desolabitur. Vel si gladium induxero super terram illam, et dixerò gladio, Transi per terram, et interfecero de ea hominem et jumentum, et tres viri isti fuerint in medio ejus. Vivo ego, dicit Dominus Deus, non liberabunt filios nec filias, sed ipsi soli liberabuntur. Si autem et pestilentiam immiserò super terram illam, et effudero indignationem meam super eam in sanguine, ut auferam de ea hominem et jumentum, et Noe, et Daniel, et Job fuerint in medio ejus, vivo ego, dicit Dominus Deus, quia filium et filiam non liberabunt, sed ipsi in justitia sua liberabunt animas suas, quoniam hæc dicit Dominus Deus: Quod si quatuor judicia mea pessima, gladium, et famem, et pestilentiam, et bestias malas, misero in Jerusalem, ut interficiam de ea hominem et pecus, tamen relinquetur in ea salvatio educentium filios et filias. Ecce ipsi egredientur ad vos, et videbitis viam eorum et adventiones eorum, et consolabimini super malo, quod induxi in Jerusalem in omnibus quæ importavi super eam, et consolabuntur vos, cum videritis viam eorum, et adventiones eorum, et cognoscetis quia non frustra fecerim omnia, quæ feci in ea, ait Dominus Deus. » Quatuor plagæ inducentur super terram prævaricatricem, sive, ut Septuaginta transulerunt, peccatricem: fames, bestia, gladius et pestilentia, quarum si singulæ per partes inductæ fuerint singulis regionibus, et tres viri isti Noe et Daniel et Job, quorum justitia Scripturarum vocibus prædicatur, pro terra peccatrice fuerint deprecati, non solum illam salvare non poterunt, sed ne filios quidem et filias suas, si terræ peccatricis opera perpetrarint, sed seipsos tantummodo poterunt liberare. Quæritur cum et Abraham et Isaac et Jacob, Moyses quoque et cæteri Patriarchæ et Prophætæ justii fuerint, cur horum tantummodo fiat mentio: quod facile solvitur. Noe enim imminens orbi terrarum diluvium, quod omnis terra polluerat vias Domini, differre non potuit, sed filios, qui forsitan ejusdem virtutis erant, ob seminarium humani generis habuit reservatos. Daniel quoque imminentem captivitatem populi Judæorum, nullis fletibus mitigavit. Sed et Job non ob peccata, sed ob probationem, nec domum, nec filios liberavit. Alii autem dicunt, quod hi tantum tres viri, et prospera et adversa, et rursus prospera conspexerunt, idcirco pariter nominatos, et hoc latenter significari, ut quomodo illi et bona et mala, et rursus læta viderunt: sic et populum Israel, qui prius bonis fruitus fuerat, et postea captivitatis susinuit jugum, si egerit poenitentiam redire ad pristinam salutem. Quod si Noe et Daniel et Job pariter congregati et in uno loco positi, peccatricem terram, hoc est eos

A qui in terra habitant, non possunt iræ Dei subtrahere, quid dicendum est de his, qui putant merito parentum atque virtutibus posse filios peccatores de gehennæ ignibus liberari? Unde nec prævaricatorem filium martyr pater poterit liberare; nec sanctæ conversationis mater impudicæ filia dabit præmia pudicitia. Et e contrario parentum vitia filiis non nocebunt, sed anima quæ peccaverit, ipsa morietur (*Ezech. xviii*). » Loth in Sodomis habitans, sed et spiritu et carne peregrinus, uxorem quæ post tergum respexerat, non liberavit, sed tantum filias, quæ forsitan non peccaverant. Et Josias vir sanctus, non solum peccatorem populum suis virtutibus non salvavit, sed et ipse in peccatis illius mortuus est. Quod si aliquando propter Abraham et David, in posteris eorum misericordiam suam Dominus pollicetur, notandum quod non his parcat, si in sceleribus perseverent, sed qui agunt poenitentiam, ut merita patrum filiorum adjuvet conversio. Cum, inquit, se ita hæc habeant, et terram peccatricem a singulis plagis tantorum virorum non salvet deprecatio, sic dicit Dominus: Quia Jerusalem nefanda peccavit, quatuor simul plagas inducam super eam: gladium quo ab hostibus trucidatur, et famem quam in obsidionem sustinet, et bestias quibus fugientes in desertis et saltibus devorantur, et pestilentiam, quæ semper famem ac penuriam sequitur, pro qua vulgata editio mortem transtulit. Hæc autem, inquit, inducam super eam, ut nec homines in ea remaneant nec jumenta. Et tamen pro mea clementia, quatuor simul imminentibus plagis et cuncta vastantibus, relinquam in ea aliquos, qui educant filios suos et filias, et captivi huc veniant: hoc est in Babylonem et in Chaldæam. Ut cum videritis eos et opera eorum perspexeritis, tunc intelligatis juste eos captos, et meam justam fuisse sententiam, et habeat consolationem vestra captivitas, dum intelligitis idcirco me eos de gladio, fame, bestiis et pestilentia liberasse, ut eorum perversitate, merito discatis eorum subversam Jerusalem, templumque successum et populum ductum esse captivum, præter eos, quos gladius, fames, bestia, pestilentiaque consumpserint. Hæc dicta sint de illa Jerusalem, cui prophetante Ezechiele apud Chaldæos appropinquavit captivitas. Cæteram et super nostram terram, cui dicitur: « Terra es, et in terram ibis (*Gen. iii*), » et super nostram Jerusalem singulosque credentium, si Dei mandata contempserint, et prævaricatores meruerint appellari, inducitur fames: non fames panis neque sitis aquæ, sed fames audiendi verbum Dei. Inducetur et gladius, de quo legimus: « Tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt. » Et ad Mariam: « Tuam quoque animam pertransibit gladius (*Luc. ii*). » Inducetur et bestia: quibus ne tradetur justus, postulat: « Ne tradas bestiis animam confitentem tibi (*Psal. lxxiii*). » Inducetur et pestilentia, pro qua Septuaginta mortem interpretati sunt, de qua scriptum est: « Mors peccatorum pessima est (*Psal. xxxiii*). » Et: « Anima quæ peccaverit, ipsa morietur (*Ezech. xviii*). » De

quibus cunctis, nec spiritualium parentum, quos magistros intelligimus doctrina, nec principes poterunt liberare, nisi filiorum fuerit adsensus, et illorum obsecrationes suis conatibus iuverint. Justitia enim justi erit super eum, et iniquitas iniqui in ipso commorabitur. « Unusquisque peccato proprio morietur, et justitia sua salvabitur. » Frustraque dicunt Judæi: « Abraham pater noster (Joan. viii) », cum opera Abraham non habeant. Quod si in aliquo fiducia est, in solo Domino confidamus. Maledictus enim omnis homo qui spem habet in homine, quamvis sancti sint, quamvis Prophetæ. Legimus: « Nolite confidere in hominibus (Psal. cxlv). » Et iterum: « Bonum est

confidere in Domino, quam confidere in principibus (Psal. cxvii). » Non in principibus tantum sæculi, sed et in principibus ecclesiarum, qui suas animas tantum, si justi fuerint, liberabunt. Filios autem ac filias, quos in Ecclesia genuerint, si fuerint negligentes, salvare non poterunt. Et tamen Apostolus loquitur: « Si cuius opus arserit, ipse salvus erit. Sic tamen quasi per ignem (I Cor. iii). » Manus autem super terram prævariatricem extenditur, ut virga sive fortitudo panis coneratur; quæ extensa minatur plagas, nolente qui eam extendit, et sublevat percutere peccantes, sed extensione terrere, et territos conservare.

LIBER SEPTIMUS.

Septimus liber initium habet ab illa similitudine, qua Dominus Jerusalem comparat ligno vitis infructuosæ; et sic illi exprobrans abominaciones idolorum suorum, dicit eam originem ducere de terra Chanaan, Amorrhæumque patrem habere, et matrem Cethæam. Nec ei quidquam prodesse incunabularum suarum nutrimenta, quia incomparabili fornicatione polluta est cum amatoribus diversis. Majusque esse scelus eorum dicit peccato Sodomorum atque Sarmariæ, provocans eos ad pœnitentiam; quatenus per ipsam accipere possint remissionem peccatorum.

CAPUT XV.

Sermo Domini contra Jerusalem vitem infructuosam.

« Et factus est sermo Domini ad me dicens: Fili hominis, quid fiet ligno vitis ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna silvarum? Numquid tolletur de illa lignum, ut fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, ut pendeat ex ea quodcumque vas? Ecce igni datum est in escam. Utramque partem ejus consumpsit ignis, et mediætas ejus relictæ est in favillam. Numquid utile erit ad opus? Etiam cum esset integrum, non erat aptum ad opus. Quanto magis cum ignis illud devoraverit, et combusserit, nihil ex eo fiet operis! Propterea hæc dicit Dominus Deus: Quomodo lignum vitis inter ligna silvarum, quod dedi igni ad devorandum, sic tradam habitatores Jerusalem; et ponam faciem meam in eos. De igne egredientur, et ignis consumet eos. Et societis, quia ego Dominus, cum posuero faciem meam in eos, et dederò terram in viam et desolatam, eo quod prævaricatores exstiterint, dicit Dominus Deus. » (Hieron.) Variis autem similitudinibus, quas Græci parabolas vocant, prænuntiat subversio urbis Jerusalem. Et quomodo supra in sartagine, in qua carnes populi frigeabantur: et in latere, in quo munimenta et aggeres arietum ac vinearum machinæ pingebantur, ejusdem urbis possessio famesque descripta est, et postea in hoc eodem lecturi sumus, in Jeremia quoque scriptum est, Quam quæ a facie Aquilonis accenditur signifi-

care urbem Jerusalem, saltusque Nageb et Thèman et Darom succisos, hoc ipsum prænuntiat: sic in præsentì loco eadem Jerusalem vineæ et viti fructiferæ comparatur. De qua in alio loco scriptum est: « Ego plantavi te vineam fructiferam, omne semen verum, quomodo conversa es in amaritudinem vitis alienæ? (Jer. ii.) Et in Isaia: « Plantavi, inquit, vineam Sorrech (Isa. v), » quod electam et pulchram sonat. Et in psalmo legimus: « Vineam de Ægypto transtulisti, eiecisti gentes et plantasti eam: dux itineris fuisti in conspectu ejus (Psal. lxxix). » Et manifestius discimus, Scriptura dicente: « Vineam Domini Sabaoth, domus est Israel (Isa. v). » Hæc vinea quandiu adfert fructus, in omnibus lignis saltuum, nihil ea pretiosius est. Sin autem uvæ habere desierit, in nullo utilis erit, nisi ut cum radice et propaginibus suis tradatur incendio. Cætera ligna silvarum, ut de pomiferis arboribus taceam, quorum et Scriptura modo nullam facit mentionem, cum poma non habeant, succisa plurimam præbent utilitatem, et in omnem agriculturam, et in usum armorum proficiunt, dum attenuantur in scuta, raduntur in hastilia, cludunt foribus, continent armariis, scriniis, ac loculis, omnemque domus tribuunt suppellectilem. Vitis autem, si semel uvæ adferre cessaverit, in tantum inutilis est, ut ne paxillus quidem ex ea possit fieri, de quo aliquid pendeat. Cumque malleolos excideris, utramque partem eorum primum ignis arripit, dehincque flamma consumit, tantumque nihil prodest cum redacta fuerit in favillam, ut etiam cum integra sit absque frugibus nullam præbeat utilitatem. Ambiguitas autem verbi Hebraici, *sene*, quod tribus litteris scribitur, sicut et nun et iod, si legatur *sene*, duo significat, si *sene*, annos; unde factum est, ut pro duabus summitatibus ejus, quod nos interpretati sumus « utramque partem ejus, » Septuaginta interpretati sunt « annuam purgationem ejus, » cum Aquila dixerit, « duo novissima ejus, » Symmachus et Theodotion, « duas summitates ejus. » Et est ordo, Sicut vitis infructuosa incendio traditur in nullam utilitatem, sic et Jerusalem, imo

et habitatores ejus tradentur ardoribus, ut egrediantur de igne. « Et ignis consumat eos, » id est, etiam si de urbe evaserint, foris hostili gladio consumerunt. Et qui remanserint, ipso miseriarum pondere pressi, meesse Dominum recognoscent « Cum posuero sive obfirmavero faciem meam super eos, et dedero illos in æternam solitudinem. » Non enim peccatores sicut cæteræ gentes, sed prævaricatores exstiterunt. Aliud est enim negligere quod ignores, aliud contemnere quod colueris. Possumus vineam et Jerusalem, juxta intelligentiam spiritalem intelligere credentium multitudinem. Quæ si negligens fuerit, et culturam pristinae religionis amiserit, nec attulerit fruges virtutum, nec vinum fecerit, quod lætificat cor hominis, æternis tradetur ardoribus, et in nihilum reputabitur. « Servus enim, qui scit voluntatem domini sui, et non facit eam, vapulabit multis (Luc. xii). » Tale quid et Dominus loquitur in Evangelio secundum Joannem : « Ego sum vitis vera, et pater meus agricola. Omnis palme, qui manet in me, et non facit fructum, tollet illum Pater : Et omnis, qui adfert fructum, purgabit eum, ut fructum plus adferat (Joan. xv). » Si autem Salvator vitis est, et nos palmites, et dicitur pater agricola. Quamdiu Dei præcepta servamus, semper excolimur, et cultura nostra purgatio est. « Non est enim volentis neque currentis, sed miserentis Dei (Rom. ix). » Quod si adferentes fructum, purgamur a patre, ut fructus ampliores adferamus, ostenditur omnem nostrum conatum adjutorio Dei pervenire ad finem, et fructum facere plenitudinis. Qui autem palme fruges non fecerit, tolletur a patre, et cum sublatus fuerit, quid de eo pater faciat, Scriptura non dicit : Nisi forte separatio de Christi corpore, poena perpetua est et interitus. Quod in vinea et vite intelleximus, sub alia figura Salvator docet in Evangelio : « Bonum est sal. Si autem sal infatuatum fuerit, ad nihil est utile, nisi ut foras projiciatur, et ab hominibus conculcetur (Marc. ix). » Et oculus, qui totum corpus illuminat, si fuerit exæcatus, audit a Domino : « Si lumen, quod in te est tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quotæ erunt? (Matth. vi.) » Comparatione quippe prævaricatoris, et ejus qui confessum prius negaverit Deum, lenior poena est eorum, qui nunquam Dei habuere notitiam. Ligna autem saltuum sive silvarum, secundum varietatem credentium habent in magna domo aliquam utilitatem : in qua non solum vasa aurea et argentea sunt, sed et lignea fictiliaque, alia in honorem, alia in contumeliam.

CAPUT XVI.

Catalogus immunditiarum et iniquitatum Jerusalem, et correptio quæ revocatur ad salutem : justificat Dominus Sodomam et Samariam comparatione Jerusalem.

« Et factus est sermo Domini ad me dicens : Fili hominis, notas fac Hierusalem abominationes suas, et dices : Hæc dicit Dominus Deus Jerusalem, » etc. (Hieron.) Sub persona mulieris meretricis, quæ

A primum viri fuerit consortio copulata Jerusalem, et ortus et educatio et pubertas et nuptiæ et adulterium, et repudium, et rursus revocatio contextitur : ut clementia viri atque judicium et adulteræ et meretricis scelera cognoscantur. Dum post universa supplicia suscitatur ei pactum sempiternum, ut recordetur iniquitatis suæ et confundatur, et non sit ei ultra aperire os præ confusione sua, cum placatus fuerit illi in omnibus, quæ fecerat. Multum namque prodest peccatoribus scire quæ fecerint. Unde et poenitens loquitur : « Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, et peccatum meum contra me est semper (Psal. l.). » Quatuor autem modis intelligi potest Jerusalem, vel hæc, quæ Babylonio et Romano igne succensa est : vel cælestis primitivorum : vel Ecclesia, quæ interpretatur visio pacis : vel animæ singulorum, quæ fide cernunt Dominum. Illudque quod plerique de cælesti Jerusalem interpretatum putant, Ecclesia non recipit ne omnia, quæ in præsentia prophetia contextuntur, ad cælestium fortitudinum ruinas atque cruciatus, et restitutionem in pristinum statum suscipere compellamur.

« Radix tua et generatio tua de terra Chanaan, et pater tuus Amorrhæus, et mater tua Cethæa. » Magna fides, grandis audacia prophetarum, unum hominem totam urbem ignobilitatis arguere. Mirabilis Daniel, qui ad presbyterum delinquentem, et adulterio jungentem homicidium, puer ausus est dicere : « Semen Chanaan et non Juda, species decepit te (Dan. xiii). » Magnus et Isaias qui clamat ad principes et ad populum Judæorum : « Audite verbum Domini, principes Sodomorum, auribus percipite verba Domini, populus Gomorrhæ. » (Isa. i.) Sed non minor Ezechiel, qui ad totam urbem loquitur confidenter : « Radix tua et generatio tua de terra Chanaan, pater tuus Amorrhæus, et mater tua Cethæa (Ezech. xvi). » Quamquam et Stephanus primus martyr Evangelii ad insanientem populum sit locutus : « Dura cervice et incircumcisi corde, vos semper Spiritui sancto restitistis (Act. vii). » Et licet possimus radicem Jerusalem et generationem ejus terram Chanaan secundum illud accipere, quod in Ægypto vocatus sit populus, et ibi multo tempore habitaverit, Cham quippe pater Chanaan, princeps fuit gentis Ægyptiæ, tamen juxta scelerum similitudinem radicem Jerusalem terram Ægypti esse dicemus. Unde et pater illius appellatur Amorrhæus, qui interpretatur, multo sermone celebratus. « Et mater tua Cethæa, » id est, ἡτρωσα, quæ vel ipsa insanit, vel alios mittit in amentiam. « Omnis enim, qui facit peccatum, de diabolo natus est. » Unde et in toto orbe hujus antiqui patris famosum vocabulum est, et multos vertens in amentiam. Præcipiturque Jerusalem vel juxta litteram vel juxta spiritum, ut relinquat antiquum patrem, et dicitur ad eam : « Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et domum patris tui. Et concupiscent rex decorem tuum (Psal. xlii). » Et promittitur ei,

si post peccatum, ad verum voluerit patrem reverti, A
 « restitua te sicut faisti, quando nata es. » Cujus
 tanta nobilitas, ut urbis Jerusalem, quæ de Abra-
 ham, Isaac et Jacob stirpe descendens Deum habuit
 patrem? Et tamen quia peccavit, et verum reliquit pa-
 rentem, meretur audire : « Radix tua et generatio tua
 de terra Chanaan. Pater tuus Amorrhæus et mater
 tua Cethæa. » Si illa hoc audit, quid de nobis fiet,
 qui vocati ex gentium sordibus omnem maculam in
 lavacro Salvatoris amisimus, si polluerimus indu-
 mentum Christi, et non habuerimus in convivio ves-
 tem nuptialem? utique illud, ut junctis manibus pe-
 dibusque æternis tradamur ardoribus, in quibus est
 fletus oculorum et stridor dentium (*Matth. xxii*).

« Et quando nata es, in die ortus tui non est præ-
 cisus umbilicus tuus, et in aqua non es lota in sa- B
 lutem, nec sale salita, nec involuta pannis. Non
 peperit super te oculus, ut fieret tibi unum de his
 misertus tui, sed projecta es super faciem terræ
 in abiectione animæ tuæ in die qua nata es, » etc.
 (*Hieron.*) Juxta ordinem lectionis de singulis disse-
 ramus. Quando nata est Jerusalem de Patre Amorr-
 hæo, et matre Cethæa, et effusa ex utero, non est
 præcisus umbilicus ejus, quo fetus aluntur in ventre
 instar arborum et virgultorum, quæ per radices hu-
 more terræ nutriuntur occulto. Et quomodo virorum
 seminarium significatur in lumbis, ita genitalia fe-
 minarum honesto sermone, juxta consuetudinem
 Scripturarum umbilicus vocantur, testante Job, qui
 sub figura draconis loquitur diabolo : « Virtus ejus
 in lumbis, et fortitudo illius in umbilico ventris ejus C
 (*Job. xl*). » Iste enim draco coluber antiquus, qui
 vocatur diabolus et Satanas, et decepit orbem ter-
 rarum, adversus viros virtutem habet in lumbis, ad-
 versus feminas in umbilico. Hoc autem significat
 de Jerusalem, quod non statim legem acceperit, nec
 ei pudendæ nativitatis exordia sint abscisa, sed gen-
 tilium vitam vixerit primum. (*Greg., libr. xiii Mor., c.*
xi). In die quippe ortus umbilicum præscindere, est
 conversionis tempore carnis luxuriam reserare.
 Quia enim difficile est male inchoata corrigere, et se-
 mel formata deformiter in melius reformare, de ortu
 suo Judæa reprehenditur, quæ dum in Deo nata est,
 in præcisum umbilicum retinuit, quia fluxa luxuria
 non abscidit. (*Hieron.*) Pro quo Septuaginta inter-
 pretati sunt, « In die qua nata es non alligaverunt
 mamillas tuas. » Hanc habet Scriptura sancta con-
 suetudinem, ut pro corde pectusculum sive pectus
 et mamillas nominet : ut unicuique loco congruum
 viderit. Sacerdotes in quibus debet esse doctrina, et
 legem requirunt ex ore eorum accipiunt pectuscu-
 lum. « Joannes super pectus recumbit Domini, ut
 de fonte uberrimo hauriat fluentia sapientiæ (*Joan.*
xiii). Virginis in Cantico canticorum, « duæ ma-
 millæ sunt, quasi duo hinnuli gemini capræ, qui pa-
 scentur in liliis donec respiret dies, et amoveantur
 umbrae (*Cant. iv*). » Mater diligens, statim ut nata
 fuerit infantula, ligat mamillas ejus, ut a tenero tu-
 more resistant, et pulchritudinem custodiant virgi-

nalem. Cum autem ad ætatem venerit pubertatis, di-
 cetur de ea : « Nunquid obliviscetur sponsa ornatus
 sui, aut virgo fasciæ pectoralis suæ (*Jer. ii*)? »
 Sequitur :

« Et in aqua non es lota in salutem. » Cruenta in-
 fantum corpora statim ut emittuntur ex utero la-
 vari solent, ita ut generatio spiritalis canachro [la-
 vacro] indiget salutari. Nullus enim mundus a sorde,
 nec si unius quidem diei fuerit vita ejus. Et in Psal-
 mis legimus : « In iniquitatibus conceptus sum, et
 in peccatis concepit me mater mea (*Psal. l*). » Se-
 cunda nativitas solvit primam nativitatem ; scri-
 ptum est enim : « Nisi quis renatus fuerit ex aqua
 et Spiritu sancto, non potest intrare in regnum
 Dei (*Joan. iii*). » Multaque sunt lavacra, quæ ethnici
 in mysteriis suis, et hæretici pollicentur, qui om-
 nes lavant, sed non lavant in salutem. Propterea ad-
 ditum est : « Et in aqua non es lota in salutem. »
 Quod quidem non solum de Hæreticis, sed de eccle-
 siasticis intelligi potest : qui non plena fide accipiunt
 baptismum salutare. De quibus dicendum est, quod
 acceperint aquam, sed non acceperint spiritum. Sic-
 ut et Simon ille Magus, qui pecunia volebat redi-
 mere gratiam Dei, baptizatus quidem est in aqua,
 sed nequaquam baptizatus est in salutem. Tertio di-
 citur : « Nec sale salita, » tenera infantum corpora,
 dum adhuc uteri calorem tenent, et primo vagitu
 laboriosæ vitæ testantur exordia, solent ab obstetri-
 cibus sale contingi, ut sicciora sint et restringantur.
 Porro Jerusalem, quæ de malis parentibus nata est,
 nihil saporis, nihil diligentæ consecuta est. Qui au-
 tem renascuntur in Christo, dicitur ad eos : « Vos estis
 sal terræ (*Matth. v*), » et præcipitur eis ab Apo-
 stolo : « Sermo vester semper in gratia sale sit con-
 ditus (*Coloss. iv*). » Unde et vulgo sapientes salsi et
 stulti vocantur insulsi. Et in Levitico lege sancitur :
 « Omne sacrificium vestrum sale salietur. Non ces-
 sabit sal testamenti Domini de sacrificiis vestris. In
 cunctis muneribus vestris sal offeretis (*Levit. ii*). »
 Qui hoc sale conditus fuerit, et omnem putorem
 humoremque noxium hujus admistione siccaverit,
 ultra non dicet, « Computruerunt et corruptæ sunt
 cicatrices meæ a facie insipientiæ meæ. » Quartum
 est : « Nec involuta pannis. » Et Salvator pannis est
 involutus infantæ. Et omnis, qui nascitur per invo-
 lucra pannorum protectione indiget Dei. Naturale est,
 ubi tamen parentum non deest diligentia, ortis in-
 fantibus primum præcidi umbilicum, dein ad eluen-
 dum sanguinem lavari eos aqua. Tertio humorem
 corporum parvulorum salis adjectione siccarum. Quarto
 ut tenera infantum corpora pannis involvantur. Du-
 plicem ob causam, ut et sale siccecur corpus, quod
 pannis ne defluat, servatur et stringitur, et membra
 tenera ne facile depraventur. Unde et corpora
 Barbarorum Romanis corporibus rectiora sunt. Usque
 ad secundum enim et tertium annum semper pannis
 involvuntur. Sed non talis Jerusalem, cui nec um-
 bilicus abscisus, nec ligata sunt ubera, nec aqua
 lota est in salutem, nec sale salita, neque involuta

atque constricta pannis infantiae. Cur autem nihil horum meruit sequens, scriptura testatur: « Non pepercit super te oculus, ut faceret tibi unum de his misertus tui. » Pro quibus LXX posuerunt: « Non pepercit semper te oculus tuus, ut facerem tibi unum ex omnibus istis. » Et necesse est ut duplex editio duplicem habeat intelligentiam: prior hoc significat: « Non pepercit super te oculus ut faceret tibi unum de his misertus tui. » Et est sensus: Nullus tui misertus est, offenso Deo; nullius super te nota sunt viscera, ut de quatuor superioribus saltem tibi unum faceret, quia omnia simul non merebaris accipere. In altera dicitur: « Non pepercit super te oculus tuus, ut facerem tibi unum ex omnibus istis. » Et hunc habet sensum: Ita egisti, et sic in peccatis nata es: et in delictis concepit te mater tua, ut ne ipsa quidem tui misereris. Cumque sic gesseris ut adversum te per mala opera crudelis existeres: ego quid tibi potui facere, quæ ne unum quidem superiorum accipere merueris? Quia igitur nihil horum, quæ fieri infantibus solent, in te factum est, et hoc non sine causa, nec absque iudicio, sed tuo vitio atque peccato, quæ ne ipsa quidem tui miserta es, ideo projecta es in facie terræ sive campi: « Et projecta propter pravitatem animæ tuæ, in die qua nata es. » Oremus ne pravitate animæ projiciamur in facie campi, in quo lata et spatiosa via est, quæ ducit ad mortem, in quo Chaldæorum debacchatur equitatus. Simulque considerandum quod nullus in die qua nascitur pravum aliquid committere potest, nisi lavacri tempore, quando sapiens generatio fide credentis assumitur.

« Transiens autem per te, vidi te conculcatam in sanguine tuo. Et dixi tibi cum esses in sanguine tuo: Vive, dixi, inquam, tibi in sanguine tuo, vive. « Multiplicatam quasi germen agri dedi te, et multiplicata es, et grandis effecta, et ingressa es, et pervenisti ad mundum muliebrem. Ubra tua intumuerunt, et pilus tuus germinavit, et eras nuda et confusionis plena, » etc. (*Hieron.*) Postquam projecta es in faciem campi, sive super faciem terræ, propter pravitatem animæ tuæ, meum ultra non merebaris auxilium. Attamen transiens per te vidi te, conculcatam sive commistam in sanguine tuo: id est, ream mortalium criminum: et provocavi te, tribuens pœnitentiam. Dixique tibi, Licet sis in sanguine, tamen vive conversa. Tantaque in te fuit omnium rerum abundantia, ut agri uberrimi haberes similitudinem: et benedictionem Jacob, qua benedixit ei pater suus, dicens: « Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus (*Gen. xxvii*), » et intrares penetralia Domini diceresque cum sponsa: « Introduxit me rex in cubiculum suum (*Cant. i*). » Et ad mundum muliebrem pervenires. Pro quo Septuaginta transtulerunt, et ingressa es in civitates civitatum, ut quomodo Canticum canticorum, et sæculum dicitur sæculorum: ita civitates appellentur civitatum. De quibus in Evangelio dicitur: « Habeto potestatem super de-

cem sive super quinque civitates (*Luc. xix*), » ut non solum civitas, sed et metropolis civitas appelleris, secundum illud quod in Isaia dicitur: « Mater urbium fidelis Sion (*Isa. i*). » Porro quod interpretatus est Symmachus et pervenisti ad ornatum mulierum; » sive, ut Theodotion, « et ingressa es ad ornatum ornamentorum. » Pro quo nos, secuti sensum Hebraicum, dixerimus: « Et pervenisti ad mundum muliebrem, » tempus pubertatis ostendit, quando puellæ nobiles appellantur, et possunt maritorum amplexibus copulari. Denique sequitur: « Ubra tua intumuerunt, et pilus tuus germinavit. » Honestæ adolescentularum maturitas indicatur, quando intumescunt ubra sive eriguntur, et pili germinant. Cumque parata esset ad nuptias, et haberet pulchritudinem corporis, vestimentorum tegmina non habebat, nec Dei protegebatur auxilio. Si quis Christi non habet indumentum, nudus est. Si quis non est indutus visceribus misericordiæ, bonitatis, humilitatis, pudicitiae, mansuetudinis, patientiæ, jacet super faciem terræ: et pulchritudo ejus in confusione et nuditate torpatur [turpatur].

« Et transivi per te, et vidi te. Et ecce tempus tuum, tempus amantium. Et expandi amictum meum super te, et operui ignominiam tuam. » Quanta clementia! non suffecerat semel vidisse eam conculcatam in sanguine, et ad pœnitentiam provocasse, sed peccantem rursus invisit, quia erat nuda et confusionis plena, rursus venit et visitat, et ecce tempus ejus, tempus amantium. Illud igitur tempus erat, quando possunt mulieres viris copulari, et sustinere coitum maritalem. Attamen misericors Deus expandit alas suas, suscepit eos, et in humeris suis portavit eos. Juxta illud quod in Evangelio dicitur: « Quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos sub alas suas, et noluisti (*Luc. xiii*). » Sive amictum expandit pro alis. Hoc enim interpretatur $\pi\tau\tau\text{-}\rho\acute{\upsilon}\gamma\iota\omega\upsilon$ quo operta est et Ruth, ad pedes dormiens Booz, et in ora, id est $\pi\tau\tau\epsilon\pi\upsilon\gamma\iota\omega$ vestimenti nostri jubemur hyacinthinis simbrias alligare. Hæc autem fecit ut operiret ignominiam Jerusalem, genitale feminarum sub hoc nomine corpus ostendens: Etenim juxta Apostolum, « inhonesta corporis nostri majore honore circumdamus (*I Cor. xii*). » Unde et Psalmista canit: « Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata (*Psal. xxxi*). » Quæ Cham, quia non protexit in patre, æterna maledictione signatur. Quod diximus de Jerusalem referamus ad animam nostram, quæ quoad infantia constituta est, peccato caret. Cum autem ætatis ejus tempus advenit, multi sunt amatores dæmonum et hæreticorum, perversorumque dogmatum, qui ad eam cupiunt declinare: qui protectione Dei repelluntur, ut non satellites diaboli sed ministros Salvatoris recipiat. Pro divertentium dilectione et uberum in Hebraico habetur dodim, quod secundum linguæ eorum proprietatem, omnia, quæ supra versa sunt significat. Potest tempus dilectionis et uberum sive amatorum Dei intelligi Abraham, Isaac, et Ja-

cob : quando eis pollicitus est Dominus post Ægyptiam servitutem suum populum liberandum.

« Et juravi tibi, et ingressus sum pactum tecum, cum, ait Dominus Deus. » Quia expandi amictum meum, sive alas meas super te, et operui confusionem tuam, propterea juravi tibi, et ingressus sum pactum sive testamentum tecum, ut mihi potius, quam cæteris, qui ad te volebant divertere, jungeris, juxta illud : « Juravit Dominus, et non poenitebit eum : tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech (*Psal.* cix). » Omnis enim controversiæ finis est juramentum. Et vivo ego, dicit Dominus, nisi malo poenitentiam peccatoris, quam mortem (*Ezech.* xviii). Tempore igitur nuptiarum, Israel juramentum accipit Dei pro omnidotali munere. Et quia David de se dixerat : « Memento, Domine, David, et omnis mansuetudinis ejus : qui juravit Domino, votum vovit Deo Jacob (*Psal.* cxxxii). » Et ipse Dominus jurat ei, Scriptura dicente : « Juravit Dominus David veritatem, et non frustrabitur eum. »

« Et facta es mihi, et lavi te aqua, et mundavi sanguinem tuum ex te, et unxi te oleo. » Quia expandi alas meas, et operui ignominiam tuam, et juravi tibi, et ingressus sum pactum tecum, propterea mea ea facta possessio, ut quæ aliena eras, quando videbaris immunda, mea esse cæperis : quando pactum meum tecum juramento firmavi. Sive juxta consuetudinem Prophetarum, facta es mihi ait : Pro eo, quod est meo conjugio copulata es, et lavi te, inquit, aqua baptismi salutaris : « Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei (*Joan.* iii). » Et alibi legimus : « Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igni (*Marc.* i). » De quo baptismo et Isaias loquitur, dicens : « Lavabit Dominus sordes filiorum et filiarum Sion, et sanguinem mundabit de medio eorum, spiritu judicii, et spiritu combustionis (*Isa.* iv). » Cum autem laverit et mundaverit sanguinem, sicut hemorrhoidisam, quæ duodecim annis cruore manabat (*Marc.* v), simbriæ sanavit atactu, non sufficit ei lavare aqua, et mundare sanguine, nisi oleo quoque unxerit, juxta quod Samaritanus, qui interpretatur custos, seminecis vulpera, primum olei infusione linivit, deinde vini austeritate compescuit, Dominus autem noster alio unctus est oleo, quod non dolorem vulnerum mitigaret, sed lætitiā tribueret, dicente ad eum Spiritu sancto : « Propterea unxit te Deus, Deus tuus oleo exultationis præ consortibus tuis (*Psal.* xlii). » Habent et contrariæ fortitudines, simulati olei lenitatem, dulcia per hæreticos pollicentes, quæ vertuntur in amaritudinem, et quæ detestatur Propheta commemorans : « Oleum autem peccatoris, non impinguet caput meum (*Psal.* cxl). » Sin autem ab unctio unctus, id est, Christus appellatur, vide quantum profecerit Jerusalem : ut et ipsa uncta oleo spirituali, Christi nomen acceperit. Juxta quod et in Psalmis de Abraham legimus : « Nolite tangere christos meos, et in prophetis meis nolite malignari (*Psal.* cix). »

« Et vestivi te discoloribus. » Septuaginta : « Et indui te variis, » id est legis cæremoniis, quarum occupata studio idola derelinqueres. Ista sunt varia vestimenta quibus indutus est Joseph : nec potuerunt eum fratres vendere, nisi prius enim tunicæ varietate nudassent. Et de sponsa dicitur in quadragésimo quarto psalmo : « Astitit regina a dextristuis, in vestitu deaurato, circumdata varietate. » Hoc est vestimentum, de quo et Apostolus loquitur : « Induite novum hominem, qui renovatur in cognitionem juxta imaginem Creatoris (*Ephes.* iv). » Volumus scire quæ sunt varia vestimenta ? Idem nos Apostolus docet, credentibus scribens : « Induamini ergo visceribus misericordiæ, bonitatis, humilitatis, mansuetudinis, patientiæ (*Coloss.* iii). »

B Quid hac varietate pulchrius ? de qua et Job loquebatur : « Quis dedit mulieribus texturæ sapientiam, aut varietatis disciplinam ? (*Job.* xxxviii). » Et pontifex semel in anno, quando pro populo adolebat incensum, et ingrediebatur in sancta sanctorum, variis vestibus utebatur. Certe si divitiæ varietatem vestium, et non sanctitas faceret, diversitasque virtutum, Pharao et Nabuchodonosor hæc vestimenta habuisse scriberentur : et non Joseph, qui sub peregrino et pastorali patre, vestes discolors et regias habere non poterat.

« Et calceavi te hyacinthino. » Denique facturis pascha præcipitur, absque ulla coloris varietate accinctis lumbis et pedibus calceati sint. Ista sunt calceamenta de quibus et Apostolus scribit : « Calceati pedes in præparatione Evangelii pacis (*Ephes.* vi). » Nec prius Jerusalem calceatur hyacinthinis, nisi lavetur aqua. Unde et Apostolorum quibus prius præceperat Dominus, ut excuterent pedum suorum pulverem, lavantur a Salvatore pedes. Et sponsa dicit in Cantico canticorum : « Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos (*Cant.* v) ? » Et Moysen et Jesum divinus sermo testatur, ut solvant corrigiam calceamenti sui, quia locus in quo stent, sanctus sit. Cum autem loti fuerint pedes et omni sorde purgati, calceantur hyacinthinis sive janthinis : quod utrumque aerei et *κνυκθον* coloris est, ut rapiantur in occursum Domini in aerem, et ad cælestia regna festinent.

« Et cinxi te bysso. » Jerusalem non solum vestitur discoloribus, et calceatur hyacinthinis, sed et bysso accingitur. De qua tenuissima in veste pontificis fila texuntur. Et uxor in Proverbiis, quæ viro suo duas texuit chlamydes, et præsentis sæculi, et futuri, sibi de bysso et purpura fecisse dicitur vestimenta. Hac bysso accinguntur renes, quoties pingua libidinis incentiva tenuanda sunt, nihilque in eis crassæ veneris relinquitur. Et implemus præceptum Apostoli dicentis : « State ergo accincti lumbos vestros in veritate (*Ephes.* vi), » quæquæ aliis verbis diceret, bysso. Et Dominus ad apostolos loquitur : « Sint lumbi vestri præcincti, ac lucernæ ardentes in manibus vestris (*Luc.* xii). » Nisi enim astrinxerimus fluentia lumborum reumata, lucernas in manibus habere non possumus. Unde et ad Job loqui-

tur Deus : « Accinge sicut vir lumbos tuos (*Job. A xxxviii*). » Et comesuri agnum calceati pedes, tenentes baculum, stantes in Evangelii veritate, et ad Christi sanguinem præparati, lumbos accinctos habere dicuntur. Qua zona mortificante lumbos, Elias quoque et Joannes Baptista accinguntur. De quibus et pœnitens flebiliter ingemiscit, dicens : « Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus (*Psal. xxxvii*). »

« Et indui te subtilibus. » Congruè illis, de quibus increpans dixerat : « Incrassatum est cor populi hujus, et manducavit, et bibit Jacob, et saturatus est, et incrassatus est, et calcitravit dilectus, et dereliquit Deum factorem suum, » tunc tenuitas vestium condonatur. Nam et in libro Sapientiæ, qui a quibusdam Salomonis inscribitur ; Spiritus sapientiæ, unigenitus et multiplex, tenuis et mutabilis appellatur. Et manna de quo scriptum est : « Panem angelorum manducavit homo (*Psal. lxxvii*), » tenuissimum in similitudinem pruinae et sementis coriandri fuisse narratur. Possumus juxta interpretationem secundæ editionis Aquilæ, qui floridum interpretatus est vestimentum, ubertatem terræ Judæ per metaphoram intelligere, vel divini cultus pulchritudinem.

« Et ornavi te ornamento. » Generaliter ornamenta nunc ponit, de quibus in consequentibus per partes enumerat, armillas et torquem, inanes et coronam et reliqua, quæ ornamenta tribuit Jerusalem. Et in Isaia dicitur, quod vitio suo universa perdidit. Scriptum est enim : « Pro eo quod elevatae sunt, hoc est, superbierunt, filia: Jerusalem, et ambulaverunt excelsa cervice (*Isa. iii*), » et cætera, pro zona accinctæ sunt funibus, et pro ornatu capitis calvitio deturpatæ, et pro pulchris et mollibus indumentis cilicii asperitate circumdatæ.

« Et dedi armillas in manibus tuis. » Quando nobis bona opera dederit Deus, circumdat armilla manibus nostris. Unde et in manibus prophetarum assimilatum se esse dicit. Et crebro in manu Aggæi sive Jeremiæ et reliquorum (*Ose. xii*) factum sermonem legimus. In *Job. xl* dracōnis laevum perforatur armilla, omnesque ejus venenati sibili, qui in perversis intelliguntur dogmatibus, bonorum operum circulo perforantur.

« Et torquem, circa collum tuum. » Sed et in *Isa. i* scriptum est : « Auferet Dominus gloriam vestimenti earum, et murenulas et corymbos et circulos et kathema (*Isa. iii*). » Puto autem kathema ab eis dictum ex variis gemmis in pectus mulierum monile descendens, qui et ipse ornatus pulcherrimus feminarum est. « Et dedi in aurem super os, » sive « Nares tuas » Verbum Hebraicum *nezem*, excepto Symmacho, qui interpretatus est, *ἐπιπίπιον*, omnes inanes transtulerunt : non quo inanes ponantur in naribus, quæ ex eo quod de naribus pendeant, inanes vocantur : sed quod circulus in similitudinem factus inaurium eodem vocabulo nuncupetur. Et usque hodie inter cætera ornamenta mulierum, solent aurei circuli in os ex fronte pendere, et imminere naribus. Quos

tunc accipimus juxta mysticos intellectos quando cum Apostolo possumus dicere : « Christi bonus odor sumus, in his qui salvi fiunt, et in his qui perierunt, aliis quidem odor mortis in mortem : aliis autem odor vitæ in vitam (*II Cor. ii*), » quando vivimus, et de nobis dici potest : « Non mortui laudabunt te, Domine, sed nos viventes (*Psal. cxiii*), » tunc odoratur Deus odorem sacrificii nostri bonæ fragrantia, et aureum circumulum sensuum, ac dogmatum divinarum habemus in auribus ; quando vero mortui sumus, et versamur in cæno, atque in sordibus turpitudinum, habemus illam in aurem in naribus, de qua scribit Salomon : « Sicut in aures aurei in naribus porcæ ; sic mulieri male moratæ pulchritudo (*Prov. xxi*). »

« Et circulos in auribus tuis. » Septuaginta : « Et rotulas super aures tuas. » Qui claudit aures suas, ne audiat judicium sanguinis, et septit eas spinis, ne particeps fiat invidis et detractoribus, de quibus scriptum est : « Cum detractoribus ne commiscearis, quoniam repente veniet interitus eorum, et ruinam utriusque quis novit? (*Prov. xxiv*) » tam videlicet ejus qui detrahit, quam illius, qui libenter auscultat, iste circulos habet et rotulas in auribus, non rotas, quæ sequuntur Cherubim, illud enim angelicarum fortitudinum est, sed rotulas diminutive, quæ humanæ conveniunt fragilitati. Quamobrem et ad Deum dicitur : « Vox tonitru tui in rota (*Psal. lxxvi*). » In his enim, qui terrena pertranseunt, et vix modicis vestigiis contingunt terram, de quibus scriptum est : « Lapides, qui volvuntur super terram, » vox tonitru Domini et excelsorum dogmatum personat. Qui autem erroribus ducuntur humanis, et non habent, solida vestigia, « sed circumferuntur, omni vento doctrinæ (*Ephes. iv*), » et ejecti de paradiso firmitatis habitant in regione Naid : quæ interpretatur fluctuatio, merentur linguæ mendacis ferre sententiam, quæ inflammata rotam nativitatæ nostræ.

« Et coronam decoris in capite tuo. » Ornamenta cætera membrorum sunt singulorum. Capitis ornatus, totius corporis dignitas est. Coronam autem vocat diadema feminarum, quo capillorum stringitur et ornatur ambitio. Si volumus scire quæ sit corona decoris in capite Jerusalem, revolvamus *Exodum*, in quo scriptum est : « Et fecit laminam auream, et scripsit in ea litteras deformatas sigillo sanctificationis Domini, et posuit super caput Aaron (*Exod. xxxix*). » Signum Dominicæ sanctitatis, nomen est omnipotentis Dei, quod quatuor litteris Hebraicis scribitur : et apud eos vocatur ineffabile, dum nomen ejus non potest dici, cujus majestatem gentilitas etiam non ignorat, et Atheniensium testatur ara : Ignoto Deo. Unde et Apostolus : « Quem vos, inquit, ignotum colitis, hunc nos annuntiamus vobis (*Act. xvii*). » Istam puto coronam esse, de qua et *Psal. lxxvii* dicit : « Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine (*Psal. iv*). » Et Apostolus loquebatur : « Cursum consummavi, fidem servavi. De cætero,

reposita est mihi corona justitiæ, quam mihi reddet justus judex (II Tim. iv). » Et in alio loco acedentes : « Gaudium meum, et corona mea (Philip. iv), » gloria enim patrum filii. Et in Salomone scribitur : « Corona gloriæ, senectus (Prov. xii); » eorum, videlicet, qui destruxerunt ea quæ parvulorum sunt, et post ætatem perfecti viri venerunt ad senectutem, et ad Patrum nomina quibus scribit Joannes post pueros et juvenes, qui possunt dicere : « Quando eram parvulus, loquebar ut parvulus, cogitabam ut parvulus; quando factus sumvir, destruxi ea quæ parvuli sunt (II Cor. xiii). »

« Et ornata es auro et argento. » Crebro diximus, aurum ad mentem, argentum ad eloquium pertinere, tribuatque nobis Dominus ut divinum sensum accipere mereamur, atque sapientiam, et id quod mente concipimus, eloquii venustate proferre, et nequaquam ex his facere idola, sicut faciunt hæretici, de quibus scriptum est : « Dedi eis argentum et aurum, ipsi vero ex argento et auro fecerunt Baal (Ose. ii). » Et hoc magis juxta intelligentiam spiritalem, ornati aptum est seminarum. Alioquin argenti vilior materia rusticarum et pauperum, ancillarumque ornatus est, qui non convenit Jerusalem, quæ in reginam dicitur profecisse.

« Et vestita es bysso et polymito et multicoloribus. » Omnis autem ornatus describitur seminarum ut lavetur, ut mundetur, ut ungetur oleo, et discoloribus vestiatur. Quæ omnia juxta superiorem explanationem aptabimus intelligentiæ spirituali, ut byssinis operiatur atque subtilibus, ne delicata conjugis membra gravi palliorum onere prægraventur : sed et usum pariter exhibeant et decorem.

« Similam et mel et oleum comedisti, et decora facta es vehementer nimis. » Post vestitum, ciborum curam gerit, ut comedat Jerusalem similam et mel et oleum : vel per partes ut plerique æstimant, vel commistione trium dulciorem panem, qui panis de cælo descendit, ac sub tribus nominibus : ut nonnulli putant, sacramentum indicat Trinitatis. Non quo alia atque alia substantia sit, sed quo diversis similæ et mellis, et olei nominibus, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, una dulcedo monstretur. Et hoc animadvertendum, quod in multis sacrificiis, offeratur similia, id est, medulla frumenti atque purissima, de qua scriptum est : « Et de adipe frumenti satiavit eos (Psal. lxxx), » non de hordeo neque de farina, quæ tunc solum offertur, quando maritus zelotypiæ spiritu commovetur. In Judicum volumine Debboram legimus, quæ interpretatur apis, cujus Prophetiæ mella dulcissima sunt, et refertur ad Spiritum sanctum, qui apud Hebræos appellatur genere feminino *rua*, in Evangelio quoque Hebræorum quod lectitant Nazaræi, Salvator inducitur loquens : « Modo me arripuit mater mea Spiritus sanctus. » Porro similia, qua de frumento conficitur, refertur ad Dominum, qui de semetipso ait : « Nisi granum tritici ceciderit, et in terra mortuum fuerit, ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert (Joan.

xii). » Oleum vero quod lassorum membra sustentat, et reficit, et est luminis nutrimentum, et quo in tabernaculo Dei jube lucerna lumen accenditur, Patri dicitur convenire. Quæ omnia credentibus tribuunt gratiam, dicente Apostolo : « Divisiones sunt gratiarum, unus autem spiritus. Et divisiones ministeriorum, unus autem Dominus, et divisiones operationum, unus autem et idem Deus (I Cor. xii). » Qui talem comederit cibum, et hoc dulcissimo et suavissimo pane, oleique splendore fulgente pastus fuerit, ac nutritus, vertetur in decorem et fiet pulcherrimus, non semel, sed repetito nimis, nimis : duplicatum enim adverbium pondus facit orationis, quo ad pulchritudinis magnitudinem addi ultra nihil possit.

« Et profecisti in regnum. » Hoc in Septuaginta non habetur, qui forsitan Alexandria in Græcæ sermonem scripturas ex Hebraica veritate vertentes, timuerunt hoc dicere, ne regem Ægypti viderentur offendere, dum a Deo Jerusalem debitum regnum esse commemorarent, quanquam eruditi solos quinque libros Moysi ab eis interpretatos præbent. Post ornatum ergo multiplicem, post coronam, post auri et argenti abundantiam, post indumenta palliæque pulcherrima, post decorem incredibilem, proficit in reginam, quia civitas est magni regis. De quo scriptum est : « Deus, judicium tuum regi da, et justitiam tuam filio regis (Psal. lxxii). » Et in Apocalypsi Joannis : « Hierusalem, quasi sponsa ornata atque composita describitur viro suo (Apoc. xxi). » In psalmis quoque de eadem dicitur : « Adstitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate (Psal. xlii). » Omne autem quod dicimus de Jerusalem, ne in singulis hæreamus, et librorum magnitudo tædium legentibus faciat, referamus ad ecclesiam. Si enim Jerusalem juxta Apostolum mater nostra est, mater autem nostra ecclesia est, consequenter Jerusalem ecclesia est, mater primitivorum, qui descripti sunt in cælis.

« Et egressum est nomen tuum in gentes propter speciem tuam : Quia perfecta eras in decore meo, quem posui super te, dicit Dominus Deus. » Et est sensus : Beneficiis meis, mea que incredibili largitate ad reginæ vocabulum pervenisti, ita ut de te omnium gentium sermo loqueretur, et esses non tuis meritis atque virtutibus, sed mea liberalitate perfecta. « Nisi enim Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam. Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilant qui custodiunt eam (Psal. cxxvi). » Qui plantat enim, et qui rigat, nihil est, nisi Dominus dederit incrementum : quia « non est volentis neque currentis, sed miserentis Dei (Rom. ix). » Ut postquam omnia fecerimus, dicamus : « Servi inutiles sumus, quæ debuimus facere fecimus (Luc. xvii). » Non quo ex beneficentia Dei liberum homini tollatur arbitrium, sed quo ipsa libertas Dominum habere debeat adiutorem.

« Et habens fiduciam in pulchritudine tua, fornica es in nomine tuo, et exposuisti fornicationem tuam omni transeunti, ut ejus fieret, » etc

Grande discrimen non in Dei clementia, sed in suo A
 decore confidere. Quantoque quis sublimior fuerit,
 debet timere ne corrumpatur, et fornicetur in nomine
 suo. Adversariæ siquidem potestates, solitos con-
 temnunt cibos, et peregrina alimenta desiderant.
 Unde de diabolo dicitur: « Escæ ejus electæ (*Habac.*
1.). » Non vult quemlibet decipere. Saul regem,
 qui electus à Domino est, et Judam apostolum sup-
 plantare festinat. Non ergo confidamus in propria
 pulchritudine, nec Dei liberalitatem, nostram pute-
 mus esse virtutem; sed potius audiamus: « Ne glo-
 rieris in crastinum. Nescis enim quid pariat ventura
 dies (*Prov.* xxvii); » et in alio loco: « Fratres, si
 præventus fuerit homo in aliquo peccato, vos, qui
 spirituales estis, perficite hujusmodi in spiritu man-
 suetudinis, considerans teipsum, ne forte et tu ten-
 teris (*Gal.* vi). » Neque exponamus sive effundamus
 fornicationem nostram omni transeunti ut non Dei
 in quem credimus, sed ejus flamus a quo polluimur,
 qui cuncta recipit vitia, et diversorum peccatorum
 spiritum transeuntem suo suscipit gremio, et divaricat
 pedes suos omni transeunti: iste effundit fornicationem
 suam, et ejus incipit sustinere dominatum, cujus hospes
 extiterit.

« Et sumens de vestimentis tuis, fecisti tibi ex-
 celsa hinc inde consuta, et fornicata es super eis,
 « sicut non est factum, neque futurum est. » Quod
 saper Jerusalem juxta litteram intelligi potest,
 ut omnia præcepta legis et divitias, ac rerum om-
 nium abundantiam idolis deputaverit: quod gens
 alia non fecerit nec factura sit. Omnes enim nationes,
 quæ a principio idolis servierunt, non tanti criminis
 reæ sunt. Nostra autem Jerusalem, quæ interpretatur
visio pacis, ab hæreticis scinditur, quando unum et
 alterum testimonium scripturarum de propriis carpen-
 tes locis conantur assuere, his, quibus non queunt
 coaptare: ad quos et supradictum in hoc eodem
 Propheta legimus: « Væ his qui consueverunt
 cervicalia, sub omni cubitu manus, et faciunt
 operimenta super caput universæ ætatis (*Ezech.*
xiii). » Quod fieri Dominus prohibens, loquitur in
 Evangelio: « Nemo assumit commissuram panni
 rudis in veteri vestimento. Alioquin tollit de plen-
 tudine ejus et pejor scissura fiet. Nec mittunt vinum
 novum in utres veteres (*Matth.* ix). » Tales sunt
 Nazaræi, qui veteris legis observantiam Evangelicæ
 gratiæ aptare conantur. Et omnes Hæretici, qui tes-
 timonium in suo loco, alteri sensui congruens, alteri
 nituntur assuere: cum Domini tunica desuper
 texta per totum scindi omnino non possit, sed texta
 Spiritu sancto nullam recipiat scissionem. Quod au-
 tem dicitur juxta Septuaginta, « et non intrabis, ne-
 que erit, » hoc significat, cum tibi idola feceris per-
 versorum dogmatum, quæ arbitraris excelsa, et fornicata
 sis super eis, credens in his, quæ ipsa finxisti,
 templum Dei intrare non poteris, et simulacra tua
 substantiam non habebunt, neque erunt in perpetuum,
 dicente Apostolo: « Scimus enim quia nihil est
 idolum in mundo (*I Cor.* vii). »

« Et tulisti vasa decoris tui, de auro meo et ar-
 gento meo, quod dedi tibi, et fecisti tibi imagines
 masculinas, et fornicata es in eis. » Juxta litteram
 Dominus in lege præcepit ut fierent thuribula, phialæ,
 candelabrum, arca testamenti, cunctaque vel aurea
 vel deaurata, et alia ex argento, quæ omnia con-
 flavit Jerusalem, et vertit in idola Belis, sive Baalis
 Chamos et Astaroth, et Melchom. Juxta intelligentiam
 spiritalem, de auro et argento sanctarum Scripturarum
 idola facimus, quando gratiam sensus et eloquentiæ
 hæretica pravitate corrumpimus, et ponimus in
 cælum os nostrum et lingua nostra pertransit in
 terram. Masculinæ dicuntur imagines in quibus
 omnis hæresis fornicatur, ex eo quod unusquisque
 se putat robustissima colere et habere, quæ
 finxit, nec ulla posse oppugnatione subverti. Hæ
 sunt imagines, quas de nostro corde finximus, et
 quæ in cœlesti Jerusalem destruendæ sunt. De
 quibus Propheta pronuntiat: « Domine, in civitate
 tua imagines eorum dissipabis (*Psal.* lxxii). » Quicumque
 enim homo est, et Dei nomen amisit, dicitur de
 eo: « Verumtamen in imagine perambulabat homo,
 verumtamen frustra conturbatur (*Psal.* xxxviii). »
 Nos autem unum habemus virum, et unam veneramus
 imaginem, quæ est imago invisibilis et omnipotentis.

« Et sumpsisti vestimenta tua multicoloria, et operuisti
 illas. » Subauditur imagines masculinas, ut omnem
 cultum quem acceperat ad utendum verteret in
 blasphemiam. Hoc autem facimus, quoties prudentia,
 temperantia, fortitudine, justitia, cunctisque virtutibus
 hæreticam circumdamus pravitatem, et sub occasione
 earum, simplices quosque decipimus, ut videntes
 mella virtutum, vitiorum venena non caveant.

« Et oleum meum et thymiama meum posuisti coram
 eis. Et panem meum (Sive, ut Septuaginta transtulerunt,
 pabes meos) quem dedi tibi; similitudinem, et oleum,
 et mel, quibus enutrivisti te, posuisti ea in conspectu
 eorum in odorem suavitatis. » Oleum de quo supra
 diximus, et thymiama sive incensum, de quo Psalmista
 conclamat: « Dirigatur oratio mea sicut incensum in
 conspectu tuo (*Psal.* cxl), » et panes propositionis
 quos Domino jubemur offerre: similitudinem quoque
 sensum purissimum Scripturarum, et mel quod gustavit
 Jonathan, et aperti sunt oculi ejus, et confortatus est,
 posuit miseram Jerusalem in conspectu idolorum, sive
 coram imaginibus masculinis, ut essent his in odorem
 suavitatis, quæ natura sua dulcia sunt, atque suavissima.
 Sed dum offeruntur idolis, falsisque doctrinis,
 vertuntur in amaritudinem.

« Et factum est, ait Dominus Deus, et tulisti filios
 tuos, et filias tuas, quas genuisti mihi, et immolasti
 eis ad devorandum. Nunquid parva est tortio tua
 immolantis filios meos, et dedisti illos consecrans
 eis. Et post omnes abominationes tuas et fornicationes
 non es recordata dierum adolescentiæ tuæ, quando eras
 nuda, et confusionis

« plena, consecrata in sanguine tuo. » Quod filios suos Jerusalem et filias de quibus scriptum est : « Filios genui et exaltavi, ipsi autem spreverunt me (Isa. 1), » idolis immolaverit sancta Scriptura commemorat : « Immolaverunt filios et filias suas dæmonibus (Psal. cv). » Et iterum : « Quas immolaverunt sculpsitilibus Chanaan. » Suos autem vocat juxta Hebraicum. Ipse enim de eis dixerat, *filios meos*, sive, juxta Septuaginta, *tuos*, quos de fornicatione generasti. Cum hæc, ait, feceris, non es recordata infantie tue, quando tui te conspersam sanguine et lavi, et post multa quæ propheticus sermo narravit, copulavi mihi. Nostra quoque Jerusalem si hæretica fuerit fraudulentia supplantata, tollit filios suos, qui subtiliores in fide sunt, et filias quæ non habent tantam fidei fortitudinem, aut certe filios, qui mystica quæque cognoscunt, filias quæ simplicem sequuntur historiam. Et tradit dæmonibus devorandos et cum interficiat eos, vivificare se credit et placare simulacra, quorum occisionæ saturantur. Quodque dicitur juxta Septuaginta, hoc est, super omnem fornicationem tuam, et abominationes tuas : illud significat : quod cunctis peccatis et fornicationibus pejor sit doctrina hæreticorum, quæ Dei filios, facit filios dæmoniorum, imo interficit eos, quos vel multo labore generat Deo, vel suos fecerat filios, quos in fornicatione generat.

« Et accidit post omnem malitiam tuam, væ, væ tibi, dicit dominus Deus. Et ædificasti tibi lupanar, et fecisti tibi prostibulum in cunctis plateis, ad omne caput viæ ædificasti signum prostitutionis tuæ, et abominabilem fecisti decorem tuum. Et dimisisti pedes tuos omni transeunti, et multiplicasti fornicationes tuas, et fornicata es cum filiis Ægypti vicinis tuis magnarum carniū. Et multiplicasti fornicationes tuas ad irritandum. » Quod sæmel et iterum atque iterum diximus in perpetuam dixisse sufficiat, sub persona mulieris post mariti beneficia fornicantis describi fornicationem Jerusalem : quomodo a Deo recesserit, et juncta sit idolis, nec occulta fuerit fornicatione contenta, sed ædificaverit sibi lupanar, et omni via signum transuentibus posuerit, ut venirent ad scortum et satiant libidinem : non tam suam quam ejus, quæ divaricavit crura sua omni transeunti, et pulchritudinis magnitudinem fornicationis magnitudine deturparit. Et inter cætera, etiam Ægyptiis vicinis suis amore magnarum carniū prostrata sit. Et ut omne genus turpitudinis demonstraret, multiplicis spurcitiæ genere deformata sit. Nulli autem dubium, quod Ægypto vicina sit Palestina, dicente Domino ad Abraham : « Dabo tibi omnem terram a fluvio Ægypti usque ad flumen magnum Euphratem (Gen. xv), » ut ex una parte Ægyptios, ex altera habeat Assyrios, cum quibus et in posterioribus dicitur fornicata. Fornicatio autem Jerusalem cum Ægyptiis idolatriæ eorum imitatio est. Et ad nostram Jerusalem sive Ecclesiam, sive credentium animas : si fuerint negligentes, et omnibus vitiis patuerint, du-

plex maledictionis sermo dirigitur, ut audiant, væ, væ tibi, ait Dominus Deus ; juxta illud quod scriptum est in Apocalypsi Joannis : « Væ super omnes habitatores terræ (Apoc. viii). » Si enim sanctus dicit : « Advena sum et peregrinus, sicut omnes patres mei (Psal. xxxviii), » quare non peccator habitator terræ esse dicitur ? Ædificat autem sibi lupanar, qui tota frontis libertate delinquit, juxta illud quod scriptum est : « Peccator cum venerit in profundum iniquitatis, contemnit (Prov. xviii). »

Et exstruxit altissimum locum in cunctis plateis. « Lata enim et spatiosa via quæ ducit ad mortem (Math. vii). » Et in omni capite viæ ædificat, ut nulla peccatorum genera derelinquat, sed imitans scortum proverbiorum manifeste in plateis et in angulis platearum, prætereuntes stultos juvenes ad suos invitet amplexus, et polluat animæ decorem, quem pro beneficio a Deo conditore sortita est : et omnia itinera ejus plena sunt turpitudinis cunctisque cogitationibus, quæ, vitiorum incipientia suppeditant, aperit cor suum et crura divaricat. Et fornicatur cum Ægyptiis vicinis suis, quorum exempla sectatur, ethnicis videlicet, qui in suis turpitudinibus gloriantur, et tam nefaria est, ut ipsos quoque superet in turpitudine. Et hæc omnia facit, ut Deum ad iracundiam provocet. Magnarum autem carniū Ægyptii esse dicuntur, sive ob turpitudinis magnitudinem, sive ob peccatorum deformitatem. Unde sanctus dicitur, carniū parvularum, quæ in eo decrescunt quotidie, et per virtutes adtepuantur, ita ut nequaquam caro appelletur, sed spiritus, et loquatur in psalmo : « Sitivit anima mea ad te, Deus, quam multipliciter tibi caro mea, in terra deserta et inaquosa sic in sancto apparui tibi (Psal. lxxii). » Quamobrem et Corinthiis fornicator traditur in interitum carnis, ut spiritus salvus fiat. De hac carne scriptum est : « Omnis caro fenem, et omnis gloria ejus quasi flos agri. Aruit fenem, et flos ejus decidit ; verbum autem Domini manet in æternum (Isa. xl). » De qua et Apostolus loquebatur : « Caro et sanguis regnum Dei non possidebunt (I Cor. xv). » Et in Genesi loquitur Deus : « Non permanebit spiritus meus in hominibus istis, quia caro sunt (Gen. vi). » Et ad credentes dicitur : « Qui in carne sunt Deo placere non possunt. Vos autem non estis in carne, sed in spiritu (Rom. viii). » Alia autem caro sanctorum est. De qua scriptum est : « Omnis caro videbit salutare Dei (Isa. xl). »

« Ecce ego extendam manum meam super te, et auferam justificationem tuam, et dabo te animis odientium te, filiarum Palestinarum, quæ ardescunt [Al., erubescunt] in via tua scelerata. » Extendit autem Dominus super Jerusalem manum suam, ut corrigat delinquentem, et auferat legitimam ejus, quam quoad Dei præcepta servabat, legitima Domini dicebantur. Quando vero adoravit idola et religionem impietate mutavit, nequaquam legitima illius appellatur. Quod non solum in lege et cæremoniis, sed in sabbatis quoque et diebus festis et neomeniis ac-

cipientium. Dans enim legem ait : « Sabbata mea et dies festos meos (*Levit. xix.*) » Quando autem recesserunt a Deo, dicitur eis : « Neomenias vestras et sabbata et diem magnum non recipiam. Jejunium et otium et solemnitates vestras odit anima mea (*Isa. i.*) » Quod et de populo scriptum est. Qui enim prius Dei populus vocabatur, postquam recessit a Deo, dicitur de eo ad Moysen : « Peccavit populus tuus quem eduxisti de terra Ægypti (*Exod. xxxii.*) » Quæ hic extensio manus alibi elevatio sive visitatio dicitur. Quando enim peccantem non corripit Deus, contrahit manum suam. Sin autem peccaverit, et in Dei creperit lege ægrotare, mittitur ad eam visitatio juxta illud quod in psalmis canitur : « Si dereliquerunt filii ejus legem meam, et in judiciis meis non ambulaverint, visitabo in virga iniquitates eorum (*Psal. lxxxviii.*) » Et in hoc Propheta scriptum est : « Terra si peccaverit mihi ut delinquat delictum, extendam manum meam super eam, et conteram firmamentum panis ejus (*Psal. civ.*) etc. » In quo quærimus quid sit inter extensionem manus, et emissionem ejus. Loquitur diabolus ad Dominum : « Mitte manum tuam, et tange omnia quæ habet, nisi in facie benedixerit tibi (*Job. i.*) » Videturque mihi mitti manus ad probationem eorum quibus mittitur. Extendi autem ad pœnas eorum, qui merentur supplicia, nec solam extensio et emissio, sed expansio manus Dei dicitur, Isaiæ ex persona Domini proclamante : « Tota die expandi manus meas ad populum non credentem et contradicentem (*Isa. lxxv.*) » Sanctus quoque levare narratur manus, Scriptura dicente : « Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum (*Psal. cxi.*) » Sublatis autem legitimis Dei a populo Judæorum interrogemus eos quam habeant legis observantiam : Victimæ sublato templo atque subverso offerre non possunt, nec adulterarum lapidatio, cæterorumque criminum lege concessa exercere potest, et vacatio terræ anno remissionis et cætera hujusmodi. Datur autem in animas odientium se filiarum Palestinarum, quando traditur Palestinis : quos indifferenter Septuaginta alienigenas vocant : quas intelligere possumus urbes vel oppida Palestinæ. Nostra quoque Jerusalem si prætereamus cærimonias Dei, et extenta fuerit manus ejus super nos, et ablata cuncta legis observantia tradetur filiabus Palestinæ et non filiis. Neque enim primum fortioribus suppliciis trademur, sed juxta peccatorum qualitatem inferioribus, ut correpti in minori, majora cruciatuum tormenta vitemus. Philisthiim, hoc est, Palestini, prima litterarum parte mutata, interpretantur cadentes, poculo sive factura [*Fortè, actura*] per quæ significatur tradendos nos adversariis potestatibus, quæ hiberunt de calice Babylonis et corruerunt, et quarum opera perversa sunt. Tantaque erit miseræ Jerusalem correptio atque ignominia, ut erubescant, etiam ipsæ adversariæ potestates super nostrorum magnitudine peccatorum. Sublatis autem cærimonis Dei a populo Judæorum ad nos cum sacerdotio transit et legislatio, Scriptura dicente : « Con-

stitue, Domine, legislatorem super eos (*Psal. ix.*) » Et in alio loco : « Legem pone mihi, Domine, in via tua (*Psal. xxvi.*) »

« Et fornicata es in filiis Assyriorum, eo quod necdum fueris expleta. Et postquam fornicata es, nec sic es satiata. Et multiplicasti fornicationem tuam in terra Chanaan cum Chaldæis : et nec sic satiata es. » Supra scriptum est fornicatam Jerusalem cum filiis Ægypti vicinis suis, qui sunt magnarum carnum. Hic altera Assyriorum vicinitas indicatur. Et propterea utrisque traduntur gentibus, quia utrarumque simulacra venerati sunt. Ingreddentesque Chaldæam, quæ est terra Chanaan, imitati sunt eorum errores, quorum imperio subjacebant. Secundum tropologiam, de aliis peccatis, ad alia sepe transimus, eumque non egerimus priorum scelerum pœnitentiam, augemus delicta delictis, et nullo errore satiamur. Sed quasi fune longo et corrigia jugi vitulæ trahimus peccata, et testamentum nostrum sive fornicationem multiplicamus in terra Chanaan, quæ interpretatur, quasi fluctuatio, et cum Chaldæis, qui et ipsi nobiscum sonant, quasi dæmonia, semperque vestigia habemus in sabulo. Et nunquam possumus dicere, « statuit supra petram pedes meos, » hæreticorumque pravitatibus subjiciamur, qui habent similitudinem demoniorum, sive ipsis demonibus, de quibus Paulus scribit : « Non est nobis pugna adversum carnem et sanguinem, sed adversum rectores tenebrarum istarum, adversum spiritalia nequitie in caelestibus (*Ephes. vi.*) »

« In quo mundabo cor tuum, ait Dominus Deus, cum facias omnia hæc opera mulieris meretricis et procacis, quia fabricata es Iupanar tuum in capite omnis viæ, et excelsum tuum fecisti in omni platea, nec facta es, quasi meretrix fastidio augens pretium. » Hæc omnia ad Jerusalem loquitur Deus, quod invenire non valeat quo ægrotantem et semirecem possit curare medicamine, juxta illud quod scribit Isaias : « Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, et non fecerim ei (*Isa. v.*)? » Et Osee : « Quid tibi faciam, Ephraim, quid faciam tibi, Juda? Misericordia vestra, quasi nubes matulina, et quasi ros mane pertransiens (*Ose. vi.*) » Idololatria enim tua non in occulto, sed tota libertate commissa est, ut in omnibus viarum principis et compitis poneret aras et bases sive excelsum tuum (de quo supra diximus) faceres in omni platea, nec imitata es callidas meretrices, quæ solent difficultate augere libidinis pretium, et ex hoc magis amatores ad insaniam provocare. Sive juxta Septuaginta, non furisti, quasi meretrix, congregans mercedes : sed dedisti, quæ accipere debueras, ut nec in eo, quod fornicata es et secuta dæmones, eorum protegereris auxilio : sed variis oppressa captivitatibus sentires calamitates tuas. Quod quidem et ad omnem animam christianam referri potest, quæ deserto cultu Dei, vitis se luxuriæ pollui permisit, et sæcularem secuta vitam, ne in ea quidem egit feliciter, sed et divitias religionis perdidit, et mundi divitias non accepit :

Nec in constupranda ea fuit aliqua difficultas, sed ipsa se ingressit amatoribus suis. Est autem et alia fornicatio spiritualis, quando deserentes Ecclesiam hæreticis jungimur, et ædificamus lupanar nostrum in capite omnis viæ, quibus præcipit sermo divinus : « State in viis et quærite semitas Domini sempiternas, et videte quæ sit via bona, et ambulare in ea (*Jer. vi*), » Moysi videlicet, Jesu, Judicum et Regum libris Isaiaque et Jeremia, et aliis prophetis. In omnibus viarum principiis fabricatur lupanar suum, quia ob perversitatem doctrinæ, testimoniis male abestit Scripturarum. Et dicit : Hæc ait Isaia, hæc dicit Osæ, hæc locutus est Moyses, hæc Daniel, et pulchre non in mediis viis, nec in viarum terminis ponit lupanar suum, sed in principio. Si enim ad scientiam, et profunda divinorum venerit librorum, errare non poterit. Excelsum quoque suum, sive basim, facit in omni platea ethnicorum se et impiorum lascivie vitiisque permittens etiam inter ipsos hæreticos cum ab eis fuerit deturpata, non habens gratiam, sed patens contemptui, quia facile præteritam fidei perdidit castitatem. Hoc autem, quod, ut supra diximus, in Hebraico non habetur, fornicata es tripliciter in siliabus tuis, sive ad Jerusalem juxta litteram dicitur, quod omni genere in suis oppidis, et viculis fornicata sit, et nullus remanserit angulus vel platea, ubi non idololatriæ signa condiderit, sive Ecclesiæ credentibusque deceptis, qui non audierunt illud Apostoli : « Ipse autem Deus pacis sanctificet vos per omnia, et integer spiritus vester et anima et corpus sine querela in die adventus Domini nostri Jesu servetur (*I Thess. v*). » Sed omni genere fornicati sunt et corpore et anima et spiritu. Legimus in Proverbis : « Describe autem tibi tripliciter ut respondeas sermones veritatis, qui proponuntur tibi (*Prov. xxii*); » et jubetur nobis ut eloquia veritatis, id est Scripturas sanctas, intelligamus tripliciter : primum juxta litteram, secundo mediis per tropologiam, tertio sublimius, ut mystica quoque noscamus. Secundum litteram illud est : « Neque fornicemur, sicut quidam eorum fornicati sunt, et ceciderunt una die viginti tria millia (*I Cor. x*). » Et : « Nolite murmurare, sicut quidam ex eis murmurati sunt, et perierunt ab exterminatore (*Ibid.*). » Mediis autem et juxta tropologiam, quando recedimus a littera paululum ad altiora conscendimus dicente Apostolo : « Scriptum est, Non alligabis os bovi trituranti (*I Cor. ix*). » Statimque sequitur : « Nunquid de bubus cura est Deo? an propter nos utique locutus est? (*Ibid.*) Extrema autem, id est, tertia et sublimis sacraque intelligentia, juxta illud ejusdem Apostoli : « Propterea relinquet homo Patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ : sacramentum hoc magnum est : ego autem dico in Christo et in Ecclesia (*Ephes. v*). » Filix autem Ecclesiæ sunt fornicantis, credentium prius et post deceptorum in hæresi animæ quarum culpa refertur ad matrem.

« Sed quasi mulier adultera, quæ super virum suum inducit alienos. Omnibus meretricibus dan-

atur mercedes : tu autem dedisti mercedem cunctis amatoribus tuis, et donabas eis ut intrarent ad te, undique ad fornicandum tecum : factumque est in te contra consuetudinem mulierum in fornicationibus tuis. Et post te non erit fornicatio. In eo enim quod dedisti mercedes, et mercedes non accepisti, factum est in te contrarium. » Tulit igitur Jerusalem rerum omnium abundantiam, quam fuerat viri liberalitate donata. Et dedit eam alienis, dæmonibus videlicet et idolis, juxta illud quod scriptum est in Osea : « Et hæc non cognovit, quia ego dedi ei triticum et vinum et oleum, et argentum multiplicavi ei. Ipsa vero argentea et aurea fecit Baalim (*Ose. ii*). » Unde iratus statim infert : « Propterea convertar et auferam triticum meum in tempore suo, et vinum meum in tempore suo. Et tollam vestimenta mea et linteamina mea, ut non operiam ultra ignominiam ejus. Et nunc revelabo immunditiam in conspectu amatorum illius, et nexo eruet eam de manu mea (*Ibid.*). Cumque omnes mulieres fornicantes soleant accipere mercedes ab amatoribus suis, Jerusalem fecit contrarium, ut magis daret, quam acciperet : ut largitatem mercedis ostenderet. Honorabat, inquit, eos ut venirent, ad se per circuitum, ne quis esset vicinus, qui ejus ignominie non misceretur. Et quidem Jerusalem in hoc quoque vicit alias meretrices, ut non solum sua daret, quæ pro ritu turpitudinis labore quæsserat, sed et munera maritalia amatoribus et stupratoribus suis tribueret. Tantaque fuit expositio adulteræ ad omnem turpitudinis magnitudinem, ut non solum præsentibus, sed etiam futuris meretricibus præferatur. Unde et nos juxta Symmachum interpretati sumus, et post te non erit fornicatio. » Collatione enim tuis omnis deinceps fornicatio levior aestimabitur. Quidquid de Jerusalem diximus, referre ad ecclesiam animasque credentium, quæ munera maritalia, aurum videlicet in sensu, et argentum in eloquio, et vestimenta quibus fœditas nostra et turpido velatur, amatoribus dant suis, vel contrariis fortitudinibus vel magistris dogmatum perversorum, quando asserunt nihil nocere luxuriam, et passivam libidinem, juxta corporis genitalia, coitum naturali lege deponere : cibus omnibus indifferenter utendum, qui ad hoc facti sunt ut sumentur, prudentiam in eo tantum necessariam, ut sibi prosit. Nec justitiam habere locum, quæ si valeat mendicandum sit, et cum hujusmodi, quæ accipiens misera Jerusalem in qua visio pacis esse deberet, acumen ingenii et eloquii venustatem vertit in turpitudinem : et pro amatoribus suis, adversum maritum ornata processit his ornamentis in quibus in boni abusionem a viro fuerat ornata. Quodque sequitur :

« Et donabas eis ut intrarent ad te undique ad fornicandum tecum. » Omne genus significat peccatorum, ut non uno sit contenta delicto, sed peccandi sustineat famem, et contra jura naturæ omnibus turpata membris usque verticem polleatur.

« Propterea, meretrix, audi verbum Domini. Hæc dicit Dominus Deus : Quia effusum est sanguis tuus.

et revelata est ignominia tua in fornicatione tua, A
 et super amatores tuos, et super idola abominationum
 et tuarum in sanguine filiorum tuorum quos dedisti
 et eis. Ecce ego congregabo omnes amatores tuos,
 et quibus commixta es, et omnes quos dilexisti cum
 et universis quos oderas. Et congregabo eos super te
 et undique et nudabo ignominiam tuam coram eis, et
 et videbunt omnem turpitudinem tuam et iudicabo te
 et iudicis adulterarum et effundentium sanguinem.
 et Et dabo te in sanguine furoris et zeli et dabo te
 et in manus eorum, et destruent lupanar tuum, et
 et demolientur prostibulum tuum. Et denudabunt te
 et vestimentis tuis, et auferent vasa decoris tui. Et
 et derelinquent te nudam plenamque ignominia, et
 et adducent super te multitudinem, et lapidabunt te
 et lapidibus, et truncabunt te gladiis suis. Et combu- B
 et rent domus tuas igni, et facient in te iudicia in
 et oculis mulierum plurimarum. Et desines fornicari,
 et et mercedes ultra non dabis, et requiescet indigna-
 et tio mea in te, et auferetur zelus meus a te. Et
 et quiescam, nec irascar amplius, eo quod non fue-
 et ris recordata dierum adolescentiæ tuæ, et provo-
 et casti me in omnibus his. Quapropter et ego vias
 et tuas in capite tuo dedi, ait Dominus Deus, et non
 et feci juxta scelera tua, in omnibus abominationi-
 et bus tuis. » Primum historiæ fundamenta jacimus.
 Quia hæc et illa fecisti, quæ superior sermo com-
 prehendit. Idcirco audi, meretrix, quæ feceris, quæ
 passura sis. Effudisti æs tuum quod a me acceperas
 et dedisti mercedem amatoribus tuis, quæ accipere
 debueras. Et interfecisti filios tuos, dum eos offers
 C idolis : ut non solum adultera, sed et parricida existi-
 teris. « Idcirco congregabo super te omnes amatores
 tuos cum quibus fornicata es. » Tam eos quos di-
 lexisti, quam illos quos oderas. Et adulterarum te
 lege nudabo, ut omnes videant turpitudinem tuam,
 et genitalia, propter quæ prius amoris amentia fe-
 rebantur. Hæc autem omnia per metaphoram mulie-
 ris adulteræ et homicidæ, quæ non solum contra vi-
 rum suum fornicata sit, sed et filios interfecerit, di-
 cuntur ad Jerusalem. Et quod congregandæ sint
 universæ gentes adversum eam, quarum adoraverit
 idola, et omnia Dei munera in cultum eorum con-
 verterit, et destruat templum Baal, et aræ omnis
 civitatis incendio subvertantur, nihilque in ea re-
 maneat. Et sicut solent contra adulteram omnes la-
 pides jacere, et trucidare meretricem, ut singulorum
 vulneribus occidatur, ita ut omnes mulieres videant
 pœnam fornicariæ : sic in conspectu aliarum in cir-
 cuitu civitatum et omnium nationum deserendam
 Jerusalem. Et hoc fieri, ut desinat fornicari, et non
 det ultra mercedes amatoribus suis, et requiescat
 indignatio Dei, nec irascatur ei, quam amare desie-
 rit. Ex quo perspicimus grandem offensam esse ne-
 quaquam curam haberi a Deo, sed permitti hominem
 sceleribus suis atque peccatis. « Auferetur, inquit,
 zelus meus a te, et requiescam, nec irascar amplius, »
 quasi alienæ, et quæ a me recesserit, et quam ater-
 næ tradiderim nuditati. Si autem hoc passa est

Jerusalem, quia cum idolis fornicata est, quid eam
 passuram putamus, quando Dei Filium trucidavit?
 Et hæc, ait, universa fecisti, oblita pristinorum be-
 neficiorum, et in te ad iracundiam provocasti, sive
 contristasti me, quem bonis operibus debueras ad
 gaudia provocare. Propterea et ego reddidi tibi opera
 tua in caput tuum. Et cum te subvertero, o adultera,
 tamen minus in te iræ meæ, exercebo, quam merui-
 sti, quo et in hoc divina clementia demonstratur :
 ut majora sint peccata, quam pœnæ. Juxta tropolo-
 giam omnis anima accipit a Deo pecuniam spiritalem,
 juxta illud Evangelii (*Math. xxv* ; *Luc. xix*) quod
 dicitur in parabolis quinque et duum et unius talen-
 torum, et servorum decem mnas singulas accipien-
 tium, qui cum egerint negligenter, debitores sunt
 B decem denariorum, et quingentorum, et propter hoc
 præsentibus amatoribus quos intelligimus dæmonas
 contrariasque virtutes, revelatur ignominia Jerusa-
 lem, vel in die iudicii vel in tempore pœnitentiæ
 quando corripuntur. Et prius quidem solus omnipo-
 tens Deus cernit occulta, dicente sermone Evange-
 lico : « Et Pater qui videt in abscondito (*Math. vi*). »
 Et in alio loco : « Scrutans corda et renes Deus (*Psal.*
vii). » Et in Regum volumine : « Tu solus nosti
 corda filiorum hominum (*III Reg. viii*). » Quando
 vero fuerit expletum, et non est absconditum, quod
 non manifestetur, et opertum quod non reveletur
 (*Math. x*). » Et in alio loco : « Nolite ante tempus
 judicare donec veniat Dominus, qui illuminabit abs-
 condita tenebrarum, et manifestabit consilia cordi-
 C um : et tunc laus erit unicuique a Deo (*I Cor. iv*). »
 Et cum correptionis tempus advenerit, tunc impletur
 illud Osee : « Nunc circumdederunt eos cogitationes
 suæ (*Ose. vii*). » Et in alio loco : « Inter se cogitatio-
 nibus accusantibus sive defendentibus in die quando
 judicat Deus abscondita hominum (*Rom. ii*). Et rur-
 sum : « Ecce homo et opera ejus ante faciem illius. »
 Et videbunt omnes turpitudinem ejus, qui prius cum
 ea fuerant fornicati. Et dabit eam Deus in sanguine
 furoris et zeli : Plenus est enim furor viri contra
 uxorem adulteram, et nullo pretio potest redimi.
 Sanguis autem filiorum sic intelligi potest, ut filios
 appellemus Jerusalem cogitationes bonas, quæ a
 Deo hominibus insitæ sunt : quos interficit adultera
 quando ad mala opera declinat. Prodest quoque
 D Jerusalem, ut suffodiatur lupanar ejus et omne forni-
 cationis ejus seminarium destruat. Cum enim hoc
 factum fuerit, mercedes ultra non dabit, et requiescet
 Dei indignatio, et nequaquam eam zelabitur, de illius
 castitate securus, videlicet juxta eos, qui in bonam
 partem accipiunt, quæ dicuntur. Alii vero, ut supra
 diximus, ad contrariam partem referunt, ut magnæ
 iræ Dei sit, non irasci, cum semel contempserit for-
 nicanterem, et de salute illius desperarit. Sin autem
 hæretici, qui vetus non recipiunt Instrumentum,
 juxta Septuaginta editionem in hoc loco reprehend-
 derint illud quod dictum est : « Et contristabas me
 in omnibus istis, » eo quod Deus non solum iram
 recipiat, sed et mœrori subiacet atque tristitia.

interrogemus eos, quomodo illud suscipiant, quod certe boni Dei mandatum est: « Nolite contristare Spiritum sanctum Dei in quo signati estis in die redemptionis (Ephes. iv). » Quidquid enim dixerint in defensionem illius testimonii, hoc nos in satisfactionem presentis sermonis aptabimus.

« Et ecce omnis qui dicit vulgo proverbium, in te assumet illud dicens: Sicut mater, ita et filia ejus; filia matris tuæ es, quæ projecit virum suum et filios suos: et soror sororum tuarum, quæ procerent viros suos et filios suos. » Post *κατάλογον* vitiorum et correptionis Jerusalem per quam retrahitur ad salutem, aptatur ei tritum vulgi sermone proverbium: sive ut Septuaginta transtulerunt parabola: Qualis autem mater talis et filia. Mater autem Jerusalem sicut supra et in consequentibus scriptum est: Cethæa appellatur, interpretaturque, iusaniens, sive in amentiam vertens, per quæ sæculi hujus incentiva monstrantur, quæ captivam animam ducunt ad interitum, et a viro suo separant. Haud dubium quin verbum Dei doctrinaque dicatur. « Et soror sororum tuarum. » Et post paululum lecturi sumus, Sodoma vocatur et Samaria, quarum altera gentilem vitam luxuriamque significat: altera hæreticorum decipulas. Porro, quod in Septuaginta legitur: « Sorores sororum tuarum, » quæ repulerunt viros suos, et filios suos, non habet sensum. Quas enim alias sorores habebant Sodoma et Samaria, quæ sorores sunt Jerusalem? Et hoc quærendum, quos viros Sodoma Samariæque dimiserint, et quos projecerint filios? Nisi forte possimus hoc dicere, quod semper errantium fluctuant pedes, nec sunt solida vestigia, quæ proprie veritatis sunt, sed huc illucque discurrant, et circumferantur omni vento doctrinæ, dum de falsitate transeunt ad aliam falsitatem: et cum in prinis frustra se sudasse cognoverunt, ad secunda tertiæque transcendunt.

« Mater vestra Cethæa, et pater vester Amorrhæus, et soror tua major Samaria, ipsa et filia ejus, quæ habitant ad sinistram tuam. Soror autem tua minor te, quæ habitat a dextris tuis Sodoma et filia ejus. Sed nec in viis earum ambulasti neque juxta scelera earum fecisti, paulominus, pene acelestiora fecisti illis in omnibus viis tuis. » Supra dixerat: « Pater tuus Amorrhæus et mater tua Cethæa; » hic ordine et numero commutato: « Mater vester Cethæa, et pater vester Amorrhæus. » Cum enim scelera profecerint, scinduntur in partes, et unione deserta in turbam proficiunt ac multitudinem, quæ cum Jesu non valet ad montana transcendere. Sorores autem Jerusalem Samariam et Sodomam, quarum altera a sinistris, altera a dextris est, etiam secundum intelligentiam corporalem, si de templo Jerusalem orientem aspicias, approbabis, quod major sit, quæ dicitur Samaria, quia prior peccavit, et ab Assuriis ducta est in captivitatem, et minor ac junior Sodoma, quæ refertur ad gentium turbam: alioquin eo tempore Sodoma non erat, quæ priusquam in scripturis legamus Jerusalem cum Go-

morrha, Adama et seboim divino fuerat igne deleta. Media autem inter duas sorores Jerusalem, quæ alio nomine appellatur Juda, a Chaldæis ducta est in Babylonem. Multoque Jerusalem sceleratiora peccavit, quam Samaria et Sodoma in templo adorans idolum zeli, et postea Dei Filium interfecit. Porro secundum tropologiam Samaria et Sodoma, id est, hæretici et ethnici sæpe leviora committunt, quam hi qui putantur Jerusalem, hoc est, ecclesiastici. Unde ad Corinthios dicitur, qui credebant quidem in Christum, sed malis operibus premebantur: « Omnino auditur inter vos fornicatio, et talis fornicatio, qualis nec inter gentes (I Cor. v), etc. » Solent hæretici, qui tamen vetus suscipiunt Instrumentum, tales naturas ex hoc loco intelligere: spiritalem, animalem, terrenam. Et spiritalem referunt ad Jerusalem, animalem ad Samariam, terrenam ad Sodomam. Quos breviter interrogemus, quomodo tres naturæ spiritualis, animalis, et terrena, quæ utique inter se diversæ sunt, unam matrem et unum patrem habere dicantur, quod fingimento eorum non congruit. Et quomodo animalis et terrena natura juxta hunc eundem Prophetam restituantur in antiquum statum idem in spiritalem, quod et ipsam eorum rationibus contrarium est. Quod autem Samaria intelligatur in hæresibus, et in Osea propheta et in multis aliis locis, præcipueque illo testimonio comprobatur: « Væ qui despiciunt Sion, et qui confidunt in monte Samariæ, vindemiaverunt principia gentium (Amos vi). » Omnes enim hæretici despiciunt Sion, quæ interpretatur specula, et refertur ad ecclesiam: et confidunt sibi in monte Samariæ, in superbia videlicet dogmatum perversorum, quæ putant esse sublimia, et per has prædicationis fraudulentias, vindemiant atque populantur principia gentium, ut miraculo doctrinarum potentes quosque gentilium ad errorem hæreticum pertrahent.

« Vivo ego, dicit Dominus, quia non fecit Sodoma soror tua ipsa et filia ejus, sicut fecisti tu et filia tuæ. Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, abundantia, et otium ipsius et filiarum ejus. Et manum egeno et pauperi non porrigebant, et elevatae sunt et fecerunt abominationes coram me. Et abstuli eas sicut vidisti, et Samaria dimidium peccatorum tuorum non peccavit, sed vicisti eam sceleribus tuis, et justificasti sorores tuas in omnibus abominationibus tuis quas operata es. » In Veteri Testamento Dei juramentum est: « Vivo ego, dicit Dominus. » In Novo autem: « Amen, amen dico vobis. » Sin autem hoc commune cum cæteris est: « Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, non est Deus mortuorum sed viventium (Marc. xii). » Et in alio loco: « Placebo Domino in regione viventium (Psal. cxiv). » Querimus qua ratione commune vocabulum proprie sibi vindicet Deus, sed quomodo dicitur arbor bona et bonus homo, et bonus pastor, et bonus servus: nemo autem absolute bonus nisi solus Deus: sic cum angeli cæteraque virtutes, Patriar-

chæ quoque et Prophetæ atque Apostoli sint viventes, comparatione Dei omnipotentis, mortui appellatur : « Quis est enim homo, qui vivit, et non videbit mortem? (*Psal. LXXXVIII.*) » Unde et Apostolus Paulus de Deo : « Qui solus, inquit, habet immortalitatem, et lucem habitat inaccessibilem (*I Tim. VI.*) » Et de fonte viventium : « Vita, inquit, nostra abscondita est cum Christo in Deo (*Coloss. III.*) » Iste igitur, qui jurat et loquitur : « Vivo ego, dicit Dominus, » describens Sodomæ et filiarum ejus scelera, primam superbiam posuit diaboli proprium primumque peccatum. Unde idem apostolus : « Ne inflatus, ait, superbia incidat in iudicium diaboli, » propter quam de caelo corruit. Dixerat enim : « fortitudinem faciam et sapientia intelligentiæ auferam terminos gentium et robur earum devastabo, et commovebo civitates habitatas, et orbem terrarum totum apprehendam manu sicuti nidum, et sicut contracta ova auferam. » Et « superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam (*Jac. IV.*) » Legimus et in alio loco : « Quid superbis, terra et cinis? (*Eccli. X.*) » Et Evangelium refert Pharisei superbiam, publicani humilitate superatam (*Luc. XVII.*) Cujus seminarium est saturitas panum, et rerum omnium abundantia et otium; sive ut Septuaginta transtulerunt, « deliciarum luxuriæque opulentia. » Dives ille in Evangelio purpuratus nihil aliud refert habuisse criminis, nisi quod opibus et deliciis affluens in tantam eruperat superbiam, ut manum egeno et pauperi Lazaro non porrigeret, et sic oblitus sit conditionis suæ, ut ne hoc quidem misero daret, quod projiciendum erat (*Luc. XVI.*) Ob quam causam, et in alio loco scribitur : « Omnis qui se exultat, humiliabitur, etc. (*Matth. XXIII.*) » Superbia, saturitas, rerum omnium abundantia, otium et deliciæ peccatum Sodomiticum est. Et propter hoc sequitur Dei oblivio, quæ presentia bona putat esse perpetua, et nunquam sibi necessariis indigendum. Quapropter et lege præcipitur. Attende ne comedens et bibens, et saturatus, ædificatis domibus optimis, habensque oves et boves, argentum et aurum, obliviscaris Domini Dei tui. (*Greg.*) Cum ad Jerusalem dicitur, « hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia saturitas panis et abundantia, » aperte ostenditur, quod idcirco salutem perdidit, quod cum superbæ vitio mensuram moderatæ refectionis excedit. (*Hieron.*) Et in alio loco de Israel scriptum est : « Manducavit et bibit et saturatus est, et impinguatus, et calcitravit dilectus (*Deut. XXXII.*) Quod sciens et sapientissimus omnium Salomon in Proverbiis deprecatur : « Tribue mihi necessaria, et quæ sufficient, ne saturatus mendax efficiar, et dicam : Quis me videbit? aut pauper effectus furer, et perjurem nomen Dei mei (*Prov. XXX.*) » Quodque sequitur : « Et justificasti sorores tuas in cunctis abominationibus tuis quas operata es, » non simpliciter justas Sodomam et Samariam esse decernit, sed pro comparatione deteriorum; quomodo et publicanus, de quo supra diximus, non absolute dicitur justus, sed collatione pe-

A joris. Et tamen cum tales sint Sodomam et Samariam dimidium quidem peccaverunt comparatione Jerusalem : « Servus enim, qui scit voluntatem Domini sui, et non facit eam, vapulabit multis (*Luc. XII.*) » Et : « Potentes potenter tormenta patientur (*Sap. VI.*) » Porro quod pro divitiis otium in Hebræo continetur, sciendum ad illum sensum pertinere : « in desideriiis est omnis anima otiosi, » quod videlicet semper aliquid agendum sit, ne ager pectoris nostri cessante manu malarum cogitationum sentibus occupetur.

« Ergo et tu porta confusionem tuam, quæ vicisti » sorores tuas peccatis tuis, sceleratius agens illi, « justificatæ enim sunt a te. » (*Hieron.*) Secunda post naufragium tabula est, cum peccaveris erubescere, et non illi subjacere increpationi, quæ contra Jerusalem dicitur, « facies meretricis facta est tibi, nescis erubescere. » Portat autem tormentum suum, qui propria torquetur conscientia, et in isto sæculo sustinet propria voluntate cruciatum, ne reterna tormenta sustineat. Corrumimusque fratres nostros vel sorores peccatis nostris, quando nostro peccato ad majora scelera provocantur. Quod dico ita fiet manifestius : singe aliquem in sacerdotali culmine constitutum, non bene vivere, et deturpare operibus dignitatem : nonne imitatione vitiorum ejus laicus frater corrumpitur? Nam et qui unum de minimis scandalizaverit, mola collo alligata præcipitatur in profundum. Sorores quoque Jerusalem, Sodomam et Samariam justificantur, non quo per se justæ sint, sed ut diximus comparatione pejoris.

C « Ergo et tu confundere et porta ignominiam tuam, » quæ justificasti sorores tuas. » Confusionem sequitur ignominia, ignominiam corruptio, correptionem consolatio, consolationem salus, juxta illud Apostoli : « Tribulatio operatur patientiam, patientia probationem, probatio vero spem, spes autem non confundit (*Rom. V.*) » Haud dubium quin in futuro, quia in presentiarum sua per confusionem peccata delevit. Tale quid et illud Evangelii sonat : « Est confusio quæ ducit ad mortem, et est confusio quæ ducit ad vitam (*Eccli. IV.*) » Spiritus quoque sanctus peccatores hortatur in Psalmis : « Confundantur et revereantur omnes inimici mei, convertantur retrorsum et confundantur valde velociter (*Psal. XXXIX.*) » Scriptum est et in alio loco : « Dic tu primum peccata tua, ut justificeris (*Isa. XLIII.*) » Et rursum : « Justus accusator sui est, in principio sermonis (*Prov. XVIII.*) » Non igitur mirum si provecet Jerusalem ad confusionem et ignominiam, quæ intantum peccavit, ut justificaret sorores suas. Cui deinceps dicitur, « et tu, et filia tuæ revertimini in antiquum statum. »

« Et convertam restituens eas conversione Sodomorum cum filiabus suis, et conversione Samariæ et filiarum ejus. Et convertam conversionem tuam in medio earum ut portes ignominiam tuam, et confunderis in omnibus quæ fecisti consolans eas. » Grandis profectus Jerusalem, ut post confusionem et ignominiam, quam illatam sibi Dei ju-

dicio libenter exceptit atque portavit, dicens : « Iram Domini sustinebo quoniam peccavi ei : » promittatur ei restitutio in antiquum statum. Sed tamen quoniam comparatione scelerum ejus justificata est, Sodoma et Samaria quarum altera a dextris, altera a sinistris est, primum restituitur conversio, sive captivitas Sodomæ, ut interpretatus est Aquila. Secundo captivitas Samariæ, ut idem Aquila et Symmachus translulerunt. Et novissima restituitur Jerusalem, quæ majore fuerat iniquitate depressa, et peccatrices sorores collatione sui justas esse monstraverat. Cui enim dubium, quin inter tres peccatores imo impios, gentilem, hæreticum, ecclesiasticum, multo majoribus pœnis dignus sit, qui majoris fuerit dignitatis? « Potentes enim, ut diximus, potenter tormenta patientur. » Qui autem minimus fuerit, dignus est misericordia. « Et servus, qui scit voluntatem domini sui, et non facit eam, vapulabit multis. » Unde et Petrus : « Tempus, inquit, est ut incipiat judicium de domo Domini (I Petr. iv). » Et in hoc eodem Propheta præcipitur secures habentibus : « a sanctis meis incipite. » Ut extrema Jerusalem sororibus ante conversis et restitutis in pristinum statum, portet ignominiam suam, et confundatur et erubescat super his quæ peccaverat, et in omnibus consoletur sorores suas, dum graviora sustinet. Vel certe ideo confundatur et erubescat, quia Deum ad iracundiam provocaverit. Ex quo perspicuum non esse naturalem iram Dei, sed nostris vitiis clementissimum et mansuetissimum Deum, ad iracundiam provocari, dicente Apostolo : « An divitiis honoratis ejus et sustentationis et patientiæ contemnitis, ignorans quia bonitas Dei ad penitentiam te provocat? Secundum duritiam autem tuam et impœnitens cor thesaurizas tibi iram (Rom. ii), quam Deus naturaliter non habet. Unde et in alio loco scriptum est : « Et misisti iram tuam, quæ devoravit eos quasi stipulam (Exod. xv). » Quod enim conjunctum est, et in uno corpore copulatum mitti non potest, sed illud quod extra corpus est, verbi gratia, lancea, telum, sagitta, gladius. Legimus et in Evangelio tolerabilius fore, terræ Sodomorum in die judicii, quam ei quæ apostolos non receperit.

« Et soror tua Sodoma et filia ejus revertentur ad antiquitatem suam, et Samaria et filia ejus revertentur ad antiquitatem suam. Et tu et filia tuæ revertimini ad antiquitatem vestram. » Judæi inter cæteras fabulas, ut interminabiles genealogias et deliramenta, quæ fingunt etiam hoc somniant in adventu Christi sui, quem nos scimus Antichristum, et in mille annorum regno Sodomam restituendam in antiquum statum : ita ut sit, quasi paradisi Dei, et quasi terra Ægypti, et Samariam pristinam recipere felicitatem, ut de Assyrii revertantur in terram Judæam. Legimus enim decem tribus captas a Phul et Salmanasar et Teglatphalasar regibus Assyriorum, et usque hodie ibi esse captivas, Jerusalem quoque tunc esse fabricandam et omnes filias

A ejus. Urbes videlicet et viculos et castella, quæ sub ipsius futura sunt potestate florituras, ut prius flourerunt. Et ipsam Jerusalem auro et argento, et pretiosis lapidibus extruendam : de qua et Isaias vaticinatur : « Constituam judices tuos sicut prius et consiliarios tuos sicut a principio. Et post hæc vocaberis civitas justitiæ, mater civitatum, fidelis Sion (Isa. i). » Et nostra loquitur Apocalypsis (Apoc. xxi). Et David canit : « Bene fac, Domine, in bona voluntate Sion, ut ædificentur muri Jerusalem (Psal. l). » Et in alio loco : « Ædificabuntur civitates Judæ, et inhabitabunt, et commorabuntur ibi, et semen eorum in æternum dirigetur (Psal. ci). » Nos autem horum perfectam scientiam Dei judicio relinquentes, imo liquido confidentes, post secundum adventum Domini Salvatoris nihil humile, nihil futurum esse terrenum, sed regna cœlestia, quæ primum in Evangelio promittantur, hoc dicimus quod in Ecclesiæ statu cuncta completa sint, et quotidie compleantur. Sodoma revertitur in antiquum statum, quando naturæ suæ reddita gentilis prius et justa anima intelligit Creatorem. Samaria recipit antiquam beatitudinem hæreticorum errore contempto, et juncta doctrinæ et fidei Christianæ. Cumque illæ reversæ fuerint, et Jerusalem visio pacis, quæ interpretatur Ecclesia, revertetur in pristinum statum. De qua scriptum est : « Factus est in pace locus ejus (Psal. lxxv). » Et : « Jerusalem, quæ ædificatur ut civitas, cœnis participatio ejus in ipsum (Psal. cxxi). » Et in Apostolo : « Quæ autem sursum est, Jerusalem libera est, quæ est mater nostra (Galat. iv). » Et in eodem : « Accessistis ad Sion montem, et ad civitatem Dei viventis Jerusalem cœlestem, et millia angelorum frequentium (Hebr. xii). » Et revertetur cum filiabus suis, quæ in toto orbe dispersæ sunt. De quo plenius in Isaiæ explanationibus disserimus.

« Non fuit autem Sodoma soror tua audita in ore tuo in die superbiæ tuæ, antequam revelaretur malitia tua, sicut hoc tempore in opprobrium filiarum Syriæ, et cunctarum in circuito tuo filiarum Palæstinarum, quæ ambiant te per gyrum. Scelus tuum et ignominiam tuam tu portasti, ait Dominus Deus. » Quia igitur viciisti in scelere sororem tuam, nec ejus exemplo territa es, ne similia sustineres, et prohiberes pedem tuum. Nunc autem revelata est ignominia tua, Dei ausculta sententiam, vel porta juxta Septuaginta : vel portasti juxta Aquilam et Theodotionem : vel portatura es juxta Symmachum, scelus et ignominiam tuam. Ut postquam pœnas pro sacrilegio sustinneris, veniam non ex pacto tuo, sed ex mea clementia consequaris. Syria Hebræo sermone dicitur Aram, quæ interpretatur sublimitas. Et juxta explanationem illius loci Isaiæ prophetæ, in quo Aram et Ephraim consentiunt contra Judam et Jerusalem, ethnicorum arguta sapientia, et quæ sibi sublimitatem scientiæ repro-nittat, juncta malitiæ hæreticorum impugnat Ju-

* Hieronymum audi loquentem, quem describit Rabanus.

dam, in quo vera confessio est, et non potest prævalere. Hic quoque eadem arrogantia Syriæ, id est, philosophorum cum filiabus alienigenarum, in quibus multiplex diversorum in gentibus error ostenditur, illudit Jerusalem, et opprobrio habet cujus vitii superata est.

« Quia hæc dicit Dominus Deus : Et faciam tibi sicut despexisti juramentum ut irritum faceres pactum. Et recordabor ego pacti mei tecum in diebus adolescentiæ tuæ, et suscitabo tibi pactum sempiternum, et recordaberis viarum tuarum, et confunderis cum receperis sorores tuas tecum majores cum minoribus tuis. Et dabo tibi eas in filias, sed non ex pacto tuo, et suscitabo tibi pactum meum tecum, et scies quia ego Dominus, ut recorderis et confundaris, et non sit tibi ultra aperire os præ confusione tua, cum placatus fuero tibi in omnibus quæ fecisti, ait Dominus Deus. » Ideo tibi dixi : scelus tuum et ignominiam tuam tu porta, sive portasti, aut portatura es, ut recipias quod mereris, quia despexisti juramentum meum, et irritum fecisti pactum meum. Cum autem fuerit expletum : « Ego occidam, et ego vivificabo; ego percutiam, et ego sanabo (*Deut. xxxii*); » tunc recordabor pacti mei, quod olim tecum habui, et suscitabo tibi pactum nequaquam legis, quod præterit, sed pactum Evangelii sempiternum. Ut cum recordata fueris viarum tuarum, et receperis sorores

A tuas majores vel minores, Samariam et Sodomam, earumque socias, tribuam tibi eas in filias, sive in probationem (« Oportet enim et hæreses esse, ut probati quique manifesti stant [*I Cor. xi*], » non ex tuo merito, sed ex mea misericordia, et tunc scias quod ego sim Dominus, et recorderis beneficiorum meorum, et confundaris, et dicas juxta Apostolum : « Quia non sum dignus vocari apostolus, etc. (*I Cor. xv*). » Et non sit tibi ultra aperire os præ confusione tua. » Sanctorum est enim aperire os. juxta Paulum : Os meum patet ad vos, o Corinthii (*II Cor. vi*); » et Domini Salvatoris, qui « aperiens os suum docebat eos, dicens (*Matth. v*). » Et in Psalmis, inquit : « Aperiam in parabolis os meum (*Psal. lxxvii*). » Peccatori autem dicitur : « Peccasti, quiesce (*Eccli. xxi*). » Et : « Ut quid tu assumis testamentum meum per os tuum (*Psal. xlix*). » Et : « Non est pulchra laus in ore peccatoris (*Eccli. xv*). » Sanctus quoque meretur audire : « Aperi os tuum et implebo illud (*Psal. lxxx*). » Ex quo intelligimus etiam, cura misericordia Domini receperimus pristinam gloriam, imo receperimus pactum Evangelii sempiternum, postquam placatus fuerit nobis Dominus, in omnibus, quæ fecimus memoriam præteriti nos habere peccati et semper os claudere, quia non ex operibus nostris, sed ex Dei gratia salvati sumus.

LIBER OCTAVUS.

« Fidelis Dominus in verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis. » Hæc prophetica sententia manifeste completa clarescit in eo quod Dominus plebem Israeliticam commovet, qualibus beneficiis ab initio nutrierit, exprobratque ei duritiam mentis suæ, eo quod ad omnia beneficia ejus semper existerit ingrata, et benefactis ejus mala diffidentiae et inobedientiae repensaverit. Hæc quidem in superiori libro maxima ex parte commemorata sunt : nunc autem mala quæ ei et principi ejus propter infidelitatem suam ventura sint, per ænigma et parabolam prædicat, ita ut nullo modo rei et perseverantes in nequitia sua, neque poenitentiam agere volentes, justæ ultionis evadere possint vindictam, sed meritam operum suorum poenam protervi percepturi sint. Uade et sequitur :

CAPUT XVII.

Joachim in Babylone captivo Sedechias et Jerusalem datur in manibus Nabuchodonosor : et ponitur prophetia de Christo.

« Et factum est verbum Domini ad me dicens : « Fili hominis, propone ænigma, narra parabolam ad domum Israel, et dices : Hæc dicit Dominus Deus : Aquila grandis, magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis, et varietate; venit ad Libanum et tulit medullam cedri, summitatem frondium ejus evellit, et transportavit eam

C in terram Chanana, in urbe negotiatorum posuit illam. Et tulit de semine terræ, et posuit illud in terra pro semine, ut firmaret radicem super aquas multas. In superficie posuit illud. Cumque germinasset, crevit in vineam latiore humili statura, respicientibus ramis ejus ad cam. Et radices ejus sub illa erant. Facta est ergo vinea et fructificavit in palmites, et emisit propagines, etc. » Quando prophetæ dicitur : « Propone ænigma, narra parabolam, » sive ut Septuaginta transtulerunt, « narra narrationem et dic parabolam, » ostenditur obscurum esse quod dicitur. Nulli enim dubium et ænigma et parabolam aliud proferre in verbis, aliud tenere in sensibus. Et Salvator enim ad populum loquebatur in parabolis, quas secreto D apostolis disserebat. Ergo ænigma et parabolam ita debemus intelligere, quasi ænigma et parabolam. Duæ autem in præsentî Ezechielis prophetia aquilæ proponuntur : de prima nunc dicendum est, de altera in consequentibus disseremus, et interim simplicem carpemus historiam. « Aquila grandis, magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis et varietate; » sive ut vertere Septuaginta, « plena unguium, » Nabuchodonosor rex Chaldæorum est. De quo et Osee loquitur : « Quasi aquila super domum Dei (*Ose. viii*). » Iste multis imperans nationibus et innumerabili vallatus exercitu

venit super domum Dei : haud dubium quin templum significet, sive ut nunc Scriptura dicit, « ad Libanum, » de quo loquitur Zacharias : « Aperi, Libane, portas tuas, et comedat ignis cedros tuos : ulula, abies, quia cecidit cedrus, quoniam magnifici vastati sunt. » Et crebro templum quod erat inclytum, atque sublime in Scripturis sanctis Libanus appellatur (*Zach. xi*). « Tulitque medullam cedri et summitatem frondium ejus evellit. Et transportavit eam in terram Chanaan, in urbe negotiatorum posuit illam. » Pro negotiatoribus sive negotiationibus muratam transtulerunt LXX. Indicat autem Jechoniam regem Juda, quem cepit Nabuchodonosor cum matre sua et principibus populi, cunctisque opibus Jerusalem, et vasis templi, et transtulit in Babylonem, quæ est in terra Chanaan, ibique consentit. De cujus postea genere sicut Matthæi evangelistæ scriptura testatur, Dominus et Salvator noster natus est, per Salathiel et Zorobabel. Qui pro tulit de semente ejusdem terræ, id est, de stirpe regia, Mathaniam patrum Jechoniæ, cuius vertit nomen, et vocavit eum Sedeciam, et posuit regem in Jerusalem, multisque præfecit populis, et tamen in superficie posuit illum, nec potestatem ejus alta imperii radice firmavit, sed posuit eum ut respiceretur et sub potestate esset Babylonia, sive humili statura, respicientibus ramis ejus ad eam : ut præcisset quidem populis Judæorum, sed respiceret ad Babylonii jubentis imperium. Hoc est enim quod Scriptura dicit, « humili statura, respicientibus ramis ejus ad eam, » subauditur aquilam. Quod apertius vertere LXX : « Ortumque est quod plantatum fuerat. Et factum est in vineam infirmam, et parvulam, ut tantum apparerent rami ejus. » Ut videretur quidem habere regnum, sed ipsum regnum ejus humile atque infirmum Babylonii principis regetur arbitrio. Hoc interim de præsentis capitulo cui subnectamus et reliqua.

« Et facta est aquila altera grandis magnis alis multisque plumis. Et ecce vinea ista, quasi nitens radices suas ad eam, palmites suos extendit ad illam, ut irrigaret eam de areolis germinis sui. In terra bona super aquas multas plantavit eam, ut faciat frondes et portet fructum, et sit in vineam grandem. Dic : Hæc dicit Dominus Deus. Ergone prosperabitur? Nonne radices ejus evelet et fructum ejus distringet, et siccabit omnes palmites germinis ejus, et arescet, et non in brachio grandi neque in populis multis ut evelleret eam radicibus? Ecce plantata est : Ergone prosperabitur? Nonne cum tetigerit eam ventus urens siccabitur, et in areis germinis sui arescet? » etc. Aquila secunda, id est, altera, et ipsa magna plena plumis, multorumque unguum propter rapacitatem et vastationem gentium plurimarum, rex Ægypti est Pharaon. Et ecce vinea ista subauditur rex Sedecias, qui a Nabuchodonosor in Jerusalem fuerat constitutus. « Cœpit, inquit, mittere propagines suas ad eam, » id est, ad regem Ægyptiorum legatos

dirigere, et ab eo contra regem cui subditus erat auxilium postulare. Hoc est enim quod Scriptura nunc dicit : ut irrigaret eam de areolis germinis sui. Quæ in terra bona a Nabuchodonosor plantata erat, ut faceret frondes, et afferret fructum, et cœsceret in vineam latiore. Propterea jubetur prophetæ ut loquatur ad vineam, quæ a Nabuchodonosor plantata fuerat, et ramos suos ad aquilam Ægyptiam miserat. « Numquid prosperabitur, quia hoc facere conata est, et non statim omnes propagines ejus et palmites siccabuntur? » « Et non, inquit, in brachio grandi, neque in populo multo. » Fugiens enim Sedecias et regis Ægyptii auxilio destitutus, a ducibus Nabuchodonosor in desertis Hiericuntis comprehensus est, et cuncti ejus socii huc illucque dispersi sunt. Sicut in volumine Regum, et in Paralipomenon, et Jeremiæ scriptum est. (*Greg., lib. xxxi Moral., cap. 47.*) In Scriptura sacra vocabulo aquilæ aliquando maligni spiritus raptores animarum, aliquando præsentis sæculi potestates; aliquando vero vel subtilissimæ sanctorum intelligentiæ, vel incarnatus Dominus ima celeriter transvolans, et mox summa repetens designatur. Aquilarum nomine insidiatores spiritus exprimuntur, Jeremia attestante, qui ait : « Velociores fuerunt persecutores nostri aquilis cæli. » Persecutores enim nostri aquilis cæli velociores sunt, cum tanta contra nos maligni homines faciunt, ut ipsas etiam aëreas potestates inventionibus malitiæ præire videantur. Aquilæ vocabulo potestas terrena figuratur. Unde per Ezechielem prophetam dicitur : « Aquila grandis magnarum alarum, longo membrorum ductu, plena plumis, et varietate, venit ad Libanum, et tulit medullam cedri, et summitatem frondium ejus evulsit. » Qua videlicet aquila quis alius, quam Nabuchodonosor rex Babylonie designatur, quæ pro immensitate exercitus magnarum alarum pro diuturnitate temporum longo membrorum ductu, pro multis vero divitiis, plena plumis, pro innumera autem terrene gloriæ compositione, plena varietate describitur : « Quæ venit ad Libanum, et tulit medullam cedri, et summitatem frondium ejus evulsit; » quia Judææ celsitudinem petens, nobilitatem regni ejus, quasi medullam cedri abstulit. Et dum tenerimam Regum prolem a regni sui culmine captivando sustulit, quasi summitatem frondium evulsit. Aquilæ vocabulo, vel subtilis sanctorum intelligentia, vel volatus Dominicæ ascensionis exprimitur. Unde idem Propheta dum sub animalium specie evangelistas quatuor se vidisse describeret, in eis sibi hominis, leonis, bovis, et aquilæ faciem apparuisse testatur. Quartum procul dubio Joannem per aquilam signans, qui volando terram deseruit, quia per subtilem intelligentiam interna mysteria Verbum videndo penetravit. Cui nimirum Prophetice sententiæ ipse quoque Joannes in revelatione sua de semetipso non dissonat, dicens : « Animal primum simile leoni, secundum simile vitulo, tertium animal habens faciem, quasi hominis, quartum animal

simile aquilæ volanti (*Apoc. iv.*) » Et quamvis singula ad unumquemque evangelistam recte conveniant, dum alius humanæ nativitatæ ordinem, alius per mundi sacrificii maectationem, quasi vituli mortem : alius potestatis fortitudinem, quasi leonis clamorem insinuat ; alius nativitatem verbi intuens, quasi ortum solem aquila aspectat, possunt tamen hæc quatuor animalia ipsum suum caput, cuius sunt membra, signare. Ipse namque et homo est, quia naturam nostram veraciter suscepit, et vitulus, quia pro nobis patienter occubuit, et leo quia per divinitatis fortitudinem susceptæ mortis vinculum rupit. Et ad extremum aquila : quia ad cælum de quo venerat, rediit. Homo ergo nascendo, vitulus moriendo, leo resurgendo, aquila ad cælos ascendendo, vocatus est. Nam et in *Job* legitur : « Numquid ad præceptum tuum elevabitur aquila, et in arduis ponit nidum sibi? » (*Job. xxxix.*) Sed hoc loco aquilæ nomen, subtilis sanctorum intelligentia, et sublimis eorum contemplatio figuratur. Cunctarum quippe avium visumacies aquilæ superat, ita ut solis radius fixos in se ejus oculos nulla lucis suæ coruscatione verberans claudat. Ad præceptum ergo elevatur aquila dum jussionibus divinis obtemperans, in supernis suspenditur fidelium vita ; quæ et in arduis nidum ponere dicitur, quia desideria terrena despiciens, spe jam de cælestibus nutritur. In arduis nidum ponit : quia habitationem mentis suæ, in abjecta et infima conversatione non construit. Videamus aquilam, nidum spei in arduis constructentem, Paulus ait : « Nostra conversatio in cælis est » (*Philip. iii.*) » Et rursum : « Qui conresuscitavit et consedere nos fecit in cælestibus » (*Ephes. ii.*) » In arduis habet nidum : quia profecto in supernis agit consilium, non vult mentem in ima dejicere, non vult per abjectionem conversationis humanæ in infimis habitare. Tunc Paulus fortasse in carcere tenebatur cum se consedere Christo in cælestibus testaretur. Sed ibi erat ubi ardentem jam mentem fixerat, non illic ubi illum necessario pigra adhuc caro retinebat. Hoc namque esse speciale specimen electorum solet, quod sic sciunt præsentis vitæ viam carpere, ut per spei celsitudinem noverint jam se ad alta pervenisse, quatenus cuncta, quæ præterfluunt, sub se esse videant, atque omne, quod in hoc mundo eminent, amore æternitatis calcent.

« Et factum est verbum Domini ad me dicens : « Dic ad domum exasperantem : Nescitis quid ista significant? Dic : Ecce venit rex Babylonis Jerusalem, et assumet regem et principes ejus, et adducet eos ad semetipsum in Babylonem. Et tollet de semine regni, ferietque cum eo fœdus, et accipiet ab eo jusjurandum. Sed et fortes terræ tollet, ut sit regnum humile et non elevetur, sed custodiat pactum ejus et servet illud. Qui recedens ab eo misit nuntios ad Ægyptum, ut daret sibi equos et populum multum. Numquid prosperabitur vel consequetur salutem, qui fecit hæc? » Et qui solvit pactum numquid effugiet? Vivo ego,

« dicit Dominus Deus, quoniam in loco regis, qui constituit eum regem, cuius fecit irritum juramentum, et solvit pactum quod habebat cum eo, in medio Babylonis morietur. Et non in exercitu grandi neque in populo multo faciet contra eum Pharaon prælium, in jactu aggeris et in exstructione vallorum, ut interficiat animas multas. Spreverat enim juramentum ut solveret fœdus, et ecce dedit manum suam, et cum omnia hæc fecerit, non effugiet. » Hoc est ænigma, hæc est parabola, quod sub duabus aquilis et vinea duos reges Babylonis et Ægypti scriptura monstraret, et regem Sedeciam, qui contra jusjurandum deserta amicitia Nabuchodonosor, se ad regem Ægyptium transtulit : « Ferit, inquit, cum eo fœdus et accipiet ab eo jusjurandum, ut custodiat pactum ejus, et servet illud. » Qui dissolvit, ait, pactum, numquid effugiet? Ex quo discimus etiam inter hostes servandam fidem, et non considerandum cui, sed per quem juraveris. Multo enim fidelior inventus est ille, qui propter nomen Dei tibi credidit et deceptus est, te qui per occasionem divinæ majestatis, hosti tuo, imo jam amico, es molitus insidias. Quoniam, inquit, in loco regis, qui constituit eum regem, cuius fecit irritum juramentum, et solvit pactum quod habebat cum eo, in medio Babylonis morietur. Legimus enim Sedeciam captum, ductum esse in Reblatha, ibique interfectis filiis execratum, et instar feræ clausum cavea translatum in Babylonem. Unde et Scriptura cum videatur sibi esse contraria, tamen in utroque verissima est. Dictum enim erat ad Sedeciam : « Et intrabis Babylonem, et non videbis eam. » Intravit enim, quia ductus est Babylonem : et non vidit, quia fuerat execratus. Hoc autem quod sequitur : « Et non in exercitu grandi neque in populo multo faciet contra eum Pharaon prælium in jactu aggeris et in exstructione vallorum, ut interficiat animas multas, » dupliciter intelligitur sive rex Ægyptius contra Nabuchodonosor regem Babylonis veniens non poterit prælio neque cum parvo exercitu tantæ resistere multitudini sive ipse Sedecias expugnabitur a Pharaone a quo speravit auxilium. Non quo Pharaon eum expugnaverit, vel hoc alicubi Scriptura testetur : sed quo oppugnatio Nabuchodonosor per occasionem sit facta regis Ægyptii ; nec iste visus sit expugnare Jerusalem, qui obsidebat, sed ille in quo Sedecias frustra speraverat. « Ecce, inquit, dedit manum suam regi Ægypti, » et tradidit se, et perjurii contra Deum commisit sacrilegium. « Numquid, ait, proderit ei? » Et cum omnia hæc fecerit, non effugiet.

« Propterea hæc dicit Dominus Deus : Vivo ego, quoniam juramentum, quod sprevit, et fœdus quod prævaricatus est ponam in caput ejus. Et expandam super eum rete meum, et comprehendetur sagena mea. Et adducam eum in Babylonem, et judicabo eum ibi in prævaricatione qua despexit me. Et omnes profugi ejus cum universo agmine in gladio cadent, residuique in omnem

« ventum dispergentur. Et sciatis quia ego Dominus locutus sum, » etc. Sententia sæcularis est :

. doles an virtus, quis in hoste requirat ?

Quam solent nobis opponere, qui dicunt hostes fraude decipiendos. Cui ut acquiescamus, multo pejus fecit Sedecias. Non enim hostem decepit, sed amicum, cui fœlere Domini fuerat copulatus. Ergo quandiu [Al. add., non] iures et pactum [Al. add., non] in eas sub nomine Dei, prudentiæ est et fortitudinis vel decipere, vel superare adversarium utcumque potueris. Cum autem te constrinxeris juramento, nequaquam adversarius, sed amicus est, qui tibi credit, et sub occasione jusjurandi, id est, Dei nuncupatione deceptus est. Propterea Scriptura nunc dicit : « Juramentum quod sprevit, et fœdus, quod prævaricatus est, ponam in caput ejus. » Ac ne putaremus juramentum et fœdus, et pactum, regis esse Babylonii vel Sedeciæ, qui fecerat, sequitur : « In prævaricatione qua despexit me. » Ergo qui contemnit juramentum, illum despicit, per quem juravit. Illique facit injuriam cujus nomini credidit adversarius. Propter quam causam « expandam, inquit, super eum rete meum, et comprehendetur sagena mea. Et adducam eum in Babylouem, et judicabo eum illic. » Quidquid igitur contra Sedeciam fecit Nabuchodonosor, non suis fecit viribus, sed ira Dei, in cujus nomine fuerat perjurus. Secundum anagogen, licet violenta videatur interpretatio, hoc sciendum, quod quomodo cætera animantia, et ad bonam et ad malam partem referri solent : ita et de aquila et de leone. In bonam partem dicitur, « Catulus leonis Juda. » In contrariam : « Adversarius noster diabolus, quasi leo rugiens circuit (I Petr. v). » Et illud in psalmo : « Insidiatur in abscondito sicut leo in cubili suo, etc. (Psal. x). » In bonam partem, de aquila dicitur, quod justus dives effectus faciat sibi alas sicut aquila ut possit reverti in domum præcessoris sui. Et in Isaia scriptum est (Isa. xl), quod justii pennas afferant sicut aquilæ, currant et non lassentur, ambulent et non esurient. Recte autem ille qui dixerat : « Fortitudinæ faciam et sapientiæ intelligentiæ auferam terminos gentium, et vires eorum deprædabor. Et commovebo civitates, quæ habitantur, et orbem terrarum universum apprehendam manu, quasi nidum, et sicut confracta ova, » nunc sub persona aquilæ describitur, quod nequaquam velit de Libano, qui interpretatur candor, et refertur ad thymiamam, parvula atque humilia virgulta perstringere, sed summitates cedrorum. Et de principibus ac stirpe regia, juxta illud Habacuc : « Escæ ejus electæ (Habac. i). » Ponitque testamentum cum his quos ceperit, ut regi Babylonio colla submittant, et impleant illud quod Apostolus loquitur : « Quos tradidi Satanæ, ut discant non blasphemare (I Tim. i). » Et in alio loco : « Quos tradidi in interitum carnis ut spiritus salvus fiat (I Cor. v). » Non debemus ergo si forsitan ob aliquod peccatum de congregatione fratrum et de domo Dei ejicimur reluctari, sed æquo animo latam

in nos ferre sententiam, et dicere cum Propheta : « Iram Domini sustinebo, qui peccavi ei, donec justificet causam meam, » etc. Et frequenter evenit ut alteri subditi ad alterum transeamus, qui nolis suum repromittat auxilium. Nec faciet in pristina sententia permanere, quod omni ratione vitandum est, ne siccentur palmites nostri et germina arescant, et contra pactum Dei facere credamur.

« Hæc dicit Dominus : Et sumam ego de medulla cedri sublimis et ponam de vertice ramorum ejus ; tenerum dstringam. Et plantabo super montem excelsum et eminentem ; in monte sublimi Israel plantabo illud ; et erumpet in germen, et faciet fructum, et erit in cedrum magnam. Et habitabunt sub ea omnes volucres, universum volatile sub umbra frondium ejus nidificabit. Et scient omnia ligna regionis, quia ego Dominus humiliavi lignum sublime, et elevavi lignum humile, et siccavi lignum viride, et frondere feci lignum aridum. Ego Dominus locutus sum et feci. » Verus Nabuchodonosor propterea sumit de medulla cedri sublimis de vertice ramorum ejus, ut sit regnum humile et non elevetur. Dominus autem Deus Pater omnipotens, qui locutus est ad Ezechiel, tollit de stirpe regia et de genere David, et plantat super montem excelsum et eminentem, qui loquitur in psalmo : « Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus (Psal. ii). » defecerat enim princeps de Juda, et dux de Israel, donec veniret cui repromissum est : « Et ipse erit exspectatio gentium (Genes. xlix). » Iste erupit in germen, et fecit fructum, et cedros omnes sua sublimitate superavit : ita ut habitent sub eo omnes volucres cœli, et cuncta volatilia illius protegantur umbraculo. De quo dicit Habacuc : « Cornua in manibus ejus, ibi abscondita est fortitudo ejus. » Et qui congregare desiderat, « quasi gallina pullos suos, sub alas suas (Matth. xxiii). » Ut omnia regionis ligna cognoscant quod ipse sit Dominus, *ἡρωτικός* de credentibus loquens. Iste est, qui Israel quondam sublime lignum humiliavit, et exaltavit humilem gentium populum, qui exsiccavit lignum viride Judæorum floreas et germans in lege et prophetis, et frondere fecit lignum aridam nationum, ut quod semper locutus est, opere completeret. Hoc idem significant Simeonis in Evangelio verba, dicentis : « Ecce hic positus est in ruinam, et resurrectionem multorum (Luc. ii). » Et granum sinapis, quod cum minimum sit omnibus seminibus, postquam creverit, avium habitaculum est. Quidam aliter interpretantur, lignum sublime et humiliatum et humile exaltatum refereat ad passionem domini Salvatoris : « Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est æqualem se esse Deo, sed exinanivit se formam servi accipiens. » Et post resurrectionem ipsum lignum postea sublimatum est, quod prius virens morte siccatum est, et postea reviviscens pristinum receperit virorem. Atque Judaice utrumque referunt ad Israel, quod primo

adventu humiliatus sit arefactus, et secundo restituatur in pristinum statum, impleto illo quod dicit apostolus Paulus. « Cum intraverit plenitudo gentium, tunc omnis Israel salvus erit (Rom. xi). »

CAPUT XVIII.

De uva acerba, quia non pater pro filio, nec filius pro patre tenetur in peccatis, sed unusquisque onus suum portabit, et ubi invenitur ibi judicabitur, et revocantur peccatores ad pœnitentiam.

« Et factus est sermo Domini ad me dicens : Quid est quod inter vos parabolam vertitis in proverbium istud in terra Israel dicentes : Patres comederunt uvam acerbam, et dentes filiorum obstupuerunt? » etc. (*Hieron.*) Monet autem Scriptura divina illud quod in Exodo dictum est : « Ego sum Dominus Deus tuus, Deus æmulator, qui reddo peccata patrum super filios usque ad tertiam et quartam generationem his qui oderunt me, et facio misericordiam in millia, his qui diligunt me et custodiunt præcepta mea (Exod. xx); » et iterum : Descendit Dominus in nube et adstitit juxta Moysen. Et invocavit Moyses nomen Domini, et transivit Dominus ante faciem ejus. Et invocavit eum, dicens : « Domine Deus miserator et misericors, patiens et multæ misericordiæ et verax, et justitiam servans et misericordiam in millia, auferens iniquitates et injustitias et peccata : et non emundabit reum, reddens iniquitates patrum super filios et super filios filiorum, in tertiam et quartam generationem (Num. xiv); » sic accipi debere, quasi parabolam et proverbium, ut aliud in verbis sonet, aliud in sensu teneat, quod in parabola quoque duarum aquilarum supra diximus. Unde et Dominus in psalmo LXXVII : « Aperiam, inquit, in parabola os meum, loquar propositiones ab initio. » Et in Evangelio (*Matth. xiii*) parabolam sementis et lolii et sinapis, quod cum sit minimum omnium seminum, in magnam consurgit arborem, ita proponit, ut aliud præteadat in verbis, aliud in sensibus teneat. Et nos usque in præsentem diem putabamus duo testimonia Exodi, quæ supra posuimus non esse parabolam, sed simplicem explicare sententiam. Et quanquam non auderemus quippiam dicere nec vas ficile loqui contra figulum, quare ita vel ita me fecisti, tamen scandalum patiebamur occultum, quod injustitia videret Dei, alium peccare et alium luere peccata. Si enim reddat peccata Patrum super filios, in tertiam et quartam generationem, injustum videretur ut alius peccet, alius puniatur. Sed ex eo quod sequitur, « his qui me oderunt » comminationis sive præcepti scandalum solvitur. Non enim ideo puniuntur in tertia et quarta generatione, quia deliquerunt patres eorum, cum patres potius, qui fuerunt peccatores puniri debuerint, sed quia patrum existerunt æmulatores et oderunt Deum, hæreditario malo et impietate in ramos quoque de radice crescente. Solent in hoc loco hæretici, qui vetus non suscipiant instrumentum contra creatorem dicere : Quam bonus et justus Deus legis et prophetarum, qui quies-

cens et silens, ad peccata patrum, reddit his, qui non peccaverunt! Imo quanta in eo crudelitas, ut iram suam usque ad tertiam extendat et quartam generationem! Quibus nos respondebimus, et in hoc Dei creatoris clementiam demonstrari. Non enim truculentæ est et severitatis iram tenere, usque ad tertiam et quartam generationem, sed signum misericordiæ, pœnam differre peccati. Quando enim dicit : « Domine Deus miserator et misericors, patiens et multæ miserationis, » et infert : « reddens iniquitatem patrum super filios et filios filiorum. » Hoc indicat, quod tantæ misericordiæ sit, ut non statim puniat, sed sententiam differat puniendi. Sin autem vindicta peccantium differtur in tertiam et quartam generationem, cum justis sanctisque quid amplius facit? Sequitur : « Et servans justitiam et misericordiam in multa millia, his qui custodiunt mandata ejus, et faciunt præcepta illius. » Scriptum est in Proverbiis : « Sicut uva acerba dentibus noxia est et fumus oculis, sic iniquitas his qui utuntur ea (Prov. x). » Ex quo perspicuum est, non aliorum dolere dentes et obstupescere, sed eorum, qui uvam acerbam comederint. Est autem loci istius hic sensus : Quomodo si quis velit dicere : « patres uvam acerbam comederint, et dentes filiorum obstupuerunt, » ridiculum est, et nullam habens consequentiam : sic iniquum est atque perversum peccare patres, et filios nepotesque cruciari. Sunt qui hoc, quod in Exodo scriptum est : Reddens iniquitates patrum super filios in tertiam et quartam generationem, ita edisserant, ut ad animam humanam sententiam referant, patrem in nobis lenem, punctum sensuum et incentiva vitiorum esse dicentes : filium vero, si cogitatio peccatum conceperit; nepotem si quod cogitaveris atque conceperis, opere perpetraris. Pronepotem autem, hoc est, generationem quartam, si non solum feceris quod malum est, et scelestum; sed in tuis sceleribus glorieris. Secundum illud quod scriptum est : « Impius cum in profundum malorum venerit, contemnet (Prov. xviii). » Deus igitur primos et secundos stimulos cogitationum, quas Græci *προπαλαιας* vocant, sine quibus nullum hominum esse potest, nequaquam punit, sed si cogitata quis facere decreverit, aut ipsa quæ fecerit noluerit corrigere pœnitentia. Unde scriptum est : « Nullus hominum sine peccato, nec si unius quidem diei fuerit vita ejus : numerabiles autem anni vitæ illius. » Et in alio loco : « Quis gloriabitur castum se habere cor? » (*Prov. xx*.) Et rursum : « Astra quoque non sunt munda in conspectu ejus. Et adversus angelos suos perversum quid excogitavit. » Sin autem sublimis illa natura peccato non caret, quid dicendum est de hominibus, qui fragili carne circumdati debent loqui cum Apostolo : « Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? » (*Rom. vii*.) Et illud : « Ut oem omnia fecerimus debeamus dicere, Servi inutilis sumus, quod debuimus facere fecimus (Luc. xvii). » Et : « Nisi Dominus ædificaverit domum, in

vanum laborant qui edificant eam. Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilant, qui custodiunt eam (*Psal. cxxvi*). » Ad probationem autem hujus rei, quod nequaquam primus pulsus cogitationis, imo parvus mentis instinctus puniatur a Deo, sed si quod mente conceperis opere consumes, illud de in Genesi proferendum est, Cham peccavit irridens nuditatem patris. Et sententiam non ipse, qui risit, sed filius ejus suscepit Chanaan : « Maledictus, ait, Chanaan ; servus erit fratrum suorum (*Gen. ix*). » Quæ enim justitia est, ut pater peccaverit, et in filium sententia proferatur ? necnon quod in contrariam partem ponit Apostolus, salvam esse mulierem, si filii ejus permanserint in fide et sanctitate et pudicitia, videtur sententia justitiam non habere, ut si filii boni fuerint et nepotes, salventur parentes. Quanti enim parentes scilicet nati sunt et malos habent filios ? Et e contrario, parentes quanti peccatores justos et sanctos filios generant ? Ergo secundum hunc sensum cuncta accipienda, quæ supra diximus. Peccata parentum atque generantium in ramis non in radice puniri. Hoc interim de Proverbio sive parabola dixisse sufficit. Quod lex et prophetæ, hoc est, Exodus et Ezechiel, imo ipse Deus, qui et hic et ibi locutus est, nequaquam in sententiis discrepare videatur, aut hic corrigere, quod ibi maledixerit. Si quis autem vel meliorem vel alterum sensum potuerit reperire, qui contrariorum inter se testimoniorum scandalum tollat, illius magis acquiescendum sententiæ est.

« Vivo ego, dicit Dominus Deus, si erit vobis ultra parabola hæc in proverbium in Israel ; ecce omnes animæ meæ sunt, ut anima patris ita et anima filii mea est : anima quæ peccaverit, ipsa morietur. » Quid significet, « Vivo ego, dicit Dominus, » et parabola vel proverbium, supra plenius diximus, quæ nequaquam dicetur in Israel sed in his, qui Dei notitiam non habent, nec possunt perspicere veritatem. « Omnes, inquit, animæ meæ sunt, » juxta creaturam, non juxta meritum. Ut Moyses appellatur homo Dei, de quo scriptum est : « Oratio Moysi hominis Dei. » Et Elias, qui ad quinquaginta militum principem loquebatur : « Si homo Dei ego sum, descendat ignis de cælo super te et super quinquaginta viros (*IV Reg. i*). » Homo vero peccati, et filius iniquitatis, non vocatur homo Dei ; sicut servus et famulus Dei hi appellantur, de quibus dici non potest : « Omnis qui facit peccatum, servus est peccati (*Joan. viii*). » Et iterum : « A quo enim quis vincitur, ejus et servus est (*Rom. vi*). » Sicut peccata filiorum non nocent patribus, sic peccata patrum non redundant ad filios : « sed anima quæ peccaverit, ipsa morietur, » non abolitione substantiæ, sed ex ejus consortio qui dicit : « Ego sum vita (*Joan. xiv*). » Et alibi loquitur : « Omnis qui vivit et credit in me, non morietur in æternum (*Joan. xi*) » Et : « Amen, amen dico vobis, qui sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum (*Joan. viii*). » Vita enim nostra abs-

A condita est cum Christo in Deo (*Coloss. iii*), » qua victuri sumus, quando Christus apparuerit vita nostra in gloria, et implebitur illud quod scriptum est : « Amen, amen dico vobis, qui sermonem meum audit, et credit ei qui me misit, habet vitam æternam, et in judicium non venit, sed transiet a morte in vitam (*Joan. v*). » Illud autem quod a Balaam dicitur : « Morietur anima mea in animabus justorum (*Num. xxiii*), » hunc habet sensum, ut cupiat mori sæculo atque peccato, et vivere cum justorum animis quorum vita Christus est, et possunt canere : « Placebo Domino in regione vivorum (*Psal. cxiv*), » non est enim Deus mortuorum, sed viventium. Et si Balaam, ut verissimum est, in linguam nostram translatus, *vanum populum sonat*, perspicuum est, B quod vanus prius gentium populus desideret habere consortium cum animabus justorum, Abraham, Isaac et Jacob, qui recti et justii nunciantur, unde et Geneseos liber ex eorum vocabulo nomen accepit.

« Et vir si fuerit justus, et fecerit iudicium et iustitiam, in montibus non comederit, et oculos suos non levaverit ad idola domus Israel, et uxorem proximi sui non violaverit, et ad mulierem menstruatam non accesserit, et hominem non constrictaverit, pignus debitori reddiderit, per vim nihil rapuerit, panem suum esurienti dederit, et nudum operuerit vestimento, et ad usuram non commodaverit, et amplius non acceperit, ab iniquitate averterit manum suam, iudicium verum fecerit inter virum et virum, in præceptis meis ambulaverit, et iudicia mea custodierit, ut faciat veritatem, hic justus est, vita vivet, dicit Dominus Deus. » Vultis, ait, scire hoc, quod dictum est, peccata patrum reddam in tertiam et quartam generationem, non id sonare, quod plerique æstimant, nec esse simile huic sententiæ, « patres comederunt uvam acerbam, et dentes filiorum obstupuerunt (*Ezech. xviii*), » audite, quæ illaturus sum. Si fuerit pater justus, qui hæc fecerit, et illa non fecerit, et habuerit filium pessimum qui, desertis virtutibus patris, se flagitiis mancipaverit, nonne et iste vita vivet, quia justus est, et ille morte morietur ; quia omnia perpetravit, quæ pater vitando justus effectus est ? Videamus catalogum virtutum patris, quæ mihi videntur in decem et septem partes dividi. Quarum primum est, fecisse iudicium. Secundum, huic simile, iudicio copulasse iustitiam. Tertium, non comediisse in montibus. Quartum, oculos non levare ad idola, sive ut Septuaginta transtulerunt : ad cogitationes domus Israel. Quintum, uxorem proximi sui non violasse. Sextum, menstruatæ uxoris vitasse complexus. Septimum hominem non constrictasse, sive ut Septuaginta transtulerunt, oppressisse per potentiam. Octavum, pignus debitori reddidisse. Nonum, per vim nihil rapuisse, aut juxta Septuaginta rapinam non rapuisse. Decimum, panem suum esurienti dedisse. Undecimum, nudum operuisse vestimento. Duodecimum,

ad usuram pecuniam non dedisse. Tertium decimum, nihil ex his, quæ dederis amplius accepisse. Quartum decimum, ab iniquitate avertisse manum suam. Quintum decimum, quod simile primo videtur, sed in parte diversum est, iudicium verum fecisse inter virum et virum, sive proximum suum. Sextum decimum, in præceptis Dei ambulasse. Septimum decimum, iudicia et justificationes ejus custodisse. Quorum singula quid velint dicemus in consequentibus : « Si fuerit, ait, vir justus, et fecerit iudicium. » Scriptum est in Proverbiis : « Cogitationes justorum iudicia (*Prov. xii*). » Qui hanc virtutem possiderit, ut nihil sine ratione faciat et iudicio, potest illud propheticum dicere : « Iudicia Dei vera, justificata in semetipsis (*Psal. xviii*). » Et cum recte omnia iudicaverit, ut non accipiat personam pauperis in iudicio, implebit præceptum Domini, « sicut minorem sic et majorem iudicabis, » audacter, dicens : « Desideravit anima mea desiderare iudicia tua in omni tempore. » Et iterum : « Viam veritatis elegi, iudicia tua non sum oblitus (*Psal. cxviii*). » Et in eodem Psalmo : « Cognovi quia iusta iudicia tua. » Et in tantam proficiet beatitudinem, ut intelligat iudicia Domini, quæ sunt abyssus multa, et dicat cum Apostolo : « O profundum divitiarum sapientiæ et scientiæ Domini, quam inscrutabilia sunt iudicia ejus, et investigabiles viæ illius? » (*Rom. xi*.) Et in oratione commemoret, « quoniam iudicia tua jucunda. » Post iudicium sequitur justitia; quam qui habuerit, Christum liquido possidebit, qui, juxta Apostolum (*I Cor. i*), « factus est nobis justitia, et sanctificatio, et redemptio. » Ut faciat justitiam veram, nec recipiat personas in iudicio, sed de sua sciat in aliorum iudicio justitia iudicandum. Tertium est, in montibus non comedere, quod Judæi æstimant a idololatriæ pertinere peccatum : crebro enim legimus in Regum et Paralipomenon libris, « verumtamen ab excelsis non recessit, adhuc populus immolabat in excelsis et adolebat incensum in sublimibus (*III Reg. xxi; IV Reg. xii, xv; II Par. xx, xxxiii*). » Hoc Scriptura significante, quod in montibus lucisque idolis hostias immolarint, et thura succenderint. Nos autem dicemus comedere eum in montibus, qui dicit cum Phariseo : « Gratias tibi ago Deus, quod non sum huic similis publicano, jejuno bis in sabbato, decimas de omni substantiæ meæ, » etc. (*Luc. xviii*.) E contrario publicanus audiens eum qui dixerat : « Discite a me, quia mansuetus sum et humilis corde (*Matth. xi*); » percutiebat pectus suam manu, hoc est, pessimiarum cogitationum thesaurum : « Et oculos ad cælum non audebat extollere. » Sed et illud quod alibi dicitur : « Majora te non requiras, et fortiora te, ne scrutaris (*Eccli. iii*), » omnes hæreticos arguit in montibus comedere superbis, et ecclesiasticam despiciere simplicitatem, et nescire de se scriptum : « Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam (*I Petr. v*). » Quarto loco ponitur : « Et oculos suos non levaverit ad idola domus Israel. » Pro quibus Septuaginta « cogitationes » transtule-

runt; idola autem, id est, simulacra, quæ de suo corde finxerunt, omnes hæretici faciunt ad quæ levantes cordis oculos, qui falsitatem eorum atque mendacium putaverint veritatem. Domus autem Israel simulacra dicuntur, quæ reperiuntur in Ecclesia, et per occasionem falsi nominis scientiæ, simplices quosque seducunt, ut philosophorum dogmata introducant in domum Israel, eorum scilicet, qui Deum mente conspiciunt. Quinto loco ponitur : « Et uxorem proximi sui non violaverit, » sive contaminaverit : quod aperte adulterium quidem prohibet, sed ex eo quod additur « proximi sui, » nisi omnis homo proximus intelligatur videtur esse præceptum, ut ab amicorum nos absteineamus uxoribus, inimicorum vero et ignotorum conjuges libere polluamus. Proximus vero omnis homo accipiendus, juxta parabolam Evangelii (*Luc. x*), quæ a Salvatore proponitur, cujusdam hominis, qui Hierichum descendens a latronibus vulneratus est. Quando interrogat Phariseus quis ejus proximus fuerit, docens illum esse proximum, qui benefecerit. Potest juxta mysticos intellectus, uxor intelligi sancti viri sapientia, dicente Salomone : « Ama illam, et amplexabitur te; dilige illam et custodiet te (*Prov. iv*). » Quam contaminare desiderat, qui aliorum benedicta reprehendit, et facibus accensus invidiæ, sancta violat, casta corrumpit, pura contaminat. Sextum est : « Et ad mulierem, sive uxorem menstruatam non accesserit. » Per singulos menses gravia atque torpentia mulierum corpora immundi sanguinis effusione relevantur. Quo tempore si vir coierit cum muliere, dicuntur concepti fetus vitium seminis trahere; ita ut leprosi, et elephantiaci ex hac conceptione nascentur, et foeda in utroque sexu corpora parvitate vel enormitate membrorum sanies corrupta degeneret. Præcipitur ergo viris, ut non solum in alienis mulieribus, sed in suis quoque, quibus videntur lege conjungi Scriptura dicente : « Crescite et multiplicamini, et replete terram (*Gen. i*); » certa concubitus noverrint tempora, quando coeundum, quando ab uxoribus abstinendum sit. Quod quidem et Apostolus et Ecclesiastes sonant : « Tempus amplexandi, et tempus longe fieri ab amplexibus (*Eccl. iii*). » Caveat ergo et uxor, ne forte viota desiderio coeundi illicita virum; et maritus ne vim faciat uxori, putans omni tempore subjectam sibi esse debere conjugii voluptatem. Unde et Paulus : « Ut noverit, inquit, unusquisque possidere vas suam in sanctitate et pudicitia (*I Thess. iv*). » Pulchre in Xysti Pythagorici sententiosus dicitur : « Adulter est uxoris propriæ amator ardentior. » Quem librum quidam in Latinam linguam transferens, martyr Sixti nomine voluit illustrare; non considerans in toto volumine, quod in duas partes frustra divisit, Christi nomen et apostolorum omnino reticere. Nec mirum si gentilem philosophum in martyrem et Romanæ urbis episcopum transtulerit, cum Eusebii quoque Cæsariensis primum pro Origene librum, Pamphili martyris vocabulo mutavit, ut facilis tali lauda-

tore libros impiissimos *πρὶ Ἀρχαῖς* Romanis concinaret auribus. Sequitur in loco septimo : « Et hominem non contristavit, » sive, ut Septuaginta transulerunt, « non oppresserit per potentiam. » Quovito atque peccato nescio quis alienus sit. Et Ægyptii opprimebant Hebræos per potentiam. Unde et Habacuc queritur, « quare impius opprimat justum (*Habac. 1.*) » Atque utinam de solis his diceretur qui foris sunt, et non de his qui intus. Solent enim et principes ecclesiarum opprimere plebem per superbiam. De quibus scriptum est : « Principem te constituerunt, ne eleveris ; esto inter eos quasi unus ex ipsis (*Eccli. xxxii.*) » Et Salvator præcepit : « Qui vult inter vos esse primus, sit omnium novissimus (*Marc. ix.*) » Quod autem juxta Hebraicum dicitur : « Et hominem non contristaverit, » apostolico congruit testimonio : « Nolite contristare Spiritum sanctum, qui habitat in vobis (*Ephes. iv.*) » Et in Evangelio, quod juxta Hebræos Nazaræi legere consuerunt, inter maxima ponitur crimina, qui fratris sui spiritum contristaverit. Sin autem tristitia alterius interfecerit contristantem, quid de iniquitate et tyrannica mente dicendum est ? Cui illud convenit : « Quid gloriatur terra et cinis ? » (*Eccli. x.*) » Ut oblitus conditionis suæ quomodo plenus pituitis, felle, stercoribus, et post paululum vermibus exarandus, ponat in cælum os suum, et lingua ejus pertranseat usque in terram, et dicat cum vero Nabuchodonosor : « Ascendam in cælum, super sidera cæli ponam thronum meum, et similis Altissimo (*Isa. xiv.*) » Octavum est : « Pignus debitori reddiderit. » Non omni debitori, alioquin multis occasio recipendorum pignorum flet divitiarum materia. Sed ei debitori, de quo in lege scribitur, quod pauper sit, et proprium opposuerit vestimentum, et ante solis occasum operimentum recipere debeat, ne cruciatus frigore clamet ad Dominum, qui ultor est ejus injuriæ. Sin autem juxta ea, quæ sequuntur panem esurienti dare debemus, et nudum operire vestimento : quanto magis suum reddere, si tamen debitoris indubitata paupertas est ? Possumus quoque pignus reddere debitori, quando ei, cui dilectione conjungimur, et qui nobis debet, mutua charitatem reddimus pignus suum, nihil debiti ejus apud nos ultra retinentes. Nonum possidet locum : « Per vim nihil rapuerit ; » sive, juxta Septuaginta, « rapinam non rapuerit. » De raptoribus et Apostolus loquitur, quod inter cæteros peccatores, ne vescendum quidem cum hujusmodi sit. Omnisque rapina mixta violentiæ est, nisi enim vis fuerit illata, rapina non proficit. Est autem et sancta violentia rapinaque optabilis, de qua scribit et Evangelium : « A diebus Joannis Baptistæ regnum cælorum vim patitur, et violenti diripiunt illud (*Matth. xi.*) » De qua et Judas frater Jacobi loquitur : « Et alios quidem de igne rapientes, aliis autem miseremini in timore (*Jud. 23.*) » E contrario adversariæ potestates, in perniciem eorum, quos rapiunt, prædam rapere festi-

nant. Quod significat et Jacob dicens : « Bestia mala comedit eum, bestia mala rapuit Joseph (*Gen. xxxvii.*) » Unde et oves Domini, quæ sequuntur eum, non rapiuntur de manibus ejus. Et ipse dicit : « Pater quod dedit mihi, majus est omnibus, et nemo potest rapere de manu mea [*Al., Patris mei*] (*Joan. x.*) » Ex hoc perspicitur una patris filiique potestas, virtus atque substantia ; si enim de filii manu, quod dedit pater, nemo potest rapere, et hæc eadem in patris manu sunt quæ non rapiuntur ab eo, liquido comprobatur omnia patris et filii esse communia, et in filii manu tenere patrem sicut patris manu tenentur, quæ filii sunt. Decimum est : « Panem suum esurienti dedit ; » per quod docemur eleemosynam non saturis faciendam, sed esurientibus : nec dandum panem his qui ructant plenitudinæ, sed his qui inanitate cruciantur. In pane autem omnis continetur cibus. Et significanter dicitur suum, ne de rapinis et usuris, et alieno malo quæsumum panem vertamus in misericordiam. « Redemptio enim animæ viri propriæ divitiæ (*Prov. xiii.*) » Quod multos facere conspicimus clientes et pauperes et agricolas, ut taceam de militantium et judicum violentia, qui opprimunt per potentiam, vel furta committunt, ut de multis parva pauperibus tribuant, et in suis sceleribus gloriantur. Publiceque diaconus in Ecclesia recitet offerentium nomina, quantum offert illa tantum ille pollicitus est. Placentque sibi ad plausum populi torquente eos conscientia. Damusque materiam miseris, ut gaudeant ad ea quæ tribuantur, et non luceant ad ea quæ rapuerint. Melius autem est, ut intelligamus panem justum esse qui dicitur : « Ego sum panis, qui de cælo descendi (*Joan. vi.*) ; » et quem in oratione nobis tribui deprecamur, « panem nostrum substantivum, » sive superventurum « da nobis, » ut quem postea semper acceptari sumus, in presenti sæculo quotidie mereamur accipere. Hunc panem justus esurientibus tribuit, de quibus scriptum est : « Beati qui esuriant et sitiunt justitiam (*Matth. v.*) » Qui quia justus est communem omnium panem suum facit proprium, qui defecerat in Judæa, propheta dicente : « Auferam ab eis fortitudinem, sive baculum panis (*Ezech. iv.*) » Hoc quod loquimur tamen si Christi sumus, imo quod propheta commemorat, panis credentium est, et esurientium, qui omnino non dandus est his, qui manducaverunt et biberunt et saturati sunt, et increpanti calcitraverunt (*Psal. lxxvii.*) ; de quibus dicitur : « Væ qui saturati estis nunc, quia esuriotis (*Luc. vi.*) » ne evomant illum : dicente Salomone : « Evomet enim, et contaminabit sermones tuos bonos (*Prov. xxiii.*) » Quod aliis verbis Salvator loquitur : « Ne detis sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos. » Undecimum possidet locum : « Et nudum operuit vestimento. » Qui sermo juxta superioris versiculi explanationem dupliciter dissereendus est, ut et nudis tribuamus operimentum, dicente Salvatore. « Nudus eram et operuistis me (*Matth. xxv.*) ; » et nudis fide atque virtutibus tri-

hauris vestimentum Christi, de quo scriptum est : **A**ptum est : « Si fuerit justus et fecerit judicium. » Sed addita veritate judicii, quod facit inter virum et virum sive proximum suum, *ἐπίταται* cernitur habere virtutum. Unde et in Proverbiorum exordio, post multa præcepta, correptio inferitur judicii : « Scire, inquit, sapientiam et disciplinam, et intelligere verba prudentiæ, suscipere versutias sermonum, et nosse justitiam veram, et post omnia corrigere judicium (*Prov. 1*). » Quamobrem et Apostolus reprehendit eos qui in Ecclesia constituti sunt (*I Cor. vi*), quod habeant inter se judicia, minimusque eligitur atque contemptus. Quia juxta Evangelium primus est, ut judicet inter virum et virum, qui destruxit ea, quæ parvuli sunt, et pervenit usque ad perfectum virum : et tamen majoris sententia indiget, ut possit ad veritatem judicii pervenire. Sequitur. In sexto decimo loco : « In præceptis meis ambulaverit ; » et in decimo septimo : « Judicia sive justificationes meas custodierit, ut faciat ea factaque custodiat. » Quorum utrumque multiplicem habet intelligentiam, si velimus omnia legis mandata replicare, in quibus præcepta Domini, et in quibus justificationes esse dicuntur. Plenus est præceptorum et justificationum *cxviii* psalmus, et ex parte decimus octavus, in quo scriptum est : « Justitiæ Domini rectæ lætificantes corda ; » et : « Præceptum Domini lucidum illuminans oculos. » In quo quaeritur quomodo in hoc eodem propheta dixerit Deus : « Dedi eis justificationes non bonas, in quibus non vivant in eis (*Ezech. xx*). » Facilisque responsio est et plenior in consequentibus, non vivere Judæos sequentes occidentem litteram, et vivere Christianos intelligentes spiritum vivificantem. Longum est, si voluerimus probare testimoniis, ubi præcepta Domini et ubi justificationes esse dicantur, et quibus singula vel diversitatibus, vel obscuritatibus involvantur. Unde et in præsentī loco inferitur : « Hic justus est, vita vivet, ait Dominus Deus. » Qui hæc fecerit et illa non fecerit, nequaquam punietur delictis patris, sed suis vivet virtutibus.

« Quod si genuerit filium latronem effundentem sanguinem, et fecerit unum de istis, in via patris « sui justus non ambulaverit, et hæc quidem omnia « non facientem, sed in mœnibus comedentem, et « uxorem proximi sui polluentem, egenam et pauperem contristantem, rapientem rapinas, pignus « non reddentem, et ad idola levantem oculos suos, « abominationem facientem, ad usuram dantem et « amplius accipientem, numquid vivet? non vivet. « Et cum universa detestanda hæc fecerit, morte morietur. Sanguis ejus in ipso erit. » Dicamus primum juxta historiam, ut sciatis iniquitates patrum non redundare ad filios. Si justus fecerit, quæ superior sermo per ordinem texuit, vita vivet. Quod si genuerit filium recedentem a Domini servitute et patris virtutes vitii commutantem, ut faciat quæ ille non fecit, et non faciat quæ ille operatus est, numquid vivere poterit? Certe non vivet, sed erit reus sanguinis sui. Porro juxta intelligentiam spiritalem ju-

baamus vestimentum Christi, de quo scriptum est : **A**ptum est : « Si fuerit justus et fecerit judicium. » Sed addita veritate judicii, quod facit inter virum et virum sive proximum suum, *ἐπίταται* cernitur habere virtutum. Unde et in Proverbiorum exordio, post multa præcepta, correptio inferitur judicii : « Scire, inquit, sapientiam et disciplinam, et intelligere verba prudentiæ, suscipere versutias sermonum, et nosse justitiam veram, et post omnia corrigere judicium (*Prov. 1*). » Quamobrem et Apostolus reprehendit eos qui in Ecclesia constituti sunt (*I Cor. vi*), quod habeant inter se judicia, minimusque eligitur atque contemptus. Quia juxta Evangelium primus est, ut judicet inter virum et virum, qui destruxit ea, quæ parvuli sunt, et pervenit usque ad perfectum virum : et tamen majoris sententia indiget, ut possit ad veritatem judicii pervenire. Sequitur. In sexto decimo loco : « In præceptis meis ambulaverit ; » et in decimo septimo : « Judicia sive justificationes meas custodierit, ut faciat ea factaque custodiat. » Quorum utrumque multiplicem habet intelligentiam, si velimus omnia legis mandata replicare, in quibus præcepta Domini, et in quibus justificationes esse dicuntur. Plenus est præceptorum et justificationum *cxviii* psalmus, et ex parte decimus octavus, in quo scriptum est : « Justitiæ Domini rectæ lætificantes corda ; » et : « Præceptum Domini lucidum illuminans oculos. » In quo quaeritur quomodo in hoc eodem propheta dixerit Deus : « Dedi eis justificationes non bonas, in quibus non vivant in eis (*Ezech. xx*). » Facilisque responsio est et plenior in consequentibus, non vivere Judæos sequentes occidentem litteram, et vivere Christianos intelligentes spiritum vivificantem. Longum est, si voluerimus probare testimoniis, ubi præcepta Domini et ubi justificationes esse dicantur, et quibus singula vel diversitatibus, vel obscuritatibus involvantur. Unde et in præsentī loco inferitur : « Hic justus est, vita vivet, ait Dominus Deus. » Qui hæc fecerit et illa non fecerit, nequaquam punietur delictis patris, sed suis vivet virtutibus.

« Quod si genuerit filium latronem effundentem sanguinem, et fecerit unum de istis, in via patris « sui justus non ambulaverit, et hæc quidem omnia « non facientem, sed in mœnibus comedentem, et « uxorem proximi sui polluentem, egenam et pauperem contristantem, rapientem rapinas, pignus « non reddentem, et ad idola levantem oculos suos, « abominationem facientem, ad usuram dantem et « amplius accipientem, numquid vivet? non vivet. « Et cum universa detestanda hæc fecerit, morte morietur. Sanguis ejus in ipso erit. » Dicamus primum juxta historiam, ut sciatis iniquitates patrum non redundare ad filios. Si justus fecerit, quæ superior sermo per ordinem texuit, vita vivet. Quod si genuerit filium recedentem a Domini servitute et patris virtutes vitii commutantem, ut faciat quæ ille non fecit, et non faciat quæ ille operatus est, numquid vivere poterit? Certe non vivet, sed erit reus sanguinis sui. Porro juxta intelligentiam spiritalem ju-

« Quotquot enim in Christo baptizati estis, Christum induistis (*Gal. iii*). » Hoc vestimento nudus erat, qui vestem non habens nuptialem, projectus est de convivio. De hac nuditate et ad Jerusalem Dominus loquitur : « Tu autem eras nuda et confusionis plena (*Ezech. xvi*). » Duodecimum numerum tenet : « Et ad usuram non commodaverit ; » sive ut Septuaginta transtulerunt, « pecuniam suam ad usuram non dederit. » In hebraico cunctarum specierum usura prohibetur, in Septuaginta tantum pecuniæ, juxta quod et in decimo quarto psalmo scriptum est : « Qui pecuniam suam non dedit ad usuram. » Et quomodo dicitur : « Fratri tuo non fenerabis, alieno autem fenerabis (*Deut. xxiii*), » sed vide profectum in principio legis a fratribus tantum fenus tollitur ; **B** in Propheta, ab omnibus usura prohibetur, dicente Ezechiele, « pecuniam suam non dedit ad usuram. » Porro in Evangelio virtutis augmentum est, præcipiente Domino : « Feneramini his a quibus non speratis recipere. » Sequitur, in tertio decimo loco : « Et amplius non acceperit. » Potant quidam usuram tantum esse in pecunia. Quod prævidens Scriptura divina, omnis rei aufert superabundantiam, ut plus non recipias, quam dedisti. Solent in agris frumenti et millii, vini et olei, cæterarumque specierum usuræ exigi, sive ut appellat sermo divinus abundantiae. Verbi gratia, ut hiemis tempore demus decem modios, et in messe recipiamus quindecim, hoc est, amplius partem mediam, qui justissimum se putaverit, quartam plus accipiet portionem. Et solent argumentari ac dicere : Dedi unum modium qui satus fecit decem modios, nonne justum est, ut medium modium de meo plus accipiam, cum ille mea liberalitate novem et semis de meo habeat? « Nolite errare, » inquit Apostolus (*Galat. vi*), « Deus non iridetur. » Respondeat enim breviter nobis fenerator misericors utrum habenti dederit an non habenti? Si habenti utique dare non debuerat, sed dedit quasi non habenti. Ergo quare plus exigit quasi ab habente? Alii pro pecunia fenerata solent munuscula accipere diversi generis, et non intelligunt usuram appellari et superabundantiam quidquid illud est, si ab eo, quod dederint plus acceperint. Quartus decimus gradus : « Ab iniquitate, ait, averterit manum suam ; » ut omni opere fugiat iniquitatem, non enim solum manibus, sed et aliis membris committitur iniquitas, dicente Salomone : « Iniqua labia a te procul remove (*Prov. iv*). » Et in Psalmis : « Iniquitatem in excelso locuti sunt (*Psal. lxxii*). » Pes quoque currit ad iniquitatem, et oculus, si alienam mulierem concupiscat, nec sit ejus imitator, de quo dicitur : « Iniquitatem non fecit, et dolus non inventus est in ore ejus (*I Petr. ii*). » Unde et de iniquo mammona jubemur facere nobis amicos, qui nos in aeterna recipiant tabernacula (*Luc. xvi*). Quintum decimum est : « Judicium verum fecerit inter virum et virum, » sive proximum suum ; quod videtur idem sonare, quod primum, ubi scri-

stus vir ecclesiasticus, si fidem evangelicam prædicaverit, et filius ejus atque discipulus hæretico fuerit errore deceptus, vocabitur pestilens. De quo et in primo psalmo describitur: « Et in cathedra pestilentiae non sedit; » et in Proverbiis confidens et procax et superbus, pestilens appellatur. Iste effundit sanguinem deceptorum, et omnia in se peccata congeminat, comedens in montibus superbiae, et ecclesiam proximi sui polluens, egenos et pauperes in scientia scripturarum contristans, opprimens atque supplantans, rapinam rapiens, eos quos de ecclesia seduxerit. Pignus non reddens, quod a magistro acceperat, ut impleret quod scriptum est: « Gratis accepistis, gratis date (Matth. x). » Et ad idola atque simulacra, quæ de suo corde finxit, levans oculos suos, cunctasque faciens abominaciones, et dans ad usuram pecuniam, ut errore magistri discipulorum augeat diligentiam, et repetens ab his, quibus tribuit amplius, quam dederat. Certe non poterit, sed in suo sanguine morietur.

« Quod si genuerit filium, qui videns omnia peccata patris sui quæ fecit, timuerit et non fecerit, similiter super montes non comederit, et oculos suos non levaverit ad idola domus Israel, et uxorem proximi sui non violaverit, et virum non contristaverit, pignus non retinuerit, et rapinam non raperit, panem suum esurienti dederit, et nudum operuerit vestimento, a pauperis injuria averterit manum suam, usuram et superabundantiam non acceperit, judicia mea fecerit, in præceptis meis ambulaverit, hic non morietur in iniquitate patris sui, sed vita vivet. Pater ejus quia calumniatus est, et vim fecit fratri et malum operatus est in medio populi sui, hic mortuus est in iniquitate sua. » (Hieron.) Nec, inquit, miremini, si justus viri filius declinans ad vitia atque peccata morte morietur, cum e contrario filius peccatoris et impii si viderit perversitatem viarum patris sui, et converterit se, ut mala non faciat, et faciat bona, reus paternorum scelerum non teneatur. Quod et in nobis accipi potest, pro quibus in Psalmis dicitur: « Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et domum patris tui: et concupiscet rex decorem tuum (Psal. xlv). » Et qui de gentium sumus stirpe generati, ut relinquamus parentum crimina, et faciamus judicium et justitiam, et vivamus in ea. Re-

petit itaque, quæ supra latius prosecuti sumus, et ideo breviter cuncta percurramus, ad illa quæ obscuriora et nova sunt transire cupientes.

« Et dicitis, Quare non portabit filius iniquitatem patris? videlicet quia filius judicium et justitiam operatus est, omnia præcepta mea custodivit, et fecit illa, vita vivet. Anima quæ peccaverit ipsa morietur, filius non portabit iniquitatem patris, et pater iniquitatem filii. Justitia justus super eum erit, et impietas impii erit super illum. » Solvit questionem, quam e contrario poterat auditor opponere. Soletis, ait, dicere: quare filius justus non portabit iniquitatem patris? Ad quæ ipse respondet: Vide-

licet quia filius bene operatus est, et patris delicta non fecit. Justumque est ut quomodo peccator in suo scelere moritur, sic quæstus in suis vivat virtutibus. Et moriatur anima quæ peccaverit, et vivat quæ præcepta Dei custodierit.

« Sin autem impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, et custodierit universa præcepta mea, et fecerit judicium et justitiam, vita vivet, et non morietur. Omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor, in justitia sua quam operatus est vivet. » (Hieron.) In tantum, ait, peccata patrum ad filios non redundant, nec justum filium sceleratus prægravat pater, neque alii pro aliorum sceleribus puniuntur, ut ipse unus atque idem, qui prius impius fuit atque peccator, si postea egerit poenitentiam, et ad meliora conversus pristina peccata deleverit, non judicatur vetustate peccati, sed in meum recipiatur gregem, innovatione virtutis. Simulque considerandum qualem impium et peccatorem suscipiat poenitentem. Si ab omnibus, inquit, peccatis suis, quæ operatus est, averterit se, et custodierit universa præcepta Domini. Quo scilicet omnia crimina derelinquat, et cunctas virtutes sequatur. Si omnia bona fecerit, et cuncta deseruerit mala, et ego omnium iniquitatum ejus, quas operatus est obliviscar, in justitia sua, quam operatus est vivet, non tam mea, quam sua vivet justitia, licet justitiæ meæ sit bonis bona, et malis mala reddere.

« Numquid voluntatis meæ est mors impii, dicit Dominus Deus, et non ut convertatur a viis suis, et et vivat? » (Hieron.) Ergo Domini voluntatis est omnes salvos fieri et ad notitiam veritatis venire. Ubi cumque autem Dei videtur severa et truculenta sententia, non homines, sed peccata condemnat.

« Si autem averterit se justus a justitia sua et fecerit iniquitatem secundum omnes abominaciones quas operari solet impius, numquid vivet? omnes justitiæ ejus, quas fecerat non erunt in memoria, et in prævaricatione, qua prævaricatus est, et in peccato suo, quo peccavit, in ipsis morietur. » (Hieron.) Sicut justum antea peccatorem non prægravant antiqua delicta, sic peccatorem, qui prius justus fuerit, non juvant veteres justitiæ: Unusquisque enim, in quo inveniatur, in eo judicabitur.

« Et dixistis: Non est æqua via Domini. Audite domus Israel: Numquid via mea non est æqua, et non magis viæ vestræ pravæ sunt? » (Hieron.) Reddit causas, quare Domini justa sententia sit. Putatis me, ait, iniquum, ut peccata patrum reddam filii, et aliis comedentibus uvam acerbam, aliorum dentes obstupescant? Ecce unusquisque in peccato suo moritur, et in sua justitia vivificatur, in utroque non præterita, sed præsentia judicantur. Quin potius vestra iniqua est sententia, qui putatis parabolam non esse parabolam, sed sic eam accipitis, quasi historiciæ veritatem, ut aliorum scelera in aliis puniantur.

« Cum enim averterit se justus a justitia sua, et

« fecerit iniquitatem, morietur in eis. In iniquitate
 « quam operatus est morietur. » (Hieron.) Potest et
 hoc intelligi : justus prius populus Israel avertit se a
 justitia sua, quia justitiæ reliquit auctorem, et fecit
 iniquitatem, Filium Dei denegando, in peccato atque
 scelere quod operatus est morietur. Non in pluribus,
 sed in uno hæredem interficiens, ut perderet hæreditatem.

« Et cum averterit se impius ab impietate sua,
 « quam operatus est, et fecerit judicium atque ju-
 « stitiam, ipse animam suam vivificabit. Considerans
 « enim avertit se ab omnibus iniquitatibus suis, quas
 « operatus est, vita vivet et non morietur. » E con-
 trario, ait, populus gentium non habens notitiam
 Dei, et impius si se averterit ab impietate sua, quam
 prius operatus est in idololatria, et fecerit ea quæ
 Israeli lege præcepta sunt, ipse prius mortuus vivi-
 ficabit animam suam, vidensque se interisse in in-
 quitatibus, quas operatus est, credet in eum qui
 dicit : « Ego sum via, et veritas et vita (Joan. xiv), »
 vita vivet et non morietur.

« Et dicunt filii Israel : Non est æqua via Domini.
 « Nunquid viæ meæ non sunt æquæ, domus Israel, et
 « non magis viæ vestræ prævæ? » Usque hodie bla-
 sphemant Israel Deum, cur populum suum relinqui-
 rit, et gentium adsumpserit multitudinem, quod
 arguit Dominus, quod viæ eorum prævæ sint, Domini
 autem justa sententia, ut perditis colonis prioribus,
 alios in vineam suam mittat agricolas, quod intel-
 ligentes in Evangelii parabola dixerunt J. dæi, « Non erit
 istud. »

« Idcirco unumquemque juxta vias suas judicabo,
 « domus Israel, ait Dominus Deus. » Sive de gentium
 multitudine, sive de Israel populo sint, qui judi-
 cantur : « Non est personarum acceptio apud Deum, »
 sed unusquisque sua coronabitur fide, et impietate
 atque infidelitate damnabitur.

« Convertimini et agite pœnitentiam ab omnibus
 « iniquitatibus vestris, et non erit vobis in ruinam
 « iniquitas. Projicite a vobis omnes prævaricationes
 « vestras in quibus prævaricati estis. » Proprie ad
 Israel iste sermo dirigitur, ut agant pœnitentiam, et
 relinquunt iniquitates sive prævaricationes suas,
 quibus in Deum prævaricati sunt. Potest autem et
 ad utrumque populum intelligi, ut et Israel et gen-
 tium turba sua vitia derelinquens convertatur ad
 eum qui possit sanare contritiones ejus.

« Et facite vobis cor novum et spiritum novum. »
 Ut vetustatem litteræ deserentes, vivatis in novitate
 spiritus. Cor novum Israelis est credere in eum
 quem prius negaverat. Cor novum gentium, est idola
 derelinquere, et, mortuorum cultura contempta, cre-
 dere in eum, qui est vita vœntium. « Et quare mori-
 emini, domus Israel? » Melius est, ut supra dixi-
 mus, exhortationem hanc, in qua scriptum est :
 « Convertimini et agite pœnitentiam, » super per-
 sona accipere Judæorum, quos non vult mori, et
 quibus nunc loquitur : « Quare moriemini, domus Is-
 rael, » qui habetis patres Abraham, Isaac et Jacob, de

PATROL. CX.

A quibus scriptum est : « Deus vivorum et non mor-
 tuorum. » Cur vestro vitio moriemini, qui patrum
 merito, et mea debetis vivere misericordia. « Quia
 nolo mortem peccatoris, dicit Dominus Deus. Reverti-
 mini, et vivetis. » Nolo, inquit, vos mori, quos in
 salutem genui. « Filios autem genui et exaltavi, ipsi
 autem spreverunt me. Revertimini ergo et vivite. »
 Non dicitur, « Revertimini, » nisi his qui prius cum
 Deo fuerant, et postea ejus deserere comitatum. Et
 vivite per pœnitentiam, qui estis mortui per pecca-
 tum. Igitur Israel, quia non revertitur ad pristinum
 statum, mortuus esse credendus est.

CAPUT XIX.

*De Joachim et Jechonia, et filio Joachim captivi; de
 reliquiis Judæ, quod non habuerunt regem.*

B « Et tu assume planctum super principes Israel,
 « et dices : Quare mater tua læna inter leones cu-
 « bavit? In medio leunculorum enutrivit catulos suos,
 « et eduxit unum de leunculis suis. Leo factus est
 « et didicit capere prædam, hominemque comedere.
 « Et audierunt de eo gentes, et non absque vulneri-
 « bus ceperunt eum. Et adduxerunt eum in catenis
 « in terram Ægypti. Quæ cum vidisset, quoniam in-
 « firmata est, et perit expectatio ejus, tulit unum
 « de leunculis suis. Leonem constituit, qui incede-
 « bat inter leones. Et factus est leo, didicit prædam
 « capere, et homines devorare. Didicit viduas facere
 « et civitates eorum in desertum adducere, et deso-
 « lata est terra et plenitudo ejus a voce rugitus il-
 « lius, convenerunt adversus eum gentes undique de
 C « provinciis. Et expanderunt super eum rete suam,
 « et vulneribus earum captus est, et miserunt eum
 « in caveam, in catenis adduxerunt eum ad regem
 « Babylonis, miseruntque eum in carcerem, ne au-
 « diretur vox ejus ultra super montes Israel, etc. »
 (H.) Dicemus captivitate vicina prophetam non tam
 futura vaticinari, quam narrare præterita. Post
 sextum enim Sedecie regis annum, siquidem statim
 in consequentibus legimus : « Et factum est, in anno
 septimo in quinto mense, decima mensis, assumitur
 planctus super principes vel principem Israel. » Et
 dicitur : « Quare mater tua læna inter leones cuba-
 vit? » Planctus igitur super principes est, omnes
 videlicet, qui de Josiæ stirpe generati sunt. Mater
 principum Jerusalem læna appellatur; quæ leun-
 culos genuit et nutrivit, unumque de leunculis suis
 eduxit. « Et fecit leonem, » Joachaz significans filium
 Josiæ, quem Nechao Pharaos duxit in Ægyptum, et
 pro eo constituit Joachim. Quo mortuo Jechonias
 filius ejus rex constituitur, cum matre et optimatibus
 civitatis a Nabuchodonosor ductus est in Babyloneum.
 De quo nascitur Salathiel pater Zorobabel, qui ex eo
 quod in Babylone natus est, nomen accepit. Perspi-
 cuumque est sub μεταφορά lænæ et leunculorum et
 leonis, rursusque alterius leonis, illa describi quæ
 eo tempore jam facta erant, quæ hæc propheta dice-
 bat. Postquam enim Jerusalem eduxit de stirpe
 regia Joachaz filium Josiæ, et constituit in regem,
 tam crudelis in brevi exstitit tempore, ut tropologice

replese prædas et nomines devorasse memoretur. A Ad quem cum venisset Ægyptius, cepit eum non absque vulneribus, sive in fovea, ut proprie in Hebraico continetur, ut conservet tropologicam captivonem leonum, qua semper in foveis capi solent. « Et adduxit eum in chamo, sive in catenis in terram Ægypti, ibique mortuus est. » Quod cum vidisset mater ejus Jerusalem, quæ eum genuerat, quæ nutrierat, quæ constituerat in regnum, quod perlisset expectatio ejus, tulit de aliis regibus Jechoniam, filium Joachim, et constituit in regem, qui et ipse præcessoris imitatus crudelitatem sub leonis feritate describitur, quod homines devoravit, multas viduas fecerit, ad desertam adduxerit civitates, et ad vocem rugitus ejus territa sit universa provincia, ita ut cum pervenirent ad eum gentes et expanderent super eum rete suum, et in fovea caperent, et mitterent eum in caveam et in catenas, non quo hoc Jechoniæ factum sit. Ipse enim tradidit se regi Babylonio et in Chaldæam asportatus est, sed ut leonis servetur translatio, qui capitur in foveis, catenisque constringitur, et in caveis reservatur. Alioquin juxta historiam hoc de Sedecia legimus, qui post Jechoniam, Jerusalem rex constitutus est. Et hæc fecit occasio, ut quia catenæ ieguntur, et cavæ et carcer nominatur, Sedeciam potius quam Jechoniam plerique intelligant. Servatus igitur in carcere est, nec interfectus, et tantummodo sublatus est regno. Cæterum Sedeciam cæcum ductum in Babylonem, ibique statim occisum narrat historia.

« Mater tua quasi vinea in sanguine tuo, super aquam plantata, fructus ejus et frondes ejus creverunt ex aquis multis. Et factæ sunt ei virgæ solidæ in scepra dominantium, et exaltata est statura ejus in frondes. Et vidit altitudinem suam in multitudine palmitum suorum, et evulsa est in ira in terramque projecta. Et ventus urens siccat fructum ejus, emarcuerunt et arefactæ sunt virgæ roboris ejus, ignis comedit eas. Et nunc transplantata est in desertum in terra invia et sitienti, et egressus est ignis de virga ramorum ejus, qui fructum ejus comedit. Et non fuit in ea virga fortis, sceptrum dominantium; planctus est, et erit in planctum, etc. » Diversis sermonibus una res dicitur, et quomodo in superioribus legimus Jerusalem pulchræ mulieri comparatam et rursus lænæ, qui in cubili suo leones nutrierit, sic nunc viti vel vineæ pulcherrimæ comparatur, quæ super aquas plantata sit multas, et idcirco humore nutriti palmitibus intantum creverint, ut unus palmes, quem Scriptura virgam solidissimam sive fortissimam nuncupat, profecerit in scepra dominantium. Illa igitur vinea tantæ ubertatis et fructuum tantæque pulchritudinis, quomodo nunc transplantata est in desertum, in terra invia et sitienti? Significat autem terram Babylonis, ad quam translati sunt, vel Ægyptum quo confugerunt, aut ipsam terram Judæam, in qua pauci pauperes remanserunt, quibus præfectus erat Gotholias [Godolias] ut congregaret et

regeret reliquias populi. Contra quem surrexit de stirpe regia et de virga ramorum vineæ Ismael, qui interfecit eum in Masepha, et comedit omnem fructum vineæ, et exinde non fuit in ipsa vinea fortis virga et sceptrum dominantium. Nullus enim remanserat de regibus, qui populum gubernaret, sed cum Joanna filio Care, ad Ægyptum confugerunt, idcirco planctus est, et parabola lamentationis, ut plangatur regium genus, quod in Judæa ultra cessavit, donec veniret, cui repositum est: « Et ipse erit expectatio gentium. » Ex quo perspicuum est, et superiore lectionem, in qua dicitur: « Quare mater tua læna inter leones cubavit? » et hanc in qua scriptum est: « Mater tua quasi vinea in sanguine tuo, super aquam plantata » ad Jerusalem pertinere, quæ perdidit leones et palmites suos, et non remansit virga in ea, quæ consurgeret in tribum sive in sceptrum dominantium. A planctu enim incipit, et finitur in planctu. « Assume planctum super principes Israel, » hoc est, in principio et nunc in fine planctus est, et in lamentatione planctusque parabolæ stirpe regia prosequenda. Porro secundum ἀνεργον quod alii ad coelestem Jerusalem referunt, ut dicant ex ea in istam vallem lacrymarum plurimos corruisse, et reges esse desisse, et vineam quondam pulcherrimam vento urente siccatam, ita ut nullus in ea virentium palmitum remanserit, quam postea sub urbis figura plangat Jeremias nos intelligimus super Ecclesiam, eo quod in novissimo tempore multiplicata iniquitate refrigescet charitas multorum, ita ut probentur, si fieri potest, etiam electi Dei, et principes ejus capiantur retibus diaboli, qui non sit unius regis captione contentus, sed quotidie reges et principes capere festinet, secundum illud quod scriptum est, « Escæ ejus electæ. » Palmites quoque ecclesiæ, qui dudum floribus et rubori sanguinis æquabantur, postea vento urente siccentur. Quam expositionem et Evangelii parabola sonat (Luc. viii), in qua, sole orto, ea quæ germinaverant aestuaverunt, et repente siccata sunt, ita ut vix remaneat unus e palmitibus, qui consurgat in virgam et dignus princeps populi fiat. Quod aliis verbis loquitur Amos: « Inducam famem et sitim super terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed famem audiendi sermones Dei (Amos viii); » unde debemus plangere et lamentari super principes Israel, quorum vitio et superbia Judæa deserta et capta est Jerusalem.

CAPUT XX.

Dominus non respondet interrogantibus propter peccata, et exprobrat eis scelera et blasphemias: et de reprobatione legis et sacrificiorum; de relictu captivorum in terram suam.

« Et factum est in anno septimo, in quinto, in decima mensis, venerunt viri de senioribus Israel, ut interrogarent Dominum, et sedebant coram me, etc. » (Hieron.) Post undecim primos menses et quinque dies superioris visionis, rursus sermo fit ad prophetam postquam venerunt viri de senioribus domus Israel, ut interrogarent Deum, et sederunt coram

eo. Hanc autem consuetudinem fuisse populi Israel, ut quicquid scire cupiebant a Domino quaerere per prophetas, multa exempla testantur. Saul quaerens asinas (*I Reg. ix*), pergit ad Samuel, accepitque consilium a puero, ut offerret prophetæ quartam partem sili. Ægrotante filio Joroboam mittitur in Silo ad Achiam [Abiam] prophetam uxor ejus deferens munuscula, panes et collyridas, uvas et lagunculam mellis, ut de filii infirmitate cognosceret (*III Reg. xiv*). David quoque propheta alium interrogat prophetam Nathan (*II Reg. vii*) utrum templum Domino ædificare debeat. Et Achab sciscitatur ascendat an non in Ramoth Galaad (*III Reg. xxii*). In Isaiâ quoque et in Regum volumine, quæ Sennacherich ventura sint nuntiantur (*IV Reg. xix; Isa. xxxvii*). Nec mirum si in Veteri Testamento singulis, quæ futura sunt, prophetæ annuntiant, cum Agalum legerimus (*Act. xxi*), quæ Paulo ventura sint prophetare. Scriptum est enim in Deuteronomio: « Gentes quas Dominus perditurus est, in conspectu tuo istæ somnia et divinationes audient, tibi autem non sic dedit Dominus Deus tuus (*Deut. xviii*). » Gentium enim est adire Chaldaeos, ariolos, aruspices, divinos, sortilegos, oracula demonum quibus errori earum illuditer. Unde et nunc seniores Israel adeunt prophetam, ut interrogarent per eum Dominum, et tamen de interrogatione sibi, ipse qui interrogandus erat sciente quid interrogarent, ut et in eo miraculum sit scire cur venerint, et ad ea respondere, quæ tacitus sermo in animo continebat.

« Et factus est sermo Domini ad me diceas: Filii hominis, loquere senioribus Israel, et dices ad eos: « Hæc dicit Dominus Deus: Nunquid ad interrogandum me vos venistis? Vivo ego, quia non respondebo vobis, ait Dominus Deus. » Sanctis et congrua interrogantibus datur promissio, adhuc loquente te dicam: « Ecce adsum. » Peccatoribus autem, quales fuerunt seniores Israel, et quorum scelera in consequentibus propheta describit, non datur responsio, sed iacrepatio pro peccatis. Et addit iurandum: « Vivo ego, » ut firmior sit sententia denegantis. « Si judicas eos, si judicas, filii hominis. » Illi quidem ad interrogandum venerant, cupientes de his, quibus ambigunt, et futura cognoscere. « Tu autem, filii hominis, judica eos, ut non prophetæ sit responsio, sed sententia judicantis pro iniquitatibus quas fecerant, et patrum secuti sint scelera. Vel certe « si ultus eos fuero ultione; » ut sit sensus: Tanta iniquitate cooperti sunt, ut nec emendatione quidem et correptione sint digni, secundum illud, quod in propheta dicitur: « Non visitabo ultra filias vestras et nurus vestras cum mœchate fuerint (*Ose. iv*). » Unde et peccatores, qui in profundam venerunt peccati, dimittuntur ut faciant desideria cordis sui.

« Abominationes patrum suorum ostende eis, et dices ad eos. » Si peccata patrum non redundant ad filios, quomodo abominationes et iniquitates patrum nunc senioribus ponantur? Hac videlicet causa, ut ostendantur similia parentibus agere, et

A hæreditario malo longissimum suum trahere peccatorum, ut quorum imitatur vita, eorum supplicia pertimescant.

« Hæc dicit Dominus Deus: In die qua elegi Israel, et levavi manum meam pro stirpe domus Jacob, et apparui eis in terra Ægypti, et levavi manum meam pro eis, dicens: Ego Dominus Deus vester. « In die illa levavi manum meam pro eis, ut educerem eos de terra Ægypti in terram, quam provideram eis, fluentem lacte et melle, quæ est egregia inter omnes terras, etc. » In Ægypto igitur factus est notus populo et semini domus Jacob, quando levavit manum suam pro eis, contra Ægyptios, et dixit: « Ego Dominus Deus vester, » et elegit eos ut educeret de terra Ægypti ad terram fluentem lacte et melle; necdum enim capere poterant solidum cibum, sed quasi parvuli atque lactentes, melle et lacte indigebant infantie. Juxta litteram vero, inclytam esse terram Judæ et cunctis terris fertiliorum dubitare non poterit, qui a Rinocorura usque ad Taurum montem et usque ad Euphraten fluvium cunctam consideraverit terram, et urbium potentiam amœnitatemque regionum, Palestinam videlicet et Phœnicen, Arabiam, Syriam, Cœlen, Ciliciam, et cæteras regiones, quas Israeli, si Dei præcepta servasset, Dominus repromisit: quas quia non accepit, vitium fuit incredulitatis ejus. Nam et in ipsa Palestina Judæaque provincia gentes plurimæ remanserunt, quæ non sunt ejectæ. Neque enim sponso in crimine est, si ille cui reproinitatur, indignum se fecerit sponsione, præsertim cum proponatur optio promittentis: « Si volueritis et audieritis me, quæ bona sunt terræ comedetis, sin autem nolueritis, gladius devorabit vos (*Isa. i*). » Eliguntur ergo præsentia, nec statim, qui eligitur tentari non potest nec perire, quia et Saul electus in regem et Judas in apostolo suo postea vitio corruerunt. Elevatio autem manus sive extensio habitum percipientis ostendit, ut perciteret pro eis Ægyptios, et populum Israel de Ægypto liberaret.

« Et dixi ad eos: Unusquisque offensiones oculorum suorum abijeat, et in idolis Ægypti nolite pollui, ego Dominus Deus vester. » Præcipit autem exentibus primum de Ægypto, ut obliviscantur idolorum, quibus multo tempore servierant, imo abjiciant ea ab oculis suis, ut ne aspectu quidem digna habeant, et quibus multo tempore polvati sunt ultra non acquiescant. « Ego, inquit, Dominus Deus vester. » Non portenta Ægyptia, non variorum signamenta monstrorum: sed et nobis quando exterius de Ægypto, jubetur ut offensiones oculorum nostrorum abjiciamus, ne scilicet his delectemur, quibus ante delectabamur in seculo, ne simulacris Ægypti polviamur, adinventioibus videlicet philosophorum atque hæreticorum, quæ recte idola nominantur. A spectaculis quoque, imo offensionibus Ægypti, removeamus oculos, circi, theatrorum, et omnibus quæ animæ contaminant puritatem, et per sensus ingrediuntur ad mentem, impleturque quod scriptum

est : « Mors intravit per fenestras vestras. » « Et irritaverunt me. » Septuaginta : « Et recesserunt a me ; » sive, ut Symmachus interpretatus est, « non acquieverunt mihi. » Statimque vocati recedunt a Deo, ut nullam sit spatium inter vocationem et recessionem. Et hoc notandum, quod nemo recedit a Deo, nisi qui ante cum eo fuerit. Unde et draco in Job volumine apostata, prævaricator, et recedens appellatur (Job xxxiv).

« Nolueruntque audire me. Unusquisque abominaciones oculorum suorum non projecit, nec idola Ægypti reliquerunt. » Præterea, inquit, irritaverunt me et recesserunt a me, quia noluerunt audire me, dum liberum homini servatur arbitrium. Et fecerunt omnia, quæ ne facerent lege præcepi, statim desperantes salutem, mussitantes contra Moysen, Deique repressionibus diffidentes. Unde sequitur :

« Et dixi, ut effunderem indignationem meam super eos, et implerem iram meam in eis, in medio terræ Ægypti. » Statim ut præcepi eis relinquere sive abjicere offensiones oculorum suorum, et in idolis Ægypti nequaquam pollui, irritaverunt me, et noluerunt audire quæ dixi, sed e contrario fecerunt quæ non faciendæ præcepi ; ideo decreveram, ut effunderem in eos furorem et indignationem meam, et implerem iram meam, quam mente conceperam in medio terræ Ægypti. Quia necdum egressi fuerant de Ægypto. Sequitur enim, « Ejeci ergo eos de terra Ægypti, et eduxi in desertum. Ex quo ostenditur, necdum eos fuisse egressos de Ægypto, quando effundere voluit indignationem suam, et implere iram suam super eis et percatere eos in medio terræ Ægypti. »

« Et feci propter nomen meum, ut non violaretur coram gentibus, in quarum medio erant, et in te quas apparui eis, ut educerem eos de terra Ægypti. » Quod facere cogitabam propter justitiam, non feci pro clementiæ magnitudine, ne pollueretur nomen meum et viderer non potuisse complere quod Israeli repromiseram. Peperci igitur nomini meo, ne haberent occasionem blasphemandi nationes, inter quas notus factus sum eis in terra Ægypti. Hucusque quod eis promiserit in terra Ægypti constitutis, et quomodo statim offenderint, et quid contra eos Dominus cogitaverit et tamen non fecerit, propheta describit. Quæ sequuntur egressis de Ægypto locutus est :

« Ejeci ergo eos de terra Ægypti et eduxi in desertum, et dedi eis præcepta mea et judicia mea ostendi eis quæ faciat homo et vivat in eis. Insuper et sabbata mea dedi eis ut esset signum inter me et eos, et scirent quod ego Dominus sanctificans eos. Et irritaverunt me domus Israel in deserto, in præceptis meis non ambulaverunt, et judicia mea projecerunt, quæ faciet homo vivet in eis. Et sabbata mea violaverunt vehementer. Dixi ergo ut effunderem furorem meum super eos in deserto et consumerem eos, et feci propter nomen

meum ne violaretur coram gentibus de quibus ejeci eos in conspectu earum. » Hæc ad eos dicuntur, qui educti sunt de Ægypto in solitudine, ut Ægyptiorum vitiis liberati facilius in solitudine Dei præcepta complerent, et judicia ejus facerent et sabbata custodirent, quæ in signum data sunt inter eum qui dedit et eos quibus data sunt, Scriptura dicente, Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens : « Et tu præcipe filiis Israel dicens, Videte et sabbata mea custodite, quod est signum inter me et vos in generationibus vestris, ut sciatis quod ego sum Dominus, qui sanctifico vos, et custodite sabbatum quoniam sanctum est vobis ; qui violaverit illud, morte morietur. Omnis qui fecerit in eo opus, interficietur anima illa de medio populi sui (Exod. xxxi). » Ergo sabbatum et circumcisio in signum data sunt veri sabbati et veræ circumcissionis, ut sciamus nobis in perfecto et æterno sabbato requiescendum a sæculi operibus, et non præputium, sed cor circumcidamus, unde in sex diebus operantes, in septimo requiescimus, ut nihil aliud die ac nocte faciamus nisi omne quod vivimus, debere Domino noverimus, et redeunte hebdomade, totos nos ejus nomini consecramus, ut per sanctificationem diei recordemur Domini qui sanctificat nos. Hæc præcepta et justificationes et observantiam sabbati dedit Dominus in deserto, ut facientes illa viverent in eis, non de illis ad majora transirent, sicut in Evangelio promissum est, quæ illi violaverunt non semel, nec parvum, sed vehementer, ut violationis irritatis monstraretur. Dixit ergo et in sua mente decrevit ut effunderet furorem suum super eos in deserto, et consumeret eos quando locutus est ad Moysen : « Dimitte me et iratus furore contra eos delebo illos (Exod. xxxii). » Sed noluit facere, parcens Ægyptiis et cæteris gentibus, ne scandalizarentur, et ipsis quorum misertus est, expectans poenitentiam conversorum ; notandumque, quod quando constitutis in Ægypto loquebatur post offensam, « Feci, ait, propter nomen meum ut non violaretur coram gentibus, de quibus ejeci eos in conspectu earum : Tunc enim adhuc in medio erant, quia necdum exierant. Nunc autem postquam egressi sunt, dicitur : « De quibus ejeci eos in conspectu earum. »

« Ego igitur levavi manum meam super eos in deserto, ne educerem eos in terram quam dedi eis, fluentem lacte et melle, præcipuam terrarum omnium, quia judicia mea projecerant et in præceptis meis non ambulaverant, et sabbata mea violaverant : post idola enim cor eorum gradiebatur. Et pepercit oculus meus super eos, ut non interficerem eos, nec consumpsi eos in deserto. » Decreveram quidem ut totam furorem meum effunderem super eos et delerem eos atque consumerem, sed feci propter nomen meum ne violaretur in gentibus, Amalecitis videlicet et reliquis, qui contra eos in solitudine dimicaverunt, ut nequaquam inducerem eos in terram, quam eis pollicitus sum lacte et melle fluentem, quæ præcipua terrarum omnium

est, sive favus : causa enim pœnæ est istiusque sententiae : « Quia judicia mea projecerant, et in præceptis meis non ambulaverant, et sabbata mea violaverant. » Ipsiusque causæ hæc causa est, ut ista non facerent, quia cor eorum Ægypti idola sequebatur, pepercit autem, ait, oculus meus ne interficerem eos atque delerem, nec omnino consumerem. In quo quæritur quomodo eis pepercerit, quorum cadavera in solitudine corruerant, et excepto Jesu Nave et Caleph filio Jephone, terram repromissionis nullus ingressus est. Ex quo intelligimus vivere eos, nec æternis suppliciis reservatos, nec deletos esse de libro viventium, nec consumptos ante faciem Domini. Si enim ex eo quod non sunt introducti in terram repromissionis perisse credendi sunt, ergo et Moyses periit qui vidit tantam terram repromissionis, et non est ingressus in eam. De quo in libro Jesu Dominus loquitur : « Moyses famulus meus mortuus est (*Jos. 1, 2*). » Et in Malachia : « Mementote legis Moysi servi mei (*Malach. iv*). » Et in Jeremia quasi de amico et de familiarissimo suo loquitur Dominus : « Si steterint Moyses et Samuel in conspectu meo (*Jer. xv*). » Alioquin et Moysi preces exauditas esse credendum est, quando pro populo interpellans, ait : « Si dimittis eis peccatum, dimitte ; sin autem non vis, dele me libro tuo (*Exod. xxxii*), » quem scripsisti ; ut autem sciamus sententiam Dei in filios et in famulos non ad perditionem esse sed emendationem, audiamus testimonia Scripturarum : Fili, ne contristeris ad disciplinam Domini, neque deficias quando ab eo argueris : « Quem diligit Dominus corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit (*Heb. xii*). » Et in alio loco : « Cum interficeret illos tunc quærebant eum (*Psal. lxxvii*). » Et in Deuteronomii cantico : « Ego interficiam et ego vivificabo (*Deut. xxxii*). » Possumus et hoc juxta litteram dicere, quod non deleverit eos neque consumpserit cum stirpe sua atque progenie, sed interfectis patribus pepercerit filiis quos in terram repromissionis induxit.

« Dixi autem ad filios eorum in solitudine : In præceptis patrum vestrorum nolite incidere nec judicia eorum custodiatis, nec in idolis eorum poluamini. Ego Dominus Deus vester, in præceptis meis ambulate, et judicia mea custodite, et facite ea, et sabbata mea sanctificate, ut sit signum inter me et vos. Et sciatur quia ego sum Dominus Deus vester. » Post interfectionem patrum qui in eremo corruerunt, præcepta dat filiis in quorum salute misertus est patrum, et pepercit, inquit, oculus Domini super eos, ne omnino interficeret eos atque deleret, sed patres in filiis reservaret, eademque testatur, quæ et patribus est locutus, ut postquam in præceptis illius ambulaverint, et judicia custodierint, et sanctificationem sabbati, quod signum datum est, reservaverint, tunc sciant, quia ipse sit Dominus Deus eorum, præcepta autem et legitima patrum et judicia eorum errorem inolitum significat, ne peccata eorum imitentur quorum tormenta recipiant.

A « Et exacerbaverunt me filii : in præceptis meis non ambulaverunt, et judicia mea non custodierunt ut facerent ea, quæ cum fecerit, homo vivet in eis. Et sabbata mea violaverunt et comminatus sum ut effunderem furorem meum super eos, et implem iram meam in eis in deserto. « Averti autem manum meam, et feci propter nomen meum, ut non violaretur coram gentibus, « de quibus ejeci eos in oculis earum. » Sed et filii, inquit, parentum sunt scelera secuti, feceruntque omnia quæ illi fecerant, unde et similem sententiam meruere, sed eadem qua et patres eorum misericordiae meæ magnitudine reservati sunt, et ob easdem causas quibus et patrum misertus sum, ut unus atque idem creator amborum simili iram meam patientia mitigarem. Manifesta percurrimus, et ad obscuriora transimus.

« Iterum levavi manum meam in eos in solitudine ut dispergerem illos in nationibus, et ventilarem in terras, eo quod judicia mea non fecissent, et præcepta mea reprobaissent, et sabbata mea violassent, et post idola patrum suorum fuissent oculi eorum. Ergo et ego dedi eis præcepta non bona, et judicia in quibus non vivent, et polui eos in muneribus suis cum offerrent omne quod aperit vulvam propter delicta sua. Et scient quia ego Dominus. » Ubi in Veteri Testamento contra filios eorum, qui in solitudine corruerant, Dominus levaverit manum suam, volens eos dispergere in nationes, Scriptura non dicit. Sed ex eo quod hic refert, factum esse credendum est, sive hoc significat quod postquam terram repromissionis intraverint, variis temporibus ob multa peccata diversis traditi sunt gentibus regibusque, eo tempore, quæ natura sua bona erant præcepta Domini, et judicia in quibus possent credentes vivere, facta sint eis non bona dum nequaquam valent in captivitate legis præcepta servare, et facere quæ divinus sermo mandavit. Neque dixit, Dedi eis præcepta mala, sed non bona : non enim statim sequitur, ut quod bonum non est, sit malum, sicut et Apostolus docet (*I Cor. vii*) bonum esse homini uxorem vel mulierem non tangere, sed propter incontinentiam unumquemque suam uxorem habere bonum est, unumquemque possidere vas suum in sanctificatione et castitate. quod si non fecerit, nec bonum nec malum est. Dedit ergo eis Deus dispersis in gentibus præcepta non bona, hoc est, dimisit eos cogitationibus et desideriis suis, ut facerent quæ non conveniunt, et polluit eos in muneribus suis, sicut sacerdos de populo leprosos separans et eos pollutos esse demonstrans, dum idolis offerunt quæ Deo offerre deberent, et transducunt omne quod aperit vulvam per ignem *bachali*, id est, *primogenita*, ut postquam deserti fuerint a Deo et idolorum cultui traditi, tunc intelligant quod ipse sit Dominus, quem suo vitio ad iracundiam concitaverunt. Hunc locum manifestius interpretatus est Symmachus, pro præterita ponens futurum : « Igitur et ego dabo eis præcepta non bona et judicia

propter quæ non vivunt, et polluam eos propter munera sua, quia consecrant et transducunt omne quod aperit vulvam, ut deleam eos, et scient quia ego Dominus. » Et est sensus : Quia vidi filios sceleribus patrum adæquari et eadem facere propter quæ illi offenderant Deum, volui illos dividere in nationes et in toto orbe dispergere, et dare illis præcepta non bona et judicia in quibus non viverent, ut polluerem illos in muneribus suis, qui omnia primogenita idolis consecrabant, et delearem eos in perpetuum, et scirent quod ego essem Deus; per quæ ostendit non se dedisse eis præcepta non bona, qui in eremo morabitur, sed his quos dispergere voluit in nationes et facere in toto orbe peregrinos, dare cogitasse quæ non delit, ut ibi Dei præcepta bona suo vitio non bona facerent, dum idolis exhibent quæ Deus sibi præceperat exhibenda; potest et hoc dici quod ante offensam decalogum tantum acceperunt : post idololatricam vero et blasphemiam, multiplices legis cæremonias, ut Deo potius offerrent victimas quas dæmonibus offerebant et comparatione sacrilegii levius fieret, quod non erat per se bonum et nequaquam malum, quia Deo offerebatur, et tamen non bonum quia boni auctorem offenderant (*Greg., Mor. lib. xxviii, c. 17*). Infirmus namque populus cum præceptorum pannos nolens pertulit, ad firmiorem statum ex ipsa sua ligatione pervenit. Quia enim timor eum prius a culpa coercuit, competenter postmodum in libertatem spiritus exivit. Hos pannos quos inchoantibus dedit ipse per prophetam Dominus reprehendit, dicens : *Ego dedi eis præcepta non bona*, mala enim quasi mala esse desinunt comparatione peiorum, et bona quasi bona non sunt comparatione meliorum : nam sicut pejus delinquenti Judææ de Sodoma atque Samaria dicitur : « Justificasti sorores tuas in omnibus abominationibus tuis quas operata es (*Ezech. xvi*), » ita melioris Testamenti Novi præceptis subsequentibus præcepta bona, quæ rudibus data sunt non bona esse memorantur, neque enim mentes usui vitæ carnalis inhærentes evelli ab infinis possent, nisi gradatim ducta prædicatione proficerent.

« Quamobrem loquere ad domum Israel, fili hominis, et dices ad eos : Hæc dicit Dominus Deus : « Adhuc et in hoc blasphemaverunt me patres vestri cum sprevissem me contemnentes et induxissent eos in terram super quam levavi manum meam ut darem eis. Viderrant omnem collem excelsum et omne lignum nemorosum, et immolaverunt ibi victimas suas, et dederunt ibi irritationem oblationis suæ, et posuerunt ibi odorem suavitatis suæ, et libaverunt libationes suas. Et dixi ad eos : Quid est excelsum ad quod vos ingredimini? et vocatum est nomen ejus excelsum usque in hunc diem. » (*Hieron.*) Volui, inquit, eos in solitudine delinquentes in cunctas dispergere nationes, et dare illis præcepta non bona, ut quod mihi offerre debuerant, idolis immolarent, et omne primogenitum suum consecrarent eis per ignem, ut interficerem

A eos atque delearem. Quando autem dicit volui, ostendit se non fecisse, quod voluit, illudque quod sequitur : « Et scient quia ego sum Dominus, » in Septuaginta non habetur. Non enim eis videbatur consequens post interfectionem nosse quod ipse sit Dominus. Sed tu, « fili hominis, rursus loquere ad eos, » hoc est ad seniores domus Israel, qui te interrogare venerunt, patres vestri de quorum stirpe descendistis etiam in hoc blasphemaverunt me, et duxere pro nihili; postquam introduxi eos in terram, quam mea fortitudine possederunt, quam ego ad possidendum dederam, illi verterunt ad exasperandum me. Cum enim vidissent omnem collem excelsum, lignumque nemorosum, sacrificabant in montibus, et in lucis, et saltibus, et idolis victimas immolabant, et liba fundebant. « Quod cum vidissem, dixi ad eos. » Quid est *Bama*? hoc enim interpretatur *excelsum*, aut cur ingredimini istiusmodi locum, quem vobis in cunctis collibus elegistis, ita ut usque hodie istiusmodi loca appellentur *Bamoth*, et antiquus error nomen pristinum teneat?

« Propterea dic ad domum Israel : Hæc dicit Dominus : In via patrum vestrorum vos polluimini, et post offendicula eorum vos fornicamini, et in oblatione donorum vestrorum cum traducitis filios vestros per ignem, vos polluimini in omnibus idolis vestris usque hodie. Et ego respondebo vobis, domus Israel : Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non respondebo vobis. » Patrum vestrorum imitamini vitia, et per easdem inceditis vias, ut delicta similia similem mereantur et pœnam, et in tantum nefas profecistis, ut filios vestros per ignem dæmonibus consecretis. Nec senel hoc sufficiat, sed usque in præsentiarum agatis eadem, non quod hoc seniores in captivitate faciant, sed quod illi qui in Hierosolymis morabantur, et quibus captivitas imminabat, hæc omnia facere non cessent. Et cum tantis flagitiis obligati sitis, responsionem inquit meam quæritis. « Vivo ego, dicit Dominus Deus, » et juro per memetipsum, quia non respondebo vobis; quodque sequitur :

« Neque cogitatio mentis vestræ fiet dicentium : « Erimus sicut gentes et sicut cognationes terre, et ut colamus ligna et lapides. Vivo ego, dicit Dominus Deus, qui in manu forti, et in brachio extento et in furore effuso regnabo super vos. » Hunc habet sensum : Nec putetis cogitationes vestras, quibus contra me blasphematis posse compleri. Dicitis enim, Nolumus esse sub Domino, nec populus filius appellari, sed ut cunctæ in toto orbe sunt nationes, et unaquæque gens suo vivit arbitrio, ut colat ligna, et lapides, et idolis serviat, etiam una gens nos erimus e pluribus. Ad quæ respondet Deus, juratque per semetipsum, et dicit : Non vos relinquam neque contemnam, ut fugaces servos Domini negligentes solent, contemnere, sed ad meum retraham imperium. Et brachio extento et percutiente ac furore effuso, in pristinam vos redigam servitutem, et regnabo super vos, ut velitis nolitis, me

habeatis regem, et sentiat regem iratum, cujus A
clementiam neglexistis.

« Et educam vos de populis, et congregabo vos
« de terris in quibus dispersi estis : in manu va-
« lida et brachio extento, et in furore effuso regnabo
« super vos. » Nec vos, ait, patiar esse in gentibus, nec
æterna captivitate retineri, sed educam de populis
et congregabo de terris, in quas vos ad serviendum
hostilis necessitas huc illucque dispersit. Hæc autem
faciam ut non perdam vos et deicam, sed ut Rex ve-
ster sim. Ex quo intelligimus etiam eam quam ap-
pellant hæretici creatoris crudelitatem sonare cle-
mentiam, dum ad hoc irascitur et desævit, et totum
effundit furorem, ut retrahat eos ad regnum suum,
qui dæmonum tyrannidem ad serviendum elegerunt.

« Et adducam vos in desertum populorum et ju-
« dicabor vobiscum ibi facie ad faciem. Sicut ju-
« dicio contendi adversum patres in deserto terræ
« Ægypti, sic judicabo vos, dicit Dominus, et sub-
« jiciam vos sceptro meo : et inducam vos in vin-
« culis fœderis : et eligam de vobis transgressores
« et impios, de terra incolatus eorum educam illos,
« et in terram Israel non ingredientur, et scietis
« quia ego Dominus. » Faciam, ait Dominus, vo-
bis qui estis in Babylone, et nunc servitis idolis,
quod feci patribus vestris in Ægypto, ut educam
vos in desertum populorum, et ibi judicet vobis-
cum facie ad faciem sicut adversum illos iudicio
contendi, quando egressi sunt de Ægypto. Et postquam
vos judicavero, subjiciam vos sceptro meo et imperio C
et inibo pactum vobiscum, et inducam vos in terram
vestram in vinculis charitatis, ut ligati amore meo
nequaquam a me possitis recedere. Transgressores
autem et impios, qui cordis duritia in malis
operibus perseverant, eligam de vobis, non ad pos-
sidentium, sed ad abjiciendum : et educam quidem eos
de terra incolatus eorum, uteducti non ingrediantur
terram Israel, sed in diversis pereant regionibus,
et distinctione honorum et malorum cognoscatis,
quia ego sum Dominus, qui facio cuncta iudicio.
Ad reliqua festinat oratio, breviterque percurramus
singula, ut sensum tantum legentibus præbeamus.

« Et vos, domus Israel, hæc dicit Dominus Deus,
« singuli post idola vestra ambulate, et servite D
« eis. Quod si et in hoc non audieritis me et no-
« men meum sanctorum pollueritis ultra in muneribus
« et in idolis vestris, in monte sancto meo, in
« monte excelso Israel, ait Dominus Deus, ibi ser-
« viet mihi omnis domus Israel, omnis, inquam, in
« terra in qua placebunt mihi, et ibi requiram pri-
« mitias vestras et initium decimarum vestrarum
« in omnibus sanctificationibus vestris; in odore sua-
« vitatis suscipiam vos cum eduxero vos de populis et
« congregavero vos de terris in quas dispersi estis,
« et sanctificabor in vobis in oculis nationum, et
« scietis quia ego Dominus. » De hoc monte in quo
servitura est Deo omnis domus Israel, Isaias et Mi-
chæas pari voce cecinerunt : « In novissimis diebus

erit manifestus mons domus Domini in vertice mou-
tium, et elevabitur super colles, et confluent ad
eum omnes gentes, et ibunt populi multi, et dicent :
Venite, ascendamus ad montem Domini, et in
montem Dei Jacob, et docebit nos vias suas, et
ambulabimus in semitis ejus. De Sion enim ex-
ibit lex et verbum Domini de Hierusalem (Isa.
ii; Mich. iv.) Et rursus Isaias : « In montem, in-
quit, excelsum ascende, qui annuntias Sion : eleva
et exalta vocem tuam, qui evangelizas Jerusa-
lem (Isa. xl.) » Quem montem Sion aut Eccle-
siam intelligimus, quæ interpretatur specula, et in
altitudine sanctorum dogmatum constituta est, aut
ipsum Dominum Salvatorem, in quo et primitiæ
et decimæ et omnis cultura in odorem vertitur sua-
B vitatis : ut omnes in circuitu nationes, videntes po-
pulum Domini salvatum esse, glorificent Deum et
cognoscant, qui salvati fuerint, quod ipse sit Do-
minus

« Cum induxero vos ad terram Israel, in terram,
« pro qua levavi manum meam, ut darem eam pa-
« tribus vestris, tunc scietis quia ego sum Dominus. »
Quando induxero, ait, vos in terram Israel, pro qua
levavi manum meam, ut inducerem in eam patres
vestros, quam illi suo vitio perdiderunt, et vos non
tam vestro merito quam mea clementia recepistis.

« Et recordabimini viarum vestrarum et omnium
« scelerum vestrorum quibus polluti estis in eis, et
« displicebitis vobis in conspectu vestro, in omnibus
« malitiis vestris quas fecistis. Et scietis quia ego
« Dominus, cum benefecero vobis propter nomen
« meum, non secundum vias vestras malas, nec se-
« cundum scelera pessima domus Israel, ait Dominus
« Deus. » Non possumus recordari scelerum nostro-
rum atque vitiorum, nisi inducti fuerimus in terram
Israel, ibique positi dicamus cum Apostolo : « Qui
non sum dignus vocari apostolus, quia persecutus
sum Ecclesiam Dei (I Cor. xv). » « Et displicebitis,
ait, vobis in conspectu vestro, in omnibus malitiis
vestris quas fecistis; » sive, ut interpretatur est Sym-
machus : « Et parvuli vobis videbimini propter omnes
malitias vestras, quas estis operati, » ut postquam
excelsi fuerint, humiles esse se credant, quia Domi-
nus humilibus dat gratiam. Et in alio loco scriptum
est : « Ante contritionem exaltatur cor viri, et ante
exaltationem humiliatur (Prov. xiii). » Superbiam
enim contritio, et humilitatem sequitur altitudo. « Et
scietis quia ego Dominus, cum benefecero vobis. »
Et Dominum Salvatorem tunc magis cognovimus
quando benefecit nobis, et passus est pro peccatis
nostris, et portavit iniquitates nostras et pro nobis
doluit, non pro aliquo merito eorum qui salvantur,
sed propter nomen suum. Alioquin vitæ nostræ, et
scelera nostra pessima, non misericordiam merere,
sed pœnam. Quidquid autem de populo diximus
Israel, qui liberatus de Ægypto in solitudine multa
commisit, et offendit Deum, et postea in terram re-
promissionis inductus, veneratus idola lignaque et
lapides coluit, et postea Dei clementia conservatus

est, referamus ad eos, qui de Ægypto sæculi hujus A et fecerunt ea per quæ puniri debuerant, sed nibilominus per poenitentiam non suo merito, sed Domini clementia, conservati sunt.

LIBER NONUS.

PRÆFATIO

Beatus Hieronymus cum ad hunc locum libri prophetici exponendo pervenisset, ita in exordio libri septimi exorsus ait: « Olim pueri legimus: Nihil tam facile est, quin difficile fiat, quod invitus facias. » Hanc ego sententiam ideo hic posui, ut scias, doctissime imperator, quod post excusationem qua me absolvere ab hoc opere volebam, quam difficile mihi sit, quod aliis peritioribus forsitan facile est, ut propheticum librum mysteriis obscurissimis obvolutum expouam, quia ex proprio sensu hoc efficere non valeo, sed et aliorum dicta pro caligantibus oculis senectute et aliquid sustinentibus beati Isaac, ad nocturnum lumen nequaquam valeam relegere, quæ [qui] etiam ad solis dieique fulgorem vix habiles mihi ad legendum fiunt. Unde obsecro venerationem tuam ut ea quæ ex sanctorum Patrum sententiis excerpti et in ordine legenda disposui, benigne suscipias; et, ut jam ante dixi, si librorum brevitatis vel longitudo inter se fuerint inæquales, visionum hoc brevitati imputes ac longitudini, dum ubicunque possumus, juncta nolimus separare, et dissonantia in unam C astare [aptare] congeriem.

SEQUITUR CAPUT XX.

« Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, pone faciem tuam contra viam austri, et stilla ad Africum, et propheta ad saltum agri meridiani, et dices saltui meridiano: Audi verbum Domini, hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego succendam in te ignem, et comburam in te omne lignum viride et omne lignum aridum, non exstinguetur flamma succensionis, et comburetur in ea omnis facies ab austro usque ad aquilonem. Et videbit universa caro quia ego Dominus succendi eam, nec exstinguetur. Et dixi: A, a, a, Domine Deus; ipsi dicant de me: Nunquid non per parabolas loquitur iste? » etc. Loquitur autem sermo divinus per παράφραση saltus contra Jerusalem quæ bestiarum et terocium hominum habitatio est, quod succendat eam omniaque ligna illius concrementur, nequaquam arbores vocans, quæ fructibus indigebant, sed ligna quæ incendio præparata, primumque comburit in eo lignum viride, secundum quod in hoc eodem Propheta legimus: « Et a sanctis meis incipite. » Et postea aridum quod nihil in se poterat habere viride, sanctos videlicet simul et peccatores, ut alii captivitates mala morte effugiant, alii supplicii tradantur æternis. Quodque infert: « Ab austro usque ad aquilonem, » hoc indicat ab Jerusalem usque ad Babylonem, ut omne iter pergentium in captivitatem, gladio,

fame, pestilentia ruentium compleatur: his enim qui in Babylone sunt, Jerusalem ad austrum sita est. Quomodo e contrario olla Jeremiæ quæ significat Jerusalem, a facie aquilonis, id est Babylonis, succenditur. Et pulchre in principio stilla inquit, ad Africum, ut non tota Dei ira videatur effusa, sed stilla quædam et pars. Sin autem in stilla, tanta sævitia, quid in totis imbribus æstimandum est, ut omnis caro, quæ visura est salutare Dei, per sylvarum incendium et flammam, quæ nullius exstinguatur auxilio, cognoscat quod ipse sit Dominus. Quod intelligens propheta respondit: « A, a, a, Domine Deus; » vel, ut Septuaginta transtulerunt, « nequaquam, Domine. » Et infert: « Ipsi dicant ad me, Nunquid non per parabolas loquitur iste? » vel parabola est ista, quæ dicitur? Et est sensus, planius loquere, non intelligimus per parabolam quid loquaris: aperto sermone Dei nobis pande sententiam: potest autem tropologice theman et nageb et darom, quod Septuaginta posuerunt, Ægyptus intelligi. Legimus enim in Daniele crebro austrum pro Ægypto accipi, Ægyptus autem refertur ad mundi istius angustias. Prophetat igitur Ezechiel, quæ mundo ventura sint mala, quem saltem vocat pomiferas arbores non habentem, sed habitaculum bestiarum, de quo et in vigesimo octavo psalmo dicitur: « Vox Domini perficientis cervos, et revelabit condensa silvarum. » Istæ sunt silvæ et saltus, qui plus devoraverunt in prælio de exercitu Abessalon, quam interfecit gladius. Succenditurque in saltibus primum lignum viride, et sic aridum, hi qui vivunt in malo, et hi qui justitiæ mortui sunt. Quodque dicitur: « Et comburentur in ea omnes facies ab austro usque ad aquilonem, » hoc dicit ab his qui fervente spiritu videbantur usque ad eos qui, crescente iniquitate et refrigerata charitate multorum, calorem pristinum perdidit, ita ut omnis caro perspicat flammam Domini non exstingui, precaturque Propheta, ne fiat quod Dominus comminatus est, hoc est, ne succendatur saltus et ligna omnia concrementur, ut aut adhuc accipiant locum poenitentiae, aut sibi non imponatur necessitas tristitia nuntiandi, præsertim cum populus ea non intelligat, et obscuritate dictorum magis ad insaniam provocetur.

CAPUT XXI.

Sermo Domini contra Jerusalem de miseria gladii duplicati aut triplicati. Sermo Domini contra filios Ammon pro gladio evaginato.

« Et factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili hominis, pone faciem tuam ad Jerusalem, et stilla ad sanctuaria, et propheta contra humum Israel, et dices terræ Israel: Hæc dicit Dominus Deus:

« Ecce ego ad te et ejiciam gladium meum de vagina A
 « sua, et occidam in te justum et impium. Pro eo
 « autem quod occidi in te justum et impium, egre-
 « dietur gladius meus de vagina sua ad omnem car-
 « nem ab austro ad aquilonem, et sciet omnis caro
 « quia ego eduxi gladium meum de vagina sua irre-
 « vocabilem, » etc. Quia supra dixerat : Ipsi dicunt de
 me, nunquid non per parabolas loquitur iste? et aper-
 tam populus sententiam flagitabat, idcirco Dominus
 id quod per metaphoram sive parabolam, et, ut alii
 vertere, proverbium, est locutus, nunc manifestus
 loquitur, saltus Nageb et Darom et Theman esse Je-
 rusalem, et templum illius sancta sanctorum, et om-
 nem terram Judææ flammamque quæ combustura sit
 saltum intelligi gladium devorantem, qui eductus sit
 de vagina sua ut interficiat impium et justum, hoc B
 est enim lignum viride et aridum. Unde et Dominus :
 « Si in ligno, ait, viridi tanta faciunt, in sicco quid
 facient? » (Luc. xxiii.) Quodque ibi dixerat : « Et
 videbit universa caro quia ego Dominus succendi
 eam, » hoc est silvam sive flammam, nec exstinguetur,
 hinc aliis verbis loquitur : Ut sciat omnis caro,
 quia ego Dominus eduxi gladium meum de vagina
 sua irrevocabilem. » Vere enim contra Jerusalem
 non est flamma sopita nec exstinctum incendium, nec
 revocatus gladius, quia modicum tempus in medio,
 et Jerusalem cum templo suo Babylonio igne suc-
 censa est.

« Et tu, fili hominis, ingemisce in contritione lum-
 « borum, et in amaritudinibus ingemisce coram eis.
 « Cumque dixerint ad te : Quare tu gemis? dices : C
 « Pro auditu, quia venit et tabescet omne cor, et
 « dissolventur universæ manus, et infirmabitur
 « omnis spiritus, et per cuncta genua fluent aquæ;
 « ecce venit et fiet, ait Dominus Deus. » Primum
 dixerat : « Vaticinare vel stilla ad austrum, africanum et
 meridiem, et ad saltum meridianum. » Quod quia
 videbatur obscurum, et dicta prophetæ populus ne-
 sciebat, secundo ponitur manifestius, saltum meri-
 dianum esse Jerusalem, et omnes infructuosas arbores
 ad quarum radices securis posita sit, intelligi habita-
 tores ejus gladiumque interpretari pro incendio.
 Tertio jubetur prophetæ ut tacentibus illis nec inter-
 rogantibus cur ista vaticinatus sit, faciat per quæ
 interrogetur, et respondeat quæ Dominus est locutus.
 Ingemisce, inquit, et ejula non levi voce nec dolore
 moderato, sed in contritione lumborum, ut gemitus
 tuus ex imis visceribus et amaritudine animi profes-
 ratur. Et hoc facies coram eis, ut cum te interroga-
 verint cur tanto gemitu conteraris, et quid tibi mali
 acciderit, ut sic ingemescas, tu eis meo sermone
 respondeas : Idcirco plango, et dolorem cordis mei
 dissimulare non valeo, quia auditus qui semper meis
 auribus insonuerat, opere completur, et venit immi-
 nens videlicet Babylonitarentis exercitus; qui cum
 venerit et vallaverit Jerusalem, tunc tabescet omne
 cor, et dissolventur universæ manus, ut occupante
 pavore mentes hominum, nullus audeat repugnare.
 Infirmabitur enim omnium bellatorum spiritus, et

tanta cunctos occupabit trepidatio, atque formido,
 ut, timore cogente, artus et viscera dissolvantur et
 vesica humorem tenere non valeat, ita ut urina ge-
 nua polluantur; naturale est enim ut timore cogente
 vesica laxetur, et adversus hominis voluntatem hu-
 mor defluat. Quod quidem et in morborum magnitu-
 dine accidere solet, ut postquam vires defecerint
 ægrotantium, non solum genua, sed et lectuli polluan-
 tur. Ecce, inquit, venit quod sæpe prædixi, et opere
 completur, ac fiet, quod non ego, sed Dominus est
 locutus. Scio quemdam in contritione lumborum, et
 fluentibus aquis multa testimonia replicasse, ut Pro-
 phetæ castitas impleretur, et amaritudo animi et do-
 lor mentis internus, quod aquæ seminum genua
 polluant, sed hæc expositio ad præsentem non per-
 tinet locum.

« Et factus est sermo Domini ad me, dicens : Fili
 « hominis, propheta et dices : Hæc dicit Dominus
 « Deus : Loquere, gladius, gladius exacutus est, et li-
 « matus, ut cædat victimas, exacutus est, et ut splen-
 « deat limatus est, qui moves sceptrum filii mei,
 « succidisti omne lignum. Et dedi eum ad levigandum
 « ut teneatur manu. Iste exacutus est gladius, et iste
 « limatus est, ut sit in manu interficientis; clama et
 « ulula, fili hominis, quia hic factus est in populo meo.
 « Illic in cunctis ducibus Israel, qui fugerant gladio
 « traditi sunt cum populo meo. Idcirco plaude super
 « femur, quia probatus est, et hoc, cum sceptrum sub-
 « verterit et non erit, dicit Dominus Deus. Tu ergo, fili
 « hominis, propheta, et percutite manu ad manum, et
 « duplicetur gladius ac triplicetur gladius interfecto-
 « rum : hic est gladius occisionis magnæ, qui ob-
 « stupescere eos facit et corde tabescere, et multi-
 « plicat ruinas. In omnibus portis eorum dedi con-
 « turbationem gladii acuti et limati ad fulgendum,
 « amicti ad cædem. Exacuere, vade ad dexteram sive
 « ad sinistram quocunque faciei tuæ est appetitus,
 « quin et ego plaudam manum ad manum, et implebo
 « indignationem meam, ego Dominus locutus sum, »
 etc. Multum est si utramque ponam editionem, et li-
 brorum extenditur longitudo, maxime ubi aut nulla
 aut parva distantia est, ponam igitur nonnulla quæ
 discrepant pro eo quod nos diximus : Qui moves sce-
 ptrum filii mei, succidisti omne lignum. » Illi trans-
 tulerunt, « Interfice, contemne, repelle omne
 D lignum. » Rursum ubi nos diximus, « Qui fugerant
 gladio traditi sunt, » et illi et alii transtulerunt,
 « hospites mei sive habitatores. » Et ubi nos diximus :
 « Plaude super femur, » illi posuerunt, « Percute
 manu. » Et ubi transtulimus : « Et hoc cum sce-
 ptrum subverterit, » illorum habet editio, « tribus re-
 pulsa est. » Loquitur autem ad gladium Nabuchodo-
 nosor, ut veniat contra Jerusalem, et exacuatur atque
 limetur, multos enim esse cædendos, et ad ipsum
 apostropham facit : Tu es qui moves atque subvertis
 sceptrum filii mei, imperium videlicet populi Israel,
 et omne lignum succidis, universam populi multitu-
 dinem. Dedi, inquit, istum gladium ut teneatur manu
 Nabuchodonosor et sit in manu viri robustissimi.

Unde o propheta clama et ulula, et mala instantia vocis lamentatione testare. Hic gladius nulli pepercit, nec aliquem imminetium malorum reliquit expertem; factus est in populo, factus in ducibus Israel, factus in hospitibus meis ac sacerdotibus, qui habitabant in templo in eo. Idcirco « Percute femur sive manum, et habitum plangentis assume. » Hic enim gladius probatus est mihi. Et hoc cum sceptrum meum regnumque subverterit, quod ultra non erit, et in Sedecia rege finiatur. Iterum tibi, Propheta, jubeo, ut qui femur percusseras, pro stupore et miraculo percussas et manus, ut non solum semel, sed secundo ac tertio gladius veniat ad interficiendum, primo enim venerat Nabuchodonosor, quando tulit Joachim. Et secundo quando regnabat Joachim, Tertio quando Sedecias. Et hic est gladius triplicatus, quando facta est magna occisio, et intantum multiplicavit ruinas, ut obstupescerent animo et corde tabescerent, et in omnibus portis eorum daret conturbationem; præcipitur ergo illi, hoc est, gladio acuto et limato ad fulgendum, amictoque et expedito et parato ad cædem, ut vadat sive ad dexteram voluerit, sive ad sinistram: quocumque, ait, faciei tuæ placuerit, audacter ingredi, me habens ducem, me adiutorem: « Ego plaudam manu ad manum, » ut scævientem te contra adversarios meos, quasi fautor tuus et exhortator instigem. Ne dubites, ne formidas, et pati timeas quod passus est Sennacherib. Ego Dominus sum locutus, mee minister es voluntatis, mea comple sententiam, possumus juxta Ἀνεργῶν γλῆδα acutum paratumque ad cædem, accipere diabolum, de quo ait Apostolus: « Tradere hujusmodi Satanae in interitum carnis, ut spiritus salvus fiat (I Cor. v). » Et in alio loco: « Hymenezus et Alexander, quos tradidi Satanae ut discant non blasphemare (I Tim. i). » Et in psalmis scriptum est: « Misit furorem, et iram, et angustiam, immissionem per angelos pessimos (Psal. lxxvii). » Hunc quidam putant gladium et in manu fuisse angeli, quando sub David percutiebatur Jerusalem. Alii autem et de illo dici gladio suspicantur, de quo in Evangelio scriptum est: « Non veni pacem mittere super terram, sed gladium (Matth. x), » et dividere inter se omnem consanguinitatis affectum, ut mali corruant et sancti resurgant. Sed hoc impium est credere de gladio Salvatoris et non potius de diabolo, qui Domini in ecclesia sceptrum subvertit, qui interfecit cunctos in populo, et duces et hospites Dei. Et tunc a Domino comprobatur quando Judam proditorem et similes ejus subverterit, qui postquam comedit buccellam, « intravit in illum Satanas (Joan. xii). » Duplicaturque et triplicatur gladius interfectorum ut solvatur peccatum Jerusalem, quia suscepit de manu Domini duplicia peccata sua. Gaudet autem Dominus et exultat et hortator est gladii scævientis ut vadat sive ad dexteram, sive ad sinistram, et quocumque eum faciei suæ tulerit appetitus, ut interfectis malis remaneant boni, et impleat

atur illud quod scriptum est: Quid paleis ad frumentum? dicit Dominus.

« Et factus est sermo Domini ad me dicens: Et tu, fili hominis, pone tibi duas vias ut veniat gladius regis Babylonis. De terra una egredietur ambo: et manu capiet conjecturam: in capite via civitatis conjiciet, viam pones ut veniat gladius ad Rabbath filiorum Ammon et ad Judam in Jerusalem munitissimam. Stetit enim rex Babylonis in bivio, in capite duarum viarum divinationem querens, commiscens sagittas; interrogavit idola, exta consuluit. Ad dexteram ejus facta est divinatio super Jerusalem, ut ponat arietes, ut aperiat os in cæde, ut elevet vocem in ululatu, ut ponat arietes contra portas, ut comportet aggerem, ut ædificet munitiones. Eritque quasi consulens frustra oraculum in oculis eorum et sabbatorum otium inuitans: ipse autem recordabitur iniquitatis ad capiendum. Idcirco hæc dicit Dominus Deus, pro eo quod in memoriam revocastis iniquitates vestras, et revelastis prævaricationes vestras, et apparuerunt peccata vestra in omnibus cogitationibus vestris; pro eo, inquam, quod in memoriam revocastis, manu capiemini. » (Hieron.) Scio me in hoc loco juxta LXX interpretes multiplicem legis expositionem Rabbath filiorum Ammon referentis ad gentium populum, Judam vero et Jerusalem ad eos qui sub Christi nomine congregantur, et factis dant nominis dignitatem, regemque confusionis diabolum stare in omni viarum capite et insidiari in occulto, implierique illum versiculum: « Juxta semitam scandalum posuerunt mihi (Psal. cxxxix). » Et stare eum in bivio, vel eos, qui sui sunt tenere cupientem, vel novum sibi acquirere servitium, et semper ad dexteram pergere, ad eos scilicet qui in dextera parte sunt positi, et expugnet eos, ut exsultet in cæde, ut arietibus et congestione operum terrenorum capiat miseram Jerusalem. Et primo quidem ut videatur ei nihil agere et frustra conari. Illo vero recordante iniquitates eorum, qui in ecclesia commorantur, imo malis operibus reducunt adversarias potestates in memoriam scelerum pristinorum, patet omnia peccata populi et cogitationes eorum, et idcirco capiuntur, quia novis vectora delicta cumularunt. Hæc alius dixerit nobis coeptæ historiæ veritas proseguenda est. Cum, inquit, dixisset mihi sermo divinus: « Propheta, fili hominis, et loquere ad gladium, et dic: Gladius gladius, » et cætera quæ propheta gladii continentur. « Secundo factus est ad me sermo Domini, dicens: » Vis, fili hominis, scire quis iste sit gladius, et apertius personam discere gladii scævientis? Ausculta quæ dico: pone duas vias, ut per illas gladius veniat regis Babylonis, qui egredietur quidem uno itinere Chaldaeorum, sed cum venerit per desertum et solitudinem ad bivium terræ Arabiæ, quæ appellatur filiorum Ammon, quarum una via Jerusalem ducit ad dextram partem: sinistra vero ad Rabbath filiorum Ammon, quæ est civitas metropolis, et hodie Philadelphia nominatur. Memor, inquit,

internecionis quæ accidit regi Assyrio, quando centum octoginta quinque millia una nocte sunt cæsa, formidabit ad partem dexteram declinare, et ire contra mentissimam Hierusalem, sed stabit in ipso compito, et rita gentis suæ oraculum conoulet, ut mittat sagittas in pharetram, et commisceat eas inscriptas sive signatas nominibus singulorum, ut videat cujus sagitta exeat, et quam prius civitatem debeat oppugnare. Hanc autem Græci *βελουαριον* sive *βαβουαριον* nominant. Interrogavit igitur idola, exta consuluit. Ad dexteram facta est diuinitio ejus, ut pergeret contra Jerusalem et oppugnaret eam, aggeres comportaret, arietes poneret, ædificaret munitiones, urbemque concluderet. Et in cæde aperiret os suum, et fremitum exultantis et ululantis exercitus concitaret. Hoc, inquit, faciens videbitur habitatoribus Jerusalem oraculum frustra consulere, et quasi sabbatorum otium tenere, ludere videlicet et nihil operis perpetrare. Rex autem Babylonis non in sua fortitudine, sed in iniquitate populi confisurus est, qua eos scit offendisse Deum, et peccata patrum novis cumulasse delictis, et prævaricationes eorum omnibus patuisse, et idcirco non dubitavit de victoria, quia confidet de iniquitate Jerusalem. Hæc juxta Hebraicum, a quo LXX non tam sensu quam verbis in plerisque discordant.

« Tu autem, profane, impie dux Israel, cujus venit dies in tempore iniquitatis præfinita, hæc dicit Dominus Deus : Aufer cidarim, tolle coronam, nonne hæc est quæ humilem subleuabit, et sublimem humiliabit? Iniquitatem, iniquitatem, iniquitatem ponam eam, et hoc non fiet donec veniat cujus est iudicium et tradam ei. » Post urbis Jerusalem subuersionem et captiuitatem populi ad decem Israel sermo dirigitur, quem nemini dubium est significari Sedeciam in quo regum Israel de stirpe David imperium finitum est. Venit, inquit, tibi dies, quæ longo tempore præfinita est in te, et propter te sacerdotium et regnum interit populi Judæorum. Cidarim enim insigne pontificis est : corona, hoc est diadema, regis indicium, nonne hæc est cidaris et hæc corona, quæ nihil fecit iudicio, sed ad imitationem regis Babylonii, quos volebat exaltabat, et quos volebat humiliabat? Propterea non semel, nec juxta LXX bis, sed tertio iniquitatem ponam tibi in perpetuam, quæ non statim tibi reputata est, sed donec veniat Christus cujus est iudicium, et tradat ei Pater regnum et sacerdotium, vel ecclesiam de gentibus congregatam : « Non enim Pater iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio (Joan. v). » Et in alio loco : « Deus, ait, iudicium tuum regi da, et iustitiam tuam filio regis (Psal. LXXI). » Iste est cui repositum est imperium et sacerdotium sempiternum. De quo loquebatur et Jacob : « Non deficiet princeps ex Juda, neque dux de femoribus ejus, donec veniat cui repositum est, et ipse erit expectatio gentium (Gen. XLIX). » In eo loco ubi nos interpretati sumus, « Nomen hæc est, » pulchre transtulit Symmachus, « neque hoc, neque illud. » Quia enim dixerat,

« aufer cidarim, tolle coronam, » subiunxit, « neque hoc, neque illud est, » id est, regnum cessabit et sacerdotium. Unde qui postea usque ad adventum Christi reges fuerunt pariter et sacerdotes. Quorum unus Hyrcanus Pontifex diadema capiti suo imposuit, frustra sibi et hoc et illud voluit vindicare, cum regnum ei non deberetur post Sedeciam, sed illi cui repositum erat, et qui fuit expectatio gentium, de quibus loquitur et Malachias : « Vos sacerdotes, qui contaminatis nomen meum (Malach. i). » Et post paululum : « Non est voluntas mea in vobis, et victimas non suscipiam de manibus vestris. Ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, et in omni loco sacrificatur, et offertur nomini meo oblatio munda. » Quæ munda oblatio sine sanguine hircorum, arietum atque taurorum in Christi completur adventu, quoniam venit desideratus gentibus et ortus est sol iustitiæ, in cujus pennis est sanitas.

« Et tu, filii hominis, propheta et dic : Hæc dicit Dominus Deus ad filios Ammon et ad opprobrium eorum. Et dices, Mucro, mucro, evagina te ad occidendum; lima te, ut interficias et fulgeas. Cum tibi viderentur vana et diuinarentur mendacia, ut dareris super colla vulneratorum impiorum, quorum venit dies in tempore iniquitatis præfinita. Revertere ad vaginam tuam, in locum in quo creatus es, in terra nativitatis tuæ iudicabo te et effundam super te indignationem meam, in igne furoris mei sufflabo in te, daboque te in manus hominum stultorum et fabricantium corruptionem. Ignis eris cibus, sanguis tuus erit in medio terræ, obliuioni traderis, quia ego Dominus locutus sum. » Gladium regis Babylonis stetisse in capite duarum viarum, in compito dexteræ et sinistræ, quarum altera ducebat Jerusalem, altera ad Rabbath filiorum Ammon, et exisse sortem ut pergeret prius contra Jerusalem, supra legimus, quia expugnata et capta regnum quoque et sacerdotium ejus in æternum perire prænuntiat. Residuum erat filius Ammon, et ipse divisionis ordo posebat, quid de sinistra via factum esset. Unde imperatur prophætæ ut loquatur ad filios Ammon et ad opprobrium eorum, quod et ipsi capiendi sint, et ad eundem gladium sermonem dirigit. « O mucro, mucro, qui paratus es ad cædem, qui limatus ut fulgeas et interficias? Licet tibi idola responderint et vanum sit omne quod a dæmonibus responderetur, ut videlicet vulneratorum cervicibus inmineret, et per te compleretur quod multo Dominus tempore fuerat comminatus, tamen expleto opere tuo, quod egisti contra filios Ammon, revertere ad vaginam tuam, id est in Babylonem, ad locum in quo factus es et creatus, ut in terra nativitatis tuæ iudicem te et effundam super te indignationem meam, et Medorum atque Persarum virtute capiaris. Quod plenius in Isaiæ volumine dicitur, in visione contra Babylonem : « Ecce ego suscitabo super eos Medos. » Et post paululum : « Et erit Babylon illa gloriosa in regnis, inclinata in superbia Chaldæorum, sicut subvertit Dei s

Sodomam et Gomorram, non habitabitur usque in A
 finem (*Isa. xiii.*). » Et quia semel sub persona gladii
 de rege, imo regno Babylonis loquebatur, servat
 μεταφορῶν. In igne, inquit, furoris mei sufflabo in te,
 ut faciam te igne consumi, et tradam in manibus
 hominum stultorum et imperitorum, qui artem non
 habent cudendi gladios et acuendi, ut nequaquam ul-
 tra acuaris, limeris et fulgeas ad occidendum, sed sis
 ignis, cibus sanguisque tuus, quem fudisti cunctis
 spectantibus, in te potius redundet, et tradaris æternæ
 oblivioni, et pereas in perpetuum, quia ego Dominus
 locutus sum, cujus dixisse fecisse est.

CAPUT XXII.

*Sermo Dei contra Jerusalem pro effusione sanguinis,
 et cæteris malis: de populo constando sicut metallum,
 ubi s t qui interponat sepm, de leone rugiente, etc.*

« Et factum est verbum Domini ad me dicens : Et
 « tu, filii hominis, nonne judicas civitatem sangui-
 « num? Et ostendes ei omnes abominationes suas, et
 « dices : Hæc dicit Dominus Deus : Civitas effundens
 « sanguinem in medio sui ut veniat tempus ejus, et
 « quæ fecit idola contra semetipsam, ut pollueretur.
 « In sanguine tuo, qui a te effusus est, deliquisti, et in
 « idolis tuis quæ fecisti polluta es, et appropinquare
 « fecisti dies tuos, et adduxisti tempus annorum tuo-
 « rum; propterea dedi te opprobrium gentibus et ir-
 « risionem universis terris; quæ juxta sunt et quæ
 « procul a te triumphabunt de te, sordida nobilis, gran-
 « dis interitu. Ecce principes Israel, singuli in brachio
 « suo fuerunt in te ad effundendum sanguinem, pa-
 « trem et matrem contumeliis affecerunt in te, adve-
 « nam calumniati sunt in medio tui, pupillum et vi-
 « duam contristaverunt apud te : sanctuaria mea
 « spreverunt, sabbata mea polluistis. Viri detractores
 « fuerunt in te ad effundendum sanguinem, et super
 « montes comederunt in te. Scelus operati sunt in
 « medio tui. Verecundiora patris discooperuerunt in
 « te, et immunditiam menstruatæ humiliaverunt in
 « te. Et unusquisque in uxorem proximi sui opera-
 « tus est abominationem, et socer nurum suam pol-
 « luit, nefarie frater sororem suam filiam patris sui
 « oppressit in te. Munera acceperunt apud te ad
 « effundendum sanguinem, usuram et superabundan-
 « tiam accepisti et avare proximos tuos calumniata
 « es, meique oblita es, ait Dominus Deus. Ecce com-
 « plosi manus meas super avaritia tua, quam fe-
 « cisti, et super sanguinem qui effusus est in medio
 « tui. Nunquid sustinebit cor tuum, aut prævalebunt
 « manus tuæ in diebus quos ego faciam tibi? ego
 « Dominus locutus sum et faciam, et dispergam te
 « in nationes, et ventilabo te in terras, et descere
 « faciam immunditiam tuam a te, et possidebo te in
 « conspectu gentium, et scies quia ego Dominus, »
 etc. (*Hieron.*) Et tu, ait, filii hominis, utar enim con-
 sueto ad te vocabulo, judica civitatem sanguinum,
 et ostende illi omnes abominationes suas, ut sciat se
 imminentem captivitate merito sustinere, et in
 multis sanguinibus adduxisse tempus ruinæ suæ,
 primum omnium scelerum pro Deo idola venerata

es, et aderasi opera manuum tuarum, et appropia-
 quare fecisti tempus annorum tuorum, quod multo
 tempore dicebatur et differebatur ut ageres peni-
 tentiam : « Tu autem secundum impoenitens cor
 tuum thesaurizas tibi iram in diem iræ (*Rom. ii.*). »
 Idcirco dedi te opprobrium gentibus et illusionem
 universis terris, quæ in circuito tuo sunt, tam juxta
 quam procul, quæ triumphabunt de te sive illudent
 tibi. « Sordida nobilis, grandis interitu. » Sordida,
 quia munda esse desisti; « nobilis » in malo, quæ
 quondam in bono cunctas urbes nobilitate supera-
 bas; « grandis interitu, » ut quanto sublimior eras,
 tanto fortius rueres. Et interim ut cætera præer-
 mittam, pauca numerabo quæ in te fuerint, principes
 tui non justitia sed roboris et brachii fortitudine ju-
 dicantes, fuderunt in te innoxium sanguinem. Alii
 patrem et matrem contumeliis affecerunt sive male-
 dixerunt parentibus, Scriptura dicente : « Qui male-
 dixerit patri et matri, morte morietur. » Advenam et
 peregrinum oppresserunt in medio tui, quasi non illis
 sufficeret pro omni angustia peregrinatio et exilium
 patriæ, pupillum et viduam contristaverunt sive op-
 presserunt apud te, ut quorum omne præsidium est
 in legum justitia, non solum contristarentur, sed op-
 primerentur a te. Sanctuaria mea sive sancta con-
 tempsistis, et sabbata mea polluistis, ut non discer-
 neretis inter sanctum et pollutum, inter decretum reli-
 gioni diem, otiumque sabbati, ad culturam Dei, et
 cæteros dies, quibus operari et servire carnis neces-
 sitatibus lege permissum est. « Viri detractores, »
 sive juxta Symmachum et Theodotionem « dolosi, »
 quod in Hebræo dicitur *rachil*, et homicidæ erant in
 te, ut blasphemarent Deum, sive cuncta dolo agerent
 aut violentia. Et comederunt in montibus alta sa-
 pientes, et elevati contra Deum superbia, scelus sive
 incestum operati sunt in medio tui, ut quod in au-
 gulis quoque et secreto rare fit, quando a malis
 conscientia hominum devitantur, hoc tu in propa-
 tulo feceris. Quid sit autem incestum sequens sermo
 significat : « Verecundiora patris nudaverunt in te, »
 novercæ contra fas et licitum copulati, « et immu-
 ditiam menstruatæ humiliaverunt in te, » non par-
 centes naturæ nec inducias dantes turpitudini, et ad
 uxorem proximi sui adhinnientes. Quodque hoc ac-
 celeratius est, socer exarsit in nurum, et frater sororis
 D jura nescivit, ut non uterinam, sed de eodem patre
 violaret sororem. Acceperunt munera ut innocentem
 sanguinem funderent, necessitate pauperum verte-
 runt in lucrum, ut usuram acciperent et superabun-
 dantiam, et propter avaritiam amicos calumniati
 sunt. Hoc autem, inquit, fecisti, o Hierusalem, quia
 mei oblita es : memoria enim Dei excludit cuncta
 flagitia. Unde habitum Domini irascentis assumpsi,
 et complosi manus meas contra avaritiam tuam, et
 contra sanguinem, qui effusus est in medio tui, ut
 intelligas et mente cognoscas utrum vel animo vel
 manibus possis meam iracundiam sustinere. « Ego
 enim Dominus locutus sum, et ego faciam, » ut
 postquam capta fuerit Jerusalem, dispergam te in

nationes, et ventilem in acrem quasi inutiles paleas huc illucque rapiendas. Tantæque clementiæ sum, ut sævitia mea vertatur in misericordiam. Omnia enim faciam ut deficiat immunditia tua a te, et recipias pristinam puritatem, quam cum receperis, possidebo te in conspectu omnium gentium, ut cum a me possessa fueris, tunc intelligas quod ipse sim Dominus.

Et factum est verbum Domini ad me, dicens : « Fili hominis, versa est mihi domus Israel in scoriariam. Omnes isti æs et stannum et ferrum et plumbum in medio fornacis, scoria argenti facti sunt. Propterea næc dicit Dominus Deus, eo quod versi estis omnes in scoriariam, idcirco ecce ego congregabo vos in medio Jerusalem congregatione argenti et æris et ferri et stanni, et plumbi in medium fornacis, ut succendam in ea ignem ad conflandum, sic congregabo in furore meo et in ira mea, et requiescam, et conflabo vos, et succendam vos in igne furoris mei, et conflabimini in medio ejus, ut conflatur argentum in medio fornacis, sic eritis in medio ejus. Et scietis quia ego Dominus effuderim indignationem meam super vos. » Porro scoria, sordes et purgamenta metallorum sonat. Et consequenter captivitate vicina, imo imminente urbis excidio, ignis adhibetur, ut sub translatione conflationis purum argentum remaneat, quod ære, stanno, ferro, plumboque mistum fuerat atque violatum. Quorum tria æs, stannum et plumbum, fusilis materiæ sunt, et igni solvuntur; ferrum vero inter incodem et malleum mollescit atque tenuatur, et diversas accipit formas, prout voluntas artificis fuerit. Sicut igitur argentum, quod supradicta metalla violarunt, in fornacem mittetur, ut ablatis sordibus et adulterinis materiis purum remaneat, ita, inquit, congregabo vos in medium Jerusalem et Babylonia obsidione circumdabo, ut succendam in vobis ignem ad conflandum. Quodque ibi facit flammaram ardor immensus, hic fames et pestilentia faciet, ut postquam congregavero vos atque succendero in igne furoris, tunc requiescam, et contentus dolorem pœnarum vestrarum ultione compescam. Et hoc totum faciam ut postquam effundero indignationem meam super vos, finis vestri cruciatus mei notitia sit. Et sciat quia ego sum Dominus iudex omnium et retributor. Quod autem dicatur esse conflator, et in multis quidem aliis locis, sed maxime in Malachia et Isaia legimus, quorum alter : « Ecce, inquit, Dominus egreditur quasi ignis conflatorii, et sicut herba lavantium, et sedebit conflans quasi aurum et argentum, et conflabit filios Levi. » Alter : « Et lavabit Dominus sordes filiorum et filiarum Sion, et sanguinem mundabit de medio eorum spiritu iudicii et spiritu combustionis. Et puto illud sonare quod in psalmis dicitur : « Proba me, Domine, et tenta me; » post quod infertur, « Ure renes meos et cor meum, » ut universa lumborum noxii in me humoris pituita siccetur. Quod de Jerusalem intelleximus, intelligamus de animarum statu, quæ puræ a Deo conditæ sunt, aurumque in sensu atque sapientia, et argentum in

A sermone atque eloquio susceperunt, ut quod mente conceperint, verbis explicent. De argento legimus, « Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum; » de auro similiter et argento sexagesimus septimus continet Psalmus in quo scriptum est : Si dormieritis inter medios ceros pennæ columbæ deargentatæ, et posteriora sive interiora dorsi ejus in virore aut pallore auri. Omnis enim gloria filię regis intrinsecus, quæ loquitur in Cantico canticorum : « Introduxit me rex in cubiculum suum. » Qui inter duo dormierit et requieverit testamenta, statim assumpsit pennas columbæ deargentatæ auri que in cordis thesauro fulgore radiabit. Ad hunc sensum reor et illa esse referenda quod peccatoribus et qui meruerunt offensam Dei, cælum aereum, terra sit ferrea, et maxime terra Ægypti de qua eduxit Dominus Israel, quasi de fornace ferrea. In Zacharia quoque iniquitas sedet super talentum plumbi. Et in Exodi cantico dicitur, « Demersi sunt quasi plumbum in aqua violentissima. » Gravi enim peccatorum pondere premebantur et loqui poterant, « Quasi onus grave gravatæ sunt super me. » Quomodo autem auri speciem adulterina æris similitudo mentitur, sic argenti candorem stannum simulat, quod simplex et rusticus non facile dignoscit. Et sepe accidit ut aurum et argentum hæretica pravitate commistum, igne Spiritus sancti et Domini iudicio separetur, et purum aurum remaneat, et argentum, de quo dicit propheta : « Dedi eis aurum et argentum, ipsi autem fecerunt ex eis Baal. » Cui simile est, Eduxi eos in argento et auro, et non erat in tribubus eorum infirmus. Finisque pœnarum omnium sit nosse quod ipse sit Dominus. (*Greg. De Cur. pastor., c. 14.*) « Omnes, inquit, isti sunt mihi, æs, stannum, et ferrum, et plumbum in medio fornacis. » Ac si aperte dicat : Purgare eos per ignem tribulationis volui, et argentum illos vel aurum fieri quæsi, sed in fornace mihi in æs, stannum, ferrum et plumbum versi sunt, quia non ad virtutem, sed ad vitia etiam in tribulatione proruperunt. Æs quippe dum percutitur, amplius metallis cæteris sonitum reddit. Qui igitur in percussione positus erumpit ad sonitum murmurationis, in æs versus est in medio fornacis; stannum vero cum ex arte componitur, argenti speciem mentitur. Qui ergo simulationis vitio non caret in tribulatione, stannum factus est in fornace. Ferro autem utitur, qui vitæ proximi insidiatur. Ferrum itaque in fornace est qui nocendi malitiam non amittit in tribulatione. Plumbum quoque cæteris metallis est gravius. In fornace ergo plumbum invenitur, qui sic peccati sui pondere premitur, ut etiam in tribulatione positus, a terrenis desideriis non levetur. Hinc rursus scriptum est : « Multo labore sudatum est, et non exivit de eo nimia rubigo ejus neque per ignem; » ignem quippe nobis tribulationis admovet, ut in nobis rubiginem vitiorum purget, sed nec per ignem rubiginem amittimus, quando et inter flagella vitio non caremus. Hinc propheta dicit : « Fru-

stra confuavit confessor, malitiæ eorum non sunt consumptæ.

« Et factum est verbum Domini ad me, dicens : « Fili hominis, dic ei, Tu es terra immunda, et non « compluta in die furoris. Conjuratio prophetarum « in medio ejus, sicut leo rugiens rapiensque præ- « dam, animas devoraverunt : opes et pretium ac- « ceperant, viduas ejus multiplicaverunt in medio « illius. Sacerdotes ejus contempserunt legem meam, « et polluerunt sanctuaria mea. Inter sanctum et « profanum non habuere distantiam, inter pollutum « et mundum non intellexerunt, et a sabbatis meis « averterunt oculos suos, et coinquinabar in medio « eorum. Principes ejus in medio illius quasi lupi « rapientes prædam ad effundendum sanguinem, et « perendas animas, et avare sectanda lucra. Pro- « phetæ autem ejus liniebant eos absque tempera- « mento, videntes vana et divinantes eis mendacium, « dicentes, Hæc dicit Dominus Deus, cum Dominus « non sit locutus : Populum terræ calumniabantur « calumnia, et rapiebant violenter, egenum et pau- « perem affligebant, et advenam opprimebant ca- « lumnia absque judicio. Et quæsi de eis virum « qui interponeret sepem, et staret oppositus contra « me pro terra, ne dissiparem eam, et non inveni. « Et effudi super eos indignationem meam, in igne « iræ meæ consumpsi eos. Viam eorum in caput eo- « rum reddidi, ait Dominus Deus. » (*Hieron.*) Poterat diligens auditor inquirere quæ esset scoria quæ ar- genti violaverit puritatem, et ære, et plumbo, stanno, ferroque miscuerit. Quod ibi igitur sub persona urbis et fornacis expressum, et hic sub specie terræ quæ non sit rigata, nec pluviam susceperit, prædicatur : Pluvias illas debemus intelligere de quibus scriptam est : Mandabo nubibus ne pluant super eam imbrem (*Jsa. v*), » quem exspectamus quando datur nobis pluvia temporanea et serotina, de qua scriptum est : « Pluviam voluntariam segregabis, Deus, hæreditati- « tuz (*Psal. LXVII*). » [*Greg.*] Videamus hoc quod per prophetam alium narrat Dominus quod fecerit iratus cum dicit : « Plui super civitatem unam, et super alteram civitatem non plui : pars una com- « pluta est, et pars quæ compluta non est aruit (*Amos IV*). » Cum enim sanctæ exhortationis verba alia mens suscipit, alia suscipere recusat, super unam civitatem Dominus pluit, et super alteram non pluit; cum vero et ipse proximus qui audit, ab aliis se vitia corrigit, atque ab aliis emendare contemnit, una eademque civitas et ex parte compluit, et ex parte arida remanet, in qua a se prædicationis plu- viam repellit. Sunt enim quidam, qui exhortationis verba omnino non audiunt, hi penitus pluviam sus- cipere nolunt. Et sunt quidam qui audiunt, et tamen hæc medullitas non sequuntur, quia alia in se vitia resecant, sed in aliis graviter perdurant. Sæpe enim quosdam videmus qui per prædicationis ver- bum a semetipsis avaritiæ æstum repellunt, et non solum aliena jam non rapiunt, sed et propria indi- gentibus largiuntur; nec tamen iræ stimulos edo-

mant nec patientiæ moderamina per mentis tran- quillitatem servant. Et sæpe alii exhortationis ver- bum in semetipsis suscipiunt, carnis jam immu- ditiam vincunt, corpus in castitate custodiant; nec tamen adhuc animos sicut debent in proximos in- clinant, sed per rigorem superbiæ in cogitatione se elevant. In istis pars una compluta est, quæ fru- ctum fecit, et pars quæ compluta non est aruit; quia exhortationis verbum non plene suscipiens, a bono opere sterilis remansit. (*Hieron.*) Dies autem furo- ris est, quem sibi unusquisque conciliat multitudine peccatorum. Scire cupimus quæ sit urbis scoria, quæ terræ durissimæ et plene veprium sentiuuque squalor. Conjuratio, inquit, prophetarum, sive juxta Septuaginta, ducum in medio ejus habentium s mili- tudineum leonibus, de quo scripsit et Petrus : « Adver- sarius noster diabolus quasi leo rugiens circuit (*I Petr. v*), » qui leo omnesque socii ejus non quæ- runt corpora devorare, sed animas, accipiuntque mercedes, et pecunia cuncta dijudicant, quod in illo quidem tempore accidisse populo Judæorum nulli dubium est. Propter sacerdotes enim et principes et Prophetas adduxit Dominus super eos malum. Sed in nostra Jerusalem hoc sæpe conspicimus, qui juxta Septuaginta devorant animas in potentia, et pretium accipiunt, ut multas viduas faciant, quæ sponsuum Dominum perdiderunt. Horum autem pro- phetarum factio est et conjuratio ut invicem sui fautores sint, et omnia turpis lucri causa faciant. Sacerdotes qui præsules templi esse deberent, et ex quorum ore notitia legis inquiritur, violant sanctua- ria, nullamque inter sanctum et profanum nisi pec- unia habent distantiam, avertunt oculos a sabbatis, et Dei requiem quæ in notitia Scripturarum est, non recogitant, nec dicunt cum Propheta : « Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua (*Psal. cxviii*). » Neque illud Apostoli : « Nos autem omnes revelata facie gloriam Domini contempla- mur (*II Cor. III*). Inter tales prophetas et sacerdo- tes medius Dominus inquinatur, de quo scriptum est : « Medius inter vos stat, quem vos ignoratis (*Joan. I*). » Prophetæ igitur sive duces leonibus comparantur, principes autem quos inferioris gra- dus homines intelligimus, luporum imitantur rapi- nam, ut effundant sanguinem non corporum, sed animarum, et avare sectantur lucra, nequaquam illo contenti : « Qui serviunt altari, vivunt de altari, » sed postquam ad ministerium Dei accesserint, Cresci divitias congregant. Prophetæ quoque illi qui ven- tura prænuntiant, liniebant eos absque tempera- mento, de quo supra diximus, vaticinantium propheta- rum qui absque commotione palearum linerunt parietem, qui imbribus dissipatur. Istiusmodi vi- dent vana, et non tam prophetant quam divinant mendacium, dicentes terræ miserabili : Hæc dicit Dominus, ista promittit cum Dominus non sit locu- tus ad eos. Populus autem terræ nequaquam Dei, sed terrenorum operum, principum ac sacerdotum æmulator existens, per calumniam et potentiam

cuncta faciebat, non divites, sed pauperes opprimens. De quibus scriptum est : « Paupertas non sustinet comminationem, et Redemptio animæ viri propriæ divitiæ (Prov. xiii). » Advenam quoque atque peregrinum, qui necdum civis ecclesiæ suæ fuerat effectus, sed tantum auditor, et habens initia fidei, opprimebant calumnia, ut postquam circumsent mare et aridam, facerent unum proselytum, facerent eum filium gehennæ. Inter tanta autem vitia et scelerum multitudinem, *quævis de eis virum*, qui iræ meæ posset resistere, et instar Moysi et Aäron, et Samuelis igni meo, et incendio se opponere, et non potui reperire. Propterea totam super eos effudi indignationem meam et consumpsi eos, non absque mensura atque iudicio, sed ut redderem vias eorum in capita illorum, vel propria peccata quæ fecerant, auctoribus tribuens, vel certe in capita populi, ducis, principis ac Prophetarum, quorum nullus fuit qui irascenti Domino auferet resistere, et quorum causa terra squalida atque deserta imbrem Domini suscipere non meruit.

CAPUT XXIII.

Sermo Domini contra Oollam et Oolibam sorores meretrices, de immunditiis ipsarum : de ultione Dei in illas pro idolis.

« Et factus est sermo Domini ad me dicens : Filii hominis, duæ mulieres filia matris unius fuerunt, et fornicatæ sunt in Ægypto, in adolescentia sua fornicatæ sunt, ibi subacta sunt ubera earum : et fractæ sunt mammæ pübertatis earum ; nomina earum Oolla major, et Ooliba soror ejus. Et habui eas et pepererunt filios et filias, et nomina earum Samaria Oolla, et Jerusalem Ooliba. Fornicata est igitur super me Oolla, et insanivit ad amatores suos in Assyrios, qui appropinquarent ei vestitos hyacinthinis, principes et magistratus, juvenes cupidinis, universos equites ascensores equorum ; et dedit fornicationes suas super eos, electos filios Assyriorum universos, et in omnibus super quos insanivit in immunditiis polluta est. Insuper et fornicationes suas quas habuerat in Ægypto non reliquit. Nam et illi dormierant cum ea in adolescentia ejus, et confregerant ubera pübertatis illius, et effuderunt fornicationem suam super illam. Propterea tradidi illam in manus amatorum suorum, in manus filiorum Assur, super quorum insanivit libidine. Ipsi discooperuerunt ignominiam ejus, filios et filias illius tulerunt, et ipsam occiderunt gladio. Et factæ sunt famosæ mulieres, et judicia fecerunt in ea, » etc. (*Hieron.*) Duodecim tribus Israel quæ fuerunt junctæ in Ægypto postea esse divisas in duas, et decem tribus appellatasque Judam et Israel Regum et *παραλιπέμων* Scriptura testatur. Judæ regnavit de stirpe David, Roboam filius Salomon in Jerusalem, ubi erat templum et sacerdotes, et magna pars tribus Levi. Decem autem tribus in Samaria Jeroboam filius Nabadi, de tribu Ephraim et Joseph, quarum Samaria nunc appellatur Oolla, quod in lingua no-

stra sonat tabernaculum. Jerusalem vero Ooliba, hoc est tabernaculum meum in ea, siquidem et in decem tribus erat tabernaculum, non Dei sed idolorum. Aureos enim Jeroboam ut populum averteret a cultu Dei, vitulos collocarat in Dan et Bethel. Dicamus ergo de singulis. Duæ istæ mulieres, Samaria et Jerusalem, filia fuerunt matris unius de Israel stirpe generatæ, et fornicatæ sunt in Ægypto in adolescentia sua. Neque enim acceperunt legem eductæ de Ægypto in monte Sina, prohibentem eos venerari idola nisi in Ægypto fuissent Ægyptia portenta veneratæ. Potest autem mater ambarum esse Cethæa, de qua supra legimus : « Pater vester Amorrhæus, et mater vestra Cethæa (*Ezech. xvi*). » Sed et quando dicitur : « Unusquisque abominationes Ægypti auferat ab oculis suis, » hoc significat quod in Ægypto Israel idolis servierit, et ibi ceciderint, sive fracta sint ubera virginitatis ejus. Majorque Samaria dicitur et senior, vel propter multitudinem decem tribuum : vel quia post mortem Moysi de Ephraim tribu Jesu filius Nave populo præfuit. Unde et Jeroboam, qui scidit eas, a domo David fuisse legimus, et habuit eas Deus, sive factæ sunt ejus quando ingemuerunt ab operibus Ægypti, into prius et lateri servientes, quæ postea illi filios et filias vel in solitudine, vel in reprobationis terra genuerunt. Primamque fornicata est Oolla, id est Samaria, super Deum, quando insanivit in Assyrios qui vestiti erant hyacinthinis, et non quolibet de populo, sed duces et magistratus, nec ætate confectos, sed juvenes omnes, equites electos, quorum secuta est idola, et a quibus contra jussionem Dei postulavit auxilium ; qui venerunt et polluerunt eam, ut quidquid in adolescentia fecerat in Ægypto, non relinqueret. Nam Ægyptii concubuerant cum ea in adolescentia ejus, quorum simulacra venerata est, ibique devirginata et confRACTA sunt ubera illius, et tanta fuit abundantia fornicationis, ut non fornicati cum ea, sed fornicationem suam super illam effudisse dicantur. Propterea tradita est ipsis amatoribus suis phul et Teglathphalassar et Salmanasar, in quorum insanivit libidinem, et ipsi discooperuerunt ignominiam ejus, *τροπολογικώς*, quasi mulieris meretricis. Revelatio autem urbis captivitas est, qui filios et filias earum duxere captivas, et ipsam gladio trucidarunt, ita ut in omnium mulierum exemplum jugulata sit, et in malam partem cunctarum sermone celebretur ; qui judicia et ultiones fecerunt in ea, ut nihil in illa salutis relinquerent, sed usque hodie decem tribus captivitate teneantur in montibus urbibusque Medorum, ad quas translatae sunt. Juxta *ἀναγωγὴν* in Osee propheta quid significet Joseph Ephraim Samaria, Jezrael et Israel, et quomodo contrariæ sint domni David et Jerusalem, quæ significat ecclesiam, plenius disseruimus : de quibus et septuagesimus septimus psalmus sonat : « Filii Ephraim intendentes et mittentes arcum, conversi sunt retrorsum in die belli. » Et iterum : « Repulit tabernaculum Joseph, et elegit tribum Juda. » Elegit enim Deus domum con-

fessionis ecclesiani, et repulit tabernaculum Joseph, A quod interpretatur *augmentum*; qui prætermissa lege Dei aureos culturae suae vitulos addiderunt, et appellantur Oolla, id est, tabernaculum non Dei, sed erroris et dæmonum, et soror major ac senior propter multitudinem et captivitatem ab Assyriis fornicata est contra Deum, quia dereliquit fidei veritatem, et insanivit in hæreticorum principes amatores suos, qui vestiti erant hyacinthinis, excelsa sibi et cælestia promittentes, et ascensores de quibus dictum est: « Hi in curribus et hi in equis (*Psal. xix*). Electos filios Assyriorum, et duces ac magistratus qui scientiam sibi et eloquentiam repromittunt. Hoc autem propterea fecit, quod eadem fornicationes quas habuerat in Ægypto, id est, antequam crederet, et adhuc in sæculo versabatur, etiam in hæresi exercuit, et devirginatae sunt a viris Assyriis qui in malitia perseverant, sive ultoribus: Adversarius enim noster diabolus ipse est inimicus et ultor. Illi confregerunt ubera Samariæ, et virginitatem ejus quam habuerat in ecclesia perdiderunt. Propterea tradita est amatoribus suis juxta Apostolum, qui scribit: « Tradidi eos Satanae, ut discant non blasphemare (*I Tim. i*). » Et: « Tradidi eos in interitum carnis (*I Cor. v*), ut spiritus salvus fiat. Illi discooperuerunt ignominiam miseræ Samariæ, et omnem illius ostenderunt turpitudinem. Filiosque et filias qui de illa generati sunt, scientia præditos, et simplices atque imperitos, duxere captivos, et ipsam interfecerunt gladio spiritali, totiusque mundi in malam partem sermone celebrantur, et fiunt famosæ inter cuncta sæculi dogmata, ut in exemplum omnium feminarum turpitudine illius puniatur.

« Quod cum vidisset soror ejus Ooliba, plus quam illa insanivit libidine, et fornicationem suam super fornicationem sororis suæ ad filios Assyriorum præbuit impudenter: ducibus et magistratibus ad se venientibus indutis veste varia, equitibus qui vectabantur equis, et adolescentibus, forma cunctis egregia. Et vidi quod polluta esset via una ambarum, et auxit fornicationes suas. Cumque vidisset vicos depictos in pariete, imagines Chaldæorum expressas coloribus, et accinctos baltels renes, et tiaras tinctas in capitibus eorum: forma ducum omnium similitudine filiorum Babylonis terræque Chaldæorum in qua orti sunt. Et insanivit super eos concupiscentia oculorum suorum, et misit nuntios ad eos in Chaldæam. Cumque venissent ad eam filii Babylonis ad cubile marmarum, polluerunt eam stupris suis, et polluta est in eis, et saturata est anima ejus ab illis. Denudavitque fornicationes suas, et discooperuit ignominiam suam. Et recessit anima mea ab ea, sicut recessit anima mea a sorore ejus. Multiplicavit enim fornicationes suas, recordans dierum adolescentiæ suæ, quibus fornicata est in terra Ægypti, et insanivit libidine super concubitu eorum, quorum carnes sunt ut carnes asinorum, et sicut fluxus equorum, fluxus eorum. Et visitasti scelus adolescentiæ

tuæ, quando subacta sunt in Ægypto ubera tua, et contractæ sunt mammae pubertatis tuæ, » etc. Juxta litteram facilis interpretatio est, quod videns Ooliba, id est, Jerusalem in qua erat Dei tabernaculum, plagas sororis, non est exemplo commota, ut retraheret ab errore pedem suum, sed auxit germanæ fornicationem. Illa enim semel et foris idola fabricata est in Dan et Bethel, ista autem crebro in excelsis, et in templo Dei adoravit statuam Baalis, et cum Assyriis fornicata est. Idolum autem Baal sive Bel, et ut apertius dicam Belis, Assyriorum religio est, consecrata in honorem patris a Nino Belis filio: et fornicationem suam Assyriis præbuit impudenter ducibus et magistratibus qui induti erant veste varia et multicolori, equitibus et adolescentibus forma cunctis egregia, ita ut ambarum sororum una fieret fornicatio. In eo autem auxit Jerusalem fornicationes suas, quod videns in parietibus imagines Chaldæorum, insanivit libidine, et forma eorum vestituque decepta, misit ad eos nuntios auxilium postulans, qui venerunt et polluerunt eam. Et quia voluptas non est perpetua, sed cito affert satietatem, polluta et saturata in eos, recessit ab eorum scedere. Unde et ego cernens turpitudines et fornicationes omnibus publicatas, recessi ab ea, ut quæ sororis scelera vicerat, penarum quoque sororem magnitudinem superaret; quæ tantæ procacitatis fuit, ut cunctos errores adolescentiæ suæ in graviori jam ætate committeret, et Ægypti vitia in Chaldæorum quoque libidine sectaretur. Insanivit enim quondam in concubitu Ægyptiorum, quorum carnes sunt ad similitudinem asinorum, et tam largus seminum fluxus, sive verenda tam grandia, ut equorum superent deformitatem. Nec cessavit scelus adolescentiæ ejus, imo reversa est postquam facta est mihi, ut et in eremo, et in terra repositionis suspiraret antiquam libidinem, in qua devirginata est, et fracta sunt ubera ejus, et omnis decor perit virginalis. (*Greg.*) Quia enim luxuriosorum petulantia asinorum appellatione per comparisonem exprimitur, apte declaratur, cum per Prophetam dicitur, quorum carnes sunt ut carnes asinorum. (*Hieron.*) Porro secundum tropologiam difficilis intelligentia, quomodo Ecclesia hæreticam vincat libidinem, nisi forte possimus hoc dicere, quod « servus qui scit voluntatem domini sui, et non facit eam, vapulabit multis (*Luc. xii*), et quod hæretici foris nefanda committant, et extra arcem Noe naufragie pereant. Ecclesiastici autem, si veram fidem sequentes, Assyria atque Chaldæa imitentur vitia, et discolores sequantur imagines peccatorum, majoribus digni sint cruciatibus. An non mittimus nuntios ad Chaldæos, qui interpretantur quasi dæmones, quando pandimus eis atque præbemus frangenda in pectore ubera, ubi mentis hospitium est, et saturati voluptatibus, ab aliis transimus ad alias, et non tam fornicationem quam meretricum numerum desideramus, et ad tantam veniam rabiem, ut post multa tempora Dominicæ servitutis, revertamur ad

Ægyptum, et ea Lætiæ quæ in sæculo fecimus, A antequam nomen fidei acciperemus?

« Propterea, Ooliba, hæc dicit Dominus Deus :
 « Ecce ego suscitabo omnes amatores tuos contra te,
 « de quibus satiata est anima tua, et congregabo eos
 « adversum te in circuitu : filios Babylonis, et uni-
 « versos Chaldaeos, nobiles tyrannosque et principes,
 « omnes filios Assyriorum, juvenes forma egregia,
 « duces et magistratus, universos principes princi-
 « pum, et nominatos ascensores equorum. Et venient
 « super te instructi curru, et tota multitudo populo-
 « rum, lorica et clypeo et galea armabuntur contra te
 « undique. Et dabo coram eis iudicium, et iudicabunt
 « te iudiciis suis. Et ponam zelum meum in te,
 « quem exercent tecum in furore. Nasum tuum et
 « aures tuas præcident, et quæ remanserint gladio
 « concident. Ipsi filios tuos et filias tuas capient, et
 « novissimum tuum devorabunt igni. Et denudabunt
 « te vestimentis tuis, et tollent vasa gloriæ tuæ. Et
 « requiescere faciam acelum tuum de te, et fornicatio-
 « nem tuam de terra Ægypti. Nec levabis oculos tuos
 « ad eos, et Ægypti non recordaberis amplius. » Quia
 Ægyptiarum carnium recordata es, et imitata turpi-
 tudinem gentis immundæ, quæ omnium bestiarum si-
 mulacra veneratur, propterea adducam contra te
 amatores tuos, quorum satiata complexu, recessisti
 ab eorum fœdere, ut quantus prius amor fuerat, in
 tanta odia vertereris; filios, inquam, Babylonis, omnes-
 que Chaldaeos, nobiles, tyrannos, et principes. Omnes,
 inquit, Assyrios equites, et juvenes forma egregia, du-
 ces et magistratus sive tristatas, quos nos *principes*
principum interpretati sumus, de quibus et in Exodo
 (Cap. xv) legitur : « Electos ascensores tristatas
 [*ἄρσενες*], pro quibus Latina simplicitas « ternos
 statores » translalit. Tristatæ autem nomen est apud
 Hebræos secundæ gradus, post regiam dignitatem.
 De quibus scriptum est : « Verumtamen, ad tres
 non pervenit (II Reg. xxiii), » qui principes equitum
 peditumque erant, et tribunorum, quos nos magi-
 stratus utriusque militiae et præfectos annonarii ti-
 tulo nominamus. Omnes, inquit, in curribus, et in
 equis, lorica armati, galea et clypeo, obsederunt te
 per circuitum, et dabo eis iudicium, ut quos reli-
 queras, et quorum irritum feceras pactum, ab his
 iudicæris. « Et iudicabunt te iudiciis suis, quasi
 adulteram. Et ponam, inquit, zelum meum in te,
 quem exercent tecum in furore. » Zelus enim meus
 est inter hostes fidei etiam non servatæ. « Nasum,
 inquit, tuum, et aures tuas præcident, » quasi adu-
 lteræ et deprehensæ in stupro, ut deformata pla-
 cere desistas. Quomodo enim in facie omnis pul-
 chritudo oris in narium decore consistit, et in au-
 ribus e quibus in feminis uniones et margarita
 dependent, ita dignitas regis et iudicium, quæ in ore
 auribusque signatur, eorum gladio præcidetur.
 « Ipsi filios tuos et filias tuas capient. » Tuos, in-
 quit, et tuas, non meos et meas, quia de adulterio
 generati sunt, et cætera vorabuntur incendio; et de-

« Hæc multa desunt quæ requiras apud Hieronymum.

PATROL. CX.

denudabunt, inquit, te vestimentis tuis, quibus te orna-
 veram, et vasis gloriæ tuæ, quæ tibi ad cærenonias
 templi aurea argenteaque concesseram, de quibus
 scriptum est : « Ego dedi eis aurum et argentum,
 et ipsi fecerunt ea Baal (Ose. ii). » Hæc autem omnia
 faciam, ut perdita pulchritudine et vultu venefico
 deturpato, quiescat aliquando scelus tuum, et for-
 nicatio, quam didicisti et exercuisti in Ægypto, ut
 postquam vasum auresque perdidideris, nequaquam
 audeas oculos tuos levare ad Chaldaeos, et amatori-
 bus pristinis ostendere fœditatem tuam, nec re-
 corderis amplius Ægyptiorum libidinis, quorum
 magnitudine carnum delectaberis. Quæ universa
 dicuntur sub translatione adulteræ et propter adul-
 terium deturpatæ, ut nequaquam ultra glorietur in
 decore suo, sed erubescat in fœditate, quam ma-
 gnitudine meruit voluptatum. Quidquid de Jeru-
 salem *ἑρῶν* dicitur, et ad animam referri potest,
 quæ virtutibus Dei juncta complexui, postea adu-
 teravit in vitia, et recessit ab eo, et patrefactis uni-
 versis sceleribus ejus, denudata est atque turpata, et
 ostensa omnibus, ut a scelere suo aliquando desistat,
 nec glorietur in nominis dignitate, sed pro mali con-
 scientiæ et recordatione Ægypti, oculos ultra ad cæ-
 lum non audeat tollere. Unde et nasus ei præciditur,
 et aures amputantur, quia odorem bonæ fragrantia
 verterat in fetorem, et audierat iudicium sanguinis,
 quod non solum de odore et auditu, sed de visu quo-
 que intelligimus, quo, quia male fuerant abusi, Sam-
 son et Sedechias privantur (*Judic. xvi*). Sordam
 quoque Deus et mutum fecit, ne lingua eorum por-
 transeat usque ad terram : et tactus omnis auferetur
 in his qui vitam penitus perdididerunt. Et hæc fœnt,
 ut igni cuncta purgentur, et pereat Ægypti fornicatio,
 nec ultra oculos suos ad mala possit attollere.

« Quia hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego tradam
 « te in manus eorum, quos odisti, in manus de
 « quibus satiata est anima tua. Et agent tecum in
 « odio, et tollent omnes labores tuos, et dimittent
 « te nudam, et ignominia plenam. Et revelabitur
 « ignominia fornicationum tuarum. Scelus tuum et
 « fornicationes tuæ fecerunt hæc tibi, quia fornicata
 « es post gentes; inter quas polluta es in idolis
 « earum. In via sororis tuæ ambulasti. Et dabo ca-
 « licem ejus in manu tua. Hæc dicit Dominus
 « Deus : Calicem sororis tuæ bibes, profundum et
 « latum. Eris in derisum et in subsannationem, quæ
 « es capacissima ebrietate, et dolore repleberis,
 « et calicem mæroris in tristitia, calicem sororis
 « tuæ Samaritæ, et bibes illum, et epotabis usque
 « ad feces, et fragmenta ejus devorabis, et ubera
 « tua lacerabis, quia ego locutus sum, ait Dominus.
 « Propterea hæc dicit Dominus Deus : Quia oblita es
 « mei, et projecisti me post corpus tuum, tu
 « quoque porta scelus tuum et fornicationes tuas. »
 Prodest Jerusalem inimicitias habere contra Assy-
 rios atque Chaldaeos, et nequaquam Ægypti recor-
 dari, sed tradi eis in manus in puniendum, qui illam

oderant. Quibus ante non traditur, nisi satiata fuerit de eis anima ejus, ut postquam penituerit veterum peccatorum, tunc purgetur supplicis, et perdat omnes labores quos arte meretricia conquisivit, videatque nuditatem suam et ignominiam, et sciat quod hæc universa non ei Dominus fecerit, sed fornicationes suæ, quibus fornicata est per gentes quas supra enumeravit, ut earum coleret simulacra.

« In viis, ait, sororis tuæ Samaritæ ambulasti, » propterea debes calicem illius bibere, cujus peccata sectata es. Calix autem, quod sæpe accipitur pro penis atque supplicis, multa exempla sunt, de quibus illud est : « Calix in manu Domini vini meri plenus misto, et inclinavit ex hoc in hoc, veramamen fex ejus non est extirpata, bibent ex eo omnes peccatores terræ (Psal. LXXIV); » et in Isaia : « Calix ruinae et poculum furoris (Isa. LI) » dicitur. Et ad Jeremiam loquitur Deus : « Accipe calicem vini meri de manu mea, et potabis omnes gentes ad quas ego mittam te, et bibent et voment, et insanient (Jer. xxv). » Sicut enim quaedam dantur cathartica, ut noxius humor, qui inest corporibus, egeratur : sic et Dominus dat calicem tormentorum meracissimum, ut quicquid fellis ac amaritudinis est, auferat a peccatoribus, et pristinae eos restituat sanitati. Et ipse calix erit profundus et latus, profundus peccatorum magnitudine, latus tempore captivitatis. Quando autem, ait, inebriata fueris, et dolore comprehensa, et biberis calicem usque ad feces, et in tantum hauseris, ut fragmenta quoque ipsius calicis devores, tunc tadebit te fornicationis pristinae, et lacerabis ubera quæ fracta fuerant in Ægypto, et quæ ab amatoribus tuis subacta atque collisata sunt. Sive omnes festivitates et neomenias tuas auferam, ut pro solemnitate atque lætitia æternum planctum habes et mœrorem. Quia igitur ista fecisti et oblita es mei, et projecisti me post corpus tuum, sive retrorsum propter corporis vitia, vel post genitalia, quibus turpitudinis fœditas indicatur. Propterea porta scelus et impietatem tuam, videlicet supplicia, quæ propter impietatem et scelera meruisti. Potest hoc quod dicitur, et potabis usque ad feces, et fragmenta ejus devorabis, significanter intelligi, super Jerusalem, quæ calicem Samaritæ sororis suæ bibit novissima, et quasi feces tormentorum ejus usque ad fundum epotavit.

« Et ait Dominus ad me dicens : Fili hominis, nunquid judicas Oollam et Oolibam, et annuntias eis scelera earum quia adulteræ sunt, et sanguis in manibus earum, et cum idolis suis fornicatæ sunt? Insuper et filios suos quos genuerunt mihi obtulerunt eis ad devorandum. Sed et hoc fecerunt mihi. Polluerunt sanctuarium meum in die illa, et sabbata mea profanaverunt. Cumque immolarent filios suos idolis suis, et ingrederentur sanctuarium meum in die illa ut polluerent illud, et etiam hæc fecerunt in medio domus meæ. Miserunt ad viros venientes de longe ad quos nuntium miserant. Itaque ecce venerunt quibus te lavisti,

et circumlevisti tibi oculos tuos, et ornata es mundo muliebri. Sedisti in lecto pulcherrimo, et mensa ornata est ante te. Thymiama meum et unguentum meum posuisti super eam, et vox multitudinis exultantis erat in ea. Et in viris qui de multitudine hominum adducebantur, et veniebant de deserto, posuerunt armillas in manibus eorum, et coronas speciosas in capitibus eorum. Et dixi ei quæ attrita est in adulteriis : Nunc fornicabitur in fornicatione sua etiam hæc. Et ingressi sunt ad eam quasi ad mulierem meretricem, sic ingrediebantur ad Oollam et ad Oolibam mulieres nefarias. Viri ergo justi sunt. Hi judicabunt eas in judicio adulterarum, et judicio effudentium sanguinem, quia adulteræ sunt, et sanguis in manibus earum. Hæc enim dicit Dominus Deus. Adduc ad eas multitudines, et trade eas in tumultum, et in raptam, et lapidentur lapidibus populorum, et confodiantur gladiis eorum. Filios et filias earum interficient, et domus earum igne succendent, et auferam scelus de terra. Et discent omnes mulieres ne faciant secundum scelus earum. Et dabunt scelus vestrum super vos, et peccata idolorum vestrorum portabitis. Et sciatis quia ego Dominus Deus. » Consequens autem erat ut qui Samaritæ et Jerusalem adulteria separatim descripserat, pariter earum supplicia nuntiaret. Omnia autem dicuntur quasi ad adulteras, et facta ἀνακαταλόγοι, breviter earum scelera proponuntur, ut recte juxta legis imperium in adulteras lapidatio populi consequatur. Quia igitur adulteræ sunt, justam prome sententiam. Sunt enim mœchæ in idolis, et sanguis in manibus earum, eorum videlicet quos idolis immolarunt ut filios quos mihi genuerant demonibus consecrarent. Nec hoc fecerunt foris et in montibus ac lucis, ut sæpe facere consueverant, sed ad extremum polluerunt templum meum, ut statuas Basil in eo ponerent, et sabbata mea profanaverunt, ut nec loci nec temporis custodiretur apud eas religio. Sed nec præsentibus tantum adulteris contentæ erant, neque sufficit eis quod filios meos immolaverunt idolis suis vel demonibus, sed peregrinis quoque voluptatibus lascivientes, Assyriorum atque Chaldæorum simulacra veneratæ sunt. Qui cum venissent, Oolibam, hoc est Jerusalem, omnes adulteræ habitum implesti super eos, ut lavares corpus, oculos stibio linires, ut assumeres cultum muliebrem, sederes in lectulo libidini præparato, epulas proponeres, quibus fractas ad libidinem vires reparares amatorum tuorum. Thymiama meum et unguentum quod mihi specialiter jusseram fieri, et exterminari animam illam de populo, quæ in privatos usus hoc facere voluisset, tu effertes idola, ut congregares frequentiam populorum, sive omni genere musicorum caneres, ut non solum visu, sed et auditu et odoratu, et cunctis sensibus placeres amatoribus tuis, qui venerunt ad te ebrii, non urbanae alicujus elegantie, sed de deserto ac solita-

dine rusticorum et latronum habitum præferentes. Et in tantam exarsistis, o sorores pessimæ, insaniam voluptatum, ut armillas vestras et discriminalia imponeretis manibus, et capitibus amatorum vestrorum, sive vobis ipsis, ut plenæ ornatu turparemini. Quamobrem dixi et vel Jerusalem, vel Samariæ, vel utrique: Sic trivistis frontem, ut nequaquam secreto polluamini, vel mariti, vel hominum vitetis aspectum, sed instar meretricum publice prostituamini, qui ingressi sunt ad vos, quasi ad meretrices, certatim vos polluere cupientes. Tradam igitur vos his ad puniendum, quibus ultro traditæ estis ad deturpandum. Justi enim viri sunt in eo quod adulteram et parricidam, me jubente, discruciant. Hæc enim dicit Dominus Deus: Monitu vocis tuæ, congrega ad eas, o Propheta, multitudinem populorum, et primum diripiatur earum universa substantia, deinde lapidentur et confoliantur gladiis, et filii earum et filiæ trucidentur, et domus ardeant. Et hæc omnia fient, ut auferatur de terra impietas, et discant omnes mulieres, universæque provinciæ pœnis earum similia devitare, ut postquam receperitis quæ meremini, et portaveritis scelera idolorum vestrorum, tunc cognoscatis quod ego sim Dominus. Hæc autem omnia *ῥητορικῶς* et sub typo adulterarum dicta sunt contra Samariam et Jerusalem, quod Assyriis traditæ atque Chaldæis, ductæ sint in captivitatem, et urbes earum incendio concremarint, interfecti sunt populi qui pro Deo dæmonum simulacra venerati sunt. Possunt hæc et post adventum Christi intelligi, quod viri justi de populis nationum ipsi Samaritanos et Judæos comparatione sui judicant, et tradant eos ad devorandum, quibus Dominus dixerat: « Relinquetur vobis domus vestra deserta (Matth. xxiii). » Et « quando videritis circumdari ab exercitu Jerusalem, scitote quia appropinquat desolatio ejus. « Usque hodie enim adultæratæ sunt, et totius orbis lapidibus opprimuntur. Quoniam miserunt nuntios ad eos qui erant procul, et dicere non poterant, « Ego Deus appropinquans, et non de longe, dicit Dominus, » et præparaverunt se amatoribus suis dæmonibus, et omnem cultum atque ornatum, quem a Deo acceperant naturali bono, verterunt in cultum dæmonum. Et opera sua decorantque quem in armillis et diademate intelligimus, adulteris amatoribus præbuerunt, quorum poena gentibus timorem, imo his qui ex gentibus crediderunt, ne similia patiantur, si ea fecerint quæ Samaria fecit et Hierusalem; a quibus tunc auferentur impietates, cum receperint scelera sua, et velamen quod positum est ante vultum Moysi (Exod. xxxv) abstulerint ab oculis suis, ut cognoscant quod ipse sit Dominus Jesus Christus quem Dei Filium negaverunt (II Cor. iii).

CAPUT XXIV.

Per ollam liquefactam probatur incendium Jerusalem: prædicat quoque populum interficiendum et captivandum per Nabuchodonosor.

« Et factum est verbum Domini ad me in anno

« nono, in mense decimo, decima die mensis, dicens: « Fili hominis, scribe tibi nomen diei hujus, in qua « confirmatus est rex Babylonis adversum Jerusalem « hodie, et dices per proverbium ad domum irrita- « tricem parabolam, et loqueris ad eos: Hæc dicit « Dominus Deus: Pone ollam, pone, inquam, et mitte « in eam aquam. Congere frusta ejus in eam, omnem « partem lonam, femur et armum, electa et ossibus « plena. Pinguissimum pecus assume, compone « quoque strues ossium sub ea. Efferbuit coctio ejus, « et discocla sunt ossa illius in medio ejus, propterea « hæc dicit Dominus Deus: Væ civitati sanguinum « Oolke, cujus rubigo in ea est, et rubigo ejus non « exivit de ea. Per partes et per partes suas ejice « eam. Non cecidit super eam sors. Sanguis ejus « enim in medio ejus est, super limpidissimam pe- « tram effudit illum. Non effudit illum super terram « ut possit operiri pulvere, ut superducere indigna- « tionem meam, et vindicta ulciscerer. Dedi san- « guinem ejus super petram limpidissimam ne ope- « riretur. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Væ « civitati sanguinum, cujus ego grandem faciam « pyram. Congere ossa, quæ igne succendam. Con- « sumentur carnes, et concoquetur universa com- « positio, et ossa tabescent. Pone quoque eam super « prunas vacuum, ut incalescat et liqueat æs ejus, « et conflatur in medio inquinamentum ejus, et con- « sumatur rubigo ejus. Multo labore sudatum est, « et non exivit de ea nimia rubigo ejus, neque per « ignem. Immunditia tua exsecrabilis, quia emundare « te volui, et non es mundata a sordibus tuis. Sed « nec mundaberis prius, donec quiescere faciam « indignationem meam in te. Ego Dominus locutus « sum. Veniet et faciam, non transibo, nec parcoam, « nec placabor. Juxta vias tuas, et juxta adinven- « tiones tuas judicavi te, dicit Dominus, » etc. Dicamus ergo de singulis: Nonno anno captivitatis regis Jgachim, quinto enim exorsus est propheta, et decimo mense ejusdem noni anni, decima die mensis decimi, factum est verbum Domini ad Ezechiel prophetam in Babylonis regionibus constitutum. Et dixit ei, Fili hominis, scribe tibi hanc eamdem diem, et scito quod rex Babylonis hodie in regione Judæa obsidione cepit Jerusalem, et vallare eam exercitu. Et obsidionem istam per parabolam describe atque proverbium, quæ in presenti loco metaphoram, translationemque significat. Pone, inquit, ollam æneam, id est lebetem, et mitte in eam aquam, et pinguissimorum animantium omne corpus in frusta concide, tam femur, quam crus et armum, carnesque diligenter ab ossibus separa. Et carnibus missis in lebetem ossa pone vel compone sub lebete, et fac strues et cumulos ossium, ut effervesca non semel, sed frequenter coctio lebetis, et discoquantur carnes intrinsecus, et ossa subter incendio concrementur. Vis autem, Propheta, scire quis sit iste lebes, vel quæ carnes, aut ossa? Loquere « hæc, dicit Dominus, Væ civitati sanguinum, » id est, Jerusalem, lebeti, cujus rubigo, id est, malitia

nimia est, et licet ignis suppositus sit, tamen rubigo ejus non exivit de ea. Perseveraverunt enim etiam capti atque cruciati in pristino scelere. Per partes et singillatim consumite eam, nemo remaneat in salutem. « Non cecidit super eam sors, » ut alii perirent, et alii salvarentur, sed cunctis communis venit interitus, « sanguis enim ejus, » id est, homicidia, et filiorum neces « in medio illius sunt. » Quem sanguinem « effudit super limpidissimam petram, » ut pateret omnibus nec terra operiretur aut pulvere, ne transiret, videlicet indignatio mea, sed super apertissimum sanguinem ultio properaret. Naturæ est enim ut si sanguis fundatur in terram, combibat humus humorem sanguinis, vel paulatim terra operiatur et pulvere. Cum autem super limpidissimam petram, et nullam habentem foveam, sanguis fuerit effusus, labitur et latam obtinet sedem. Hoc autem indicat quod non occulta, sed publica fecerit homicidia, secundum illud quod dicitur ad Cain: « Sanguis fratris tui clamat ad me (Gen. iv). » Propterea dic civitati sanguinis, sed non unius sanguinis, sed multorum: « Ecce ego grandem in te pyram faciam, » sive, educam torrem, quem vulgus tificationem vocat, et non solum carnes in te molles et teneras, sub durissima ossa quoque sic succendam, ut nihil in te remaneat quod non cremetur incendio. Cumque et carnes et ossa consumpta fuerint et cremata, ipsum lebetem vacuum pone super prunas, ut res quoque illius tabescat et consumatur: et ære consumpto rubigo quoque illius pereat, id est, civitate incendio concremata, malitia cum urbe dispereat. Sed quid prodest fecisse quod jussum est, ne per ignem quidem rubigo atque malitia lebetis et urbis potuit auferri, et permanet in ea immunditia scelestas et execrabilis. Hoc enim Zemina significat, et apostropham ad ipsum lebetem, id est, ad ipsam urbem, facit « mundare te volui, et non es mundata sordibus tuis, » nec ultra poteris emundari, donec in te compleam indignationem meam: ego Dominus sum locutus, et sententia mea non potest præterire. Venit jam urbis obsidio, faciam quod minatus sum, nec transibo, sicut sæpe feci, scelera tua, et ultra non parcant, nec placabor tibi etiam si multiplicaveris preces. Sed vias tuas et adventiones tuas reddam tibi, imo judicabo te juxta opera et cogitationes tuas, ut in hoc quoque ostendam clementiam meam instar medici, qui putridis non parcit carnibus, ut sana membra salventur; non parcit, ut parcat; crudelis est ut misereatur, nec considerat patientis dolorem, sed vulneris sanitatem, juxta illud evangelium magis volens unum perire membrum, quam totum corpus interirei. Notandum quoque quomodo a principio prophetiæ, usque ad præsentem diem quando obsideri cœpit Jerusalem, per ordinem captivitas veniat. Primum gladius provocatur, dein dux viæ ponuntur Ammon et Hierusalem, quarum ad dexteram partem sors cadit Nabuchodonosor. Constat in civitate argentum, res, stagnum, plumbum et ferrum. Terra quoque

A non compluitur, sed sentibus occupatur. Postea sub nomine duarum sororum Oolæ et Oolihæ. Samaria et Jerusalem peccata narrantur, quomodo illa sit capta et ista capienda. Ad extremum nono anno, decimo mense, decima die mensis, in captivitate posito Ezechiel, et his qui cum eo erant, tradiderunt se cum rege Jechonia, ostenditur qua die urbs cœperit obsideri, et similitudo lebetis ponitur, ut quomodo carnes et ossa congesta in lebetem incendio concremantur, sic cuncta civitas cum suis interitura sit civibus, et nullus remaneat eorum qui obsessi sunt, qui in fame, gladio, pestilentia consumantur, et pars reliqua captiva ducatur in Babylonem. Potest hæc eadem prophetia, et ad tempus pertinere Dominicæ passionis, propter quam exercitu circumdata est Jerusalem, et interfecti filii ejus, et obsidente Tito filio Vespasiani, ad salutem nullus evasit templumque subversum est, et post quinquaginta annos sub Adriano civitas æterno igne consumpta est. Præsentem autem captivitatem quando Ezechiel in Babylone ista cernebat, et Jeremia in principio ponit voluminis sui: « Quid tu vides, Jeremia? » Qui respondens ait: « Oham succensam, et faciem ejus a facie aquilonis. » Sunt qui juxta tropologiam totum locum istum ad consummationem sæculi transferunt, nonnumquam numerum qui in Scripturis sanctis poenarum et dolorum est, et semper sequitur justitiam, decimi mensis et diei decimæ clementia temperant. Idcirco enim adhibentur ægrotantibus poenæ, ut dolorem sanitas consequatur.

C Mundus ergo, qui in maligno positus est, die judicii divino igne succenditur, et civitas sanguinum ponitur super carbones ignis, ut impleatur quod scriptum est in Isaia: « Habes carbones ignis, sedebis super eos, hi erunt tibi in adjutorio (Isa. xlv). » Illudque difficile est, quomodo cum carbones et ossa consumantur, quibus pleni sunt etiam Pharisæi, quibus Dominus loquitur in Evangelio: « Væ vobis, scribæ et Pharisæi, qui similes estis sepulcris dealbatis, quæ intus plena sunt spurcitiis et ossibus mortuorum (Matth. xxiii). » Nunc dicatur quod rubigo sordesque mundi consumptæ non sint, sed etiam post judicii severitatem malitia remaneat. D Quod facile solvitur, si intelligamus illud Apostoli: « Concluit Deus omnia sub peccato, ut omnibus misereatur, vanitati enim creatura subjecta est (Rom. xi, viii); » et ponitur sanguis qui effusus est in propatulo creaturæ universæ, ut omnium accelera pateant. Petram autem limpidissimam possumus accipere, et Dominum Salvatorem, quæ sequebatur in solitudine populum Israel, de qua scriptum est: « Bibebant autem de consequenti eos petra. Petra autem erat Christus (I Cor. x), » quod in illo omnia revelentur et impleatur quod scriptum est: « Nihil occultum, quod non reveletur (Matth. x). » Dicitque se Dominus non misereri, nec mundi præterire peccata, neque parcere impiis, nec placari, ut viæ percant impiorum, secundum illud quod in

primi psalmi sine ponitur : « Et iter impiorum peribit » (Psal. 1).

(Greg.) Quid est jam, rogo, quod in hoc mundo libeat? Ubique luctus aspicimus, undique genitus audimus, destructæ urbes, eversa sunt castra, depopulati agri, in solitudinem terra redacta est, nullus in agris incola, pene nullus in urbibus habitator remansit : et tamen ipsæ parvæ generis humani reliquæ adhuc quotidie, etsine cessatione feriuntur, et finem non habent flagella cœlestis justitiæ, quia nec inter flagella correctæ sunt actionis culpæ, alios in captivitatem duci, alios detruncari, alios interfici videmus. Quid est ergo quod in hac vita libeat? si et talem mundum adhuc diligamus, non jam gaudia, sed vulnera amamus. Ipsa autem quæ aliquando mundi domina esse videbatur, qualis remansit Romæ conspiciatis? Immensis doloribus multipliciter attrita, desolatione civium, impressione hostium, frequentia ruinarum; ita ut in ea completum esse videamus quod contra urbem Samariam per hunc eundem prophetam dicitur : « Pone ollam, pone, inquam, et mitte in ea aquam, et congere frusta ejus in ea. » Et paulo post : « Efferbuit coctio ejus, et discocta sunt ossa illius in medio ejus. » Atque iterum : « Congere ossa quæ igni succendam, consumerentur carnes, et coquetur universa compositio, et ossa tabescent. Pone quoque eam super prunas vacuum, ut incalescat et liquefiat æs ejus. » Tunc enim nobis olla posita est, cum hæc est civitas constituta, tunc in eam aqua missa est, et frusta ejus congesta sunt, quando ad eam undique populi defluebant, qui velut aqua calens actionibus mundi ferverent, et quasi frusta carniæ, in ipso suo fervore liquarentur, de qua bene dicitur, « efferbuit coctio ejus, et discocta sunt ossa illius in medio ejus, » quia prius quidem in ea vehementer incaluit actio gloriæ sæcularis, sed postmodum ipsa gloria cum suis sequacibus deficit. Per ossa etenim potentes sæculi, per carnes vero populi designantur. Quia sicut carnes portantur ossibus, ita per potentes sæculi infirmitas regitur populorum. Sed ecce jam de illa omnes hujus sæculi potentes ablati sunt. Ossa ergo excocta sunt, ecce populi defecerunt, carnes ejus liquefactæ sunt. Dicatur itaque, « Congere ossa quæ igne succendam. Consumerentur carnes et coquetur universa compositio ejus, et ossa tabescent. » Ubi enim senatus, ubi jam populus? Contabuerunt ossa, consumptæ sunt carnes, omnis in ea sæcularium dignitatum ordo extinctus est, excocta est universa compositio ejus : et tamen ipsos nos paucos qui remansimus, adhuc quotidie gladii, adhuc quotidie innumeræ tribulationes premunt. Dicatur ergo : « Pone quoque eam super prunas vacuum, » quia enim senatus deest, populus interiit, et tamen in paucis qui sunt dolores, et gemitus quotidie multiplicantur : jam vacua ardet Roma. Quid autem ista de hominibus dicimus, cum, ruinis crebrescentibus, ipsa quoque ejus distrui ædificia videmus? Unde et apte de civitate jam vacua subditur : « Incalescat et liquefiat æs

ejus. » Jam enim et ipsa olla consumitur, in qua prius carnes et ossa consumebantur : quia postquam defecerunt homines, etiam parietes cadunt. Ubi autem sunt qui in ejus aliquando gloria lætabantur, ubi eorum pompa, ubi superbia, ubi frequens et immoderatum gaudium? impletum est in ea quod contra destructam Ninivem per prophetam dicitur : « Ubi est habitaculum leonum, et pascua catulorum leonum? » (Nahum, 11.) An ejus duces et principes leones non erant, qui per diversas mundi provincias discurrerent, prædam sæviendo et interficiendo rapiebant. Hic leonum catuli inveniebant pascua, quia pueri, adolescentes, juvenes sæculares et sæcularium filii, hic undique concurrerant, cum proficere in hoc mundo voluissent. Sed ecce jam desolata, ecce contrita, ecce gemitibus oppressa est; jam nemo ad eam currit, ut in hoc mundo proficiat; jam nullus potens et violentus remansit, qui opprimendo prædam diripiat. Dicamus ergo, « Ubi est habitaculum leonum, et pascua catulorum leonum? » Contingit ei quod de Judea novimus per prophetam dictum : « Dilata calvitium tuum sicut aquila (Mich. 1). » Calvitium quippe hominis in solo capite fieri solet : calvitium vero aquilæ, in toto fit corpore : quia cum valde senuerit, plumæ ejus ac pennæ ex omnibus ejus membris cadunt. Calvitium ergo suum sicut aquila dilatat, quia plumas perdidit quæ populum amisit. Alarum quoque pennæ ceciderunt, cum quibus volare ad prædam consueverat : quia omnes ejus potentes extincti sunt, per quos aliena rapiebat. Hæc autem quæ de Romanæ urbis contritione dicimus, in cunctis facta mundi civitatibus scimus. Alia etenim loca clade desolata sunt, alia gladio consumpta, alia fame cruciata, alia terræ hiatibus absorpta. Despiciamus ergo de toto animo hoc præsens sæculum, vel extinctum; finiamus mundi desideria saltem cum mundi fine, imitemur bonorum facta quæ possumus, ut ad æternum et stabile regnum pervenire mereamus.

« Et factum est verbum Domini ad me dicens : « Fili hominis, ecce ego tollo a te desiderabile oculorum tuorum in plaga, et non planges neque plorabis, neque fluent lacrymæ tuæ. Ingemisce tacens, mortuorum luctum non facies. Corona tua circumligata sit tibi, et calceamenta erunt in pedibus tuis, nec amictu ora velabis, nec cibos lugentium comedes, locutus sum ergo ad populum mane, et mortua est uxor mea vesperi, fecique mane sicut præceperat mihi. Et dixit ad me populus : Quare non indicas nobis quid ista significent quæ tu facis? Et dixi ad eos : Sermo Domini factus est ad me dicens. Loquere domui Israel : Hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego poluam sanctuarium meum, superbiam imperii et desiderabile oculorum vestrorum, et super quo pavet anima vestra, et filii vestri et filia quas reliquistis gladio cadent, et facietis sicut feci. Ora amictu non velabitis, et cibos lugentium non comedetis. Coronas habebitis in capitibus vestris, et

« calceamenta in pedibus. Non plangetis neque flebitis, sed tabescetis in iniquitatibus vestris, et unusquisque gemet ad fratrem suum. Eritque Ezechiel vobis in portentum. Juxta omnia quæ fecit facietis, cum venerit istud, et scietis quia ego Dominus Deus. Et tu, fili hominis, ecce in die quo tollam ab eis fortitudinem eorum, et gaudium dignitatis, et desiderium oculorum eorum super quo requiescunt animæ eorum; filios et filias eorum in die illa cum venerit fugiens ad te, ut annuntiet tibi. In die, inquam, illa aperietur os tuum cum eo qui fugit, et loqueris et non silebis ultra, et crisque eis in portentum, et scietis quia ego Dominus. » (*Hieron.*) Supra ollæ lebetisque succensio obsidionem urbis ostenderit, nunc captam eam atque deletam, et omnem populum vel interfectum gladio, vel ductum in captivitatem, prophetalis sermo testatur. Et primum juxta consuetudinem nostram historię fundamenta jaciamus. « Fili, inquit, hominis, ecce auferam de conspectu oculorum tuorum, quidquid tibi desiderabile est, et auferam in plaga, » sive, ut Septuaginta verterunt, « in præparatione, » ut videlicet præpares te ad ea non facienda, quæ solent in luctu fieri. « Non planges neque plorabis, nec fluentes lacrymæ » dolorem cordis ostendent, sed si forte nimio fueris mœrore superatus, tacitum habeto gemitum, nec prorumpas in verba. Mortuorum luctum non facies, vel, ut vertere Septuaginta, « gemitus sanguinis renum luctus est, » per quod ostendit uxorem ejus esse morituram. Statim enim sequitur: « Et mortua est uxor mea vesperi, » quod proprie ad conjunctionem renum pertinet. Nihil viro uxore bona amabilius, quæ a Deo homini providetur, et cui Domini lege conjungitur, et unum cum ea corpus efficitur. Quodque sequitur: « Corona tua circumligata sit tibi, et calceamenta tua erunt in pedibus tuis, » hoc significat: Habebis comam quæ tondetur in luctu, et calceamenta in pedibus, quæ lugentes solent abjicere. Unde et David Absalon filium fugiens (*II Reg. xv*), et pœnitens super nece Uriæ, nudis pedibus, iucedit. Aiunt Hebræi hucusque Babylonios magistros legis præcepta servantes, decalogum scriptum in membranulis circumdare capiti suo, et hæc esse quæ jubeantur ante oculos et in fronte pendere, ut semper videant quæ præcepta sunt. Et quia Ezechiel sacerdos erat, nequaquam eum debere deponere coronam gloriationis, sed ligatam habere in capite. Hoc illi dixerint: nos autem juxta LXX coronam capillorum intelligamus cæsariem, licet et ipsorum interpretatio nequaquam vim Hebraici sermonis expresserit: « Nec amictu, inquit, ora velabis, nec cibos lugentium capies, » quæ solent in luctu fieri ut operiant vultum. Locutus sum, inquit, ad populum, quæ mihi Dominus imperat. « Et vesperi mortua est uxor mea, » oculorum desiderabile lumborumque et sanguinis luctus. Statinque die altera mane feci omnia quæ mihi fuerant imperata. Interrogavitque me populus cur contra morem omnium fecerim, causasque quærentibus tantæ patientiæ respondi: sermo Domini qui ad me factus est,

A ut ad populum Israel loquerer ista præcepit: « Ecce ego, id est, jam nunc polluam sanctuarium meum, » ut incendatur templum, et cunctis alienigenis pateat et profanis, et in quo habebatis superbiam, hoc est confidentiam et spem ac desiderium salutis vestræ, et ad cujus obsidionem vestræ animæ formidabant, filios quoque et filias quos vobis fames ac pestilentia reliquos fecerant, consumam gladio. Quidquid ego feci, hoc facietis vos. Quando consuetudo servatur in luctu, medius dolor est: quando autem tanta malorum incumbit necessitas, ut omni ploratu major sit unusquisque de sua nece sollicitus, ad aliorum, quamvis sint proximi, miserias non ingemiscit. Nihil, inquit, facietis quod solet in luctu fieri, sed urbe temporeque successis, stupebitis ad malorum magnitudinem: non attondebitis, nec nudis incedetis pedibus, non plangetis, nec amictu ora velabitis, nec cibos accipietis a consolantibus, sed tabescetis, et consumemini in iniquitatibus vestris, et vix liberum habebitis gemitum, ne offendatis victorum superbiam si publice flere videamini, ita ut Ezechiel propheta sit vobis in portentum, et omnia quæ ille in morte non fecit uxoris, vos in eversione urbis et templi non faciatis. Et adhuc apertius, o, inquit, fili hominis, in tempore quando abstulero ab eis fortitudinem eorum, templi, ut diximus, confidentiam, et gaudium dignitatis, et in quo spem solam habebant ac desiderium, in quo requiescebant animæ eorum. Insuper filios eorum et filias, subauditur ex superioribus, abstulero. Eo, inquit, tempore cum venerit ad te de Jerusalem fugiens, vel qui evaserit, dicens urbem esse subversam, tunc qui prius tacueras, et gemitum liberum non habebas, et tantæ eras patientiæ, ut in uxoris nece, et lumborum dolore lacrymam non emitteres, aperies os tuum et loqueris non ad eum qui venerit, sed cum eo, ut quæcumque tu ventura prædixeras, ille nuntiet etiam perfecta, et ultra non tacebis, sed argues eos, et dices cuncta illis merito provenisse. Ita ut sis illis in portentum, juxta illud quod in Zacharia scriptum est (*Zach. iii*), prophetas viros esse portendentes. Et Dominus alibi loquitur: « In manibus prophetarum assimilatus sum. » Hæc juxta historiam dicta sint. (*MAURUS.*) Veniamus ad anagogam, si tamen violenta visa non fuerit cauti lectoris prudentia; Filium hominis dici Dominum Salvatorem nulli dubium qui extrema hora, hoc est, ad vesperam mundi hujus uxorem pristinam perdidit, nec flevit eam, nec amictu ora velavit, nec recepit ullam hominum consolationem. Et hæc ventura prædixit mane, quæ completa sunt vesperi. Et rursus mane in secundo adventu, facta probabit quæ ventura prædixerat; sanctuarium Judæorum, et quod desiderabile habuerant in oculis, et super quo tremebant animæ eorum, esse polluta: filios quoque eorum, et filias Romano gladio occidisse. Quod autem dicitur, « coronam habebitis in capitibus vestris, et calceamenta erunt in pedibus, » ad illam partem referemus, quod nequaquam lugere

debeant, nec signa luctus assumere, postquam pro umbra receperint veritatem, et Nazareni quidam facti fuerint. Et unusquisque super fratre suo consolabitur, ita ut Ezechiel quem confortavit Deus pater, sit eis in portentum ventura prænuntians. Et postquam subversa fuerit Jerusalem, templumque succensum, et hoc totus mundus audierit, et dispersio Israel quæ orbis terminos colit, tunc verba

A Domini opera completa, habebunt libertatem, et polluto sanctuario ejus, lege completa vel destructa, secundum occidentem litteram, aperta sit Evangelii gloria, et cognoscat Israel quod ipse sit Dominus et Deus, qui hæc mane ventura prædixerit, et vesperi atque in consummatione mundi esse completa, suo probavit adventu.

LIBER DECIMUS.

Post finem ergo noni libri hujus operis, quem nuper explevimus, libet nos in initio decimi præfatiunculam beati Hieronymi ponere, quæ sic incipit: « Quid aliis prosit in prophetas nostra dictatio, Dei iudicii est eorumque conscientia, qui, omissis declamationibus ac plausu et compositione verborum, cupiunt scire quid eorum sermo, vel narret præteritum, vel præsens arguat, vel prædicat esse venturum, Nobis interim primum prodest: dum enim hoc facimus, et nihil aliud cogitamus, in modum furti explanationes aggredimur, et dierum miserias notitiam studio compensamus. Pascitur animus et obliviscitur sæculi calamitatum, quod in extremo fine jam positum congemiscit et parturit, donec qui tenet de medio fiat, et pedes statuæ quondam ferrei fragilitate digitorum fictilium conterantur. Cadit mundus, et cervix erecta non flectitur. Pereunt divitiæ, et nequaquam cessat avaritia. Congregare festinant, quæ rursus ab aliis occupentur. Aruerunt lacrymæ, pictas omnis ablata est. Multi qui petant, pauci qui tribuant. Nec erubescimus, paupertatem vili palliolo præferentes, Cruesi opibus incubare, famemque et interitum plurimorum nostris custodire thesauris, secundum illum divitem purpuratum, qui ut aliud nihil fecerit, neque enim rapinas ejus et iniquitates Scriptura testatur (*Luc. xvi*), crudelitas ejus atque superbia non habet modum: Lazaro ante fores jacenti atque semineci, ne ea quidem jussit dari quæ canibus projiciuntur. Quanti nunc Lazari jacent, et quantorum purpuræ diversis vestium coloribus proteguntur, ne in usus quidem proprios vertentium quæ peritura conservant. Hæc, virgo Christi Eustochium, ex cordis abundantia os locutum sit, et paulo liberius quam humilitati nostræ convenit, dixerimus. Hæc ergo diximus, dolentes juxta finem temporum æstuantem avaritiam plurimorum, qui non considerant quantum habeant, sed quantum eis desit, volentes omnia soli possidere. Unde mihi bonum videtur ut cultoribus Christi sint mores sine avaritia, contenti præsentibus. Bonum quidem mercimonium est, si ex perituris et præsentibus rebus præmia nobis comparemus æterna et regna cælestia. Cæterum in Ezechielem liber, qui filiorum Ammon et gentium cæterarum increpationem continet, et vaticinium futurorum, hoc habebit exordium. »

CAPUT XXV.

B *Sermo Domini contra filios Ammon, et Moab, et Seyr, et contra Palæstinos, qui gavisi sunt de ruina Jerusalem, et affligerunt filias Judæ.*

« Et factus est sermo Domini ad me dicens: Fili hominis, pone faciem tuam contra filios Ammon, et prophetabis de eis, et dices filiis Ammon. Audite verbum Domini Dei: Hæc dicit Dominus Deus, pro eo quod dixistis, Euge, euge super sanctuarium meum, quia pollutum est, et super terram Israel, quia desolata est, et super domum Juda, quoniam ducti sunt in captivitatem. Idcirco ergo tradam te filiis orientalibus, in hæreditatem collocabunt caulæ suas in te, et ponent in te tentoria sua. Ipsi comedent fruges tuas, et ipsi bibent lac tuum. Daboque Rabba in habitaculum camelorum, et filios Ammon in cubile pecorum, et scietis quia ego Dominus, quia hæc dicit Dominus Deus, pro eo quod plausisti manu, et percussisti pede, et gavisa es ex toto affectu super terram Israel, idcirco ego extendam manum meam super te, et tradam te in direptionem gentium, et interficiam te de populis, et perdam de terris, et conteram. Et scies quia ego Dominus. » Capta vel obsessa Jerusalem, et postquam venit in Babylonem qui potuerat evadere, et nuntiavit urbem jam jamque capiendam, vel cum templo esse subversam, juxta consuetudinem omnium prophetarum adversum cæteras in circuitu nationes, quæ insultaverant ruinæ Jerusalem templique incendio, sermo convertitur prophetalis. Primumque contra filios Ammon qui habebant metropolim nomine Rabbath, quæ hodie a rege Ægypti Ptolomeo cognomento Philadelpho qui Arabiam tenuit cum Judæa Philadelphia nuncupata est. « Fili, hominis, pone sive obfirma faciem tuam contra filios Ammon, » qui de Loth stirpe generati sunt, « et dices ad eos. Hæc dicit Dominus Deus, » non sunt enim prophætæ verba, sed Domini. De obfirmatione vultus, de quo jam in hoc eodem propheta plenius disputavimus. « Pro eo quod dixistis, Euge, euge, » sive insultastis et gavisi estis, quia templum et sanctuarium meum hostium ingressione pollutum est, « et super terram Israel, quoniam desolata est, » et specialiter super domum Juda duarum tribuum, quæ nunc ductæ sunt in captivitatem, propterea et ego tradam te filiis Edom, quos Orientales interpre-

tati sumus. Nullique dubium est Madianitas et totam eremi vastitatem adjacere terræ Arabiæ, quia habent camelorum greges oviumque et caprarum multitudines, et his opibus viciant; quod et terræ Israel in Judicum libro accidisse narrat historia, quando venerant Madianæi, et depastæ sunt usque Gazan omnes regiones eorum. *Μεταπορεύσας* ergo per Madiannos Ismaelitas et Agarenos qui nunc Saraceni appellantur, assumantes sibi falso nomine Saræ, quo scilicet de ingenua et domina videantur esse generati, Scriptura significat, diciturque de rege Nabuchodonosor et omni ejus exercitu, quod veniat et capiat urbem Rabbath, quæ vel proprie hoc appellatur nomine vel ob magnitudinem: Rabbath enim maxima dicitur. Et ne dubitemus Nabuchodonosor subvertisse Arabiam, postquam capta est Jerusalem, supra Scriptura testatur: « Et tu, fili hominis, pone tibi duas vias Ammon et Jerusalem, et veniat gladius regis Babylonis. » Et iterum: « In capite viæ civitatis conjiciet viam, ponens, ut veniat gladius ad Rabbath filiorum Ammon, et ad Judam in Hierusalem munitissimam. » Et rursum: « Hæc dicit Dominus Deus ad filios Ammon, et ad opprobrium eorum. » Venient ergo filii Eden, et collocabunt caulas suas quasi pastores, figentque tentoria, ipsi vastabunt fruges tuas, et bibent lac et ubertatem terræ immixtis gregibus camelorum et omnium populorum, ita ut sint filii Ammon in cubile pecorum, et malorum necessitate intelligant quod ipse sit Dominus, qui et futura prædixit, et ut fierent imperavit. Nec hoc sufficit filiis Ammon, ut insultarent et dicerent, Euge, euge super templo et sanctuario Domini, quod pollutum erat diversarum introitu nationum, sed tanta fuit insultandi lascivia, ut cunctus simul populus manibus et pedibus concreparet, et ex toto cordis clamaret affectu, eo quod terra Israel esset desolata. Propterea non per angelos, neque per alia ministeria, sed ipse Dominus, extendens manum suam ad percutiendum, tradet eam in direptionem, nequaquam camelis et ovium gregibus, sed manifestius gentibus, ut de populorum numero penitus eradiceretur, et pereat et redigatur ad nihilum. Et postquam contrita fuerit, tunc intelligat quod ipse sit Dominus, qui cuncta dijudicet, et in omnes terras habeat potestatem. Possumus juxta tropologiam filios Ammon intelligere, qui de Loth in spelunca generati sunt semine, et generati in ebrietate et incestu, omnes hæreticos, de quibus dicit et apostolus Joannes: « Ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis. Si enim fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum (1 Joan. 11). » Isti de inclinatione orti sunt: hoc enim Loth in linguam nostram vertitur: « Quia omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum (Psal. xlii, 3). » Adversum hos ponitur sive obfirmatur facies prophetalis, ut eos sua austeritate conterat. Et dicit eis: Quia insultastis Ecclesie meæ tempore persecutionis, diversorumque vitio, quod pollutum esset sanctuarium meum,

A sive eorum vitio qui mihi serviebant, sive hostium crudelitate qui meos persequerantur: terram quoque Israel, sensus videntes Deum, esse desolatam virtutum choro; et quoniam filii domus Juda, id est Dominum confitentis, in qua est vera fides et recta confessio, ducti sunt in captivitatem, et servire Domino desierunt, idcirco, omnis insultans, traderis filiis Orientalibus qui de vero lumine sunt profecti, et traderis in hæreditatem, ut tu quoque discas Dominum confiteri. Et per translationem dicitur quod filii Orientis ponant super eos caulas suas, et figant tentoria, et bibant lac, et comedant fruges: et civitas quondam superbiæ fiat in habitaculum camelorum qui possint, deposito onere peccatorum, intrare per foramen acis. Et in cubile pecorum quæ reguntur a pastore hono, ut cum hoc fecerint misti et traditi Orientis pastoribus intelligant quod ipse sit Dominus. Rursumque exprobrat eis quare insultaverunt nimio cordis affectu ruinis populi Dei, et terram Israel putaverunt omnino desertam, pro quo mereantur manum ulciscens Dei: ut qui exceserant modum exultationis et gaudii super ruina domus Judæ, nequaquam tradantur filiis Orientis, sed sint in direptionem cunctarum gentium, et interficiantur de populis, et pereant, et conterantur, et nequaquam de stirpe Abraham, sed de cunctis nationibus esse credendi sint; et tunc malorum cognoscant magnitudine et contritione sua, et interfectione populi, quod ipse sit Dominus. Quod generaliter de Ecclesia intelleximus, super unoquoque sanctorum intelligi potest: ad quorum ruinam gaudent sæculi homines et adversariæ potestates, si multi temporis perdiderint pudicitiam, dum mali consolationem suorum scelerum putant, si plures habeant consortes criminum atque supplicii, et hoc nemo fecit, nisi fuerit filius Ammon, hoc est filius populi, qui in declinatione generatus est.

« Hæc dicit Dominus Deus. Pro eo quod dixerunt Moab et Seir, ecce sicut omnes gentes domus Juda. Idcirco ecce ego aperiam humerum Moab de civitatibus: de civitatibus, inquam, ejus inclytæ terræ Bethiesimoth et Beelmeon et Cariathaim, filiis Orientis cum filiis Ammon. Et dabo eam in hæreditatem, ut non sit memoria ultra filiorum Ammon in gentibus. Et in Moab faciam judicia, et scient quia ego Dominus. » (*Hieron.*) Ridiculam vero in hoc loco Hebræi narrant fabulam, postquam urbs aperta templumque reseratum est, filiique Ammon et Moab et Seir ingressi sunt templum videruntque Cherubim protegentia propitiatorium, dixerunt: Sicut cunctæ gentes colunt simulacra, ita et Juda habet suæ religionis idola. Et idcirco, inquit, iratus est Dominus, et eos tradidit captivitati. Nos autem hoc dicemus, quod et isti insultaverint domui Judæ, quando a Chaldæis capta esset, putantes sicut in cæteris gentibus non ibi esse auxilium Dei, etiam regnum Judæ et Jerusalem Dei præsidio destitutum patuisse Babylonis potestati. Idcirco non multo post tempore, sed in præsentiarum Dominus comminatur se hume-

rum, robur videlicet et fortitudinem Moab, de civitatibus ejus dissoluturum, sive aperturum, ut ad ipsos quoque Babylonius victor introeat, et civitates in Moab esse desistant, et in finibus ejus ac terminis urbes inclytæ destruantur, quarum ponit nomina Bethlesimoth. et Beelmeon, et Cariathaim, pro quibus nescio quid volentes, LXX interpretati sunt domum *Beth Isimuth*, cum hoc vocabulum viñam desertam significet. Beelmeon quoque usque hodie in Moab vicus sit maximus, quem illi verterunt *super fontem*, et Cariathaim *civitatem maritimam*; traditurque et ipsa cum filiis Ammon, filiis Orientis, Babylonis videlicet, juxta illum sensum quem contra filios Ammon interpretati sumus. Et dabo, inquit, Moab in hereditatem, ut quomodo filiorum Ammon non est memoria ultra in gentibus, sic et in Moab ultiones faciam atque judicia, ut cognoscant quod ego sim Dominus, qui Judam tradidi pro peccato, et in filios Ammon, et in Moab ultor existam. Usque hodie Moab qui interpretatur ex patre, et Seir, qui in pilosum vertitur et hirsutum, despicit et contemnit domum Juda, in qua vera confessio est. Et putat tam facile eam posse subverti, quam cæterarum subvertuntur urbium munimenta. Unde Dominus comminatur aperturum se, sive dissoluturum omnem fortitudinem Moabitarum, ut civitates habere desistant, et nequaquam in dialectica arte confidere, sed cuncti illius termini quos pro illusione fluctuum vocant promontoria, destruantur. Et inclytæ atque electæ terræ Bethlesimoth, quæ interpretatur domus solitudinis atque deserta, et Beelmeon, quæ et ipsa vertitur habens fontem, sive super fontem, et Cariathaim, quam Septuaginta civitatem maritimam transtulerunt, pereant, quamvis enim habeant robora pugnatorum, et inclyta pergant ad prælium arte pugnandi, et ex omni parte circumsepti muniti ne gradientur, tamen inclyta eorum terra non est domus habitationis, sed domus solitudinis. Quodque se putant habere fontem scientiæ, et urbem maritimam quæ cunctas sustinere possit sæculi tempestates, patientiam sibi et fortitudinem promittentes, tamen illuc revertentur, ut ipsi tradantur filiis Orientis veri in Christo luminis, sicut traditi sunt filii Ammon qui sibi in hæretica multitudine confidebant. Et consideremus profectum, atque in ipsa comminatione clementiam Dei, ut tradantur cum filiis Ammon filii Orientis in hereditatem, et nequaquam hæresis ulla nominetur in gentibus, sed factis in Moab iudiciis et ultionibus pro arrogantia rerum sine cognoscant Dominum esse qui cuncta dispenset. Ad approbandum autem quod Moab in præsentī loco super philosophorum intelligatur superbia, de quibus dicitur, Perdam sapientiam sapientium, et intelligentiam intelligentium reprobo: pauca de prophetis exempla replicanda sunt. Amos loquitur: « Hæc dicit Dominus super tribus impietatibus Moab, et super quatuor non aversabor eum, pro eo quod combussit ossa regis Idumææ; in cineres (*Amos*, 1). » Vere enim quidquid in sæculo dogmatum perversorum est,

A quidquid ad terronam scientiam pertinet, et putatur esse robustum hoc dialectica arte subvertitur, et instar incendii in cineres favillasque dissolvitur, ut probetur nibili quid putabatur esse fortissimum. Sed et Isaias superbiam arguit Moab, dicens: « Audivimus contumeliam Moab, contumeliosus est nimis: superbiam ejus abstuli (*Isa.* xvi). » Jeremias quoque contra omnes vaticinans nationes proprie loquitur ad Moab: « Quoniam confidebas in munitionibus tuis (*Jer.* xlviii). » Et post paululum: « habebis fiduciam in gloria tua. » Et iterum: « Quomodo dicitis fortes sumus? » Ac deinde: Juxta est dies Moab ut veniat, et malitia ejus velox nimis. » Et manifestius: « Dicitis quomodo contritus est baculus gloriosus, virga magnificentiæ. » Et iterum: « Contritus est corau Moab. » Hæc autem dicuntur ut sub nomine Moab, stulta sæculi in cælum se efflens superbia conteratur.

« Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod fecit Idumæa ultionem, ut se vindicaret de filiis Juda peccavitque delinquens, et vindictam expetivit de eis. Idcirco hæc dicit Dominus Deus: Extendam manum meam super Idumæam, et auferam de ea hominem et jumentum. Et faciam eam desertam ab austro. Et qui sunt in Dedan gladio cadent. Et dabo ultionem meam super Idumæam per manum populi mei Israel. Et faciam in Edom juxta iram meam et furorem meum, et scient indignationem meam, dicit Dominus Deus. » Supra duo proposuerunt, pro eo quod dixerunt Moab et Seir: et postea de Seir tacens, contra Moab tantum locutus est. Nunc reddit coeptum problema quid Seir, hoc est Idumæa, fecerit. Quod Esau, et Seir, et Edom, et Idumæa, et Duma, una gens appellentur, non ambiget qui scientiam habuerit Scripturarum. Et ut de cæteris prophetis taceam, Isaias, Jeremias, Amos, qui contra Idumæam, et Dumam, et Edom vaticinati sunt; Abdias propheta totam prophetiam contra hanc dirigit nationem, quem ut potuimus olim disseruimus. Arguitur igitur Seir, qui quia hispidus erat pilosi nomen accepit. Et Edom sanguinari-
 C rius, qui ob lenticulæ rufæ coctionem primogenita perdidit, et ab edulo sortitus vocabulum est. Esau quoque facta interpretantur. Et hoc sciendum, quod in Hebræo nunquam scribatur Idumæa, sed semper Edom, quem Idumæa expressit Græca translatio. Nequaquam ergo Idumæa ut Moab locutus est, sed fecit ultionem de filiis Juda, peccavitque, sive memoriam pristini doloris tenuit, ut ultionem de eis caperet, a quibus in utero supplantatus est, idcirco non per angelos, neque per alium quemlibet, sed ipse Dominus manum extendens super Idumæam, abstulit de ea hominem et jumentum, et civitates illius redexit in desertum, id est, Theman, quam nos in austrum vertimus. De qua et de alia urbe Dedan interfecti gladio cadent. Cumque illi se de Juda uli fuerint, ego dabo ultionem super Idumæos per manum, sive in manu populi mei Israel, ut ab his opprimantur, in quos exercere vindictam; qui facient in Edom

sive Idumæam juxta iram et furorem meum, ut A meam expleam indignationem. Et per manus populi mei Israel inimicam gentem mea ira decevat, et intelligant contra iniquam ultionem Idumææ meam justam fuisse vindictam, dicit Adonai Dominus. Secundum tropologiam hic mihi sensus videtur: Idumæa terrena appellatur, et carnea quæ consurgit contra spiritum, ut non faciamus ea quæ spiritus sunt, et animam in meditullio positam ad se retrahere festinat, vultque ultiones reddere quibus prius subdita fuerat filiis Juda, et recordatur doloris antiqui, quod non propriæ fuerit potestatis. Et ideo vindictam expetit de eis, qui recedentes a carne spiritum sequebantur. Propterea ipse Dominus filiorum Juda ultor existens, extendit manum super Idumæam, et auferit de ea hominem et jumentum. Quidquid vel rationis videtur habere, vel simplicis fidei, ut eam redigat in solitudinem, et de Theman quæ interpretatur deficiens, et Dedam, quæ et ipsa cognationem sonat, omnes gladio interficit. Quem posuit in manu populi sui Israel, et subvertatur Edom, et iram sentiat Domini ac furorem, et intelligat vindictam ejus ad hoc profecisse, ut serviat domui Judæ. Hoc est illud de quo et Apostolus disputat scribens: « Jacob dilexi, Esau autem odio habui (Rom. ix). » Migit autem Jacob, quia carneum atque terrenum supplantat et superat, et benedictiones illius meretur accipere. Primum enim juxta carnem, et postea juxta spiritum vivimus. Ante vitia, deinde virtutes quibus vitia subruuntur. Quia appositum cor hominis ad malitiam a pueritia, erroresque adolescentiæ ætas matura condemnat. Unde et David: « Delicta, inquit, juventutis et ignorantias meas ne memineris (Psal. xxiv). » Et tamen sciendum, quod Jacob primam accepit benedictionem, Esau secundam: et ad extremum dicitur de eo: « Servus eris fratris tui (Gen. xxvii), » et postquam spiritui caro subjecta fuerit, illique conjuncta, caro esse desistat, et Idumæa transeat in Judæam.

« Hæc dicit Dominus Deus: Pro eo quod fecerunt « Palæstini vindictam, et uli se sunt toto animo « interficientes et implentes inimicitias veteres. « Propterea hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego « extendam manum meam super Palæstinos, et in- « terficiam interfectores, et perdam reliquias mari- « timæ regionis, faciamque in eis ultiones magnas, « arguens in furore. Et scient quia ego Dominus, « cum dederò vindictam meam super eos. » Post filios Ammon Moab et Seir, qui ipsi sunt Idumæi, et per Loth et Esau populo Israel, et domui Judæ cognatione sociantur. Venit ad Philistiim, quos Septuaginta allophulose, id est, alienigenas transtulerunt, non generali nomine omnium gentium, quæ non sunt de genere Judæorum, sed speciali gentis suæ quæ nunc dicitur Palæstina mutata *phe* littera juxta Græcorum consuetudinem in *π*, sicut apud nos pro Hebraico *pascha* Græcum et Latinum *Pascha* celebratur. Philistiim interpretantur cadentes poculo, qui et ipsi de aureo Babylonis calice inebriati sunt.

Et saviant, et toto animo insultant inimicitarum contra Israel veterum recordantes, quibus a Dei populo divisi sunt. Cumque Dominus dicat: « Mihi vindictam, ego retribuam, dicit Dominus, » ipsi se ulciscuntur interficientes et implentes antiqua odia: propter quæ extentam super se manum Domini sentient, qui interficiet interfectores. Pro quo Septuaginta nescio quid volentes, « Cretenses » interpretati sunt, cum et Aquila et Symmachus et Theodotus ipsum verbum Hebraicum, *chorethim*, vel interfectores vel interfectionem verterint, non solum in præseenti loco, sed etiam in Sophonia, ubi contra Palæstinos ista dicuntur (Soph. ii): « Gaza direpta erit, et Ascalon, in perditionem, et Azotus et Accaron eradicabuntur. Væ habitatoribus funiculi maris, accolæ Cretarum. Verbum Domini super vos Chanaan terra alienigenarum. Et disperdam vos ex habitatione. Et erit Creta in pabulum pastorum, et cubili ovium. » Et hic enim cum Septuaginta *Cretam* verterint, ceteri translatores *χάρρον*, id est, interfectionem vel perditionem interpretati sunt, de quo in supradicto propheta, Deo præstante quod nobis visum est diximus. Unde et duarum legionum David, quarum una appellabatur Phelethi, et altera Cerethi, ultima ab eo quod interficerent, atque jugularent, *Chorethim*, hoc est interfectorum nomen accepit. Perditque Dominus omnes reliquias maritimæ regionis, quæ salsis tunditur fluctibus et vindictas non parvas, sed magnas faciet in furore, ut furor ejus finem habeat misericordiæ. Et postquam ultiones fecerit arguens cum furore, tunc cognoscant Palæstini quod ipse sit Dominus.

CAPUT XXVI.

Tyrus quia exultavit super contritiones Jerusalem, prædicatur destruenda per Nabuchodonosor.

« Et factum est in undecimo anno, prima mensis, « factus est sermo Domini ad me, dicens: Fili homi- « nis, pro eo quod dixit Tyrus de Jerusalem, euge, « contractæ sunt portæ populorum, conversa est ad « me: implebor: deserta est, propterea hæc dicit « Dominus Deus: Ecce ego super te, Tyre, et ascen- « dere faciam ad te gentes multas, sicut ascendit « mare fluctuans, et dissipabunt muros Tyri, et de- « struent turres ejus. Et radam pulverem ejus de « ea, et dabo eam in limpidissimam petram. Sicca- « tio sagenarum erit in medio maris, quia ego lo- « cutus sum, ait Dominus Deus, et erit in direptio- « nem gentibus. Filiae quoque ejus quæ sunt in agro, « gladio interficientur. Et scient quia ego Domi- « nus. » Consequenter prophetiæ ordo contextitur: Locutus erat contra filios Ammon et Moab et Seir, qui ipsi sunt Idumæi, et Philistiim qui sunt in litore, et in funiculo maris eundem limitem tenent. Post Palæstinos enim, succedit Phœnicis regio, cujus metropolis est civitas Tyrus, quæ appellatur Hebræo Syroque sermone *Sor*. Et quia etiam ipsa gavisus est, et insultavit ac dixit, « Contractæ sunt portæ populorum; » ego portum tutissimum habeo, illaque subversa ad me omnis multitudo conversa est.

quæ illius regebatur arbitrio. Et quia illa deserta est, idcirco ego implebor, sive quæ plena fuit ante, redigetur in solitudinem. Igitur ista dixisti, et ruinas Jerusalem quæ Dei iudicio propter peccata subversa est, insultasti. Propterea non per nuntios, nec per quoslibet alios, sed ego ipse ero adversum te, Tyre, et instar fluctuum maris ascendere faciam contra te Babylonios, cum plurimis nationibus, quarum oppugnatione muri tui, et turres destruentur, intantum ut usque ad solum concidant, et pulvis illius radatur, sive in partes varias ventiletur, et sic humiliabitur, ut petreæ nitidissimæ comparetur; tantaque erit in urbe quondam frequentissima solitudo, ut sagenæ piscatorum expandantur, et siccetur in medio ejus. Ego enim locutus sum Dominus, cujus verba irrita esse non possunt. Et tradam eam in direptionem gentibus. Filia quoque ejus, quæ sunt in agro, sive in campo, hoc est in Phœnicis littore, urbes et oppida, vici, atque castella, interficientur gladio. *Μετὰ ποταμὸς* qui filias appellavit, interfectionem ponit gladii, ut rerum sine cognoscant me esse Dominum, qui fieri ista præcepi. Potest juxta tropologiam, quæ Sor nomen Hebraicum vertitur in angustiam, omnis enim anima quæ perturbationibus occupata est, Sor appellari, quæ quando viderit pro suis vitiis atque peccatis Dei iudicio subverti Jerusalem, in qua fuit templum et pacis visio, exsultat et ad se putat urbis quondam inclytæ imperium transferendum. Quod et in contrariis dogmatibus accipitur, et in hominibus sæculi, quando viderint hominem sanctum per negligentiam esse prolapsum, gaudent et exsultant, quasi aliorum ruina, sua resurrectio sit. Propterea Dominus comminatur, quod ipse contra eos hujuscemodi homines dimicet, et ascendere faciat contra eos instar marinorum fluctuum plurimas nationes, quæ destruant in eis quidquid munitissimum et firmum videtur, et ita omnia eorum argumenta subvertat, ut in pulverem redigantur. Sagenas quoque et retia quibus prius deceptam multitudinem piscabantur, cessare faciat, et in desertæ urbis solo expandi atque sicari ut pro illis alii subeant piscatores, quos Dominus ad piscandum misit. Sed et filias ejus quæ prius quasi in thalamo servabantur, et pro mysticis secretioribusque doctrinis, nulli facile credebantur processuras protrahendasque in publicum, et ecclesiastico mucrone truncandas, ut tunc intelligant quod ipse sit Dominus, qui et Hierusalem pro peccatis parumper relinquit, et Tyri pro insultatione ejus et gaudio munimenta destruxit.

Quia hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonosor regem Babylonis ab aquilone, regem regum cum equis et curribus et equitibus, et cætu populoque magno, filias tuas quæ sunt in agro, gladio interficiet. Et circumdabit te munitionibus, et comportabit aggerem in gyro. Et levabit contra te clypeum, et lanceas et arietes et temperabit in muros tuos, et turres tuas destruet in armatura sua. Inundatione equorum ejus ope-

riet te pulvis eorum, a sonitu equitum, et rotarum et curruum movebuntur muri tui. Dum ingressus fuerit portas tuas quasi per introitus urbis dissipatæ, ungulis eorum conculeabit omnes plateas tuas, populum tuum gladio cadet, et statim turæ nobiles in terram corruent. Vastabunt opes tuas, diripient negotiationes, et muros tuos destruent, et domos tuas præclaras subvertent, et lapides tuos et ligna tua, et pulverem tuum in medio aquarum ponent. Et quiescere faciam multitudinem cantitorum tuorum, et sonitus cythararum tuarum non audietur amplius. Et dabo te in limpidiissimam petram, siccatio sagenarum eris, nec ædificaberis ultra, quia ego locutus sum, dicit Dominus Deus. Ergo quod dixerat ascendere faciam ad te gentes multas, sicut ascendit mare fluctuans. Et eris Tyrus in direptionem gentibus: tunc ponit manifestius quod Nabuchodonosor regem Babylonis adducat Dominus ab aquilone, regem regum, cum equis et curribus, et cum infinita exercitus multitudine, qui prius subditas Tyro in littore civitates et castella subvertat, et postea obsideri faciat Tyrum valletque eam exercitu, et aggere, et munitionibus clypeisque et arietibus impugnet muros et destruat, et tanta sit multitudo equitum ejus, ut pulvere equitatus et sonitu ululantis exercitus, rotarumque strepitu, et equorum hincitu, urbis fundamenta moveantur, et sic ingrediatur civitatem dissipatis muris, quasi de campo securus ingrederis, tantaque securitas sit vincens exercitus, ut plateas Tyri conculeent equorum ungule, et omnis populus in medio corruat civitatis, et statim quondam nobiles, sine universa substantia in terram corruat, nihilque pristinorum divitiarum in expugnata urbe servetur, sed cum muris domus quoque nobiles destruantur. Et tanta sit victorum sævitia, ut ligna et lapides qui residui incendio fuerint, in medium mare projiciantur. Et vel Nabuchodonosor vel ipse Dominus quiescere faciat universam urbis lætissimam, qua prius in canticis et psalteriis personabat. Et ad solum usque subversa sit siccatio sagenarum. Quod autem sequitur, nec ædificaberis ultra, videtur facere quæstionem quomodo non sit ædificata, quam hodie cernimus Phœnicis nobilissimam et pulcherrimam civitatem; ex quo quidam volunt in ultimo tempore hæc Tyrum esse passuram, quæ postea non sit ædificanda. Sed quomodo Nabuchodonosor personam servare poterunt, præsertim cum legamus in consequentibus Nabuchodonosor oppugnasse Tyrum, et laboris sui non accepisse mercedem, et propterea tradi ei Ægyptum, quia Dei sententiæ in Tyro oppugnatione servierit? Græcos et Phœnicum maximeque Nicolai Damasceni, et alias barbarorum aiunt se qui huc historiæ contradicunt legisse historias, et nihil super oppugnatione a Chaldeis invenisse Tyriæ civitatis; cum probare possimus multa dici in Scripturis facta, quæ in Græcis voluminibus non inveniuntur. Nec debere nos eorum auctoritati acquiescere, quorum perfidiam

et mendacia detestamur. Potest ergo quod dicitur, « nec ædificaberis ultra, » sic accipi, quod nequaquam ultra sit regina populorum, nec proprium habeat imperium, quomodo habuit sub Hiran et cæteris regibus, sed vel Chaldeis, vel Macedonibus, vel Ptolomæis, et ad postremum Romanis regibus servitura sit. Nulli autem ambiguum juxta anagogen Na'uchodonosor regem Babylonis qui venit ab aquilone, diabolium intelligi; qui cum sit ventus durissimus, et sinister nomine dexter vocatur, præsumens sibi nominis dignitatem. Et est rex regum omniumque regnorum quæ ostendit Domino, dixitque ad eum: « Hæc omnia mihi tradita sunt, quæ dabo tibi, si procidens adoraveris me (Math. iv). » Iste habet equos et currus, de quibus scriptum est: « Fallax equus in salutem (Psal. xxxii). » Et: « Dormierunt omnes qui ascenderunt equos (Psal. lxxv). » Et in alio loco: « Equum et ascensorem projecit in mare (Exod. xv). » Iste filius Tyri, animas in angustia et in quodam peccatorum carcere positas interficit in agro campoque latissimo, et circumdat Tyrum munitionibus suis, ut clausam teneat, et nullus ex ea Babylonii regis evadere possit imperium. Destruit muros turresque subvertit, et quicquid forte habuit in dogmatibus, inundatione equorum ejus, et sonitu equitum rotarumque et currum strepitu petromiscot, et ingreditur portas ejus nullo prohibente, et plateas civitatis: « Quia lata et spatiosa via est quæ ducit ad mortem (Math. vii); » equorum ejus calcabat ungula, universamque substantiam, sive status nobiles quibus sibi imagines fluxerant falsitatis, de quibus scriptum est: « Domine, in civitate tua imaginem eorum dissipabis (Psal. lxxii), » ad terram deficiet. Et destructis muris, domus quoque nobiles subvertentur, quas sibi paraverat, et in quibus exultabat: atque in tantam desolationem venit, ut et lapides ejus et ligna quibus ædificaverat muros et cæmента construxerat, proficiant in profundum: canticaque ejus et musica, quibus sibi in sapientia hujus sæculi confidebat; et omnes cithararum sonus non audietur amplius, et piscatio ejus cessabit, et erit humilis ita ut sit siccatio sagenarum, et ultra non ædificetur, quia ad Domini sententiam tradita Nabuchodonosor omnino subversa est, juxta quod et Apostolus dicit: « Quos tradidi Satanæ ut discant non blasphemare (I Tim. i). » Loca difficilia sunt, et prudens lector ac diligens debet ignoscere labori meo; aut si melius quid potuerit invenire, et ego in ejus transibo sententiam, dummodo noverit veniam, quam mihi tribuet, se ab alijs accepturum.

« Hæc dicit Dominus Deus Tyro: Nunquid non a sonitu ruinæ tuæ, et gemitu interfectorum tuorum, cum occisi fuerint in medio tui, commovebuntur insulæ? Et descendent de sedibus suis omnes principes maris, et auferent exuvias tuas, et vestimenta sua varia abjicient, et induentur stupore. In terra sedebunt, et attoniti super repentino casu tuo admirabuntur, et assumentes super te lamentum dicent tibi: Quomodo peristi quæ

« habitas in mari, urbs inclyta, quæ fuisti fortis in mari cum habitatoribus tuis, quos formidabant universi? Nunc stupebunt naves in die pavoris tui, et turbabuntur insulæ in mari eo quod nullus egrediat ex te. » Primum ipsa historiarum verba pandamus brevissima, metaphorice sensum dictorum aperientes. « Hæc dicit Adonai Dominus Tyro, quæ appellatur Sor. Nunquid in die ruinæ tuæ quando Nabuchodonosor oppugnante corrueris, et in gemitu vulneratorum sive interfectorum qui occisi fuerint in medio tui, non commovebuntur insulæ? et descendent omnes reges de sedibus sive solis suis, et principes maris qui diversis imperant insulis, et auferant diademata de capitibus suis, ornem regnandi gloriam deponentes, et vestes preciosissimas et incredibili varietate fulgentes abjicient a se, et stuporis magnitudine vertentur in amentiam, atque humilitate dejecti, sedebunt in terra: et cum te viderint corruisse, sibi similia formidabunt: nihilque putabunt in terræ bonis esse perpetuum. Sed e contrario assumant super te lamentum, et flebile canticum commemorabunt dicentes, quomodo peristi quæ habitabas in mari, urbs inclyta sive laudata? Tyrum enim fuisse insulam, et nullum habuisse de terra introitum, in Græcis Latinisque et barbaris historiis legimus, sed postea a Nabuchodonosor rege Chaldæorum, vel, ut nonnulli affirmant, ab Alexandro rege Macedonum jactos esse aggeres, et oppugnatione vineisque et arietibus locum præparatum, ac de insula factam esse peninsulam. Tu igitur, o Sor, id est, o Tyre, quæ quondam in cunctis fuisti fortissima insulis, sive in urbibus omnium voce laudata, cum habitatoribus tuis quos universi timebant, quomodo subito corruisti? Nunc stupebunt, sive pavebunt super te insulæ. » Et ut melius habetur in Hebræo, « Naves in die pavoris et ruinæ tuæ, et turbabuntur insulæ in mari. » Unde consequentius est supra naves legere, ac secundo ponantur insulæ, eo quod nullus egrediat ex te, sive, ut Septuaginta transulerunt, in die egressionis tuæ, quando fueris ducta captiva. Hæc interim quasi quedam historiarum jacta sint fundamenta: nunc spiritale nitentur culmen imponere. Finge aliquem diu servata pudicitia a vitiis floruisse virtutibus, et postea in aliquo gravi mortali que peccato esse collapsum; nonne ad sonitum ruinæ ejus, interfectarumque virtutum omnes insulæ movebuntur, hi videlicet qui salsis amarisque hujus sæculi undantur fluctibus? et descendent de throno superbiæ sæ omnes qui in sæculi hujus salsagine principes videbantur, et humilitate dejecti auferent diademata de capitibus suis, quæ videbantur bonis operibus possidere, et vestimenta varia diversitate virtutum abjicient, et induentur stupore, sive timoris magnitudine quodammodo videbuntur insani. Sedebuntque humi et stupentes super repentino casu ejus admirabuntur intantum, ut omnes assumant placentium et lamentationem super eum qui corruit et dicant: Quomodo peristi qui prius salvus eras!

quomodo corrulisti, qui tanto tempore steteras, qui in mari hujus sæculi inter omnes inclytos putabaris, qui eras cunctorum opinione robustus? et habitatores tui, hoc est cognationes fortissimæ adversum omnia ignita diaboli jacula resistentes, quæ prius crant formidini omnibus adversariis, versæ sunt in stuporem. Sed et naves, omnes videlicet sancti, qui hujus sæculi fluctibus transeunt, obstupescunt cum te viderint concidisse, in die pavoris et ruinæ tuæ. Et turbabuntur insulæ, ne et ipsæ similia sustineant. Aliorum enim ruinæ exempla justorum sunt, dum omnes infirmæ et imbecillæ state fluctuantique vestigio in isto sæculo commorantur. Et nunquam est nostra certa securaque victoria. Quando egredientur ex te qui prius steterant, vel in exitu tuo, in fine, et consummatione tua, non enim ex præteritis, sed ex præsentibus judicamur. Cavendumque est et semper timendum, ne veterem gloriam et solidam firmitatem unius horæ procella subvertat.

« Quia hæc dicit Dominus Deus, cum dederò te « urbem desolatam sicut civitates quæ non habitantur, et adduxero super te abyssum, et operuerint te aquæ multæ, et detrahero te cum his qui descendunt in lacum ad populum sempiternum, et collocavero te in terra novissima, sicut solitudo veteres cum his qui deducuntur in lacum « ut non habitent. Porro cum dederò gloriam in terra viventium, in nihilam redigam te, et non eris, et requisita non invenieris ultra in sempiternum, dicit Dominus Deus. » Cum superioribus jungæ quæ dicta sunt, quando te dederò, o Tyre, urbem in perpetuum desolatam, sicut civitates aliæ quæ omnino non habitantur, et adduxero super te abyssum, et operient te aquæ multæ, vel hostium infinitæ multitudines, vel certe qui ad insulam loquitur et ad urbem in insula constitutam *τροπικῶς* adversariorum frequentiam abyssi fluctibus comparat. « Et detrahero te cum his qui descendunt in lacum, sive in foveam, ad eos qui in inferno sunt, de quibus et in psalmis legimus : « Introibunt in inferiora terræ, tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt (Psal. LXII) ; » ad populum sempiternum « ubi est fletus oculorum et stridor dentium. » Et posuero te in terra novissima, in qua antiquus draco constitutus est. Et sicut veteres solitudines atque deserta, ubi nulla honorum recordatio, sed pœnæ erunt sempiternæ, neque te fecero suscitari in terra viventium, de qua scriptum est : « Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram (Matth. v). » Et in alio loco : « Placebo Domino in regione vivorum (Psal. cxiv), » tunc redigeris in nihili, sive peribis in æternum. Et ultra non eris, secundum illud quod in alio loco scriptum est : « Dimitte mihi ut refrigerer priusquam abeam, et amplius non ero (Psal. xxxviii). » Non quod esse desistat, qui in pœnis est sempiternis, sed quod qui Deo non vivit, in Scripturis sanctis dicatur non subsistere. Unde et Esther contra idola loquens, « ne tradas, inquit, sceptrum tuum his qui non sunt (Esther iv). » Utiq̄ue erant quibus ob-

erat ne tradatur, sed Deo non erant, qui virtutibus, et viventi Deo esse cessarant. Et hoc notandum quod queritur Tyrus ab eo qui venit querere, et salvum facere quod perierat. Et nonaginta novem ovibus in montibus derelictis, querit unam errorem ovem. Mulier quoque quæ unam drachnam perdidit, querit et invenit, et vicinas convocat ad lætitiæ societatem (Luc. xv). Sin autem requisita non invenitur Tyrus, non est querentis vitium, sed ejus qui boni pastoris fugerit manum. Et ultra, inquit, non eris in sempiternum, sive ut in Hebraico *loiam*, et in Græco *ἀιών* scribitur, unum sæculum significat juxta illud Isaïæ, qui post septuaginta annos dicit Tyrum restitutum in integrum statum. Aiuunt autem unum sæculum, id est, humanæ temporis ætatis septuaginta annorum numero supputari, Psalmista dicente : « Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta anni : sin autem in potentatibus octoginta anni, quidquid supra, labor et dolor est (Psal. LXXXIII). » Hic *μετασπάρωνος* breviter de Tyro diximus, quod et ad eos referri potest, qui in angustia hujus sæculi constituti, deducuntur ad inferos, et operiuntur abyssis, fluctibusque pœnarum, et trahuntur ad inferiora terræ, et his copulantur qui in veteri solitudine sunt, et deducuntur in lacum, sive in foveam sempiternam, ut ultra non habitentur a Spiritu sancto ; de quibus scriptum est : « Impius cum ceciderit in profundum, contemnit. » Nec de cætero erunt in terra viventium, sed peribunt et rediguntur ad nihilum, et Deo esse cessabunt : quibus testimoniiis abutuntur, qui dicunt impiorum et non peccatorum pœnas esse perpetuas qui quesiti a Deo non sunt inventi, et in æterno esse cessarunt, quia suo vitio perdiderunt cum qui dicit : « Ego sum vita (Joan. xi, xiv). »

CAPUT XXVII.

De fletu et ruina Tyri, quæ comparatur navi. Terrarum negotiationes describuntur.

« Et factum est verbum Domini ad me, dicens : Tu ergo, fili hominis, assume super Tyrum lamentum, et dices Tyro quæ habitat in introitu maris : « negotiationi populorum ad insulas multas : Hæc « dicit Dominus Deus, » etc. Si voluero totam prophetiam contra Tyrum, sive super lamentatione Tyri, uno sermone comprehendere, et longum faciam, et sensum lectoris obscurum, dum omnia simul non potest mente retinere, præcipue in quibus ab Hebraico in hoc loco Septuaginta editio discrepat, hoc est quod addiderint, quæve subtraxerint. Itaque nostra erimus interpretatione contenti, et sicubi dissonant ex latere copulabimus, perfectam omnium Deo sententiam relinquentes : et quid nobis videatur in singulis breviter admonebimus. Qui plangitur adhuc curæ est ei a quo plangitur : unde et Samuel flebat atque plangebat super Saul (I Reg. xv). Et apostolus Paulus (II Cor. xii) lamentatur, et luget super his qui fornicati sunt, et non egerunt penitentiam. Et Jeremias lamentationes super everensione Jerusalem quatuor scribit alphabetis. Habitat

ergo juxta litteram Tyrus sive Sor in introitu maris, vel quod prius insula fuit, vel quod porta tutissimo de alto venientes recipit naves. Et est negotiatio populorum ad insulas multas, sive de insulis multis. Quod quidem usque hodie perseverat, ut omnium in illa propemodam gentium exerceatur commercia. Coptam autem interpretationem sequentes quidquid de Tyro dicitur referamus ad angustias istius mundi, qui in maligno positus est, et variis perturbationibus quasi fluctibus coarctatur atque percussitur. De hujusmodi negotiatoribus et in psalmo mystico sermone narratur: « Qui descendunt mare in navibus, facientes operationes in aquis multis, ipsi viderunt opera Domini, et mirabilia ejus in profundo (Psal. cvi). »

« O Tyre, tu dixisti: Perfecti decoris ego sum, et in corde maris sita. » Primum crimen est Tyri si quid videtur habere boni, non Dei putare, sed summi, et omnem pulchritudinem, quæ illi de diversis venit regionibus, propria æstimare diligentia atque virtutis. Dixit enim, « Perfecti decoris ego sum, » sive ego mihi circumdediti decorem, cum sit in corde hoc est in medio maris sita, et quasi insula moveatur et fluctuet, et undarum illusionibus confringatur. Quod autem cor maris medium significet, et ille propheticus sermo demonstrat: « Propterea non timebitis cum turbata fuerit terra, et translati montes in cor maris: sonuerunt et turbatae sunt aquæ eorum (Psal. xlv). » Sed et Dominus noster in corde terræ, hoc est in medio, et ad inferos dicitur descendisse. Vera autem et perfecta pulchritudo in nullo hominum nisi in Christi corpore, quod interpretatur Ecclesia, et multarum sanctorum virtutibus congregatur. Unde et ipse loquitur ad sponsam: « Tota pulchra es, proxima mea, et macula non est in te (Cant. iv). »

« Finitimi tui qui te ædificaverunt impleverunt decorem tuum. Abietibus de Sanir extruxerunt te cum omnibus tabulatis maris. Cedrum de Libano tulerunt ut facerent tibi malum. » O igitur, Tyre, quæ dixisti per superbiam, « Perfecti decoris ego sum, sive ego decorem mihi circumdediti, cum sis sita in medio mari, audi quanta tibi Dei largitate collata sint. Finitimi et contermini tui, qui non de longinquis sed de vicinis sunt regionibus, ipsi impleverunt decorem tuum; et tu putas tuum esse quod alienum est? Et loquitur quasi ad navem *τραπεζῆς*, urbis significans pulchritudinem, et rerum omnium abundantiam, ut postquam universam illius suppellectilem descriperit, malum, antennas, remos, vela, proram, carinam, funes, opertoria, pelles, et cætera, quibus navium optime instructarum usus indiget, tunc tempestatem illi, et ventum austrum quo fluctus maximi commovebuntur, venire denuntiet, et eam subjacere naufragio; per quæ significat urbis Tyriz eversionem a rege Nabuchodonosor, sive, ut multi putant, ab Alexandro rege Macedonum, qui sex mensibus ipsam urbem obsidisse et cepisse narratur postquam Darium vicit in Lycia. Juxta mysti-

cos intellectus abietibus sive cedris de Sanir, navis Tyriz tabulata cæduntur, quibus textitur atque conpingitur, et cedro sive cyparisso de Libano malus ejus; abietibus propter levitatem juncturasque tabularum mollius invicem se tenentium atque mordeuntium, sive cedris, quod lignum imputribile est. De Sanir autem dicitur quod interpretatur via lucernæ, aut, ut nos verius arbitramur, Deus vigiliarum, eo quod omnis navis prosperitas et illustratio venerit ex vero lumine. Sanir autem mons juxta litteram ipse est qui et Hermon, quem alii vocant Sanior: lege historiam. Libanus interpretatur candor sive dealbatio, quod et ipsam ad gratiam pertinet aliunde venientem.

« Quercus de Basan dolaverunt in remos tuos, et transtra tua fecerunt tibi ex ebone Indico, et prætoriola de insulis Italianis. » Quanta pulchritudo navis et suppellectilis ejus, ut remos haberet cedricos, non undelibet, sed de Basan, et transtra eburnea et prætoriola sive collaria in quibus merces preciosissimæ reponuntur, de insulis Chettium, quod nos in Italianam vertimus, ex ea regione quæ Græciæ propinquior est, omnes occidentalium insularum partes intelligentes. Dicamus ergo juxta *ενορχηστῆς* remos fieri navis Tyriz de Basan, de qua et in psalmis scribitur: « Dixit Dominus, de Basan convertam, convertam de profundo maris (Psal. lxxvii). » Et ignominiam peccatorum convertit Dominus, et convertit in remos, ut cum apostolis navigantes possint ad terram et ad littora pervenire. Et sunt transtra de ebone, cum mortificaverint corpora sua, vel usum dentium ad laudes Dei contulerint. Et prætoriola sive cellaria de insulis Chettium, quæ juxta Hebraicis sermonis etymologiam vertitur in percussam, ut plagis diaboli non tam interfecta sit quam probata. Possumus ex ebone et sylvestres demos dicere de insulis Chettium, quas hæretici non in domo Dei, sed in navi Tyria fabricare conantur: et ipsi habentes ebur suum sermonis, et lingua ædificantes templa Dei templo contraria, et domos sylvestres, habitacula bestiarum, cum Scriptura dicat in domo Dei nemora et sylvas et lucos non esse plantandos.

« Byssus varia de Ægypto texta est tibi in velum ut poneretur in malo, hyacinthus et purpura de insulis elisa facta sunt operimentum tuum. » Quia dixerat Tyrus: « Perfecti decoris ego sum, » vel circumdediti mihi ipsa pulchritudinem, » arguitur quid a singulis acceperit regionibus, secundum illud Scripturæ: « Quid habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? (I Cor. iv.) » Describitur ergo quid unaquæque mittat provincia, secundum illud Virgilianum:

India mittit ebur, molles sua thura Sabæi:
At Calybes dari ferrum, virusque Pœoni
Castores, etc.

Byssus in Ægypto quam maxime nascitur, ex qua contextum est Tyriz navis velum, quod suspenditur malo, et operimentum illius, quod in solis ca-

lore atque tranquillo nautis atque vectoribus præbet umbraculum : de hyacintho et purpura fit, quæ sunt de insulis, Elisa loni maris sic appellans insulas; porro juxta LXX de bysso in stratum et requiem Tyriæ navis velamenta textuntur, ut his operata gloriosior sit, et circumdata amictum habeat pulchritudinem : byssum autem referri ad terram, quia ex terra oritur, et hyacinthum ad aerem, purpuram ad mare ex quo conficitur, addito coccino bis tincto, quibus pontificis vestimenta texuntur, sæpe admonuimus quod quatuor elementa significant, terram, ignem, aerem, et aquas, ex quibus constant omnia, quæ sibi assumpsit Tyrus, ut Dei creatoris non utatur cum gratia, sed dicat, « Perfecti decoris ego sum, » vel decorem mihi ipsa circumdedit.

« Habitatores Sidonis et Aradii fuerunt remiges tui. Sapientes tui, Tyre, facti sunt gubernatores tui. Senes Giblii et prudentes ejus præbuerunt nautas, ad ministerium variæ suppellectilis tuæ. Omnes naves maris et nautæ earum fuerunt in populo negotiationis tuæ. » Dixerat supra : « Finitimi tui qui te edificaverunt impleverunt decorem tuum, » antequam veniant ad eos qui longe habitant, proximarum provinciarum describit auxilia. Habitatores, inquit, tui, sive principes Sidonis et Aradii, quæ vicina est insula, remiges tui; sapientes tui, o Tyre, facti sunt gubernatores tui. Ad sapientes enim proprie pertinet gubernatio, Scriptura dicente : « Quibus non est gubernatio, cadunt quasi folia. » Senes sive seniores Giblii et prudentes ejus præbuerunt nautas ad ministerium, sive confortaverunt consilium Tyri, et variam suppellectilem præbuerunt. Omnesque maris naves et nautæ earum fuerunt in populo negotiationis Tyriæ, sive in occidente occidentis. Hoc iterum secutum litteram. Cæterum juxta mysticos intellectus, quia Sidonii interpretantur venatores, et Aradii deponentes, dicimus Tyrum gloriosam et superbissimam civitatem, quæ vento flante postea conterenda est, habere cives sive principes venatores, de quibus scriptum est : « Anima nostra quasi passer erepta est de laqueo venantium (Psal. cxxiii). » Ubi enim nos legimus venantium, in Hebræo scriptum est Sidoniorum : Isti venantur incautas animas, in sublimibus constitutas, ad terrena deducunt, et efficiuntur remiges ut ducant eas ad naufragia. Sapientes autem Tyri, qui in malam partem accipiuntur, per quam sapientiores sunt filii tenebrarum filiis lucis, ipsi gubernant Tyrum naufragio præparatam. Seniores Giblii et prudentes ejus præbuerunt nautas Tyro ad ministerium, sive confortaverunt consilium ejus. Sacra narrat historia seniores plurimos fuisse a Domino reprobatos, et juniores electos in typum Synagogæ et Ecclesiæ. Senior Cain abicitur, et Abel junior eligitur. Ismael filius Abraham, alienus a patre est, et Isaac junior hæreditatem accepit; filiorum quoque Isaac senior Esau venator est, et vagatur in saltibus : junior Jacob simpliciter domum habitat. Unde scriptum est et in Malachia : « Jacob dilexi, Esau autem odio habui (Malach. 1). »

A Et certe juxta Apostolum (Rom. ix) nihil in matris utero constituti boni vel mali fecerant, nec habebant meritum nec offensam, ut alter eligeretur, et alter abjiceretur, nisi quod in typo, ut diximus, Synagogæ et Ecclesiæ, senior repellitur, et assumitur junior. Omnes, inquit, naves maris et nautæ earum fuerunt in populo negotiationis Tyriæ, sive in occidente occidentis, quomodo dicitur Canticum canticorum, et sæcula sæculorum, et opera operum, ut canticum majus aliis canticis sit, et sæculum prolixius aliis sæculis, opusque cæteris operibus utilius : sic appellatur occidens occidentis, ut magnitudinem occidentalis partium significet. Et pelchræ naves maris et nautæ earum et remiges, qui in Tyriæ navis auxilia sunt, non pergunt ad orientem, nec ad ortum luminis, ubi sol justitiæ nascitur, sed ad occidentem occidentis, ubi lumen occumbit, et inde tenebrarum exordium est.

« Persæ et Lydii, et Libyes erant in exercitu tuo, viri bellatores tui, clypeum et galeam suspendunt in te pro ornatu tuo. » Persas fuisse fortissimos, quorum rex Cyrus Isaicæ vaticinio prædicatus, subversus Astiage rege Medorum, Babylonem cepit, et sacra et sæcularis narrat historia. Lydos quoque illo tempore inter gentes robustissimas reputatos, quorum rex Cræsus ab eodem Cyro captus est, Xenophon scribit plenissime, et Libyas cum Trogodytis, et Æthiopibus venisse contra Jerusalem in Paralipomenon volumine legimus. Qui quia illis temporibus florentissimi erant et famosi ad prælia paguatores, Tyriæ urbis defensores esse memorantur, et ad terrendos hostes scuta et galeas in murorum propugnaculis suspendisse. Spiritalis autem intelligentia illud sonat, quod Persæ, qui interpretantur tentantes sive tentati, et Lydii, quos generatos intelligimus, et Libyes, qui Hebraico sermone appellantur phut, et vertuntur in os ab ore non ab osse, frustra Tyrum nitantur defendere, dum tentatione superentur et generationi ac libidini serviant, casaque tantum verba multiplicent, non habentes galeam salutis, nec scutum fidei, sed gloriam tantum strepitumque sermonum prætendant ad ornatum illius.

« Filii Aradii cum exercitu suo erant super muros tuos in circuitu. Sed et Pigmæi, qui erant in turribus tuis, pharetras suas suspenderunt in muris tuis per gyrum, ipsi compleverunt pulchritudinem tuam. » (H.) Verbum *gamadim*, Aquilæ prima editio *Pigmæos*, Symmachus *Medos*, Septuaginta *custodes*, Theodotio *gomadim*, ipsum Hebraicum interpretati sunt, Aradum insulam, quæ tota sit civitas et contra se positum oppidum Antaradum habeat, vicinæque sit Tyro et prætendat in Phœnicis littore continentis terræ, usque hodie cernimus. Hi sunt in exercitu urbis Tyriæ custodesque turrium ejus, et suspenderunt pharetras suas per gyrum, complectentque pulchritudinem ejus, ut sagittarios esse doceant, sive pygmæi sunt, hoc est bellatores, et ad bella promptissimi. Sin autem Aradii deponentes so-

nant, omnis qui præterdit falsi nominis scientiam, et habet in pharetra pectoris sui ignita diaboli jacula, quibus deceptorum corda vulnerat, atque succendat, Aradius appellandus est. Cupit enim deponere eos qui nituntur ad alta concendere, et complet pulchritudinem Tyri, de qua et in Proverbiis scriptum est : « Non te decipiat pulchritudinis desiderium, ne capiaris oculis tuis. » Et iterum : « Sicut inauris in naribus porcae, sic mulieri male moratae pulchritudo. »

« Carthaginienses negotiatores tui a multitudine cunctarum divitiarum, argento, ferro, stanno plumboque repleverunt mundinas tuas. » Non solum in presenti loco, sed et in Isaia scriptum est : « Ululate, naves Carthaginis (Isa. xxii). » Cæteri interpretes verbum hebraicum transtulerunt *Tharsis*, quam celeriter esse Tyriorum nulli dubium est. Ipsi de Occidentis partibus argento, ferro, stagno et plumbo Tyri mundinas compleverunt : Tharsis in lingua nostra sonat *exploratio gaudii*. Exploratores autem hic non in bonam partem debemus intelligere, quales Moyses miserat ad explorandam terram repromissionis, sed in contrariam, quales et Apostolus vitare se dicit, « propter subintroductos falsos fratres, qui intraverunt explorare libertatem nostram, quam habemus in Christo (Gal. ii). » Et de quibus Joseph loquitur : « Exploratores estis, considerare vestigia regionis venistis (Gen. xlii). » Fratresque ejus intelligentes crimina esse non modicum, aliena per insidias explorare, responderunt : « Non sunt exploratores servi tui. » Isti ergo mundinas Tyri non auro, nec lapide pretioso, sed argento, ferro, stagno, plumboque multiplicent, habentes eloqui venustatem et arma ad expugnandum, et in stagno eloqui similitudinem, quod mentitur argentum, et in plumbo impietatem gravissimam, juxta Zachariam (Zach. v) in quo mulier sedit super talentum plumbi, et Ægyptii demersi sunt in profundum sicut plumbum. Longe singulorum disputatio metallorum, sed brevitati studentium est.

« Græcia, Thubal et Mosoch ipsi institores tui, et mancipia et vasa ænea adduxerunt populo tuo, de domo Thogorma equos et equites et mulos adduxerunt ad forum tuum. » Jones, inquit, qui Hebraice appellantur Javan et Thubal, id est, Iberi orientales, vel de Occidentis partibus Hispani, qui ab Ibero flumine hoc vocabulo nuncupantur. Et Mosoch quos Cappadocas intelligimus, quorum metropolis, quæ postea ab Augusto Cæsare, Cæsarea appellata est, usque hodie lingua ipsorum Mazaca dicitur : isti pretiosum Tyri fecere commercium, ut mancipia, et ænea vasa ex Corintho adducerent Tyrum, et de domo Thogorma, id est, de Phrygia equos et equites et mulos, quorum quondam illa provincia maximam habuit copiam. Aiunt Hebræi Græciam, id est, Javan interpretari, Est et non est, quod proprie refertur ad sapientiam secularem, in qua si reite aliquid reperiunt, est appellatur : si in contrariam partem, non est. Multa enim naturæ bona et ipsi disserunt de officiis, de continentia, de opibus

contemnendis, quod proprie Stoici sibi vindicant, et videntur animas hominum, quos deciperent lucrifacere, habentque vasa ænea quibus mentiuntur auri similitudinem, quæ ingerunt populo Tyri, ut eos falsæ doctrinæ opinione supplantent ; de domo quoque Thogorma, quod interpretatur peregrinus et advena, ad forum et mundinas ejus equi adducuntur et equites et muli, de quibus scriptum est : « Fallax equus ad salutem (Psal. xxxii). » Et in alio loco : « Dormitaverunt omnes, qui ascenderunt equos (Psal. lxxxv). » Et in alio psalmo : « Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus (Psal. xxxi). » Quamobrem et Boech accusator, et interfecto sacerdotum prefectus multorum fuit, et hos esse de domo advenæ atque peregrini, qui non comedunt carnes agni, de quibus scriptum est : « Advena et mercenarius non comedet ex eo ; » ut omnes mundinæ Tyri his compleantur.

« Filii Dedan negotiatores tui. » Pro quo nescio quid volentes Septuaginta (filios Rhodiorum) interpretati sunt, nisi forte primæ litteræ falsi similitudine ut pro Dedan legerent Radan, quæ et ipsa Cycladum maxima est, et in Ionio mari, quondam urbs potentissima, navalique certamine gloriosa, et propter tutissimam portum mercatorum omnium receptaculum. Et quia Rhodii in linguam nostram vertuntur videntes judicium, de his nunc tropologice dicitur, qui cernunt judicii veritatem, et ipsi non faciunt, dicente Apostolo (Rom. ii) : « Propter quod inexcusabilis es, o homo omnis, qui judicas. In quo enim judicas alium, te ipsum condemnas : eadem enim facis quæ judicas. » Sed melius est Dedan alterius loci nomen accipere, ut et in Hebraico apud ceteros interpretes habetur.

« Insulæ multæ negotiatio manus tuæ. Dentas eburneos et hebeninos commutaverunt in pretio tuo. Syrus negotiator tuus propter multitudinem operum tuorum guttam, purpuram, et scutulam et byssum et sericum et Chodchod proposuerunt in mercatu tuo. » Usque hodie autem permanet in Syris ingenitus negotiationis ardor, qui per totum mundum lucri cupiditate discurrunt, et tantam mercandi habent vesaniam, ut occupato nunc orbe Romano inter gladios et inferorum nece querant divitias et paupertatem periculis fugiant. Istiusmodi homines negotiatores Tyri sunt, qui polymita, purpuram et scutulam mercantur. Byssum quoque et sericum et Chodchod proponunt in mercatu ejus, pro purpura, quam omnes interpretati sunt stactea, id est, guttam, LXX transtulerunt : Chodchod autem quid significet, usque in præsentiarum inveniri non potui. Aiunt Hebræi omnes pretiosissimas merces hoc nomine significari, vel speciem quandam esse pretiosarum mercium, quam Romanus sermo non resonet : vel communis vocabuli scrutata venditium. De multis autem insulis ut transeamus ad *Ανεργυριον*, quas salsis et amaris hujus sæculi tunduntur fluctibus deserunt negotiatores Dedan dentas eburneos, candorem eloquentiæ pollicentes, de quibus

scriptum est : « A domibus eburneis, ex quibus delectaverunt te filiae regum in honore tuo (*Psal.* XLIV). » Sed non sunt candidi, nec imitantur sponsam de qua dicitur : « Quæ est ista quæ ascendit dealbata, innitens super fratrem suum (*Cant.* viii)? » Yerum ebeini nigri coloris, qui non possunt suam mutare nigritudinem, Jeremia dicente : « Si mutabit Æthiops pellem suam et pardus varietatem suam (*Jer.* xlii). » Syrus quoque, id est, aram, qui interpretatur excelsus et tumet superbia, negotiator Tyri est, et in multitudine operum Tyriorum defert falsi nominis scientiam, multas varietates et stacten odoris optimi repromittens, et purpuram regiae dignitatis, et scutulata ex arte dialectica, et byssum pro quo Septuaginta tharsis interpretati sunt, terræ operibus dectus : et sericum, pro quo in Hebræo scriptum est ramoth, quod interpretatur visio mortis : omnia enim opera terrena ad interitum properant. Et Chodchod quiddam illud est, quod intelligitur, proponens in nudinis Tyri, Dadan autem ex his mercibus, quæ negotiatoribus ejus insulisque dicuntur adferri, vel Indiæ regio intelligenda est, vel Idumæorum ac vastæ solitudinis, ut nonnulli æstimant, sonatque cognationem, ut similitudinem divinatorum dogmatum in hæreticis cognoscamus.

« Juda et terra Israel ipsi institores tui in frumento primo, balsamum et mel et oleum et resinam proposuerunt in nudinis tuis. » Dicitur autem quibus terra Judæa, quæ nunc appellatur Palestina, abundet copiis frumento balsamo melle et oleo et resina, quæ a Juda et Israel ad Tyri nudinas deferuntur. Cumque manifesta sit littera, juxta spiritalem sensum dicemus non debere terram confessionis et sensum cernentis Deum, qui refertur ad ecclesiam deferre Tyro primum Iriticum, quod cadens in terram multiplicatur, et accipitur pro verbo Dei. « Non enim in pane solo vivit homo, sed in omni sermone Dei (*Matth.* iv). » Dein balsamum quod nascitur in vineis Engaddi, sive unguentum de quo scriptum est : « Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam Aaron (*Psal.* cxxxii). » Et mel super quo loquitur et Salomon : « Mel invenisti, comede quantum satis est. Si enim plus comederis, evomes illud, » dum saturitate nimia mel vertitur in absinthium. Oleum quoque, de quo in tabernaculo Dei lucerna accenditur, ne aptetur illud nobis propheticum : « Oleum in Ægypto venundabas (*Os.* xii). » Quod si in Ægypto et in Tyro fuerit, vertetur in contrarium, et dicitur de eo : « Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. » Sed et resina levis est, apta corporibus, et pro medicina accipitur. Unde et in Jeremia scriptum est : « Nunquid resina non est in Galaad aut medicus non est ibi : quare non ascendit curatio filiae populi mei (*Jer.* viii). » Hanc resinam habebat et Jacob (*Gen.* xliii) quam mittebat filio Joseph cum melle et terebintho, nucibus, thymiamate et stacte. Israheliticæ quoque qui emerunt Joseph de terra Israel (*Gen.* xxxvii), hæc in Ægyptum deportabant, thymiamata et resi-

PATROL. CX.

nam de Galaad et stacten. Et ut manifestius scire possimus, quid sit frumentum, balsamum, mel, et oleum, res namque ad mercatum ferri Tyri, audiamus Domini verba dicentis : « Nolite dare sanctum canilus, neque margaritas vestras mittatis ante porcos (*Matth.* vii). » Mulieri quoque chananæ quæ pro filia precabatur dicens : « Filia mea male vexatur a dæmonio (*Matth.* xv). » Respondit Dominus : « Non oportet tollere panem filiorum et dare eum canibus. Sed quia exierat de finibus Tyri et Sidonis, et propinquabat terræ Israel idcirco quod rogaverat consecuta est.

« Damascenus negotiator tuus in multitudine operum tuorum in copia diversarum opum, in vino pingui, in lanis coloris optimi. » Significat autem quod inter cæteras negotiationes Tyri ad nudinas ejus de Damasco deferretur vinum pinguisimum, et lana præcipue quod usque hodie cernimus. Sin autem Damascus interpretatur sanguinem hibens, et Hebræorum vera traditio est, campum in quo interfectus est Abel, a parricida Cain fuisse in Damasco, unde et locus hoc insignitus vocabulo sit. Juste et Paulus (*Act.* ix) post interfectionem Stephani primi in Christo martyris, perrexit in Damascum, ut credentes in Christo vincitos duceret in Hierusalem, Deique misericordia qui fecit videntem et cæcum, oculos carnis amisit, ut mentis acciperet, cecideruntque squamæ draconis ex oculis ejus quibus lumen perdidit veritatis, ut iret ad vicum qui appellatur Rectus, et inveniret Ananiam, qui in lingua nostra interpretatur obediens. De hac igitur cui dictum est : « Maledicta terra, quæ aperuit os suum, et hausit sanguinem fratris tui (*Gen.* iv), » Tyri nudinæ congregantur, et vinum pingue, et lanæ splendentes, sive « vinum de Chellon » quod interpretatur lacteus. LXX pro « lanis coloris optimi, » Janæ de Mileto, » sive Soor senserunt. Miletum in Hebræo non habetur, sed quia inde lanæ præcipue deferuntur, pro Soor Miletum interpretati sunt: Ex quo perspicuum quod Tyrus lacte vescatur infantia, et vestimenta non habeat propria, sed aliunde et ex variis congesta provinciis. Illud autem quod Damascus interpretatur sanguis cilicii, et sanguis osculi, præsentem non convenit loco, frequenter enim Hebræa nomina pro diversitate accentuum et mutatione litterarum, vocaliumque vel maxime quæ apud illos habent proprietates suas varie interpretantur.

« Dan, et Græcia, et Mozel, nudinis tuis posuerunt ferrum fabricatum : stacte et calamus in negotiatione tua. » LXX, « Dan, et Javan, et Mozel, in nudinis tuis, » quæ in editione eorum de Theodotione addita sunt. « Ferrum factum opere et rota in commixtione tua est. » Ex nomine patriarchæ Dan et tribus et locus in quo habitavit tribus, nomen accepit, ubi hodie Paneas, quæ quondam Cæsarea Philippi vocabatur. Unde et Jordanis fluvius sortitus est vocabulum *Jor*, rivus videlicet *Dan* qui fluit de Libano. Javan autem Græciam sonat, quæ interpretatur, ut diximus, Est et non est ; pro Mozel autem

Symmachus transtulit *deferens*, ut sit sensus: Dan et Græcia detulerunt in nudinis tuis ferrum fabrefactum, etc. Aquila vero pro Mozel posuit de Uzal, de quibus credendum est regionibus, ferrum, et stacten et calamum, ad Tyri nudinas deportata. Dicamusque quod Græcia, id est, Javan, ferrum habeat fabrefactum, et ad bella promptissimum, dialecticaque arte constructum jactans se cuncta judicio et ratione proferre, vocalemque sonum qui interpretatur in calamo et stacten odoris optimi repromittat. Sive ferrum fabrefactum et rotam, quæ verborum compositione volvatur, et cursum habeat orationis.

« Dedan institores tui in tapetibus ad sedendum. » Septuaginta: « Dean negotiatores tui, cum jumentis electis ad currus. » Multum Hebraicum et LXX in presenti loco discrepant, præter nomen regionis quod vicinum est Dedan et Dadan infinita quippe distantia in tapetibus ad sedendum, et jumentis electis ad currus. Nec dubium quin quadrigæ currus et equi in malam partem accipiantur, si terreni sint, alioquin de cœlestibus, et Elias curru rapitur appellaturque ab Eliseo: pater mi, pater mi, auriga et currus Israel (*IV Reg. 11; IV Reg. 6*), et Giezi aperiuntur oculi, ut currus in monte et equos videat sine ascensoribus, sessioni Domini præparatos. In tapetibus autem sermonum pulchritudo monstratur in quibus vehuntur et requiescunt institores Dedan sessione composita venientes ad nudinas Tyri.

« Arabia et universi principes Cedar ipsi negotiatores manus tuæ, cum agnis et arietibus venerunt ad te. » Pro « agnis, arietibus et hædis » Septuaginta « camelos, et arietes, et agnos » interpretati sunt. Arabia autem et principes Cedar quæ hodie Saracenorum regio est, sicut in Jeremiæ sermone, qui adversum Cedar scribitur, plenissime demonstratum est, abundant his animantibus agnis videlicet, et arietibus et hædis et Tyri nudinas hac illatione multiplicant. Sed et camelorum fertilissima regio est ob pascuorum eremi latitudinem aerisque temperiem, quibus hoc animal delectatur. Arabia autem interpretatur *vespera* et Cedar *tenebræ*. De qua et in Psalmis dicitur: « Habitatavi cum habitantibus Cedar (*Psal. cxix*); » quæ regiones deferunt Tyro camelos gravissimis peccatorum oneribus prægravatos, sive agnos et arietes, et hædos quos immolant in altaribus suis, quæ de iniquo rebelli corde simularunt. Sed et in hoc eodem propheta in visione pastorum arietes aquas purissimas conturbantes et impingentes lateribus oves et cornibus dimicantes, legimus hædos quoque qui ad sinistram stare consueverunt, et agnos, qui mentiuntur agnum, de quo scriptum est: « Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi (*Joan. 1*). » In bonam partem camelos scribit Isaias, de Madian, quod interpretatur Domini judicium, venire Hierusalem, et Ephra, et arietes de Nabajoth et Saba deferentes aurum et thus, quorum duo ultima etiam a Magis offeruntur Domino. Istique cameli deposito onere peccatorum possunt intrare arctam et angustam viam quæ ducit ad vitam.

« Venditores Saba et Rema ipsi venditores tui, cum universis primis aromatibus, et lapide pretiosissimo et auro, quod proposuerunt in mercatu tuo. » In Psalmis ubi scriptum est: « Reges Arabum et Saba munera offerent tibi (*Psal. lxxi*), » in Hebræo habet: « Reges Saba et Saba munera offerent tibi. » Quorum unum Saba per *sin* litteram scribitur, alterum per *samech*, quæ nostræ litteræ similis est. Quia igitur Saba interpretatur conversio, hoc dicendum est, quod in præsentis loco non conversionem significet, sed aversionem, de qua Tyro munera deferuntur, cum universis aromatibus et odoribus optimis et lapide pretioso et auro, quæ omnia in Tyri nudinis proponuntur. Et ipsi enim mentiuntur odorem optimum lapidemque pretiosum, quo exstruere perversitatis suæ nituntur ecclesias, et aurum quod pollicetur in sensu, omniaque perversa sunt: nihil enim gratuito accipiunt, nec gratis tribuunt, sed universa mercantur, cum reges Arabum et Saba gratis Christo munera offerant: hi sunt qui omnia turpis lucri causa faciunt, et ab eo hæc munera susceperunt, qui dicit in Evangelio (*Matth. 17*): « Hæc omnia tradita sunt mihi, quæ si cecideris dabo tibi. » Rema, sive juxta LXX Rhexma, in nullo alio Scripturarum loco invenire potui, nec quæ regio sit, quidve significet, nisi quod manifestum est, et ex eo quod jungitur, Saba vicinam huic provinciæ esse regionem.

« Aran, et Channe, et Eden, negotiatores tui. » Saba, Assur et Chelmad venditores tui, ipsi negotiatores tui multifariam involucris hyacinthi, et polymitorum, gazarumque pretiosarum, quæ ob volutæ et astrictæ erant funibus. » Aran, sive, ut LXX dixerit, *Charran*, in lingua nostra sonat *foramina*, Channe *præparationem*, Eden *delicias*. In negotiatione ergo Tyri per carneos sensus, qui indicantur in foraminibus, tota sæculi hominum præparatio est, qui solas delicias putant, si augeant Tyriæ urbis commercia. De Saba supra diximus. Assur interpretatur *dirigens*. Chelmad, sive ut in aliquibus exemplaribus continetur, *Cherma*, transfertur in *vineas*; haud dubium quin Sodomorum qui veniunt in mercatu Tyri, ut prava dirigant, imo arguant pœnis, et corrigant quæ fuerant depravata, juxta illud quod in Psalmis dicitur: « Ut destruas inimicum et ultorem. Habentque multifariam supellectilem, et incredibili varietate distinctam, quæ involucris Hyacinthi astricta est, sive thesauri eorum funibus constringuntur, quos thesaurizaverunt sibi in terra, juxta illud quod scriptum est: « Funibus peccatorum suorum unusquisque constringitur (*Prov. 7*), » nec habuerunt negotiationem liberam, sed cuncta peccatorum vinculis nexuerunt. Involucra hyacinthina propter coloris similitudinem referamus ad aercas potestates, quæ thesauros suos sæculi nudinis largiuntur. » Cedros quoque habebant in negotiationibus tuis. » Naves maris, principes tui in negotiatione tua. » Pro cedris Septuaginta *cyparissos* transtulerunt. Et quia supra de utroque diximus, superfluum est lectori augere fastidium.

« Et repleta es et glorificata (sive aggravata) nimis in corde maris. » Nihil, inquit, tibi defuit, quod ad divitias pertinet insularum, quæ tamen glorificatio, fuit aggravatio possidentis, dum non potest moderate ferre divitias : quanquam et paupertas sæpe tentatio sit. Unde et Salomon (*Prov. xxx*) necessaria tantum postulat, et divitias ac paupertatem pariter detestatur : ne in altero superbia, et in altero subrepat impatentia atque mendacium.

« In aquis multis adduxerunt te remiges tui. » Supra remiges Tyriæ civitatis Sidonios legimus et Aradios, quorum alteri venatores, alteri interpretantur deponentes : venantur enim eorum animas, quos inter sæculi hujus fluctus suo ducunt arbitrio, et non ad excelsa sublevant, sed in profunda demergunt : nec imitantur eos qui usque ad matutinam vigiliam navigantes, fregerunt insanos maris fluctus, et Dominum Salvatorem suscipere meruerunt, statimque tali vectore et comite pervenerunt ad portum quietis, de quo in Evangelio plenius scribitur.

« Ventus auster contrivit te in corde maris. » Omnes divitiæ Tyri austro flante dispereunt, qui significantius Hebraice Cadim, quem nos in ventum urentem transferre possumus. De quo dicebat et sanctus : « Per diem sol non uret te, neque luna per noctem (*Psal. cxx*). » Hoc vento Jacob exustus erat, et tamen non contritus, dum loquitur : « Fui per diem exustus æstu et gelu noctis (*Gen. xxxi*). » Illi quoque qui ab hora prima conducti sunt totius diei calorem et æstus tulerunt (*Matth. xx*), et tamen accipiunt denarium, quia exusti sunt et non contriti. Unde et sponsa dicit in Cantico : « Nigra sum et formosa, quia dispexit me sol, » sive, ut melius in Hebraico continetur, « decoloravit me sol (*Cant. i*). »

« Divitiæ tuæ, et thesauri tui, et multiplex instrumentum tuum. » Multi ita legunt : « In corde maris divitiæ tuæ, et thesauri tui, et multiplex instrumentum tuum, » ut omnes Tyri divitiæ universaque substantia in corde maris sit posita, et sæculi fluctibus obruatur, nihilque habeant stabile habitatores ejus atque perpetuum, impleto illo evangelico : « Stulte, hac nocte auferent animam tuam a te : quæ autem præparasti, cujus erunt? (*Luc. xi*), » et illo Apostolico : « Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem et muscipulas multas, et detrahuntur in profundum (*I Tim. vi*). » Manifesta est historia, et propterea singulis pene versiculis breves sententiolas coaptamus. Jam enim ad finem libri festinat oratio.

« Nautæ tui et gubernatores tui, qui tenebant suppellectilem tuam et populo tuo præerant virique bellatores tui qui erant in te cum universa multitudo tua, quæ est in medio tui, cadent in corde maris in die ruinæ tuæ. » Remiges sive nautas urbis Tyriæ Sidonios legimus et Aradios, de quibus jam dictum est : et juxta editionem Septuaginta consiliarios Bybli, quæ hebraice appellatur Gebal : viros quoque bellatores ejus Persas, Lydos et Libyas, qui omnes cadent, et esse nihili monstrabuntur cum ceciderit Tyrus, et universa gloria ejus

finem habuerit ruinarum, multitudinem autem, quam commixtionem Septuaginta transtulerunt, exceptis principibus, vulgus significat, qui absque nomine dignitatum simili judicio conterentur. Mixtaque prophetia est, inter urbem et navem, et ex altero alterum intelligas, et tamen utrumque ad consummationem sæculi pertineat atque in naufragium.

« A sonitu clamoris gubernatorum tuorum conturbabuntur classes et descendent de navibus suis omnes, qui tenebant remum. Nautæ et universi gubernatores maris vectoresque et proretæ in terra stabunt ejulabunt super te voce magna et clamabunt amare. Et superjacent pulverem capitibus suis, et cinere conspergentur, et radent super te calvitium, et accingentur ciliciis, et plorabunt te in amaritudine animæ ploratu amarissimo, et assument super te carmen lugubre, et plangent te. » Quando Tyrus ceciderit, gubernatores illius turbabuntur, descendenteque de classibus et remiges vectoresque ac proretæ sive nautæ, et universi gubernatores maris, jactati fluctibus stabili aliquando consistent gradu, ejulabunt super ea voce magna, quam prius suis loquebantur mercibus, et mentis amaritudinem clamore signabunt, pulverem quoque sive terram jacent super capita sua pro terrenis operibus agentes poenitentiam, et cinere conspergentur vel vitule juxta legem, ut purificentur, vel certe substernent cinerem sibi, juxta illud quod dicitur ad Hierusalem, « Sparge terram super caput tuum, et cinerem substernere tibi et fac planctum. » Et in Evangelio scriptum est : « Si in Tyro et Sidone facta essent hæc signa, olim in sacco et cinere egissent poenitentiam (*Matth. xi*). Et Psalmista dicit : « Cinerem quasi panem manducabam (*Psal. ci*). » Radentque super Tyro caput quod in luctu fieri solet, eo tempore, et facient calvitium, quo magnitudo doloris omnem excluserit lætitiæ. Apostolorum vero capilli numerati erant, quia crinem suum instar Nazarenorum Domino consecrarant. Et Samson quamdiu crines habuit, possedit fortitudinem : ablata cæsarie, captus est ab Allophylis (*Jud. xvi*). Quando autem dicitur, « et accingentur ciliciis, » vetus lumborum libido damnatur, ut qui vixerant in deliciis postea poenitentes, vivant in austeritate atque duritia. Ninivitæ habuere saccos (*Joan. iii*). Et rursus ad Hierusalem dicitur : « Plange ad me quasi sponsa, accincta cilicio super virum suum virginalem (*Joel. i*). » « Et plorabunt te, inquit, in amaritudine animæ ploratu amarissimo. » « Melius est enim ingredi in domum luctus, quam in domo convivii (*Eccli. vii*). » Ut plangent Tyrum, et carmen lugubre congeminent, quod sequens Scriptura subjungit. Ut autem sciamus profectum esse eorum qui plangent ruentem, et qui prius in maris corde et in medio illius versabantur, prophetæ nos doceat exemplum, qui et ipse plangere jubetur Tyrum, ut expleto tempore poenitiæ restituatur in antiquum statum, et assumpta cythara Domino personet. Lege Isaiam. Quidam ridicule (sed tamen est dicendum quod legimus) gubernatores episcopos

hæreticorum, consiliatores presbyteros, proretas archidiaconos, remiges atque nautas diaconos interpretantur : vectores vero ad cunctum populam referunt. Si addidissent nauclerum diabolum, implessent tragediam. Qui omnes ejulabant pariter, et flebant amarissime, et agent pœnitentiam, postquam naufragium senserint navis suæ, et in terra steterint, omniemque decorem falsi nominis scientiæ amiserint, et pro gaudio atque lætitiâ, in cordis amaritudine pœnitentiam mœrore signaverint.

« Quæ est ut Tyrus, quæ obtulit in medio maris? quæ in exitu negotiationum tuarum de mari implesti populos multos, in multitudinæ divitarum tuarum, et populorum tuorum, ditasti reges multos. Nunc contrita es a mari, in profundis aquarum opes tuæ, et omnis multitudo tua, quæ erat in medio tui ceciderunt, universi habitatores insularum obstupuerunt super te, et reges earum omnes tempestate perculti mutaverunt vultus. Negotiatores gentium sibilaverunt super te. Ad nihilum deducta es, et non eris ultra usque in sæculum. » Gubernatores remiges prorætæ atque vectores in planctu Tyri ista memorabunt, quæ alia civitatum ita conticuit, ut loquendi fiduciam non haberet, et audiret illud Evangelicum : « Tace et obmutesce (Marc. iv). » Et de Psalmis : « Peccatori autem dixit Deus : Quare tu enarras justitias meas, et assumis testamentum meum per os tuum? (Psal. xlix.) » Quantis mercibus, o Tyre, ditata es, et quid tanto labore quæsisisti ut diebus ac noctibus peritura naufragio congregares. Implesti quidem populos multos, et opibus tuis locupletasti reges, de quibus scriptum est : « Astiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum adversus Dominum et adversus Christum ejus (Psal. ii); » sed nunc contrita es in mari, et in aquarum profundis, juxta illud, quod de Pharaone scriptum est : « Currus Pharaonis et fortitudinem ejus projecit in mari, qui demersus est in profundum quasi lapis (Exod. xv), » et dicere poterat : « Veni in profundum

A maris et tempestas demersit me (Psal. lxxviii). » Omnes insulæ vel habitatores insularum, quæ sæculi hujus sinitibus verberantur, stupebunt super te, et reges earum tempestate perculti, sentient interitum suum : imitantesque vocem colubri sibilabunt et dicent : « Ad nihilum deducta es, » sive « facta perditio es, » ut non natura perditionis habueris, sed voluntatem, et non eris. Quod si hoc usque dixisset, magna quæstio nasceretur, quomodo non esset, quam nunc videmus exstructam : sed ex eo, quod sequitur : usque in sæculum, unius sæculi tempus ostendit, quod juxta ætatem hominis annorum septuaginta circulo supputatur, sive non eris Deo, dicente Apostolo, « Qui vocavit ea, quæ non erant (Rom. iv). » Et Isaia propheta : « Ecce confundentur et erubescunt omnes adversarii tui. Erunt enim quasi non sint (Isa. xli). » Et Esther, juxta Septuaginta Interpretes : « Ne tradas sceptrum tuum his qui non sunt (Esther xiv). » Et in Psalmis : Dimitte mihi ut refrigerer priusquam abeam, et amplius non ero. » Quæ testimonia, quo sensu accipienda sint, supra diximus. Omnia autem hæc ad hæreticorum possumus referre personam, qui in contritione Tyri atque naufragio sentient errorem suum, et in medio maris positi, liberare suas animas concupiscent, plangentque male divitiis congregatas, quibus multos dilaverant reges : patriarchas velicet suos, et vulgus ignobile, quorum in medio opes corruent mari. Habitatores quoque omnium insularum, si tamen voluerint ad bonam partem referre, quæ dicta sunt, obstupescunt super contritione Tyri, et reges insularum omnium, vel ipsi quasi tempestate perculti, mutabunt vultus, vel certe cordis mœrorem fletu et lacrymis indicabunt, stuporisque magnitudinem admiratione et sibilo testabuntur, quomodo nihili facta sit, et perierit, quæ salutem multis gentibus promittebat. Et ultra non erit, nequaquam certo tempore, ut *ἀλώα* interpretemur in sæculum, sed in perpetuum, quia idem sermo utrumque significat.

LIBER UNDECIMUS.

Consequens erat ut prophetiam Tyri et principis Tyri uno volumine comprehenderem, et tam locis, quam vaticinatione conjunctos, nequaquam librorum ordine separarem, sed quia plura sunt, quæ dicuntur, et modum prolixitatis excedunt, ideo in undecimum librum dilata est explanatio, quam videlicet tam Dei misericordia, quam etiam omnium sanctorum orationibus, ad calcem credimus perventuram : ut contra Pharaonem quoque, et universam Ægyptum, quæ in Ezechiele scripta sunt, disseramus.

CAPUT XXVIII.

Verbum Domini contra principem Tyri et de superbia ejus. Sermo Domini contra Sidonem, et promissio Domini de congreganda filiis Israel.

« Et factus est sermo Domini ad me, dicens : Fili hominis, dic principi Tyri : Hæc dicit Do-

minus Deus : Eo quod elevatum est cor tuum et dixisti, Deus ego sum, et in cathedra Dei sedi. » in corde maris, cum sis homo et non Deus, et dedisti cor tuum quasi cor Dei. Ecce sapientior es tu Daniele? Omne secretum non est absconditum a te. In sapientia et prudentia tua fecisti tibi fortitudinem, et acquisisti aurum et argentum in thesauris tuis. In multitudine sapientiæ tuæ, et in negotiatione tua multiplicasti tibi fortitudinem, et elevatum est cor tuum in robore tuo : propterea hæc dicit Dominus Deus, Eo quod elevatum est cor tuum, quasi cor Dei, ideo ecce ego adducam super te alienos robustissimos gentium, et nudabunt gladios suos super pulchritudinem sapientiæ tuæ, et pollutent decorem tuum, interficient te et tradent te, et morieris in interitu

« occisorum in corde maris. Nunquid dicens loque-
 ris, Deus ego sum coram interficientibus te, cum
 sis homo et non Deus, in manu occidentium te? »
 « Morte incircumcisorum morieris in manu alieno-
 rum, quia ego locutus sum, ait Dominus Deus. »
 (Hieron.) Quomodo autem Tyri urbis sub figura na-
 vis primum divitiarum, deinde ruinae planctusque descri-
 ptus est, sic ad principem Tyri primum sermo fit
 prophetialis, quod erectus sit per superbiam, nec bene
 usus opibus, quas habebat. Dein luctus et lamentatio
 de quantis bonis aut mala quanta pervenerit; pri-
 mum igitur prima dicenda sunt. Scriptum est in
 Isaia ad regem Babylonis Nabuchodonosor, quod se
 Dei potentiae coequarit, et in tantam elatus sit ar-
 rogantiam, ut auderet dicere: « Super sidera caeli
 ascendam, et ero similis Altissimo (Isa. xiv). »
 precipitatusque de solio meruit audire: « Quomodo
 cecidit Lucifer, qui mane oriebatur? » Et de Pha-
 raoe in hoc eodem propheta: « Mea sunt flumina
 et ego feci ea. » Et de principe Tyri, quod elato
 corde dixerit arroganter: « Deus ego sum, et in
 cathedra Dei sedi, » sive « in habitaculo Dei habi-
 tavi. » Cum sit homo et non Deus. Quae quanquam
 videantur vires humanae fragilitatis excedere, et non
 tam hominum verba esse, quam insanientium dae-
 monum, tamen juxta ὑπερβολῶν delentur accipere,
 quod in tantum intumuerint et nescierint mensu-
 ram suam ut elati felicitate saeculi, et regni poten-
 tia, dum praesentia bona putant esse perpetua, ho-
 mines se esse nescierint, et aeternum sibi imperium
 vindicant, licet sub typo principum, regumque,
 et singularium urbium vel provinciarum potestatis
 adversariae demonstrantur. De quibus scribit et
 apostolus Paulus (Ephes. vi): « Non est nobis pu-
 gna adversus carnem, et sanguinem, sed contra
 principes et potestates rectoresque tenebrarum ista-
 rum, et spiritalia nequitiarum in caelestibus. » Et in
 alio loco (I Cor. ii): « Sapientiam loquitur inter
 perfectos, sapientiam vero non mundi hujus neque
 principum saeculi istius qui destruuntur. » Et ite-
 rum, de sapientia disputans, ait (Ibid.): « Quam
 nullus de principibus mundi hujus cognovit. Si enim
 cognovissent nunquam dominum gloriae crucifixis-
 sent. » In Danielis quoque prophetia perspicue legi-
 tur (Dan. x), princeps Israelitici populi, Michael
 et princeps Graeciae princepsque Persarum. Et
 Moses apertius scribit in Deuteronomii cantico:
 « Quando dividebat Altissimus gentes, disseminabat
 filios Adam: constituit terminos nationum, juxta
 numerum angelorum Dei, » sive, ut melius habetur in
 Hebraico, « juxta numerum filiorum Israel. Et fa-
 ctum est, pars Domini populus ejus Jacob, funi-
 culus hereditatis ejus Israel (Deut. xxxii). » Nec
 mirabimur in parte contraria pessimos reges in typo
 praevicatorum praecedere principum, cum optimos
 reges David et Salomonem et Josiam et Patriarchas
 et Prophetas in figura Domini Salvatoris praeces-
 sisse doceamus. Igitur juxta utramque intelligentiam
 regum pariter superborum et apostatarum princi-
 pum, quae scripta sunt disseramus. « Cum sis, ait,
 in medio mari, » et in insulae tenearis angustiis,
 plus dicam, cum sis homo, et humanae carnis fragi-
 litate circumdatus, tumore cordis elatus, in solio
 Dei, in caelis te habitare arbitratus es. Simulque
 quia jactas sapientiam intantum, ut regni tui ho-
 mines Salomonem aenigmatibus provocarent, nun-
 quid sapientior es Daniele, qui Dei gratia vicit
 omnes magos et hariosos, et nunc in Babylone sapien-
 tissimus est? Sive ita intelligendum etiam sapientior
 sis Daniele, qui omnium confessione sapientissimus
 est: et divitiarum ac potentiae magnitudine Dei te
 cupias potentiae coequare, tamen capiaris ab adver-
 sariis, et urbe perditam, multis confodieris vulneribus.
 Et ultra non dices, Deus ego sum, sed doctus interitu
 hominem te esse cognosces, non Deum. Sin autem
 volumus principem Tyri eandem dicere potestatem
 cui a Deo credita est ipsa civitas, sive provincia, illud
 assumamus testimonium. Ego dixi, dii estis, et filii
 Excelsi omnes. Vos autem sicut homines morio-
 mini, et sicut unus de principibus cadetis. Traditae
 enim illis sunt ad regendum provinciae, quasi judi-
 cibus ab imperatore, qui oblii honorem suum ex
 alterius jussione pendere, qualis nuper Herodianus
 in Africa fuit. Erecti sunt mente tyrannica contra
 regem et Dominum suum, ut in toto orbe dispersi
 sub nominibus idololatriae, deorum sibi nomina as-
 sumerent, et inflati superbia in iudicium diaboli
 incidere et laqueum. De quo et Salvator locutus
 in Evangelio est: « Vidi Satanam quasi fulgur cae-
 dentem de caelo (Luc. x). »
 « Et factus est sermo Domini ad me dicens: Fili
 « hominis, leva planctum super regem Tyri, et di-
 « ces ei: Haec dicit Dominus Deus: Tu signaculum
 « similitudinis, plenus sapientia et perfectus decore;
 « in deliciis paradisi Dei fuisti. Omnis lapis pretio-
 « sus operimentum tuum, sardius, topazius et jaspis,
 « et chrysolitus, et onyx, et berillus sapphirus et car-
 « bunculus et smaragdus. Aurum opus decoris tui,
 « et foramina tua in die, qua conditus es preparata
 « sunt. Tu cherub extensus et protegens, et posui
 « te in monte sancto Dei. In medio lapidum igne-
 « rum ambulasti, perfectus in vijs tuis a die condi-
 « tionis tuae, donec inventa est iniquitas in te. In
 « multitudine negotiationis tuae repleta sunt inte-
 « riora tua iniquitate, et peccasti, et ejeci te de
 « monte Dei, et perdidisti te, o cherub, protegas
 « de medio lapidum ignitorum. Et levatum est cor
 « tuum in decore tuo. Perdidisti sapientiam in pul-
 « chritudine tua, in terram projeci te: ante faciem
 « regum dedi te, ut cernerent te. In multitudine
 « iniquitatum tuarum et in iniquitate negotiationis
 « tuae, polluisti sanctificationem tuam, producam
 « ergo ignem de medio tui qui comedat te, et dabo
 « te in cinerem super terram in conspectu omnium
 « videntium te. Omnes qui viderint te in genibus
 « obstupescet super te. Nihil factus es, et non
 « eris in perpetuum. » (Hieron.) Quia diximus qui
 sit princeps Tyri, et quomodo corruerit superbia,

lamentationem ejus super pristina gloria cognoscamus : primum commonetur, quid fuerit ut doleat se perdidisse, quod habuit. Tu, inquit, signaculum similitudinis, juxta illud, quod proprie de Salvatore dicit Joannes Evangelista : Hunc enim Deus signavit pater, et de hominibus : signavit quoniam Deus verax est. Et in Psalmis : « Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine (*Psal. iv*). » Et in alio loco, « Charissimi, nunc filii Dei sumus, et necdum apparuit quid futuri sumus : simus quoniam cum, apparuerit, similes ei erimus (*I Joan. iii*). » Unde et ad Deum dicitur : « Quis similis erit tibi ? » ubi aliud est enim similitudo, aliud æqualitas. Unde sævissima hæresis est, quæ in Christo tantum patris similitudinem confitetur, aufert naturam. Nos autem in filio non solum similitudinem dicimus, sed æqualitatem, propterea enim eum persequebantur Judæi, quia non solum solvebat sabbatum, sed et æqualem se faciebat Deo. Ubi autem æqualitas est, ibi eadem natura, unaque substantia. Hoc est illud, quod de similitudine loquitur et Apostolus : « Filioli mei, quos iterum parturio donec Christus formetur in vobis (*Gal. iv*), » ut recipiatis videlicet similitudinem ejus, quam vestro vitio perdidistis. Et quia in latinis codicibus pro signaculo resignaculum legitur, quidam sic intelligunt, quod signaculum Dei et figuram, quæ velut in cera mollissima expressa sit, rex Tyri resignaverit atque perdidit : ut pro signaculo fecerit resignaculum, nequaquam habens imaginem et similitudinem Dei, juxta quam et primus homo conditus est, dicente Deo : Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram. Et notandum quod imago tunc facta sit tantum, similitudo in Christi baptismo compleatur, et consequenter ei cui dictum est, Tu signaculum similitudinis, jungitur plenus sapientiæ et perfectus decore, sive quasi diversis floribus ornata atque composita corona virtutum, quam proprio studio auget diligens, dum naturæ bonum nutrit industria, et negligens minuit. Juxta illud, quod in Proverbiis sub figura mulieris pulchræ et male moratæ dicitur : « Sicut inauris in naribus porcæ, sic mulieri male moratæ pulchritudo (*Prov. xi*). » Sequitur : « In deliciis paradisi Dei fuisti ; » pro quo in Hebraico habetur *in Eden*, quod et Geneseos narrat historia. Eden autem vertitur *in deliciis*, et pulchre ad distinctionem paradisi Dei nominat, ut ostendat esse et contrarium paradisi non Dei apud eos qui veritatem mutant mendacio, et paradisi habere se jactant. Quo sermone demonstrat nequaquam hominem esse de quo scribitur, sed contrariam fortitudinem, quæ quondam in Dei paradiso commorata sit, licet Judæi hoc per *τρόπον*, qui appellatur *ὀπρβολή*, de Hiram rege Tyri æstimant prophetari. Cui autem dicitur : « In deliciis paradisi Dei fuisti, » sive factus es, quid habuerit ostendit, quidve perdidit. (*Greg., lib. xxxiii Mor., c. 24 et 25.*) Primo verbo quo ait : « Tu signaculum similitudinis, » cuncta complexus est, quid namque boni non habuit, qui signaculum Dei simi-

litudinis fuit ? De sigillo quippe annuli talis similitudo imaginaliter exprimitur, qualis in sigillo eodem essentialiter habetur. Et licet homo ad similitudinem Dei creatus sit, Angelo tamen quasi majus aliquid tribuens, non eum ad similitudinem Dei conditum, sed ipsum signaculum Dei similitudinis dicit, ut quo subtilior est in natura, eo in illo similitudo Dei plenius credatur expressa. Hinc est quod primatus ejus potentiam adhuc insinuans, idem propheta subjungit : « Omnis lapis pretiosus operimentum tuum, sardius, et topazius, et jaspis, chrysolithus, et onychinus, et berillus, et sapphirus, carbunculus et smaragdus. Novem dixit genera lapidum, quia nimirum novem sunt ordines angelorum. Nam cum per sacra eloquia angeli, archangeli, throni, dominationes, virtutes, principatus, potestates, cherubim, atque seraphim aperta narratione memorantur, supernorum civium quantæ sint distinctiones ostenditur, quibus tamen Behemoth iste opertus fuisse describitur, quia eos quasi vestem ad ornamentum suum habuit, quorum dum claritatem transcenderet, ex eorum comparatione clarior fuit. De cujus illic adhuc descriptione subjungit : « Aurum opus decoris tui, et foramina tua in die qua conditus es præparata sunt. » Aurum opus decoris ejus extitit, quia sapientiæ claritate canduit, quam bene creatus accepit, foramina vero idcirco in lapidibus fiunt, ut vinculati auro in ornamento compositione jungantur et nequaquam a se dissident, quos interfusum aurum repletis foraminibus ligat. Hujus ergo lapidis in die conditionis suæ foramina præparata sunt, quia videlicet cæpax charitatis est conditus, qua si repleti voluisset stantibus Angelis tanquam positus in regis ornamento lapidibus potuisset inhærere. Si enim charitatis auro sese penetrabilem præbuisset, sanctis angelis sociatus in ornamento, ut diximus, regio lapis fixus maneret. Habuit ergo lapis iste foramina, sed per superbix vitium, charitatis auro non sunt repleta. Nam quia idcirco ligantur auro ne cadant, idcirco iste cecidit, quia etiam perforatus manu artificis amoris vinculis ligari contempsit. Nunc autem cæteri lapides, qui huic similiter fuerant perforati, penetrante se invicem charitate ligati sunt, atque hoc in munere, isto cadente, meruerunt, ut nequaquam jam de ornamento regio cadendo solvantur. (*Hieron.*) Porro quod habitationi paradisi copulatur, « omnis lapis pretiosus, operimentum tuum, » sive colligatio tua et circumdatio, sardius, et topazius, et jaspis, chrysolithus et onyx et berillus, sapphirus, et carbunculus, smaragdus, hoc observandum est, non omni lapide pretioso regem Tyri fuisse circumdatum, sive opertum, et, ut Symmachus transtulit, vinctum atque constrictum : sed omnem lapidem, quem habuit non princeps Tyri fuisse pretiosum. Alioquin multi sunt pretiosi lapides, quos in præsentis loco Scriptura nominat : Chalcedonius, Sardonyx, Chrysoprasus, Hyacinthus, Crystallum quoque et pretiosissimum margaritum ; sed et Aquila et Symmachus ac Theo-

dotio in presenti loco multum et inter se, et inter Septuaginta interpretes non solum ordine, sed et numero discrepant atque nominibus. In Apocalypsi quoque Joannis (*Apoc. xxi*), ubi de vivis lapidibus Hierusalem exstructa memoratur, paululum in extremis partibus ordine commutato iidem in fundamentis ejus ponuntur lapides, ita ut portæ illius crystalli lumine scribantur ædificatæ: sed in pectore pontificis per quatuor ordines in rationali iidem lapides describuntur (*Exod. xxviii*). Et in humeris ejus duo lapides onychini in quibus duodecim patriarcharum scripta sunt nomina quos verus pontifex de quo scriptum est: « Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech (*Psal. cxix*), portat in pectore, portat in humeris, ut in duodecim lapidibus Apostolorum numerum, et in duobus utriusque Testamenti sacramenta demonstret. Quorum unus Joannes Evangelista recubuit in pectore ejus, ut hauriret fluentia sapientiæ et posset dicere: « In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum, hoc erat in principio apud Deum (*Joan. i*). » Isti sunt vivi lapides, de quibus ædificatur Ecclesia, et de quibus scribit apostolus Petrus: « Si credidistis quia suavis Dominus ad quem accedentes lapidem viventem, ab hominibus quidem reprobatum, a Deo autem electum, honorabilem, et ipsi sicut lapides viventes ædificamini domus spirituales in sacerdotium sanctum, offerre spiritalis victimas placentes Deo per Jesum Christum (*I Pet. ii*). » Quoniam dicit Scriptura: « Ecce ponam in Sion lapidem angularem, electum, pretiosum, et qui credit in eo non confundetur (*Isa. xxviii*). » Super quo et Vas electionis pari voce consentit dicens: « Super ædificati in fundamento apostolorum et prophetarum, ipso angulari lapide Christo Jesu Domino nostro, in quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum Dei (*Ephes. ii*). » Hi sunt lapides de quibus et in alio loco legimus: « Lapidés sancti voluntur super terram instar rotarum (*Zach. ix*); » paululum tangentes humum, et volubilitate sua ad cœlestia festinantes. De quibus et Scriptura commemorat: « Ecce ego præparo carbunculum lapidem tuum, et fundamenta tua sapphirum, et ponam propugnacula tua jaspidem, et portas tuas lapide crystallo, et murum tuum lapidibus electis, et omnes filios tuos doctos a Deo, et in multa pace filios tuos et in justitia ædificaberis (*Isa. liv*). » Super quo quid nobis videretur in ejusdem prophetæ ex planationibus diximus. De hujuscemodi lapidibus et vicesimus psalmus canit: « Domine, in virtute tua letabitur rex, et super salutare tuum exultabit vehementer. Desiderium animæ ejus tribuisti ei, et voluntate labiorum ejus non fraudasti eum. Quoniam prævenisti eum in benedictione dulcedinis, posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso. » Istæ sunt margaritæ prophetarum et apostolorum, quæ comparatione Christi omnes venundantur in Evangelio, ut ematur pretiosissimum margaritum, et lapis de quo Zacharias scribit, quod septem habeat oculos, id est, septem gratias

A Spiritus sancti (*Zach. iii*). Lege Isaiam. Et ponitur per apostolum Paulum (*I Cor. iii*) in fundamento Ecclesiæ super quæ ædificentur, aurum, argentum lapides pretiosi: quorum colores atque naturas et efficientias singulorum; non est hujus temporis disserere, sed proprium volumen desiderant, ita ut in Ezechiel et in Exodo et in Apocalypsi, et in Isaiâ sibi omnes lapides, et lapidum ordines comparati, magnam et legenti et disserenti faciant questionem. « Tu Cherub, extensus et protegens in monte sancto Dei in medio lapidum ignitorum perfectus ambulasti. » (*Greg. cap. cit. et xxvi*.) Cherub quippe plenitudo scientiæ interpretatur: et idcirco iste Cherub dicitur, qui transcendisse cunctos scientia non dubitatur: qui in medio ignitorum lapidum perfectus ambulavit, quia inter angelorum corda charitatis igne succensa clarus gloria conditionis extitit. Quem bene extensus et protegentem dicit: Omne enim quod extenti protegimus, obumbramus. Et quia comparationem claritatis suæ cæterorum claritatem obumbrasse creditur, ipse extensus et protegens fuisse perhibetur; reliquos enim quasi obumbrando operuit, quia eorum magnitudinem excellentia majore transcendit. Quod ergo illic speciosus in multis frondibus, quod illic signaculum similitudinis, quod illic Cherub, quod illic protegens dicitur, hoc in Job voce Dominica Behemoth iste viarum Dei principium vocatur (*Job. xl*). De quo idcirco tam mira in quibus fuit et quam amisit insinuat, ut terrore homini ostendat quod ipse si superbiat de elationis suæ culpa passurus sit, si feriendo illi parcere noluisset, quem creando in gloria tantæ claritatis elevavit. Consideret ergo homo, quid elatus in terra mereatur, si et prælatus angelis, angelus in cœlo prosternitur. Unde et bene per prophetam dicitur: « Inebriatus est in cœlo gladius meus (*Isa. xxxiv*); » ac si aperte diceret: qua ira feriam superbos terræ, perpendite, si ipsos etiam quos in cœlo juxta me condidi præ elationis vitio percutere non peperci. (*Hieron.*) Porro quod dicitur juxta Hebraicum: « Tu cherub extensus et protegens, » subauditur arcam Dei et propitiatorium, vel juxta Septuaginta quod ipse cum cherub unctus sit et creatus. Ex quo ostenditur ad hominem urbis Tyriæ principem hoc pertinere non posse, sed ad sanctam quondam et præcipuam fortitudinem, quæ urbis Tyriæ princeps posita sit. « Et posui te, inquit, in monte sancto Dei, » haud dubium quin paradisum significet, ad quem post cœlum tertium Paulus raptum esse se dicit (*II Cor. xii*). Cherub autem genere masculino numero singulari, et plurali dicuntur cherubim, qui interpretantur scientiæ multitudo, super quibus requiescit et sedet Deus, et hoc curru utitur, dicentem propheta ad eum: « Qui sedes super cherubim, manifestare (*Psal. lxxix*). » Et in alio loco: « Ascendit super cherubim et volavit; volavit super pennas ventorum (*Psal. xvii*). » Iste autem cherub sive creatus cum cherub, extensus et protegens sacramenta, positus est in monte sancto Dei.

De quo crebro diximus. Et Paulus apostolus loquitur, si quis tamen ad Hebræos Epistolam suscipit: Accessistis ad Sion montem, et civitatem Dei viventis Jerusalem cœlestem, et millia angelorum (*Hebr. xii*). » Vel certe mons sancti Dei paradisi, ut diximus, intelligendus est. Ambulavit quoque in medio ignitorum lapidum, de quibus scriptum est: « Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos ignem urentem (*Psal. ciii*). » Et non solum Deus qui vocatur ignis consumens, fenum, ligna, stipulamque consumat, sed et angeli, qui vocantur igni lapides spirituque ferventes; unde et Dominus: « Ignem, inquit, veni mittere super terram, et quid volo, nisi ut ardeat? (*Luc. xii*). » Quodque sequitur: « Perfectus in viis tuis a die conditionis tuæ, » pro quo posuere Septuaginta: « Fuiisti immaculatus in diebus tuis a die, qua conditus es, donec inventa est iniquitas in te, » ostendit omnem creaturam bonam a Deo conditam et perfectam habuisse virtutem: et per hoc principem quoque Tyri fuisse immaculatum, ut deinceps macula non naturæ sit, sed voluntatis: « Donec inventa est iniquitas in te. » Inventa a Deo, quæ in thesauris pectoris tui per superbiam et abusionem potestatis, quam acceperas tenebatur inclusa. « In multitudine, inquit, negotiationis tuæ repleta sunt interiora tua in iniquitate et peccasti. Et ejeci te de monte Dei: et perdidisti te, o cherub, protegens de medio lapidum ignitorum, et levatum est cor tuum in decore tuo. Perdidisti sapientiam in pulchritudine tua, in terram projecisti te, ante faciem regum dedi te, ut cernerent te. In multitudine iniquitatum tuarum, et iniquitate negotiationis tuæ, polluisti sanctificationem tuam. Producam ergo ignem de medio tui, qui comedat te. » In multitudine quoque negotiationis ejus repleta sunt interiora illius sive cellaria iniquitate Dum enim multa conquirat, et non est contentus scientia quam acceperat, nec potestate cui præpositus erat, replevit cellaria et interiora pectoris sui, ut saturatus et incrassatus, calcitraret contra creatorem suum. Manducavit enim Jacob et saturatus est, et recalcitrativus dilectus, incrassatus et impinguatus, et dilatatissimus, et dereliquit Deum qui fecerat eum (*Deut. xxxii*); et: « De corde procedunt cogitationes pessimæ (*Matth. xv*); » propter quas dicit Deus: « Peccasti, et ejeci te de monte Dei, » sive vulneratus es a monte Dei: quod legentes timere compellimur. Si enim cherub extensus et protegens positus in monte sancto Dei, et in medio ignitorum lapidum perfectus atque immaculatus: propter multitudinem negotiationis replevit interiora sua iniquitate, et peccavit, et ejectus est de monte Dei, hoc est, de habitatione paradisi, sive vulneratus a monte Dei, qui perspicue Christus intelligitur: aut certe in monte Dei constitutus et habitans, a semetipso vulneratus est, et conscientiam compunctus malo, dum se intelligit habitatione montis indignum, quid de nobis æstimandum est? Propter quod dicitur ei, Et perdidisti te, o Cherub, protegens de medio lapidum ignitorum, ut

A nequaquam inter ignitos lapides consisteres, sed perires. O ipse cherub, sive cherubim, qui te protegebat, eduxi te de medio lapidum ignitorum, juxta illud quod de Adam scriptum est: « Ejecit Adam, et constituit cherubim (*Gen. iii*), » contra paradisi deliciarum. Causasque reddit cur eductus sit, sive projectus de medio ignitorum lapidum: « Elevatum est enim cor tuum in decore tuo, » dum tuum putas esse, quod Dei est. Unde et apostolus stimulum carnis, et angelum Satanae accepisse se dicit (*II Cor. xii*) qui eum colaphizaret, ne revelationum multitudine superbiret, et in judicium incideret diaboli. « Et idcirco corrupta est, inquit, doctrina tua cum decore tuo, sive perdidisti sapientiam tuam in decore tuo; » ut dum plus vis esse quam conditus es, et magis sapere quam a Deo acceperas, etiam id perdes, quod habebas et pro pulchritudine atque doctrina, deformitas te atque stultitia possideret: unde in terram projectus es, qui antehabebas in monte Dei. De quo et Isaias scribit: « Quomodo cecidit Lucifer, qui mane oriebatur? (*Isa. xiv*). » Et Salvator in Evangelio: « Videham, inquit, Satanam quasi fulgur de cœlo cadentem (*Luc. x*). » Quod et Jeremias loquitur ad Jerusalem: « Quomodo obscuravit Dominus in ira sua filiam Sion, projecit de cœlo in terram gloriam Israel? (*Thren. ii*). » Projectus autem in conspectu omnium regum, ut tuo terreteret exemplo, vel honorum regum, quorum cor in manu Dei est, vel malorum, quorum regna ostendit diabolus Salvatori: Qui occurrerunt regi Babylonio dicentes: Et tu captus es sicut nos, atque inter nos reputatus es. Quamobrem et polluit sanctificationem suam, quam habuerat, quando habitabat in monte et conversabatur in medio ignitorum lapidum. Sequitur: « Producam ignem de medio tui qui devoret te. » Istum ignem in Tyri regis corde succenderat ille, cujus ignita sunt jacula, et de quo scriptum est: « Omnes adulterantes quasi clybanus corda eorum (*Ose. vii*). » De quo igne loquitur et Isaias: « Ambulate in lumine ignis vestri et in flamma quam succendistis (*Isa. l*), » ut foras egrediens devoret possidentem, juxta illud, quod in eodem Isaia scriptum est: « Devoravit sicut fenum materiam (*Isa. v*); in die illa exstinguentur montes, et colles, et saltus, et devorabit ab anima usque ad carnes. Hunc ignem, qui alienus appellatur, Nadab et Abiud ad altare Domini obtulerant (*Levit. x*), et idcirco divino igne consumpti sunt. Unde et Moyses ait: « Hoc est verbum quod dixit Dominus, in his qui appropinquant mihi sanctificabor. » Sanctificatio autem Dei est pœna peccantium. Post hæc dicitur: « Et dabo te in cinerem, » ut omnia quæ superædificasti malæ conscientie tuæ ignis assumat. Qui cum debueras in requie et sabbato nequaquam opus facere servile, ligna in sabbato collegisti, ut haberet, quod in pectore tuo devoraret incendium. Prodest quoque omnia mala opera converti in cinerem, ut ignis noxius penitus exstinguatur, et omnes conspiciant et obstupescant perisse regem Tyri et nihili factum esse, non in multis sæculis,

sed in uno, vel certe in perpetuum, ut impleatur illud quod scriptum est : « Non parcam tibi, et non mise-
rebor. » Solent Hebræi inter cæteras fabulas suas, et *γυναλογίας* atque interminabiles quæstiones, hæc contra Hiram regem Tyri dicta intelligere, cum a Salomone usque ad Ezechielem anni sint plurimi, quos eo tempore homines non vixisse perspicuum est, et sic pronuntiare, quasi per ironiam propheta ad eum loquatur : Numquid tu es signaculum similitudinis Dei, plenus sapientiæ, et perfectus decore : tu cunctis ornatus lapidibus, tu cherub, vel creatus cum cherub, cum e contrario peccaveris, et in cinerem dissolvendus sis ? Adduntque fabulæ suæ miraculum, ut contra Scripturam, imo sine Scripturæ auctoritate, dicant Hiram mille vixisse annis. Verum hæc, quam violenta sit interpretatio, absque nostro iudicio prudens lector intelligit.

« Et factus est sermo Domini ad me dicens : Fili hominis, pone faciem tuam contra Sidonem et propheta-
bis de ea et dices : Hæc dicit Dominus Deus : « Ecce ego ad te, Sidon, et glorificabor in medio tui ; et scient quia ego Dominus, cum fecero in eâ judicia, et sanctificatus fuero in ea, et immittam ei pestilentiam, et sanguinem in plateis ejus. Et corruent interfecti in medio ejus gladio per circuitum, et scient quia ego Dominus. Et non erit ultra domus Israel offendiculum amaritudinis, et spina dolorem inferens, undique per circuitum eorum qui ad-
versantur eis, et scient quia ego Dominus Deus. Hæc dicit Dominus Deus : Quando congregavero domum Israel de populis, in quibus dispersi sunt, sanctifica-
bor in eis coram gentibus. Et habitabunt in terra sua, quam dedi servo meo Jacob, et habitabunt in ea securi, et ædificabunt domos plantabuntque vineas, et habitabunt confidenter, cum fecero judicia in omnibus qui adversantur eis per circuitum. Et scient quia ego Dominus Deus eorum. » (*Hieron.*) Consequenter autem post Tyrum sermo fit ad Sidonem : unius enim utraque urbs provinciæ est. Et in Evangelio Tyrus et Sidon pariter nominantur : « Si in Tyro et Sidone factæ essent virtutes quæ fuerunt in te (*Math. xi ; Luc. x.*) » Unde et Chananæa, cujus filia a dæmonio vexabatur, quæ egressa est de sinibus Tyri et Sidonis quod postulaverat impetravit. Prædicat autem sermo divinus, quod a Babyloniiis et ipsa capienda sit, et malorum cognoscat pondere, quod ipse sit Dominus cum judicaverit eam et sanctificatus fuerit in illa, et fame eam ac pestilentia gladioque consumpserit, ita ut corruat in plateis illius, et nequaquam ultra sit in offendiculum populo Dei, nec eos frequenter impugnet. Cum autem hoc factum fuerit revertatur populus Israel, quos in diversas disperserat nationes in terram suam, et sanctificetur in eis : nequaquam ut in Sidone in malam partem, sed in bonam, cum eis misertus fuerit, et habitaverint in terra, quam dedit patri eorum Jacob : et habitaverint securi et in Domino confidentes, et ædificaverint domos, et plantaverint vineas, cum sua promissa compleverit ; et tunc cognoscant quod ipse sit

A Dominus, cujus promissa firmissima sunt. Quod multi ad tempus referunt Zorobabel Ezræ et Neemiæ, quando reversus est populus Israel, et habitavit in terra Judæa. Alii vero in ultimo tempore, et in mille annis sperant esse complendum. Porro secundum intelligentiam spiritalem hic nobis sensus videtur : Sidonii interpretantur *venatores* de quibus et in Psalmis scriptum est : « Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium, et a verbo aspero (*Psal. cxxiii*) ; » et in Proverbiis : « Oculus meretricis laqueus est peccatoris (*Eccle. vii*). » Sunt autem et in bonam partem his contrarii venatores, de quibus scribit Jeremias : « Ecce ego mittam piscatores et venatores, qui venentur vos de omni colle et monte (*Jer. xvi*) ; » quos et Dominus mittit ad piscandum, et facit eos de piscatoribus piscium piscatores hominum (*Math. iv*). Unde et viculus Petri et Andree hoc appellatur vocabulo ; Bethsaida enim in lingua nostra interpretatur *domus venatorum*. Adversum hos igitur pessimos venatores, Dei sermo dirigitur, et imperatur prophetæ, ut ponat sive obfirmet faciem suam contra Sidonem, et nequaquam fluctuet omni vento doctrinæ, sed in veritate consistens interficiat suos venatores. Quæ sunt ergo quæ Sidoni Dominus cõminatur ? « Ecce ego ad te ipse veniam, et glorificabor in te, cum te interfecero, et scient omnes, qui vixerint, quod ego sum Dominus, » cum tibi reddidero quæ mereris, mittamque pestilentiam et sanguinem in plateas tuas. Recteque plateæ dicuntur Sidonis. « Lata enim et spatiosa via est, quæ ducit ad mortem (*Math. vii*). » Et corruent interfecti, qui male steterant, gladio per circuitum. Illo gladio quem venit Dominus mittere super terram (*Math. x*), ut male juncta dissociet : et scient, qui remanserint, quod ipse sit Dominus. Cumque illi cessaverint, nequaquam ultra erit offendiculum amaritudinis, et spina doloris compungens et vulnerans populum Dei. Omnia autem hæc dicuntur contra adversarias potestates, quod in extremo tempore deleantur, et sit æterna securitas, quando congregaverit Dominus, domum Israel, eos qui sensu cernunt Deum : et sanctificatus fuerit in eis, et complebitur illud, quod scriptum est : « Sancti estote, quoniam ego sanctus sum (*Levit. xix*). » Et habitaverint in terra sua, de qua et alibi legimus : « Credo videre bona Domini in terra viventium (*Psal. xxvi*). » Quam dederat Jacob, qui priorem supplantaverat fratrem, et primitiva ejus meruerat accipere. « Et habitabunt in ea securi, » sive in spe, « et ædificabunt domos, plantabuntque vineas, et habitabunt » secundo in spe. Juxta illud, quod legitur in Isaiâ : « Qui ablactati estis a lacte, qui abstracti ab ubere, tribulationem super tribulationem expectate, et spem super spem (*Isa. xxviii*). » « Ædificabunt autem domos, » quas et in Evangelio ædificat, qui non super arenam, sed super petram fundamenta constituit. De quibus scriptum est : « Nisi Dominus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui ædificant eam (*Psal. cxxvi*). »

CAPUT XXIX.

Sermo Domini contra Pharaonem et Ægyptum, ubi prædicitur solitudo Ægypti et ejus post annos quadraginta restitutio promittitur Nabuchodonosor pro mercede laboris contra Tyrum.

« In anno decimo, in duodecimo mense, in prima die mensis, factum est verbum Domini ad me dicens: Fili hominis, pone faciem tuam contra Pharaonem regem Ægypti, et prophetabis de eo, et de Ægypto universa loqueris, et dices: Hæc dicit Dominus Deus, » etc. Post Sidonem, quæ et ipsa in Phœnicis littore constituta est, sermo fit ad prophetam decimo anno captivitatis regis Joachim, et duodecimo mense et una die mensis, ut ponat faciem suam sive obferret contra Pharaonem regem Ægypti, et loquatur de eo, et de universa Ægypto, sive ad omnem Ægyptum; ex alia enim parte Judææ in eodem littore constituta Ægypti provincia est, et quæ illi ventura sint prophetet. Sin autem oportet de numeris aliquid dicere, quem locum habeat inter decem dies una. Unde et in principio Genescos non est dictum, « factum est vespere et mane dies prima, » sed « una, » ut eandem diem revolvit semper edoceat eundem ordinem inter decem decadas, hoc est, centenarium numerum decimus numerus possidebit, quo ad victimam agnus assumitur, ut imoletur die quarta decima, atque hoc modo usque ad mille et decem millia et centum millia, et ultra per decadas suas numerorum ordo procedit. Post decimum autem annum mensis duodecimus ponitur, ut perfectus duodecim apostolorum ac prophetarum, qui in uno volumine continentur, numerus demonstraretur. Porro, juxta Septuaginta, decimo mensis, qui hebraice appellatur *Thebeth*, et apud Ægyptios *Tybi*, apud Romanos Januarius dicitur, eo quod apud illos anni sit janua: omni calore sublato, hyberni frigoris continet principatum. Hoc de numeris dixisse sufficiat. Cæterum illud vel maxime requirendum est, utrum ipse sit Pharaos, qui in Exodo, et in Isaia, et Jeremia, et Ezechiel, multisque aliis in locis, et in Cantico nominatur: « Equitavi meo in curribus Pharaonis, assimilavi te, proxima mea (*Cant. 1*); » an alius atque alius? Videturque mihi non esse unus, sed apud Ægyptios, hoc vocabulo demonstrari regiam dignitatem, sicut apud Romanos Cæsares et Augusti reges eorum appellantur a primo Gaio Cæsare, et secundo adoptivo ejus Octaviano, qui postea Augustus est nominatus, et apud Syros Antiochi, apud Persas Arsacidæ, apud Philistiim Abimelech, et post Alexandrum in Ægypto Ptolomæi usque ad Cleopatram, qua victa apud Actium Ægyptus Romana est facta provincia. Ergo in præsentiarum adversum unum quemlibet regem Ægypti sermo sit Domini, qui interpretatur *διασπιδασπιδης*, interfectores videlicet et laceratores et gladio cuncta coincidens et dividens. Quod juxta mysticos intellectus referendum est ad eam potestatem, cui subjecta est Ægyptus. Nunquam enim homo audeat dicere: « Mea sunt flumina, et ego feci illa, » nec draco appellaretur magnus, et sedens in medio flu-

A minum suorum. Ægyptus autem hebraice appellatur *Mesraim*, et in linguam nostram vertitur *coangustans* videlicet, et tribulans eos qui sibi subditi sunt, et non dimittens oculos ad cælum levare, sed juxta Evangelium (*Luc. xii*) et exemplum illius mulieris quam decem et octo annis diabolus incurvaverat semper ad terrena demergens. Videamus igitur quæ sit comminatio contra Pharaonem et omnem Ægyptum.

« Ecce ego ad te, Pharaos rex Ægypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum, et dicitis: Meus est fluvius, et ego feci memetipsum. Et ponam frenum in maxillis tuis, et agglutinabo pisces fluminum tuorum squamis tuis; et extraham te de medio fluminum tuorum, et universi pisces tui squamis tuis adhærebunt. Et projiciam te in desertum et omnes pisces fluminis tui; super faciem terræ cades. Non colligeris neque congregaberis. Bestiis terræ et volatilibus cæli dedi te ad devorandum. Et scient omnes habitatores Ægypti, quia ego sum Dominus, pro eo, quod factus es baculus arundineus domui Israel, quando apprehenderunt te manu sua, et contractus es, et lacerasti omnem humerum eorum, et innitentibus eis super te comminutus es, et dissolvisti omnes renes eorum. » Dicit autem contra Pharaonem principem Ægypti, et sub figura ejus ad magnam loquitur potestatem, cui Ægyptus tradita est ad regendum. Et nihilominus superbit contra creatorem suum sibi dominationem terræ vindicans, et se colendam Ægyptiis gentibus tradens. Loquiturque juxta situm provincie quasi ad regem quod in Nili inundatione confidat, et pluvias de cælo non magnopere desideret auctoremque, sui seipsum putet vel fluvios, hoc est, *δυναστες*, et rivus Nili a se factos jactitet. Non, inquit, angelum mittam, sed, o draco magne, qui cubas et resides in medio fluminum tuorum, ipse ad te veniam puniendum. Ausus enim est dicere: Meus est Nilus fluvius, et ego mei conditor sum, vel ipse feci flumen, quo omnis Ægyptus irrigatur. Cumque venero, « ponam frenum in maxillis tuis, » sive constringam laqueis os tuum, quo magnifice loquebaris. Et omnes socios ac duces tuos, quos pisces vocat, adhærere faciam penni vel squamis tuis, ut extractus e flumine projiciaris sive deponaris. Nimum te enim extuleras in deserto, et cades super faciem campi vel terræ tuæ; eo quod Ægyptus campestris provincia sit. Nec colligetur cadaver tuum, nec congregaberis, id est, nequaquam sepelieris, sed « bestiis et volatilibus cæli dabo te devorandum; » ut cum hæc viderint in te meo judicio perpetrata habitatores Ægypti, cognoscant quod ipse sim Dominus. Hæc autem tibi evenient quoniam populum meum Israel tuo auxilio decepisti, ut nequaquam in Deo creatore suo, sed in te confiderent. Fuisti eis baculus arundineus juxta Isaïam (*Isa. xxxvi*), vel virga vacua, et calamus fragilissimus, cui innitentes cassum deprehendere præsidium, ita ut ab incumbentibus frangereris et lacerares humerum, et manum qua tenebaris. Et dum in te securi sunt comminuentur omnes lumbi eorum

cadentium in terram, et pro auxilio accipientium vulnera. Hæc autem per *μταφοράν* dicuntur quasi ad regem Ægypti, eo quod et ipsa provincia nequaquam adversaria fuerit Israeli, sed dum magna promittit, a Dei eos auxilio separaret. Draconem autem juxta *ἀναγωγῶν* contrariam potestatem sæpe legimus; unde et Pharaon dicitur *διακκοδαστής*, quod a Deo separet atque se jungat; et Ægyptus in *tribulantes* et *affligentes* vertitur, eos videlicet quos sibi potuerit subjugare. Iste draco est prævaricator de quo Job plenissime loquitur (*Job. xl.*). Et in psalmo scriptum est: « Tu confregisti capita draconis, dedisti eum in escam populis Æthiopicis (*Psal. lxxiii.*) » Et draco magnus ad comparisonem minorum draconum dicitur; de quibus canitur: « Tu confregisti capita draconum in aquis. Et in alio loco: « Hoc mare magnum et spatiosum manibus: illic reptilia quorum non est numerus, animalia pusilla cum magnis; illic naves pertransibunt. Draco iste, quem formasti ad illudendum ei (*Psal. ciii.*) » De quo et in alio loco dicitur: Ipse est rex omnium, qui in aquis sunt, et principium figurationis Domini, qui factus est, ut illuderetur ab angelis ejus. Sedet autem sive cubat in medio fluminum suorum, non unius fluminis, sed multorum, quæ in diversis hæresibus accipimus, per quas fluxit in Ægyptum sæculi istius et irrigavit animas seductorum, non pluvis de cælo venientibus, sed de terra aquis turbidis, quas bibere nos prohibet Jeremias, dicens: « Quid tibi et viæ Ægypti, ut bibas aquam Geon (*Jer. ii.*) » pro quo in Hebraico *sior* scriptum est, quod verbum in *aquas turbidas* transfertur atque cœnosas. Ut autem intelligamus, quæ sint Ægyptii draconis flumina, ex contrariis scire poterimus. Dominus loquitur de fluminibus suis: « Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ (*Joan. vii.*) » Et ad Samaritanam: « Qui diberit de aqua, quam ego dederò ei, non sitiet in æternum, sed fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam (*Joan. iv.*) » Ista sunt flumina de cælo venientia de quibus David canit: « Fluminis impetus lætificat civitatem Dei (*Psal. xlv.*) » haud dubium quin Ecclesiam significet. Consideremus ergo quæ draconis pœna, quodve supplicium sit. Sequitur: « Et ponam frenum vel laqueum in maxillis tuis. » Cui simile est illud Job: « Adduces autem draconem in hamo, et pones capistrum circa nares ejus. Confidit quod introeat Jordanis in os ejus, in oculo suo suscipiet illum: perforabit autem sude nares ejus, et armilla labium illius (*Job. xl.*) » (*Greg. Moral. lxxiii, c. 8.*) Quid aliud sudes, id est palos accipimus, qui videlicet exacuuntur ut figantur, nisi acuta sanctorum consilia quæ hujus Behemoth nares perforant, dum sagacissimas insidias et vigilando circumspiciunt, et superando transfigunt? Per nares vero odor trahitur, et ducto flatu hoc agitur, ut res etiam quæ longe est posita cognoscatur. Naribus ergo Behemoth, callidæ ejus insidiæ designantur, per quas sagacissime nititur et occulta cordis nostri bona cognoscere, et hæc pessima persuasionem dissipare. In sudibus itaque Dominus

A nares ejus perforat, quia callidas ejus insidias acutis sanctorum sensibus penetrat enervans. (*Hieron.*) Ponit autem Dominus in maxillis draconis istius frenum et perforat labia ejus atque constringit armillæ circulo, quando per ecclesiasticos viros, qui Scripturis sanctis eruditi sunt, imponit ei silentium, et universa perversitatis dogmata dissolvuntur. Agglutinaturque pisces fluminum ejus pennis ipsius vel squamis, quibus hæretici per superbiam ad alta festinant, ut et ipsi vincti cum dracone, unum cum eo corpus efficiant et copulentur ei vel in erroris consortio, vel in pœnæ similitudine, quomodo qui adhæret Domino, unus est spiritus. Neque vero unum habet flumen draco Ægyptius, sed multa flumina, quibus irrigat Ægyptum humilem atque dejectam, et nihil in se habentem montium, nec aquas Siloe, quæ vadunt cum silentio, sed turbidas et cœnosas. Unde et extrahit eum Dominus de medio fluminum suorum, ut nequaquam eis incubet nec sedeat in eis, et omnes pisces squamis illius adhæreant pro qualitate vitiorum, per totum corpus draconis vel capiti vel ventri vel caudæ, et extremis partibus adhærentes; ut extracto dracone pisces quoque, qui adhærent ei pariter extrahantur. Et projiciam te, inquit, in desertum, ut nequaquam reperias, quos decipias. Vel certe deponam te de culmine superbiæ tuæ, et deponam te velociter. Juxta illud Apostoli: « Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter (*Rom. xvi.*) »; ut dracone contrito atque deposito, pisces quoque fluminis illius deponantur, et cadat auctor criminum, qui prius stare se arbitrabatur, et in toto orbe discurrere. Cadat autem super faciem terræ suæ, ad quam de cælo præcipitatus est, ut nequaquam ultra in hæreticorum ecclesiis colligatur: neque congregetur sive sepeliatur in his, qui crediderunt ei cum ab eo fuerint liberati, sed detur ad devorandum bestiis terræ et volatilibus cæli; bestiis illis de quibus scriptum est: « Ne tradas bestiis animam constituentem tibi (*Psal. lxxiii.*) » Et volatilibus cæli, quæ juxta viam sementem comedunt. Et a Salvatore interpretantur esse diaboli. Non solum enim princeps malitiæ, sed et discipuli ejus diaboli nominantur. Juxta illud, quod de Juda dicitur: « Nonne ego vos elegi duodecim, et unus de vobis diabolus est? » (*Joan. vi.*) D Cæli autem vocantur volatilia, quia sibi sublimia repromittunt, ut postquam draco cum piscibus suis depositus fuerit atque projectus, et traditus ad devorandum bestiis terræ, quæ nihil in se habent mansuetudinis, et his qui circumferuntur omni vento doctrinæ, tunc intelligant habitatores istius sæculi, quod ipse sit Dominus. Omnis autem causa pœnarum est, quod frustra domui Israel promisit auxilium, et fuit ei virga vel baculus arundineus, vacuus et inanis, nihilque in se habens plenitudinis, quia non poterat dicere: « Nos autem omnes de plenitudine ejus accepimus (*Joan. i.*) »; cum Scriptura præceperit: « Non apparebis in conspectu Domini Dei tui inanis aut vacuus (*Exod. xxiii.*) » Quod autem non

debeamus ab Ægypto auxilium postulare, et alii Scriptura testatur : « Væ eis qui descendunt in Ægyptum ad auxilium (*Isa. xxxi*). » De istiusmodi baculo arundineo et Rabsaces frustra exprobrat Ezechix regi Judæ, dicens : « Ecce confidis in virga arundinea atque contracta ista, super Ægypto, cui qui innoxius fuerit, ingreditur in manum ejus : sic est Pharaon rex Ægypti, et omnes qui confidunt in eo (*Isa. xxxvi*). » Et ille quidem de justo rege mentiebatur ista commemorans, qui interpretatur multus poculo. Inebriatus enim erat de aureo calice Babylonis, et idcirco quæ sua erant ingerebat populo dominum confitenti. Hic vero exprobratur Pharaoni quod fuerit domui Israel virga sive baculus arundineus, vanum eis et fragile et cito comminuendum auxilium repromittens. Ut autem scire valeamus, qui sit baculus arundineus, super quo domus Israel confidere non debeat, ex contrario baculo et virga Domini intelligere poterimus, de qua ad Dominum dicitur : « Virga tua et baculus tuus ipsa me consolata sunt (*Psal. xxii*). » Hanc virgam habuit et Aaron quæ dracones Ægyptios devoravit (*Exod. viii, x*), et percussit aggeres Nili, et cyniphes in tota Ægypto generatæ sunt. Moyses quoque, juxta LXX, extendit hanc virgam et levavit in cælum, et Dominus induxit ventum austrum super terram toto illo die et tota nocte et mane levavit ventus, et adduxit locustas super omnem terram Ægypti. De hac puto virga scribi, et in Numerorum libro (*Num. xvii*) quod floruerit et nuces sive amygdalas germinarit. Hanc habebat et Apostolus dicens : « Quid vultis in virga veniam ad vos? » (*I Cor. iv*.) Et qui Pascha celebrabant baculos tenebant manibus (*Exod. xii*), sine quibus imbecillitatem humani corporis sustentantibus carnes agni comedere non poterant. Hæc est virga de radice Jesse, super quam septem spiritus requieverunt. Sed non talis Pharaon, nec baculus Ægypti, et virga arundinea, quæ decipit apprehendentes se, et lacerat humeros eorum, id est, fortitudinem. Et quicumque super eam fuerit invisus, dissolvuntur lumbi ejus, et stare non poterit nec accinctus renibus Pascha celebrare, quod his congruit quorum scrutatur corda et renes Deus (*Psal. vii*).

« Propterea hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego adducam super te gladium, et interficiam de te hominem et jumentum. Et erit terra Ægypti in desertum et solitudinem, et scient quia ego sum Dominus. Eo quod dixerit fluvius meus est, et ego feci eum; idcirco ecce ego ad te, et ad flumina tua daboque terram Ægypti in solitudinem, gladio dissipatam a turre Syenes usque ad terminos Æthiopiæ. Non transibit per eam pes hominis, neque pes jumenti gradietur in ea : et non habitabitur quadraginta annis. Daboque terram Ægypti desertam in medio terrarum desertarum, et civitates ejus in medio urbium subversarum, et erunt desolatæ quadraginta annis. Et dispergam Ægyptios in nationes et ventilabo eos in terras, quia hæc dicit Dominus Deus : Post finem quadraginta

annorum congregabo Ægyptum de populis, in quibus dispersi fuerant et reducam captivitatem Ægypti, et collocabo eos in terra Phatures in terra natalitatis suæ : in terra de qua sumpti sunt : Et erunt ibi in regnum humile, et inter regna cætera erit humillimum; et non elevabitur ultra super nationes, et imminuam eos, ne impetret gentibus, neque erunt ultra domui Israel in confidentia docentes iniquitatem, ut fugiant et sequantur eos : et scient quia ego sum Dominus Deus. » (*Hieron.*) Junge prioribus quæ sequuntur. Quia fuisti baculus arundineus domui Israel, et non solum contractus es in manu ejus, sed juxta Isaiam perforasti manum ejus, et nunc lacerasti humerum, et ipse comminutus es et innitentium super te dissolvisti lumbos, idcirco ego inducam super te hostium gladium, et cum hominibus jumenta vastabo : et redietur terra Ægypti in solitudines, et secundo scient Ægyptii, quod ego sum Dominus. Nec hoc ero sine contentus, sed quia in tantam prorupit blasphemiam, ut suos esse diceret fluvios, et omnem abundantiam Ægypti, ideo et ipsum auferam, qui se dixerat creatorem, et flumina quæ a se creata jactaverat et reliquam terram Ægypti in longissimam solitudinem, et gladio dissipatam a turre Syene usque ad terminos Æthiopiæ. Pro turre, quæ hebraice *magdal* dicitur, Septuaginta loci nomen posuerunt, ut *magdalon* scriberent. Turris autem Syene usque hodie permanet castrum Romanæ ditioni subditum : ubi sunt Nili cataractæ, et usque ad quem locum de nostro mari Nilus navigabilis est. Totam igitur Ægyptum dicit esse populandam usque ad terminos Æthiopiæ, quibus extrema Ægypti regio jungitur : ita ut pes hominis in Ægypto non pertranseat, nec jumenta reperiantur in ea, et non habitetur per quadraginta annos. Parcitur enim Ægyptiis, et quia hospites quondam fuere Israel, brevior temporis condemnatio est. Tyrus sabbatizavit sabbata sua per annos septuaginta et sic in antiquum statum restituta est. Captivitas quoque Judææ templique subversio usque ad Cyrum regem Persarum septuaginta complevit annos : « potentes enim potenter tormenta patientur. » Quod autem dicit : « Dabo terram Ægypti desertam in medio terrarum desertarum, » Palestinos significat, Idumæos et Moabitas, omnesque alias regiones adversum quas supra prophetæ vaticinium est. Tunc disperget sive disseminabit Ægyptios in nationes et ventilabit eos in terras. Et quia clemens et miserator est Dominus, patiens et multarum miserationum, post quadraginta annos Ægypti restitutio est, et reducetur in antiquum solum universa captivitas, et collocabitur in urbe metropoli, quæ appellatur Phatures, ubi orta est et unde profecta est, ita duntaxat ut pro utilitate sua amittat antiquam superbiam, et sit in regnum humile, imo humillimum omnium nationum : et non elevetur ultra contra gentes, nec in eas habeat potestatem, sed redacta in paucitatem, nequaquam decipiat domum Israel sui confidentia; nec doceat eos iniquitatem, sive redigat eos in memoriam iniquitatis,

quod deserto auxilio Dei Ægypti quæsierunt adminiculum. Et hæc omnia fient, ut tertio cognoscant Ægyptii quod ipse sit Dominus. Hæc brevi sermone perstrinximus historiæ fundamenta jacientes : nunc allegoriæ nubium disserendum est, et eadem brevitate vitare conabitur, et hujus explanationis longitudinem. Ad draconem sermone est, qui dixerat, « Mea sunt flumina, et ego feci ea, » quod inducat super eum ipse Dominus gladium. De quo in Isaiâ scriptum est : « Inebriatus est gladius meus in cælo, » nunc descendet in terram, ut perdat ex ea hominem et jumentum, quidquid vel rationis videtur habere vel simplicitatis : et perdat absolute, sed draconi, vel ut draconi pereant, et vivant Deo. Et fiat Ægypti terra perditio secundum superiorem sensum, quo draconi pereat, et post perditionem redigatur in solitudinem, pessimum hospitem habere desistens. Et tunc cognoscant homines et jumenta, et terra dispersa quod ipse sit Dominus. Illo sensu quo LXXVII psalmo scriptum est : « Cum occideret illos, tunc quærebant eum. » Omnis enim qui quærit, inveniet. Deique misericordiæ est, ut mundi hujus pereat abundantia, et Ægypti fluenta siccetur, imo terra eorum sit in solitudines : et sententia Domini dissipetur a turre Syene, quæ interpretatur *gyrus*, ut nihil in se recti habeat, usque ad terram Æthiopum, qui humiles appellantur, ut videlicet omnis superbia quæ se contra Dei scientiam erexerat destruat, et humilietur in salutem suam. Nec pes hominis, hoc est rationale quippiam transeat per Ægyptum : neque pes jumenti gradiatur in ea, ut simplices quosque non teneat, quos dimissis hominibus Pharaon in Ægypto tenere cupiebat, Moysæ contradicente, et volente jumenta quoque de captivitate Ægypti liberari. « Et non, inquit, habitabitur quadraginta annis ; » qui numerus semper afflictionis et pœnæ est. Unde et Moyses (*Exod. xxxiv*), et Elias (*III Reg. xix*), et ipse Salvator (*Math. iv*) quadraginta diebus jejunaverunt et noctibus. Et per quadraginta annos populus erat in solitudine, ut postea circumcisus in Galgalis (*Num. xiv*), opprobrio et ignominia Ægypti liberaretur. In cujus numeri sacramento et hic idem propheta pro tribu Juda quadraginta diebus dormit in dextro latere : et quadringentis annis populus serviturus in Ægypto nuntiatur, qui faciunt quadraginta decadas sive quatuor *ἑκατοντάδες*. Pluviæ quoque diuvii quadraginta diebus inferunt orbi naufragium. Justum enim erat, ut qui per quatuor elementa mundi, quibus omnia constare dicuntur, dum ea diligit et foret, Deum offendet, in ipso numero puniretur, et Israel qui peccaverat in sabbatum, septem decadarum, hoc est septuaginta annorum supplicium sustineret. Daturque terra Ægypti deserta et civitates ejus in medio terrarum et urbium subversarum, quæ non sunt exstructe de lapidibus, sed latere et palcis ut dispergatur Ægyptus, quæ male sibi fuerat copulata, et ventiletur in terras, quo scilicet frumentum a palcis separetur : et quadraginta annorum sine completo, sit restitu-

tio Ægypti, et reducat, ut captivitas ejus, et collocetur in terra Phatures, quæ interpretatur panis conculcatus : ubi panis ille, qui dixerat : « Ego sum panis qui de cælo descendi, » pravitate hæretica conculcatus est, ut cum venerint ad Ecclesiam, habitent in pane conculcato. Et nequaquam eleventur in superbiam, sed sint in regnum humile : et ut jam cum restituti fuerint in pristinum statum, se per humilitatem dejiciant, quod in Ægypto vixerint, et latericias extruxerint civitates. Et inter multa regna ecclesiæ sint humiles, et sciant in quem peccaverant, et ultra non eleventur Ægyptus super ecclesias in toto orbe divisas, sed religatur in paucitate, et pauci in ea remaneant inter gentes ; et ultra non decipiant domum Israel, id est, ecclesiam, nec vanam eis spem et confidentiam repromittant docentes iniquitatem, ut fugiant ecclesiasticam disciplinam, et sequantur Ægyptias voluptates. Hæc autem fient, ut tertio cognoscant Ægyptii, quod ipse sit Dominus. Quod mihi propterea videtur dici, ut cognitæ prima Ægyptiorum in carne sit, secunda in anima, tertia in spiritu. Primo super terram, secundo mundi hujus conversatione finita, tertio post resurrectionem.

« Et factum est in vicesimo, et septimo anno in primo et una die mensis, factum est verbum Domini ad me dicens : Fili hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis, servire fecit exercitum suum servitute magna adversum Tyrum. Omne caput decalvatum, et omnis humerus depilatus est ; et merces non est reddita ei, neque exercitui ejus de Tyro pro servitute, qua servivit mihi adversum eam. Propterea hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego dabo Nabuchodonosor regem Babylonis in terra Ægypti, et auferet multitudinem ejus, et deprædabitur manubias ejus, et diripiet spolia ejus ; et erit in mercedem exercitui illius, et operi, quo servivit mihi adversum eam. Dedi ei terram Ægypti, pro eo quod laboraverit mihi, ait Dominus Deus. In die illo pullulabit cornu domus Israel, et tibi dabo apertum os in medio eorum. Et scient quoniam ego Dominus. » Quæritur quomodo post decimum annum superioris sermonis statim vicesimus et septimus ponatur annus, et in sequentibus decimus duodecimusque : et in extrema descriptione templi vicesimus quintus, sed facilis solutio est. Quia enim de Ægypto et superior et hæc, quæ nunc dicitur prophetia contextitur, licet diversis sit facta temporibus, tamen quia de una provincia prophetatur, junctæ sibi sunt. Quod et in Jerechia crebro legimus, ut præpostero ordine tempora describantur. Prius enim Sedecie in quibusdam gesta referuntur, et postea Joachin, qui ante eum fuit. In Psalmis autem, quia carmen est lyricum historiæ ordo non quæritur. Dicamus ergo prius juxta litteram. Nabuchodonosor eum oppugnaret Tyrum, et arietes, machinas, vineasque, eo quod cineta mari esset, muris non posset adjungere, infinitam exercitus multitudinem jussit saxa et aggeres comportare, et expleto medio mari, imo freto angustissimo, vicinum litus

insula fecit contiguum. Quod cum viderent Tyrii jam jamque perfectum, et percussione arietum murorum fundamenta quaterentur, quidquid pretiosum in auro, argento vestibusque et varia suppellectili nobilitas habuit, impositum navibus ad insulas asportavit, ita ut capta urbe nihil dignum labore suo inveniret Nabuchodonosor. Et quia Dei in hac parte obediatur voluntati post aliquot annos captivitas Tyriæ, datur ei Ægyptus. Multoque sævior Tyrus Ægypto. Illa enim oppugnabat Hierusalem, hæc vanum pollicebatur auxilium. Aliud est enim spei imbecillitate decipere, aliud adversum Dei populum dimicare. Hoc est ergo, quod dicit Nabuchodonosor rex Babylonis in oppugnatione Tyri: Suum mihi servire fecit exercitum, ut impleret voluntatem meam. Omne, inquit, caput decalvatum, et omnis humerus depilatus est. Gestantur videlicet cophinos terræ, et lapides, quibus raduntur humeri et decalvatur caput. Et tamen nec ipse nec exercitus ejus aliquid dignum invenit in Tyro. Et in hoc cum mihi servierit, et meam contra Tyrum impleverit voluntatem, idcirco dabo ei terram Ægypti. Quod quidam dicunt sub Nabuchodonosor esse completum. Alii sub Cambyse filio Cyri, qui Ægyptum usque ad Æthiopiam vastavit, ita ut Apim interficeret, et omnia eorum simulacra deleteret. Quam ob causam putant eum verum in amentiam casu equi et proprio pugione confossum. Plenissime hanc historiam narrat Herodotus, ubi et omnis Ægyptus per pagos et vicos et castella describitur, et Nili origo gentisque ejus populi, et mensura terræ per circuitum usque ad desertum Æthiopiæ et littora maris magni, Libyæque et Arabiæ confinia demonstrantur. Causa autem iræ Domini contra Ægyptum illa est, quod populum Dei suo deceptorum auxilio, ne speraret in Dominum, et illum ad iracundiam provocarit. In illo, inquit, die quo Ægyptus capta fuerit pullulabit cornu domus Israel. Haud dubium quin regium genus significet. Quod quidam ad Zorobabel filium Salathiel, qui per Jeconiam de David stirpe generatus est. Alii ad ultimum tempus referunt, quando putant et Eliam esse venturum. Nos autem cornu Domini pro Christo intelligentes præsentem carpimus historiam. Cumque, ait, o propheta, hoc prius fuerit expletum: tunc aperietur os tuum, et vaticinium tuum nequaquam dubia promissione pandebit, sed cernetur opere perpetratum, ut sciant, qui audierint me esse Dominum, cujus dixisse fecisse est. Hæc secundum litteram, imo juxta veritatem dicta sint prophetiæ. Cæterum ex eo, quod Nabuchodonosor mercedem acceperit boni operis, intelligimus etiam ethnicos, si quid boni fecerint, non absque mercede Dei judicio præteriri. Unde et per Jeremiam Nabuchodonosor columba Dei appellatur, eo quod adversum populum peccatorem Dei servierit voluntati. Et adducam, inquit, servum meum Nabuchodonosor. Ex quo perspicuum est condemnari nos comparatione gentilium, si illi lege faciant naturali, quæ nos etiam scripta negligimus. De quo plenissime ad

A Romanos Paulus apostolus disputat. Ac ne aliquid præterire videamur, secundum intelligentiam spiritalem quærimus ubi hunc numerum, hoc est, viginti septem legerimus. In Genesio libro (*Gen. vii*), Scriptura testatur sexcentesimo anno vitæ Noe, secundo mense, vicesimo septimo die mensis secundi, super faciem terræ aquas inductas esse diluvii, et postea septimo mense ejusdem anni, qui vicinus est sabbato, et vicesima septima die ejusdem mensis septimi aquas cessasse diluvii, et sedisse arcam Noe super montes Ararat, qui interpretantur Armeniæ. Ex quo intelligimus medium esse numerum, et ad utrumque posse conferri: quando in hoc et ira Dei incipit a diluvio, et clementia ejus septimo mense in eodem dierum numero demonstratur. Et quia apud Hebræos mensis, qui apud nos Kalendis et nonis idibusque devolvitur, secundum lunæ cursum supputatur, unde et Græco vocabulo *μήνα*, id est luna, a mense nomen accepit, hoc dictum est in vicesimo septimo lunæ die parum quid luminis remansisse, ne penitus ira ejus absque misericordia sit. Quando autem totus lunæ orbis impletur, tunc et Pascha celebratur, et omnes maxime solemnitates, quod strictim posuimus, ut sciamus in hoc numero et bona et mala pariter contineri, bona Nabuchodonosor cujus labori merces redditur, mala Ægyptiis, quorum vastitas nuntiatur.

CAPUT XXX.

Plangitur destructio Ægypti et urbium ejus, cum qua corrueant provinciæ ipsi confæderatæ.

Et factum est verbum Domini ad me dicens: Fili hominis, propheta et dic: Hæc dicit Dominus Deus: Ululate, væ, væ diei, quia juxta est dies, et appropinquant dies Domini, dies nubis, tempus gentium erit, et veniet gladius in Ægyptum, et erit pavor in Æthiopia, cum ceciderint vulnerati in Ægypto, et ablata fuerit multitudo illius, et destructa fundamenta ejus. Æthiopia, et Libya, et Lydi, et omne reliquum vulgus, et Ghub, et filii terræ fœderis cum eis gladio cadent. Hæc dicit Dominus Deus: Et constructur superbia imperii ejus, a turre Syenæ gladio cadent in ea, ait Dominus exercituum. Et dissipabuntur in medio terrarum desolatæ, et urbes ejus in medio civitatum desertarum erunt. Et scient quoniam ego Dominus, cum dederò ignem in Ægypto, et attriti fuerint omnes auxiliares ejus. In die illa egredientur nuntii a facie mea in trieribus ad terendam Æthiopiæ confidentiam, et erit pavor in eis in die Ægypti, quia absque dæbio veniet. Hæc dicit Dominus Deus. Et cessare faciam multitudinem Ægypti in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, ipse et populus ejus cum eo, fortissimi gentium adducentur ad disperendam terram, et evaginabunt gladios suos super Ægyptum, et implebunt terram interfectis. Et faciam alveos flumium aridos, et tradam terram in manu pessimorum, et dissipabo terram et plenitudinem ejus in manu alienorum, ego Dominus locutus sum. Hæc dicit Dominus Deus: Et disperdam

« simulacra, et cessare faciam idola de Memphis, et
 « dux in terra Ægypti non erit amplius. Et dabo
 « terrorem in terra Ægypti, et disperdam terram
 « Phatures, et dabo ignem in Taphnis, et faciam ju-
 « dicia in Alexandria, et effundam indignationem
 « meam super Pelusium robor Ægypti, et interfici-
 « am multitudinem Alexandriæ. Et dabo ignem in
 « Ægypto: quasi parturiens dolebit Pelusium, et
 « Alexandria erit dissipata, et in Memphis angustix
 « quotidianæ, juvenes Heliopoles et Bubasti gladio
 « cadent, et ipsæ captivæ ducentur, et in Taphnis ni-
 « grescet dies, cum contrivero ibi sceptræ Ægypti, et
 « defecerit in ea superbia potentix ejus: ipsam nubes
 « operiet. Filix autem ejus in captivatem ducentur.
 « Et faciam judicia in Ægypto, et scient quia ego
 « Dominus. » Post vicesimum et septimum annum
 captivitatis regis Joachim revertitur ad præsens tem-
 pus quando contra Ægyptum cœperat prophetare,
 id est, ad annum decimum et decimum mensem, un-
 decima mensis die. Et dicit sibi præceptum a Domino,
 ut loquatur ad omnes nationes, et cum omnibus spe-
 cialiter ad Ægyptum. Quæ sunt ergo quæ loquitur?
 « Ululate, vix, vix dici, quia juxta est dies, et ap-
 propriat dies Domini, » non claro sole rutilans,
 sed operta nubibus, et Babyloniam adferens tempe-
 statem. Cumque gladius cœperit vastare Ægyptum,
 pavor erit in Æthiopia quæ vicina est Ægypto, ne ad
 se usque Babylonius mucro perveniat. Cadent enim
 in Ægypto vulnerati, et auferetur multitudo illius et
 usque ad fundamenta omnia destruentur, ita ut si
 quis in Ægypto reperiat de Æthiopia et Libya et
 Lydia, et in commune de variis populis et Chub,
 quod Symmachus vertit in Arabiam, et de filiis terræ
 fœderis, hoc est, de populo Judæorum, cum illis gladio
 cadat. Pro quibus gentilibus LXX posuerunt
 « Persæ et Cretenses et Lyji et Libyes et omnes
 commixti: et filii Testamenti mei, cum ipsa gladio
 cadent. » Et ut sciremus has omnes gentes fuisse in
 auxilio Ægypti, sequens sermo demonstrat. Et corru-
 ent fulciantes Ægyptum, sive sustentacula Ægypti,
 id est, socii. Et omnis superbia imperii, sive contumelia
 fortitudinis illius destruetur ac deponetur. A
 turre Syene, quam in extremis finibus Ægypti si-
 tam diximus, sive « a Magdalo usque Syonen, »
 sicut Septuaginta transtulerunt, omnes civitates
 Ægypti desertæ erunt, ut cognoscant Dominum;
 quando ignis Chaldæorum universa vastaverit, et atriti
 fuerint auxiliares ejus, et pervenerint nuntii
 juxta Aquilam et Theodotionem siim, quos Symmachus
 transtulit festinantes, nos in trieres vertimus;
 ita enim ab Hebræis accepimus, ut omnis Æthio-
 piæ fiducia conteratur, et quando fuerit vicina pro-
 vincia desolata, pavor teneat proximam. Ut autem
 sciremus quis esset iste gladius, qui vastaret Ægyptum,
 et terreret Æthiopiam, sequitur manifestus.
 « Et cessare faciam multitudinem Ægypti in manu
 Nabuchodonosor regis Babylonis, » qui non solum
 veniet, sed veniet multis comitatus nationibus, ita ut
 omnis Ægyptus interfectorum sanguine compleatur.

A Tantaque erit ira Domini, ut siccentur alvei flumi-
 num, hoc est Nili δῶρυχες, usque ad solum, et in ma-
 nu pestilentium sive hominum pessimorum plenitudo
 Ægypti desoletur, mea enim verba irrita esse non
 possunt. Illucque proficiet indignatio, ut simulacra
 Ægypti disperdantur, et cessent idola de Memphis,
 quæ usque hodie metropolis est superstitionis Ægypti-
 cæ, sive optimates et principes de Memphis et de
 terra Ægypti. Tantus autem terror cunctam Ægyptum
 possidebit, ut terra Phatures omnis pereat, et
 ignis vastet Taphnis, sive, ut LXX transtulerunt,
 Tanin. Faciamque, ait, judicia in Alexandria, quæ
 hodie sic vocatur: cæterum pristinum nomen habet
 No, quod Aquila Symmachus et Theodotio, sicut in
 Hebræo positum est transtulerunt. Pro quo nescio
 B quid volentes Septuaginta dixerunt *Diospolim*, quæ
 Ægypti parva civitas est. Nos autem pro No Alexan-
 driam posuimus, per anticipationem, quæ Græce
 prolepsis appellatur, juxta illud Virgilianum: *Lavinæque venit littora*: non quo eo tempore, quando
 venit Æneas in Latium Lavinia dicerentur, sed quæ
 postea Lavinia nuncupata sunt, ut manifestior locus
 fieret lectoris intelligentiæ. « Et effundam, inquit,
 indignationem meam super Sain, » quam nos in
 Pelusium vertimus: et robor appellatur Ægypti eo
 quod portum habeat tutissimum, et negotiationes
 maris ibi vel maxime exercentur. Unde et poeta
 Pelusiacam appellat lentem, non quod ibi genus le-
 guminis gignatur vel maxime, sed quod e Thebaide
 et omni Ægypto per rivum Nili illuc plurimum de-
 feratur. « Et interficiam, ait, multitudinem Alexan-
 driæ, » quæ rursus in Hebræo posita est *No*, pro
 qua nequaquam Diospolim ut supra, sed *Memphim*
 Septuaginta transtulerunt. Et ut ostendat populosam
 jam illo tempore fuisse urbem: Perdam, ait, multi-
 tudinem No, et dabo ignem, hoc est regem Babylonis
 in Ægypto, qui instar ignis cuncta populetur. Quasi
 parturiens dolebit Sain, id est, Pelusium: sive turbatio-
 ne turbabitur, et in Alexandria, id est, in No, erit scis-
 sura. Et diffundentur aquæ, pro qua rursus Septua-
 ginta *Diospolim* transtulerunt. Moris autem Ægyptiorum
 est, propter inundationem Nili, excelsos
 aggeres construere ac ripas Nili, qui si custodum
 negligentia vel nimia aquarum magnitudine rupti
 fuerint, subjacentes campos nequaquam rigant aquæ,
 sed opprimunt atque populantur. Per quod significa-
 tur, sic Chaldæorum exercitu occupandam Ægyptum,
 quomodo inundantibus Nili aquis, et super modum
 crescentibus operiri solet atque corrumpi. Pro inun-
 datione aquarum et irruptione atque scissura aggerum,
 in Hebræo positum est. « Et erunt in Memphis
 angustix quotidianæ, » ut unde Nilus dividitur, et ubi
 Apis templum est, et consulta respondent oracula, ibi
 quotidianæ angustix fiant. Juvenes quoque Heliopoles,
 quæ Hebraice appellatur on, et Bubasti alterius
 civitatis, gladio corruent, ita ut ipsæ urbes, hoc est,
 habitatores, sive mulieres earum ducentur in capti-
 vatem, qui sexus injuriæ subjacet. In Taphnis vero
 quæ est regia civitas conterentur sceptræ Ægypti, id

est, omne regium genus. Cumque potentia ejus interfectis principibus defecerit, tunc nigrescet dies et caligine ac tenebris omnia complebuntur, ita ut ipsa urbs operiatur nube mœroris ac luctus. Filia ejus, id est, oppida reliqua ducantur in captivitatem, ut postquam fecero judicium in Ægypto, et in cunctis judicem demonstravero, tunc sciant Ægyptii quod ego sim Dominus. Hæc quasi parvulis elementa descripsimus, ut per litteras, syllabas, nomina, verborumque contextum possint ad lectionem prosæ vel carminis pervenire. Nunc aggrediamur tropologiam, et latissimum disputationis pelagus brevi quasi picturæ tabula demonstramus. Sermo Domini, qui erat semper in patre, factus est ad prophetam, et vocat eum nequaquam nomine suo, sed filium hominis: quod in Scripturis sanctis in bonam partem semper accipitur duntaxat numero singulari, ut in hoc eodem propheta et in Daniele et in Evangelio; alioquin plurali numero in contrarium legitur, ut est illud: « Filii hominum, dentes eorum arma et sagittæ, et lingua eorum gladius acutus. » Et rursum: « Filii hominum, usquequo gravi corde? » (Psal. iv.) Leo enim rugiet, et quis non timebit? Dominus locutus est et quis non prophetabit? (Amos iii.) « Ululate, inquit, væ, væ diei, quia juxta est dies, et appropinquat, dicit Dominus, dies nubis, tempus sive finis gentium erit. » Duplex consummatio est: aut generaliter omnium, quando finis mundi advenerit: aut specialiter singulorum, quando tempus mortis institerit. Juxta autem dicitur, quia æternitati comparatum omne tempus breve est. Unde et Jacob centum et triginta annos, quibus vixerat: « Pauci, inquit, et pessimi sunt dies mei (Gen. xlvii). » Et Psalmista de universi generis humani fragilitate disputans, ait: « Dies nostri quasi umbra pertranseunt (Psal. ci). » Quod reputantes, nec potentia erigemur, nec divitiis incubabimus, nec felicitate lætabimur, cito omnia auferenda noscentes. Pulchreque dies dicitur Domini, quando omnis sæculi conversatio destruetur, et errore sublato una veritas apparebit. Diesque nubis et nebulae, nullus enim intrepidus incertusque de sententia absque pavore judicem præstolatur. Et tempus, sive finis gentium erit, non unius gentis Ægyptiæ, sed universarum, ut manifestum fiat de cunctis gentibus prophetari. Sequitur: « Veniet gladius in Ægyptum. » Gladius versatilis, et flammeus, sermo divinus, qui honos a malis dividet, et pessimos suos igne consumat: In Ægyptum autem hujus sæculi, ita ut pavor sit in Æthiopia qui trans Ægyptum in nocte erroris et tenebris commorantur, et quorum nigredo in candorem aut difficulter, aut nequaquam convertitur. Cadentque in Ægypto vulnerati, qui male steterant in nequitia. « Et auferetur multitudo Ægypti. » Lata enim et spatiosa via est, quæ ducit ad mortem. Et fundamenta illius destruetur, ut nihil in Ægypto pristinae resideat firmitatis, sed desertis fundamentis pessimis ponatur fundamentum Christi, super quo ædificetur Ecclesia. « Omnis quippe plantatio, quam

A non plantavit cœlestis pater eradicabitur (Matth. xv). » Unde et Jeremias destruere jubetur quæ constructa erant, ut ædificet meliora. Peribunt quoque in Ægypto Æthiopes, Libyes et Lydi, sive juxta Septuaginta, Persæ, Cretenses, et Lydi, et Libyes et Chub, id est, Arabes, et omne reliquum vulgus, quos « Hybridas atque mixticios LXX transtulerunt: quos omnes pro diversitate vitiorum interpretatione nominum, quæ in visione Tyri posuimus, diversas possumus intelligere nationes. Unde Apostolus: « Vos, inquit, gentes in carne, » qui diciamini præputium (Ephes. ii); numquam enim dixisset in carne gentes, nisi essent aliæ in spiritu. Ut in alio loco: « Videte Israel secundum carnem (I Cor. x). » Unde magnopere providendum est, ne corde revertamur in Ægyptum, de qua semel exivimus et inter cæteras gentes inveniamur, et pereamus gladio. De quo in consequentibus dicitur: « Juvenes Heliopoleos et Bubasti gladio cadent, » maxime cum jungatur, « et filii terræ fœderis sive Testamenti mei simul mucrone ferientur. » De quibus scriptum est: « Væ qui descendunt in Ægyptum ad auxilium in equis et curribus confidentes (Isa. xxxi). » Sin autem cæterarum gentium homines trucidantur in Ægypto, quanto magis filii fœderis et Testamenti Dei, qui contemnes angelorum panem: Ægypti peponum et ceparum et alliorum, et cucumerum recordati sunt. Tunc corrumpent sustentacula et fulcra Ægypti, quæ eam in nequitia sustentabant: dialecticorum argutiæ et philosophorum strophæ, contumeliosum quoque ac superbum imperium destruetur, qui omnia loquuntur per arrogantiam, et ecclesiasticam simplicitatem ducunt pro nihilo. « A turre enim Syenes cadent in ea, » quæ in extremis terminis Ægypti, Æthiopiæ Blemmyarumque confinis est, ubi Nilus innavigabilis, et cataractarum fragor, et omnia invia plenaque serpentium et venenatorum animantium. Sin autem, ut supra diximus, Magdalus magnificentiam, et Syene gyrum sonat, perspicuum est, quod Ægyptiæ opes, et contumeliosa fortitudo et magnificentia, id est, jactantia et exaltationes vituperentur quæ ad gyrum Ægypti pertinent, ubi nihil stabile est, sed incerto volvitur lapsu et pervenit ad ruinam. Tunc dissipabuntur Ægyptiæ civitates, et terra deserta erit, et nulla congregatio remanebit, habens aliquid firmitatis, ut rerum sine cognoscant quod ipse sit Dominus, quando miserit ignem in Ægypto, quem Dominus ardere desiderat, ut fenum, ligna, stipulæ, quæ supra fundamentum Christi ædificata sunt, concrementur, et omnes auxiliares perversorum dogmatum conterantur. Ex quo intelligendum falsi nominis scientiam, et eos de quibus scriptum est: « Dissipa omnes gentes, quæ bella volunt (Psal. lxxvii), » socios et auxiliares Ægypti nuncupari. « In die, inquit, illa egredientur nuntii a facie mea, » de quibus in Evangelio scriptum est: « Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui est in cœlis (Matth. xviii). » Et in sementis parabola messores angeli, id est, qui nuntii sunt, mittuntur ut uni-

versa scandala congregent, et mittant ea in caninum ignis: « ubi est fletus oculorum, et stridor dentium (*Matth. viii*): » festinabuntque implere præceptum, ut deterreant sive conterant Æthiopiæ confidentiam, qui ad summum malitiæ verticem pervenerunt, ut in eversione Ægypti Æthiopia conteratur et paveat, eo quod dies Domini sit ultionis atque vindictæ qua fugeatur tenebræ peccatorum, et lux virtutum remaneat: « Et cessare, inquit, faciam multitudinem Ægypti in manu Nabuchodonosor regis Babylonis, » cui traditi sunt ad puniendum: ipse est enim inimicus et vindex, qui etiam mercedem accepit, eo quod servierit in expugnatione Tyri Ægypti multitudinem, ut multi in Ægypto esse desistant, qui semper in ea sunt. Sin autem aliquis opposuerit quomodo illud dicatur in Deuteronomie: « In septuaginta animabus descenderunt patres nostri in Ægyptum, nunc autem facti estis ut stellæ cæli in multitudine (*Deut. x*), » facile solvitur: neque enim exemplum terrenæ multitudinis posuit, sed cælestis, quæ virtutibus fulgeat et plena sit luminum. Super quam multitudinem Ægypti, « adducuntur fortissimi gentium, » ut disperdant terram, pro quibus Septuaginta *pestilentes* interpretati sunt, quod nescio quomodo conveniat his qui adducuntur a Domino: nisi forte juxta illud exemplum: « Iumissionem per angelos pessimos (*Psal. lxxvii*). » Qui evaginabunt gladios suos super Ægyptum, et implebunt terram interfectis, sive vulneratis, ut occisos vulneratosque se esse sentiant, et intantum Ægyptum esse destructam et ad nihili pervenisse, ut omnia flumina eloquentiæ quibus errores Ægyptii juncus et calamus rigabatur areflant: et tradantur in manum pessimorum, qui eos torqueant, et plenitudo terræ Ægypti, quæ male creverat, deleatur in manu alienorum a Deo. Neque enim boni, sed mali angeli tormentis præpositi sunt. Hæc necesse est, ut sciant, quia locutus est Dominus. Quod frequenter assumitur, ut sciant, qui audiunt, non prophetæ verba esse, sed Domini, cujus præcepta irrita esse non possunt. Sequitur: « Et disperdam simulacra, » quæ *abominaciones* Septuaginta transtulerunt. « Et cessare faciam idola vel optimates de Memphis, et dux sive principes in terra Ægypti non erunt amplius. » Clementissimi enim Domini est malefacta subvertere, ut nulla similitudo, quæ mentitur imaginem veritatis, remaneat in Ægypto: optimates quoque percant de Memphis, quæ interpretatur ex ore, de quo omnia idola confixerunt, ut truncatis capitibus et magistris idolorum, non sit princeps in Ægypto: et terrore ac perditione omnis Ægyptus compleatur. De cujus urbibus dicitur: « Et disperdam terram Phathures, et dabo ignem in Taphnis sive in Tanis, Et faciam judicia in No [Alexandria]; » Septuaginta *Diospolim* transtulerunt. « Et effundam indignationem meam super Sain [Pelusium], robur Ægypti. » Phatures interpretatur *panis conculcatio*; Tanis *mandatum humile*; Diospolis, pro qua in Hebræo positum est *No*, *requies*; Sain *tentatio*, quibus nonini-

PATROL. CX.

bus diversa hæreticorum et omnia mendaciorum conciliabula demonstrantur, qui conculcant panem ecclesiasticum atque contemunt, et sequuntur mandatum humile et ad cælestia non perducens et deliciis vacant, et sunt in requie, qualem in Evangelio legimus habere divitem purpuratum et tentationibus inserviunt, quorum unus expetivit a Domino (*Job. i*) ut tentandi Job haberet potestatem. Hæc omnia Dominus disperdet atque succendet, et effundet super ea indignationem suam, et robur Ægypti dissipabit: ut redacti ad nihilum nequaquam populum Dei sollicitent, et in suo sperare faciant auxilio, ut deserta veritate quærant mendacium, et quasi a bæulo arundineo sic suo præsidio vulnerentur. Post hæc dicitur: « Et interficiam sive disperdam multitudinem Memphæos. » Pro qua in Hebræo habet *No*: quam supra iidem Septuaginta *Diospolim* transtulerunt, quæ interpretatur *requies*. Multi enim sunt qui quærant requiem, et jacere velint super lectos eburneos, et comedere agnos lactentes: sive, juxta LXX, qui interpretati sunt *Memphæos*, multi sunt qui loquantur aliis: « Dimitte ut auferam festucam de oculo tuo (*Matth. vii*), » cum ipsi trabes habeant in suo. Daturque ignis in Ægypto, qui verbositatem atque delicias sue ardore consumat: « Dolebit universa tentatio, et in Diospoli, » quæ sursum in Hebræo No ponitur, « erit scissura, » ut effundantur aquæ omnisque pessima congregatio dissipetur, et huc illucque dispareat. Vel juxta Hebræicum: « In Memphis erunt angustiae quotidianæ, » ut pro omni verbo otioso reddant rationem, ut intelligant nihil dictorum suorum Domini iudicium præterire. « Juvenes quoque Heliopoleos et Bubasti gladio cadent. » Heliopolis Hebræice *on* dicitur, quod interpretatur *dolor*. Bubastus autem juxta Ægyptiacam *oris experimentum*. Omnes isti, qui dolorem sæculi ferre non poterant, sed delicias Diospoleos sectabantur et confidebant sibi in volubilitate sermonum, et adversum cætera dogmata disputantes habuerant experimenta victoriæ, gladio sermonis Domini concident, et qui nequaquam juvenes, sed imbecillitate mentis mulieres appellantur, captivi ducentur, sive ipsæ urbes dolore et oris jactantia ducentur in captivitatem. « Et in Taphnis, inquit, nigrescet dies. » Taphnæ interpretantur *cedentes ori*, subauditur diaboli, cui qui cesserint, amittent lumen veritatis, et diem nocte mutabunt. Et sceptræ Ægypti atque omne imperium sentiunt in Taphnis esse contritum, ita ut deficiat in ea contumeliosa fortitudo, sive superbia potentiae ejus, et solis justitiæ radii nube cæcentur, et nequaquam mulieres, sed filiae ducentur in captivitatem, faciatque Dominus non unum iudicium, sed multa iudicia in Ægypto. Sicut enim honorum apud Patrem diversæ sunt mansiones, ita et Ægypti suppliciorum diversa iudicia, ut cum hæc omnia facta fuerint, cognoscant Ægyptii quod ipse sit Dominus, cujus iudicia vera justificata in semetipsis.

« Et factum est in undecimo anno, in primâ mense in septima mensis, factum est verbum Domini ad me

« dicens : Fili hominis, brachium Pharaonis regis
 « Ægypti confregi. Et ecce non est obvolutum ut re-
 « stitueretur, et sanitas, et ligaretur pannis, et sarci-
 « retur linteolis, ut accepto robore posset tenere gla-
 « dium. Propterea hæc dicit Dominus Deus : Ecce
 « ego ad Pharaonem regem Ægypti, et comminam
 « brachium ejus forte, sed contractum, et dejiciam
 « gladium de manu ejus, et dispergam Ægyptum
 « in gentibus, et ventilabo eos in terras. Et confortabo
 « brachia regis Babylonis, daboque gladium
 « meum in manu ejus. Et confringam brachia Pha-
 « raonis et gement gemitibus interfecti coram facie
 « ejus. Et confortabo brachia regis Babylonis, et
 « brachia Pharaonis cadent. Et scient quia ego Do-
 « minus, cum dederò gladium meum in manu regis
 « Babylonis, et extenderit cum super terram Ægypti.
 « Et dispergam Ægyptum in nationes, et ventilabo
 « eos in terras. Et scient quia ego Dominus. »
 (Hieron.) Revertitur ad ordinem prophetiæ. Post
 vicesimum enim et septimum annum, nunc ponit un-
 decimum, quæ quæstio etiam in superioribus conti-
 netur. Cum enim sermo Domini contra Tyrum fa-
 ctus sit in anno undecimo, qui prius positus est, in
 consequentibus loquitur ad Pharaonem anno decimo.
 Rursumque ponit vicesimum septimum, ut diximus,
 et nunc undecimum. Ut cætera prætermittam quæ in
 psalmorum ordine continentur, quæritur quomodo ter-
 tius psalmus his psalmis præponatur in quibus mutavit
 faciem suam David coram Abimelech et de Doech Idu-
 mæo : et quando inventus est in speluncâ : et quin-
 quagesimus pœnitentiæ, in cuius titulo demonstratur
 quod introiverit ad Bethsabæe uxorem Uriæ, cum prio-
 res sint isti psalmi psalmo tertio, in quo fugere nota-
 tur a facie filii sui Absalon. Sed in psalmis facilis re-
 sponsio est, carmen esse lyricum, et in hujuscemodi
 opere non quæri ordinem historiæ, sed factorum car-
 mina singulorum. In historia vero illud dicendum est,
 ea quæ de una re diversis sunt dicta temporibus non
 debere oratione dividi, sed unius loci narratione
 concludi. Verbi gratia : ut quæ de Ægypto dicta
 sunt alio atque alio tempore, uno lectionis ordine co-
 gnoscantur. Cum hæc dixerimus, manet nihilominus
 quæstio, cur in hoc eodem loco primum factus sit
 sermo Domini ad Pharaonem anno undecimo : et

postea vicesimo septimo : et deinceps anno decimo,
 cum utique juxta ordinem primum decimus, secundo
 undecimus, tertio vicesimus septimus annos, singu-
 lis prophetiis debuerint prænotari. Ad quod illud
 possumus respondere : « O profundum divitiarum
 sapientiæ et scientiæ Dei, quam inscrutabilia judi-
 cia ejus, et investigabiles viæ ejus! (Rom. xi.) » Et in
 alio loco : « Abyssum et sapientiam quis investiga-
 bit? » Possumus autem hoc dicere quod et in prophetiis
 nequaquam historiæ ordo servetur, duntaxat non in
 omnibus, sed in quibusdam locis. Neque enim nar-
 rant præterita, sed futura prænuntiant, prout volun-
 tas Spiritus sancti fuerit. In historia vero ut sunt
 Moysi quinque libri et Jesu, et Judicum volumina,
 Ruth quoque et Esther, Samuel et Malachiam : Para-
 lipomenon liber et Ezræ, juncto sibi pariter Noemia
 præposteram narrationem nequaquam reperiri. Hæc
 de annorum ordine dixisse sufficiat. Nunc videamus,
 quæ contra Pharaonem sive de Pharaone prophetia
 sit. Brachium ejus confregisse se dicit, et non esse
 obvolutum neque ligatum, nec sartum linteolis, nec
 accepisse malagma. Juxta illud quod scriptum est :
 « Non est malagma imponere, nec oleum, nec affiga-
 turas. » Quod si factum fuisset, utique recepta for-
 titudine posset tenere gladium et ad bella procedere.
 Idcirco clemens et misericors Deus rursus commi-
 nit brachium ejus sive brachia : ut penitus cadat
 gladius de manu ejus, et in gentes Ægyptus disper-
 gatur et ventiletur in terras. In brachio autem ro-
 bur accipi et fortitudo potest, dicente Scriptura :
 C « Contere brachium peccatoris et maligni (Psal. x.) »
 Quod conteritur in adversariis nostris, quando nos
 persequuntur quidem, sed opprimere nequeunt, et pro
 salute servorum Dei adversus Pharaonem rex Baby-
 lonis sæpe consurgit, ut potentem opprimat poten-
 tior, et mali tradantur peioribus : confortante Deo
 brachia pessimorum, ut sciat, qui liberatus est, quod
 ipse sit Dominus, perfectum autem esse virtutis scire
 quod ipse sit Dominus. Econtrario possumus dicere :
 « Filii Hebræi, filii pestilentiae nescientes Deum. » Et
 in bonam partem de regibus, qui rectum fecerunt in
 conspectu Dei, scriptum est quod noverint Domi-
 num.

LIBER DUODECIMUS.

Volebam ego historiam propheticam de Ægypto, D
 et rege ejus simul in unum librum coaptare. Sed
 quia hoc non patitur longitudo narrationis, idcirco
 sicut de Tyro et principe ejus in duos libros dividimus
 historiam, ita et nunc de Ægypto et Pharaone divi-
 sionem inter duos libros faciemus.

CAPUT XXXI.

Sermo Domini contra Pharaonem quod tradetur in
 manus Nabuchodonosor, et de Assyria sub nomine
 arboris eidem tradita.

« Et factum est in undecimo anno, tertio mense, una

« mensis : factum est verbum Domini ad me dicens :
 « Fili hominis, dic Pharaoni regi Ægypti et populo
 « ejus : Cui similis factus es in magnitudine tua? Ecce
 « Assur, quasi cedrus in Libano, pulcher ramis et
 « frondibus nemorosus, excelsusque altitudine, et
 « inter condensas frondes elevatum est cacumen ejus
 « Aquæ nutrierunt illum : abyssus elevavit eum, sta-
 « mina ejus manabant in circuito radicum ejus, et
 « rivos suos emisit ad universa ligna regionis. Pro-
 « pterea elevata est altitudo ejus super omnia ligna
 « regionis, et multiplicata sunt arbusta ejus, et ele-

« vati sunt rami ejus præ aquis multis. Cumque
 « extendisset umbram suam in ramis ejus, fecerunt
 « nidus omnia volatilia cæli, et sub frondibus ejus
 « genuerunt omnes bestię saltuum, et sub umbra-
 « culo illius habitabat cætus gentium universarum.
 « Eratque pulcherrimus in magnitudine sua, et in
 « dilatazione arbustorum suorum. Erant enim radi-
 « ces illius juxta aquas multas. Cedri non fuerunt
 « altiorem illo in paradiso Dei. Abietes non adæqua-
 « verunt summitatem ejus, et platani non fuerunt
 « æque frondibus illius. Omne lignum paradisi Dei
 « non est assimilatum illi, et pulchritudini ejus, quon-
 « niam speciosum feci eum, et multis condensisque
 « frondibus. Et æmulata sunt eum omnia ligna vo-
 « luptatis, quæ erant in paradiso Dei. Propterea
 « hæc dicit Dominus Deus : Pro eo quod sublimatus
 « est in altitudinem, et dedit summitatem suam vi-
 « rentem atque condensam, et elevatum est cor ejus
 « in altitudine sua, tradidi eum in manu fortissimi
 « gentium. Faciens faciet ei juxta impietatem ejus.
 « Et ejeci eam, et succident eam alieni et crudelissi-
 « mi nationum. Et projicient eam super montes, et
 « in cunctis convallibus corrudent rami ejus. Et con-
 « fringentur arbusta ejus in universis rupibus terræ.
 « Et recedent de umbraculo ejus omnes populi terræ
 « et relinquent eam. In ruina ejus habitaverunt om-
 « nia volatilia cæli, et in ramis ejus fuerunt uni-
 « versæ bestię regionis. Quamobrem non elevabun-
 « tur in altitudine sua omnia ligna aquarum, neque
 « possent sublimitatem suam inter nemorosa atque
 « frondosa, nec stabunt in sublimitate sua omnia,
 « quæ irrigantur aquis, quia omnes traditi sunt in
 « mortem ad terram ultimam in medio filiorum ho-
 « micum ad eos qui descendunt in lacum. Hæc di-
 « cit Dominus Deus. In die quando descendit ad in-
 « feros indixi luctum, operui eum abyssu, et prohibui
 « flumina ejus, et coarctavi aquas multas. Contritus
 « est super eum Libanus, et omnia ligna agri con-
 « cussa sunt. A sonitu ruinae ejus commovit gon-
 « tes cum deducerent eum ad infernum cum his
 « qui descendebant in lacum. Et consolata sunt in
 « terra infima omnia ligna voluptatis egrogia atque
 « præclara in Libano universa, quæ irrigabantur
 « aquis. Nam et ipsi eum ea descendunt ad infer-
 « num ad interfectos gladio, et brachium unius-
 « cujusque sedebit sub umbraculo ejus in medio na-
 « tionum ejus. Cui assimilatus es, « Inclute atque
 « sublimis inter ligna voluptatis? Ecce deductus es
 « eum lignis voluptatis ad terram ultimam. In me-
 « dia circumcisorum dormies cum his qui interfe-
 « cti sunt gladio. Ipse est sic Pharo, et omnis mul-
 « tudo ejus, dicit Dominus Deus. » (*Hieron.*) Primum
 « sciendum, quod quæcumque dicuntur de rege Assyri-
 « rum futuro tempore, in Septuaginta quasi transacta
 « memorantur; et sic vel ad arborem vel ad principem
 « loquitur Assyriorum, ut tam masculino quam feminino
 « genere de una persona intelligatur, dum et arbor
 « refertur ad Assyrium et Assyrius in arbore domina-
 « tur. Nec de rege Babilonio in præsentī sermone ulla

fit mentio, ne videatur contra captivam populum po-
 situs in Chalæa dominorum atque regnantium iracundiam provocare, sed dicitur de rege Assyriorum,
 qui eo jam tempore captus fuerat a Chaldæis, et omne robur Assyriorum Babilonio subiacebat impe-
 rio, unde et decem tribus, hoc est, Israel, Assyrii capiunt. Duas autem, hoc est, Judam et Benjamin,
 Chaldæi superant, et urbem subvertunt Hierusalem. Dicitur igitur contra Pharaonem regem Ægypti : et
 populum ejus sermo divinus tali adversus illum est usus exordio. « Cui similis factus es in magni-
 tudine tua? Ecce Assyr, quasi cedrus in Libano, » etc. Et est sensus : Non mireris si a Babiloniis sis vin-
 cendus atque periturus, et tuum perditurus impe-
 rium, omnesque opes Ægypticæ destruendæ sint, cum
 Assur multo te fortior eodem Chaldæo superante de-
 letus sit. Describitque potentiam regis Assyrii sub
 figura arboris cedri juxta Hebraicum, *cyparissi* juxta
 LXX, in monte Libano constitutæ, quæ sit pulchra
 ramis et condensa frondibus et ad nubes usque sub-
 recta, quæ idcirco tantum crevit, quod non aquis,
 sed abyssis, hoc est, aquis abundantissimis irri-
 getur. Abyssus enim multitudo sonitus aquarum.
 Ita ut omnes aves nidus fecerint in ramis ejus
 et sub frondibus illius genuerint omnes bestię
 saltuum. Et ne dubitaremus quæ essent cæli volatilia,
 quæ silvarum bestię apertius posuit. « Et sub um-
 braculo illius habitabat cætus gentium plurimarum. »
 Cedri, inquit, et cyparissi, abietes sive pinus et
 platani, sive cyparissi, non fuerunt æque ramis
 illius. Et ne singillatim de cunctis arboribus diceret,
 « Et omnia, inquit, ligna paradisi Dei, non sunt as-
 similata illi et pulchritudini ejus, » etc. Per quæ
 nonnulli intelligunt non de rege dici Assyrio, sed de
 contraria fortitudine, quæ in sermone Tyri inter
 Cherubim dicitur esse generata, et pretiosis distinc-
 ta lapidibus, et postea ad terrena suo vitio concidisse,
 qui et in Isaiâ cadens Lucifer appellatur (*Isa.*
xiv.), et in Evangelio signatur a Domino : « Videbam
 Satanam, quasi fulgor de cælo cadentem (*Luc.* *x.*) »
 (*Greg.*) Qui namque accipi in cedris abietibus et
 platani possunt, nisi illa virtutum cælestium pro-
 cere celsitudinis agmina in æterna lætitiæ viriditate
 plantata? Quæ quamvis excelsa sint condita, huic
 tamen nec prælata sunt nec æquata, qui speciosus
 factus in multis condensisque frondibus dicitur.
 Quis prælatum cæteris legionibus tantam illam species
 pulchriorum reddidit, quanta et sposita angelorum
 multitudo decoravit. Ista arbor in paradiso Dei tot
 quasi densas frondes habuit, quot sub se positas su-
 periorum spirituum legiones attendit. Qui idcirco
 peccans sine venia damnatus est, quia magnus sine
 comparatione fuerat creatus. (*Hieron.*) Sed nos hæc
 omnia ut interim sequamur historiam *ὑπερβολικῶς*
 dicta intelligamus, quod tantæ Assyrius fuerit po-
 tentiæ, et sic cunctas oppresserit nationes, ut se
 angelorum fortitudini compararit. Omnia autem præ-
 ceptis sub altissima cedro sive cyparisso dicuntur
 ad Assyrium, interfectioque illius appellatur succi-

sio. Quodque sequitur : « Tradidi eam in manu fortissimi gentium, » regem Babylonium vocat. Ut quod vicit Assyrium non propriæ fortitudinis, sed divinæ intelligat potestatis. « Juxta impietatem, inquit, ejus ejeci eam, » ut occulte Babylonium moneat non debere esse crudelem, nec opprimere populum Dei, qui sibi traditus sit, ne similia patiatu ab Assyrio, qui crudelis et impius fuit. « Et succident illam alieni, et crudelissimi nationum, » sive, juxta Septuaginta, *pestilentes*, quod nunquam voluit dicere in Chaldea positus, ne illum adversum gentem suam commoveret. Projicitur quoque super montes, et in cunctis convallibus corrumpunt rami ejus, et confringuntur in rupibus, et a cunctis derelinquitur populis, hoc est, volatilibus cœli, et bestiis campi. Et in tantam veniet perditionem, ut omnes arbores, quæ putabantur excelsæ comparatione Assyriæ arboris, suo exemplo elevari, et in sublime erigi ultra desistant, nec stent in altitudine sua, sed, illa succisa, omnes metu pariter succidantur. Quodque per translationem dictum erat sit manifestius : « Omnes, ait, traditi sunt (subauditur reges) in mortem ad terram ultimam, » hoc est, ad infernum; « in medio florum hominum, » nequaquam inter arbores, « ad eos qui descendunt in lacum : » haud dubium quin inferna significet. Post succisionem arboris Assyriæ sive Iadæ [Al., in die], quando descendit ad inferos Assyrius : et indixit Dominus luctum, rursus per translationem de eo loquitur, quod opertus sit abyssu, juxta illud quod scriptum est : « Veni in profundum maris, et tempestas demersit me (Psal. LXXVIII), » et omnia flumina, omnes videlicet nationes eum ultra rigare cessaverint, et contritus sit, sive contenebratus super eam, id est, arborem, vel eum, id est, Assyrium, Libanus. Ac ne putarem de arbore esse sermonem, sequitur : « A sonitu ruinæ ejus commovi gentes; » quæ enim tanta ruina esse unius arboris potest, ut ad sonitum ejus universæ gentes commoveantur. « Cum deducerem, inquit, eam ad infernum. » Juxta litteram, arbor ad inferos deduci non potest. « Cum aliis qui in lacum, » id est, ad inferos, descendebant. « Et consolata sunt in terra infima, » in corde videlicet terræ, « omnia ligna voluptatis, » sive deliciarum, quod Hebraice appellatur *eden*, ut nemorosos saltus silvasque significet egregias atque præclaras quæ fuerunt in Libano : « Et irrigabantur aquis. » « Nam et ipsæ arbores cum eo, » hoc est cum Assyrio, « descendant ad infernum, ad interfectos sive vulneratos gladio. » Ligna gladiis non vulnerantur, sed cæduntur, nec descendunt ad infernum. « Et brachium, » inquit, sive semen, quoniam apud Hebræos sermo zara utrumque significat : « requiescet in umbraculo ejus, in medio nationum, » nequaquam silvarum, sed gentium. Ad extremum sit apostrophe ad ipsum Assyrium, sive ad Pharaonem. « Cui assimilatus es, o inclyte atque sublimis, inter ligna voluptatis? » Nullus tibi, inquit, par fuit, sed omnes reges potentia superasti : et tamen cum cæteris regibus, qui erant in comitatu tuo, ad terras infimas,

id est, ad inferos deductus es, dicente Scriptura : « Ingredientur ad extrema terræ, tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt (Psal. LXXI). » « In medio, ait, incircumcisorum dormies, cum his qui interfecti sunt gladio. » Ostendit quæ essent ligna, quæ cedrus sive cyparissus gladiis vulnerata, et jacens cum incircumcisis. Et ut extrema anterioribus jungeret, quia supra dixerat : « Cui similis factus es in magnitudine tua, ecce Assur, quasi cedrus in Libano pulcher ramis et frondibus, etc., » nunc infert : « Sic est Pharao et omnis multitudo ejus, dicit Dominus. » Quomodo, inquit, Assyrius cedrus et cyparissus Babylonio succidente dejecta est : sic Pharao et populus ejus, hoc est ipsa arbor, et rami illius a Babylonio succidentur. Hæc interim juxta historiam dicta sint, quæ plerique in consummatione mundi futura intelligunt; et regem Pharaonem, hoc est, eam potestatem cui Ægyptus subjecta sit comparari regi Assyriorum potuitissimo, id est, Antichristo. Quod si ille corruerit, utique et alii rectores tenebrarum istarum et principes mundi facilius corruant. Dicamus ergo de singulis, breviter omnia perstringentes, ut non tam disseramus et explanemus obscura, quam explanare cupientibus materiam dedisse videamur. Primumque discutiendum cur undecimo anno, tertio mense, una die mensis, factum est verbum Domini ad Ezechielem dicens : Fili hominis, dic Pharaoni regi Ægypti, et multitudi ejus. Locuturo ad Pharaonem undecimo anno sermo sit Domini; necdum enim venerat ad duodecimum, qui numerus plenæ consummateque virtutis est. Unde et duodecim Jacob filii sunt (Gen. xxxv), a quibus postea duodecim nomina prophetarum uno volumine continentur. Et apostoli duodecim, quorum quia unus Judas proditor fuit, in locum ejus Matthias elegitur (Act. 1). Et archisynagogi filia annorum duodecim a Domino suscitatur. Hemorrhœissa quoque anno duodecimo recipit sanitatem (Matth. 12). Sed quia corripitur Pharao et postea plangitur, propterea tertius mensis et unus dies undecim annorum numero copulantur. Unde in consequentibus, duodecimo anno, mense duodecimo, una mensis, sit verbum Domini ad Ezechiel dicens : Fili hominis, assume planctum super Pharaonem regem Ægypti, et dices ad eum (Ezech. xxxii). « Qui enim plangitur, ideo plangitur, ut intelligat quanta bona perdidit, et tamen, quia Pharao erat, et brachium ejus necdum fuerat colligatum, nec pristinam receperat fortitudinem, propterea in anno duodecimo et in mense duodecimo viginti novem dies adhuc remanent, ut duodecimo annorum numerus impleatur. Uno igitur mensis die sermo sit Domini ad prophetam, et præcipitur ei ut loquatur regi Ægypti et multitudi ejus. In quo mirandum quod quatuor interpretes non populum dixerint, sed multitudinem. « Multi enim vocati et pauci electi (Matth. xxii). » Et in lege scriptum est : « Non eris cum multitudine in malo. » Diciturque ad regem Ægypti : « Cui similis factus es in magnitudine, sive, in altitudine tua? » quod et ipse se exalta-

verat, et subjaceat illi sententiæ: « Omnis qui se exaltat, humiliabitur (*Matth. xxiii*), » sed tamen non sit ejus altitudini similis, qui quasi cedrus sive cyparissus in Libano fuerit pulcher ramis, et frondibus nemorosus, excelsusque altitudine, et ad nubes usque erexerit caput. Ad quas secundum David veritas Dei pervenit, et quibus mandatur ne pluant super Israel imbrem. Pulchritudo quoque illius prædicatur, quæ in turpitudinem prava voluntate mutata est, ita ut dicatur de eo: « Confringet Dominus cedros Libani (*Psal. xxviii*); » et excelsus ipse in altissimo montium Libano constitutus, quanto sublimior fuerat, tanto fortius caderet. Cujus Scriptura sancta volens altitudinem demonstrare, appellat eum cedrum magnam quam metrierunt aquæ. Non aquæ Siloe, quæ vadunt cum silentio, sed aquæ Rasin et aquæ Ægypti, de quibus scriptum est: « Quid tibi ut bibas aquam Geon (*Jer. n*), » sive Stor? quod *aquas turbidas* sonat.

Abyssus quoque exaltavit eum, super quam in principio mundi tenebræ forebantur: et ad quam in Evangelio demones ne mittantur, rogant. Flumina ejusdem abyssi, in circuitu radicam ejus erant, de quibus dicitur: « Quod tibi et viæ Assyriorum, ut bibas aquas fluminum. » Et in alio loco: « Ecce Dominus inducet super vos aquam fluminis fortem et multam, regem Assyriorum et omnem gloriam ejus (*Isa. viii*). » Rivos quoque suos emisit abyssus ad universa ligna regionis, ut non solum principem mundi hujus, sed et socios illius irrigaret. Propterea elevatus est, et super omnia altissima ligna succrevit: « Et multiplicata sunt arbusta ejus, » et totius orbis possedit imperium dicens: Hæc omnia mihi tradita sunt. « Et elevati sunt rami ejus, » qui aquis abyssi fuerant irrigati: qui extendit sive dilatavit umbraculum suum ut omnes suæ subieceret ditioni. In ramis ejus fecerunt nidos omnia volatilia cœli. Omnis enim qui facit peccatum de diabolo natus est, et de ramorum ejus numero computatur. Illa enim volatilia fecerunt nidos in ramis ejus, quæ juxta viam evangelicam sementem comedere: sive quoniam « omnes peccaverunt et indigent misericordia Dei (*Rom. ii*), » de quibus dictum est: « Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt (*Psal. xlii*), » ideoque in ramis ejus fecerunt nidos. Sequitur: « Et sub frondibus ejus genuerunt omnes bestiarum, » quæ Christi mansuetudinem perdiderunt. « Et sub umbraculo illius habitabat cœtus gentium plurimarum; » ut nullus esset qui non ejus tegetur umbraculo, præter eum qui dixit: « Ecce venit princeps mundi hujus, ut inveniet in me nihil. » Per unum hominem peccatum intravit in mundum, et per peccatum mors, et sic in omnes homines mors pertransiit, » in quo omnes peccavimus, et in Adam omnes morimur, eunctique peccavimus, et indigemus gloria Dei, et tamen in ipsa habitatione diversa conditio est. Alii habitant in ramis ejus, quasi volatilia, scientiam sibi in philosophia et in hæreticorum dogmatibus pollicentes; alii quasi bestiarum feræ immines atque crudeles; alii quasi mul-

titudo gentium plurimarum, ut commistos diversos vitis significet atque peccatis. « Erat autem Assur pulcherrimus in magnitudine sua, et in dilatatione arbustorum suorum, » quia aquis multis radix ejus fuerat irrigata, intantum ut in paradiso Dei nulla cedrorum et cyparissorum esset altior, nec abietes pinique adæquarent sublimitatem ejus, sive platani non essent æquæ frondibus illius. Idcirco autem nulla arborum in paradiso plantatarum ei fuerat adæquata, « quia omne lignum paradisi Dei non est assimilatum illi et pulchritudini ejus. » Nequaquam enim erectæ sunt per superbiam, sed acierunt humilitatem suam, neque similitudinem Dei sacrilego sibi animo vindicare conatæ sunt. Quodque sequitur: « Et æmulata sunt eam omnia ligna deliciarum, quæ erant in paradiso, » sic edisserimus: « Æmulata sunt ligna paradisi multitudinem ramorum ejus. » Multi enim vocati et pauci electi, » et « lata et spatiosa via quæ ducit ad mortem (*Matth. xx, vii*). » Cupit enim tantos habere in salutem quantos Assur habuit in perditionem. Unde Assur sublimatus est in altitudine, et dedit sublimitatem suam virentem atque condensam. Sive usque ad nubes caecum erexit, et elevatum cor ejus, ut diceret, « Ero similis Altissimo. » Propterea « traditus est in manu fortissimi gentium; » quam intelligamus aliam detestabilem potestatem cui traditur ad puniendum, ipse est enim inimicus et ultor. Ut Assur intelligatur Antichristus, et fortissimus gentium cui traditus est, Satanæ, juxta illud Apostoli (*I Tim. i*): « Quos tradidi Satanæ, ut discant non blasphemare. » Qui « faciens faciet ei, » quæcunque ei fuerint a Domino imperata. Ista autem cyparissus ejecta est de paradiso Dei propter impietatem suam. « Et succident illam alieni et crudeles, » sive pestilentes « in gentibus, » ut impleatur illud quod scriptum est: « Pestilente flagellate stultus astutior fiet (*Prov. xix*). » Et iterum: « Jam securis ad radices arboris posita est (*Matth. iii*). » Qui præcident eam super montes, ut corruat in superbia sua. In « cunctis autem convallibus corruent rami ejus, » ut ad tartarum deducantur omnes qui in ejus fuere comitatu. « Et recedant de umbraculo illius ut relinquat eam, » ut volatilia cœli et bestiarum terræ, quæ prius sub illa fuerant, et illius umbraculo tegebantur, postea paenæ ejus participes sint. Cumque viderint cætera ligna silvarum sive paradisi, Assur cyparissum sententia Domini corruisse, non elevabuntur in superbiam, nec se aliquid æstimabunt, nec irrigationem aquarum suarum proprias arbitrabuntur divitiis, eo quod omnes rami et volatilia cœli et bestiarum terræ, quæ erant sub imperio Assur, deducantur in mortem ad terram ultimam, de quibus scriptum est: « In conspectu ejus cadent omnes qui descendunt in terram (*Psal. xxi*). » Et in alio loco: « Ingredientur ad extrema terræ (*Psal. lxi*), » et erunt nequaquam causa angelicæ, sed cum filiis hominum, qui descendunt in lacum, sive in loveam sempiternam. Cum autem ille descendit in extrema terræ, et pars vulpium fue-

rit, a quibus laceratus est, tunc luctus erit vel omnium sociorum ejus, vel sanctarum fortitudinum, quæ illam dolebunt ad inferos descendisse. Unde dicit Dominus: « Operai eum abysso, » ejus aquis fuerat ante nutritus. « Et prohibui flumina ejus, » id est, abysi, « et coeresi aquas multas, » ne eam rigarent, sed magis opprimerent. « Contristatus est super eum Libanus, » in quo fuerat exaltatus. « Et omnia agri ligna concussa sunt, » succisionem similem formidantia. « A sonitu ruinae ejus commovigentes, » ut nullas perditionem illius ignoraret, et deductionem ad inferos eam cæteris sociis ejus. Acceperuntque consolationem omnia ligna voluptatis, id est, paradisi: dum vident et mala malis, et bona bonis restitui. Hæc autem ligna Libani sunt aquis irrigata fluminum Domini, in quibus et illa arbor fuerat irrigata, quæ corruit, sive omnia ligna, quæ quondam fuerunt bona et irrigabantur aquis, et in Libani altitudina morabantur accipient consolationem, quando principem suam similia viderint sustinere tormenta: « Et ipsa enim descendunt ad infernum ad interfectos gladio Domini. » Et omnis fortitudo lignorum habitabit sub umbraculo ejus, id est, in pœna in medio omnium nationum, quæ claustris inferi tenebuntur. Post hæc ad ipsum Pharaonem sermo convertitur, cui dictum fuerat in principio, « qui similis factus es in magnitudine tua? » et dicitur ad eum: « Cui assimilatus es, o inclyte atque sublimis, inter ligna voluptatis? » nempe Assyrio, qui corruit. Et tu eras inclytus atque sublimis inter ligna Eden, hoc est, deliciarum et paradisi. Et ecce deductus es sicut Assyrius cum omnibus lignis, quæ quondam fuerant in deliciis, ad terram ultimam et ad inferos. Et dormies non in requie, sed in pœnis, in medio incircumisorum, hoc est, immundorum, et cum his qui in gladio Domini concenterunt. Et ut sciamus qui sit ille cui dixerit, « o inclyte atque sublimis inter ligna voluptatis, » ponit manifestius: « Ipse est Pharao, et omnis multitudo ejus, » sive juxta Septuaginta, « Sic est Pharao et omnis multitudo ejus, » ut quomodo supra Assyrius concisus est et corruit, sic et Ægyptius subruatur.

CAPUT XXXII.

Plunctus super Pharaonem, qui tradetur occidentus Nabuchonosor, describuntur gigantes per mures cum quibus ad infernum descendunt.

« Et factum est duodecimo anno, in mense duodecimo (sive decimo) in una die mensis, factum est verbum Domini ad me dicens: Fili hominis, assume lamentum super Pharaonem regem Ægypti, et dies ad eum. Leoni gentium assimilatus es et draconi, qui est in mari. Et ventilabas cornu in fluminibus tuis, et conturbabas aquas pedibus tuis, et conculcabas flumina earum. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Expandam super te rete meum in multitudine populorum multorum, et extraham te in sagena mea, et projiciam in terram. Super faciem agri abjiciam te, et habitare faciam super te omnia volatilia cœli, et saturabo de te bestias

et universæ terræ. Et dabo carnes tuas super montes, et implebo colles sanie tua. Et irrigabo terram pædore sanguinis tui super montes, et valles implebuntur ex te. Et operiam eum extinctus fueris cœlum, et nigrescere faciam stellas ejus. Solem nube tegam, et luna non dabit lumen super te. Omnia luminaria cœli morere faciam super te, et dabo tenebras super terram tuam, dicit Dominus Deus. Et irritabo cor populorum multorum cum iaduxero contritionem tuam in gentibus super terras quas nescis, et stupescere faciam super te populos vel gentes multas, et reges eorum horrore nimio fornidabunt super te, cum volare cœperit gladius meus super facies eorum, et obstupescunt repente singuli pro anima sua in die ruinae suæ, quia hæc dicit Dominus Deus: Gladius regis Babylonis veniet tibi, in gladiis fortium dejiciam multitudinem tuam. Inexpugnabiles gentes omnes hæc. Et vastabunt superbiam Ægypti, et dissipabit multitudo ejus. Et perdam omnia jumenta ejus quæ erunt super aquas plurimas, et non conturbabit eas pes hominis ultra, neque ungula jumentorum turbabit eas. Tunc purissimas reddam aquas eorum et flumina eorum, quasi oleum adducam, ait Dominus Deus, cum dederò terram Ægypti desolatam. Deseretur autem terra a plenitudine sua quando percussero omnes habitatores ejus, et scient quia ego sum Dominus. Pluctus est et plangent eum filia gentium super Ægyptum et super multitudinem ejus plangent eum, ait Dominus Deus, etc. (*Hieron.*) In multis autem exemplaribus juxta Septuaginta duodecimus annus et mensis decimus ponitur. Juxta cæteros autem interpretes decimus annus, et duodecimus mensis, ut vel jam capta sit Hierusalem et gaudium Pharaonis malis sibi imminentibus auferatur. Vel certe capienda et suis magnis miseriis doleat, quam aliorum captivitate lætetur. Et interim breviter quædam historiarum fundamenta jacientes quid Hebræi super hoc loco intelligant percurramus. Leoni comparatur Pharao, non unius gentis, sed multarum gentium, sive draconi in mari ut terram aquasque possideat, qui irrigatione fluminum erigebatur in superbiam, quam cornu vocat, ut multitudine exercitus sui omnes aquas transiens poterat conturbare. Idcirco expandere se dicit rete suum super multitudinem ejus, et extrahere eum sagena sua vel hamo, et projicere sive extendere eum super terram, qui quasi coluber multis spiris fuerat involutus ut a cunctis cœli volatilibus devoretur. Cumque non solum aves, sed omnes bestie terram eum laceraverint, reliquæ carnes ejus montes et valles camposque complebunt, ita ut cuncta vermibus scateant. Hæc autem loquitur per metaphoram, ut postquam volatilia cœli et bestie carnibus ejus fuerint saturatæ, id est exercitus et universa multitudo, reliqua pars in vermes et sanie convertatur. Tunc, inquit, cœli tenebris obvolvuntur, sol et luna et cætera luminaria non dabant lumen suum, sed super te cuncta nigrescent, nihilque tibi lætum erit.

Et ad tantum interitum omnes populi et cuncti reges eorum horrore nimio formidabunt, conspicientes gladium meum huc illucque volitare, et nulli parcere, et in tua ruina ruina similem pertimescent. Ut autem scias qui iste sit gladius, audi manifestius: « gladius regis Babylonis veniet tibi: in gladiis fortissimo, » sive gigantum, « dejiciam omnem multitudinem tuam: » qui gigantes inexpugnabiles gentes sunt, quæ Babylonii regis tenebantur exercitu. « Isti vastabunt, sive disperdent superbiam Ægypti, » et omnem multitudinem ejus, nihilque in Ægypto remanebit, sed cum hominibus et jumenta brutaque animalia pariter auferentur. Et tanta erit solitudo in Ægypto, ut nec pede hominis, nec ungula jumentum, aquæ illius conturbentur, sed quieta sint omnia, et aquæ fluminum ejus quasi oleum fluant purissimæ ac nitentes, nullo per eas transeunte, nec earum fluentia turbante. Hoc autem propter Ægypti solitudinem, quæ redigetur in desertum, ab omni multitudine sua, quando habitatores ejus Dominus percusserit, ut intelligant, qui remanserint, quod ipse sit Dominus. Idcirco plancius est Pharaonis, et plangent eum filix gentium in circuitu, non solum autem super illo, sed et super multitudine ejus, quæ Domino vastante deleta est. Hæc super simplici littera cursim dixisse sufficiat. Veniamus ad intelligentiam spiritalem. Nec puto magno opere laborandum nosse qui sit Pharaon rex Ægypti, cum supra plenius dixerimus, eam videlicet potestatem cui Ægyptus credita, vel una provincia, vel Ægyptus totius mundi, quæ non est leo condita, sed proprio vitio assimilata leoni gentium: « Homo enim cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus et similis factus est illis (Psal. XLVII). » De hoc leone et Petrus loquitur: « Adversarius noster diabolus, quasi leo rugiens circuit (I Petr. v); » et in nono psalmo scriptum est: « Insidiatur in abscondito, quasi leo in spelunca sua, insidiatur ut rapiat pauperem. » Et Jeremias Spiritu sancto ait: « Leo de sinistra percussit eos (Jer. XI). » Draconem autem dici diabolum, pro quo Aquila interpretatus est Leviathan, nomen draconis exponens, juxta superiorem explanationem multis testimoniis docui; qui dixerat: « Mea sunt flumina, et ego feci ea. » Iste igitur draco fluminibus suis, quasi cornibus ventilabat plurimas nationes, quæ super Marcione, Valentino, Ario, et Eunomio, cæterisque hærescon principibus intelligere possumus, qui imitantur ecclesiasticos viros dicentes ad dominium Salvatorem: « In te inimicos nostros ventilabimus cornu (Psal. XLIII). » Et non ventilant ad salutem, ut de terra ad cælum levant, sed ut in profundum abjiciant. Denique sequitur: « Et conturbabas aquas pedibus tuis. » Juxta illud Apostoli: « Qui autem conturbat vos, portabit judicium (Gal. v); » Non vult enim aquas Siloe bibere, quæ vadunt cum silentio, sed aquas Ægypti turbidas atque cænosas, quæ antequam pedibus conculcarentur draconis, puræ erant, et suo fluentes ordine. Postquam autem pedibus illius conturbatæ sunt, cursus

A sui ordinem perdidit. Neque enim utuntur hæretici testimoniis Scripturarum sibi coherentibus, sed conturbant omnia. Et quia ipse est inimicus et ultor, non solum aquas alienas draco Ægyptius conturbat pedibus suis, sed conculcat flumina sua, ne pareat eis quos semel in suam redegerit potestatem. Quod devitare cupiens justus precatur: « Non veniat mihi pes superbiæ (Psal. xxxv). » Et in alio loco conculcatus petit ne iterum conculcetur, « Miserere mei, Domine, quoniam conculcavit me homo (Psal. LV). » Inimicus autem homo diabolus est. De quo et alter psalmus loquitur, « ut non magnificetur ultra homo super terram (Psal. ix). » Propterea hæc dicit Dominus Deus: Expandam super te rete meum in multitudine populorum multorum. » Rete Domini Veteris et Novi Testamenti ratione contextum mittitur super draconem, qui habitat in populorum multitudine, et semper turbis et multitudine delectatur. Ut extrahat eum in sagena sua, sive in hamo suo. Ista est sagena (Math. XIII), quæ in mare hujus sæculi mittitur, ut extrahat pisces multos, alios eligendos, et alios abjiciendos. Sive iste hamus de quo in Job scriptum est: « Adducens autem draconem in hamo, et circumdabis capistrum circa nares ejus (Job. xl). » Pro quo interpretatus est Aquila: « Extrahes Leviathan in hamo, et funibus colligabis linguam ejus. » Extrahitur autem draco sive Leviathan de mari hamo vel sagena Domini, ut proficiatur, sive extendatur super terram, et omnes spiræ ejus quibus suas insidias occultabat aperiantur, et proferantur in publicam, et in terra abjiciatur et jaceat, qui in loco posuerat os suum, et se Altissimo similem esse jaetabat. Unde sequitur: « Et habitare, sive sedere faciam super te omnia volatilia cæli, et saturabo de te bestias universæ terræ. » Secundum illud quod scriptum est: « Dedisti eum escam populis Æthiopum (Psal. LXXII). » Qui vel volatilia vocatur vel bestia terræ. Volatilia, quæ sementem ut diximus juxta viam rapiunt: bestia terræ vitis efferata, quod ad hæreticos atque gentiles referri potest. Quod autem sequitur: « Et dabo carnes tuas super montes, et implebo colles tuos sanie tua » sive implebo valles sanguine tuo: hunc habet sensum, ut volatilia cæli, et bestias terræ deceptorum populos intelligamus, crudelitatemque gentilium. Montes autem ad principes referamus hærescon, qualis fuit Valentinus et Marcion, collesque successores eorum, qui saturantur sanie draconis: sive valles, quæ implentur draconis sanguine, inferiores quosque credentium. Aut certe montes adversarias potestates, quæ in aere discurrunt, et valles, quæ inferna penetrant, et æternis suppliciis mancipatæ sunt. Porro quod dicitur: « Et irrigabo terram pædore sanguinis tui super montes, » sive irrigabitur terra de stercore tuis super montes, « et valles implebantur ex te, » illud significat, quod omnis superbia et arrogans hæreticorum tumor, non tam vitali et puro, quam putrido atque fetenti sanguine compleatur: juxta illud quod scriptum est: « Pone eos sicut stercus

terraz (Psal. lxxxiii.) De quo sanctus a Domino liberatur. « qui suscitavit de terra inopem, et de stercore erigit pauperem : ut collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui (Psal. cxii.) » Per valles autem in iana depressos, ut supra diximus, aut inferna significat, aut humilem hæreticorum sensum, propter voluptatem et terrenas opes euncta facientium. Quod autem jungitur : « Et operiam eum extinctus fueris coelum, et nigrescere faciam stellas ejus, solem nube tegam, et luna non dabit lumen suum, omnia luminaria coeli mœrere vel tenebrosescere faciam super te, et dabo tenebras super terram tuam, dicit Dominus Deus, » si sequamur litteram, penitus intelligi non potest. Quando enim interfecto Pharaone sive dracone sol et luna, et stellæ, non dederunt lumen suum, et celum opertum est tenebris, juxta illud poetium :

Impiaque æternam timuerunt sæcula noctem

Ergo hoc dicendum est, quod extincto Pharaone, qui transfigurabat se in angelum lucis, de quo in alio loco scriptum est : « Lux impiorum extinguetur (Prov. xxiv.) » celum sive cœli operientur tenebris, de quibus et Paulus loquitur : « Et spiritualia nequitiæ in cœlestibus (Ephes. vi.) » Et nigrescere fecit Dominus stellas ejus, vel draconis, vel cœli : super quo et Judas apostolus scribit « sidera errantia (Jud. v. 13), » quibus caligo tenebrarum in æternum reservatur. Sol quoque nube tegetur, sol iniquitatis, qui contrarius est soli justitiæ. Nube autem, vel ipso Domino Salvatore, qui descendit in Ægyptum super nubem levem, nullo peccatorum pondere prægravatam ; vel prophetis et apostolis de quibus legimus : « Mandabo nubibus ne pluant super eam imbrem (Isa. v.) » Et in Psalmis : « Veritas tua usque ad nubes (Psal. xxxv.) » Cum autem sol iniquitatis fuerit obscuratus, lunam quam hæreticorum sentimus ecclesiam, et quæ a sole iniquitatis lumen putabatur accipere, non dabit lumen suum, nec decipiet credentes falsi nominis scientia. Omnia quoque luminaria, et quicquid videtur in hæreticis esse doctriinæ, extincto dracone cæcabitur : sive mœrebunt principe perduto, ita ut ipse Dominus terram hæreticorum operiat tenebris ; ignorantia scilicet veritatis, ut cæci cæcos ducant in foveam : et habitatores terræ mittantur in tenebras exteriores, ubi est fletus et stridor dentium. Post hæc dicitur : « Et irritabo cor populorum multorum, cum induxero contritionem, sive captivitatem tuam in gentibus, super terram quam nescis, » ut qui prius Pharaoni servierant, irascantur contra eum, videntes captivitatem ejus, ad aliam terram, quam draco nesciebat, esse perductam. Nec debemus ambigere bonas esse terras, quas Pharaon nesciat, scilicet quando captivitas Pharaonis alia captivitate mutatur, de qua dicitur ad Salvatorem : « Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, accepit (Psal. lxxvii.) » sive juxta Apostolum : « dedit dona in hominibus. » — « Et stupescere, inquit, faciam super te populos multos, » ut

A qui prius Pharaonis admirabantur potentiam postea eum admirentur de suo culmine cecidisse. Reges quoque populorum nimio horrore formidabunt super eum, quorum regna Domino diabolus ostendit : et de quibus in psalmo dicitur : « Astiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum (Psal. ii.) » Hoc autem fiet, « cum volare cœperit gladius Domini super facies eorum, » subauditur regum sive populorum. Gladius autem Domini intelligendus est vivens sermo Dei et efficax et acutus super omnem gladium ex utraque parte acutum, qui volat atque discurrit et perstringit cernentium oculos vulnereque deterret. Et obstupescentes super ruina Pharaonis se in illo videant esse dejectos. Et Domini quidem gladius, de quo scriptum est : « Ecce hic positus est in ruina et resurrectione multorum (Luc. ii.) » jacentes elevat, et male erectos humilitate commutat. Gladius autem regis Babylonis venit super draconem Ægyptium, ut in gladiis fortium, sive gigantum dejiciat Dominus multitudinem ejus, qui regem Ægypti sectabatur. « Inexpugnabiles, » inquit, sive pestilentes de gentibus. « omnes isti » ut mali ad puniendum tradantur pejoribus, de quibus scriptum est : « Inmissiones per angelos pessimos (Psal. lxxvii.) » et Apostolus : « Quos tradidi, inquit, Satanæ, ut discant non blasphemare ; vel in interitum carnis, ut spiritus salvus fiat (I Tim. i ; I Cor. v.) » Cum autem per hujusmodi ministros dejecta fuerit superbia Ægypti, et multitudo illius dissipata, perdetur omnia jumenta illius, quæ erant super aquas plurimas. « Et non contrahat eas pes hominis ultra ; si enim bestia, qui seminat super aquas, ubi bos et asinus calcant, e contrario infelix, qui simplices quidem suo ultra poterit errore retinere, ita ut pes hominis non calcet in eis, quo ne signum quidem sapientiarumque rationis aquæ Ægyptiæ in se habere videantur. « Ungula quoque jumentorum non turbabit eas, » ut de limpidissimis, atque nitentibus faciat turbidas et cœnosas. Tunc reddentur non ab aliis, sed ab ipso Domino aquæ purissimæ, quæ draconis fuerant dominatione turbate, ita ut flumina earum labantur, quasi oleum, et sint veri luminis nutrimentum. Hæc autem fient cum dederit Dominus terram Ægypti desolatam et perdidit multitudinem ejus, et percussi fuerint omnes habitatores illius, ut isto profectu scire possint, quia ipse sit Dominus. Quod autem jungitur, « plangit eum, et plangent eum filie gentium super Ægyptum et super multitudinem ejus plangent eum, ait Dominus Deus, » perspicuum est animas omnium gentium, quæ prius oppressæ fuerant : sive earum gentium, quæ nequaquam in Ægypto morabantur, sed in regione viventium, interfectum draconem plangere, et omnem multitudinem ejus non spe salutis, sed quod de tanta potentia suo vitio et superbia dejectus sit in æterna supplicia.

« Et factum est in duodecimo anno, in quinta decima mensis : factum est verbum Domini ad me dicens : Fili hominis, cane carmen lugubre super multitudinem Ægypti. Et detrahe eam ipsam et

« filias gentium robustarum ad terram ultimam cum A in profundum inferni. Diciturque ad regem Ægypti
 « his qui descendunt in lacum. Quo pulchrior es quo meliores ut mortero merearis evadere? Cum enim
 « descende et dormi cum incircumcisis. In medio Assur et Elam, id est Persæ, et Mosoch, qui inter-
 « interfectorum gladio cadent. Gladius datus est. pretantur Cappadoce; et Thubal quos alii Iberos,
 « Et attraxerunt eam et omnes populos ejus. Lo- alii Italos intelligi volunt, Idumæi quoque et Princi-
 « quentur ei potentissimi robustorum de medio in- pes Aquilonis ac Sidonii, cum universis exercitiis
 « ferni, qui cum auxiliatoribus ejus descenderunt et suis, quorum auxilio horrorem cunctis gentibus
 « dormierunt incircumcisi interfectique gladio. Ibi præbuerunt, mortui sint et interfecti gladio, et po-
 « Assur et omnis multitudo ejus in circuitu illius suerint gladios suos sub capitibus suis, quod di-
 « sepulcra ejus, omnes interfecti, et qui ceciderant ctum *ἡμπαρκαλίτρον* accipiendum est, tu solus poteris
 « gladio quorum data sunt sepulcra in novissimis non eadem sustinere? Quin potius cum videris tan-
 « laci. Et facta est multitudo ejus per gyrum sepul- tam tecum apud inferos multitudinem dormie-
 « cri ejus, universi interfecti cadentesque gladio, tium, et sepulcrum tuum fortissimorum quondam
 « qui dederant quondam formidinem in terra vi- principum circumdari memoriis, habebis conso-
 « ventium. Ibi Elam et omnis multitudo ejus per lationem, leviora tormenta æstimans consortio plu-
 « gyrum sepulcri illius. Omnes hi interfecti ruen- B rimorum. Hæc interim juxta simplicem sensum
 « tesque gladio, qui descenderunt incircumcisi ad strictim dixisse sufficiat. Nunc eadem brevitate,
 « terram ultimam. Qui posuerunt terrorem suum in quantum explanationis patitur difficultas, spiritalis
 « terra viventium, et portaverunt ignominiam suam intelligentiæ summa quæque carpamus. Supra una
 « cum his qui descendunt in lacum. In medio in- mensis die factus est sermo Domini ad prophe-
 « terfectorum posuerunt cubile ejus in universis tam, hic quinta decima. In prima autem die, hoc
 « populis ejus in circuitu ejus sepulcrum illius. est in Kalendis mensis exordium est; in quinta de-
 « Omnes hi incircumcisi interfectique gladio. De- cima quando totus lunæ orbis impletur. Et siqui-
 « derunt enim terrorem in terra viventium, et por- dem primus mensis fuerit, Azymorum est prima
 « taverunt ignominiam suam cum his qui descen- dies; qui autem septimus Scenopegiarum, quando
 « dunt in lacum. In medio interfectorum positi sunt. figuntur tabernacula, quæ solemnitates apud He-
 « Ibi Mosoch et Tubal et omnis multitudo ejus in bræos vel maximæ sunt. Fit autem plancus super
 « circuitu illius sepulcra ejus. Omnes hi incircum- fortitudinem Ægypti, ut fortis in malo esse desistat,
 « cisi interfectique et cadentes gladio qui dederunt et recipiat infirmitatem, et quando infirmior fuerit,
 « formidinem suam in terra viventium, et non dor- tunc fortior sit. Pro fortitudine Ægypti in Hebraico
 « nient cum fortibus cadentibusque et incircumcisis, C habet multitudinem. « Lata enim et spatiosa via,
 « qui descenderunt ad infernum cum armis suis. Et quæ ducit ad mortem, et multi ingrediuntur per
 « posuerunt gladios suos sub capitibus suis, et fue- eam (*Matth. vii.*) » Sicut e contrario dicitur ad Is-
 « runt iniquitates eorum in ossibus eorum, quia rael: « Vos autem estis pauci inter omnes gentes
 « terror fortium facti sunt in terra viventium. Et tu (*Deut. xxviii.*) » semper enim virtus rara est, « et arcta
 « ergo in medio incircumcisorum contereris et dor- et angusta via, quæ ducit ad vitam, et pauci sunt
 « nies cum interfectis gladio. Ibi Idumæa et reges qui ingrediuntur per eam. » Quod autem Ægyptus
 « ejus, et omnes duces ejus, qui dati sunt cum exer- plangitur, et mortuæ filie ejus, juxta Septuaginta,
 « citu suo cum interfectis gladio, et qui cum incir- sive gentium robustarum deducuntur ad terram ul-
 « cumcisis dormierunt, et cum his qui descenderunt timam in lacum sive in foveam profundissimam,
 « in lacum. Ibi principes aquilonis omnes et universi significantur animæ in Ægypto hujus sæculi com-
 « venatores, qui deducti sunt cum interfectis pa- morantes, quæ perdidit eum, qui dicit: « Ego
 « ventis, et in sua fortitudine confusi, quia dormie- sum vita (*Joan. xiv.*) » Et peccatis mortuæ pondere
 « runt incircumcisi cum interfectis gladio, et por- eorum ad inferos detrahuntur, dicente peccatore:
 « taverunt confusionem suam cum his qui descen- « Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput
 « dunt in lacum. Vidit eos Phæro et consolatus est D meum, et sicut onus grave gravatæ sunt super me
 « super universa multitudo sua, quæ interfecta (*Psal. xxxvii.*) » Istæ sunt de quibus scriptum est et
 « est gladio: Phæro et omnis exercitus ejus, ait in alio loco: « Ingredientur in inferiora terræ, tra-
 « Dominus Deus, quia dedit terrorem suum in terra dentur in manus gladii, partes vulpium erunt (*Psal.*
 « viventium, et dormivit in medio incircumcisorum *lxxi.*) » qui enim fodit foveam, incidit in eam
 « cum interfectis gladio. Phæro et omnis multitudo (*Eccli. xxvii.*) » Unde et legimus: « Lacum aperuit,
 « ejus, ait Dominus Deus. » Interim juxta historiam et effodit eum, et incidit in foveam quam fecit
 « manifestus est sensus. In eodem enim anno duode- (*Psal. vii.*) » Quodque sequitur: Quo pulchrior es,
 « cimo, et in eodem ut putamus mense, sed non in una descende et dormi cum incircumcisis, » proprie ad
 « ut supra mensis. Verum in quinta decima die ne- Pharaonem regem Ægypti sermo dirigitur, sive, ut
 « quaquam super Pharaone, sed super fortitudine, sive in Septuaginta de Theodotione additum est, ad ipsam
 « multitudine Ægypti plancus assumitur: qui detra- Ægyptum: « De aqua pulcherrima descende, et
 « hitur de superbia sua cum universis filiabus suis, dormi cum incircumcisis. » Quod specialiter ad eum
 « sive gentium robustarum ad terram ultimam, id est pertinet, qui in baptisate Christi renatus, et au-

diens eum Ecclesia : « Quæ est ista quæ ascendit dealbata innitens super fratrualem suam ? » (*Cant. viii*) postea vel fornicatione vel aliis vitiiis sordidatus ejicitur de Ecclesia, et dicitur ad eum : « De aqua pulcherrima descende et dormi cum incircumcisis, » id est, cum immundis juxta illum sensum quem ponit Apostolus : « Nos sumus circumcisio, qui in spiritu Deo servientes et gloriantes in Domino, et non in carne confidentes (*Philip. iii*). » Hi omnes in medio vulneratorum sive interfectorum cadent cum Pharaone illo gladio quem venit mittere Dominus super terram. Sicut enim Christi gladius bonos a malis separat dicens : « Non veni pacem mittere super terram, sed gladium (*Matth. x*) ; » sic hæreticorum gladius omnes trucidat populos, et vulneratos ad inferna deducit. Isti sunt gigantes potentissimi et rebelles, et ponentes in excelsum os suum. Et quanto per superbiam se ad excelsa sustollunt, tanto ad profundum foveæ et in inferni novissima detrahuntur. (*Greg.*) Juxta tropologiam vero quisquis supra se extollitur, ipso elationis suæ pondere gravatur, et eo se in infimis mergit, quo in superbix vitium prouens ab eo, qui vere excelsus est, elongavit, atque inde magis ima appetit, unde se conjunctum aestimavit, sicut per Prophetam extollenti se animæ dicitur : « Quo pulchrior es, descende et dormi cum incircumcisis. » Omnis enim qui fedtatem infirmitatis suæ considerare negligit, sed per elationis fastum, virtutis suæ gloriam attendit, unde pulchrior est, inde descendit : quia extollendo se de suis meritis, inde in ima interitus corruit, unde gloriosum se esse judicavit. Qui descendens cum incircumcisis dormivit, quia in æternam mortem cum cæteris peccatoribus defecit. (*Hieron.*) Qui omnes interfecti sunt gladio, et ut sciret vel Pharaon vel omnis Ægypti fortitudo, quæ ad inferna detracta est, quos haberet in pœnis socios sequens sermo demonstrat. Ibi Assur et omnis multitudo vel Synagoga ejus. Principes enim hæreticorum diabolus, cujus vere congregatio est synagoga, de qua in Apocalypsi dicitur : « Qui sunt synagogæ Sathanæ (*Apoc. ii*). » Sequentes autem versiculos qui juxta Septuaginta obelo prænotantur, præterendum puto, dicendumque quod habetur in Hebraico, « in circuitu illius sepulcra eorum, » videlicet deceptorum ab eo, qui omnes vulnerati vel interfecti sunt gladio, et ideo corruerunt : « Quorum sepulcra data sunt in novissimis lacis » Quod autem lacus vocetur infernus, perspicue psalmus ille demonstrat, in quo pœnitens loquitur : « Assimilatus sum cum his qui descendunt in lacum (*Psal. xxvii*). » Quem nequaquam debemus juxta Latini sermonis proprietatem eum intelligere, qui Græce λιμνη dicitur, ut est lacus Tiberiadis, et lacus Larius et Benacus multique alii, sed quas nos solemus appellare cisternas, quos lacus, quia aquas refrigerant, et omnem ab eis calorem spiritus auferunt, peccatores cunctique hæretici foediunt. Et quantum in mea memoria est, nullum sanctorum lacum, id est, cisternam fodisse Scriptura testatur, sed omnes peccatores quorum fuit Ozias rex leprosus (*II Par. xxvi*), et qui per suam superbiam corruit. De quo scribitur, quod homo fuerit terræ operibus incumbens, et multas superbix turres edificavit in angulis, et lacus foderit. E contrario ad justum dicitur : « Bibe aquas de tuis vasis, et de puteorum tuorum fontibus (*Prov. v*). » Et rursus : « Fons aquæ tuæ sit proprius. » Unde loquitur et Dominus : « Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, et foderunt sibi lacus, id est cisternas, quæ aquas continere non possunt (*Jer. ii*). » Sequitur : « Et facta est multitudo ejus per gyrum sepulcri ejus. » Hi omnes cingunt Assyrium, et est eorum plurima multitudo, qui universi vulnerati sunt et interfecti, et cadentes gladio. Nemo enim eorum stare potest cum Moysæ, nec audire, « qui stas in domo Domini (*Psal. cxxxiii*), » sed omnes vulnerati interfectique sunt, et cadentes : qui quondam dederant formidinem in terra viventium. Formidinem autem his, qui erant Ecclesiis præpositi, ne in terra viventium facerent populos mortuorum, et simplices quosque deciperent. Unde et Paulus aiebat : « Timeo autem ne forte sicut serpens decepit Evam in malitia sua, corrumpantur sensus vestri per simplicitatem, quæ est in Christo (*II Cor. xi*). » Sed hic timor spe Domini mitigatur dicente Psalmista : « Dominus illuminatio mea, et salus mea, quem timebo ? Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo ? (*Psal. xxvi*). » Post hæc dicitur : « Ibi Elam [Ibi Assur] et omnis multitudo ejus per gyrum sepulcri ejus. » Hand dubium quin Assyrii. Elam in linguam nostram vertitur *ascensus eorum*. Omnes enim qui, Christi humilitate contempta, diaboli ascendere superbiam, et se in falsi nominis scientia esse aliquid aestimarunt, Elamitæ sunt nuncupandi. Qui Assyrii regis sepulcrum ambiunt, et interfecti sunt vulneratique gladio : et licet in excelso posuerint os suum, tamen descendent iamundi et incircumcisi ad terram ultimam, ut quanto sublimius fuerant elevati, tanto fortius caderent. Isti « posuerunt terrorem suum » non semel sed secundo « in terra viventium. » Quis enim ecclesiasticorum ab hujusmodi Elamitarum terrore securus est, et non aliquem sui perdidit gregis ? pulchreque Ecclesia Christi appellatur, « terra viventium, » ut e contrario hæreticorum conciliabula mortuorum terræ esse credantur. « Et portaverunt, inquit, ignominiam sive tormentum suum, cum his quos secum detraxerunt in lacum, » et in profundum inferni, quorum cubile interfectum est. Eorum videlicet quos suo mucrone jugularunt, et circumdantur hujusmodi populis. Hi populi Assyrii regis populi sunt, et licet circumcisos esse se jactent, tamen incircumcisi interfectique sunt gladio. Et tertio dederunt terrorem atque formidinem in terra viventium, unde portaverunt tormentum suum atque supplicium in medio eorum quos suis fraudibus deceperunt. (*Greg.*) Recto igitur in libro Job inferni claustra tenebrosa terra noni aut

(*Job. x*), quia quos puniendos accipiant nequaquam A
 poena transitoria vel phantastica imaginatione cruciant, sed ultione solida perpetuae damnationis servant. Quae aliquando tamen laei appellatione signantur, propheta testante, qui ait : « Portaverunt ignominiam suam cum his qui descendunt in lacum. » Infernus ergo nominatur, quia susceptos stabiliter tenet. Et lacus dicitur : quia hos quos semel ceperit semper fluctuantes et trepidos tormentis circumfluentibus absorbet. « Ibi quoque est, id est, juxta Assyrium, Mosoch et Tubal et omnis multitudo ejus in circuitu sepulcri ejus : omnes incircumcisi interfectique et cadentes gladio, qui dederant formidinem suam in terra viventium. » (*Hieron.*) Pro *Mosoch et Tubal* Symmachus et Theodotio interpretati sunt cubile eorum, ut ostenderent cubilia haereticorum, imo foveas sempiternas Assyrii regis esse supplicia. *Mosoch* interpretatur *insania*, *Tubal conversio*, non in bonum a malo, sed de bono in malum. Sive *unversa*, ut ostendat omnes haereticos insanire, et pari studio ad pejora converti. Nec mirum si insanientes et coacervati in malum habent multitudinem cum Aegyptii regis socii sint, qui gaudet multitudine. « Omnes hi interfecti gladio, qui dederunt formidinem suam » non semel, nec bis, nec ter, « in terra viventium, » de quibus supra plenius diximus. Sequitur : « Et non dormient cum fortibus, » sive gigantibus, « cadentibusque et non circumcisis, qui descenderunt ad infernum cum armis suis, et posuerunt gladios suos sub capitibus suis, et fuerunt iniquitates eorum in ossibus eorum, quia terror fortium facti sunt in terra viventium. » Hi, inquit, qui haereticorum principes exstiterant ad tantum malitiae pervenere culmen atque cruciatuum, ut nec cum fortibus atque gigantibus qui a principio corruerunt, similia mereantur ferre supplicia, qui nequaquam erroris sui acta poenitentia descenderunt ad inferos cum armis suis, rebelles contra Deum et Ecclesiam ejus ; secum arma deferentes. De quibus scriptum est : « Filii hominum dentes eorum arma et sagittae (*Psal. lvi*). » « Et posuerunt, ait, gladios suos sub capitibus suis, » requiescentes in animo perduelli, et pro summa victoria sententiarum suarum jacula complexantes. In tantum ut iniquitates eorum fuerint in ossibus eorum. Hoc est, fortissima fragmenta et erroris sui dogmata possidentes : quia terror fortium facti sunt in vita sua, sive in terra viventium. Quod quarto dicitur : ut fortissimos quosque et habentes scientiam Scripturarum, et qui essent de regione viventium, sua perversitate terrerent, dum descendunt ad infernum cum armis suis, et ponunt gladios suos sub capitibus suis, et iniquitas eorum usque ad ossa perveniunt. (*Greg. lib. ix Moral., cap. xlvi.*) Bene ergo per prophetam dicitur : « Descenderunt ad infernum cum armis suis. » Arma quippe peccantium sunt membra corporis quibus per diversa desideria, quae conspiciunt, haec sequuntur. Unde recte per Apostolum dicitur : « Neque exhibitis membra vestra arma iniquitatis peccato (*Rom.*

v). » Cum armis ergo ad infernum descendere, « cum ipsis quoque membris quibus desideria voluntatis expleverunt, aeterni iudicii tormenta tolerare, ut tunc eos undique dolor absorbeat, qui nunc suis delectationibus subditi undique contra justitiam juste judicantis pugnant. (*Hieron.*) Post haec scriptum est : « Et tu ergo in medio incircumcisorum contereris, » quod vel ad Pharaonem, vel ad fortitudinem sive multitudinem Aegypti dicitur, quod et ipsa conteratur, juxta illud quod scriptum est : « Deus autem conterat Satanam sub pedibus vestris velociter (*Rom. xvi*). » Et dormies, inquit, cum interfectis gladio. » Somno perpetuo ibi cum Assyrio et cum Aegyptia erit multitudo Idumaea et reges ejus omnes, qui terrenis operibus servierunt, sive sanguine delectati sunt. Etenim Idumaea, et terrenam et sanguinariam somat. Omnes reges et universi principes, de quibus crebro et Apostolus loquitur, terrenis operibus incubantes, et effundentes quotidie sanguinem eorum quos sua fraude deceperunt, cum incircumcisis et immundis dormierunt, et cum his qui descenderunt in lacum. De quibus supra diximus, in ipso comitatu erunt, et principes aquilonis, a quo exardescunt mala super terram, et a quo vel in Jeremia, vel in hoc eodem propheta olla illa plena carniarum ossiumque succenditur, et non solum principes aquilonis, verum omnes magistratus Assur. Pro quo in Hebraico positum est, universi Sidonii, quos nos in venatores vertimus, juxta illud quod scriptum est : « Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium (*Psal. cxxiii*). » Pro quo in Hebraico positum est *Sidoniorum* ; qui Sidonii, sive venatores, dederunt ad inferos paventes, in sua quondam confusi fortitudine. Et dormient immundi, et portabunt confusionem, sive tormentum suum, habentes male conscientiae poenitentiam sempiternam, ita ut ignis eorum non exstinguatur, et vermis eorum non moriatur (*Isa. lxvi* ; *Marc. ix*) : quos omnes cum viderit Pharaeo consolabitur, vel habens adhuc malitiam pristinam, et multos poenae socios habere se cernens, vel certe consolatus est ; videns et illos confundi in suppliciis et terroribus suis. « Super universa multitudine sua, quae interfecta est gladio, » Pharaonis scilicet vel omnium sociorum ejus, praecipueque Assyrii regis et Mosoch et Tubal et Idumaeorum et principum aquilonis et Sidoniorum : hi enim dederunt terrorem suum in terra viventium. Quod quinto dicitur, ut omnes istiusmodi nationes cavere et fugere debeamus, quae cunctis nos sensibus deceperunt, et scire esse horribiles, nec facile posse vitari nisi omni custodia servaverimus cor nostrum. Dormivit, inquit, et ipse Pharaeo cum sociis suis interfectis gladio. Qui socii, multitudo ejus sunt, per latam et spatiosam viam pergentes ad supplicia sempiterna.

CAPUT XXXIII.

De speculatore, qui buccina canit, ut peccatores redeant ad penitentiam: et unusquisque judicabitur ubi invenietur: sermo Domini contra eos qui e multitudine non in sanctitate volunt hereditatem possidere, et contra eos qui verba prophetiæ verterunt in canticum.

« Et factum est verbum Domini ad me dicens :
 « Fili hominis, loquere ad filios populi tui, et dices
 « ad eos : Terra cum induxero super eam gladium,
 « et tulerit populus terræ virum unum de novissi-
 « mis suis, et constituerit eum super se speculato-
 « rem, et ille viderit gladium venientem super ter-
 « ram, et cœnerit buccina et annuntiaverit populo.
 « Audiens autem quisquis ille est sonum buccinæ,
 « non se observaverit, veneritque gladius et tulerit
 « eum, sanguis ipsius super caput ejus erit. Sonum
 « buccinæ audivit, et non se observavit : sanguis
 « ejus in ipso erit. Si autem se custodierit, animam
 « suam salvabit. Quod si speculator viderit gladium
 « venientem, et non insonuerit buccina, et populus
 « non se custodierit, veneritque gladius et tulerit de
 « his animam, ille quidem in iniquitate sua captus
 « est, sanguinem autem ejus de manu speculatoris
 « requiram. Et tu, fili hominis, speculatorem dedi te
 « donui Israel. Audiens ergo ex ore meo sermonem,
 « annuntiabis eis ex me. Si me dicente ad impium,
 « Impie, morte morieris, non fueris locutus, ut se
 « custodiat impius a via sua, ipse impius in iniqui-
 « tate sua morietur. Sanguinem autem ejus de manu
 « tua requiram. Si autem annuntians te ad impium,
 « ut a viis suis convertatur, non fuerit conversus
 « a via sua, ipse in iniquitate sua morietur. Porro
 « animam tuam liberabis. » (*Hieron.*) Rursum ad
 prophetam sermo sit Domini, qui aliquanto siluerat
 tempore eo quod non possit propheta, nec humana
 fragilitas jugè atque continuum ad se sustinere vaticinium,
 et loquitur eadem quæ in superioribus continentur :
 « Fili hominis, speculatorem dedi te
 domui Israel. Et audies ex ore meo verbum, et
 comminaberis eis ex me. In eo, quod dicam iniquo,
 morte morieris, et non annuntiasti ei, nec locutus
 es, ut annuntiares iniquo, et converteretur a viis
 suis, et viveret, iniquus ille in iniquitate sua morietur,
 et sanguinem ejus de manu tua requiram. Et
 tu si annuntiaveris iniquo et non conversus fuerit
 ab iniquitate sua, et a via sua, iniquus ille in iniquitate
 sua morietur, et tu animam tuam liberabis. » Quæ si diligenter
 inspicias, intelligis similia quidem esse, sed non eadem,
 dum in plerisque discordant. Et hoc in omnibus Scripturis
 sanctis observare debemus, ubi videtur aliqua similitudo
 esse sententiæ, non in omnibus eadem dici, sed vel sub-
 trahi pleraque vel addi, et singulorum inter se verborum
 discrepantiam habere rationem. Et interim priusquam ad
 altiora veniamus, brevis est explicanda sententia. Si
 speculator fuerit constitutus in populis, ut annuntiet
 gladium Domini iramque venientem, et annuntians eo
 populus audire noluerit, succulator liber erit, et ille qui
 oppressus est

A gladio ipse sanguinis sui sustinebit reatum, quod
 si audierit, salvabit animam suam. Sin autem speculator
 non insonuerit buccina, et populus ignorans venturum
 gladium, nequaquam se observaverit, populus quidem
 in sua morietur iniquitate, at tamen sanguinem morientis
 de speculatoris requiram manu. Et ut sciret propheta
 Ezechiel generalem disputationem ad se potissimum
 pertinere. « Et tu, inquit, fili hominis » non a terra
 et a populo terra, ut supra dixi, sed a me speculator
 constitutus es domui Israel. « Si ergo me dicente ad
 impium, morte morieris, » non fueris locutus ad eum
 ut se custodiat, et de interitu liberetur, et ille quidem
 in sua iniquitate morietur, quam prius commiserat,
 et de qua si annuntiasses potuit liberari :
 B « sanguinem autem ejus de manu tua requiram. »
 Quod si tu annuntiaveris impio atque præceperis ut
 convertatur a viis suis pessimis, et ille hoc facere noluerit,
 ille quidem in sua iniquitate morietur, tu autem liberasti
 de interitu negligentiam animam tuam. Ex quibus discimus
 posse hominem quamvis iniquum, et impium si magistri
 verba audierit, et egerit penitentiam, a sua impletate
 salvari : nec minus magistrum subire discrimen, si docere
 noluerit, vel timore discriminis, vel desperatione peccantis,
 dum reus est sanguinis ejus, qui liberari potuit, et de
 morte erui, nisi magistri silentio concidisset, et in
 utroque liberum servari arbitrium, dum et in magistri
 voluntate est vel tacere vel loqui, et in auditoris
 arbitrio vel audire et facere atque salvari, vel contemnere
 et proprio perire contemptu. Nec statim sequitur,
 et quia propheta prædicit, veniat quod prædixit : non
 enim prædicit ut veniat, sed ne veniat, nec quia Deus
 loquitur, necesse est fieri quod minatur, sed ideo
 comminatur, ut convertatur ad penitentiam, cui minatur,
 et non fiat quod futurum est, si verba Domini
 contemnantur. Possimus autem tripliciter locum istum
 disserere, ut terra quæ sibi speculatorem constituit,
 vel juxta litteram terra Judæa sit, vel juxta spiritalem
 intelligentiam Ecclesia, quæ sæpe de novissimis
 populi sui speculatorem eligit, illum videlicet quem
 et Apostolus scribens ad Corinthios assumit
 judicem, vel certe anima credentis, quæ mentem
 atque rationem præponit populo, ac turbæ cogitationum
 suarum, ut non omnia cogitationum incentiva
 suscipiat, sed judicet atque dicent, quæ sectanda
 sibi quæve fugienda sint. Speculator terræ Judææ,
 vel rex potest intelligi, vel Propheta. Speculator
 autem Ecclesiæ, vel episcopus, vel presbyter, qui a
 populo electus, et Scripturarum lectione cognoscens
 et prævidens quæ futura sint, annuntiet populo,
 et corrigat delinquentem. Unde magnopere
 formidandum est, ne ad hoc officium accedamus
 indigni, et assumpti a populo negligentiam nos
 demus atque desidiam, et, quod his pejus est,
 deliciis ventricum et otio servientes, honorem
 nos accepisse putemus non ministrarium. Siquidem
 « filius hominis non venit ministrari, sed ministrare
 (*Matth. xx.*) » Et pedes discipulorum lavit, et

ostenderet omnes sordes et vitia a magistro in discipulis debere dilui, atque purgari. Nec statim respondeamus, quid prodest docere si nolit auditor facere quod docueris? Unusquisque enim ex suo animo atque officio iudicatur. Tu si locutus non fueris, ille si audire contempserit. (*Greg.*) Hinc quoque sartagine alio loco iussit ponere, inter se et civitatem : « Et tu sume tibi sartagine ferream, et pones eam « murum ferreum inter te, et inter civitatem, et « obfirmabis faciem tuam ad eam, et erit in obsi- « dione, et circumdabis eam (*Ezech. iv*). » Hanc sartagine inter se et discipulos murum Paulus posuerat cum dicebat : « Mundus sum a sanguine om- « nium vestrum. Non enim subterfugi quominus « annuntiarem omne consilium Dei vobis (*Act. xx*). » Nunc ergo doctores necesse est, ut appetant zeli ardoribus frigi, ne cogantur post de torpore negligentiae igne gehennae cruciari. Sed aliud est quod injustis et subditis, aliud quod justis et non subditis debemus. Ad illorum nos correptionem atque custodiam reddendarum rationum debet timor accendere : ad istorum venerationem ipsa considerata aequitas inclinare. Sed arrogantes viri, quia huius formam discretionis ignorant, hoc justis et non subditis exhibent, quod a bonis prædicatoribus fieri et injustis et subditis vident. Qui cum ad fervorem junctionis injuste prosiliunt, etiam per verba maledictionis excedunt : quia enim nequaquam proximis sicut se diligunt, proximis optare non desinant, quod ipsi sibi met evenire pertimescunt. (*Hieron.*) De magistris negligentibus Salomon loquitur : « Sa- « pientia abscondita et thesaurus occultus, quæ uti- « litas in utroque? » (*Eccli. xli*) Tale quid significatur et in Evangelio (*Matth. xviii*), quod qui scandalizaverit unum de minimis Ecclesiae, expediat ei ut alligetur ad collum ejus mola asinaria, et abjiciatur in profundum, quam in specula constitutus plurimis noceat. « Tu ergo, filii hominis, dic ad domum Israel : sic locuti estis dicentes, iniquitates nostræ et peccata nostra super nos sunt, et in ipsis nos tabescimus, quomodo ergo vivere poterimus? Dic ad eos : Vivo ego, dicit Dominus Deus, nolo mortem impii, sed ut revertatur impius a via sua et vivat. Convertimini a viis vestris pessimis et quare moriemini, domus Israel. » (*Greg.*) Qui enim ut pereat unus de pusillis non habet voluntatem, quo sine ingenti sacrilegio putandus est, non universaliter omnes, sed quosdam salvos fieri velle. Ex omnibus ergo quicumque pereunt, contra illius pereunt voluntatem. Ita eo ad unumquemque eorum quotidie proclamante : « Convertimini a viis vestris pessimis. » Et : « Quare moriemini, domus Israel? » Et iterum : « Quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos sub alas suas, et noluisti? » (*Matth. xxiii*). Et : « Quare, inquit, aversus est populus iste in Hierusalem aversione contentiosa. Induraverant cervices suas, noluerunt reverti. » Præsto est ergo quotidie Dei gratia, quædam vult omnes homines salvos fieri, abæque ulla

A exceptione convocat dicens : « Venite ad me, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos (*Matth. xi*). » Si autem non omnes universaliter, sed quosdam advocat, sequitur ut non omnes sint onerati, vel originali, vel actuali peccato, nec vera sit illa sententia : « Omnes enim peccaverunt et egent gloria Dei (*Rom. iii*). » nec per omnes homines mors pertransisse credatur. Et in tantum omnes, qui pereunt, contra Dei pereunt voluntatem, ut nec ipsam mortem Deus fecisse credatur, ita Scriptura testante : « Quia Deus mortem non fecit (*Sap. i*), » nec gaudet in perditione vivorum. Et inde est, quod plerumque dum pro bonis contraria postulamus vel tardius vel nequaquam nostra exaudiatur oratio. Et rursus ea, quæ credimus esse contraria, utiliter ut benignissimus medicus, etiam invitissimus Dominus inferre dignatur. Ac non nunquam perniciosas dispositiones nostras lethalesque conatus ab effectu detestabili retardat ac revocat, ac properantes ad mortem, et de inferni faucibus retrahit ad salutem, ac extrahit ignorantes.

« Tu itaque, filii hominis, dic ad filios populi tui : « Justitia justi non liberabit eum in quacunque die « peccaverit. Et impietas impii non nocebit ei in « quacunque die conversus fuerit ab impietate sua. « Et justus non poterit vivere in justitia sua in qua- « cunque die peccaverit. Etiam si dixerio justo quod « vita vivat et confusis in justitia sua fecerit iniqui- « tatem, omnes justitiæ ejus oblivioni tradentur, et « in iniquitate sua quam operatus est, in ipsa morie- « tur. Sin autem dixerio impio, Morte morieris, et « egerit poenitentiam a peccato suo, feceritque judi- « cium et justitiam, pignus restituerit ille impius, « rapinamque reddiderit, in mandatis vitæ ambu- « laverit, nec fecerit quidquam injustum, vita vivet « et non morietur, omnia peccata ejus, quæ pecca- « vit non imputabuntur ei. Judicium et justitiam « fecit, vita vivet. Et dixerunt filii populi tui. Non « est æqui ponderis via Domini, et ipsorum via « injusta est. Cum enim recesserit justus a justitia « sua, feceritque iniquitatem, morietur in eis. Et « cum recesserit impius ab impietate sua, feceritque « judicium et justitiam, vivet in eis. Et dicetis, Non « est recta via Domini. Unumquemque juxta vias « suas judicabo de vobis, domus Israel. » (*Hieron.*)

D Si negligenter legamus videtur nobis eadem prophetia esse, quæ supra in qua dicitur : « Nunquid volens cupio mortem iniqui, dicit Dominus, nisi converti eum a via mala et vivere? » Et in fine ejusdem prophetiæ : « Convertimini et redite ab universis impietatibus vestris, et non erunt vobis in tormentum iniquitatis. » Ibi enim ad eos sermo sit, qui volunt agere poenitentiam et justitiâ peccata delere, ut cum fiducia convertantur, et pleno animo agant poenitentiam. Hic autem ad eos loquitur, qui magnitudine peccatorum, imo impietatum suarum desperant salutem, et dicunt : Iniquitates nostræ et peccata nostra super nos sunt, et in ipsis tabescimus, quomodo ergo vivere poterimus? Et est sensus

Cum semel nobis mors proposita est, et vulneribus nostris nulla medicina possit restituere sanitatem, quid necesse est laborare, et frustra consumi? et presentem vitam non cum desperatione transigere, ut saltem hac fruamur, quia futuram perdidimus. Quibus respondet Deus, non velle se mortem impii, sed ut revertatur et vivat. Et apostropham facit ad impios desperantes. « Convertimini a viis vestris pessimis. » Atque ut sciamus qui sint impii ad quos loquitur sequens sermo demonstrat: « Quare moriemini, domus Israel? » Vita autem et mors in hoc loco non hæc significatur, qua omnes communi cum bestiis lege naturæ vel vivimus, vel morte dissolvimur, sed illa de qua scriptum est: « Placebo Domino in regione viventium (Psal. cxiv.) » Et anima, quæ peccaverit, ipsa morietur. Et a speciali comminatione qua Israel domui loquebatur, ad generalem transit disputationem quod et justum præteritæ non salvent justitiæ, si novis sceleribus fuerit occupatus, et peccatorem vel impium antiqua peccata non perdant, si operibus justitiæ veteres emendarit errores, Deumque non præteritæ in utroque judicare, sed presentia. « Si dixero, inquit, justo vita vives, » et ei præmia justitiæ pollicitus fuero, confususque ille peccaverit, omnes justitiæ ejus pristinae oblivioni tradentur, et presenti iniquitate morietur. Nec mea est mutata sententia, cum non possum in eodem homine, peccatore reddere, quod justo promiseram. E contrario si peccatori et impio fuero comminatus, et dixero: Adhuc tres dies et Ninive subvertetur, et ille gemit pœnitentiam, bonisque operibus veterem emendarit errorem, ita ut iudicium faciat et justitiam, pignus restituat, rapinamque reddat, in mandatis vitæ ambulet, nec faciat quidquam injustum, nonne debet vita, quæ Christus est, vivere, et nequaquam mori cum comminatio peccatoris justum punire non debeat? Tale quid loquitur sermo divinus ad Hieremiam quando descendit in domum figuli (Jer. xviii), et audit vel promissa vel comminationem Dei id agere, ut vel homines provocent ad salutem vel deterreant a peccato. Unde qui dicunt: « Non est æqua via Domini, » arguuntur quod ipsorum sit sententia iniqua habentium oculum pessimum, et nequaquam nova, sed vetera iudicantium. Quibus omnibus demonstratur, nec peccatorem de salute desperare debere si agat pœnitentiam, nec justum in sua confidere justitiâ, si perdidit negligenter quod magno labore quæsierat. Manifesta transcurramus, ut in obscurioribus immoremur. In quibus autem præsens prophetia discrepet a præterita, et in quibus loquatur similia, collatio utriusque poterit indicare. Porro quid sit iudicium facere et justitiam, pignus restituere, rapinam reddere, in mandatis vitæ ambulare, et cætera, in hoc eodem propheta supra diximus.

« Et factum est in duodecimo anno, in decimo mense, in quinta mensis transmigrationis nostræ, venit ad me qui fugerat de Hierusalem, dicens: Vastata est civitas. Manus autem Domini facta fuerat

ad me vespere, antequam veniret qui fugerat, aperuitque os meum donec veniret ad me mane, et aperto ore meo non silui amplius. » Undecimo anno regni Sedecie, quinto mense, capta est civitas Hierusalem. Hæc autem prophetia duodecimo anno, decimo mense, quinta mensis captivitatis sive transmigrationis, quando captus est cum Jechonias. Ex quo ostenditur post unum annum et quatuor menses et viginti quinque dies, capta Hierusalem, venisse Babylonem unum civium Hierusalem, qui nuntiaret captam urbem atque vastatam. Ante unum autem diem quam veniret, qui ista narraret, vesperi facta est manus Domini ad Ezechielem prophetam, quæ aperuit os ejus, quod diu clausum fuerat, et quidquid erat ille dicturus hic factum ante replicavit, nec siluit amplius, videns prophetiam suam opere completam, et nequaquam dubitare populum, qui erant in Babylone, vel eos, qui capti erant de vaticinio prophetali. Tunc enim aperitur os Prophete, quando quod prius nuntiaverat, opere monstrant effectum, et tota libertate proclamatur, qui nequaquam futura, sed vel presentia vel transacta demonstrat. Hoc secundum litteram. Cæterum juxta *ἀναγγελίην*, si Ezechiel interpretatur fortitudo Dei. Christus autem est Dei virtus et Dei sapientia, hoc intelligendum, quod capta et subversa Hierusalem, quicumque perfidiam Judæo: um potuerit evadere, quales fuerunt apostoli, et reliquiae, quæ salvæ factæ sunt, ipse Christus nuntiat omnes ceremonias Judæorum esse subversas, quas quidam usque hodie observandas putant, non audientes illud Apostoli: « A gratia excidistis, qui in lege justificamini (Gal. v.) » Mirorque hominum pertinaciam id velle sermone defendere quod opere implere non audeant, nisi forte sub pelle ovium, id est, Christianorum, lupi celantur judæici, qui defensores synagoge in Christi ecclesiis personant. Capta ergo Hierusalem atque subversa aperitur os Domini per apostolos et apostolicos viros, qui possunt dicere: « Os meum apertum est, ad vos, o Corinthii, et apertum est mihi ostium magnum et efficax (II Cor. vi.) » Et illud: « Os meum aperui, et attraxi spiritum (Psal. cxviii); » quod nunquam tacere poterit, nec audire cum Israel, « Audi, Israel, et tace; » sed in toto orbe resonabit, et Christi Evangelium pandetur gentibus. Unde juxta hunc sensum et duodecimus annus, ad duodecim defertur tribus, et decimus mensis ad tempus propitiationis Judæicæ, quæ Græce dicitur *ἰλασμός*; et quinta dies mensis ad sensus carnis. Quæ omnia capta Hierusalem et evangelio succedente deleta esse et transisse monstravimus. Et « vespere, » hoc est in consummatione mundi factam manum Domini ad verum Ezechiel, qui futuras urbis ruinas cœmerat per prophetas, et mane impletas esse monstravit.

« Et factum est verbum Domini ad me dicens: « Fili hominis, qui habitant in ruinosis his super humum Israel loquentes aiunt: Unus erat Abraham, et hæreditate possedit terram. Nos autem

• multa nobis data est terra in possessionem. U-
 • circo dices ad eos. Hæc dicit Dominus Deus, Qui
 • in sanguine comeditis et oculos vestros levatis ad
 • immunditias vestras, et sanguinem funditis : num-
 • quam terram hæreditate possidebitis? Stetistis in
 • gladiis, fecistis abominationes, et unusquisque ux-
 • orem proximi sui polluit, et terram hæreditate
 • possidebitis? Hæc dices ad eos : Sic dicit Dominus
 • Deus. Vivo ego, quia qui in ruinosis habitant gla-
 • dio cadent, et qui in agro est bestiis tradetur ad
 • devorandum. Qui autem in præsiitiis et in spe-
 • luncis sunt peste moriuntur. Et dabo terram in
 • solitudinem, et desertum, et deficiet superba for-
 • titudo ejus, et desolabuntur montes Israel, eo
 • quod nullus sit qui per eos transeat. Et scient
 • quia ego Dominus cum dederò terram desolatam et
 • desertam propter universas abominationes suas
 • quas operati sunt. Et tu, fili hominis, filii populi tui,
 • qui loquuntur de te juxta muros et in ostiis do-
 • morum, et dicunt unus ad alterum, vir ad prox-
 • mum suum loquentes : Venite et audiamus, qui sit
 • sermo egrediens a Domino. Et veniunt ad te,
 • quasi si ingrediatur populus : et sedent coram te,
 • populus meus, et audiunt sermones meos, et non
 • faciunt eos, quia in canticum oris sui vertunt
 • illos, et avaritiam suam sequitur cor eorum. Et
 • es eis, quia carmen musicum, quod suavi dolci-
 • que sono canitur, et audient verba tua et non fa-
 • cient ea. Et cum venerit quod prædictum est,
 • ecce enim venit, tunc scient quod propheta fuerit
 • inter eos. » Capta Hierusalem temploque sub-
 • verso, pauperes terræ, de quibus scribit Jeremias
 • soli relicti fuerant in Hierusalem, qui vineas et
 • agros colerent, et in ruinis incensæ urbis habita-
 • rent. Cumque deberent agere pœnitentiam super his,
 • propter quæ captivitas venerat, se ipsos cassa spe
 • decipientes loquebantur : « Unus fuit pater noster
 • Abraham, et tamen hanc terram hæreditate posse-
 • dit ; » non quod ipse possederit, sed quod semen
 • ejus terram repromissionis acceperit. Si igitur ille
 • unus in tantos multiplicatus est populus, nos multo
 • plures, qui relicti sumus in terra Judæa, et habita-
 • mus in urbibus desertis, ac ruinosis, utique multo
 • amplius multiplicabimur ut possideamus plures,
 • quod unus ille possedit. Quibus respondit Dominus,
 • Abraham unum fide possedisse terram repromissio-
 • nis. « Credidit enim Abraham Deo, et reputatum est
 • ei ad justitiam (Rom. iv.) Istos autem in increduli-
 • tate et sceleribus occupatos, etiam si plures sint,
 • possidere non posse. Simulque enumerat quid facien-
 • tes offendant Deum. Sex videlicet genera peccato-
 • rum, « qui in sanguine comeditis, et oculos vestros
 • levatis ad immunditias, » hoc est ad idola vestra,
 • « et sanguinem funditis, » hoc est homicidium per-
 • petratis : « Nunquid ista facientes, poteritis terram
 • hæreditate retinere? » Nec hoc estis scelerum sine
 • contenti, sed « statis in gladiis » vestris, quotidie
 • parati ad occidendum, et imitantes Esau, qui stetit
 • et vixit in gladio suo, « facitis abominationes » in-

credibiles, videlicet libilicam turpitudines. « Et
 unusquisque uxorem proximi sui polluit, » ut in eo
 sit sceleratior quod amici et proximi polluerit ux-
 orem. Et cum hæc, inquit, faciatis, arbitramini vos
 terram hæreditate tenturos? Responde igitur eis, o
 Propheta, et hanc super eos ex meo sermone prome-
 sententiam : Juro per memetipsum, quod qui habi-
 tant in ruinosis et parietinis, gladio cadant. Et qui
 in agris sunt, sive in campo, a bestiis devorantur,
 et qui in muratis sive in præsiitiis ac speluncis, Dei
 iram vitare non possunt, sed fame moriantur et pesti-
 lentia. « Et dabo, inquit, terram Judæam in solitu-
 dinem, et deficiet superba fortitudo ejus, » quæ
 quondam fuerat fortitudo. « Superbis autem resistit
 Deus, et humilibus dat gratiam (Jacob. iv.) » Montes
 quoque et omnia desecrentur, et in tantam venient
 solitudinem, ut nullus per eos transeat. Et tunc
 nequaquam confidant, in multitudine sua pauci, qui
 remanserint : sed cognoscant solitudinis magnitudi-
 nem, quod ego sim Dominus, qui dedi terram in
 desertum propter omnes abominationes quas ope-
 rati sunt. Hæc dicta sint adversus eos, qui capta
 Hierusalem, omnique Judæorum regione vastata,
 pauci habitabant in ruinosis et in desertis urbis
 villatisque. Nunc veniamus ad tropologiam, et juxta
 consuetudinem nostram, latam disputationem strin-
 gamus potiusquam disseramus. Omnis hæreticus in
 parietinis habitat et desertis, et possidere se putat
 terram Israel, dicitque : Si Abraham fide sua unus
 homo in tantam venit beatitudinem, ut semen ejus
 multiplicaretur sicut arena maris, et sicut astræ cœli,
 quanto magis nos plures terram Israel, hoc est,
 cernentium Deum, et Judæam confessionis Dominicæ
 possidebimus? Quibus respondit Dominus : Ille pos-
 sedit terram fidei merito, vestra autem infidelitas,
 ino blasphemia, terram Israel (id est ecclesiæ)
 possidere non poterit. Primum enim comeditis in
 sanguine, effundentes eorum sanguinem quos scan-
 dalizatis, deinde oculos vestros levatis ad immundi-
 tias vel abominationes vestras, quas de vestro animo
 confinxistis : cum debuistis imitari ecclesiasticum
 virum, et dicere : « Ad te levavi oculos meos, qui
 habitas in cœlo (Psal. cxxii.) » Tertio sanguinem
 funditis non vivificantem eos, quos seduxistis, sed
 interficientes. Nec vobis sufficit tria ista fecisse,
 « sed statis in gladiis vestris, » hoc est perseveratis
 in pravitate sententiæ, et parati estis ad cædem, et
 fecistis abominationes, ea agentes in cubilibus quæ
 turpe est loqui : et uxorem proximi vestri polluistis,
 ecclesiasticam videlicet conversationem, quotidie de
 complexu Christi deceptos rapere festinantes. Et
 cum hæc feceritis putatis vos terram Israel hæredi-
 tate tenturos? Quibus loquitur Deus quod quicun-
 que in ruinosis hæreticorum habitaverit conciliabu-
 lis, gladio cadat ecclesiastico. De quo scriptum est :
 « Gladii accipites in manibus eorum (Psal. cxlix.) »
 Et in Evangelio : « Non veni pacem mittere sed
 gladium (Matth. x.) » Et servus, qui se luxuriæ tra-
 dit et otio, dividetur, id est, mucrone ferietur, pars

ejus ponetur cum infidelibus : Et qui in agro, sive A
 in campo est, bestiis tradetur ad devorandum, quas
 Propheta vitare desiderans, deprecatur : « Ne tradas
 bestiis animam constituentem tibi (Psal. LXXIII). »
 Qui autem in praesidiis et in mutatis est, de quibus
 scriptum est : « Civitates firmas ascendit justus,
 et destruxit munitiones earum (Prov. XXI), » in
 quibus confidebant impii, et versatur in speluncis,
 de quibus dicitur : « Scriptum est : Domus Patris
 mei domus orationis vocabitur, vos autem fecistis
 eam speluncam latronum (Math. XXI) ; » iste fame
 sermonis Domini et peste morietur, et dabitur om-
 nis terra haereticorum in solitudinem, ita ut frangatur
 eorum superbia, et redigantur montes in solitu-
 dinem, qui sibi altitudinem scientiae promittebant,
 qui montes vocantur Israel : quia sub Christi no- B
 mine deceptos quosque supplantant. Nullusque per
 eos transibit, nec dicere poterit, quod Moyses :
 « Transiens videbo visionem hanc magnam (Exod.
 III). » Habitatores enim sunt perversorum montium
 non peregrini et accolae, ut cum haec passi fuerint,
 tunc cognoscant quod ipse sit Dominus, qui dedit
 terram eorum in solitudinem, propter abomina-
 tiones quas operati sunt. Eadem quidem die et eodem
 tempore, hoc est, duodecimo auno, decimo mense,
 in quinta mensis, quando venit, qui fugerat de Jeru-
 salem, et quando locutus est Propheta ad eos, qui
 erant in terra Judaea et aeternae possessionis spem
 sibi pollicebantur, et jubet Propheta ut dicat populo,
 qui in Babylone versatur et habitat cum eo, et ar-
 guat eos super insidiis blandientibus, qui Propheta C
 verba audire desiderant non ad animae salutem, sed
 ad aurium voluptatem. Isti juxta muros sedebant,
 et in ostiis domorum nequaquam in sensum Pro-
 phetae intrare cupientes, sed mutuo se hortantur et
 dicunt : « Venite et audiamus qui sit sermo egrediens
 a Domino ; » et sic veniunt, quasi populus qui in-
 grediat Ecclesiam Dei. « Et sedent coram te popu-
 lus meus, » qui meus esse se dicit, et nolunt fa-
 cere, quod audierunt. Istiusmodi mihi videntur
 eorum similes, qui theatralibus luduntur carmini-
 bus, et vel Tragædos audiunt vel Comædos, et ibi
 cum voluptate palpantur. Ita ut cum egressi fuerint
 a te, replicent ea et decantent, et dulci sono se de-
 cipiant. « Et audient, inquit, verba tua et non fa-
 cient ea ; » tales sunt usque hodie multi in ecclesiis, D
 qui aiunt : Venite, audiamus illum et illum mira elo-
 quentia prædicationis suae verba volentem, plau-
 susque commovent et vociferantur, et jactant ma-
 nus. Et quæ operibus neglexerant, postquam adve-
 nisse cognoverint (necesse est enim venire quod
 Propheta Dei sermone pronuntiat), tunc incipient ap-
 probare et nosse quod cuncta quæ audierant non
 fuerint hominis verba, sed Domini, qui per Prophe-
 tam et virum ecclesiasticum locutus est.

CAPUT XXXIV.

*Sermo Domini contra pastores negligentes et oppri-
 mentes gregem et quærentes quæ sua sunt : et pro-
 missio de pastore novo, et pluribus benedictioni-
 bus.*

« Et factum est verbum Domini ad me dicens :
 « Fili hominis, propheta de pastoribus Israel. Pro-
 pheta et dices pastoribus : Hæc dicit Dominus
 « Deus, vae pastoribus Israel, qui pascebant semet-
 « ipsos. Nonne greges pascentur a pastoribus? Lac
 « comedebatis, et lanis operiebamini, et quod cras-
 « sum erat occidebatis, gregem autem meum non
 « pascebatis. Quod infirmum fuit non consolidastis,
 « et quod ægrotum non sanastis. Quod fractum est
 « non alligastis, et quod abjectum est non reduxi-
 « stis. Quod perierat non quæstistis, sed cum auste-
 « ritate imperabatis eis et cum potentia. Et dispersæ
 « sunt oves meæ eo, quod non esset pastor, et factæ
 « sunt in devorationem omnium bestiarum agri, et
 « dispersæ sunt. Erraverunt greges mei in cunctis
 « montibus et in universo colle excelso, et super
 « omnem faciem terræ dispersi sunt greges mei, et
 « non erat qui requireret. Non erat, inquam, qui
 « requireret. Propterea, pastores, audite verbum Do-
 « mini : Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia pro eo,
 « quod facti sunt greges mei in rapinam, et oves
 « meæ in devorationem omnium bestiarum agri, eo
 « quod non esset pastor : neque enim quæsierunt
 « pastores gregem meum, sed pascebant pastores
 « semetipsos, et greges meos non pascebant. Pro-
 « pterea, pastores, audite verbum Domini : Hæc di-
 « cit Dominus Deus, Ecce ego ipse super pastores
 « requiram gregem meum de manu eorum, et ces-
 « sare faciam, ut ultra non pascant gregem meam,
 « nec pascant amplius pastores semetipsos, et libe-
 « rabo gregem meum de ore eorum, et non erunt eis
 « in escam, quia hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego
 « ipse requiram oves meas, et visitabo eas sicut vi-
 « sitat pastor gregem suum in die quando fuerit in
 « medio ovium suarum dissipatarum. Sic visitabo
 « oves meas, et liberabo eas de omnibus locis in qui-
 « bus dispersæ fuerant in die nubis et caliginis. Et
 « educam eas de populis et congregabo eas de ter-
 « ris, et inducam eas in terram suam, et pascam eas
 « in montibus Israel in rivis et in cunctis sedibus
 « terræ. In pascuis uberrimis pascam eas, et in
 « montibus excelsis Israel erunt pascuæ earum. Ibi
 « requiescent in herbis virentibus et in pascuis pin-
 « guibus pascentur super montes Israel. Ego pascam
 « oves meas et ego eas accubare faciam, dicit Do-
 « minus Deus. Quod perierat requiram, et quod abje-
 « ctum erat reducam, et quod contractum fuerat
 « alligabo, et quod infirmum erat consolidabo, et
 « quod pingue et forte custodiam. et pascam illas in
 « judicio. Vos autem, greges mei, hæc dicit Dominus
 « Deus : Ecce ego judico inter pecus et pecus, arie-
 « tum et hircorum. Nonne satis vobis erat pascua
 « bona depasci? Insuper et reliquias pascuarum
 « vestrarum conculcastis pedibus vestris, et cum

purissimam aquam biberetis, reliquam pedibus vestris turbastis. Et oves meae his, quae conculcata pedibus vestris fuerant, pascebantur, et quae pedes vestri turbaverant, haec bibebant. Propterea haec dicit Dominus Deus ad eos: Ecce ego ipse iudico inter pecus pingue et macilentum. Pro eo quod lateribus et humeris impingebatis et cordibus vestris ventilabatis omnia infirma pacora donec dispergerentur foras, salvabo gregem meum, et non erit ultra in rapinam, et iudicabo inter pecus et pecus, Et suscitabo super ea pastorem unum, qui pascat ea, servum meum David, ipse pascet ea, et ipse erit eis in pastorem. Ego autem Dominus ero eis in Deus, et servus meus David princeps in medio eorum, Ego Dominus locutus sum. Et faciam cum eis pactum pacis, et cessare faciam bestias pessimas de terra. Et qui habitant in deserto securi dormient in saltibus; et ponam eos in circuiu collis mei benedictionem, et deducam imbrem in tempore suo, pluviae benedictionis erunt. Et dabit lignum agri fructum suum, et terra dabit germen suum et erunt in terra sua absque timore. Et scient quia ego Dominus cum contrivero ceteras jugi eorum, et eruero eos de manu imperantium sibi. Et non erunt ultra in rapinam gentibus, neque bestiae terrae devorabunt eos, sed habitabunt confidenter absque ullo terrore. Et suscitabo eis germen nominatum, et non erunt ultra imminuti fame in terra, neque portabunt ultra propria gentium. Et scient quia ego Dominus Deus eorum cum eis et ipsi populus meus domus Israel, ait Dominus Deus. Vos autem greges mei greges pascuae meae homines estis, et ego Dominus Deus vester, dicit Dominus Deus. (Hieron.) Post captam Jerusalem postquam adnuntiavit in Babylone, qui fugerat locutus est de his qui habitabant in ruinosis Jerusalem, et deinde ad eos qui in captivitate positi nihilominus perseverabant in nequitia, Prophetæ verba audire nolentes. Nunc ad pastores, id est ad Principes sermonem dirigit, quorum vitio oves, id est populi dissipati sunt. Et hoc notandum quod a duodecimo anno, decimo mense, quinta mensis transmigrationis sive captivitatis Iechonæ, et qui cum eo capti fuerant usque ad vicesimum quintum annum, quando super montem urbis aedificata templum exstruitur et incredibilia ecclesiae sacramenta panduntur, nullus in medio annus nullamque tempus est positum, sed simpliciter dicitur: factus est sermo Domini ad medicens: Fili hominis, loquere ad illas et ad illos, ut intelligere debeamus omnia, quae leguntur 13 annis diversis dicta temporibus, et tamen certa inter se spatia temporum non habere. Ad pastores autem Israel sermo dirigitur, quos vel reges et principes, scribas et Phariseos ac magistros Judaici populi debemus accipere. Vel certe in evangelico populo Episcopos, Presbyteros et Diaconos: aut juxta mysticos intellectus angelos singularum ecclesiarum, ad quos scribit Joannes in Apocalypsi sua (Apoc. 1, 11, 111), et quorum angeli quotidie vident faciem Dei.

PATROL. CX.

A Primumque dicitur, Vae pastoribus Israel, qui cum gregem Domini pascere debeant, et saluti illius providere, pro sua seculant luxuria. Unde magnopere cavendum est, et observanda illa praecepta, « ne quaeras iudex fieri, ne forte non possis auferre iniquitates (Eccli. vii); » et iterum: « Quanto major es, tanto magis te humilia, et in conspectu Domini invenies gratiam (Eccli. iii); » et rursum: « Duce te constituerunt, ne eleveris, esto inter eos quasi unus ex illis (Eccli. xxxii). » Unde et Apostolus quasi parvulum atque lactantem inter discipulos esse se dicit. Quodque sequitur: « Lac comedebatis et lanis operiebimini, » per *ματάλαρον* pastorum ad principes loquitur. De quibus et in alio loco scriptum est: « Qui devorant plebem meam sicut escam panis (Psal. xiii). » In lacte, omnes dapes intellige; in lanis, multiplicem vestium varietatem. Quod autem dicitur: « Et quod grassum erat occidebatis, » de divitibus populi loquitur, quos mali principes in ecclesiis jugulare narrantur, dum eis praedicant, et vitia eorum increpare non audent; de quibus et propheta dicit: « Populus meus, qui bestias vos dicunt, adducunt vos, et semitam pedum vestrorum supplantant (Isa. iii). » De quibus et Jacobus loquitur (Jacob. v): Quod cum ingressi fuerint ad eos pretiosos circumdati vestibus et annulo aureo, honorantur ab eis. Et sanctis pauperibus dicitur: Tu vero sede in scabello, sive in terra, aut stas. Isti quod infirmum est, non confortant sive consolidant; et Paulus loquitur: « Suscipite infirmos (I Thess. v); » et: « Infirmum in fide assumite (Rom. xiv). » Et: « Multi inter vos infirmi et aegrotantes (I Cor. xi). » Ad quos mittitur sermo divinus, de quo scriptum est in Psalmis: « Misit verbum suum et sanavit eos, et eripuit eos de corruptionibus eorum (Psal. cvi). » « Et quod fractum est, ait, non alligant, nequaquam mortalia in populis considerantes vulnera, qualis est adulter, homicida, sacrilegus; et quod abjectum est, sive quod errare viderint non reducant, permittentes eos ab haereticis decipi. Et quod perierit non requirunt, non tam perditos salvare cupientes, quam eos, qui sunt in ecclesiis devorare, sed cum austeritate imperantes eis et cum potentia, Quod proprie ad supercilium episcoporum pertinet; eorum videlicet qui operibus dedecorant nominis dignitatem, et pro humilitate adsumunt superbiam, ut honorem se putent consecutos, non omnes, et quoscunque in ecclesia viderint praeposcentes, et Dei habere sermonem, opprimere nituntur. Unde juxta LXX scriptum est: « Et quod forte erat adfligebatis labore. » Et dispersus est populus Dei vel vitis, vel errore haeretico: eo quod non esset pastor bonus, qui poneret animam suam pro ovibus (Joan. x), sed omnes mercenarii, qui lucra tantum de gregibus considerant. Et cum lupum viderint, fugiunt: quorum negligentia grex Domini devoratur a bestiis agri. De quibus scriptum est: « Posuisti tenebras, et facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestiae agri: catuli leonum rugientes ut capiant, et quaerant »

Deo escam sibi (*Psal. ciii.*) : Vos autem, inquit, cum austeritate imperabatis eis, et cum potentia. — (*Greg.*) Cum austeritate enim et cum potentia imperant, qui subditos suos non tranquille ratiocinando corrigere, sed aspere inflectere dominando festinant. At contra vera doctrina tanto vehementius hoc elationis vitium per cogitationem fugit, quanto ardentius verborum suorum jaculis ipsum magistrum elationis insequitur. Cavet enim ne cum magis elatis moribus prædicet, quem in corde audientium sacris sermonibus insectatur. Humilitatem namque, quæ magistra est omnium materque virtutum, et eloquendo dicere, et vivendo conantur ostendere, ut eam apud discipulos veritatis plus moribus quam sermonibus eloquantur. Unde Paulus Thessalonicensis loquens, quasi culminis proprii apostolatus oblitus, ait : Facti sumus parvuli in medio vestrum (*I Thess. ii.*) Unde Petrus apostolus cum diceret : Parati semper ad satisfactionem : omni poscenti nos rationem de ea quæ in vobis est spe (*I Petr. iii.*), in ipsa doctrinæ scientia qualitatem docendi asseruit esse servandam, subdens : Sed cum modestia et timore conscientiam habentes bonam. Hoc autem quod discipulo Paulus ait : Præcipe hæc et doce cum omni imperio (*Tit. ii.*) ; non dominationem potentiae, sed auctoritatem suadet vitæ. Cum imperio quippe docetur, quod prius agitur, quam dicatur : nam doctrinæ subtrahit fiduciam, quando conscientia præpedit linguam. Non ergo ei potestatem datæ locutionis, sed bonæ fiduciam insinuavit actionis. Unde etiam de Domino scriptum est : Erat enim docens, sicut potestatem habens, non sicut Scribæ et Pharisei (*Matth. vii.*) Singulariter namque et principaliter solus ex potestate bonus locutus est, quia ex infirmitate mala nulla commisit : ex divinitatis quippe potentia habuit, id quod nobis per humanitatis suæ innocentiam ministravit. Nos enim qui infirmi homines sumus, cum de Deo hominibus loquimur, debemus primum meminisse quod sumus, ut ex propria infirmitate pensemus, quod docendi ordine infirmis fratribus consulamus. Consideremus igitur, quia aut tales sumus quales nonnullos corrigimus, aut tales aliquando fuimus, et si jam divina gratia operante non sumus : ut tanto temperantius corde humili corrigamus, quanto nosmetipsos verius in his quos emendamus agnoscimus. Si autem tales nec sumus, nec fuimus, quales adhuc illi sunt quos emendare cupimus, ne cor nostrum forte superbiat, et de ipsa innocentia pejus ruat, quorum mala corripimus, alia eorum bona nobis ante oculos revocemus. Quæ si omnino nulla sint, ad occulta Dei iudicia recurramus, quia sicut nos nullis meritis, hoc ipsum bonum quod habemus accepimus : ita illos quoque potest gratia supernæ virtutis infundere, ut excitati posterius etiam ipsi possint bona, quæ nos ante accepimus, prævenire. Quis enim crederet quod per apostolatus meritum Saulus lapidatus Stephanum præcessurus erat, qui in morte ejus lapidantium vestimenta servabat ? His ergo pri-

mum cogitationibus humiliari cor debet, et tunc delinquentium iniquitates increpari. (*Hieron.*) Et disperguntur et errant in cunctis montibus qui elevantur contra scientiam Dei, et in universo colle excelso : qui per hæreticam superbiam, ecclesiasticam despiciunt simplicitatem. Et super omnem faciem terræ disperguntur : terrena non cœlestia requirentes. Et non erat, qui requireret, nec qui reduceret : quia deliciis occupati, gregis Domini damna non curant. Unde ad malos pastores sermo sit Domini, quia ista et ista fecistis, quæ supra exposui, et quæ secundo enumerat. Sequitur : Ecce ego ipse ad pastores veniam et requiram gregem meum de manu eorum, quibus expedit ut mola asinaria alligetur ad collum quam ut minimum scandalizent de populo meo (*Matth. xviii.*) Et hæc erit eorum pœna vel maxima, ut ultra non pascant gregem meum ; ne sub occasione ovium seipos pascant et opes congregent. Et liberabo populum meum de ore eorum. Requiram, inquit, de manu, et liberabo de ore, quod avidis faucibus devoratur. Cum autem requisierit oves, visitat eas, quasi egrotantes, atque macilentas, et pastorum negligentia dissipatas. Et liberabit de omnibus locis, in die nubis et caliginis, de qua loquitur et Joel : Adest dies Domini, et prope est dies tenebrarum et caliginis, dies nubis et nebulæ (*Joel. ii.*) Tunc educantur de terris, ut adducantur in terram suam, quæ est terra viventium. Et ipse eas pascat in montibus Israel. De quibus loquitur David : Levavi oculos meos ad montes, unde venit auxilium mihi (*Psal. cxx.*) Et non solum in montibus, sed in rivis, et in cunctis sedibus terræ, in pascuis uberrimis, et in monte excelso. De quo Esaias et Michæas plenus vaticinantur. Sive in montibus excelsis Israel ibi requiescent in herbis virentibus, et dicent : Dominus pascit me et nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocavit : super aquas refectionis educavit me (*Psal. cxli.*) Et pascentur in pascuis pinguisimis super montes Israel : est infinita promissio spesque beatitudinis, quando ipse Dominus pollicetur dicens : Ego pascam oves meas, et nequam eas committam malis pastoribus : Et ego eas accubare faciam, dicit Dominus Deus, ut requiescant in sinu Abraham, Isaac et Jacob. Tunc quod perierat in gentium populis requiretur, et quod erraverat in hæreticorum persuasionem reduceretur, et quod contractum fuerat alligabitur, et quod contritum atque infirmum consolidabitur, ut impleatur, quod scriptum est : Qui sanat infirmitates eorum et alligat contritiones eorum (*Psal. cxlvi.*) Et quod pingue, ait, erit et forte custodiam, ne voretur a bestiis : Et pascet oves suas in iudicio, sciens cui ovi, quæ pascua debeantur. Diversæ enim sunt mansiones apud Patrem. Et non iudicat Pater quemquam, sed omne iudicium dedit Filio (*Joan. v.*) Hæc adversum pastores locutus est. Nunc loquitur ad oves, id est ad populum, et ad utriusque pecoris gregem, id est, ovium et caprarum. Et non

solum ad oves et capras, sed ad arietes et hircos, qui sunt in gregibus principes : quibus ait : Nonne vobis satis erat, quod bonis Scripturarum pascuis vescebanini, sed insuper reliquias pascuarum vestrarum conculcabatis pedibus. Et cum aquam eloquiorum Dei purissimam biberetis, reliquias aquas pedibus turbabatis, ut populus meus conculcatus a vobis pascuas et turbidas aquas manducaret, et biberet, et vestro vitio, quod per se bonum erat, corruptum violatumque susciperent. Quod et omnes quidem hæretici faciunt, ut carpant eloquia Scripturarum, et quantum in se est, maculent. Sed et ecclesiastici viri, qui dogmatum non custodiunt veritatem, sed de suo corde confingunt, magistratamque habent præsumptionem suam, simili errore retineantur. Qui cum populo persuaserint vera esse, quæ fingunt, et in theatralem modum plausus concitaverint et clamores, immemores sunt imperitiæ suæ, et adducto supercilio, libralisque sermonibus atque trutinatis, magistrorum sibi assumunt auctoritatem. (Greg.) Aquam quippe limpidissimam pastores bibunt, cum fluentia veritatis recte intelligentes hauriunt, sed eandem aquam pedibus perturbare, est sanctæ meditationis studia male vivendo corrumpere. Aquam scilicet eorum turbatam pedibus oves bibunt : cum subjecti quique non sectantur verba quæ audiunt : sed ea sola, quæ conspiciunt exempla pravitatis imitantur : qui cum dicta sitiunt, quæ per opera pervertuntur, quasi corruptis fontibus, in potibus lutum sumunt. (Hieron.) Videamus igitur, quod sit iudicium inter pecus et pecus, et quo iudicio judicet eos bonus pastor et verus, qui accepit omne iudicium a Patre. « Ecce, inquit, ipse ego iudico inter pecus pingue et macilentum, » sive inter forte et infirmum ; fortes enim lateribus et humeris suis impingunt atque collidunt infirma pecora, et cornibus ventilant, nescientes in lege taurinum cornupetam debere puniri. Impingebant autem lateribus et cornibus ventilabant, donec dispergerent et eicerent oves foras. Superbia enim majorum et præpositorum iniquitate frequenter pelluntur ab ecclesia, ut dispergantur a Domino quos ipse salvavit. Sed non dimittet eos ultra Dominus in rapinam, et iudicabit inter pecus et pecus ; non inter nomiga diguitatum, quibus tument præpositi, sed inter hominem et hominem, iuxta id quod uterque servus est Domini. Tunc suscipiabit pastorem unum, qui dicit in Evangelio : « Ego sum pastor bonus (Joan. x), » servum suum David secundum id, quod formam servi dignatus est assumere. Qui David interpretatur fortis manu. Ipse pascet eos, et Dominus erit eis in Deum ; vel filius et pater, vel certe pastor iuxta adsumptam carnem. Dominus autem et Deus iuxta verbum quod erat in principio apud Deum. Qui David, proficientibus pecudibus in rationale animal, nequaquam pastor vocabitur, sed princeps in medio eorum ; de quo scriptum est : « Medius vestrum stat, quem vos ignoratis (Joan. 1), » Tunc ponet cum eis pactum pacis, nequaquam bellorum atque discordiæ, quia

factus est in pace locus ejus (Psal. lxxv), » sed pacis Christi, quæ exsuperat omnem sensum, qui dicit : « Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis (Joan. xiv). » « Et cessare faciet bestias pessimas de terra, » vel vitia perturbationes, quibus animæ vexantur humanæ, vel adversariæ potestates, a quibus impugnantur. « Et qui habitant in deserto, securi dormient in saltibus. Dominus enim revelabit condensa silvarum, et in templo ejus omnes dicent gloriam. Ejectis autem bestiis, et redacta terra in solitudinem ab istiusmodi animantibus securi dormient, et dicent : « Dominus illuminatio mea, et salus mea, quem timebo? (Psal. xxvi) » et ponet eis qui securi dormient in circuitu montis vel collis sui, et erunt benedictio. Tunc dabit imbrem in tempore suo et pluviam benedictionis erunt, quas in Deuteronomii benedictionibus pollicetur. « Et dabit, inquit, lignum vitæ, de quo in Genesi scriptum est (Gen. iii) ; lignumque sapientiæ, de quo dicitur : « Lignum vitæ est omnibus qui assumunt eam (Prov. iii). » Dabit autem fructum suum ; quando et terra dederit fructum suum, sive ligna regionum, sanctorum plurima multitudo. « Et terra dabit germen suum, » « veritas enim de terra orta est. » « Et erunt in terra sua absque timore, » sive in spe pacis in terra viventium, in terra mansuetorum ; de qua scriptum est : « Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram (Math. v) ; » ut rerum omnium felicitate cognoscant, quod ipse sit Dominus, quando contriverit catenas vel circulum ferreum jugi eorum, quo quasi gravissimo premebantur imperio. Et cum eruerit eos de manu imperantium, sive servitute affligentium eos, servus est enim unusquisque ejus a quo vincitur. « Et nequaquam erunt ultra in rapinam dæmoniacis gentibus, nec bestię terræ devorabunt eos, » de quibus diximus : « sed habitabunt confidenter absque ullo terrore, » iuxta suam priorem expositionem. « Et suscitabo, inquit, eis germen nominatum » sive plantationem papis, quæ loquitur in Evangelio : « Ego sum vitis vera (Joan. xv). » « Et non erunt ultra imminuti fame in terra. » Ergo fames in terrenis est : fames autem audiendi sermonem Dei, quæ sub pastore bono et germine nominato atque omnium sermone celebrato et plantatione pacis, nequaquam erit in terra, neque amplius opprobriis gentium subjacebunt, ut dicant : « Ubi est Dominus Deus eorum? » Et scient post hæc omnia, quod non solum ipse sit Dominus, quod et supra quoque dixerat, sed cum additamento, quod Dominus omnium proprie Deus eorum sit cum eis, qui dicit in Evangelio ad apostolos : « Ecce ego vobiscum sum cunctis diebus usque ad consummationem sæculi (Math. xxviii). » Cum autem fuerit ipse Dominus Deus eorum, tunc et ipsi erunt populus ejus, non quilibet, sed qui meruerunt appellari domus Israel. Ac ne putaremus universa, quæ dicta sunt ad pastores et oves hircosque et arietes pertinere, solvit ænigma, inmo *μετάφοραν*, et ponit manifestius, Vos autem oves meæ, et oves pascuæ meæ homines estis. Omnis igitur sermo Dominus de boni-

nibus est. Ad quos dicit : « Ego Dominus Deus vester, dicit Dominus Deus. » (*Greg.*) Nonnumquam ergo homines dicit eos, quos a bestiis ratione distinguit, id est, quos non ateri bestiali passionum motu demonstrat, quibus per prophetam Dominus dicit : « Vos autem greges pascuæ meæ estis homines (*Ezech. xxxiv.*) » Quia illos nimirum Dominus pascit, quos voluptas carnis jumentorum more non afficit. At contra hi, qui carnali affectione succumbunt, non jam homines, sed jumenta nominantur ;

A sicut de quibusdam in peccato suo morientibus per prophetam dicitur : « Computruerunt jumenta in stercore suo (*Joel. i.*) » Jumenta quippe in stercore suo computrescere, est carnales homines in faetore luxuriæ vitam finire. Non enim esse homines, sed jumenta declinantur : de quibus per prophetam dicitur : « Unusquisque ad uxorem proximi sui hinciebat (*Jer. v.*) ; » et de quibus propheta alius dicit : « Carnes asinorum carnes eorum, et fluxus eorum fluxus eorum (*Ezech. xiii.*) »

LIBER DECIMUS TERTIUS.

Juxta finem anterioris libri Dominus per Prophetam pastores Israelitarum reprehendit, quod minus essent solliciti de custodia gregis Dei; Et per eandem admonitionem pastores et rectores Ecclesiæ vituperat, quod voluptatibus sæculi, et curis hujus vitæ dediti, minus solertes sint erga curam ovium Christi, et regimen fidelium animarum sibi commissarum. Nunc autem in capite præsentis libri, sermonem increpationis adversum montem Seir, hoc est, Idumæam, per prophetam mandat, eo quod superbe sentiens despexit populum Israeliticum; minans ei interitum futurum, pro malitia, quam gesserant erga proximos suos; promittitque post hæc Dominus populo suo restaurationem et liberationem de cunctis hostibus suis. Quæ omnia, non tantum juxta historiam ad plebem priorem et legis tempora, sed etiam multo magis, secundum allegoriam ad tempus novi testamenti, et ad populum Christianum transferri possunt, ubi manifesta potentia Dei in liberationem electorum clarescit, et juste [justum] judicium ejus in confusione hostium patescit.

CAPUT XXXV.

Sermo super montem Seir, de conditione ejus, pro eo quod afflicti populum Domini.

« Et factus est sermo Domini ad me dicens : fili hominis, pone faciem tuam adversum montem Seir, et et prophetabis de eo, et dices illi, Hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego ad te, mons Seir, et extendam manum meam super te, et dabo te desolatum atque desertum. Urbes tuas demoliar, et tu desertus eris, et scies quia ego Dominus, eo quod fueris inimicus sempiternus, et concluseris filios Israel in manus gladii in tempore afflictionis eorum in tempore iniquitatis extremæ. Propterea vivo ego, dicit Dominus Deus, quoniam sanguini tradam te, et sanguis te persequetur. Et cum sanguinem oderis sanguis persequetur te. Et dabo montem Seir desolatum et desertum, et auferam de eo eunem et redeuntem, et implebo montes ejus occisorum suorum. In collibus tuis et in vallibus tuis atque in torrentibus interfecti gladio cadent. In solitudines sempiternas tradam te, et civitates tuæ non habitabuntur. Et scietis quia ego Dominus Deus, eo quod dixeris, Duæ gentes et duæ terræ meæ erunt, et hæreditate possidebo eas, cum Dominus esset

B « ibi. Propterea vivo ego, dicit Dominus Deus, quia faciam juxta iram tuam, et secundum zelum tuum, quem fecisti odio habens eos, et notus efficiar tibi cum judicavero te, et scies quia ego Dominus. « Audiivi universa opprobria tua, quæ locutus es de montibus Israel dicens : Deserti nobis dati sunt ad devorandum. Et insurrexistis super me ore vestro et derogastis adversum me : verba vestra ego audiivi. « Hæc dicit Dominus Deus : Lætante universa terra in solitudinem te redigam, sicuti gavisus es super hæreditatem domus Israel eo quod fuerit dissipata, sic faciam tibi. Dissipatus eris, mons Seir, et omnis Idumæa. Et scient quia ego sum Dominus. » (*Hieron.*) Illud autem, quod in LXX additum est : « Et consumentur, » in Hebraico non habetur. Si semper in prophetis esset sermo Dei, et jure in pectore eorum haberet hospitium, nunquam crebro Ezechiel poneret : « Et factus est sermo Domini ad me dicens ; » sed quia ob humanam fragilitatem et vitæ hujus necessitates interdum recedebat ab eis, propterea Joannes Baptista loquitur : « Qui misit me baptizare, ipse dixit mihi, Super quem videris Spiritum sanctum in specie columbæ descendentem et manentem in eo, ipse est (*Joan. i.*) » Nunquam enim proprium esset in Christo, quod additur : « et manentem in eo, » nisi ab aliis nonnumquam recederet : alioquin et ad Moysen loquitur Deus : « Auferam de spiritu, qui in te est : (*Num. xi.*) ; » quem utique non haberet, nisi ad eum a Domino descendisset. Omnis autem istius capituli prophetia est contra montem Seir, filiorum videlicet Esau et Edom, qui Græca et nostra lingua appellantur Idumæi, eo quod in tempore necessitatis et angustiae, cum Judas capiebatur a Babiloniis, insulaverint eis, et ejecto populo Judæorum sibi potaverint terram traditam ad possidendum, et non solum non susceperint fratres suos, filios videlicet Jacob fratris sui, sed persecuti sint et concluserint in manus gladii. Unde manifestius interpretatus est Symmachus : « Sanguinem tuum odisti, et sanguis persequetur te. » Prophetatur autem, quod et ipse capiendus sit, et redigendus ad solitudines sempiternas, et rerum hæc, cognoscat esse judicem Deum, eo quod dixerit, « Duæ gentes et duæ regiones meæ sunt, » vel Idumæorum et Judæorum, vel certe Judæ et Israel, quarum videlicet et decem tribuum. Et locutus es de montibus Is-

rael, dicens : « Deserti nobis datusunt ad devorandum : » non considerans quod hæc contra Deum blasphemia redundaret. Unde sequitur : Lactante universa terra in solitudinem te redigam : » est sensus, cum omnis terra Judæa receperit pristinum statum, tu permanebis in solitudine sempiterna. Quodque inferitur : « Sicuti gavisus es super hæreditate domus Israel, eo quod fuerit dissipata, sic faciam tibi, » in Septuaginta non habetur, sed sub asteriscis de Theodotionis versione additum est. Omnis autem ira Dei illuc proficit contra montem Seir, ut cum fuerit dissipatus, et ipse et universa Idumæa cognoscant quia ipse sit Dominus. Hæc juxta historiam et sensum magis quam verba cursim dixerim : transibo ad ἀναγωγὴν, et studio brevitatis pauca perstringam : « Pone, » inquit, sive converte « faciem tuam adversum montem Seir. » Et significanter, ait, « converte » ab alia prophetia ad aliam prophetiam : faciem autem non corporis, sed animi, de qua dicit et Apostolus : « Nos autem omnes revelata facie gloriam Domini contemplantes. » Mons autem Seir, qui interpretatur *hispidus* et pilosus, contraria fortitudo accipienda est, quæ præsidebat genti filiorum Esau, et se contra populum Juda, id est, confessionis et veræ fidei exercebat. Quod si prudens lector opposuerit, quomodo in isto loco Seir, hoc est hispidus et pilosus, intelligatur in malam partem, cum Elias quoque vir pilosus dictus sit, breviter respondebo : De Esau scriptum est (*Gen. xxv*), quod rufus fuerit et quasi pellis hispidæ : de Elia vero, quod vir tantum pilosus. In Esau, qui sanguinarius et cruentus pelli hispidæ comparatur mortalium operum et ipsius mortis indicium est : in Elia virilitatis augmentum (*IV Reg. i*). Quamobrem et habitatio ejus in solitudine et conversationis austeritas non solum virum, sed et virum fortissimum demonstrabat. Porro Jacob, qui supplantaverat Esau, et primogenita ejus acceperat, quia simpliciter habitabat domi et non erat venator sicut gigas Nemrod, idcirco levis appellatur et nitidus. Videamus ergo, quid dici præcipiat Deus ad montem sive contra montem Seir, « Ecce ego ad te, mons Seir. » Non mittam angelos, nec aliis utar ministris, sed ipse ad te veniam. « Et extendam manum meam super te, » ut habitum percutientis adsumam. « Et dabo te desolatam atque desertum, ut qui male habitabar, et plurimos habebas impietatis tuæ socios, in tantum ut et urbes extrueres, imperiumque tibi proprium vindicares, nunc desolata cum urbibus tuis, quas et Jeremias destruere jubetur atque suffodere, ut bonas pro eis extruat civitates. In eo proficies, ut scias quod ego sim Dominus, quem ante solitudinem tui nosse non poteras. Omnis autem causa peccati, quod fueris inimicus sempiternus. Unde dicit et psalmus : « Irascimini et nolite peccare (*Psal. iv*), » ut cito concitemur inimicis et odium charitate mutemus. Sed non talis mons Seir, qui super inimicitias sempiternas conclusit sive obsedit filios Israel dolo in manu gladii. Ex quo intelligimus quod quicumque gladium arripuerit con-

tra filios Dei, et dolose aliquid egerit et obsecravit eos, tradetur in manus gladii sicut mons Seir, in tempore iniquitatis extremæ, cum dies pessimi sunt et mundus in maligno positus est, et multiplicata iniquitate refrigescit charitas multorum (*I Joan. v*). Est autem et aliud peccatum montis Seir, ut quoniam oderat sanguinem justorum, quem singulis persecutionibus cupiebat effundi, ab ipso sanguine sustineat persecutionem. Unde et sub altari sanctorum anime clamitant et ultionem a Domino sui sanguinis deprecantur (*Apoc. vi*). Et auferuntur de monte Seir euntes et redeuntes, id est omnis habitator sive homines et jumenta, quod salvantur in ecclesia, de quibus scriptum est : « Homines et jumenta salvos facies, Domine (*Psal. xxxv*). » Quod in monte Seir utrumque deletur, ut et hi, qui videntur aliquid habere rationis, et illi qui simplici fide contenti sunt, Deo jubente dispereant. « Et implentur montes ejus vulneratorum et occisorum. » Et non solum montes, qui ad impietatis verticem pervenerunt, sed colles quoque, hoc est inferiores discipuli montis Seir, et valles quæ in ima depressæ sunt, sive torrentes, qui turbidas habent aquas, et hinc inde collectas, venientesque de superbia, vel, juxta *LXX*, *campos*, quæ medii inter colles et valles sunt. Hi omnes interfecti cadent gladio Domini, et extentæ manus atque percutientis, ut redigantur in solitudines sempiternas. Et si quæ erant civitates, hoc est, conciliabula male habitationis, et ipsæ dispereant, et desinant in malam partem habere consensum. Et dividantur linguæ eorum, ne turrem blasphemix contra Deum possint extruere, et redactæ in solitudinem atque desertum cognoscant, quod ipse sit Dominus. Nec sufficit monti Seir tanta dixisse, quæ præteritus sermo narravit, sed hoc quoque, per superbiam locutus est : « Duæ gentes et duæ terræ sive regiones meæ sunt. » Idumæa videlicet et Judæa, et hæreticos et ecclesiasticos pariter possidebo. Et hoc, inquit, dixisti, « cum Dominus esset ibi, » qui suo populo præsidebat. Propterea jurat Dominus et dicit : « Vivo ego, dicit Dominus Deus, » quod juxta iram tuam qua sæviebas in populum Dei, et zelum tuum, quo persequeraris Christi familiam, odio habens eos, quos possidere cupiebas. Cum te percussero et judicavero, tunc tibi notus efficiat et scies quod opprobria tua atque blasphemias non alio referente cognoverim sed ipse audierim, quæ locutus es contra montes Israel dicens : « Deserti nobis dati sunt ad devorandum. » Montes Israel, Moysen, prophetas, apostolos debemus accipere, quos hæretici et hæreticorum princeps diabolus putant sibi traditos ad devorandum, quando aut nullus in ecclesia reperitur qui possit pugnare pro montibus Domini, et eorum lacerationem sua voce defendere. « Et insurrexistis, inquit, super me ore vestro, » sive magnifice locuti estis, non ut putatis contra montes, sed per illos adversum me. « Et derogastis sive clamastis adversum me. » Omnes enim preceps vestræ, o mons Seir, et socii montis Seir, de quibus supra dictum est : « Implebo montes ejus et colles, et

valles, et campos, sive torrentes, fuerunt adversum me : nequaquam preces et orationes, ut putatis ad Deum ; sed clamores, vociferationes atque blasphemias. Unde et Dominus comminatur, et dicit : « Sicuti gavisus es super hæreditate domus Israel, quando tuis persecutionibus dissipata est atque lacerata, et in toto orbe dispersa, sic faciam tibi. » Lætante enim universa terra, viventium terraque sanctorum, et omnibus conversis ad servitum Dei, tu dissipatus eris, mons hispide, mons pilose. Et omnis Idumæa, opera videlicet terrena et cruori et sanguini dedita. Ut tunc cognoscas quod ipse sim Dominus qui alibi sum locutus : Ego sum Dominus Deus vester.

CAPUT XXXVI.

Quod Dominus vindicabit Israel de inimicis suis : et restituet, et multiplicabit in terram suam. Et quod affixit Israel pro peccato idololatriæ. De gratia et virtute baptismi; vocatur populus ad penitentiam, et promittitur integra restitutio et multiplicatio.

« Tu autem, fili hominis, propheta super montes Israel et dices : Montes Israel, audite verbum Domini : Hæc dicit Dominus Deus, eo quod dixerit inimicus de vobis, Euge, altitudines sempiternæ in hæreditate datæ sunt nobis, propterea vaticinare et dic : Hæc dicit Dominus Deus : Pro eo quod desolati estis et conculcati per circuitum et facti in hæreditate reliquis gentibus, et ascendistis super labium linguæ et opprobrium populi, propterea, montes Israel, audite verbum Domini : Hæc dicit Dominus Deus montibus et collibus, torrentibus, vallibusque et desertis parietinis, et urbibus derelictis quæ depopulate sunt, et subsannatæ a reliquis gentibus per circuitum. Propterea hæc dicit Dominus Deus : Quoniam in igne zeli mei locutus sum de reliquis gentibus, et de Idumæa universa, quæ dederunt terram meam sibi in hæreditate cum gladio et toto corde, et ex animo, et eiecerunt eam, ut vastarent, idcirco vaticinare super humum Israel, et dices montibus et collibus, jugis et vallibus : Hæc dicit Dominus Deus : Ecce ego in zelo et in furore meo locutus sum eo, quod confusione gentium sustinueritis. Idcirco hæc dicit Dominus Deus : Ego levavi manum meam, ut gentes, quæ in circuitu vestro sunt, ipsæ confusionem suam portent : Vos autem, montes Israel, ramos vestros germinetis et fructum vestrum afferatis populo meo Israel : prope enim est, ut veniat. Quoniam ecce ad vos et convertar ad vos, et arabumini et accipietis sementem, et multiplicabo in vobis homines omnemque domum Israel. Et habitabuntur civitates et ruinosæ instaurabuntur, et replentur vos hominibus et jumentis, et multiplicabuntur et crescent. Et habitare vos faciam sicut a principio, bonisque donabo majoribus, quam habuistis ab initio, et scietis quia ego sum Dominus. Et adducam super vos homines populum meum Israel et hæreditate possidebunt te. Et eris eis in possessiones, et non addes ultra, ut absque eis sis. Hæc dicit Dominus Deus : Pro eo, quod dixerunt

de volis, Devorati hominum es, et suffocans gentem tuam, propterea homines non comedes amplius, et gentem tuam non necabis ultra, ait Dominus Deus. Nec auditam faciam in te amplius confusionem gentium, et opprobria populorum nequaquam portabis. Et gentem tuam non amittes amplius, ait Dominus Deus. (Hieron.) Supra ponitur prophætæ factes, sive convertitur adversum montem Seir : hic filius hominis loquitur ad montes sive super montes Israel qui jubentur Dei audire sermonem. Et ut parumper differam tropologiam totius ad montes Israel prophetiæ breviter hic sensus est : Quia insultavit vobis inimicus, hoc est, mons Seir, et putavit quod in perpetuum ipse vos possideret et altitudines quondam Domini, nunc desertas cecidisse sibi in hæreditate, et non solum dixit, sed et aliquanto tempore vos possedit, in tantum ut superbe loqueretur contra vos, quod opprobrium essetis cunctis gentibus, propterea hæc dicit Dominus Deus, non solum monti Seir, sed et montibus ejus, et collibus, torrentibus, vallibusque et desertis atque vastatis, et urbibus derelictis, quoniam in igne zeli sui et adversum omnes quidem gentes, sed præcipue contra Idumæam locutus sit. Quæ tum cæteris, inquit, gentibus tenuit terram meam in possessionem, et possedit gladio, et toto corde possedit ut eiceret habitatores de ea, terramque vastaret. Propterea loquere, ait, propheta, super terram Israel, et dices montibus et collibus et jugis, pro quibus LXX τὰς ἄκρας interpelati sunt, quæ nos nemorosa intelligimus loca : et vallibus hæc dicit Dominus Deus in zelo, et in furore meo opprobrii vestri ultor existam, et levabo manum meam, ut gentes quæ in circuitu vestro sunt ignominiam et confusionem suam portent. Vos autem, o montes Israel, secundum pristinum statum germinetis virgulta ramosque mittatis, sive juxta Septuaginta adferatis uvæ, quibus populus meus saturetur Israel. Quod non putetis post longum tempus futurum, prope est, instat, et veniet tempus, ac ne vobis hoc esset difficile, ipse ego veniam ad vos, et qui a vobis recesserant convertar ad vos, ut pristinam culturam recipiat, et semente omnia compleantur. Ita ut multi in vobis sint homines, et habitentur civitates, quæ prius destructæ fuerant. Et non solum homines multiplicabo, sed et jumenta æque multiplicabuntur et crescent, et habitari vos faciam sicut a principio, quando Moyse duce trans Jordanem duæ et semis tribus acceperunt possessionem, et sub Jesu filio Nave aliæ novem et semis tribus terram Judæam possederunt. Bonisque vos donabo multo majoribus, quam fuistis ab initio, priusquam captivitates varias sentiretis. Et cum hoc vobis fecero, tunc cognoscetis quod ego sim Dominus. Et impleberis, inquit, o terra Israel, populo meo, qui te hæreditate tenturus est. Et eris eis possessio, et non addes ultra, ut absque filiis sis. Cum autem multiplicatus fuerit vester habitator, o montes Israel, tunc nequaquam dicent inimici vestri contra vos, quod homines devoretis, et absque liberis sit vestra possessio, sed e contrario multiplicetis homines, et

largissimam prolem vestra posteritas germinet. Nec audies, inquit, amplius, nec sustinebis confusionem gentium, sed nec amittes gentem tuam, ut aliquando sustineas captivitatem, quoniam Dominus locutus est hæc. Παραφραστικῶς more Judaico dixerimus, quæ illi exspectant in mille annorum regno, quando civitatem Hierusalem asserunt extruendam, et templum quod in fine hujus voluminis describitur, et rerum omnium felicitatem. Quorum nonnulli arbitrantur sub Zorobabel hæc fuisse completa. Sed quomodo stare poterit hoc quod dicitur : « Et habitari vos faciam sicut a principio, bonisque donabo majoribus, quam habuistis ab initio? » Sub Zorobabel enim Ezra et Neemia pauci de populo sunt reducti, et ipsi obedientes Medis ac Persis, et Jinceps Macedonibus et Ægyptiis atque Romanis usque ad Titum et Vespasianum diversarum gentium regibus servierunt : et usque hodie serviunt, ut stare omnino non possit hoc, quod in extrema dicitur prophetia. « Et opprobrium populorum nequaquam portabis, et gentem tuam non amittes amplius. » Et quia longum est nunc adversum dogma Judaicum et beatitudinem ventri et gutturi Judaico servientem, quia omnia terrena desiderant, et dicunt, Manducemus et bibamus, de quibus et Apostolus loquitur : « Esca ventri, et venter escis; Deus autem et hunc et illam destruet (I Cor. v) », in brevi explanatione dicere, nunc ad spiritalem intelligentiam transeamus, juxta quam et extremas partes interpretati sumus. Neque enim juxta Judaicas fabulas, quas illi θεουργίας appellat, gemmatam et auream de cælo exspectamus Hierusalem, nec rursus passuri circumcisionis injuriam, nec oblaturi taurorum et arietum victimas, nec sabbati otio dormiemus : quod et multi nostrorum et præcipue Tertulliani liber, qui inscribitur *de Spe fidelium*, et Lactantii institutionum volumen septimum pollicetur, et Victorini Petabionensis Episcopi crebræ expositiones, et nuper Severus noster in dialogo, cui Gallo nomen imposuit : et ut Græcos nominem, et primum extremumque jungam, Irenæus et Apollinaris. Nos ergo montes Israel Prophetas et Apostolos esse dicemus, qui audiunt verbum Dei, et quibus diabolus insultavit inimicus dicens : *Euge*; excelsi quondam montes, de quibus scriptum est : « Montes in circuitu ejus, et Dominus in circuitu populi sui (Psal. cxxiv) », mihi dati sunt in possessionem, quando persecutionis angustiis desolati sunt, et conculcati per circuitum, et facti in hæreditatem reliquis gentibus, et ab omnibus blasphemati. Propterea loquitur Dominus conculcatis montibus et desolatis, et non solum montibus, sed et inferioribus ac per singulos gradus in terra Judææ, hoc est in monte Ecclesiæ constitutis, de qua scriptum est : « Non potest civitas abscondi super montem posita (Math. v) ». Et collibus atque torrentibus, quorum hieme persecutionum, et tempestate pressuræ augetur fides. Vallibus quoque his, qui humilitate depressi sunt, et desertis Ecclesiis et parietinis atque in toto orbe ecclesiarum conciliabulis derelictis, qualis sub Diocletiano et Maximiano in toto orbe

A persecutio fuit, per quam proscriptæ sunt ecclesiæ atque vastatæ, quando subsannaverunt ecclesiam gentilium et hæreticorum gentes per circuitum, quod in igne zeli et furoris sui locutus sit, et proprie adversum Idumeam, quæ terrenis operibus volebat omnes, deposita imagine cœlestis, portare imaginem terreni. Illi enim dederunt terram Dei sibi in hæreditatem, et ex toto corde atque ex animo ecclesiam Domini persecuti sunt, et ejecerunt eam de sedibus suis et vastaverunt. Sed quid profuit nationibus, quid juvit hæreticorum gentes insultasse terræ Domini, cum loquatur ad eam et montibus illius collibusque ac jugis, sive nemorosis locis, quæ amœnitate virebant paradisi, et collibus, de quibus supra diximus in zelo et in furore suo locutus sit, et opprobrium gentium levet manum suam contra adversarios, qui ecclesiam persecuti sint, ut portent confusionem et ignominiam suam? Tunc persecutoribus interfectis, et pace Ecclesiæ reddita, montes Israel, Apostoli videlicet et apostolici viri germinabunt arbores suas, et extendent ramos uvasque adferent calcandas in prælo Domini, de quibus musta funduntur, quæ inebrient credentium populos, et exprimitur vinum quod lætificat cor hominis : ut omnis fructus montium, de quibus conficitur panis de cælo descendens, comedatur a populo Dei Israel. Et ne forsitan desperemus in persecutionibus, additur : « Prope est tempus ut veniat. Veniens enim veniet, et non tardabit (Habac. ii). Unde suum ad montes et ad eos, qui tribulationibus perdurarunt, pollicetur adventum atque promittit, quod persecutionis ardorem exerceatur terra prius decerpta Christi vomere et omnem virtutum sementem recipiat, de qua nascantur et multiplicentur homines, et omnis domus Israel. Cumque civitates, hoc est, ecclesiæ credentium fuerint inhabitatæ redeuntibus turbis, tunc nequaquam solum homines, qui pollebunt scientia Scripturarum : sed et jumenta simplices quique credentium multiplicabuntur atque succrescent. Et habitabuntur ecclesiæ sicut a principio, hoc est, priusquam esset persecutio. Bonisque florebut majoribus, quam habuerunt ab initio, martyrum victoriis coronatæ. Et tunc scient, quod ipse sit Dominus, qui restituit plebem suam pristino statui, quæ possideat ecclesias, et ipsa sit ecclesiarum hæreditas. Et nequaquam ultra absque liberis sit quos in persecutione perdiderat. Unde jubetur propheta, ut loquatur ad terram mansuetorum terrarumque viventium, sive ad montes Israel, et dicat : Persecutorum ultra non patiaris opprobrium, nec insultabunt jugulatum populum tuum, sicut oves occisionis. Pace enim reddita, opprobria universa cessabunt. Nec sustinebis confusionem et ignominiam inter diversas in circuitu nationes, sed gentem tuam habebis et populum : quia veritas promissionis Domino loquente firmata est.

« Et factum est verbum Domini ad me dicens : « Fili hominis, domus Israel habitaverunt in humo « sua et polluerunt eam in viis suis et in studiis « suis. Juxta immunditiam menstruatæ facta est via

i coram coram me, et effudi indignationem meam
 super eos pro sanguine, quem effuderunt super
 terram. Et in idolis suis polluerunt eam, et dis-
 persi eos in gentibus, et ventilati sunt in terris,
 iuxta vias eorum et adinventiones eorum judicavi
 eos. Et ingressi sunt ad gentes, ad quas introire-
 runt, et polluerunt nomen sanctum meum cum
 diceretur de eis populus Domini iste est, et de
 terra ejus egressi sunt. Et pepercit nomini sancto
 meo, quod polluerat domus Israel in gentibus, ad
 quas ingressi sunt. Idcirco dices domui Israel: Hæc
 dicit Dominus Deus, non propter vos ego faciam
 domus Israel, sed propter nomen sanctum meum,
 quod polluistis in gentibus, ad quas intrastis, et
 sanctificabo nomen meum magnum, quod pollutum
 est inter gentes quod polluistis in medio earum, ut
 sciant gentes quia ego Dominus, dicit Dominus exer-
 cituum, cum sanctificatus fuero in vobis coram eis.
 Tollam quippe vos de gentibus et congregabo vos
 de universis terris, et adducam vos in terram ve-
 stram. Et effundam super vos aquam mundam, et
 mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris,
 et ab universis idolis vestris mundabo vos. Et
 dabo vobis cor novum, et spiritum novum ponam
 in medio vestri. Et auferam cor lapideum de carne
 vestra, et dabo vobis cor carneum, et spiritum
 meum ponam in medio vestri. Et faciam ut in
 præceptis meis ambuletis, et judicia mea custodi-
 a-tis, et operemini. Et habitabitis in terra, quam dedi
 patribus vestris, et eritis mihi in populum, et ego
 ero vobis in Deum. Et salvabo vos ex universis in-
 quitamentis vestris, et vocabo frumentum, et multipli-
 cabo illud, et non imponam in vos famem. Et
 multiplicabo fractum ligni et genimina agrî, et non
 portetis ultra opprobrium famis in gentibus, et
 recordabimini viarumstrarum pessimarum stu-
 diorumque non honorum. Et displicebunt vobis in-
 quitates vestrae et scelera vestra, non propter vos
 ego faciam, ait Dominus Deus, notum sit vobis.
 Confundimini et erubescite super viis vestris, domus
 Israel. Hæc dicit Dominus Deus. In die qua mun-
 daverò vos ex omnibus iniquitatibus vestris et ha-
 bitari fecerò urbes et instauraverò ruinosas, et terra
 deserta fuerit exulta, quæ quondam erat desolata,
 in oculis omnis viatoris dicent: Terra illa multa
 facta est, ut hortus voluptatis, et civitates desertæ
 et destitutæ atque suffossæ munitæ sederunt. Et
 scient gentes quæcunque derelictæ fuerint in cir-
 cuitu vestro, quia ego Dominus edificavi dissipato-
 los plantavique inculta, ego Dominus locutus sim
 et fecerim: hæc dicit Dominus Deus. Adhuc inven-
 ient me in hoc domus Israel, ut faciam eis: Mul-
 tiplicabo eos, sicut gregem hominum, ut gregem
 sanctum, ut gregem Hierusalem in solemnitatibus
 ejus, sic erunt civitates desertæ plenæque gregibus
 hominum; et scient quia ego Dominus. (Hieron.)
 Perspicua sunt quæ dicuntur et omnis sensus mon-
 titium Israel, qui prius deserti fuerant, et postea res-
 tituti, nunc manifestius ponitur; reddique causas

A Deus quare populum Israel captivitati tradiderit, et
 propter suam clementiam pollicetur reducturum
 se eos in terram Judæam, et multo ampliora tribu-
 turum, quam abstulerat. Quod quidam Judæorum
 referunt ad Zorobabel tempora, quando rege Persarum
 laxante captivitatem eorum de tribu Juda et Benjamin
 plurimi reducti sunt in Judæam. Alii vero ad mille
 annorum regnum referunt, quando sub Christo, quem
 putant esse venturum, ut civitas extruatur Hierusa-
 lem, et ædificetur templum, de quo in ultima parte
 hujus prophetiæ dicturi sumus. Et interim, ut Judæas
 fabulas relinquamus, et interminabiles genealogias,
 juxta consuetudinem nostram breviter περιελαβὼν
 hujus capituli percurramus, et quid nobis videatur
 juxta ecclesiasticam intelligentiam disseramus. Do-
 mus Israel, hoc est populus Judæorum, habitavit quon-
 dam in terra sua, hoc est, in terra Judææ, quando
 educta est de Ægypto; sed polluerunt eam in viis,
 et in studiis sive idolis suis. Et in tantum exstiterè
 polluti, ut immunditiæ mulieris menstruatæ compa-
 rati sint, propter quod Deus effudit indignationem
 suam super eos pro sanguine prophetarum atque ju-
 storum, quem fuderant super terram, dicente in
 Évangelio Salvatore (Matth. xxii): « Hierusalem,
 Hierusalem, quæ occidis prophetas, et lapidas eos
 qui ad ad te missi sunt. » Et iterum: « Amen, amen
 dico vobis, requiretur sanguis qui effusus est a gene-
 ratione hac, a sanguine Abel justi usque ad sangui-
 nem Zachariæ, filii Barachiz, quem effuderunt inter
 altare et templum. » Non solum autem effuderunt
 sanguinem, sed et polluerunt terram sceleribus suis;
 quamobrem dispersit eos vel sub Babylonia captivi-
 tate vel sub Romana, quando vere effuderunt san-
 guinem Christi et ventilati sunt in terras, quomodo
 paleæ ventilantur, et juxta vias suas et adinventiones
 pessimas judicati: ita ut in gentibus quoque,
 ad quas captivi ducti fuerant, polluerent nomen
 sanctum Dei, eo quod per irrisionem dicerent
 universæ nationes de ea: Populus Dei iste est, qui
 se jactabat proprie nosse cultum Dei. Quod cum
 vidissem, ait, non propter eos, sed propter no-
 men meum sanctum (Creator enim omnium sum),
 pepercit eis, et sanctificavi illos, et gloriæ pristinæ
 restitui: ita ut super credentes et ab errore conver-
 sos effunderem aquam mundam baptismi salutaris,
 et mundarem eos ab abominationibus suis, et ab
 universis erroribus quibus fuerant occupati: et da-
 rem eis cor novum, ut crederent in Filium Dei, et
 spiritum novum, de quibus David loquitur: « Cor
 mundum crea in me, Deus, et spiritum rectum in-
 nova in visceribus meis (Psal. l.). » Et consideran-
 dum quod cor novum et spiritus novus detur per
 effusionem et aspersionem aquæ. Quando autem cor
 novum datum fuerit et spiritus novus, tunc auferetur
 de corde Judaico omnis duritia, quæ lapidi compa-
 ratur: et pro lapideo corde sit cor carneum molle
 et tenerum, quod spiritum Dei in se possit recipere,
 et inscribi litteris salutaribus. (Greg.) Cor quippe la-
 pideum tollit, cum a nobis superbiæ duritiam sub-

trahit; et cōt cātheum tribuit, cum eādem protinus nostrā dūritiam ad sensibilitatem vertit. (Hieron.) Tunc ambulabunt in praeceptis Dōmini, et custodient judicia ejus, et habitabunt in terrā confessionis, quam dederat patribus eorum Abraham, Isaac et Jacob, et cunctis sanetis ac prophetis, et erunt in populum Dei, et Dominus erit eis in Deum, quod praesenti tempore comprobatur. Cumque salvati fuerint, vocabit Dominus frumentum et multiplicabit illud: « Nisi enim granum tritici cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet (Joan. xii). Et nequaquam patientur famem, et non famem panis, et siliam aquae, sed famem audiendi sermones Dei (Amos. viii), quam passus est ille qui a patre profectus, omnem quam acceperat substantiam dissipavit, quando, famis necessitate cogente, porcorum pastus est siliquis (Luc. xv). Tunc multiplicabitur fructus ligni, hoc est sapientiae, de quo scriptum est: Lignum vitae est omnibus qui requirunt eam, et gemina agri in similitudinem Jacob, cujus odor erat, quasi odor agri leni, cui benedixit Dominus (Gen. xxvii). » Nec ultra portabunt opprobrium famis in gentibus quod hodieque Judaeorum patitur incredulitas, sed postquam beatitudinem fuerint consecuti, imitabuntur Apostolum, qui dicit: « Non sum dignus vocari apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei (I Cor. xv). » Et recordabuntur viarum suarum pessimarum, et studiorum non honorum quibus offenderant Deum. Et displicebunt eis iniquitates suae et scelera sua, quibus prius erraverunt. Haec autem omnia tributurus est Dominus, non propter eos qui proprio errore perierunt, sed propter nomen sanctum suum. Unde provocat domum Israel, ut confundatur et erubescat super prioribus vitiis, et suum intelligat creatorem. Postquam autem mundaverit credentium ex Judaeis populum ab iniquitatibus suis, et habitari fecerit urbes Ecclesiae, et instauraverit ruinosa, quae in synagogis conciderant, et terra confessionis fuerit exulta caeremoniis Dei, quae quondam visa est desolata omnibus sanctis, qui terrenae conversationis opera praetereunt; tunc omnes dicent: Quomodo terra Judaeae, quae quondam fuerat inculta, nunc habet similitudinem paradisi Dei, et civitates Judaeae, quae deserta fuerant et destitutae, et sua incredulitate suffossae, nunc erectae et munitae sunt in confessione et nomine Domini Salvatoris? Ita ut omnis creatura cognoscat, et multitudines angelorum, quae terram ambiunt Israel, quod Dominus dissipatas aedificaverit civitates, et incultas plantaverit regiones, et quod pollicitus fuerat per prophetas opere compleverit. Nec hoc erit liberalitatis suae in populum, quem salvaverit contentus munere, sed multo majora praestabit. Invenietur enim a domo Israel, qui multo tempore quaesitus fuerat et non inventus. Et postquam invenerit eum, multiplicabit eos sicut oves: non brutorum animantium, sed oves hominum, qui rationis confessionisque sunt pleni, sicut oves sanctorum et greges Hierusalem, in qua proprie Dei cultus et visio pacis est in solemnitatibus ejus

(I Cor. v), quando azyma sinceritatis et veritatis, et agni carnibus vescimur, et cruore potamur, et in septem hebdomadibus et in tabernaculis hujus saeculi Domini festa celebramus, ut civitates quondam desertae plenae fiant gregibus hominum: et haec ratione cognoscant quia ipse sit Dominus, qui cuncta praestiterit. Haec juxta historiae veritatem, imo juxta prophetiae fidem, quomodo populus Israel restituit in integrum statum, et reliquiae populi Judaeorum, apostolo Paulo docente, salvae sint in apostolis, et in omnibus qui ex Judaeis in principio crediderunt, et usque hodie redeunt ad Ecclesiam, breviter dixisse sufficiat: nunc tropologiae eadem brevitate aperendus est sensus. Quicumque de domo est Israel, et cernit pacem Christi, quae exsuperat omnem sensum, habitat in terra sua, hoc est, Ecclesia, vel in carnis hospitio, quod ei a Domino traditum est. Sin autem polluerit utramque terram in viis suis pessimis, et immunditiae mulieris menstruae fuerit comparatus, effundit Deus indignationem suam super eum pro sanguine vel suo, vel eorum quos scandalizaverit, et effuderit super terram et perversis cogitationibus, quibus polluit eam. Tunc dispergetur in gentes, ut incredulis coequetur et ventilabitur in terra instar palearum, ut a frumento Ecclesiae separaretur et judicaretur secundum vias suas. Quod si nec sic senserit peccatum suum, sed polluerit nomen sanctum ejus, dicent omnes, inter quos habitaverit: Ecce populus Dei, ecce qui egressus est de terra ejus, imo projectus: sin autem egerint poenitentiam et sanctificatus fuero in medio eorum, tunc annis gentium turba cognoscat quod ego eos tollam de terris in quos dispersi erant, et reducam in terram Ecclesiae. Et effundam super illos nequaquam aquas baptismi salutaris, sed aquas doctrinae et sermonis Dei. Et mundabo illos ab omnibus inquinamentis suis, et ab universis idolis atque erroribus, quae in suo corde simulaverant. Et dabo, inquit, eis cor novum, quod per peccatum perdidierant, et spiritum rectum innovabo in cordibus eorum (Psal. l). Et auferam cor lapideum, cor videlicet incredulum. Et dabo cor carneum molle et tenerum, quod Dei praecepta suscipiat, ita ut ambulent in praeceptis meis, et faciant judicia, quae prius neglexerant. Et habitent in terram quam dederam patribus eorum, magistris videlicet atque doctoribus. Et rursus sit populus Dei, et Dominus eis vertatur in Deum, quem prius offenderant. Tunc salvabuntur ab universis inquinamentis suis, et multiplicabitur eis frumentum, de quo efficitur caelestis panis, et non patientur ultra famem sermonis Dei. Et multiplicabitur in eis lignum sapientiae, et gemina in eorum pectore complebuntur. Nec erunt ultra opprobrium in gentibus, sed postquam miseris eorum fuerit Deus, recordabuntur viarum suarum pessimarum. Et scient ubi fuerint: et displicebunt sibi in iniquitatibus suis, quod dicit Dominus non propter illos, sed propter suam se facere clementiam. Unde et cohortatur errantes, ut confundantur et erubescant in viis suis, et restituantur in urbes Eccle-

siaë, quæ rursum habitetur ab eis; et omnia quæ in eis corrueant, ædificentur, et ad pristinas redeant cæremonias. Et terra quondam deserta, quæ accolis et peregrinis, et mundi hujus conversationem transeuntibus, visa fuerat desolata, revertatur in pristinum statum. Omnesque mirentur et dicant: Terra illa inculca, terra deserta, in qua omnes quondam periire virtutes, nunc facta est quasi hortus voluptatis et paradus Dei. Et civitates quondam desertæ, quæ Deum hospitem non habebant, et destitutæ erant a Spiritu sancto et suffossæ incredulitate unitæ erant fide Christi, ut sciant omnes in circuitu, quod Dominus ædificaverit animas dissipatas et plantaverit in eis, atque conserverit cunctarum virtutum arbores, et ipse rebus præstiterit, quæ sermone promisit. Rursumque cohortatur sermo propheticus pœnitentes, ut etiam cum regressi fuerint in ecclesias, semper requirant Dominum et inveniunt eum: ut multiplicentur redeuntium turbis greges Domini, non jumentorum et brutorum animantium, sed greges hominum, qui fidei rationisque sint pleni, greges sancti, greges urbis Hierusalem, in cunctis solemnitatibus, quas Dei clementia recuperunt, ut postquam civitates Domini hujuscemodi gregum multitudo compleverit, tunc sciant omnes quod ipse sit Dominus.

CAPUT XXXVII.

De generali resurrectione: de Christo; et quod in novissimis diebus recipiet eum Juda et Jerusalem, et erit unus populus.

« Facta est super me manus Domini, et eduxit me in spiritu Domini: et dimisit me in medio campi, qui erat plenus ossibus, et circumduxit me per ea in gyro. Erant autem multa valde super faciem campi, siccaque vehementer. Et dixit ad me: Fili hominis, putasne vivent ossa ista? Et dixi: Domine Deus, tu nosti. Et dixit ad me: Vaticinare de ossibus istis, et dices eis: Ossa arida, audite verbum Domini: hæc dicit Dominus ossibus his: Ecce ego intermittam in vos spiritum, et vivetis; et dabo super vos nervos, et succrescere faciam super vos carnes, et superextendam in vobis cutem, et dabo vobis spiritum et vivetis, et scietis quia ego Dominus. Et prophetavi sicut præceperat mihi: factus est autem sonitus, prophetante me, et ecce commotio: et accesserunt ossa ad ossa, unumquodque ad juncturam suam. Et vidi, et ecce super ea nervi et carnes ascenderunt, et extenta est in eis cutis desuper, et spiritum non habebant. Et dixit ad me: Vaticinare ad spiritum, vaticinare, fili hominis, hæc dices ad spiritum: Hæc dicit Dominus Deus: A quatuor ventis veni, spiritus, et insuffla super interfectos istos, et reviviscant. Et prophetavi sicut præceperat mihi, et ingressus est in ea spiritus, et vixerunt, steteruntque super pedes suos, exercitus grandis nimis valde; et dixit ad me: Fili hominis, ossa hæc universa domus Israel est: ipsi dicunt. Aruerunt ossa nostra et perit spes nostra, et abscisi sumus. Propterea va-

ticinare et dices ad eos: Hæc dicit Dominus Deus: « Ecce ego aperiam tumulos vestros, et educam vos de sepulcris vestris, populus meus, et inducam vos in terram Israel: et scietis quia ego Dominus, cum aperuero sepulcra vestra, et eduxero vos de tumulis vestris, populus meus, et dederò spiritum meum in vobis, et vixeritis; et requiescere vos faciam super humum vestram, et scietis quia ego Dominus locutus sum et feci, ait Dominus Deus. » (*Hieron.*) Famosa est visio, et omnium Ecclesiarum Christi læctione celebrata. Qui ergo putant de resurrectione, quæ ab omnibus et Judæis et Christianis creditur Dei esse sermonem, hæc solent dicere, Facta est super prophetam manus Domini, hoc est, Dominus atque Salvator: super quem Pater cuncta operatus est: « Omnia enim ab eo facta sunt, et sine ipso factum est nihil, quod factum est (*Joan. 1.*) » « Et eduxit me, inquit, in spiritu Domini; » subauditur manus Domini. Eduxit autem in spiritu, non in corpore, sed extra corpus. Et posuit illum sive dimisit in medio campi, qui plenus erat humanis ossibus. Nec eum est passa requiescere, sed fecit ossa omnia circuire, quæ non erant aperta humo, sed super campum jacentia. Nec solum multa, sed multatim, et propter temporis vetustatem arida siccaque vehementer, et nihil in humoris habentia. Cumque interrogasset eum sermo divinus utrum æstimaret hæc ossa posse vivere, respondit: « Domine Deus, tu nosti, » qui plenam habes scientiam futurorum. Dixitque ad eum Dominus: « Vaticinare de ossibus, » sive super ossa hæc, « et dices ad ea: Ossa arida, audite verbum Domini. » In quo mirandum, quomodo ad ossa arida sit locutus, quæ ante nervos, carnem et cutem, et spiritum vivificantem, Dei possent audire sermonem. Primumque ossa cum aliis ossibus nervorum vinculis colligantur, deinde implentur carnibus: et desuper ob pulchritudinem extenditur cutis, quæ nudarum carni operiat sæditatem. Et tunc accipiunt spiritum, qui vivere ea faciat: et postquam vixerint, tunc cognoscant quod ipse sit Dominus. Dicente itaque propheta quod ei fuerat imperatum, statim est facta commotio, ossaque in suam sunt applicata compagem, astricta nervis, plena carni, pelle cooperta, jacebantque humana corpora, spiritum non habentia. Idcirco propheta vaticinatur ad spiritum, et ait: « Hæc dicit Dominus Deus. A quatuor ventis veni, spiritus; » a quatuor videlicet mundi plagis, ut quomodo in prima conditione hominis, insufflavit Deus in faciem ejus, « et factus est in animam viventem (*Gen. 11.*) »; sic et secunda conditio, id est, resurrectio mortuorum insufflante spiritu vivifcetur. Qui ingressus est humana corpora statimque vixerunt, « steteruntque super pedes suos. » Unde et resurrectio dicitur mortuorum congregatio sive ecclesia multa, et ut in Hebræo habet, *grandis exercitus*, eoque completur tempore: « Emitte spiritum tuum et creabuntur, et renovabis faciem terræ (*Psal. 134.*) » Quod autem sequitur: « Et dixit ad me: Fili hominis, ossa hæc

universa domus Israel est, videtur facere quæstionem, eo quod non de generali resurrectione, sed proprie de resurrectione dicatur *domus Israel*, quæ dicat: « Aruerunt ossa nostra, et perii spes nostra, et abscisi sumus a terra nostra, » sive omnino desperavimus. Quibus ista dicentibus tertio Ezechiel propheta compellitur et dicere ossibus aridis: « Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego aperiam tumulos vestros. » In quo quæritur, si aperit tumulos, quomodo supra dixerit: « Erant autem multa valde super faciem campi, siccaque vehementer. » Et educam, inquit, vos de sepulcris vestris, populus meus. » Secundum illud quod scriptum est in Evangelio (*Joan. v*): « Venit hora, quando qui in sepulcris sunt, audient vocem Filii Dei, et exibit qui bona egerunt in resurrectionem vitæ. » Et iterum: « Qui audierint vivent. » Et si ut nonnulli arbitrantur de generali resurrectione dicit sermo divinus, quid necesse fuit specialiter dici: « Et inducam vos in terram Israel? » cum in omni orbe terrarum resurgere debeant mortui, ex his locis in quibus sepulti sunt. Cumque ait: « Eduxero vos de tumulis vestris, et dederò spiritum meum in vobis et vixeritis, tunc requiescere vos faciam super humum vestram, » ut postquam requieveritis in terra Israel, tunc cognoscatis quod ipse sim Dominus, qui promissa mea opere compleverim. Qui ergo de generali resurrectione hæc dicta intelligunt, illud quod videtur facere quæstionem: « Ossa hæc universa domus Israel est, » ad sanctorum resurrectionem referunt, de qua et apostolus Joannes in Apocalypsi loquitur: « Beatus et sanctus qui habet partem in resurrectione prima, super eum secunda mors non habet potestatem (*Apoc. xx*), » quod videlicet alia sanctorum, alia peccatorum sit resurrectio. Unde et in psalmo dicitur: « Non resurgunt impii in iudicio, neque peccatores in concilio iustorum. » Terram autem Israel, quam resurgentibus Dominus pollicetur, illam esse confirmat de qua scriptum est: « Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram (*Matth. v*); et: « Placebo Domino in regione viventium (*Psal. cxiv*). Hæc loquuntur qui de generali, ut diximus, resurrectione Ezechielem scripsisse autumant. Qui autem aliter interpretantur ista non debent nobis facere invidiam, quod istum locum aliter exponentes resurrectionem negare videamur. Scimus enim multo robustiora testimonia, et in quibus nulla sit dubitatio in Scripturis sanctis reperiri, ut est illud Job: « Suscitabis pellem meam (*Job. xix*), » quæ ista sustinet; et in Daniel: « Multi qui dormiunt in terræ pulvere, resurgent, isti in vitam æternam, et isti in opprobrium et confusionem æternam (*Dan. xii*). » Et in Evangelio: « Nolite timere eos qui corpus interficiunt, et animam non possunt occidere: timete autem eum magis qui potest et animam et corpus perdere in gehennam (*Luc. xii*). Et in apostolo Paulo: « Qui vivificabit et mortalia vestra corpora propter inhabitantem spiritum ejus in vobis (*Rom. viii*), » et multa alia; ex quo perspicuum est, non

A nos resurrectionem negare, sed hæc non scripta de resurrectione contendere, et per resurrectionis parabolam de restitutione Israel prophetari, qui eo tempore captivus erat in Babylone. Nec statim hæreticis occasionem dabimus, si hæc de resurrectione communi intelligi denegemus. Nunquam poneretur similitudo resurrectionis ad restitutionem Israelitici populi significandam, nisi staret ipsa resurrectio et futura crederetur: quia nemo de rebus exstantibus incerta confirmat; totaque nostra illo tendit assertio, quod quomodo videtur incredulum quod ossibus aridis et multa vetustate confectis futura resurrectio promittatur, et tamen futurum est quod promittitur: sic et resurrectio populi Israel, qui ductus est in captivitatem et in toto orbe dispersus, videtur quidem incredibilis his qui Dei non norunt potentiam; sed tamen futura est, quia ego, inquit Dominus, locutus sum, et faciam sicut pollicitus sum. Denique et anteriori prophetia, in qua montibus Israel antiquus repromittitur status. Et dicit ad eos Dominus: « Et convertar ad vos, et arabimini, et accipietis sementem, et multiplicabo in vobis homines, omnemque domum Israel. » Et rursus quod domus Israel habitura sit in terra sua, quæ quondam inculta, postea futura sit quasi hortus voluptatis, et civitates desertæ et destitutæ muniantur; et multiplicetur in eis domus Israel sicut grex ovium, et cætera quæ sequuntur ad eundem sensum pertinere: qui nunc sub tropologia et parabola dicitur aridorum ossium, et penitus nullum humorem vitæ habentium: impletò illo quod in Evangelio scriptum est: « Quæ apud homines impossibilia videntur, apud Deum possible sunt (*Luc. xviii*). » Ejecti sunt autem de sepulcris suis, de sepulcris captivitatis, et vinculis quibus servitute Babylonia tenebantur astricti. Sed hæc omnia Judæi vel sub Zorobabel, ut prius dixi, expleta confirmant, quando facta est magna commotio, et regnum Chaldæorum in Medos Persasque translatum, vel in præsentia Christi sui quem putant esse venturum. Nos autem spiritaliter post crucem Domini Salvatoris completa memoramus, et quotidie fieri in his vel maxime qui instar Lazari peccatorum suorum fasciis colligati ad vocem Domini suscitantur, et vere sunt domus Israel, arens quondam et nullam spem habens salutis, sed intrante in se spiritu gratiæ, et porrigente Domino manum, de profundo inferni liberentur: et qui prius dixerant: Domine Deus, tu nosti, hæc postea audiant liberati: Modicæ fidei, quare dubitasti?

« Et factus est sermo Domini ad me dicens: Et tu, fili hominis, sume tibi lignum unum, et scribe super illud Judæ, et filiorum Israel sociorum ejus; et tolle lignum alterum, et scribe super illud Joseph lignum Ephraim, et cunctæ domui Israel sociorumque ejus. Et adijunge illa unum ad alterum tibi in lignum unum, et erunt in unionem in manu tua. Cum autem dixerint ad te filii populi tui loquentes: Nonne indicas nobis quid in his tibi velis? loqueris ad eos: Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego assu-

« mam lignum Joseph quod est in manu Ephraim et
 « tribus Israel, quæ junctæ sunt ei, et dabo eas pa-
 « riter cum ligno Juda, et faciam eas in lignum unum,
 « et erunt unum in manu ejus. Erunt autem ligna
 « super quæ scripseris in manu tua in oculis eorum,
 « et dices ad eos. Hæc dicit Dominus Deus : Ecce
 « ego assumam filios Israel de medio nationum ad
 « quas abierunt, et congregabo eos undique, et ad-
 « ducam eos ad humum suam. Et faciam eos gentem
 « unam in terra in montibus Israel, et rex unus erit
 « omnibus imperans; et non erunt ultra dux gentes,
 « nec dividuntur amplius in duo regna. Neque pol-
 « luentur ultra in idolis suis, et abominationibus, et
 « cunctis iniquitatibus suis, et salvos eos faciam de
 « universis sedibus in quibus peccaverunt, et emun-
 « dabo eos. Et erunt mihi populus, et ego ero eis
 « Deus, et servus meus David rex super eos, et pa-
 « stor unus erit omnium eorum. In judiciis meis
 « ambulabunt, et mandata mea custodient et facient
 « ea. Et habitabunt super terram quam dedi servo
 « meo Jacob in qua habitaverunt patres vestri, et
 « habitabunt super eam ipsi, et filii eorum, et filii
 « filiorum eorum usque in sempiternum : et David
 « servus meus princeps eorum in perpetuum. Et per-
 « cutiam illis foedus pacis, pactum sempiternum erit
 « in eis : et fundabo eos et multiplicabo, et dabo
 « sanctificationem meam in medio eorum in perpe-
 « tuum. Et erit tabernaculum meum in eis, et ero
 « eis Deus, et ipsi erunt mihi populus. Et scient
 « gentes quia ego Dominus sanctificator Israel cum
 « fuerit sanctificatio mea in medio eorum in perpe-
 « tuum. » (*Ilieron.*) Regum narrat historia (*III Reg.*
xii) sub Roboam filio Salomonis duodecim tribus
 fuisse divisas et duas, hoc est Judam et Benjamin,
 cum levitis ac sacerdotibus secutas esse Roboam qui
 regnavit in Hierusalem, et regnum ejus appellatum
 est Juda. Alias vero decem tribus quæ dixerunt,
 « non est nobis pars in David, neque hæreditas in
 filio Jesse. » Jeroboam filio Nabath de tribu Ephraim
 qui fuit filius Joseph, submisisse cervicem et servisse
 ei, appellatasque ex maxima parte antiquo nomine
 Israel, et multo tempore regnum Juda et Israel ad-
 versum se habuisse certamina propriisque paruisse
 regibus : primas decem tribus captas ab Assyriis, et
 post aliquantum temporis eas quæ appellabantur
 Juda a Chaldæis in Babylonem ductas esse captivas,
 et tribum Juda post annos septuaginta antiquæ terræ
 redditam : decem autem tribus quæ vocabantur Israel
 usque hodie in montibus urbibusque Medorum ser-
 vire captivas. Præsens igitur prophetia hæc ex ore
 Domini pollicetur quod utrumque sibi jungatur im-
 perium, hoc est regnum Judæ et regnum Israel, tol-
 laturque virga Ephraim qui de Joseph stirpe gene-
 ratas est cum reliquis tribubus quæ ei sociatæ sunt,
 et jungatur virgæ Judæ, ut nequaquam vocetur Juda
 et Israel, sed uno nomine appellentur Juda : et sub
 figura prophætæ qui præcedit in typo Domini Salva-
 toris, nequaquam duabus manibus, sed una Christi
 teneantur manu. Dicit enim se assumere filios Israel

de melio nationum ad quas captivi ducuntur, et
 reducturum eos in terram, et in montes Israel de
 quibus supra legimus, et appellandam unam gentem,
 uniusque regis regendam imperio, « ut ultra non pol-
 luantur in idolis et abominationibus suis, « sed cum
 fuerint de captivitate sedibus liberati, in quibus pec-
 caverunt, omnibus vitiis esse mundandos, et futuros
 populum Dei, ita ut Dominus sit Deus eorum. « Et
 servus, inquit, meus David rex, super eos, » de quo
 et angelus loquitur in Evangelio (*Luc. i*), quod re-
 gnaturus sit super domum Jacob, et regni ejus non
 sit finis, tantæque erit clementiæ ut non solum rex,
 sed et pastor appelletur, eo quod superbum nomen
 imperii pastoris vocabulo mitiget, qui postquam fue-
 rint in gentem unam, et in terra Israel ac montibus
 habitaverint, ambulaturi sunt in omnibus judiciis
 Domini, et præcepta illius custodituri, habitaturi
 autem non in alia terra, sed in ea quam dedit servo
 suo Jacob, in qua habitaverunt patres eorum Abra-
 ham, Isaac et Jacob et reliqui sancti : et non solum
 ipsi habitaturi sint, sed et filii eorum ac nepotes,
 juxta illud Virgilianum :

Et nati natorum, et qui nascentur ab illis.

Habitentque non ad breve tempus, sed in perpetuum.
 Vultis autem, ait, scire qui sit iste rex et pastor? Ipse
 est de quo supra dixi, « servus meus David, » — « qui
 cum in forma Dei esset, non est rapinam arbitratus
 esse se æqualem Deo, sed se exinanivit, formam
 servi accipiens, et factus est obediens Patri usque ad
 mortem, mortem autem crucis (*Philip. ii*). » Cumque
 sub tali rege fuerint, percutiam illis foedus pacis,
 nequaquam ut in Veteri Testamento, certaminum
 atque bellorum, sed pactum pacis quæ exsuperat
 omnem sensum. De qua Salvator loquitur ad aposto-
 los (*Joan. xiv*) : « Pacem meam do vobis, pacem meam
 relinquo vobis. » Et Propheta dicit : « Factus est in
 pace locus ejus (*Psal. lxxv*). » Quos cum in Ecclesia
 fundaverit et stabilierit, ita ut possint dicere : « Sta-
 tuit supra petram pedes meos (*Psal. xxxix*), » tunc
 multiplicabuntur vel credentium numero, vel multi-
 plicatione virtutum. « Et dabo, inquit, sanctificatio-
 nem meam, sive sanctuarium in medio eorum in
 perpetuum. » Quod Judæi de templo interpretantur,
 quod sub Zorobabel exstructum est. Sed quomodo
 stare poterit hoc quod dicitur *in perpetuum*? cum
 templum illud quod a Zorobabel exstructum est, et
 postea a multis instauratum, Romano igne succen-
 sum sit? Quæ omnia referenda sunt ad Ecclesiam,
 et ad tempora Salvatoris, quando tabernaculum ejus
 positum est in Ecclesia, ubi factus est Deus noster,
 et nos populus ejus. Profectusque omnium est, ut
 sciant quod ipse sit Dominus, et ipse sanctificet
 Israel, non juxta carnem, sed juxta spiritum: quando
 sanctificatio ejus in medio credentium facta sit in
 perpetuum. Quod autem abjecerit Dominus tribum
 Ephraim, et elegerit tribum Juda, et in psalmis legi-
 mus in quibus scriptum est : « Et repulit taberna-
 culum Joseph, et tribum Ephraim non elegit, sed elegit

ribum Juda (*Psal. LXXVII*), de qua scriptum est : A
 « Non deficiet princeps ex Juda, neque dux de femo-
 ribus ejus, donec veniat cui repositum est, et ipse
 erit expectatio gentium (*Gen. XLIX*). » Vere enim
 adventu Domini Salvatoris duæ virgæ, et, ut in He-
 braico positum est, duo ligna in unum juncta sunt
 sceptrum, et in baptisate Christi, dudum separata
 sociantur, ut fiant in unum novum hominem, et in
 unam gentem. Neque pollutantur ultra in idolis et ab-
 ominationibus, sed mundi lavacro sint populus Dei, et
 imperet eis Christus, et habitent super terram, ter-
 ramque viventium quam dederat servo suo Jacob
 qui populum Israel in matris utero supplantavit. Sin
 autem voluerimus juxta prophetiam Oseæ, quæ pene
 omnis ad decem tribus dirigitur, id est ad Joseph et
 Ephraim et Samariam et Israel intelligere falsi nomi- B
 nis scientiam, et diversas turbas hæreticorum, hoc
 dicemus, quod in ultimo tempore quando subintra-
 verit plenitudo gentium, et omnis Israel salvus fue-
 rit, tunc etiam adversarii populi qui contra domum
 Judæ, et confessionem Ecclesiæ pugnauerunt, tra-
 dant se ecclesiasticæ fidei, et universis erroribus
 derelictis, et principibus mundi istius qui destruan-
 tur, et patriarchis suis qui eos in blasphemiarum
 barathrum deduxerunt, consurgant et relinquunt idola
 sua abominationes suas quas de suo corde confinxer-
 ant, et de cunctis sedibus suis in quibus peccave-
 runt transeant ad ecclesiasticam fidem, et munden-
 tur, et sint populus Christi, et ipse sit Deus eorum,
 quæ plenius in Oseâ propheta dictitasse me novi.
 Quod si Judæi et Christiani judaizantes hæc ad mille C
 annorum voluerint referre regnum, necessitate cog-
 untur, ut suscipiant omnes qui salvi fuerint habita-
 tuos in terra Israel, ædificandam Hierusalem, ex-
 struendum templum, cunctas legis cæremonias exer-
 cendas, observandum sabbatum, accipiendam cir-
 cuncisionis injuriam, manducandum et bibendum, et
 divitiarum abundantiam pro summa beatitudine et
 cunctis opibus æstimandam. Cum Apostolus dicat :
 « Esca ventri, et venter escis; Deus autem et hunc
 et illas destruet (*I Cor. VI*). » Quomodo autem in typo
 resurrectionis superior sermo propheticus restituti-
 onem Judæi populi demonstravit, non carnalem sed
 spiritalem, sic et ista prophetia nequaquam ad carnis
 sed ad animæ pertinet felicitatem, et ad Christi
 fidem, qua mundamur in baptisate, cujus regnum D
 in perpetuum est, ut non expectemus ventura quæ
 transacta et quotidie transigi novimus.

CAPUT XXXVIII.

*Sermo Domini contra Gog et Magog; de interitu eo-
 rum et peccato populi.*

« Et factus est sermo Domini ad me dicens : Fili
 « hominis, pone faciem tuam contra Gog et terram
 « Magog principem capitis Mosoch et Thubal, et va-
 « ticinare de eo, et dies ad eum : Hæc dicit Domi-
 « nus Deus, Ecce ego ad te Gog principem capitis
 « Mosoch et Thubal. Et circumagam te et ponam
 « frenum in maxillis tuis, et educam te et omnem
 « exercitum tuum, equos et equites vestitos loriceis

« universos multitudinem magnam, hastam et cly-
 « peum arripientium et gladium. Persæ, Æthiopes et
 « Libyes cum eis omnes scutati et galeati. Gomer et
 « universa agmina ejus : domus Thogorma latera aqui-
 « lonis, et totum robur ejus, populique multi tecum.
 « Præpara et instrue te et omnem multitudinem tuam
 « quæ coacervata est ad te, et esto eis in præceptum.
 « Post dies multos visitaberis. In novissimo anno-
 « rum venies ad terram, quæ reversa est a gladio,
 « congregata est de populis multis ad montes Israel
 « qui fuerunt deserti jugiter. Hæc de populis educta
 « est, et habitaverunt in ea confidenter universi.
 « Ascendens autem quasi tempestas venies, et quasi
 « nubes ut operias terram tu, et omnia agmina tua,
 « et populi multi tecum. Hæc dicit Dominus Deus :
 « In die illa ascendent sermones super cor tuum, et
 « cogitabis cogitationem pessimam, et dices : Ascen-
 « dam ad terram absque muro, veniam ad quiescen-
 « tes habitantesque secure : omnes habitant sine
 « muro, vectes et portæ non sunt eis, ut diripias
 « spolia et invadas prædam, ut inferas manum tuam
 « super eos qui deserti fuerant, et postea restituti,
 « et super populum qui est congregatus ex gentibus,
 « qui possidere cœpit, et esse habitator umbilici
 « terræ. Saba et Dedan, et negotiatores Tharsis, et
 « omnes leonea ejus dicent tibi, Nunquid ad sumenda
 « spolia tu venis? Ecce ad diripiendam prædam con-
 « gregasti multitudinem tuam, ut tollas argentum
 « et aurum, auferas suppellectilem atque substantiam,
 « et diripias maubias infinitas. Propterea vaticin-
 « are, filii hominis, et dices ad Gog, Hæc dicit Domi-
 « nus Deus : Nunquid non in die illo, cum habitaverit
 « populus meus Israel confidenter, scies et venies
 « de loco tuo a lateribus aquilonis, tu et populi multi
 « tecum ascensores equorum universi, cœtus magnus
 « et exercitus vehemens. Et ascendes super populum
 « meum Israel, quasi nubes ut operias terram. In
 « novissimis diebus eris, et adducam te super ter-
 « ram meam ut sciant gentes me cum sanctificatus
 « fuero in te in oculis eorum, o Gog. Hæc dicit Do-
 « minus Deus : Tu ergo ille es de quo locutus sum
 « in diebus antiquis in manu servorum meorum pro-
 « phetarum Israel, qui prophetaverunt in diebus
 « illorum temporum ut adducerem te super eos. Et
 « erit in die illa, in die adventus Gog super terram
 « Israel, ait Dominus Deus, ascendet indignatio mea
 « in furore meo et in zelo meo. In igne iræ meæ
 « locutus sum, quia in die illa erit commotio magna
 « super terram Israel, et commovebuntur a facie
 « mea pisces maris, et volucres cœli, et bestię
 « agri, et omne reptile quod movetur super humum,
 « cunctique homines qui sunt super faciem terræ.
 « Et subvertentur montes, et cadent sepes, et omnis
 « murus corruet in terram. Et convocabo adversus
 « eum in cunctis montibus meis gladium, ait Domi-
 « nus Deus. Gladius uniuscujusque in fratrem suum
 « dirigetur. Et judicabo eum peste et sanguine, et
 « imbre vehementi et lapidibus immensis. Ignem et
 « sulphur pliam super eum, et super exercitum ejus.

« et super populos multos qui sunt cum eo. Et magnificabor et sanctificabor, et notus ero in oculis gentium multarum, et scient quia ego Dominus. » (*Hieron.*) Primum historiae fundamenta jacienda sunt sciendumque quod ad Ezechiel prophetam iste extremus sermo sit Domini. Neque enim post hunc simile quid possumus invenire, præter illud quod in vicesimo quinto anno scriptum est transmigrationis Jechoniæ, « facta est super me manus Domini, et adduxit me illuc, » hoc est in terram Israel, quando ædificatio templi describitur, et caeremoniarum ejus ordo narratur. Dein observandum quod ponitur sive obfirmatur facies prophetae contra Gog terram, sive terram Magog: obfirmatione enim et multa consideratione vultus opus est, ut quæ dicuntur nosse possimus secundum illum apostolicum: « Nos autem omnes revelata facie gloriam Domini contemplantes, in eandem imaginem reformamur a gloria in gloriam, quasi a Domini spiritu (I Cor. iii). » Igitur Judæi et nostri judaizantes putant Gog gentes esse Seythicas immanes et innumerabiles, quæ trans Caucasum montem, et Mæotidem paludem, et propter Caspium mare ad Indiam usque tendantur, et has post mille annorum regnum esse a diabolo commovendas, quæ veniant in terram Israel ut pugnent contra sanctos, multis secum gentibus congregatis. Primum Mosoch quo Josephus interpretatur Cappadocas, dein Thubal, quos idem Iberos, vel Hispanos, Hebræi Italos suspicantur, habentes secum in exercitu Persas, Æthiops et Libyas. Gomer quoque et Thogorma quos Galatas et Phryges interpretantur, Sabæos quoque et Dedan, et Carthaginenses sive Tharsis; et hoc est quod Joannes quoque in sua ponit Apocalypsi: « Et cum finiti fuerint mille anni, solvetur Satanas de custodia sua, et egredietur ut seducat gentes in quatuor angulis terræ Gog et Magog, ut congreget eos ad bellum, quorum numerus est sicut arena maris. Et ascenderunt per latitudinem terræ, et circumdederunt castra sanctorum et civitatem dilectam, et descendit ignis a Deo de cælo et devoravit eos: et diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis et sulphuris ubi erat bestia et pseudoprophetae, et cruciabuntur diebus et noctibus in sæcula sæculorum; » non intelligentes totum volumen Joannis, quod revelationis titulus prænotatur, esse mysticum; et revelatione nos indigere, ut possimus cum Propheta dicere: « Revela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua (Psal. cxviii). » Alii vero terrenum sensum relinquentes, et Judaicas atque aniles fabulas, quæ noxiæ sunt, et acquiescentes sibi detrahunt in profundum, nimium ad alta conscendunt, et multo pejores fingunt næcias: ut in cælesti Hierusalém diaboli, et omnis exercitus ejus bella describunt, et sub etymologiis gentium singularum interpretentur spiritalia nequitæ in cælestibus. Quæ nos omnia lectoris arbitrio concedentes non tam aliena damnare, quam ecclesiasticam explanationem affirmare conabimur. Gog Græco sermone δῶμα, Latine tectum dicitur. Porro Magog interpretatur de tecto; omnis igi-

atur superbia et falsi nominis scientia quæ erigit se contra notitiam veritatis, his nominibus demonstratur. Ista sunt tecta de quibus et Isaias loquitur in visione contra vallem Sion: « Quid tibi factum est nunc, quoniam ascendistis omnes in tecta vana? » Tectumque interpretabimur hæreticorum principes, et de tecto eos qui illorum susceperunt doctrinas. Et pulchre post multas et mysticas in hoc volumine prophetias, extremum vaticinium est contra Gog et Magog. Si enim tempus judicii est, juxta Petrum, « ut incipiat a domo Dei (I Petr. iv), » et juxta hunc eundem Ezechielem qui ait, « et a sanctis meis incipite (Ezech. ix), » et novissimus inimicus destruetur mors. In Isaiâ quoque primus sermo fit contra Judæam in qua confessio Domini est, et extremus B contra quadrupedes quæ in deserto sunt. Recte et hic novissimus sermo fit contra Gog et Magog, qui oppugnant civitatem Dei, quam hominis impetus lætificat, et quæ in Isaiâ dicit, « Ego civitas firma quæ oppugnatur, » et de qua in Evangelio scriptum est (Matth. v): « Non potest civitas abscondi super montem posita. » Et plenius in psalmo: « Hierusalem quæ ædificatur ut civitas, cujus participatio ejus in idipsum: montes in circuitu ejus, et Dominus in circuitu populi sui (Psal. cxxiv). » Porro quod in exercitu Gog sive Magog, qui, juxta Septuaginta, Symmachum et Theodotionem, princeps est Ros Mosoch, et Thubal, primam gentem Ros Aquila interpretatur caput, quem et nos secuti sumus, ut sit sensus: principem capitis Mosoch et Thubal. Et revera nec in alio Scripturæ loco, nec in Josepho quidem (qui omnium Hebraicarum gentium in primo antiquitatum libro exponit nomina) hanc gentem potuimus invenire. Ex quo manifestum est, ros non gentem significare, sed caput. Illud quoque breviter adnotandum quod in Iiezechiel Gog princeps terræ, Magog esse dicitur: Apocalypsis vero et Gog et Magog nationes esse commemorat, quæ egrediuntur de quatuor angulis terræ: et quomodo ab Jacob, qui postea appellatus est Israel, omnis populus Hebræorum, Israel sortitus est nomen: et ab Aram Syria, a Mesraim Ægyptus, quorum in Genesi scripta sunt nomina: sic et a principe Gog, omnes qui ei subditi sunt, Magog appellantur: Mosoch autem interpretatur amentia et D Thubal tota vel omnia. Princeps igitur et caput superbientis amentia et omnium malorum juxta illud, quod scriptum est: « Mundus in maligno positus est (I Joan. v), » Gog et Magog appellantur, quæ gentes inimicæ adversariæque sanctorum egrediuntur ab angulis terræ, rectam lineam relinquentes et dispositionem castrorum Dei quæ narratur in Numeris. Et illud testimonium nescientes: « Multi de oriente et occidente et septentrione et meridie venient, et discumbent cum Abraham, Isaac et Jacob, in regno Dei (Matth. viii). » Et in alio loco: « Dicam Aquilioni Affer; et Africo, Noli prohibere. Adduc filios meos de terra longinqua, et filias meas ab extremo terræ, omnes qui vocati sunt nomine meo (Isa.

XLIII.) » Sed non tales anguli terræ, de quibus egrediuntur Gog et Magog, juxta quos angulos stat metretrix in Proverbiis (*Prov. vii*), quæ prætereuntes stultos juvenes per plateas, per latam videlicet et spatiosam viam, quæ ducit ad mortem (*Matth. vi*), decipere festinat: scribæ quoque et Pharisei orant in angulis platearum ut ab hominibus videantur; qui receperunt mercedem. Quæ est igitur contra Gog comminatio? « Circumagam te, sive convertam, et ponam frenum in maxillis tuis. » Primum a sententia tua fluctuare te faciam atque converti. « Et ponam frenum in maxillis tuis. » De quo scriptum est: « In campo et freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te (*Psal. xxxi*), » ut indomitus equus atque lascivens et corruens per præcipitia freno Domini subjugetur. Ad quem propheta dicit: « Ascende super equos tuos, et equitatio tua salus (*Habac. iii*). » Et ad Job per nubes et turbinem dicitur: « Tu circumdedisti equo fortitudinem (*Job. xxxix*). » Tales erant equi et equites quorum multitudinem Joannes vidit in cælo. Dicit ergo ad Gog: « Educam, sive congregabo te et omnem exercitum vel fortitudinem tuam. » Qui educitur, et de dispersione congregatur, retrahitur ad salutem. Juxta illud quod in Lege promittitur: « Si fuerit dispersio tua a summitate cæli usque ad summitatem ejus inde congregabo te (*Deut. xxx*). » Equos quoque ejus et equites vestitos loriceis, qui imitantur armaturam Apostoli (*Ephes. vi*), et loriceas justitiæ habere se jactant, multitudo nimia est, omnesque arripiunt contra ecclesiam clypeum et gladium. Et sunt gentes sævissimæ et iniicæ Israel, Persæ, Æthiopes, et Libyes, quorum adversum populum Dei bella narrantur. Gomer quoque et domus Thogorma, qui veniunt de lateribus aquilonis, qui est ventus frigidissimus, et nomine Dexter vocatur, totumque robur Magog et omnes qui subjecti sunt ei populi veniunt cum illo ad prælium. Cui dicitur per *ἰσχυίαν*, « præpara te et instrue, et omnem multitudinem tuam, quæ tuis pareat imperiis, coacerva ad te. » Sed scito quod post multos dies visitaberis, juxta illud quod scriptum est: » Visitabo in virga iniquitates eorum, ut in verberibus peccata eorum (*Psal. lxxxviii*). » — « In novissimo, inquit, annorum venies; » Unde et Joannes loquitur: « Filioli mei, novissima hora est (*I Joan. ii*). » Et populus gentium undecima ad operandam conducitur vineam. Ad quorum terram, id est, terram mittium, terramque sanctorum, quæ affert centenos et sexagenos et tricenos fructus, venit Gog expugnanda, quæ reversa est, sive aversa gladio. Scit enim scriptum: « Dissipa, Domine, gentes, quæ bella volunt (*Psal. lxxvii*). » Et in pace consistit. « Et congregata est de populis et gentibus multis, » ut nationum errore contempto veniret ad montes Israel, patriarchas videlicet et prophetas, qui fuerunt quondam deserti jugiter sine lege Dei et præceptis. Cui postea dicitur: « Plures filii desertæ magis, quam ejus quæ habet virum (*Gal. iv*). » Ista sunt deserta et ina-

A quosa, in quibus diabolus locum invenire non poterat, quia vocati fuerant ad salutem; et postea adsumptis aliis septem dæmonibus nequioribus se reversus est in domum suam (*Matth. xii*), ad gentem videlicet Israel. « Hæc, inquit, de populis educta est, » subauditur terra: sive hic de gentibus eductus est, ut intelligatur credentium populus, qui habitavit in pace et confidit in Domino.

Ascendens autem Gog cum omni exercitu suo, quasi tempestas veniet, et quasi nubes ut operiat terram credentium. Quis enim hæreticorum, quorum princeps diabolus est, non quasi tempestas venit contra Ecclesiam, et nube verborum suorum simplices quosque credentium opprimere et operire festinat? Unde dicitur ad eum: quantum in te est, cuncta operies tu et omnia agmina tua, et populi multi tecum. Pulchreque ascendens Gog non habet pluviam voluntariam, non imbrem temporaneum et serotinum, qui arenia arva lætificet: sed tempestatem et caliginem, ut cuncta tenebris et errore confundat. Propterea hæc ei loquitur Dominus Deus: « In illo tempore, hoc est in diebus novissimis, ascendent sermones super cor tuum, et cogitabis cogitationem pessimam; Scriptura dicente: Si spiritus potestatem habentis ascendere voluerit super te, locum tuum ne derelinquas (*Eccle. x*). » E contrario autem in sancti cor ascendit Deus, de quo scriptum est: « Ascensiones in corde suo disposuit (*Psal. lxxxiii*). » Dicitque Gog, « Ascendam ad terram absque muro, » sive projectam, hoc est quæ Dei auxilio destituta est, nec dialecticorum argumentatione munita. « Veniam ad quiescentes habitantes que secure, » sive in pace: rex enim noster pacificus est, et in pace locus ejus. « Hi omnes, inquit, habitant sine muro: vectes et portæ non sunt eis. » Hoc diabolus princeps hæreticorum loquitur, quod nulla habeat munimenta Ecclesia, nec sapientiam sæcularem, quæ apud Deum stultitia est, ut diripiat spolia, et invadat prædam Ecclesiæ, et inferat manum suam super eos, qui deserti fuerant, quando Dei notitiam non habebant, et postea restituti per Christum, veniant ad Patrem, cui loquitur in Evangelio (*Joan. xvii*): « Pater, revela nomen tuum hominibus. » Et ut sciamus populum, qui desertus fuerat, et postea restitutus significare populum Christianum, sequitur: « Et super populum, qui est congregatus ex gentibus, qui populus possidere cœpit hæreditatem Christi, et esse habitator umbilici terræ; » de qua scriptum est: « Operatus est salutem in medio terræ, veritas enim de terra orta est (*Psal. lxxxiv*), » quæ dicit in Evangelio: « Ego sum via, et vita, et veritas (*Joan. xiv*). » Hæc illo cogitante atque dicente, et possessionem Ecclesiæ rapere festinante, gentes quæ ab errore pristino conversæ fuerant ad salutem, Saba et Dedan, et negotiatores Tharsis, Carthaginis, sive maris, qui inter sæculi hujus fluctus bonis operibus quarunt mercimonia, et omnes villæ earum, sive leones aut catuli leonum, ut in Hebraico continetur, lo-

quentur et quæ sequuntur. Dicent ergo Saba et Dedan et negotiatores Tharsis, et omnes sancti, qui leonum catuli appellantur, vel certe villæ habitatio- nesque credentium. O Gog, nunquid idcirco venis, ut spolia rapias Ecclesie, et ideo multitudinem congregasti, ut Christi possessio tua fiat hæreditas? Aut putas te argentum et aurum, quod in eloquio sensuque intelligitur, Ecclesie possessorum, ut auferas suppellectilem omnemque substantiam, et diripias manubias infiditas, Christi victoriis congregatas? Propterea, o propheta Ezechiel, qui in typo Christi appellaris filius hominis, loquere ad Gog, et dic ei: « Hæc dicit Dominus Deus, » quando totius mundi errore sublato populus meus Israel, qui mente cernit Deum, habitaverit in Ecclesia confidenter, sive in pace, tunc scies, sive consurges, et venies de loco tuo. Qui sit autem locus hæreticæ pravitatis, sequens sermo demonstrat: A lateribus aquilonis, qui omnem calorem credentium refrigerare conatur. Venientque cum eo populi multi, « omnes ascensores equorum, » de quibus scriptum est: « Equum et ascensorem projecit in mare (Ezod. xv). » Cælus magnus et exercitus vehemens, cum quibus « ascendens, ait, super populum meum Israel, quasi nubes et caligo, ut operias » terram meam, de qua supra dictum est; « In novissimis diebus eris, » quando Evangelicæ prædicatio, « Et adducam te super terram meam. » Oportet enim, et hæreses esse (I Cor. xi), » ut probati quique manifesti fiant, et Dei voluntate Ἀγγελιστὴρ; diabolus et et omnia perversitatis dogmata derelicta sunt. « Ut sciant omnes gentes, et intelligant me, cum sanctificatus fuero in te in oculis eorum, o Gog, » hoc est, cum pœnis tuis me intellexerint iudicem. Et facit apostropham ad ipsum Gog: « Nonne tu ille es de quo locutus sum in diebus antiquis in manibus servorum meorum prophetarum Israel? » Moysi videlicet, qui ait in Numerorum libro, duntaxat juxta Septuaginta: « Egredietur homo de sermone ejus, et dominabitur gentium plurimarum, et elevabitur Gog regnum ejus, et crescet regnum illius (Num. xxiv). » Cæterum juxta Hebraicum ita scriptum reperiri: « Tollatur propterea Gog [Agag] rex ejus, et auferetur regnum illius, » eo quod regnum Israel in Saule propter Agag regem Amalec destructum sit. Et in alio loco: « Mundabit terram populi sui. » Joel

A movetur super terram, cunctique homines qui sunt super faciem terræ. Quod manifeste de habitatoribus Ecclesie demonstratur, quorum alii ut pisces maris, alii ut volucres cœli, alii ut bestie agri, et omnia reptilia quæ moventur super terram, alii ut retinentes hominis dignitatem habitant super faciem terræ. Quod autem morum diversitas variis signetur nominibus, et Apostolus scribit ad Corinthios (I Cor. xv), qui alia corpora post resurrectionem dicit esse cœlestia, alia terrena, aliud corpus piscis, aliud volucris, aliud bestiarum, aliud reptilium, et aliud hominum, qui nomen pristinum servaverunt. In actibus quoque Apostolorum linteam illud quod quatuor principibus tertio Petro apostolo demonstratur (Act. x), varietatem credentium significat, quæ in arca quoque diluvii continetur. Tunc autem a facie Domini, et a conspectu majestatis ejus subvertentur montes, qui se elevabant contra scientiam Dei, et cadent sepes sive valles, quæ vel humilitate sensus ad ima demorsæ sunt; vel certe munitiones quæ aliquid pollicentur, ut imitentur Ecclesiam Dei. De cujus sepius dicitur: « Qui destruit sepe, mordebit eum coluber (Eccli. x). » Et omnes muri in terram corruent: cum enim ecclesiastici sermonis apparuerit fortitudo, omnia hæreticorum corruent munimenta. « Et vocabo, inquit, eum adversum illum, » hoc est hæreticorum principem Gog, in cunctis montibus ejus gladium, et principes exercitus ejus gladio Domini conficiantur. Tunc hæresis dimicabit adversum hæresim, quarum inter se compugnatio nostra victoria est. « Et judicabo, inquit, eum morte vel peste, et sanguine et imbre vehementi, et lapidibus immensis » sive grandinibus. Judicatur autem Gog morte sua et sanguine quem effudit, et imbre vehementi, sermonibus eructi et perfecti viri: et lapidibus immensis qui eum obruant testimoniis Scripturarum, sive grandinis qui calorem illius faciunt refrigerare: « Omnes enim adulterantes, quasi cilbanus corda eorum (Ose. vii). » « Ignem, inquit, et sulphur pluam super eum, » per quæ demonstratur pœna judicii sempiterni. Et non solum super eum qui auctor perversitatis fuit, sed « et super omnem exercitum et multitudinem ejus, et super populos multos qui sunt cum eo. » Plures enim habent hæretici socios, imo diabolus princeps eorum infinita multitudine circumdatur. Quoniam errore sublato, et punitis atque destructis hæreticorum principibus, magnificatur Dominus, et sanctificatur in credentibus, et notus fit in oculis gentium multarum, quæ illius fidei crediderunt: et tam ex beatitudine sui quam ex adversariorum pœnis scient, atque cognoscent quod ipse sit Dominus. Hæc ut potuimus interpretati sumus obedientes illi præcepto. « Neque ad dexteram neque ad sinistram declinabis, sed via regia ingredieris. » Si quis autem nostra reprehendit, aut meliora proferat quæ sequamur, aut si nihil voluerit dicere, perfectam Deo scientiam derelinquat: dum tamen sciat nequaquam in nobis vires, sed animum judicandum.

CAPUT XXXIX.

In novissimis diebus insurget Gog et Magog: et de congregatione avium et bestiarum ad edenda cadavera eorum.

« Tu autem, fili hominis, vaticinare adversum Gog et dices: Hæc dicit Dominus Deus, ego super te Gog principem capituli Mosoch et Thubal. Et circumagam et reducam te, et ascendere te faciam de lateribus aquilonis, et adducam te super montes Israel. Et percutiam arcum tuum in manu sinistra tua, et sagittas tuas de manu dextera tua, dejiciam te super montes Israel, cades tu, et omnia agmina tua, et populi tui qui sunt tecum, feris, avibus, omnique volatili, et bestiis terræ dedi te ad devorandum. Super faciem agri cades, quia ego locutus sum, ait Dominus Deus, et emittam ignem in Magog, et in his qui habitant in insulis confidenter, et sciunt quia ego Dominus. Et nomen sanctum meum notum faciam in medio populi mei Israel, et non polluum nomen sanctum meum amplius, et sciunt gentes quia ego Dominus sanctus Israel. Ecce venit et factum est, ait Dominus Deus. Hæc est dies de qua locutus sum; Et egredientur habitatores de civitatibus Israel, et succendent et comburent arma, clypeum et hastas, arcum et sagittas, et baculos manuum, et contos, et succendent ea igne septem annis. Et non portabunt ligna de regionibus, neque succident de salibus, quoniam arma succendent igne, et deprædabuntur eos quibus prædæ fuerant, et diripient vastatores suos, ait Dominus Deus. Et erit in die illa, dabo Gog locum nominatum sepulcrum in Israel, vallem viatorum ad orientem maris quæ obstupescere faciet prætereuntes. Et sepeliet ibi Gog et omnem multitudinem ejus, et vocabitur vallis multitudinis Gog; et sepelient eos domus Israel ut mundent terram septem mensibus. Sepeliet autem eum omnis populus terræ, et erit eis nominata dies in qua glorificatus sum, ait Dominus Deus. Et viros jugiter constituent lustrantes terram qui sepeliant et requirant eos qui permanserant super faciem terræ et emundent eam. Post menses autem septem quætere incipient, et circuibunt peragrantes terram. Cumque viderint os hominis statuent juxta illud titulum donec sepeliant illud pollinctores in valle multitudinis Gog. Nomen autem civitatis Amona, et mundabunt terram. » (*Hieron.*) Et hæc Judaicæ traditionis hæredes et discipuli interminabilium fabularum post mille annorum regnum futura contendunt interficiendumque Gog principem Rosmosoch et Thubal in finibus Israel, et ab omnibus volatilibus et bestiis devorandum: et habitatores urbium Israel septem annis lignorum usum nequaquam habituros de succisione sylvarum, sed de armis Gog, scutis videlicet et hastis sagittisque et baculis sive contis: ipsum autem Gog sepeliendum in valle, quæ Hebraice dicitur *Ge*: et nomen sepulcri illius appellandum *παργανέριον* [*Hier.*, *πολύανδριον*], ubi scilicet multitudo hominum sit sepulta. Septem autem men-

A sibus cum sepeliendum a domo Israel ut terra mundetur, et inclytam futuram diem quando interfectus sit Gog, constituendosque qui ossa diligenter inquirant et sepeliant, quo scilicet nihil in terra remaneat inseputum. Post menses autem sive in mensibus septem peragranda terra, et sicubi os hominis jacere perspexerint, titulo prope posito demonstrandum, ut postea sepeliant illud qui huic operi præpositi sunt. Nomen autem civitatis appellari Amona, quæ Græce dicatur *παργανέριον*, hoc est, multitudo hominum sepulcorum, et sic terram esse mundam. Hoc illi dixerint: Nos autem coeptæ explanationis sensum tenentes, singula quæ proposuimus, disseramus.

Habet Gog et ipse trinitatem suam: Ros et Mosoch et Thubal, caput videlicet, et insaniam et universa, ut nullum sit vitium, quod non in Gog possessione consistat. Iste educetur sive circumagetur, et palpabitur atque lactabitur, ut sperans victoriam occidendus ducatur ad prælium. Et ascendet de lateribus sive de novissimis aquilonis, ex quo exardescunt mala super omnem terram: et ab eo ipso adducetur super montes Israel, quos apostolos et apostolicos atque ecclesiasticos viros intelligere debemus, ut postquam adductus fuerit ad montes Israel, tunc percussatur arcus, qui est in manu sinistra ejus, et sagittæ quæ manu tenentur dextera: et ipse enim imitatur ad interficiendos eos quos de ceperit habere arma a sinistris et dextris per bonam et malam famam. Istæ sagittæ sunt, et hæc jacula de quibus et Psalmista loquitur: « Ecce enim peccatores intenderunt arcum, paraverunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscuro rectos corde (*Psal. x*); » quæ ignita diaboli jacula scuto fidei restinguenda sunt. Dejicitur autem sive cadit Gog qui ascenderat super montes Israel, in ipsis montibus cum omni exercitu suo cunctisque agminibus. Et erit in escam feris, avibus omnique volatili et bestiis terræ, adversariis videlicet et potestatibus, quæ juxta viam comederent sementem, et sanguinariis bestiis. Quomodo enim scriptum est de dracone: « Dedisti eum escam populis Æthiopyum (*Psal. lxxiii*), » sic decepti quique ab hæreticis, dæmonum cibi sunt. Cadet autem Gog vel in campi latitudine vel in agro qui cultus est a Dei agricolis: neque enim fieri potest ut Domini verba sint irrita. Tunc mittetur ignis in Magog, in eos videlicet qui Gog suscepere doctrinam, et in hos qui ad similitudinem insularum sæculi fluctibus verberantur, et putant se debere esse securos. Ille ignis de quo Dominus loquitur: « Ignem veni mittere super terram, et quid volo nisi ut ardeat (*Luc. xii*)? » Ut sciant omnes et intelligant, quod ego sim Dominus, et nomen sanctum meum notum fiat, in medio populi mei, qui nequaquam Gog auctoritate seductus est, neque ultra per occasionem falsi nominis scientiæ polluetur nomen meum in hæreticis, ut sciant gentes, quæ in circuito sunt, quod ego sim Dominus. Quod autem sequitur: « Ecce venit et factum est, » de judicio Christi dicitur, qui veniens veniet et non tardabit, et ipsa est

dies poenarum atque vindictæ, de qua per omnes prophetas locutus est Dominus. « Et egredientur habitatores urbium » Israel credentium populi : urbes autem Israel intelligimus Ecclesias rectæ fidei. Et succendent, et comburent arma, de quibus et in alio loco scriptum est : « Arcum conteret et confringet arma, et scuta comburet igni (Psal. XLV), » clypeos et hastas, arcum et sagittas, baculos in manus quibus perversum pascha celebrabant ; lanceas sive contos quibus lata et insanabilia inferebant vulnera doctrinarum, clypeosque arcus et sagittas, de quibus supra dictum est. Quodque sequitur : « Et succendent ea igni septem annis ; » de Exodo et Levitico exponendum est, in quibus lege præcipitur ut septimo anno remissionis, quando servis Hebræis libertas redditur, et debita cuncta solvantur, et ad dominos redit antiqua possessio, et quies terræ tribuitur, et omnes fruges pauperibus condonantur, quo scilicet in septem annis numero sacro atque perfecto hæreticorum armatura dispereat, et ecclesiastici viri nequaquam ligna succidant de campis et regionibus, sylvisque et saltibus gentium, quos magis salvare cupiunt quam perdere : sed de hæreticorum, quos vicerint clypeis, hastis, sagittis, baculis, contisque et lancels. Habent enim et ipsi ad impugnandam Ecclesiam Christi tela diversa, quæ ab cruditis hominibus igne sancti Spiritus succendenda sunt, sermone videlicet ecclesiastico, quem qui habuerit, poterit dicere : « Nonne cor nostrum erat ardens in via cum aperiret nobis Jesus Scripturas ? » Nec possumus plenam habere pacem et habitationis confidentiam, nisi cunctam adversariorum suppellectilem deprædemur, ut pereant omnia et in cinerem concrementur, et deprædemur eos, qui nos fuerant ante prædati, et vastemus illos qui vastaverunt prius Ecclesiam. « In die illa, » in claro prædicationis lumine, « dabo, inquit, Gog locum nominatum sepulcrum in Israel. » Juxta Hebraicum, « vallem viatorum » ad orientem maris, « quæ obstupescere facit prætereuntes. » Cujus sermonis hic sensus est : Sepulcrum Gog non erit in montibus, sed in depressis vallibus et in confragosis locis, quæ hebraice appellantur Ge, quæ hæretici cum in occidente siti orientis loca esse consingunt, ut decipiant viatores, eos videlicet, qui sæculum istud pertranseunt, et non sunt habitatores, sed peregrini, dicentes illud propheticum : « Advena sum ego et peregrinus sicut omnes patres mei (Psal. xxxviii). » Quis enim prætereuntium, de quibus scriptum est : « Et non dixerunt qui præteribant, Benedictio Domini super vos (Psal. cxxviii), » non admiratur et obstupescit cum vallem viderit viatorum, quæ viatoribus vallis habitatoribus mons videtur ? hoc juxta Hebraicum. Cæterum Septuaginta translulerunt « polyandrium eorum qui venerint ad mare, et ædificabunt in circuitu introitum vallis. » Labor enim est eorum qui egrediuntur de urbibus Israel, ut omnem introitum et exitum hæreticæ pravitatis, qui venerant a mare et amaritudine illius delectabantur, undarumque molibus et crudelitate naufragii

claudant, et circumædificentur, et in voraginibus terræ sepeliant, ne ultra exire valeant, et aliquis sua fraude decipere. Ibi ergo sepeliebant Gog et omnem multitudinem ejus, qua semper hæretici delectantur. « Et vocabitur » nomen vallis illius, in qua Gog sepultus est, « multitudinis ge, sive polyandrii, hoc est, sepulcrum plurimæ multitudinis : et quomodo supra diximus per septem annos adversariorum arma succendi, sic per septem menses, sordibus hæreticorum terra mundabitur. A primo enim mense quando pascha Domini celebramus, et exterminatorem Egypti agni in postibus nostris cruore vitamus, usque ad exitum anni, hoc est, usque ad septimum mensem, quando tabernacula figimus, et inter cæteras frondes palmarum quoque ramis protegemur, ut perfecta contra hostes victoria demonstratur festivitatis omnes complemus in populis. Nec solum magistrari, sed et omnis populus hoc certatim faciet, ut sepeliat Gog et terram operiat, et nequaquam aerem liberum capere permittat : Post necem autem et interfectionem sive sepulcrum Gog, eligentur viri ecclesiastici qui hoc habeant studii, ne quid in terra Israel maneat sordium pristinarum, ne quid morticinum, qui lustrent terram, et requirant mortuos et sepeliant : ut videlicet mundetur terra ecclesie. Sin autem per septem menses quando debent esse cuncta purgata, hi qui terram peragravit, atque circumcivit in aliquo os hominis, hoc est duritiam hæreticæ pravitatis, sive morticinum quid doctrinæ pristinae viderint remansisse, ponent juxta illud sive ædificabunt titulem : ut postquam notati fuerint qui hujusmodi sunt, tunc vel emundentur vel sepeliantur cum Gog, et in turba sepulture illius retrudantur. Nomen autem civitatis ubi servorum Domini victoria est, et jacent adversarii, et omnis inimicorum ejus multitudo prostrata est, appellatur Amona sive Polyandrium, ut finis omnium restitutio puritatis sit. Denique sequitur : « Et mundabunt terram. » Haud dubium quin hi de quibus supra scriptum est : « Quæ rere lucipient, et circumibunt peragrantes terram. (Maurus.) In Apocalypsi quoque Joannis (Apoc. xi) cum ibi commemoraretur angeli descensio, de caelo qui captivavit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus et satanas, et ligavit eum per mille annos. Postea sequitur Scriptura, dicens : « Et cum consummati fuerint mille anni, solvetur Satanas de carcere suo, et exibat et seducebat gentes quæ sunt super quatuor angulos terræ, Gog et Magog, et congregabit eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris. Et ascenderunt super latitudinem terræ, et circuierunt castra sanctorum et civitatem dilectam, et descendit ignis a Deo de caelo et devoravit eos. Et diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis et sulphuris, ubi est bestia et pseudo-propheta, et cruciabantur die ac nocte in sæcula sæculorum. » (Beda in Apoc.) Diabolus deorsum fluens interpretatur, Græce autem criminator dicitur. Satan, adversarius sive prævaricator. Draco ergo propter nocendi malitiam, serpens propter fallendi astu-

lism, diabolus propter status sui casum, Satan propter obstinationem Domino adversandi nominatur. « Et ligant eum per annos mille. » Id est, ejus potestatem a seducendis hominibus, qui liberandi fuerant cohibens refrenavit, quam si totam vi vel fraude permitteretur exerere in tam longo tempore plurimos infirmorum deciperet. Mille annos dixit partem, id est, reliquias mille annorum sexti diei in quo natus est Dominus et passus. « Et cum consummati fuerint mille anni, solvetur Satanas de carcere suo. » Consummatos dixit a toto partem. Nam sic solvetur, ut supersint anni tres et menses sex novissimi certaminis. Sed præter hunc tropum recte dicitur finitum tempus. Non enim computandæ sunt tam exiguæ reliquæ cum septingenti, et quod Deus voluerit anni hora ad Apostolo appellati sunt. « Et exhibit et seducet gentes, quæ sunt super quatuor angulos terræ Gog et Magog, et congregabit eos in prælium. » Ad hoc tunc seducet, ut in hoc prælium congreget: nam et antea modis quibus poterat per mala multa et varia seducebat. Exhibit enim dictum est in apertam persecutionem, de latebris erumpet odiorum: porro Gog et Magog vel a parte totum significant, vel juxta interpretationem nominum, quæ tectum et de tecto dicuntur, occultos et apertos judicant hostes: et tectam enim ipsi sunt, quia in eis nunc clauditur et cogitur inimicus: et de tecto ipsi erunt quando in apertum odium erupturi sunt. « Et ascenderunt super latitudinem terræ et circumierunt castra sanctorum et civitatem dilectam. » Non utique ad unum locum venisse vel venturi esse significati sunt, quasi uno aliquo loco coarctanda sit dilecta civitas, id est, Ecclesia, quin potius nomine latitudinis terræ in omnibus tunc gentibus persequendam, et nec militiam suam deserturam vocabulo maluit intimare castrorum. « Et descendit a Deo ignis de caelo, et devoravit eos. » Non extremam putandum est, id esse supplicium, sed ignis potius invidentiæ, quo cruciabitur adversitas de firmitate sanctorum, firmitatem est enim cælum, hic est ignis qui exiit ex ore testium Dei, et devorabit inimicos eorum: nam novissimo die non super eos pluet ignem, sed congregatos ante se et judicatos mittet in ignem æternum, de quo et hic subditur: « Et diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis et sulphuris, ubi est bestia et pseudopropheta, » id est, diabolus ultimo judicio in ignem mittetur æternum, ubi et omnes quos præmisit, id est, maxima pars impiæ civitatis, bestia quippe pro locis accipienda est, nunc diabolus, nunc antichristus, nunc ipsa civitas impia, potest autem ignis nomine de caelo descendens etiam repentinus impiorum interitus designari.

« Tu ergo, fili hominis, hæc dicit Dominus Deus. « Dic omni volucri et diversis avibus cunctisque « bestiis agri: Convenite, properate, concurrite undique ad victimam meam, quam ego immolo vobis, « victimam grandem super montes Israel, ut comedatis carnes et bibetis sanguinem. Carnes fortium

« comedetis, et sanguinem principum terræ bibetis, « arietum, agnorum et hircorum taurorumque altiflorum et pinguis omnium. Et comedetis adipem « in seditatem, et bibetis sanguinem in ebrietatem « de victima, quam ego immolabo vobis. Et saturabimini super mensam meam, de equo et de equite « forti, et de universis viris bellatoribus, ait Dominus « Deus. Et ponam gloriam meam in gentibus, et videbunt omnes gentes judicium meum, quod fecerim, et manum meam, quam posuerim super eos. « Et scient domus Israel, quia ego Dominus Deus eoram a die illa et deinceps, et scient gentes quoniam « in iniquitate sua capta sit domus Israel, eo quod « dereliquerunt me, et absconderim faciem meam ab illis, et tradiderim eos in manu hostium, et ceciderint in gladio universi. Juxta immunditiam corum et scelus feci eis, et abscondi faciem meam ab illis. Propterea hæc dicit Dominus Deus: Nunc reducam captivitatem Jacob, et miserebor omni domui Israel. Et assumam zelum pro nomine sancti meo, et portabunt confusionem suam et omnem « prævaricationem, quam prævaricati sunt in me, « cum habitaverint in terra sua confidenter neminem « formidantes, et reduxero eos de populis, et congregavero de terris inimicorum suorum, et sanctificatus fuero in eis in oculis gentium plurimarum. « Et scient quia ego Dominus Deus eorum, eo quod « transtulerim eos in nationes, et congregavero eos « super terram suam, et non dereliquerim quemquam « ex eis ibi. Et non abscondam ultra faciem meam « ab eis, eo quod effuderim spiritum meum super « omnem domum Israel, ait Dominus Deus. » (Hieron.) Omnia autem usque ad eum locum in quo succedit templi ædificatio, hi quos supra diximus Judæos et nostros judaizantes ad ultimum tempus referunt. quod carnibus Gog cunctique ejus exercitus, quasi pinguissimis hostiis volucres bestiæque saturandæ sint, et restituatur Israel in pristinum statum, et nequaquam ultra a gentibus expugnetur, sed effundat spiritum suum super eos Deus, ut habitent in terra sua, non omnes gentes, sed proprie domus Israel. Nos autem ceptam tropologiam sequentes, hoc dicemus, quod omnes volucres et universas bestias convocet Dominus, ut tradat eis hæreticorum principes, quasi pinguissimas hostias devorandos. Volucres autem et bestiæ vel propter celeritatem in omnia discurrendi vel propter feritatem et crudelitatem appellantur, quibus traduntur adversarii in interitum carnis, ut spiritus salvus fiat, et discant non blasphemare. Comedent autem grandem et pinguissimam victimam, non alibi, sed super montes Israel, quos prophetas et apostolos et sanctos viros intelligere debemus. In illis enim contrariorum dogmatum magistri corrumpunt, et ab ipsis perent vulnerati. Super quos ædificatur Ecclesia, et ut verius dicam, super montium montem. De quo Isaias loquitur et Michæas: « Venite, ascendamus in montem Domini et in domum Dei Jacob, et annuntiabit vobis viam suam (Isa. II, Mich. IV). » Istæ autem aves et

intra hostiæ celeres atque crudeles comedent carnes et bibent sanguinem, quæ regnum Dei possidere non possunt. « Carnes fortium » sive gigantum, qui contra Dei scientiam rebellabant, et sanguinem principum, non coeli, sed terræ bibent, qui cuncta terrena sapuerunt. « Sanguinem arietum, agnorum et hircorum, » sive, juxta Septuaginta, arietum, vitulorum et hircorum, ut tria significant animantia, quæ in Dei victimis immolantur. Imitantur enim et hæretici ecclesiasticam mansuetudinem, sed oblatio eorum non in Dei cultum, sed in dæmonum cibum proficit, quæ est pinguis hostia eorum, et quasi adipe saturantur, et bibunt sanguinem deceptorum usque in ebrietatem. Hanc autem victimam Deus immolat per ecclesiasticos viros, ut multitudine deceptorum saturarentur convivæ pessimi, et bibant usque ad vomitum et ebrietatem. Quando videris sanctos viros et Scripturis divinis eruditos truncare equos hæreticorum et ascensores, de quibus scriptum est : « Equum et ascensorem projecit in mare (*Exod. xv*) ; » et omnes rebelles et gigantes suo mucrone concidere, et cunctorum bellatorum falsi nominis scientiæ sanguinem fundere, tunc scito mensam Domini præparatam, ut ponat gloriam suam in cunctis gentibus, quæ illius credunt nomini : et intelligant ecclesiæ sanctorum judicium illius, quod fecerit super adversarios, et manum fortem, qua eos percussisset, et sciant domus Israel atque cognoscant, quod sit Dominus Deus eorum, qui locutus est : « Ego sum Dominus Deus vester, » a die victoriæ Domini et usque in perpetuum, et recogitent idcirco captam esse quondam ab hæreticis domum Israel, et in toto perversorum dogmatum orbe dispersam, quod reliquerint eum, qui parumper abscondit sive avertit faciem suam ab eis, et tradidit eos in manu hæreticorum et ceciderunt illorum mucrone confossi propter immunditias et iniquitates suas : quæ causa exiit ut absconderet et averteret faciem suam ab eis. Expositis autem rationibus secundum illud, quod scriptum est : « Oportet et hæreses esse, ut probati quique manifesti fiant (*I Cor. xi*), » captivitatis Israel, videlicet Ecclesiæ, in qua habitant cernentes Deum. Nunc pollicetur, quod reducat in ecclesiam captivi-

A talem Jacob, qui judaicum populum supplantat, et postea hæreticorum fraudibus supplantatus est, et misereatur omni domui Israel, non juxta carnem, sed juxta spiritum. « Et assumam, inquit, zelum meum pro nomine sancto meo, quo blasphematur in gentibus, » propter hæreticos, ut postquam eos liberaverim, erubescant et confundantur quare fide ecclesiastica derelicta prævaricati sint in me. Confundantur autem et erubescant valde velociter, cum habitaverint in terra sua, terra militum, terraque sanctorum, « Et habitaverint confidenter sive in pace, » nequaquam hæreticorum insidias formidantes. Tunc reducentur de populis et congregabuntur de terris inimicorum suorum in terram suam. Et sanctificabitur Dominus in eis conspectu gentium plurimarum, quæ et ipsæ credituræ sunt Domino : finisque sit beatitudinis scire atque cognoscere quod ipse sit Dominus Deus eorum, eo quod apparuerit eis in gentibus, sive transtulerit eos de nationibus, et congregaverit super terram suam, terram Judæam, terram confessionis, terram militum, terramque viventium, et ne unum quidem reliquerit hæreticæ pravitati ; et ultra non abscondat faciem suam ab eis, nec avertetur illos, eo quod effuderit spiritum gratiæ suæ : de quo et Joel propheta loquitur : « In novissimis diebus effundam de spiritu meo super omnem carnem (*Joel. ii*), » effuderit autem super domum Israel. Sin autem pro spiritu juxta Septuaginta furorem legerimus, qui in Hebraico non habetur, sic sentiendam est, quod ultra non abscondat faciem suam ab eis, in quos furorem suum ante effuderat. Hæc usque in Ezechiel prophetam Deo, ut optamus et credimus, auxiliante et aperiente os nostrum, locuti sumus, non aliorum si qui scripserunt, vel deinceps si scripturi sunt, sententiam destruentes, sed asserentes qualiacunque sunt nostra. In edificatione autem templi et ordine sacerdotum terræque sanctæ divisione, et flumine egrediente de templo, et arboribus et utraque ripa semper viventibus, et per singulos menses asserentibus fractum, et reliquis quæ usque ad finem prophetico volumine continentur, aperte imperitiam confitemur, melius arbitrantes interim nihil quam parum dicere.

LIBER DECIMUS QUARTUS.

PROCEMIUM.

AD REGEM FRANCÆ.

Præteriti libri finem dictis beati Hieronymi refugientis mysticam explanationem ultimæ visionis prophetæ Ezechielis terminavimus : cujus sensum in responsione ad Eustochium virginem sequentes in principio præsentis libri tibi, Imperator nobilissime, respondendum censemus, qui ultra vires nostras cogis, hoc memoratam visionem usque in finem morali sensu exponere. Ego enim tibi jam hæc mihi suggerenti respondi, quod propter imperitiam men-

Dis et infirmitatem corporis non auctorem tantum opus aggredi, quod doctores sapientissimi trepidabant saltem attingere, quin minus totam pleniter explanare : sed tu hanc responsionem meam repulistis, et instantius flagitasti, ut quod hortatus es inciperem, et quoquo modo possem, usque ad finem illud perducere studerem. Obsequar igitur voluntati tuæ, et sicut in prioribus feci, sanctorum doctorum vestigia sequens, ea quæ exposita reperi sub brevitate et succincte ponam. Quæ autem mihi divina gratia ad idem opus explendum

insuper inspiraverit, simul inserere curabo, ut lector et majorum dicta cognoscens, et nostra relegens, quæ sibi salubria et utilia inde esse censerit, sequatur

CAPUT XL.

De ædificatione civitatis, et viro qui stabat in porta et mensurabat murum exteriorem cum calamis suis : de locis deputatis ad custodiam templi et altaris, de mensura vestibuli templi.

« In vicesimo et quinto anno transmigrationis nostræ, in exordio anni, decima mensis, quarto decimo anno postquam percussa est civitas, ipsa hæc die facta est super me manus Domini, et adduxit me illuc. » (*Gregor. in Comment., hic et deinceps.*) Dicturus mystica, narrationem historicam præmittit, ut sigat ex tempore quod credatur in revelatione. Notandum vero quod in exordio libri hujus quo anno prophetare coepit, indicavit. In fine vero inseruit quo extremam visionem vidit : ita ut cognosci valeat in quot annis prophetiæ suæ dixerit librum. Tempus namque quo prophetare coepit in locutionis suæ initio posuit, dicens : « Aperti sunt cœli, et vidi visiones Domini in quinta mensis, ipse est annus quintas transmigrationis regis Joachim. » Nunc vero loquitur, dicens : « In vicesimo et quinto anno transmigrætionis nostræ. » Item namque propheta in captivitate prima cum Joachim rege fuerat in Babylonia transductus : nam de secunda Jerosolymorum captivitate subjungit, « quarto decimo anno postquam percussa est civitas. » Undecim quippe annis Sedecias post captivitatem primam, in qua propheta Ezechiel cum Joachim rege ductus est, in Jerosolymorum urbe regnaverat. Post captivitatem vero ejusdem Sedecæ, quæ jam secunda erat urbis captivitas, quarto decimo anno propheta visionem ultimam videbat. Undecim itaque et quatuordecim simul juncti faciunt viginti et quinque. Si igitur visionem primam quinto captivitatis prioris anno locutus est, atque hanc ultimam vigesimo et quinto anno factam fuisse describit, profecto patet quod in viginti annis locutionis suæ moras usque ad ultimæ visionis verba tetenderit. Nec movere quempiam debet quod in medio prophetiæ suæ volumine, cum de Babyloniæ rege loqueretur, vicesimi ac septimi anni memoriam facit : quo in loco cum nihil de tempore suæ captivitatis interserit, aperte demonstrat quia ejus regis tempora describit, de quo prophetare coeperat. (*Hieron.*) Quod si juxta Theodotionem qui in eo loco ubi nos posuimus in exordio anni interpretatus est, in nono anno, decima mensis. Nonus autem annus apud Hebræos vocatur mensis septimus, qui apud eos vocabulum habet *thari*, ut Kalendis mensis septimi sit tubarum clangor, et decima die ejusdem mensis dies jejunii et placationis. Quinta decima vero quando totus lunæ orbis expletur dies scenopægiarum datur intelligi, quod decima die placationis Dominicæ monstratum fuerat Ezechielii ædificium civitatis, et quomodo restitutionem populi, imo vivifi-

cationem in ossibus campi sub resurrectionis imagine demonstravit : sic nunc instaurationem urbis quæ Babyloniæ fuerat ante annos quatuordecim igne delata, sub descriptione ejus Dominus pollicetur, ut sicut captivitatem et eversionem ollæ succensæ a facie aquilonis monstraverat typus, et prophetiæ veritas opere comprobata est : ita ex præteritorum fide futuræ ædificationis veritas vaticinio probaretur. Nec hoc de illo tempore dicitur quod quidam imperiti Judæorum volunt, quando sub Zorobabel et sub Jesu filio Josedech sacerdote magno templum exstructum est, prophetantibus Aggæo et Zacharia. Hoc enim templum quod nunc describitur, et ordo sacerdotii terreque divisio, et fertilitas, multo augustius est quam fuit quod Salomon exstruxerat. Illud autem quod ædificatum est sub Zorobabel in tantum parvum erat, et prioris comparatione nihili, ut qui prius templum viderant, et postea hoc aspiciabant, ejularent doloremque suum lacrynis testarentur : et multo major esset clamor ululantium quam clangor tubarum, lege Esdræ librum. Porro quod additur quarto decimo anno postquam percussa sive capta est civitas, juxta mysticos intellectus quatuordecim significat generationes, quibus completis a David usque ad nativitatem Christi, urbis restitutio promittitur ab eo de quo scriptum est : « Ipse ædificabit civitatem meam, et captivitatem populi mei reducet (*Isa. xlv, 13*). » Et iterum : « Venit ut prædicaret captivis remissionem, et cæcis visum, dicens his qui erant in vinculis, Exite, et qui erant in tenebris, Revelamini (*Isa. lxxix*). » (*Greg.*) Quid est enim quod per hanc visionem ultimam omnipotens Deus ea ipsa die dignatus est promissionis suæ misericordiam facere, qua die in percussa civitate iram justitiæ implevit ; nisi quod illa divinitatis vis, quæ in diversitate, motu et mutabilitate non dicitur, diversa ea ipsa luce justitiæ afflictos ac poenitentes vivificat, quæ superbientes ac rigidos percutit ? Præmisso itaque visionis suæ tempora subjungit : « Facta est super me manus Domini, et adduxit me illuc. In visionibus Domini adduxit me in terram Israel. » Quod dixerat, « Adduxit me illuc, » hoc replicans subdit : « Adduxit me in terram Israel. » Ait autem : « Facta est super me manus Domini, et adduxit me illuc in visionibus Domini. » Manus etenim virtutem potestatis, visiones vero ipsam quam acceperat revelationem significant. Manus quippe in visione est, virtus in contemplatione, quibus verbis quid aperte indicat, nisi quia nihil de civitate quam viderat juxta litteram dicat ? Nam spiritaliter de ea loquitur, quam spiritaliter contemplatur. « Et dimisit me super montem excelsum nimis. » Quæ ergo significat mons excelsum nimis, nisi mediatorem Dei et hominum hominem Christum Jesum (*I Tim. ii*), qui de terra quidem, sed ultra terram est ? quia caro ejusdem Redemptoris nostri de inanis habet materiam ? sed in summis præminet ex potestate, quem minus erat ut excelsum dixerit, nisi adjecerit nimis : qui non solum homo, sed ex cyp-

dem humanitatis conceptione quæ ab eo assumpta est Deus homo non solum homo ultra homines, sed homo etiam super angelos factus. (*Hieron.*) Fit autem super eum manus Domini, ut juxta carnem in Babylone positus, in spiritu ad terram veniret Israel: et nequaquam in visione, sed in visionibus Dei poneretur super montem excelsum nimis, de quo Isaias et Michæas vaticinantur: « Venite, ascendamus in montem Domini et ad domum Dei Jacob (*Isai. II, Mich. IV.*) » Qui mons excelsus est nimis ad comparationem montium cæterorum, de quibus Propheta testatur, dicens: « Levavi oculos meos in montes, unde veniet auxilium mihi (*Psal. CXX.*) »

« Super quem erat quasi ædificium civitatis vergentis ad austrum. » (*Greg.*) Notandum quod non dicitur super quem erat ædificium, sed « quasi ædificium », ut videlicet ostenderetur quod non corporalis, sed spiritualis civitatis ædificio cuncta dicerentur, qui enim non se ædificium, sed quasi ædificium vidisse perhibet. Cor audientium ad spiritalem fabricam mittit, sicut per Psalmistam dicitur: « Jerusalem quæ ædificatur ut civitas (*Psal. CXXI.*) » Quia enim in illa terrenæ pacis visio ex sanctorum civium congregatione construitur, Jerusalem cælestis ut civitas ædificatur. Quia tamen in hac peregrinationis terra dum flagellis percutitur, tribulationibus tunditur, ejus lapides quotidie quadrantur: et ipsa est civitas, scilicet sancta Ecclesia, quæ regnatura in cælo adhuc laborat in terra, in qua « magnus Dominus et laudabilis nimis in civitate Dei nostri in monte sancto ejus (*Psal. XLVII.*) » (*Hieron.*) Et in turribus civitatis isus Deus cognoscitur quando suscipiet eam, de qua et alibi: « Fluminis impetus sanctificat civitatem Dei (*Psal. XLV.*) » Et: « Non potest abscondi civitas super montem posita (*Matth. V.*) », quæ loquitur in Isaiâ: « Ego civitas firma, civitas quæ oppugnatur (*Isa. XXVI.*) » Non dixit quæ *aspugnatur*, sed oppugnatur: quæ ædificata est super petram, et nulla tempestate concutitur. (*Greg.*) Quæ videlicet civitas habet hic in sanctorum moribus magnum jam ædificium suum. In ædificio quippe lapis lapidem portat, qui lapis super lapidem ponitur, et qui portat alterum portatur ab altero: sic itaque sic in sancta Ecclesia, unusquisque et portat alterum et portatur ab altero. Nam vicissim se proximi tolerant, ut per eos ædificium charitatis surgat. Hinc enim Paulus admonet dicens: « Invicem onera vestra portate, et sic adimplebitis legem Christi (*Gal. VI.*) » Cujus legis virtutem denuntians, ait: « Plenitudo legis charitas (*Rom. XIII.*) » Si enim ego vos portare negligo in moribus vestris, et vos me intolerare contemnitis in moribus meis. Charitatis inter nos ædificium unde surgit, quos vicaria dilectio per patientiam non conjungit. Lapidem vero qui in summitate atque extremitate fabricæ ponuntur, ipsi quidem portantur ab aliis, sed alios nequaquam portant. Quia et hi qui in finem Ecclesiæ, id est, in extremitate mundi na-

scituri sunt, tolerantur quidem a majoribus, ut eorum mores ad bona merita componantur, sed cum eos non sequuntur qui per illos proficiant, nullus super se fidelis fabricæ jam lapides portat. Nunc itaque alii portantur a nobis, nos vero portati sumus ab aliis. Omne autem pondus fabricæ fundamentum portat, quia mores simul omnium solus Redemptor noster tolerat, de quo Paulus ait: « Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est (*I Cor. III.*) » Et notandum quod eandem civitatem quam Propheta conspexit ad austrum vergentem vidit. Auster enim ventus qui in sancti Spiritus typo poni soleat, si qui in sacro eloquio studiosi sunt recognoscunt. Sicut & contrario per aquilonem sepe diabolus designatur, quia et ille relaxat in calore, et constringit in frigore. Et Veritas dicit: « Postquam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum (*Matth. XXIV.*) » Hæc ergo civitas ad austrum vergere dicitur, ac si aperte diceretur. Quod prior illa civitas synagoga in infidelibus suis ad aquilonem stetit, quæ in frigore perfidiæ duravit. Sancta vero Ecclesia quæ charitatem fidei concepit per calorem ad austrum vergit, et quasi calido vento innititur quæ non in sua fiducia, sed in dono spiritualis gratiæ lætatur.

Et introduxit me illuc. (*Hieron.*) Et subauditur manus Dei. Illuc autem, hoc est, quasi ad ædificium civitatis, ut inibi cuncta quæ erant intrinsecus demonstraret. (*Greg.*) Cælestis civitatis ædificium ille intrat, qui in sancta Ecclesia honorum vias imitando considerat: Intrare quippe est ædificium super electos sanctæ Ecclesiæ qualiter in Domino proficiunt amando considerare. Quisquis ergo in sancta Ecclesia considerare sollicite studet, ut aut in bonorum conjugatorum vitam, aut in arce continentium et omnia quæ sunt hujus mundi derelinquentium, aut etiam in prædicatorum summitate proficiat, jam civitatis in montem positæ ædificium intravit. Nam qui considerare meliorem vitam ut proficiat negligit, adhuc extra fabricam stat: et si honorem quem jam sancta Ecclesia in mundo habet admiratur quasi ædificium foris conspicit et obstupescit: et quia exterioribus solis intentus est, intus ingressus non est.

« Et ecce vir cujus erat species quasi species æris. » Ipse signatur in viro qui figuratur ex monte: vir autem iste metiri ædificium dicitur. Et recte Dominus per virum signatur et montem: quia et ipse omnia intra sanctam Ecclesiam disponit judicando, et ipse eandem sanctam Ecclesiam portat, et portande ad cælestia sublevat. Sic in sancto quoque Evangelio idem Redemptor noster loquitur dicens: « Qui intrat per ostium, pastor est ovium (*Johan. X.*) » Et paulo post: « Ego sum ostium. » Atque iterum post pauca subjungit: « Ego sum pastor bonus. » Si igitur ipse pastor et ipse ostium, et intrat pastor per ostium, cur non hoc in loco, et ipse mons et ipse vir intelligitur qui ædificium metitur in monte, ille videlicet vir de quo scriptum est: « Ecce vir,

Oriens nomen ejus (*Zach. vi.*) » (*Hieron.*) Habebat autem speciem nequaquam electri, ut in principio hujus voluminis dicitur; neque accinctus erat zona aurea, ut in Joannis Apocalypsi (*Apoc. i.*) continetur, sed habebat speciem juxta hebraicum quasi æris. Hæc enim materia cunctis metallis vocalior est, et tinnitu longe resonat. Unde et in Daniel (*Dan. ii.*) in imagine quæ erat ex auro, argento, ære, ferroque compacta, regnum Alexandri atque Græcorum in æris similitudine demonstratur, ut Græcæ linguæ eloquentia signaretur: Per quam manifestum est adhuc eos indigere doctrina qui templi spiritaliter ædificandi, necdum plena novere mysteria. Cuncti autem novimus metallum æris valde esse durable atque omnimodo sonorum. (*Greg.*) Quid est ergo quod aspectus mediatoris Dei et hominum speciei comparatur æris, nisi hoc quod aperte novimus, quia unigenitus Filius formam servi accipiens fragilitatem carnis humanæ per resurrectionis suæ gloriam vertit in æternitatem: quia in eo caro facta est jam sine fine durabilis: Nam « surgens a mortuis jam non moritur, et mors ei ultra non dominabitur (*Rom. vi.*) » Quid est autem quod ipsa ejus incarnatio sono metalli comparatur, nisi quod per eandem assumptionem humanitatis nostræ insonuit omnibus gloria majestatis suæ?

« Et funiculus lineus in manu ejus. » (*Hieron.*) In Septuaginta interpretibus funiculus lineus non habetur, sed « funiculus cæmentariorum. » Funiculus quoque erat lineus sive cæmentariorum in manu ejus, de quo in Zacharia scriptum est (*Zach. ii.*), quod funiculum habuerit geometricum, ut latitudinem et longitudinem urbis metiretur. Cæmentariorum autem vel angelorum qui Dei imperio ministrabant, vel Moysi et omnium prophetarum atque apostolorum qui ædificant civitatem Dei, et adjutores vel ministri sunt Dominicæ voluntatis. (*Greg.*) Quid aliud cæmentarios quam sanctos doctores accepimus, qui loquendo spiritalia ad cœleste ædificium vivos lapides, id est, electorum animas componunt? Quidquid enim antiqui Patres, quidquid prophetæ, quidquid apostoli, quidquid apostolorum successores locuti sunt, quid aliud fuit quam compositio lapidum, in hac quæ quotidie construitur fabrica sanctorum. In funiculo autem cæmentarii hoc agi solet, ut cognosci æqualitas vel rectitudo surgentis parietis debeat: et si lapis intus est, foras dicitur, si exterius prominet, interius revocatur. Et certe hoc quotidie agit prædicatio doctorum ut unaquæque anima cui regiminis onera suscipere fortasse non expedit, etiamsi foras apparere appetat, interius revocetur: et rursum quæ latere vult, et sui tantummodo curam gerere, si sibi ac multis esse utilis potest, etiam cum latere desiderat, exterius producat ut appareat: sicque sit ut sanctorum lapidum ordo teneatur, dum sepe et volens ad honorem venire repellitur, et honorem fugiens in sacri ordinis arce sublevatur. Sed quia sicut per interpretem nostrum didicimus, Hebræorum historia non habet

cæmentariorum, sed funiculus lineus in manu ejus. Hoc quod apud nos certius habetur exponere debemus. Scimus autem quod funiculus lineus subtilior est quam si funiculi fiant aliunde. Et quid in funiculo lineo, nisi subtiliorem prædicationem, id est, spiritalem debemus accipere? Censura etenim legis funiculus fuit, sed lineus non fuit: quia rudem populum non subtili prædicatione coercuit, in quo per pœnitentiam non peccata cogitationis, sed operis reseccavit: at postquam per semetipsum Dominus etiam cogitationes hominum prædicando religavit, et perfectum esse peccatum etiam in corde innotuit, funiculum lineum in manu tenuit. Ait enim: « Audistis quia dictum est antiquis, non mœchaberis. Ego autem dico vobis: Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo. » Funiculus ergo lineus est prædicatio subtilis, quæ mentem audientis ligat, ne se vel in misera cogitatione dissolvat. Quodque sequitur:

« Et calamus mensuræ in manu ejus. » (*Hieron.*) designat gratiam prophetalem, de qua scriptum est in quadragesimo quarto psalmo: « Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. » (*Greg.*) De sancta Ecclesia per prophetam alium Dominus pollicetur, dicens: « Orietur in ea viror calami et juncti (*Isa. xxxv.*) » quod in alio loco exposuisse me memini, ut per calamum scriptores, per junctum vero debeant auditores intelligi. Sed quia ad humorem aquæ, et juncus et calamus nasci solent, et ex una eademque aqua utraque proficiunt, et calamus quidem ad scribendum assumitur, cum junco vero scribi non potest. Quid in junco et calamo accipere mus, nisi quod una est doctrina veritatis quæ multos auditores irrigat? sed irrigati, alii ad hoc usque in verbo Dei proficiunt, ut etiam scriptores fiant videlicet tanquam calami, alii vero verbum vitæ audiunt, bonæ spei et rectorum operum veritatem tenent, sed tamen ad scribendum nullatenus possunt. Hi quid in aqua Dei nisi quidam ut ita dicam juncti sunt? Qui quidem viri discendo proficiunt, sed litteras exprimere nequaquam valent. Redemptor igitur noster quia verba quæ dixit etiam per doctorum studium scribi largitus est in manu calamum tenuit: qui calamus mensuræ dicitur quia ipsa doctorum studiis quadam occulti iudicii dispensatione retinentur, ut et aliis legentibus prosint, et aliis legentibus prodesse non possint. Unde sancti apostoli cum magistrum veritatem sibi apertius loquentem requirerent, car turbis in parabolis loqueretur, audierunt: Quia « vobis datum est nosse mysterium regni cœlorum, illis autem non (*Luc. viii.*) » Vel certe calamus mensuræ est, quia in ipso sacro ejus eloquio quid nobis conscriptum est, occultas esse dispensationes cognoscimus. Nam per incomprehensibile ejus iudicium, et alter intra mensuram electorum mittitur, et alter foras relinquitur, ut nullo modo ad electorum numerum pertinere mereatur. Habet ergo funiculum, habet in manu calamum mensuræ: Qui enim funiculo locum metitur, alibi funiculum trahit.

aliunde retrahit, et huc ducit, quem aliunde subducit. Sic nimirum sic redemptor noster in collectione hominum facit, dum alios a suis iniquitatibus educit, alios in sua iniquitate derelinquit. In his enim quos colligere dignatus est, occultæ mensuræ funiculum traxit, et ab his quos relinquendos esse iudicavit, quid aliud nisi funiculum retraxit? Ut et boni intra mensuram cœlestis fabricæ teneantur, et mali extra fabricam, in quibus bona quæ æstimentur non sunt, quasi sine mensura remaneant. Hunc funiculum et mensuræ calamum in manu sua redemptor noster tenuit, cum Paulum apostolum per apparentem virum Macedonem admonere dignatus est (*Act.* xvi), ita ut idem Macedo vir diceret, «Transiens adjuva nos.» Et tamen volentes apostolos ad prædicandum ire in Asiam, non permisit spiritus Jesu. Quid est quod sancti Apostoli, et ibi vocantur ire, ubi fortasse pergere non cogitabant, et illuc ubi desiderabant pergere prohibentur? nisi quia occulti iudicii funiculum, et mensuræ calamum tenetur in manu, ut et alij verba vitæ audiant, et alii nullatenus audire mereantur. Potest etiam calamus mensuræ Scriptura sacra pro eo intelligi quod quisquis hanc legit, in ea semetipsum metitur, vel quantum in spiritale proficit virtute, vel quantum a bonis quæ præcepta sunt longe disjunctus remansit, quantum jam assurgat ad bona facienda, quantum adhuc in pravis actibus prostratus jaceat. Sequitur:

«Stabat autem in porta.» (*Hieron.*) Stabat in porta, quia per ipsum ad patrem ingredimur, et sine ipso civitatem Dei intrare non possumus: ut dignos suscipiat, indignos abiciat. In porta quoque iudicium est; unde et Propheta dicit: «Oderunt arguentes in porta (*Psal.* lxxviii); et in alio loco: «Non confundentur cum loquentur iniuicis suis in porta.» Hic vir locutus est ad prophetam, in cujus manu erat funiculum, et cujus erat species quasi æris, et qui calamum tenebat manu locutus ad Ezechielem verus architectus quem imitabatur et Paulus apostolus dicens: «Quasi sapiens architectus fundamentum posui (*I Cor.* iii),» sapientem autem vocat architectum, ad distinctionem illius qui stultus est. Et in Zacharia (*Zach.* xi) pastor insipiens appellatur. (*Greg.*) Quisquis in porta stat, ex quadam parte intus est, ex quadam foris quia aliud ejus foris aspicitur, aliud vero intus absconditur. Redemptor itaque noster incarnatus pro nobis misericorditer ante humanos oculos quasi in porta stetit, qui et per humanitatem visibilis apparuit, et sese invisibilem in divinitate servavit. Hinc enim Judæi qui hunc ex Prophetarum promissione sustinuerant, perfidiæ suæ confusione turbati sunt per eum, quem ad ereptionem suam venire crediderant mortalem videbant. Qui igitur in porta stat, sicut superius dictum est, ex quadam parte foris, ex quadam vero parte intus videtur. Unde nec ipsa Judæorum perfidia sive divinx virtutis est ostensione derelicta. Nam miracula ejus videntes trahebantur, ut crede-

rent, sed rursus passionem illius perpendentes indignabantur Deum credere, quem mortalem videbant: unde factum est ut de ejus cognitione dubitarent. Videbant enim esurientem, sitientem, comedentem, bibentem, lassescentem, dormientem, et purum hunc hominem esse æstimabant. Videbant mortuos suscitantem, leprosos mundantem, cæcos illuminantem, dæmonia ejicientem, et esse hunc ultra homines sentiebant: sed ipsa ejus miracula in eorum corde cogitata humanitas perturbabat, unde sancta Ecclesia sub sponsæ voce hunc aperte jam videre desiderans ait: «En ipse stat post parietem nostrum (*Cant.* ii).» Qui enim humanis oculis hoc quod de mortali natura assumpsit ostendit, et in seipso invisibilis permansit, in aperto se videre querenti quasi post parietem stetit: quia videndam se manifestata majestate non præbuit, quasi enim post parietem stetit, qui humanitatis naturam quam assumpsit ostendit, et divinitatis naturam humanis oculis occultavit. Sed quia vir iste in porta stare dicitur, querendum nobis est utrum facie interius, et tergo exterius stetit. Stat ergo interius, et facie exterius stetit. Qua in re si ea quæ sunt præmissa et subjuncta conspicimus citius qualiter steterit invenimus. Prius enim dicitur, «Erat quasi ædificium civitatis vergentis ad austrum, et introduxit me illic,» et paulo post de eodem viro subditur, «Stabat autem in porta,» statimque subjungitur: «Et locutus est ad me idem vir.» (*Greg.*) Qui enim introducto propheta in ædificium, stans in porta locutus est, profecto constat quia facie interius et tergo exterius stetit. Sed introductus Propheta cum vir stans in porta locutus est, procul dubio faciem ad portam tenebat, unde verba loquentis audiebat. Quid est ergo quod vir interius aspicit, Propheta foris? Quid est quod ejus viri facies ad ædificium, propheta vero oculi sunt ad portam; nisi quod unigenitus Patris idcirco incarnatus est, ut nos ad spiritale ædificium, id est, ad sanctæ Ecclesiæ fidem introduceret? Cujus oculis ædificium suum semper aspiciunt, qui quantum quisque in virtutibus proficiat, indesinenter attendunt. Propheta vero a porta ad portam respicit, quia qui verba Dei audit, semper oculos cordis ponere ad exitum debet, et sine cessatione meditari, quando a præsentis vita exeat, atque ad æterna gaudia pertingat. Propter hoc quippe incarnatus est Deus, ut nos introduceret ad fidem, et educeret ad speciem visionis suæ. Unde in sancto quoque Evangelio loquitur, dicens: «Per me si quis introierit, salvabitur: et ingreditur, et egredietur, et pascua inveniet (*Joan.* x).» Ingredietur videlicet ad fidem, egredietur ad speciem, pascua vero inveniet in æterna satietate. Hinc etiam Psalmista ait: «Dominus custodiat introitum tuum et exitum tuum (*Psal.* cxx).» Custodit enim Dominus uniuscujusque animæ introitum quo intrat ad fidem, exitum quoque quo exiit ad speciem, ut neque intrans ecclesiam erroribus supplantaretur, neque adhuc temporalia ad æternam exiens ab antiquo

hoste rapiatur. Vir itaque qui apparuit in porta stetit, atque ita locutus est : quia mediator Dei et hominum Christus Jesus in ipso quoque passionis suæ tempore, præcepta vitæ discipulis dedit : ut hi qui in eum credunt, ad portam semper aspiciant, et passionem ejus sollicita consideratione pensantes, a suo quoque exitu cordis oculos non avertant. Nos quoque cum jam claustra carnis despiciere mortalitatis nostræ angustias per mortalitatis desiderium transire, in supernæ lucis libertatem tendere, ad cœlestis patriæ gaudia anhelare cœperimus, ad portam oculos tenemus : quia dum a sacramentis temporalibus transire ad æterna cupimus, quasi jam præsentem vitæ terga dedimus, et cordis faciem in desiderio exitus nostri habemus.

« Fili hominis, vide oculis tuis et auribus tuis : audi. » Ad testimonium spiritualium rerum deducto, quid est quod dicitur vide oculis, et additur tuis? et cum subditur : audi auribus, adjungitur tuis? Sed sciendum quod oculi atque aures corporis alii sunt etiam carnalibus, eisque sunt in usu rerum quæ corporaliter videntur. Oculi vero atque aures cordis solummodo spiritualium sunt, qui invisibilia per intellectum vident; et laudem Dei sine sono audiunt. Has omnipotens Dominus aures quærebat cum diceret : « Qui habet aures audiendi audiat (Luc. viii). » Cur propheta quotiens ad videnda spiritualia ducitur, « filius hominis » appellatur, nisi quia in hac appellatione memorata semper quod est ex infirmitate, ne extollatur de contemplationis magnitudine? Et notandum quia diversa sunt ut dicatur oculis tuis vide, auribus tuis audi, et tamen filius hominis vocetur. Sed per hæc verba quid ei aliud aperte dicitur nisi spiritualia spiritualiter aspicere? Et tamen carnalis infirmitatis tuæ memorare. Hinc est etiam quod plerumque, qui plus in contemplatione rapitur, contingit ut amplius in tentatione fatigetur. Sicut quibusdam sæpe contingere bene proficientibus solet, quorum mentem dum aut compunctio afficit, aut contemplatio super semetipsum rapit, statim etiam tentatio sequitur, ne de his ad quæ rapta est extollatur. Nam compunctione vel contemplatione ad Deum erigitur, sed tentationis suæ pondere reverberatus ad semetipsum; quatenus tentatio aggravet, ne contemplatio inflet, et ita contemplatio elevet, ne tentatio demergat. « Vide, inquit, oculis tuis et auribus tuis audi. » (Hieron.) Non oculis carnis, sed spiritus : nec auribus corporis, sed animæ. « Levate, inquit, oculos vestros, et videte quia messes jam albæ sunt ad metendum (Joan. iv). » Et : « Qui habet aures audiendi audiat (Luc. viii). » Videtur autem ædificatio civitatis, et auditor ordo cæremoniarum, et sacerdotum terræque descriptio. Nec sufficit præcepisse ut cerneret oculis, et audiret auribus : sed adjecit, « et pone cor tuum in omnia : » sive, « et pone in corde tuo omnia quæ ego ostendam tibi. » Nihil enim prodest vidisse et audisse, nisi ea quæ videris et audieris in memoriæ repositis thesauro. Quando autem dicit : « Omnia

A quæ ego ostendam tibi, » intentum facit auditorem. Facit et cordis oculis præparatum, ut memoriter teneat quæ sibi ostendenda sunt, quia ut omnia ostendantur tibi, adductus es huc. Quo dicto ostendit specialiter nihil theoria et scientia dulcius quam propheta desiderat, dicens : « Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini per omnes dies vitæ meæ : ut videam voluptatem Domini, ut visitem templum ejus (Psal. xxvi). » Unde jungit et loquitur : « Domine, dilexi decorem domus tuæ, et locum habitationis gloriæ tuæ (Psal. xxv). » Annuntia, inquit, omnia, quæ tu vides, domui Israel, ut qui per se videre non possunt, per te discant quæ tibi a Domino demonstrantur. Domui autem Israel, his qui mente conspiciunt Deum, de quibus erat et Nathanael, qui Christum studiosissime requirebat, et meruit audire : « Ecce verus Israelita in quo dolus non est (Joan. i). » Videt quippe ut annuntiet qui in eo quod ipse profecerit, etiam prædicando de profecto proximi curam gerit : Unde et alibi scriptum est, « Qui audit, dicat : Veni. » Cui enim jam vox vocantis Dei efficitur in corde, necesse est, ut proximo prædicationis officium erumpat in voce, et idcirco alium vocet, qui jam ipse vocatus est.

« Et ecce murus forinsecus in circuitu domus — dicque. » (Greg.) Plerumque in sacro eloquio ex protectionis suæ munimine murus dici ipse incarnatus Dominus solet, sicut de sancta Ecclesia per Prophetam dicitur. Ponetur in ea murus et antemurale. Ipse enim nobis murus est, qui nos undique custodiendo circumdat. Antemurale autem muri nostri prophetæ omnes fuerunt, quia priusquam Dominus appareret in carne, ad construendam fidem prophetando missi sunt. Et notandum quod iste murus spiritualis ædificii esse forinsecus dicitur. Murus quippe qui ad munitionem ædificii construitur, non interior, sed exterior poni solet. Quid ergo necessarium fuit ut diceretur forinsecus; dum nunquam poni murus intrinsecus soleat; qui necesse est ut exterior positus ea quæ intus sunt defendat. Sed in hoc verbo quid aperte nisi Dominica incarnatio demonstratur? Murus enim nobis intus est Deus : murus vero foris est, Deus homo. Unde ei per quemdam prophetam dicitur : « Existi in salutem populi tui, ut salvos facias christos tuos (Habac. iii). » Iste etenim murus incarnatus videlicet Dominus murus nobis non esset, etsi forinsecus non fuisset, quia intus nos non protegeret; si exterior non appareret. Sed neque hoc negligenter prætereundum est, quod idem murus positus dicitur, in circuitu domus undique. Domus quippe Dei non solum sancti angeli, de quibus Psalmista ait : « Domine, dilexi decorem domus tuæ (Psal. xxv), » et locum tabernaculi gloriæ tuæ, sed etiam nos sumus, quorum mentes inhabitare dignatur. Et murus undique in circuitu domus est, quia unigenitus Patris qui sursum est, firmitas angelorum, ipse deorsum factus est redemptio hominum. Illis fortitudo ne cadant, nobis ad-

jutorum ut surgamus post casum. Si vero per donum Dei hoc loco sola redemptorum hominum multitudo signatur, undique nobis Dominus et per circuitum murus est: qui ut nos perfecte custodiret, omnia quæ docuit ostendit. Sicut scriptum est: « Quæ cœpit Jesus facere et docere (Act. 1). » Quia enim vocare nos ad cœlestem patriam venit, nimirum nos despiciere bona transitoria docuit, et mala temporalia non timere. Unde et opprobria despexit, injurias pertulit, mortem non timuit, crucis patibulum non refugit. Et cum hunc voluissent rapere, et regem constituere, statim fugit; quid nobis aliud his exemplis innuens, nisi ut debeamus hujus mundi et adversa non metuere, et prospera vitare? Quia plus plerumque ejus bona occupant animum, quam mala perturbant. Ante passionem vero suam contumelias audivit, nec tamen contumelias reddidit, traditorem suum diu tacitus pertulit, et fide salutanti dare osculum non recusavit. Suscepit mortem, ne mori timeremus. Ostendit resurrectionem, ut nos resurgere posse crederemus. Post passionem quoque suam de his qui se crucifixerant ad fidei gratiam vocavit, donum pro iniquitate reddidit. Qui ergo nos exemplo suo de omnibus instruxit, murus nobis per circuitum et undique factus est. Sequitur:

« Et in manu viri calamus mensuræ sex cubitorum et palmo. » (Hieron.) Calamus autem mensuræ qui habebat sex cubita et palmum, illud significat notam esse Deo conversationem nostram, quæ in sex diebus, in quibus mundus factus est continetur, et notam esse et [ei] rationem operum singulorum, ut aliud ad opera pertineat, aliud ad mentem. Unde et latitudo æqua est altitudini, quorum latitudo ad opera ut diximus, altitudo refertur ad animum, qui ad alta festinat. Illud autem semel monuisse sufficiat, nosse me cubitum et cubita neutrali appellari genere. Sed pro simplicitate et facilitate intelligentiæ vulgique consuetudine ponere et genere masculino: non enim curæ nobis est vitare sermonum vitia, sed Scripturæ sanctæ obscuritatem quibuscumque verbis edisserere. (Greg.) Quia per calamum Scriptura sacra signatur, præterita lectione jam diximus, quia calamus mensuræ esse dicitur, quia in ipsam omnem vitæ nostræ actionem metimur: ut scilicet videamus vel quantum proficimus, vel quantum longe a profectu distamus. Nam sæpe aliquid agentes jam cujusdam meriti esse nos credimus: sed cum ad verba Dei recurrentes, præcepta sublimia audimus, ibi cognoscimus quantum a perfectione minus habeamus. Calamus ergo mensuræ est qui per manus scribentium vita mensuratur auditorum. Qui calamus in manu viri esse dicitur, sive quia sacrum eloquium in potestate est mediatoris Dei et hominum hominis Christi Jesu. Seu certe quia hoc quod scribi voluit operando completit. Idem vero calamus sex cubitorum esse describitur. Duæ etenim vitæ sunt, in quibus nos omnipotens Deus per sacrum eloquium erudit: activa videlicet et contemplativa. Et per sex cubitos quid

A aliud quam activa exprimitur? quia sexto die perfecit Deus omnia opera sua. Palmus vero qui super sex cubitos esse dicitur, jam de septimo est, sed tamen cubitus non est. Activa ergo vita signatur per sex cubitos, et contemplativa per palmum, quia illam opere perficimus. De ista vero etiam cum contendimus, vix parum aliquid attingere valeamus. Activa enim vita est, panem esurienti tribuere, verbo sapientiæ nescientem docere, errantem corrigere, ad humilitatis viam superbientem proximum revocare, infirmitatis curam gerere, quæ singulis quibusque expedient dispensare, et commissi nobis qualiter subsistere valeant, providere. Contemplativa vero vita est, charitatem quidem Dei et proximi tota mente retinere, sed ab exteriori actione quiescere, soli desiderio conditoris inhærere, ut nihil jam agere libeat, sed calcatis curis omnibus ad videndam faciem sui creatoris animus inardescat, ita ut jam noverit carnis corruptibilis pondus cum mœrore portare, totisque desideriis appetere, illis hymnidicis angelorum choris interesse, admisceri cœlestibus civibus, de æterna in conspectu Dei incorruptione gaudere. In palmo itaque manus et digiti tenduntur, sed parum quidem quid de mensura cubiti per palmum contingitur, quia quantolibet amore animus ardeat, quantalibet virtute se in Deum et cogitatione tetenderit, non jam quod amat perfecte videt, sed adhuc inchoat videre quod amet: quia sicut fortissimus prædicator dicit: « Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem (I Cor. xiii). » Et: « Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum (Ibid.). »

« Et mensus latitudinem ædificii calamo uno, altitudinem quoque calamo uno. » (Greg.) Omnipotens Deus qui nec in magnis tenditur, nec in minimis angustatur: sic de tota simul Ecclesia loquitur, ac si de una anima loquatur. Et sæpe quod ab eo de una anima dicitur, nil obstat si de tota simul Ecclesia intelligatur. Latitudo itaque ædificii ad charitatem pertinet, de qua Psalmista dicit: « Latum mandatum tuum nimis (Psal. cxviii). » Nil enim latius quam omnes in sinu amoris recipere, et nullas odii angustias sustinere. Sic quippe lata est charitas, ut in amplitudine dilectionis suæ capere etiam inimicos possit. Unde et præcipitur: « Diligite inimicos vestros, et benefacite his qui vos oderunt (Matth. v). » Considerandum quoque nobis est, quia latitudo in æqualitatem, altitudo vero in sublimitatem tenditur. Latitudo ergo pertinet ad charitatem proximi, altitudo ad intelligentiam contemplatoris. Sed latitudo et altitudo ædificii uno calamo mensuratur, quia videlicet unaquæque anima quantum lata fuerit in amore proximi, tantum et alta erit in cognitione Dei. Dum enim se per amorem juxta dilatat, per cognitionem superius exaltat, et tantum super semetipsam excelsa fit, quantum juxta se in proximi amorem tendit. Quia ædificium quod inhabitat Deus, ex angelica simul et humana

natura perficitur per hoc quod angelica creatura a sursum est, et humana adhuc deorsum. Potest per latitudinem atque altitudinem ædificii utraque hæc creatoris signari, quia ista adhuc in imis deget, illa vero in sublimibus permanet : sed uno calamo mensuratur utraque, quia humilitas hominum quandoque ad æqualitatem perducitur angelorum, unde scriptum est : Neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut angeli in cælo. Et unde per Joannem dicitur : « Mensura hominis, quæ est angeli (*Apoc. xxi*). » Quia usque ad illam altitudinem gloriæ homo perducitur, in qua solidatos se angeli lætantur. Latitudo ergo ædificii tanta est, quanta et altitudo : quia electi quique qui modo in imis laborant, quandoque illis beatissimis spiritibus non erunt inæquales.

« Et venit ad portam quæ respiciebat viam orientalem, et ascendit per gradus ejus, et mensus limen portæ calamo uno latitudinem, id est, limen unum calamo uno in latitudine. » (*Hieron.*) Ingressus igitur vir, cui Oriens nomen est, per portam orientalem, ut illuminet eos quos in prima vestibuli fronte repererit, sive in ipso introitu portæ, non per unum, sed per plures gradus, quorum siletur numerus, ut ascensionis appareat difficultas, et quotcunque gradus tibi proposueris, scias minus esse ab eo quod dubium derelinquitur. Istam arbitror portam, de qua et in Psalmis canitur : « Hæc porta Domini ; justi intrabunt per eam (*Psal. cxvii*). » (*Greg.*) Quis vero alius portæ hujus appellatione signatur, nisi ipse Dominus ac Redemptor noster, qui nobis janua factus est regni cælestis, sicut ipse ait : « Nemo venit ad Patrem nisi per me (*Joan. xiv*). » Sed cum eundem virum lineis indutum figuram Domini tenere dixerimus, quærendum nobis est, qua ratione conveniat ut idem Dominus per virum designare valeat et portam. Dum vir veniat ad portam numquidnam ipse venit ad semetipsum ? an ita est, quia et in Evangelio ipse testatur, dicens : « Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est et latro : qui autem intrat per ostium, pastor est ovium (*Joan. x*). » Et paulo post dicitur : « Ego sum ostium. » Atque iterum subjungit : « Ego sum pastor bonus. » Si ergo pastor intrat per ostium, et ipse est ostium, ipse pastor, ipse præcul dubio intrat per semetipsum. Ecce dum Ezechiel sensum enodare cupimus, de Evangelio etiam questionem legamus. Quærendum itaque nobis est qualiter et ipse intret et per semetipsum intret. Dominus etenim ac Redemptor noster cum sancta Ecclesia, quam redemit secundum carnem, una substantia, Paulo attestante, qui ait : « Adimpleo ea quæ desunt passionum Christi in carne mea, pro corpore est, quod est Ecclesia (*Coloss. i*). » Illius capitis corpus Ecclesia est, et hujus corporis caput Christus. De quo suo capite exaltavit corpus, id est sancta Ecclesia, cum per Psalmistam dicit : « Nunc autem exaltavit caput meum super inimicos meos. » Quia enim quandoque ipsa

etiam exaltanda est, jam nunc caput suum super inimicos suos exaltatum gaudet in cælis. Cum ergo electi quique ad vitam perveniunt, quia membra ejus per eum intrant ad eum, ipse per se intrat ad se : ipse enim in suis membris est, qui intrat : ipse caput ad quod intrantia membra perveniunt. Quod et Ezechiel propheta multipliciter insinuat, qui virum venisse dicit ad portam, quæ eadem porta sit, ostendit dicens : « Quæ respiciebat ad viam orientalem. » Et ipse enim nobis est via qui dixit : « Ego sum via et veritas (*Joan. xiv*). » Ipse etiam orientalis via de quo scriptum est : « Ecce vir, Oriens nomen ejus (*Zach. vi*). » Porta ergo viam orientalem respicit, quia illum signat, qui nobis iter ad ortum luminis fecit. Potest etiam portæ nomine unusquisque prædicator intelligi quia quisquis nobis janua regni cælestis ore suo aperit, porta est. Unde et duodecim portæ, vel in Joannis Apocalypsi (*Apoc. xxi*), vel in extrema hujus prophætæ visione describuntur. Potest etiam portæ nomine Scripturæ sacræ scientia non inconvenienter intelligi, quæ dum nobis intellectum aperit, cælestis regni janua pandit. Possumus portæ nomine et fidem accipere, quam primam contingimus, ut ad virtutum ædificia intremus. « Ascendit, inquit, per gradus ejus. » Quid enim per gradus sunt hujus portæ, nisi merita virtutum ? Nisi enim in cognitione mediatoris Dei et hominis Christi Jesu, seu in scientia divini eloquii, seu in ipsa fide quam de illo accepimus, quibusdam gradibus ad altiora incrementa pervenimus. Nemo enim repente fit summus, sed in bona conversatione a minimis quisque inchoat, ut ad magna perveniat. Hos nimirum gradus Dominus sub messis nomine describit, dicens (*Marc. iv*) : « Sic est regnum Dei ; quemadmodum si jactet homo semen in terra, et dormiat, et exurgat nocte ac die, et semen germinet et crescat, dum nescit ille. Ultero enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. Et cum se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest tempus messis. » Semen homo jactat in terra, cum coram suo bonam intentionem inserit. Et postquam semen jactaverit, dormit, quia jam in spe boni operis quiescit. Nocte vero exurgit ac die qui inter adversa et prospera proficit. Et semen germinat et crescit dum ille nescit, quia et cum adhuc metiri incrementa sua non valet, semel concepta virtus ad profectum ducitur. Et ultra terra fructificat, quia præveniente se gratia mens hominis spontanea ad fructum boni operis surgit. Sed hæc eadem terra primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum producit in spica. Herbam quippe producere est inchoationis bonæ adhuc teneritudinem habere. Ad spicam vero herba pervenit, cum virtus animo concepta ad profectum boni operis pertrahit. Plenum vero frumentum in spica fructificat, quando jam in tantum virtus proficit, ut esse robusti et perfecti operis possit. Id cum se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest

tempus messis : Omnipotens enim Deus producto A fructu falcem mittit, et messem suam desecat : quia cum unumquemque ad opera perfecta perduxerit, ejus temporalem vitam per emissam sententiam incidit, ut granum suum ad cœlestia horrea perducat. Vir ergo vestitus lineis venit ad portam, quia Dominus ac Redemptor noster membris suis intrantibus perducitur ad se, et ascendit per gradus ejus, quia nobis proficientibus eo nobis amplius exaltatur, quo altus et incomprehensibilis esse cognoscitur. In virtutum quippe nostrarum gradibus ipse ascendere dicitur, quia tanto ipse sublimior nobis ostenditur, quanto noster animus a rebus infimis separatur. Et mensus est, inquit, limen portæ calamo uno in latitudine, id est, limen unum calamo uno in latitudine. (Hieron.) Mensusque est limen portæ, ut scire valeamus omnia patere notitiæ Dei. Quod limen in latitudine unius dicitur calami, et de altitudine siletur ac longitudine : via enim est et introitus per eam, ad interiora pergendum est. (Greg.) Cur postquam dictum est limen portæ statim subjungitur limen unum, nisi quia aperte innuit, quod adhuc inferius limen aliud dicatur : porta autem à limine surgit, ut porta sit. Si igitur porta Dominus, quis hujus portæ limen est, nisi illi antiqui patres, ex quorum progenie Dominus incarnari dignatus est, sicut per Paulum dicitur : « Quorum patres ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula (Rom. ix.) » Notandum vero est in hac Pauli sententia quod dii et cæteri homines sunt vocati, sicut Moysi dicitur : « Ponam te in deum Pharaoni (Exod. vii.) » Et per Psalmistam dicit Dominus : « Ego dixi : Dii estis. » Et rursum : « Deus stetit in synagoga eorum (Psal. lxxxii.) » Sed aliud est nuncupative, aliud naturaliter dici Deum. Etsi Moyses in deum Pharaoni est positus, sed deus intra omnia, non deus super omnia dicitur. Qui vero est in utero virginis incarnatus, Deus super omnia vocatur. Itaque limen portæ sunt patres, de quibus ille natus est, qui nobis aditum regni cœlestis aperuit. Limen autem portæ uno calamo mensuratur, qua ipsi antiqui patres qui potuerunt Redemptorem nostrum et prophetaudo, et bene uniendo prædicare, tanquam sex cubita in perfectione operis et palmum in inchoatione contemplationis habuerunt. Qui enim eorum vitam in unitate fidei, et perfecta operatio et inchoata contemplatio sublimem reddidit, et in uno calamo mensura liminis fuit. Sequitur :

« Et thalamum uno calamo in longum, et uno calamo in latum. » (Hieron.) Licet in hoc loco Septuaginta superflue longitudinem, velut in plerisque codicibus continetur, latitudinem dixerint, cubacula autem dixerint thalamum, et *παρὰ τὸ ὄριον*, qui tam in longum quam in altum singulos habeant calamos, sed inter thalamum et thalamum quinque sint cubita, ut interiora cubiculorum plenam habeant mensuram calami, id est, sex cubitorum et palmi unius, dum opera pariter ratioque consen-

tiunt. Ea vero quæ extrinsecus sunt, hoc est inter thalamum et thalamum quinque cubita, necdum enim Christi secreta penetrarunt, nec possunt dicere : « Introduxit me rex in cubiculum suum (Cant. i.) » Et alibi : « Omnis gloria filię intrinsecus (Psal. xlv.) » sed discipulis cum Christo domi commorantibus mysteria ejus audire non possunt, et foras ad se cupiunt Dei exire sermonem : et propterea quinque cubitorum mensura in eis ponitur, ut ad sensus quinque omnia referre doceantur. (Greg.) Consideremus quid agi in thalamo soleat, atque exinde hoc quod in sancta Ecclesia agitur, colligamus : in thalamo quippe sponsus et sponsa fœderantur sibi que in amore junguntur : quid ergo sunt in sancta Ecclesia thalami, nisi eorum corda in quibus anima per amorem sponse invisibili jungitur, ut ejus desiderio ardeat, nulla jam quæ in mundo sunt concipiscat, præsentis vitæ longitudinem, pœnam deputet, exire festinet, et amoris amplexu in cœlestis sponsi visione requiescere ? Mens itaque quæ jam talis est, nullam præsentis vitæ consolationem recipit, sed ad illum quem diligit medullitus suspirat, fervet, anhelat, anxiatur, vilis ei fit ipsa salus sui corporis, quia transfixa est vulnere amoris. Unde et in Canticis canticorum dicit : « Vulnerata charitate ego sum (Cant. ii.) » Mala salus est cordis quæ dolorem hujus vulneris nescit. Cum vero anhelare jam in cœleste desiderium, et sentire vulnus amoris cœperit, fit anima salubrior ex vulnere, quæ prius ægrotabat ex salute : menti autem sponsum suum fortiter amanti, de mora vitæ præsentis una solet esse consolatio ; si per hoc quod ipsa ab ejus visione differatur, aliorum animæ ejus verbo proficiant, et ad cœlestem sponsum amoris facibus inardescant. Pensemus rogo qualis thalamus Pauli mens fuerat, qui dicebat : « Quia mihi vivere Christus est, et mori lucrum (Philip. i.) » Omnipotenti Deo in quanto se amore conjunxerat, qui sibi vitam Christum tantummodo, et mori lucrum esse deputabat. Hinc est quod iterum dicit : « Desiderium habens dissolvi, et cum Christo esse multo magis melius. » Sed ecce qui dissolvi desideras, quo amore languetas videnus, qui interim differri te conspicias, fulciri quare floribus non requiris ? Querit plane ; nam sequitur : « Peruanere autem in carne necessarium, propter vos, » et proficientibus discipulis dicit : « Quæ est enim nostra spes, aut gaudium, aut corona gloriæ, nonne vos ante Dominum nostrum Jesum ? » Hinc est quod idem thalamus uno calamo in longum, et uno calamo in latum dicitur mensus. Longitudo quippe ad longanimitatem expectationis pertinet, et latitudo ad amplitudinem charitatis. Tantum ergo unusquisque thalamus habet in longitudine, quantum et in latitudine habere potuerit : quia mens cœlesti desiderio succensa quanto amore habuerit ad colligendum proximum, tantam et longanimitatem exhibet ad expectandum Deum, et patienter portat moras longitudinis, qui se in profe-

cuius proximi dilatat amplitudine charitatis. Potest etiam ipsa longitudo longanimitatem patientiæ, quæ exhibetur proximo, designare. Et quia latitudo charitatem signat, quæ sinum mentis aperit, et amicos simul atque inimicos in amorem recipit, tanta est longitudo thalami, quanta latitudo: quia quantum lata mens fuerit per amorem, tantum erit et patientis per longanimitatem: nam tantum quisque portat proximum, quantum amat. Sequitur:

« Et inter thalamos quinque cubitos. » (Greg.) Unum supra thalamum dixerat, et postmodum esse quinque cubitos inter thalamos narrat, ea videlicet ratione qua multi thalami unum faciunt: sicut multæ ecclesiæ una ecclesia vocantur. Unde et in Joannis Apocalypsi (Apoc. 1) septem Ecclesiis scribitur, per quas una catholica designatur. Hi itaque qui in sancta ecclesia, sicut diximus, ferventi amore Deum videre sitiunt, eique jam per desiderium conjunguntur, thalami vocantur. Sed tamen sunt in ea quidam qui penetrare subtilia non valentes, et quinque adhuc corporis sensibus depressi, tanto minus amant eum qui fecit omnia, quanto amplius in his quæ facta sunt illigantur: et jam quidem exercere in timore Domini et amore proximi tendere student, bona opera corporaliter agere, eleemosynis peccata redimere, sed quia in amore intimo ardere ad coeleste desiderium nesciunt, quasi adhuc devincti corporis sensibus tenentur. Isti itaque thalamus non sunt, sed tamen inter thalamos continentur, qui per eorum ducatum, qui visionem Dei perfecte diligunt, et ipsi ad profectum mentis ducuntur. Inter thalamos ergo quinque sunt cubiti: quia hi qui ab exterioribus quinque sensibus adhuc ad intellectum mysticum non assurgunt, dum inter eos sunt qui spiritu amoris fervent, velut manentes inter thalamos in fidei constructione proficiunt, et a mensura coelestis ædificii disjuncti non sunt: nam et paulisper se ab appetitu corporalium sensuum abstrahunt, et dilatato mentis spatio imitatur charitatem quam conspiciunt, hinc inde ad thalamos extenduntur. Quod ergo non per sex cubitos, sed per quinque descripti sunt, ipsa adhuc eorum imperfectio designatur: sed tamen per bonum desiderium in mensura spiritalis ædificii esse memorantur: quia et voce sanctæ ecclesiæ per Psalmistam dicitur: Imperfectam meum viderunt oculi tui, et in libro tuo omnes scribuntur (Psal. cxxxviii); quia iterum Psalmista dicit: « Benedixit omnes timentes se Dominus pusillis cum majoribus. » Hi itaque et imperfecti sunt et pusilli: in quantum tamen cognoscere prævalent, et Deum et proximum diligunt, atque ideo bona quæ possunt, non negligunt operari. Quia etsi necdum ad spiritalia dona proficiunt, ut vel ad perfectam operationem, vel ad succensam contemplationem animum capere prævaleant, non recedunt: unde fit ut ipsi quoque, etsi minori loco, in sanctæ tamen ecclesiæ ædificatione sint positi, quia etsi ad doctrinam, si ad prophetiam, si ad

A miraculorum gratiam, si ad contemptum mundi plenius exsequendum, fortasse minores sunt, tamen in timoris et amoris fundamento sunt in quo solidantur, quia etsi igne coelestis desiderii non ardeant, in ipsis exterioribus quæ exercere sufficiunt, vapore charitatis animantur, et inter proximorum præcellentium ædificia continentur. Sequitur:

« Et limen portæ juxta vestibulum portæ intrinsecus calamo uno. » (Hieron.) Limen quoque alterius portæ, sive ut in Septuaginta continetur, secundi vestibuli et tertii ejusdem unius calami mensuræ est. Post quod vestibulum ejus, hoc est limen portæ introitum octo ponuntur cubita, ut interiora vestibuli nequaquam septenarium numerum et sex cubita et palmum unum, sed octonarium numerum teneant qui ad resurrectionis et diei Dominicæ pertinent sacramentum. (Gregor.) Dum limen quod modo describitur juxta vestibulum portæ intrinsecus esse memoratur, aperte ostenditur, quia limen quod prius descriptum est, extrinsecus fuit. Sed si porta est Dominus, quod sit limen portæ intrinsecus et extrinsecus requiramus. Per limen etenim portam unusquisque ingreditur. Et quæ sunt hæc limina, nisi patres testamenti veteris, et patres testamenti novi? Non solum quippe hi de quibus Dominus incarnari dignatus est, sed omnes testamenti veteris patres portæ hujus limen fuerunt, quia hi qui eum prædicare, et in eo sperare meruerunt, cunctis ad eum venientibus aperuerunt aditum fidei, ut omnis qui crediderit Dominum quasi jam portam hujus liminis intraret. Sed cur ante limen exterius, et post limen interius dicitur? nisi quia prius testamenti veteris patres, postmodum novi testamenti doctores fuerunt. Recte autem limen exterius testamenti veteris patres designat: quia per eorum prædicationem opera perversa puniuntur. Prædicta vero novorum patrum uniuscujusque animus etiam ab illicitis cogitationibus coercetur, dum reatus esse perfectus, et in deliberatione cordis ostenditur. Illi quippe a flagitiis, a crudelitatibus, a rapinis auditorum animas prohibere curaverunt: isti vero dum non solum perversa opera, sed etiam illicita cogitationum reserant, quid nobis aliud nisi limen intrinsecus facti sunt? Unde et ipsa Veritas loquitur, dicens: « Audistis quia dictum est antiquis: Non occides: qui autem occiderit reus erit iudicio. Ego autem dico vobis: Quia omnis qui irascitur fratri suo sine causa, reus erit iudicio (Math. v). » Recte quoque exterius limen illos patres designat, qui ab ipsa incarnatione Redemptoris nostri per intervalla temporum longius constituerunt. Et quidem ab Abel sanguine passim jam cœpit ecclesia, et una est ecclesia electorum præcedentium atque sequentium, sed tamen quia discipulis dicitur: « Multi reges et prophetae voluerunt videre quæ videtis, et non viderunt. » Antiquis patribus quasi foris stetit est Redemptoris nostri presentiam corporaliter non vidisse. Exterius igitur, sed tamen non divisi a sancta

Ecclesia fuerunt : quia mente, opere, prædicatione, ista jam fidei sacramenta tenuerunt. Istam sanctæ Ecclesiæ celsitudinem conspexerunt, quam nos non adhuc præstolando, sed jam habendo conspiciamus : sicut enim nos in præterita passione Redemptoris nostri, ita illi per fidem in eadem ventura salvati sunt : illi ergo foris non extra mysterium, sed extra tempus. Sin vero portam scripturam sacram hoc loco accipimus, ipsa quoque duo limina habet : et exterius et interius, quia in littera dividitur et allegoria. Limen quippe Scripturæ sacræ exterius littera, limen vero ejus interius allegoria : quia enim per litteram ad allegoriam tendimus, quasi a limine quod est exterius venimus. Et sunt in ea permulta quæ ita juxta litteram mentem ædificant, ut per hoc quod exterius agitur, audientis mens interius trahatur. Ibi quippe invenimus prædicamenta operis, et exempla virtutis. Ibi jubetur quid agere etiam corporaliter debemus. Ibi hoc quod ad operandum præcipitur in sanctorum virorum ac fortium actione monstratur. Ut postquam nos apertiora præcepta atque exempla virtutum ad bonam operationem instruant, tunc ad limen interius, id est ad intellectum mysticum intimæ contemplationis, tendamus si possumus pedem mentis. Notandum vero quod limen portæ uno calamo mensuratur. Calamus autem in sex cubitis et palmo tenditur. Quia videlicet in Scriptura sacra et doctrina perfectæ operationis, et initium supernæ contemplationis invenitur. Sin vero porta hoc loco unusquisque prædicator accipitur, limen exterius in porta est vita activa, limen vero interius vita contemplativa. Per illam quippe ambulatur in fide : per hanc vero festinatur ad speciem. Illa exterius ducit ut unusquisque bene vivere debeat : ista interius perducit, ut ex bona vita ad gaudia æterna pertingat.

« Et mensus est vestibulum portæ octo cubitorum, et frontem ejus duobus cubitis. Vestibulum autem portæ erat intrinsecus. » (*Greg.*) Vir cuius erat species quasi species æris mensus est vestibulum portæ octo cubitorum, et frontem ejus duobus cubitis : ac ne hoc vestibulum extra portam esse crederemus, subditur : « Vestibulum autem portæ erat intrinsecus. » (*Hieron.*) Et in fronte, inquit, ejusdem vestibuli duo erant cubita, quæ vel ad utrumque pertinent instrumentum, vel ad litteram et spiritum, vel ad mysterium forcipis, qua in Isaia (*Isa. vi*) de altari carbo comprehenditur, et defertur ad prophetæ labia purganda. Et ut sciamus quod sit hoc vestibulum quod octo et duobus cubitis terminatur, ponit manifestius : Vestibulum autem portæ erat intrinsecus per quod pervenimus ad templum Dei. (*Greg.*) Quid ergo per interius vestibulum, nisi æternæ vitæ latitudo signatur, quæ modo intra angustias vitæ præsentis jam per spem mente concipitur. De qua per Psalmistam dicitur : « Intrate portas ejus in confessione, atria ejus in hymnis confessionum (*Psal. xcix*). » Cum enim peccata nostra per lacrymas confitemur, angustæ viæ portam in-

A gradimur : sed cum post hæc ad æternam vitam perducimur, portæ nostræ atria in confessionum laudem intramus. Quia ibi jam angustia non erit cum nos lætitiæ æternæ solemnitate assumpserit. Propter confessionis nostræ angustiam Veritas dicit : « Intrate per angustam portam. » Et cum se Psalmista recipi in latitudine gaudii æterni præsumeret, dicebat : Statuisti in loco spatioso pedes meos (*Psal. xxx*). Ad atrium ergo per portam tenditur : quia in latitudine solemnitate pertingitur ab angustia confessionis. Illa itaque gaudia quæ apud David atria, hæc apud Ezechielem vestibulum intrinsecus vocantur. Unde et hoc ipsum vestibulum octo cubitis dicitur mensuratum, ibi enim omnes recipiendi sunt, qui nunc et exercitio operis laborant, et ad æterna gaudia, per contemplationis gratiam suspirant. Nec immerito mensura vestibuli in octo cubitis ponitur, quia septem diebus universum tempus evolvitur. Æterna etenim dies quæ expleta septem dierum vicissitudine sequitur scilicet octava est. Unde etiam Psalmista resurrectionis diem considerans, quia de extremi iudicii erat distinctione locuturus, præmisit titulum, dicens : « In finem, psalmus David pro octava (*Psal. xi*). » Ut enim quam octavam diceret demonstraret diem illam tremendi terroris in psalmi inchoatione secutus est, dicens : « Domine, ne in ira tua arguas me ; neque in furore tuo corripas me. » Modo enim quisquis per flagella corripitur et correptionibus emendatur, in mansuetudine corripitur non in ira. In districto autem illo examine, omnis argutio atque correptio furor et ira est : quia venia post correptionem non est. Hujus octonarii numeri causa est, quod post sabbatum Dominus voluit a morte resurgere. Dies quippe Dominicus qui tertius est a morte Dominica, a conditione dierum numeratur octavus, quia septimum sequitur. Unde et ipsa vera Redemptoris nostri passio, et vera resurrectio figuravit aliquid de suo corpore in diebus passionis suæ : Sexta enim feria passus est, sabbato quievit in sepulchro. Dominico autem die resurrexit a morte. Præsens etenim vita nobis adhuc sexta est feria, quia in doloribus ducitur, et in angustiis cruciatur, sed sabbato, quasi in sepulchro quiescimus, quia requiem animæ post corpus invenimus. Dominico vero die, videlicet a passione tertio ; a conditione ut diximus octavo, jam corpore a morte resurgimus, et in gloria animæ etiam cum carne gaudemus. Quod ergo mire Salvator noster fecit in se, hoc veraciter signavit in nobis : ut nos et dolor in sexta, et requies in septima, et gloria excipiat in octava. Hinc per Salomonem dicitur : « Da partes septem, necnon et octo, quia ignoras quid mali futurum sit super terram (*Ecccl. xi*). » Partem etenim simul septem et octo damus quando sic ea quæ septem diebus evolvuntur, disponimus, ut per hæc ad bona æterna veniamus : ut dum modo caute agitur, postmodum venientes tremendi iudicii ira devitetur. Octo itaque cubitis vestibulum mensuratur in-

trinsecus quia per lucem quæ post septem dies sequitur, latitudo nobis æternitatis aperitur. Sed nemo ad illam venit nisi qui hic dilectionem Dei ac proximi devota mente tenuerit. Unde et subditur: « Et frontem ejus duobus cubitis. » Frons etenim portæ est bonum meritum vitæ præsentis. Sicut enim vestibulum intrinsecus æterna requies debet intelligi, ita per frontem portæ necesse est qualitatem visibilis vitæ signari. Frons ergo portæ duobus cubitis mensuratur: quia quisquis hic dilectionem Dei ac proximi servare studuerit, ipse ad æternitatis atrium pertingit. Vita igitur nostra ut duobus sit cubitis mensurata, tendi quotidie per charitatem debet in amorem Dei simul et proximi. Non est enim charitas vera si minus a duobus cubitis habet.

Porro thalami portæ ad viam orientalem tres hinc et tres inde et mensura una trium. (*Hieron.*) Thalami quoque et cubacula quæ erant ad viam portæ orientalis, pro quibus Septuaginta elau scribunt, tres erant hinc et tres inde, mensuræ unius, id est, calamo uno, qui sex cubita et unum palmum habebat. Uno calamo in longum, et uno calamo in latum, et inter thalamos quinque cubitos. Ne igitur putaremus duos esse tantum calamos, ternos ex utraque porta posuit, ut senarium numerum demonstraret: qui et in hydris evangelii indicatur, in quibus aquæ in vina mixtæ sunt, et quotidie judæici latices vertuntur, et vinum quod lætificat cor hominis, ex Christi cruore fit dulcius. (*Greg.*) Quid thalami, quid via orientalis designet, jam superius diximus, nec replicare ea latius necessarium putamus. Sed querendum nobis est: quid est quod dicitur, « tres hinc et tres inde? » Thalami quippe juxta viam orientalem, sunt corda ferventium in amore Dei. Et sive hi qui electi in testamento veteri fuerant, sive hi qui in testamento novo secuti sunt. Nimirum constat quia omnes ex amore Trinitatis accensi sunt. Neque enim vere Deum diligenter, si ejusdem Trinitatis quæ Deus est, gratiam non accepissent. Juxta viam ergo orientalem tres hinc, et tres inde sunt thalami: quia dum inter veteres et novos patres Dominus incarnari dignatus est, quasi in medio thalamosum via orientalis apparuit, quia thalami ad veram speciem ex Trinitatis sunt cognitione decorati. Sin vero ad virtutes electorum, eundem numerum referamus, tres sunt virtutes, sine quibus is qui aliquid operari jam potest, salvari non potest, videlicet, fides, spes, charitas. Et quia eadem spes, fides et caritas in antiquis patribus quæ in novis doctoribus fuit, juxta orientalem viam tres hinc et tres inde thalami describuntur: vel certe quia tres patrum veterum distinctiones fuerunt, tres quoque novorum sub gratia sequuntur. Veteres quippe populus habuit patres ante legem ac deinde in lege, et postmodum prophetas: in novo autem populo prius Hebræorum primitiæ crediderunt, postmodum plenitudo gentium in fide secuta est, ac deinde in fine sæculi Hebræorum reliquæ salvantur. (*Rom. xi*). Quia ergo incarnatio Domini,

et ex superiori parte patres ante legem, patres in lege, atque ad extremum prophetas habuit, et ex posteriori fideles ex Hebræis, fideles ex gentibus ac postmodum Hebræorum omnes reliquias collegit, orientalis via tres hinc et tres inde thalamos habere memoratur. Sed hoc quoque non inconvenienter accepimus, si tres esse ordines fidelium dicamus. Sive namque in veteri, seu in novo testamento. Alius est ordo prædicantium, alius continentium, atque alius honorum conjugum. Unde et idem Propheta in superiori parte tres viros liberos vidit, Noe, Daniel et Job (*Ezech. xiv*): in quibus videlicet tribus prædicatores, continentis atque conjugati signati sunt. Nam Noe arcam in undis rexit; atque ideo figuram rectorum tenuit Daniel et in aula regia abstinentiæ deditus fuit, et ideo vitam continentium signavit. Job vero in conjugio positus, et curam domus propriæ exercens placuit; per quem digne honorum conjugum ordo figuratur. Quia ergo etiam ante mediatoris adventum, et prædicatores, et continentis, ac boni conjugati, fuerunt, qui eundem ejus adventum præstolarentur, et magna hæc sit desiderii videre cuperent, et postmodum prædicatores, continentis ac bonos conjugatos cernimus existere, qui Redemptorem nostrum non jam desiderant incarnandum, sed in majestatis suæ gloria contemplandum: orientalis via tres hinc et tres inde thalamos habet. Juxta Psalmistæ vocem, qui de eadem via, videlicet nostro Redemptore, dicit: « In circuitu ejus tabernacula ejus (*Psal. xvii*). » Sed pensandum nobis est sollicita intentione quod dicitur, quia mensura una trium. Cum enim longe sit a continentibus et tacentibus excellentia prædicatorum, et valde a conjugatis distet eminentia continentium: quid est, quod una mensura dicitur trium? Conjugati quippe, quamvis et bene agant, et omnipotentem Deum videre desiderent, domesticis tamen curis occupantur, et necessitate cogente in utroque mentem dividunt. Continentes autem ab hujusmodi actione remoti sunt, et voluptatem carnis etiam a licito conjugio refringunt, nulla conjugis, nulla filiorum cura, nullis noxiis ac difficilibus rei familiaris cogitationibus implicantur. Prædicatores vero non solum se a vitis coercent, sed etiam peccare alios prohibent, ad fidem ducunt, in studio bonæ conversationis instruunt. Quomodo ergo una eorum mensura est, quorum vitæ qualitas una non est, sed mensura una trium est, quia etsi in eis meritum magna est diversitas, tamen distantia in fide in qua tenduntur, non est. Nam eadem fides quæ istos solidat in maximis, illorum infirmitatem continet in parvis. Vere certe trium una mensura est, quia in retributione ultima, quamvis eadem dignitas omnibus non sit, una tamen erit omnibus vita beatitudinia. Unde et per semetipsum Dominus dicit: In domo Patris mei mansiones multæ sunt (*Joan. xiv*); sed tamen quia in vinea ducti sunt, quamvis diversis horis veniant, unum denarium perceperunt. Quia itaque ra-

time conveniant mansiones multæ cum uno denario, nisi quia diversæ quidem beatorum civium dignitates erunt? sed tamen una quies æternæ retributionis: nam etsi dispar erit meritum singulorum, non erit diversitas gaudiorum: quia etsi alter minus atque alius amplius exultat, omnes tamen unum gaudium, de conditoris sui visione lætificat. Hoc quoque est sive de veteribus seu novis patribus sentiendum: quia orientalis via cum tres hinc et tres inde thalamos habeat, mensura una trium est, quoniam ipsa fides atque ipsum meritum tenuit corda præcedentium, quæ replevit corda sequentium, sub Testamento Novo positorum sicut et per Paulum dicitur: « Habentes autem eundem spiritum fidei sicut scriptum est, credidi propter quod locutus sum. Et nos credimus, propter quod et loquimur (II Cor. iv). »

B Spiritales quippe illi patres omnipotentem Deum, Trinitatem ita esse crediderunt, sicut eandem Trinitatem novi patres aperte locuti sunt. Isaias namque audivit angelica agmina in celo clamantia: « Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus sabaoth (Isa. vi). » Ut enim personarum trinitas monstraretur, tertio sanctus dicitur, sed una esse substantia trinitatis appareat non Domini sabaoth, sed Dominus sabaoth esse perhibetur. Quod David quoque similiter sentiens, ait: « Benedicat nos Deus Deus noster, benedicat nos Deus (Psal. Lxvi). » Qui cum tertio dixisset Deum, ut unum hunc esse ostenderet, « et metuant eum omnes fines terræ. » Paulus quoque loquitur, dicens: « Quoniam ex ipso et per ipsum et in ipso sunt omnia (Rom. xi), » ex ipso, videlicet ex patre; per ipsum, hoc est per filium; in ipso autem, hoc est in Spiritu sancto. Quem ergo ipsum tertium dixisset, adjunxit, ipsi gloria in sæcula sæculorum, amen. Qui enim non dicit ipsis, sed ipsi, dicendo ter ipsum, distinxit personas: et subjungendo ipsi gloria, non divisit substantiam. Quia itaque una est veterum ac novorum patrum fides, recte thalamos describitur mensura una trium, quod verbis aliis replicatur, cum subditur:

« Et mensura una frontium ex utraque parte. » (Greg.) Ex utraque etenim parte est mensura frontium; quia patres nostri vel prius a Veteri vel nunc a Novo Testamento venientes in una mediatoris fide conveniunt, quia pro eo quod charitate pleni sunt, carnem ab abstinentia domant, corda audientium prædicationis lumine illustrant, signa faciunt, virtutes operantur. Per hoc quod eorum bona nobis foras innotescunt, non immerito hujus cœlestis ædificii frontes vocantur: omne enim quod nunc in aperto ostenditur frons est, ut illud sit vestibulum ædificii quod nobis interior reservatur. Sequitur:

« Et mensus est latitudinem liminis portæ decem cubitorum, et longitudinem portæ tredecim cubitorum. » (Hieron.) Mensus est quoque latitudinem liminis portæ decem cubitorum qui perfectus est numerus, et vel decalogo contineatur, vel evangeliorum quatuor sacramento qui ab uno incipiens ita ad quatuor pervenit ut denarium impleat nume-

rum, cujus longitudo habebat tredecim cubitos. Patet autem porta liminis, in quo sacratus est numerus veteris et novi instrumenti, vel ipse Dominus intelligi qui dicit: « Ego sum ostium (Joan. i). » Vel certe omnes sancti per quos ingredimur ad notitiam Dei, quorum apostolus Paulus loquebatur: « Os meum patet ad vos, o Corinthii, dilatamini et vos (II Cor. vi). » Tredecim autem cubiti post octonarium numerum librorum Moysi continent sacramentum, qui et in quinque monstrantur panibus, et in Samaritana Evangelii (Joan. iv), quæ arguitur quod quinque habuerit viros et sextum quem putabat habere non habeat. Et tamen et octonarius et quinarius numerus in uno cubito, id est decimo tertio consumatur quæ in Christo recapitulantur omnia, unde dicitur, et cubitus unus finis utrumque dum et Vetus et Novum Testamentum una Christi mensura complectitur. (Greg.) Multa superius de portæ significatione jam diximus, sed unum tenere aliquid debemus, et quod possit et cætera lectoris prudentia penetrare: Dictum quippe est, per portam sacram Scripturam posse figurari. Sed hoc nobis modo laboriose discutiendum est, cur latitudo liminis portæ decem cubitis, et longitudo tredecim mensuratur. Hoc autem loco longitudo portæ altitudo dicitur. Sicut nos longæ staturæ dicimus, quem altum videmus. Nam longitudo portæ dici in transversum non potest, cujus latitudo per decem cubita demonstratur. Quid ergo latitudo liminis portæ, nisi lex Testamenti Veteris fuit; et longitudo portæ nisi gratia Testamenti Novi; quia videlicet Scriptura sacra dum per Testamentum Vetus criminum operum compescuit, dari decimas præcepit, quasi per mandata humilia in liminis latitudine jacuit. Sed dum per Testamentum Novum cogitationes pravæ coercuit, derelinqui omnia et pro Deo vitam corporis jussit cum præsentis sæculo despici, quasi porta nostra in longitudinis altitudine surrexit. Minora quippe præcepta Israelitico populo per legem data sunt: unde et eidem populo Moyses in campo locutus est. Altiora Dominus sanctis apostolis dedit: unde et eodem mandatis vitæ in monte docuit (Matth. v). Dum vero Redemptor noster per Evangelium dicit: « Nolite putare quoniam veni solvere legem aut prophetas, non veni solvere, sed adimplere (Ibid.). » Adimplere legem venerat qui legis justitiæ gratiam addidit: ut quod illa jubebat in minutis, ipse perfici adjuvaret in summis; et quod illa coercerat ab opere, ipse resicaret a corde. Intellecta ergo lex quæ in latitudine jacuit, in altitudine surrexit. Ipsa enim Dei cognitio quæ apud illam in spiritalibus patribus fuit, nova omni Hebræorum populo non fuit: nam omnipotentem Deum, sanctam videlicet Trinitatem, cum prophete prædicarent, populus ignorabat: solum Decalogum tenebat in legem, fidem Trinitatis nesciens. Memoraret ergo latitudo liminis portæ decem cubitis, quia deus ille populus subtilitatem fidei ignorans, mandatis serviebat decalogi. Mensuratur vero longitudo

portæ tredecim cubitis, quia per Testamentum Novum in corde fidelis populi super mandata decalogi quæ verius custodit cogitatio Trinitatis crevit, et ea mandata legis perfecit, quo Trinitatem esse omnipotentem Dominum credidit. Ubi et credi rationaliter potest, cur istam latitudinem liminis portæ quam supra dixerat, uno calamo mensurari inferius subiunxit quod decem cubitis mensuretur, ac deinde subditur, quod longitudo portæ tredecim cubitis mensuretur. Unus etenim calamus jam sicut sæpe dictum est, sex cubitos, et palmum habet: decem vero cubiti jam mensuram suam super calamm tenent; tredecim vero amplius quam decem. Quid est ergo quod prius in uno calamo limen portæ, postmodum latitudo ejus decem cubitis, ad extremum quoque longitudo portæ tredecim mensuratur, nisi quod sancti patres quos per sacram Scripturam ante legem fuisse cognoscimus, unum quidem omnipotentem Deum, sanctam videlicet Trinitatem esse noverunt? sed eandem Trinitatem quam cognoverant, aperte minime predicaverunt, qui ejus jussionibus obedientes, et vite munditiam conservantes, quasi in sex cubitis calami habuerunt perfectionem operis, et sæpe angelos videntes habuerunt palmum contemplationis. Data autem rudis ille Hebræorum populus mandata decalogi servare conatus est, sed tamen de cognitione sanctæ Trinitatis eruditus non est. Et quamvis hæc spiritalis patres perfecte cognovissent, multitudo tamen magna synagogæ nec invenire mysterium Trinitatis potuit, nec querere scivit. Superveniente autem gratia per Testamentum Novum omnis fidelis populus unum Deum Trinitatem esse cognovit, et virtutem decalogi in ejus agnitione complevit. Prius ergo limen portæ mensuretur calamo uno, postmodum latitudo ejus decem cubitis, atque ad extremum longitudo portæ cubitis tredecim: quia et sanctis patribus ante legem activa et contemplativa vita non deficit, et sub legis decalogo populus divinæ substantiæ mysterium nesciens in mandatorum latitudine servivit; et nunc sub gratia custodiis verius decalogi præceptis, omnis qui ad fidem venerit, sanctæ Trinitatis sacramenta cognoscit. Qua in re hoc quoque nobis sciendum est, quod per incrementa temporum crevit scientia spiritalium patrum: plus namque Moyses quam Abraham, plus prophætæ quam Moyses, plus apostoli quam prophætæ in omnipotentis Dei scientia eruditi sunt. Fallor, si hæc ipsa Scriptura non loquitur (*Dan. xii*), pertransibunt plurimi et multiplex erit scientia. Sed hæc eadem quæ de Abraham, et prophetis, et apostolis diximus, ex ejusdem Scripturæ verbis si possumus ostendamus. Quis enim nesciat quia Abraham cum Deo locutus est? et tamen ad Moysen Dominus dicit: « Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, et Deus Jacob, et nomen meum Adonai, non indicavi eis (*Exod. vi*). » Ecce plus Moysi quam Abraham innotuerat, qui illud de se Moysi indicat, quod se Abraham non indicasse narrabat. Si videamus si prophætæ plus quam Moyses divinam scientiam

etiam apprehendere potuerunt. Certe Psalmista dicit: « Quomodo dilexi legem tuam, Domine, tota die meditatio mea est (*Psal. cxviii*); » atque subjungit: « Super omnes docentes me intellexi, quia testimonia tua meditatio mea est, » et iterum: « Super seniores intellexi. » Qui ergo legem meditari se memorat, et super omnes docentes esse ac seniores intellexisse testatur, quia divinam scientiam plusquam Moyses acceperat manifestat. Quomodo autem ostensuri sumus quia plus sancti apostoli edocti sunt quam prophætæ? Certe Veritas dicit: « Multi reges et prophætæ voluerunt videre quæ videtis, et non viderunt: et audire quæ audivit, et non audierunt (*Luc. x*). » Plus ergo quam prophætæ divina scientia noverant. Quia quod isti solo spiritu viderunt, ipsi etiam corporaliter videbant. Impleta est itaque ea quæ superius diximus, Danielis sententia, « quia pertransibunt plurimi, et multiplex erit scientia. » Mensura ergo calami qui est sex cubitorum, et palmo ducatur ad cubitos decem, et mensura decem cubitorum ad extremum surgat in tredecim: quia quanto mundus ad extremitatem ducitur, tanto nobis æternæ aditus largius aperitur. Sequitur:

« Et marginem ante thalamos cubiti unius. »

(*Greg.*) Sicut sæpe diximus, thalami corda electorum sunt, omnipotentis Dei amore ferventia. Quid per marginem ante thalamos nisi fides exprimitur? quia nisi prius ipsa teneatur, nullo modo ad spiritalem amorem pertingitur. Non enim charitas fidem, sed fides charitatem præcedit: nemo enim potest amare quod non crediderit. Margo itaque est ante thalamos, fides ante ardorem charitatis, quia sicut dictum est, nisi ea quæ audis credideris, ad amorem eorum quæ audieris nullatenus inflammaris. Sed margo ante thalamos cubiti unius: quia tunc fides corda audientium Deo in amore copulat, quando per errores et schismata divisa non est, sed in unitate perdurat, ut videlicet margo unius cubiti audientis animum ad thalamum perducatur: quia cælestis sponsi speciem quam hic prædicat, postmodum in cælestibus demonstrat. Unde et bene subditur:

« Et cubitus unus finis utrumque. » Utrumque autem dicitur ac si dicatur utrorumque. Per latitudinem quippe liminis et longitudinem portæ, Vetus ac Novum Testamentum diximus designari. Ad extremam vero additur quod cubitus unus sit finis utramque: quia videlicet Testamentum Vetus, unum nobis mediatorem Dei et hominum nuntiavit, et Testamentum Novum eundem nobis nuntiat in æterna claritate venturum, quem jam pro nobis cognovimus incarnatum. Cubitus ergo unus finis utrumque est: quia et quem lex prædixit in carne apparuit: et ipse quem nunc Testamentum Novum loquitur in gloria majestatis apparebit: et tunc utrumque finis erit cum visus in divinitatis suæ potentia omnia quæ sunt prædicta compleverit. Scriptum namque est: « Finis legis Christus ad justitiam omni credenti (*Rom. x*); » finis videlicet non qui consumit, sed

qui perficit. Tunc etenim legem perfecit, cum sicut lex prædixerat incarnatus apparuit. Sed adhuc de ejus judicio multa Novum Testamentum loquitur. Adhuc multa de regno illius narrat, quæ necdum videmus impleta. Ecce quotidie Evangelium legitur, ventura vita prædicatur. Tunc ergo erit et Novi Testamenti finis, cum ea quæ de se promisit, impleverit. Finitur vero Testamentum Novum quod perficitur: nam cum ipse de quo loquitur visus fuerit, ejusdem Testamenti verba cessabunt. Dicatur itaque de limine et porta, « et cubitus unus finis utrumque. » Quia cum « unus mediator Dei et hominum homo Jesus Christus (1 Tim. ii) » in majestate sua apparuerit, omnia utriusque Testamenti quæ prædicta et promissa sunt complevit. Sin vero utraque hoc loco marginem ac thalami memorat, neque hoc ab hæc sententia abhorret. Quia cum magna majestas Redemptoris nostri nobis fuerit ostensa, finitur fides. Cum jam cœperit videre homo quod credidit, et ad finem suum perveniunt thalami, quia corda fidelium incomparabiliter longe quam modo sunt, in amore illius perficiuntur. Cubitus ergo unus finis utrumque est, quia unius Domini et Salvatoris visio in electis suis fidem finit, et charitatem perficit. Considerare libet qui nos sumus quia ista tractamus. Certe ex gentilibus venimus, certe parentes nostri lignorum ac lapidum cultores fuerunt. Unde ergo hoc nobis ut ea quæ nunc usque Hebræi nesciunt, Ezechielis prophætæ tam profunda mysteria rimamur? Agamus ergo gratias uni qui cuncta quæ de eo in sacro eloquio scripta sunt, opere implevit, ut quæ intelligi audita non potuerunt, visa panderentur. Ibi quippe incarnatio, ibi passio, ibi mors, ibi resurrectio, ibi ascensio illius continetur. Sed quis nostrum hæc audita crederet, nisi facta cognovisset. Signatum ergo librum sicut in Joannis Apocalypsi legitur (Apoc. v), quem aperire et legere nullus poterat, leo de tribu Juda aperuit, qui omnia ejus nobis mysteria in sua resurrectione ac passione patefecit: et per hoc quod infirmitatis nostræ mala pertulit, suæ nobis potentiæ ac claritatis bona monstravit. Caro enim factus ut nos spiritales faceret benigne inclinatus est ut levaret, exiit ut introduceret. Visibilis apparuit, ut invisibilia monstraret. Flagella pertulit, ut sanaret. Opprobria et irrisiones sustinuit, ut ab opprobrio æterno liberaret, mortuus est, ut vivificaret. Agamus ergo gratias vivificanti et mortuo, et ideo amplius vivificanti quia mortuo. Unde et bene salutem nostram et passionem illius Isaias contemplatus ait: « Ut faciat opus suum, alienum opus ejus: ut operetur opus suum, peregrinum est opus ejus ab eo (Isa. xxviii). » Opus etenim Dei est, animas quas creavit colligere, ad æternæ lucis gaudia revocare. Flagellari autem atque sputis illiniri, crucifigi, mori ac sepeliri, non hoc in sua substantia opus Dei est, sed opus hominis peccatoris, qui hæc omnia meruit per peccatum, « sed peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum: » et qui in natura sua manet semper incomprehen-

bilis, in natura nostra comprehendere dignatus est, ac flagellari: quia nisi qui erat omnipotens, infirmitatis nostræ naturam susciperet, nunquam nos ad suæ fortitudinis potentiam sublevaret. Ut ergo faciat opus suum, alienum opus ejus, et ut operetur opus suum, peregrinum est opus ejus ab eo, quia incarnatus Deus ut nos ad suam justitiam colligeret, dignatus pro nobis est tanquam peccator homo vapulari, et alienum opus fecit, ut faceret proprium: quia per hoc quod infirmans mala nostra sustinuit, nos qui creatura illius sumus, ad fortitudinis suæ gloriam perduxit.

« Thalami autem sex cubitorum erant hinc et inde. » (Hieron.) Sex cubitorum erant ex utraque parte quod dicitur hinc et inde: et nequaquam habebant palmum nec rationem, deamque additam, quæ præsentem conversationem ad futuram beatitudinem provocaret, sed tantum sex cubita. Unde sequitur:

« Et mensus est portam a tecto thalami usque ad tectum sive parietem ejus. » Et invenit latitudinis viginti et quinque cubita qui et ipse numerus, licet quadrus sit, tamen refertur ad sensus. Si enim quinos cubitos contra se quinquies ordinaveris, vicissimum quintum numerum efficies, qui est inter tectum thalamorum et tectum: et tamen utrumque e regione sui positum a summis partibus habet ostium contra ostium. Hæc non frivola videantur esse lectori, licet et mihi ipsi dicta displiceant, sententia clausam pulsare januam: sed legenda cum venia sunt; alioquin potui simpliciter ignorantiam confiteri, et omne studiosorum amputare desiderium. Sicut enim a perfecta scientia procul sumus, lenioris culpæ arbitramur saltem parum quam omnino nihil dicere. (Greg.) Memoratis superius thalami propheta subiungit: « Thalami sex cubitorum erant hinc et inde. » Qua in re magna nobis questio generatur, cur superius thalamum uno calamo mensuratum dixit: quem videlicet calamum sex cubitos, et palmum habere perhibuit, atque inferius thalamum sex solummodo dicit cubitis mensurari. Si enim non calamo, sed sex cubitis mensuratur palmus, deest qui superius in mensura calami dicebatur adesse. Sed si thalami sunt sensus atque cogitationes fidelium in quibus castæ animæ conditori suo in amore junguntur, et per sex cubitos perfecta operatio, per palmum vero inchoatio contemplationis exprimitur, sanctæ universalis Ecclesiæ debemus membra conspicerere; et citius invenimus quia sunt in ea thalami uno calamo: et sunt alii sex tantummodo cubitis mensurati. Nam fideles quidam omnipotentem Deum ita amant, ut et in opere perfecti sint, et contemplatione suspensi. Hi profecto calamum in mensura habent: quia et sex cubitis operationis, et palmum contemplationis possident. Quidam vero omnipotentem quidem Deum diligunt, et perfecti in bonis operibus exercentur, sed tamen contemplari ejus magnitudinem subtiliori intellectu nesciunt. Amant autem, sed investigari gaudia ejus claritatis ignorant. ■

itaque sex cubitos habent, et palmum non habent, A quia ei jam per amorem juncti sunt, sed ex contemplatione disjuncti. Qui tamen thalami, post commemorationem cubiti unius hinc et inde esse referuntur, quia videlicet in amore Auctoris ac Redemptoris nostri fideles animæ ex Judaico populo et ex gentilitate convenerunt. Unde et idem Redemptor noster, cum asello sedens, Jerusalem tenderet, sicut Evangelista testatur : « Multi vestimenta sua straverunt in via, alii autem frondes cædebant de arboribus et sternebant in via : et qui præibant et qui sequebantur, clamabant, dicentes : Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini (Matth. xxi.) » Salvator etenim noster asello sedens, Jerusalem tendit, quando uniuscujusque fidelis animam regens, videlicet jumentum suum, ad pacis intimæ visionem ducit B jumentum; sedet etiam, cum sanctæ Ecclesiæ universaliter præsidet, eamque in supernæ pacis desiderium accendit. Multi autem vestimenta sua in via sternunt, quia corpora sua per abstinentiam edomant, ut ei iter ad mentem parent, vel exempla bona sequentibus præbeant. Alii autem frondes vel ramos de arboribus cædunt et sternunt in via : quia in doctrina veritatis verba atque sententias Patrum ex eorum eloquio excerpunt, et hæc in via Dei ad auditoris animum venientis humiliter prædicatione submitunt : quod indigni quoque et nos modo facimus. Nam cum Patrum sententias in sermone exhortationis assumimus, frondes de arboribus cædimus, ut has in via omnipotentis Domini sternamus. Sed qui præibant et qui sequebantur, clamabant Hosanna. Præcessit quippe C

Judaicus populus, secutus est gentilis. Et quia omnes electi, sive qui in Judæa esse potuerunt, sive qui nunc in Ecclesia existunt, mediatorem Dei et hominum crediderunt, et credunt qui præeunt, et qui sequuntur. Hosanna clamabant : Hosanna autem latina lingua, salva nos dicitur. Ab ipso enim salutem et priores quesierunt, et presentes quærent, et benedictum qui venit in nomine Domini confitentur. Thalami ergo ejus hinc et inde sunt : quia corda amantium fidem que in illo est, et a priore parte sæculi, et ab ultima complectuntur : « Et mensus est, inquit, partem a tecto thalami usque ad tectum ejus latitudinē viginti et quinque cubitorum. » Sæpe jam diximus portam fidem, et per eandem fidem ipsum creatorem nostrum mediatorem Dei et hominum Jesum Christum posse signari, quia per fidem quæ in eo est, introitus ad vitam patet. Sed etiam Scripturam sacram que nobis eandem ipsam fidem in Redemptoris nostri intellectum aperit, non immerito portam accepimus. Quia ea ut oportet cognita, ad intelligenda visibilia intramus : Porta quoque, id est, sacram eloquium habet tectum, quia necdum omnia penetrare intellectu possumus de celestibus audimus. Restat ergo, ut in his quæ intelligimus, in profectu quotidie charitatis ambulemus. Et quamvis in nobis proximi nostri non videant quantum diligantur a nobis, atque in sacro eloquio, ea quæ necdum intelligimus, humiliter veneramus, in his tamen ad quæ intelligendæ pervenimus, dilatare per bonam operationem debemus : De quo in sequenti libro plenius disseremus.

LIBER DECIMUS QUINTUS.

SEQUITUR CAPUT XL.

« Et mensus est portam a tecto thalami usque ad tectum ejus latitudinem viginti et quinque cubitorum. » (Greg.) Quinque enim carnis sensibus præditi sumus, videlicet, visu, gustu, olfactu, auditu, atque tactu. Idem vero quinarius per semetipsum multiplicatus, ad vicesimum et quintum numerum surgit. Operari autem quiddam exterius de mandatis cælestibus sive istis corporeis quinque sensibus non valemus. His quippe officiis suis iudex animus interius præsidet, et quid exterius agere juste vel misericorditer possit, quasi eisdem officiis renuntiantibus ac deservientibus agnoscit. Cum ergo timore omnipotentis Domini animus impletur, necesse est ut quinque nostri sensus nobis velut subjecta officia in bonam operationem deserviant, per quos cum aliquid agere misericorditer cœperimus, plus se quotidie ipsa misericordia aperit, et quasi sinus boni operis expandit. Quinque igitur sensus multiplicantur in se, dum hoc quod per ipsos agitur, in bono quotidie opere per profectum multiplicatur. Unde et latitudo esse viginti et quinque cubitorum dicitur : quia timor tenaciæ et pigritudinis angusta est. Quisquis

enim ideo indigenti dare panem metuit, ne sibi desit, adhuc in angustia timoris est. Quisquis ideo vestimentum argenti non porrigit, quia hoc solus habere concupiscit, adhuc tenaciæ suæ angustia coarctatur. Quisquis ideo bonum non agit; quia tepore animi pigrescit, ipse ei suus tepor angustia est. Respiciere autem inopem, exaudire precem, largiri stipem, præbere defensionem, atque pro ejusdem defensione pauperis, adversantis cujuslibet inimicitias non timere, magna mentis latitudo est. Mensuretur ergo inter thalamum et portam ea quæ interjacet latitudo cubitis viginti et quinque; quia in exteriore sensuum operatione probatur et cognoscitur quæ invisibilia instruamus. Si igitur hoc in loco, ut prædiximus, porta Scriptura sacra accipitur, quærendum est quid per tectum thalami, quid per tectam portæ signetur. Sed habet thalamus tectum : quia operata est mens amantium, et ad hoc fervor amoris in occulto est. Habet quoque et porta tectum, quia Scriptura sacra tota quidem propter nos scripta est, sed non tota intelligitur a nobis. Multa quippe in illa ita aperta sunt, ut pascant parvulos. Quædam vero obscurioribus sententiis, ut exerçant fortes, quate-

mus eam labore intellecta plus grata sint. Nonnulla autem ita in ea clausa sunt, ut dum ea non intelligimus agnoscentes infirma nostræ cecitatis, ad humilitatem magis quam ad intelligentiam proficiamus. Sunt enim quædam quæ ita de cælestibus loquuntur, ut solis illis supernis civibus in patria sua persistentibus pateant: necdumque nobis peregrinantibus reserentur. Nam si quis ad urbem incognitam pergens multa de illa in via audiat, quædam quidem ex ratione colligit, quædam vero quia necdum videt, nullo modo cognoscit: ipsi vero, cives qui in ea sunt, et quæ de illa tacentur, vident, et quæ de illa dicuntur intelligunt. Nos igitur adhuc in via sumus, multa de illa cælesti patria audimus, alia jam per spiritum et rationem intelligimus, quædam vero non intellecta veneramus. Unde et de eodem sacro eloquio scriptum est: « Extendens cælum sicut pellem, qui tegis in aquis superiora ejus (*Psal. cm.*) » Cælum quippe sicut pellis extenditur: quia per ora mortaliū Scriptura sacra nobis expositionibus explicatur. Sed sunt quæ in cælo, superiores videlicet multitudines, id est, angelorum agmina, in quibus ejusdem cæli teguntur superiora. Quia ea, quæ in sacro eloquio altiora et obscuriora sunt, angelicis solummodo spiritibus patent, et nobis adhuc incognita perdurant. Habet ergo thalamus tectum, quia nescit adhuc proximus quantum amatur a proximo. Porta quoque, id est, sacrum eloquium habet tectum, quia necdum omnia penetrare intellectu possumus quæ intrinsecus largitas bonitatis habeatur. Nam quicquid jam de Scriptura sacra didiceris, et quam proximum tacitus ames, in latitudine boni operis ostendis. Pateat itaque viginti et quinque cubitis latitudo inter thalamum et portam: quia inter charitatem et scientiam, testis est bona operatio. Quæ si fortasse defuerit, profectu certum est, nec cognovisse te Deum, nec diligere proximum, id est, nec portam sacri eloquii, nec amoris thalamum habere. Et notandum quod a tecto thalami, usque ad tectum portæ dicitur mensuratum: per ea enim quæ nobis in sacra Scriptura cooperta sunt, nostra humilitas approbatur. Quia quicquid in illa non intelligimus, non superbe reprehendere, sed venerari humiliter debemus. A tecto ergo thalami usque ad tectum portæ sit magna latitudo; et ab occultis nostræ charitatis propter proximum usque ad humilitatem scientiæ propter Deum, in quantum intelligimus et valemus bona semper operemur. Potest etiam porta ipsa jam aditus regni cælestis intelligi: et habet nunc thalamus tectum, habet porta tectum. Quia et quanta sit nostra charitas in Deo et proximo non cognoscitur: et quando de hoc sæculo ad æternæ vitæ requiem introducemur ignoratur. Semper enim nobis Conditor noster diem mortis nostræ incognitum voluit: ut dum semper ignoratur, semper esse proximus credatur: et tanto quisque ferventior sit in operatione, quanto et incertus est de vocatione. Unde et latitudo viginti et quatuor cubitorum a thalamo ad portam tenditur: quia charitatem quam se-

A mel in Deo et proximo concepimus, usque ad ingressum regni debemus omne quod possumus multipliciter atque incessanter operari. A tecto itaque thalami, usque ad tectum portæ, magna latitudo est: quia ex gratia qua inchoamus Deum diligere, usque ad ipsam dilectionem, quæ nobis aditum cælestis regni aperit, debemus nosmetipsos in magna bonorum operum actione dilatare, adversa patienter perpeti, benigne libenter impendere, ipsos etiam quos patimur amare, habita tribuere, non habita non ambire: proximos sicut nosmetipsos diligere: eorum bona, nostra credere; eorum mala quasi propria deslere. In tali ergo mente magna latitudo est, in qua angustia odiorum non est: quam profecto latitudinem ex Dei et proximi amore concepimus, per B sacra mandata cognovimus. Nam et ipsos latitudine viginti et quinque cubitos non inconvenienter intelligimus, si eos juxta sacrum eloquium discutere velimus. Sex enim cubitis mensuratos thalamos dixerat; et sexto die homo est conditus, coque die Dominus perfecisse opera sua describitur. Unde etiam pro perfectione poni senarius solet, et quia omnem operationem bonam per quatuor sancti Evangelii libros agnovimus: si sex quater ducimus, ad viginti et quatuor pervenimus. Cui monas additur, quia unus est per quem omnes bene operantur. Viginti ergo et quinque cubitis latitudo hæc explicari debuit: quia omnis bona operatio per quatuor sancti Evangelii, ut diximus, libros agnoscitur, et in unius Dei cognitione et confessione completur. Sequitur:

« Et ostium contra ostium. » Hoc loco, contra, non ad adversitatem ponitur, sed ad rectitudinem. Ostium enim contra ostium est: cum recto itinere ab exteriori ad interiore aditum pervenitur. In cognitione vero omnipotentis Dei primum ostium nostrum, fides est. Secundum vero, species illius ad quam per fidem ambulando pervenimus. In hac etenim vita hanc ingredimur, ut ad illam postmodum perducamur. Ostium ergo contra ostium est, quia per aditum fidei aperitur aditus visionis Dei. Si quis vero utraque hæc ostia in hac vita velit accipere, neque hoc a salubri intelligentia abhorret. Nam sæpe volumus omnipotentis Dei naturam invisibilem considerare, sed nequaquam valemus: atque ipsis difficultatibus fatigata anima ad semetipsam recegit, sibi que de se ipsa gradus ascensionum facit, ut primum semetipsam si valet consideret, et tunc illam naturam quæ super ipsam est, in quantum potuerit, investiget. Sed mens nostra, si in carnalibus imaginibus fuerit sparsa, nequaquam vel se vel animæ naturam considerare sufficit: quia per quot cogitationes ducitur, quasi per tot obstacula cæcatur. Primus ergo gradus est, ut se ad se colligat. Secundus, ut videat qualis est quod colligat. Tertius, ut super semetipsam surgat, ac se contemplationis auctoris invisibilis intendendo subiciat, sed se ad se nullo modo colligit, nisi didicerit terrenarum atque cælestium imaginum phantasmata ab oculo mentis com-

pescere : quidquid de visu, quidquid de auditu, quidquid de odoratu, quidquid de tactu et gustu corporeo cogitationi ejus occurrerit, respuere atque calcare, quatenus talem se querat intus, qualis sine istis est. Nam hæc quando cogitat, quasi quasdam umbras corporum introrsus versat. Abigenda ergo sunt omnia manu discretionis ab oculis mentis, quatenus talem se anima consideret, qualis sub Deo, super corpus creata est; ut a superiore vivificata, vivificet inferius quod administrat: quæ et sic infusa est, ut non per membrorum partes partibus sit divisa; nam in quolibet loco pars corporis si percutitur, tota dolet. Miro autem modo una eademque vivificatione membris præsidens, cum ipsa per naturam non diversa sit, per corpus tamen agit diversa. Ipsa quippe est quæ per oculos vidit, per aures audit, per nares odoratur, per os gustat, per membra omnia tangit: et tangendo, lene ab aspero discernit: et cum tam diversa operatur per sensus, non hæc diversa, sed una illa in qua creata est ratione disponit. Cum ergo seipsam sive imaginibus corporis cogitat, anima jam primum ostium intravit: sed ab hoc ostio ad aliud tenditur, ut de natura omnipotentis Dei aliquid contempletur. Anima itaque in corpore vita est carnis. Deus vero qui vivificat omnia vita est animarum. Si igitur tantæ est magnitudinis, ut comprehendi non possit vita vivificata, quis intellectu comprehendere valeat, quantæ majestatis sit vita vivificans. Sed hoc ipsum considerare atque discernere jam est aliquatenus intrare. Quia ex sua æstimatione anima colligit quid de incircumscripto spiritu sentiat, quæ incomprehensibiliter regit, quæ incomprehensibiliter creavit. Conditor etenim noster longe incomparabiliter creaturæ suæ præsidet, et quædam operatur ut sint, nec tamen vivant. Quædam vero ut sint et vivant, nec tamen discernere aliquid de vita valeant. Quædam autem ut sint vivant atque discernant. Et operatus unus omnia, sed in omnibus non divisus: est enim vere summus, et nunquam sibi dissimilis. Anima etsi per naturam sibimetipsi diversa non est, per cogitationem tamen diversa est. Eo enim momenti ictu quo de visu cogitat, de auditu cogitare obliviscitur: et eo momenti ictu quo de auditu vel gustu cogitat, de odoratu vel tactu cogitare non prævalet: quia per intentionem et oblivionem fit semper sibimetipsi dissimilis, ut nunc hoc, nunc illud cogitatione teneat. Omnipotens autem Deus quia sibimetipsi dissimilis non est, ea virtute videt, qua audit omnia; ea virtute creat, qua indicat creaturam ejus. Ergo et videre simul omnia, administrare est: et administrare conspiciere. Alia cogitatione justos adjuvat, atque alia injustos damnat. Sed una eadem sex naturæ singularis sibi semper indissimilis dissimilia disponit. Cur autem hoc de potentia creatoris admiremur, quia virtutis ejus vestigia, et in creatura conspiciamus. Natura quippe luti et ceræ diversa est: solis vero radius non est diversus. Et tamen cum diversus non sit, diversa sunt quæ in auto operatur, et cera: quia uno eodem sui ignis

A calore lutum durat et ceram liquat. Sed fortasse hoc in natura luti vel ceræ est, non in ipsa solis substantia, quæ in naturis diversis, diversa videtur operari. Omnipotens autem Deus in semetipso habet sine immutatione mutabilia disponere, sive diversitate sui diversa agere, sive cogitationum vicissitudine dissimilia formare longe dissimiliter, operatur dissimilia nunquam sibi dissimilis Deus qui et ubique est, et ubique totus est. Ait enim: « Cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum (Isa. LXVI). Et de ipso scriptum est quia « cælum inelitur palmo, et terram pugillo concludit (Isa. XL). » Ex qua re considerare necesse est, quia is qui cælo velut sedi præsidet, super et intus est: et qui cælum palmo, et terram pugillo concludit, exterius, superius et inferius est. Ut ergo indicaret omnipotens Deus interiore se esse, et superiorem omnibus, cælum sibi sedi esse perhibuit: ut vero se ostenderet omnia circumdare, cælum metiri palmo, et terram se asserit pugillo concludere. Ipse est ergo interior et exterior, ipse inferior et superior: regendo superior, portando inferior; replendo interior, circumdando exterior. Sicque est intus, ut extra sit: sic circumdat ut penetret. Sic præsidet ut portet: sic portat ut præsideat. Cum ergo sublevata ad seipsam anima suum modulum et intelligit, et quia corporalia omnia transcendat agnoscit, atque ab intellectu suo se ad auctoris intellectum tendit, quid jam hæc nisi ostium, quod est contra ostium aspiciat? Unde et auctori omnium Propheta dicit: « Mirabilis facta est scientia tua ex me (Psal. CXXXVIII). » Quia quantumlibet intenderit, nec semetipsam anima perfecte sufficit penetrare: quanto magis illius magnitudinem qui potuit et animam condere! Cumque in scientiæ Dei intellectu laboraret lassescens ac deficiens subdidit: Confortata est nec poterit ad eam. Sed cum conantes atque tendentes quiddam jam de invisibili natura conspiciere lassamur, reverberamur, repellimur: etsi interiora penetrare non possumus, tamen jam ab exteriori ostio interior ostium videmus. Ipse enim considerationis labor ostium est qui ostendit aliquid ex eo quod intus est, etsi adhuc quod ingrediendi potestas non est.

D « Et fecit frontes per sexaginta cubitos, et ad frontem atrium portæ undique per circuitum, et ante faciem portæ quæ pertingebat usque ad faciem vestibuli portæ interioris quinquaginta cubitos, et fenestras obliquas in thalamis, et in frontibus eorum quæ erant intra portam undique per circuitum. Similiter autem erant et in vestibulis fenestræ per gyrum intrinsecus, et ante frontes « pictura palmarum. » (Hieron.) Puto autem inter murum templi extrinsecus per circuitum et ipsam ædem in atrio, hoc est in medio, quædam fuisse propter ornatum posita, quæ Symmachus interpretatur *circumstantias*, id est, stantia quædam, et de terræ solo erecta in sublime, et hæc sexaginta cubitorum obtinere spatium. Rursumque egredientibus de porta interiori ad faciem vestibuli, quod respiciebat

portam exteriorē quinquaginta cubitos obtinuisse locum in quibus fenestræ erant obliquæ, quas septuaginta absconditas, Symmachus *topicos* vocat. Et hæc fenestræ erant in thalamis, hoc est, in cubiculis singulis et porticibus, quæ ante cubieula tendebantur, obtinentes cubitos quinquaginta. Quæ fenestræ obliquæ sive topicæ idcirco a sagittis vocabulum perceperunt, quod instar sagittarum angustum in ædes lumen immittant, et intrinsecus dilatentur, omniaque per circuitum plena erant hujuscemodi fenestris. Et ante frontes, inquit, porticum pictura sive cæclatura palmarum : per quæ ostenditur in introitu portæ, statimque ingredientibus murum sexaginta occurrere cubita, cum variis ornamentis quæ referuntur ad conditionem mundi : ut ex creatoris Creator intelligatur, et omnia ordine et ratione currentia ostendant mundi varietatem, qui apud Grecos *κόσμος*, ab ornatu nomen accepit, et in sex diebus factus est, ut per singulos dies decadæ singulæ supputentur, quem perfectum numerum supra diximus. Post hæc ingredientibus nobis atrium interiorius occurrunt ante ipsum vestibulum portæ interioris thalami cum obliquis fenestris. Quinquaginta cubitorum tenent spatium, qui et ipse sacratus est numerus. Et post septem hebdomadas plenas festivitatis et gaudii, octoadis prima incipit dies, quæ est resurrectionis : et introducit nos ad viciniam templi. Cum enim omnia fecerimus, agentes prioris erroris pœnitentiam, tunc vicini et proximi efficiamur Deo, ut in exteriori atrio notitiam Creatoris creaturarum ordo nos doceat atque constantia, et in interiori, verus Jubilæus, in quo omnia nobis debita dimittuntur, instruat *θεολογίαν*, et introducat ad sancta sanctorum. Notandum quoque quod interioris atrium plures fenestras habeat, non directas et æquales, sed obliquas et angustas exterius, et se intrinsecus dilatantes, ut per parva quædam foramina possimus ad interiora penetrare, et ad clarissimi luminis, quod versatur in templo, plenitudinem pervenire. Denique post septuaginta et quinquaginta cubitos et thalamos, et porticus, et frontes porticum, et fenestras plurimas, per circuitum palmarum, nobis cæclatura vel pictura monstratur, ut de mundo victoriam possidentes digni efficiamur palmas videre virtutum. Sequitur : « Et fecit, inquit, frontes per sexaginta cubitos, et ad frontem atrium portæ undique per circuitum. » (*Gregor.*) Sæpe jam diximus senario numero perfectionem boni operis designari : non illud sequentes, quod conati sunt hujus sæculi sapientes astruere, dicentes idcirco senarium numerum esse perfectum, quia suo ordine numeratus perficitur : ut cum unus, duo, tres, dicuntur, senarius numerus impleatur : vel quia in tribus partibus dividitur, id est sexta, tertia et dimidia, videlicet in uno, duobus et tribus ; sed idcirco senarium numerum dicimus esse perfectum, quia, sicut paulo ante dictum est, sexto die perfecit Deus omnia opera sua. Quoniam vero peccatori homini legem dedit, quæ in decem præceptis adscripta est, et sex

A decies ducta in sexagenarium numerum surgunt, recte per sexaginta cubitos bonorum operum perfectio designatur. Quod aperte etiam Dominus in Evangelio designat ; qui cum parabolam seminantis exponeret, dixit : Aliud cecidit in terram bonam, et dabat fructum ascendentem et crescentem : et afferbat unum triginta, unum sexaginta, et unum centum. Fructus etenim terræ bonæ triginta affert, cum mens perfectionem fidei, quæ est in Trinitate, conceperit. Sexaginta affert, cum bonæ vitæ opera perfecta protulerit. Centum vero affert, cum ad æternæ vitæ contemplationem profecerit. Sinistra enim nostra est præsens vita : dextera vero, vita ventura. Et recte per centenarium numerum æternæ vitæ contemplatio designatur : quia cum post triginta ac sexaginta ad centesimum numerum computando pervenimus, idem centenarius in dexteram transit. Fides atque operatio adhuc in sinistra est, quia hic adhuc positi, et credimus quod non videmus, et operamur ut videamus. Cum vero jam se animus in contemplatione æternæ vitæ suspenderit, quasi ad dexteram manum computus pervenit. Fecit itaque frontes per sexaginta cubitos ; quia enim per sexagenarium numerum perfectio, quid per frontes ædificii, nisi ipsa opera designantur, quæ exterius videntur ? Prædicationis enim verbum proximis tribuere, et alimenta esurientibus, vestimenta quoque argentibus dare, et pro bono opere patienter adversa sustinere, quid aliud quam frontes sunt ædificii cœlestis ? Quia pulchritudo operum exteriorum ornat habitaculum Dei, quod adhuc latet intrinsecus. Sed istæ frontes habent atrium undique per circuitum, quia in hoc magna sunt opera, si hæc in mente dilatata amplitudo charitatis. De charitate quippe scriptum est, « Latum mandatum tuum nimis. » Atrium ergo ante frontem est, id est, in perfectione operis latitudo dilectionis. Et notandum quod dicitur, « undique per circuitum », ut videlicet homo per omne quod agit semper se in charitatis amplitudine dilatet, ne hunc aut timor aut odia angustent. Si quis enim de verbo Dei loquitur, et charitatem quam prædicat in mente non servat, ædificii frontem habet, sed atrium ante frontem non habet. Si quis eleemosynam indigentibus largitur, et per hanc fortasse in corde extollitur, nec ex charitate proximi inopiæ subvenit, sed se D per elationem tacitam extollit, frontem quidem in ædificio ostendit, sed juxta frontem atrium non fecit. Si quis illatas a proximo contumelias tolerat, et male obiecta tacitus portat, magna est patientia quam demonstrat ; sed si dolore in corde non habeat, si lucrari ad tranquillitatem mansuetudinis etiam ipsum qui male excesserat, querat. Nam si patientiam exterius adhibens, intus dolorem tenet, nec amat eum quem sustinet, habet quidem frontem in ædificio, sed ante frontem atrium non habet : quia is qui se angustiarum odiorum subdidit, profecto charitatis latitudinem amisit. Nam sicut in superiore parte jam diximus, patientia vera est, quæ et ipsum amat quem portat ; nam tolerare, sed odisse,

non est virtus mansuetudinis, sed velamentum furoris. Et notandum quod hoc ipsum atrium portæ dicitur. Porta nostra quippe est aditus ad regnum : Et Deum ac proximum amare, jam ad ingressum regni est tendere. In quantum enim quisque amat, in tantum ad ingressum propinquat. In quantum vero amare negligit, in tantum ingredi recusat : quia nec studet videre quod appetit. Tunc ergo habemus atrium portæ, quando ex latitudine charitatis ad supernam vitam, quam adhuc contingere minime possumus, jam per desiderium intramus. Itaque cum bonum opus erga proximum agitur, restat ut ejusdem boni operis intentio discernatur, si non præsentis gratiæ retributionem quaerit, sed spem suam animum ad futuram promissionem tendit, ut ex temporalibus æterna, ex terrenis cœlestia speret. Spes enim cœlestium mentem solidat, ne conculcatur fluctibus tumultuum terrenorum. De qua et per Paulum dicitur : « Quam sicut anchoram habemus animæ tutam, fac firmam et incedentem usque ad interiora velaminis. » De quibus interioribus hic quoque subjungitur : « Et ante faciem portæ, quæ pertingebat usque ad faciem vestibuli portæ interioris quinquaginta cubitos. » Hoc quod hoc loco dicitur, « ante faciem portæ » non exterior, sed interior ante portam locus describitur, dum usque ad faciem vestibuli portæ interioris pertingere perhibetur. Unde et idem locus quinquaginta cubitis dicitur mensuratus. Per quinquagenarium quippe numerum, requies æterna signatur. Habet enim septenarius numerus perfectionem suam, quia eo die, dierum numerus est completus, et per legem sabbatus in requiem datus est. Ipse autem septenarius per semetipsum multiplicatus ad quadraginta et novem ducitur. Cui si monas additur, ad quinquagenarium numerum pervenitur : quia omnis nostra perfectio in illius unius contemplatione erit, in cuius nobis visione jam minus aliquid salutis et gaudii non erit. Hinc etiam Jubilæus, id est, ann. quinquaginta in requiem datus est, quia quisquis ad omnipotentis Dei gaudia æterna pervenerit, laborem et gemitum non habebit. Notandum vero, quod locus qui describitur per quinquaginta cubitos tendi ad faciem vestibuli portæ interioris pertingere memoratur. Non ergo hoc loco Propheta jam ipsum vestibulum portæ interioris, sed locum interius, qui tendit ad vestibulum portæ interioris narrat ; per quem locum atque, sicut diximus, spes nostra signatur ; quæ, dum æternam requiem quaerit, mentem ad vestibulum portæ interioris ducit. Hoc ipsum enim, quod desideramus cœlestia, quod ad promissa gaudia suspiramus, quod æternæ vitæ requiem quaerimus, jam ad interioris vestibuli faciem propinquamus. Signetur ergo per portam fides, per atrium charitas : per locum vero qui ad faciem vestibuli portæ interioris propinquat, figuretur spes, sine quibus tribus virtutibus quisquis jam uti ratione potest, ingredi ad cœleste ædificium non potest. Habeatur ergo fides in porta, quia introducit ad intel-

ligentiam : charitas in atrio, quia mentem dilatat in amorem : spes in loco quinquaginta describitur cubitis, quia per desideria atque suspensio introducit animum ad secreta gaudia quietis : de qua quiete etsi adhuc sicut est veritatis lumen non cernimus, jam tamen per rimas intelligentiæ aliquid videmus. Unde et hic subditur : « Et fenestras obliquas in thalamis. » In fenestris obliquis pars illa, per quam lumen intrat, angusta est, sed pars interior quæ lumen suscipit lata, quia mentes contemplantium, quamvis aliquid tenuiter de vero lumine videant, in semetipsis tamen magna amplitudine dilatantur. Quæ videlicet et ipsa quæ conspiciunt capere pauca vix possunt. Exiguum valde est, quod de æternitate contemplantis vident, sed ex ipso exiguo laxatur sinus mentium in augmentum fervoris et amoris : et inde apud se ampliæ fiunt, unde ad se veritatis lumen quasi per angustias admittunt. Quæ magnitudo contemplationis, quia concedi non nisi amantibus potest, in thalamis obliquæ fenestræ esse perhibetur, vel in his quæ juxta thalamos non jam extrinsecus, sed esse intrinsecus dicuntur. Nam de iisdem fenestris subditur : « Et in frontibus eorum quæ erant intra portam, undique per circuitum. » Erant enim in thalamis : erant et in frontibus eorum, quæ intra portam undique per circuitum fuerant constructa : quia qui cor intus habet, ipse quoque lumen contemplationis suscipit. Nam quia adhuc exteriora immoderatus cogitant, quæ sint de æterno lumine rimæ contemplationis ignorant. Neque enim cum corporearum rerum imaginibus illa se infusio incorporeæ lucis capitur, quia dum sola visibilia cogitantur, lumen invisibile ad mentem non admittitur. Sed quisquis lumini contemplationis intendit, curare magnopere debet, ut mentem semper in humilitate custodiat : nunquam se de gratia qua infunditur, extollat, et ipsas quæ mentes contemplantium signant, quales sint obliquæ fenestræ consideret. Per obliquas etenim fenestras lumen intrat, et fur non intrat, quia hi qui veri speculatores sunt, semper sensum in humilitate deprimunt, atque ad eorum mentes intelligentiæ contemplationis intrat, sed jactantia elationis non intrat. Et patent itaque fenestræ et munitæ sunt : quia et aperta est in mentibus eorum gratia, qua repletur, et tamen ad se adversarium ingredi per superbiam non permittunt. Notandum vero, quod intra portam undique per circuitum fenestræ obliquæ esse memorantur. Non enim contemplationis gratia summis datur, et minimis non datur : sed sæpe hanc summi, sæpe minimi, sæpius remoti, aliquando etiam conjugati percipiunt. Si ergo nullum est fidelium officium, a quo possit gratia contemplationis excludi, quisquis cor intus habet, illustrari etiam lumine contemplationis potest : quia intra portam undique per circuitum fenestræ obliquæ constructæ sunt, ut nemo de hac gratia quasi de singularitate gloriatur. Nullus se donum veri luminis æstimet habere privatum : quia in eo quod se habere præcipuum putat, sæpe alter est ditior, quem habere apud

se homini aliquid non putat. Unde hic quoque adhuc apte subjungitur : « Similiter autem erant et in vestibulis fenestræ per gyrum intrinsecus. » Postquam dixit « fenestras in frontibus, » adjungit « fenestras in vestibulis per gyrum intrinsecus. » Quia non solum alta sanctæ Ecclesiæ membra, quæ prominent habent contemplationis gratiam, sed plerumque hoc donum etiam illa membra percipiunt, quæ etsi jam per desiderium ad summa emicant, tamen adhuc per officium in imo jacent. Nisi enim et his qui despecti videntur, omnipotens Deus lumen contemplationis infunderet, fenestræ in vestibulis non fuissent. Videmus itaque alios in summis locis sanctæ Ecclesiæ constitutos alta de cælestibus loqui; miro studio in quantum illustrata mens sufficit, supernæ patriæ secreta rimari. Fenestræ sunt in frontibus. Alii vero in sanctæ ecclesiæ sinu continentur, et despecti humanis oculis videntur, sed apud se sapientiæ studiis vacant : ad cælestia anhelant atque, in quantum prævalent, quæ sint gaudia æterna considerant. Fenestræ itaque oblique sunt : sed in his sol non est. Bene autem dicitur *per gyrum* : quia omnis inquisitio secretarum rerum gyrum habet, dum in cogitatione sua dicit animus : Putasne hoc ? putasne illud est ? Quasi circuit ut inveniat quod quærit. Cui cum incircumscriptionem lumen erumpere in agnitione cœperit, quasi per obliquam fenestram radius veritatis venit. Sic quippe in contemplatione nostra multa cogitationibus circumeundo perficimus : sicut exempla bonorum sæpe quærimus, ut in moribus proficiamus. Nam cum jam cogitat animus ad æliora transire, quidquid melius de aliis audire possit, exquirat : nunc hujus, nunc sancti alterius vitam ventilat. Unde et electus quidam, qui in expanso sinu sanctæ ecclesiæ, per universoni mundum mentis oculos miserat honorum vitam ad imitationem requirens, dicebat : « Circumbo et immolabo in tabernaculo ejus hostiam jubilationis (*Psal. xxvi.*) » Ecce, ut immolaret jubilationis hostiam circumibat, quia nisi animum huc illucque ad honorum vitam exquirendam mitteret, ipse usque ad jubilationis sacrificium non perveniret. Cum vero sancti viri intra Ecclesiam ad loca summa perducuntur, eorum vita quasi in speculo ponitur, ut cuncti videant bona quæ debeant imitari. Unde et adhuc apte subditur : « Et ante frontes pictura palmarum. » Quid per palmas, nisi præmia victoriæ designantur ? Ipsæ quippe dari victoriæ solent. Unde de his quoque qui in certamine martyrii antiquum hostem vicerant, et jam victores in patria gaudebant, scriptum est : « Palmæ in manibus eorum, et clamabant voce magna dicentes : Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, et Agnus (*Apoc. vii.*) » Palmas quippe in manibus habere, est victorias in operatione tenuisse, cujus operationis palma tibi tribuetur, ubi jam sine certamine gaudetur. Unde hic non dicitur, palmæ ante frontes, sed ante frontes pictura palmarum. Ibi enim victoria videbitur, ubi jam sine fine gaudebitur. Nam plerumque sanctos viros aspiciamus mira agere, virtutes multas

A facere, leprosos mundare, dæmonia ejicere, tacta ægritudines corporum fugare, prophetiæ spiritu ventura prædicere. Cuncta itaque hæc necdum palmæ sunt, sed adhuc pictura palmarum. Nam hæc aliquando dantur et reprobis; unde per Evangelium Veritas dicit (*Luc. xiii.*) : « Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus; et in nomine tuo dæmonia eiecimus; et in tuo nomine virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis quia nunquam novi vos : discedite a me qui operamini iniquitatem. » Unum vero signum electionis est soliditas charitatis, sicut scriptum est : « In hoc scietur quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad invicem (*Joan. xiii.*) » Hæc autem miracula cum electi faciunt, longe dissimiliter a reprobis faciunt. Quia quod electi ex charitate, hoc reprobi student agere per elationem : sed eisdem electis et ipsa mira quæ per charitatem faciunt, non jam palmæ sunt, sed adhuc pictura palmarum, quia de eis foris ostenditur, quales apud omnipotentem Dominum intus habeantur. Ibi autem eis palma erit, ubi jam mortis contentio non erit. Nam prædicator egregius tunc aspexit palmam veram vincentibus dari, cum resurrectionem prævidit mortuorum fieri sicut dicit : « Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est : Absorpta est mors in victoria. Ubi est mors, victoria tua? ubi est stimulus tuus? (*I Cor. xv.*) » Tunc ergo erit perfecta victoria, cum mors plene fuerit absorpta.

C « Et eduxit me ad atrium exterius. Et ecce gazophylacia et pavimentum stratum lapide in atrium per circuitum : triginta gazophylacia in circuito pavimenti, et pavimentum in fronte portarum erat inferius. Et mensus est latitudinem a facie portæ interioris usque ad frontem atrii interioris extrinsecus, centum cubitos ad orientem et ad aquilonem. » (*Mieron.*) Vir ergo ille qui habebat funiculum cæmentariorum in manu et calammum mensuræ, et stabat in porta, inter cætera quæ prophetæ monstrabat aspectui post atrium sexaginta cubitorum, et aliud vestibulum portæ interioris quod tenebat quinquaginta cubitos, eduxit prophetam ad atrium exterius, sive ut in Septuaginta continetur, introduxit ad atrium interius. Satisque miror juxta litteram et Septuaginta quomodo post exteriora atrii septuaginta et quinquaginta cubitos tenentia, interius sit atrium, quod in latitudine centum cubitorum tendatur spatium : nisi forte juxta mysticos intellectus, et profectus ingredientium quæ interiora in doctrinis fuerint, latiora sint. Introductus autem in atrium interius, sive ductus ad exterioris atrium, ut in Hebraico continetur, statim intultus est triginta thalamos vel gazophylacia. Et ut Symmachus interpretatus est *exedras*, quæ habitationi Levitarum atque sacerdotum fuerant præparatæ, et pavimentum vivis stratum lapidibus, sive intercolumnia ut ostendatur interius atrium vel exterius habere ante fores ordinem columnarum, et

pavimentum in fronte portarum, sive porticus post A tergum portarum. In quibus porticibus pulo columnas ordine fuisse dispositas : ut ante gazophylacia essent porticus, et in frontibus porticum columnæ porticus sustentantes. Pavimentum autem quod stratum erat lapidibus, et ante porticus atrii tendebatur, inferius erat ascensione porticum, et eandem habebat longitudinem quam thalamorum ædificatio possidebat. Mensusque est idem vir in cuius manu erat funiculus et calamus a facie portæ inferioris, sive, ut Septuaginta volunt, exterioris usque ad frontem atrii vel portæ interioris, centum cubitos ad orientem, et ut in Hebraico dicitur, et ad aquilonem. Ex quibus intelligimus illud evangelicum quod a Salvatore narratur, missæ in agrum sementis in terram bonam quæ multiplicet fruges pro varietate virtutum in tricenarium, et in sexagenarium et centenarium numerum, hujus loci vaticinio convenire : et hic enim trigesimus et sexagesimus et centesimus numerus ponitur, ut his quasi gradibus ad perfectam scientiam pervenire valeamus, ita duntaxat ut ad interiorem ædem quinquagenarius nos perducatur numerus, qui finito septem hebdomadarum sabbato in diem resurrectionis erumpit. Gazophylacia autem appellantur, quæ plena sunt spiritalibus divitiis, de quibus scriptum est : « Redemptio animæ viri propriæ divitiæ (Prov. xiii). » Super quibus et Paulus apostolus congratulatur discipulis suis, quod pleni sint omni verbo et omni scientia. Gaza autem lingua Persarum divitiæ nuncupantur. Vel certe thalami, qui Græce dicuntur *κατοπορία* ostendunt sponsi adventui cubricula præparata quæ fuere triginta numero, ut perfectam ætatem habitantium demonstrarent. Et pavementum stratum erat lapide, ne luto et terra et pulvere peccatorum habitantium polluerentur vestigia, sed ut super vivos incederent lapides quibus ædificatur templum Dei. Sive intercolumnia erant ante thalamos fores, quæ impositum desuper ædificium sustentarent. Istæ sunt columnæ de quibus et Paulus apostolus scribit (*Gal. ii*) : « Dextras dederunt mihi et Barnabæ, Petrus et Joannes, qui videbantur columnæ esse. » Et in alio loco (*I Tim. iii*) : « Columna et firmamentum veritatis. » Et in Joannis Apocalypsi legimus (*Apoc. iii*) : « Qui vicerit, faciam eum columnam in templo Dei mei, et foras non egredietur amplius. » Pavimentum ergo quod erat in fronte portarum, de quo jam diximus, sive porticus post tergum portarum, quæ habitatores thalamos ab imbribus defendebant, erat inferius. Semper enim quæ inferiora sunt, in altioribus collocantur, ut ad mystica atque secreta et plena divitiis spiritalibus ascensu et gradibus pervenire possimus. Plurimumque numerus atque perfectus in decem decadarum numero est, qui et sementem Isaac centena fruge multiplicat. Sed quia in terra erat, et adhuc dicere poterat : « Advena sum ego et peregrinus, sicut omnes patres mei (*Gen. xxiii*) ; » hordeum sevisse et centesimam frugem messuisse narratur : nec luto quoniam granum tritici mortuum fuerat in terra,

quod multas fruges faceret, et famem judæici populi audiendi sermonis Dei saturaret eo pane qui de cælo descendit. (*Greg.*) Postquam de contemplationis gratia obliquas fenestras insinuans propheta multa loentus est, eductum se exterius dicit, et gazophylacia vidisse commemorat. In quibus gazophylaciis quid aliud quam doctorum scientia designatur? Sed certe hæc in re quæri potest, cum doctores sancti spiritalia atque terrena doceant, cur propheta eductum se exterius dicit, et gazophylacia foris vidisse? Sed sciendum est quia alia est contemplatio, quæ tantum videt quantum dicere non valet : alia vero scientia atque doctrina quæ tantum videt quantum exprimere per linguam possit. In comparatione quippe illius luminis quod voce exprimi non potest quasi totum hoc foris est quod exprimi voce potest. Ait itaque : « Et duxit me ad atrium exterius, et ecce gazophylacia et pavementum stratum lapide in atrium per circuitum. » Quia sermone Græco phylaxe servare dicitur, et gazæ lingua Persica divitiæ vocantur, gazophylacium locus appellari solet quo divitiæ servantur. Quid itaque per gazophylacia designatur, nisi, ut prædiximus, corda doctorum sapientiæ atque scientiæ divitiis plena? Quia juxta Pauli vocem : « Alii datur per Spiritum sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ in eodem Spiritu (*I Cor. xii*). Sunt enim quidam qui per donum gratiæ, et ipsa intelligunt gratiæ exponi a doctoribus non audierunt, hi videlicet sermones sapientiæ perceperunt. Et sunt quidam qui per semetipsos intelligere audita nequeunt, sed ea quæ in expositoribus legerunt, retinent atque scienter proferunt, quæ lecta didicerunt. Unde itaque istis nisi sermone scientiæ pleni sunt? Quamvis hoc intelligi et aliter possit, quia sapientia ad vitam, scientia vero pertinet ad doctrinam. Qui igitur bene vivit et prudenter prædicat, gazophylacium spiritalis ædificii recte nominatur, quia ab ejus ore divitiæ dispensantur. His divitiis abundare discipulos idem magister gentium viderat cum dicebat : « Divites facti estis in illo, in omni verbo et in omni scientia (*I Cor. i*) ; » excepto autem eo quod ad æternam patriam divitiæ spirituales ducunt. Est eis a terrenis divitiis magna distantia, quia spirituales divitiæ erogati proficiunt, terrenæ autem divitiæ aut erogantur et deficiunt, aut retinentur et utiles non sunt. Qui ergo has in se veras divitias continent, recte gazophylacia vocantur. Et habent ipsa gazophylacia pavementum per circuitum, quia eis adhæret ac subiacet humilitas auditorum. Quod pavementum recte stratum lapide in atrium dicitur, quia in latitudine charitatis vicissim sibi junctæ sunt animæ fideles, quæ et lapides appellantur pro fortitudine fidei, et strati in pavimento sunt in compage humilitatis. Has fidelium mentes Petrus apostolus fortes in fide conspexerat cum dicebat : « Et vos tanquam lapides vivi superædificamini domus spirituales (*I Petr. ii*). De his lapidibus sanctæ Ecclesiæ Dominus per Isaiam dicit (*Isa. liv*) : Ponam jaspidem per propugnacula tua, et portas tuas in lapides sculptos, universos terminos tuos in

lapides desiderabiles, omnes filios tuos doctos a Domino. Quod ergo Isaias universos Ecclesie terminos lapides desiderabiles vidit, hoc Ezechiel pavimentum lapide stratum per circuitum esse perhibuit, quia adhuc de gazophylaciis subdit: « Triginta gazophylacia in circuitu pavimenti. » Denarius numerus pro perfectione semper accipitur, quia in decem præceptis legis custodia continetur. Activa etenim et contemplativa vita simul in decalogi mandatis conjuncta est: quia in eo et amor Dei, et amor proximi servari jubetur. Amor quippe Dei ad contemplativam, amor vero proximi pertinet ad activam. Sed unusquisque doctor, ut in activam vitam plene se dilatet atque in contemplativam vigilanter surgat, in sanctæ Trinitatis fide debet esse perfectus. Unde et eadem gazophylacia triginta esse memorantur, ut cum denarius ter ducitur, vita et lingua doctoris in Trinitate solidetur. Sed hac in re illud nobis est vigilanter intuendum quod propheta, cum gazophylacia descripsisset, adjunxit pavimentum per circuitum, atque inferius subjungit gazophylacia in circuitu pavimenti: quatenus gazophylacia in circuitu pavimenti, et pavimentum in circuitu gazophylaciorum esse videatur. Pavimentum quippe et gazophylacia eo sunt ordine distincta, ut et gazophylacia intra pavimentum, et pavimentum inter gazophylacia fuerit stratum. Non hoc ergo sine magno mysterio est, quod in circuitu gazophylaciorum esse dicitur pavimentum, et in circuitu pavimenti narrantur esse gazophylacia. Habet enim pavimentum in circuitu gazophylacia: quia vitam audientium crudit quotidie, et custodit lingua doctorum. Doctores enim boni in sanctæ eruditionis verbis modo fomentis dulcedinis, modo asperitate increpationis invigilant, ut auditorum suorum vitam a vitiis defendant. Sed habent ipsa quoque gazophylacia in circuitu pavimentum, quia sæpe etiam doctorum cor vitiorum tentationibus tangitur, ut modo elevetur jactatione superbæ, modo iræ stimulis inflammetur. Sed cum bonorum auditorum vitam considerant, eam quæ profecisse suis exhortationibus pensant, erubescunt tales non esse, quales auctore Deo per se conspiciunt alios factos esse, et ante se in mente stabiliunt, quam plene in culpa labantur. Nam cum ipsa sua a doctoribus verba ad memoriam redeunt, erubescunt non servare quod dicunt. Unde et per Salomonem dicitur: « Anima laborantis laborat sibi, quia compulit eum os suum (Prov. xvi). Os enim nostrum nos compellit ad laborem, quando per hoc quod diximus a vitiis refrenamur: quia turpe nimis est, ibi nos negligendo cadere, unde prædicando conati sumus alios levare. Habent ergo gazophylacia in circuitu pavimentum, quia doctorum magna custodia est, vita venerabilis auditorum, et suis ei sermo fit in adjutorium, quia erubescunt pulsantibus vitiis non resistere qui contra vitia alios armaverunt. Quia enim quandiu in hac vita vivimus, contra malignos spiritus quid aliud quam in acie stamus? Sicut prædiximus, doctoris animus forsitan aliqua elatione pulsatur, sed sive ne ipse precreat, seu ne

A per exemplum suum alios ad perditionem trahat, vigilanter se et festine circumspicit, in cogitationibus remordet adducta auditorum suorum ad memoriam, semetipsum humiliat, et in quibus prævalet, agit ne elatio principetur in mente, ne dominetur in opere. Scriptum quippe est: « Initium omnis peccati superbia (Eccl. i). » Quis ergo erit ante Dei oculos fructus boni operis, si ex radice putruit elationis? Sæpe, ut prædictum est, ejus animus tentatur ex ira, sed citius se ad se circumspiciendo colligit, et disciplinæ se pondere deprimens, agit ne motus animi transeat in sermone, ne erumpat in voce: fitque ut ira perturbati animi ubi per negligentiam oritur, ibi per judicium suffocata moriatur: qua ex re agitur, ut ex concepta culpa animus virtutem pariat, quia etsi B sese fortiter custodire noluit ne ad motum surgeret, se tamen in commotione fortiter vicit. Unde bene per Salomonem dicitur: « Melior est patiens viro forti, et qui dominatur animo suo expugnatore urbium (Prov. xvi). » Et pavimentum in fronte portarum secundum longitudinem portarum erat inferius. Si portarum longitudinem ad locum referimus, in quo portæ erant constructæ, secundum longitudinem portarum pavimentum erat inferius: quia quantum tenere locus portarum poterat, tantum tendebatur, et pavimentum quod erat inferius. Longitudo ergo pavimenti a portis non erat dissimilis, sed tamen æqualitas pavimenti non erat cum portis. Quid est ergo quod pavimentum cum portis longum similiter erat, sed æquale non erat, nisi quod longe distat vita populorum a vita doctentium? quia etsi ad regna celestia tendentes eandem longanimitatem spei habent, eadem tamen vivendi studia non habent. Tendatur ergo C pavimento similiter in longum quia ipsam fidem, ipsam spem in se retinent auditores quam habere certum est prædicatores. Sed pavimentum inferius jaceat, ut omnes auditores prædicatores suos longe a suis meritis excellere cognoscant. Sin vero longitudinem portarum ipsam, sicut superius diximus, earum altitudinem intelligere debemus, dum, sicut paulo post scriptum est, ad portas gradibus ascendebatur, tanto pavimento jacet inferius, quanto unaquæque porta surgit in altitudine: quia quanto sanctior est vita doctoris, tanto fit humilior sensus audientis, et semetipsum despicit, dum prædicatoris sui vitam in D magna surgere altitudine perpendit. Imitari etenim bona ejus alia forsitan potest, alia non potest, in quibus prævalet proficit; in quibus minime prævalet, ad humilitatem crescit, et hoc ipsum ergo ei in propectu est quod ei imitabile ad propectum non est. Ecce enim si prædicatorum nostrorum ea quæ legimus facta, et dicta pensamus, in quantum altitudine surrexerint portæ agnoscimus. Ut enim taceamus de ostensione signorum. loquamur de virtutibus cordium. Certe Paulus, qui se legi mortuum per legem dicit, qui ut in Christo crederet ei hoc et lex ipsa prædicavit, magno fidei ardore succensus, præcepta legis tenere carnaliter noluit, circumcissionem in gentibus fieri vetuit: et cum Petrus apo-

stolus serrari adhuc in circumcissione legis consuetudinem vellet, ei in faciem restitit, eumque hac in re fuisse reprehensibilem dicit, et hoc ejus studium discipulis loquens, non solum culpam, sed quod est magis hypocrisin, id est, simulationem nominat, dicens : « Cum venisset Petrus Antiochiam, in faciem ei restitit, quod reprehensibilis erat (*Gal. 11*). » Et paulo post : « Et simulationi ejus conenserant cæteri Judæi (*Ibid.*). » Item vero apostolorum primus, cum multa discipulos admoneret, atque a quibusdam detrahi de Pauli scriptis agnosceret, dicit : « Sicut charissimus frater noster Paulus secundum datam sapientiam sibi scripsit vobis loquens in eis de his in quibus sunt quædam difficulta intellectu quæ indocti et instabiles depravant, sicut et cæteras scripturas ad suam ipsorum perditionem (*II Petr. 11*). » Ecce **B** Paulus in Epistolis suis scribit Petrum reprehensibilem : ecce Petrus in epistolis suis asserit Paulum in his quæ scripserat, admirandum. Certe enim, nisi legisset Petrus Pauli Epistolas, non laudasset. Si autem legit, quia illic ipse reprehensibilis diceretur invenit. Amicus ergo veritatis laudavit etiam quod reprehensus est : atque ei et hoc ipsum placuit, quia in his non placuerat quæ aliter quam debuerat sensit, sequæ etiam minori fratrum ad consensum dedit, atque in eadem re factus est sequens minoris sui ut etiam in hoc præiret, quatenus qui primus erat in apostolatus culmine, esset primus et in humilitate. Pensemus ergo in quo montis vertice stetit qui illas Epistolas laudavit, in quibus se scriptum vituperabilem invenit. Quæ illa tanta esse mansuetudo potuit, quæ quies animi, quæ soliditas mentis atque imperturbatio cogitationis? Ecce a minore suo et reprehenditur, et reprehendi non dedignatur. Non ad memoriam revocat quod primus in apostolatu vocatus est : non quod quæcunque in terra solveret essent soluta et in cælo; non quod in mare pedibus ambulavit : non quod paralyticos in Jesu nomine jubendo erexerat, non quod ægros corporis sui umbra sanaverat : non quod mentientes verbo occiderat, non quod mortuos oratione suscitabat. Ne igitur increpationis verba dedignaretur audire, omnia dona quæ acceperat, quasi a memoria repulit, ut unum fortiter humilitatis donum teneret. Pensemus ergo, si possumus, Paulum apostolum, qui tantum patiens inter persecutores quantum mansuetus inter discipulos fuerit. Certe Corinthum veniens, ab idolorum servitio Corinthios retraxit, quis esset verus Deus innotuit, æternæ eis vitæ gaudia prædicavit. Et cum magnam multitudinem populi in fide collegisset, tantam illic inopiam pertulit, ut victus sui gravi necessitate laboraret : et panem terræ a discipulis non accepit, quibus panem cæli prædicavit. Instabat verbo pro vita audientium : instabat labori manuum pro vita corporis sui. De terris quoque aliis ei stipendia a discipulis mittebantur, ut Corinthiis prædicare succerit : ipse quippe ad eosdem Corinthios per Epistolam loquitur, dicens : « Cum essem apud vos et egerem, nulli onerosus fui. Nam quod mihi deerat, supple-

verunt fratres qui venerunt a Macedonia (*II Cor. 11*). » Consideremus ergo quanta altitudinis istæ spiritalis ædificii portæ sunt, quas et spirituales patres admirantur. Quantum itaque nos in earum admiratione humiliari necesse est qui pavimentum sumus! Sed quia sub longitudinis appellationem altitudinem portarum audivimus, nunc aliquid de earum latitudine cognoscamus. « Et mensus est, inquit, latitudinem a facie portæ inferioris usque ad frontem atrii interioris extrinsecus, centum cubitos ad orientem, et ad aquilonem. » In quibus verbis si portam aditum accipimus, quo ad cognitionem Domini intramus, porta inferior fides est; atrium vero interiorius contemplatio. Habet autem porta inferior latitudinem in facie, quia videlicet fides per charitatis suæ amplitudinem habet eam quæ videtur a proximis operationem. Quam dum fortiter a perfectioribus agi conspiciamus, nos qui in bonis actibus angustamur, exempla per eos magne operationis accipimus, et unaquæque sancta actio quasi quædam nobis sit latitudo itineris, quæ prius erat angustia difficultatis. Habet quoque atrium interiorius frontem, quia contemplativa vita per quædam signa desideriorum et gemituum ostendit quantum intus videat quam tantum amat. Denarius autem numerus per semetipsum multiplicatus in centenarium surgit. Unde recte per centenarium magna perfectio designatur, sicut de electis dicitur : « Omnis qui relinquit domum vel fratres aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit (*Matth. 19*). » Neque etenim sanctus quisque ideo terrena deserit, ut hæc possidere in hoc mundo multiplicius possit, quia quisquis terreno studio terram relinquit, terram non relinquit, sed appetit; nec qui unam uxorem deserit, centum recepturus est; sed per centenarium numerum perfectio designatur, postquam etiam vita æterna promittitur, quia quis pro Dei nomine temporalia atque terrena contemnit, et hic perfectionem mentis recipit, ut jam ea non appetat quæ contemnit, et in sequenti sæculo ad æternæ vitæ gloriam pervenit. Mensus ergo vir latitudinem a facie portæ inferioris usque ad frontem atrii interioris extrinsecus centum cubitos, quia Redemptor noster quotidie per magistros atque doctores in mensura perfectionis metitur vitam fidelium; vel in specie boni operis per fidem, vel in sanctis desiderii per contemplationem. Quis ergo est qui per centum cubitos mensuratur, nisi is cujus bona operatio recta intentione utitur, ut in eo quod agit, non ad terrena lucra appetenda aut laudes transitorias reflectatur? Ecce enim misericordiam proximis exhibere, possessa largiri, cum celeritate indigentibus tribuere, latitudo in facie portæ inferioris est. Sed si tua dans aliena non appetas, si terrenam gloriam de ipso bono opere non requiras, recte in centenario numero, id est, in perfectione mensuraris. Nam qui videtur dare misericordior propria, et rapit forsitan violenter aliena, iste adhuc quæ sit via perfe-

ctionis ignorat nec cognovit unde ad perfectionem tenditur, quia nec ipsum ejus initium invenit. Præ enim appetitum evellere a mente debuit, et postea quæ in re possidet, largiri. Unde scriptum est : « Declina a malo, et fac bonum. » Quid enim potest esse boni quod facit, qui necdum a malo declinavit? Et sunt quidam, qui, sicut dictum est, ab alimentis abstinent, carnem cruciant : sed tamen si pulsati fuerint, cognoscuntur quia ad mundi gloriam anhelant. Isti frontem atrii interioris ostendunt, sed per centum cubitos non mensurantur. Hi ergo in numero perfectionis sunt de quibus per Paulum dicitur :

« Qui carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis (Gal. v). » Et notandum quod non dicitur quod intrinsecus, sed extrinsecus ista mensurantur : quia videlicet Redemptor noster cum per nos facta hominum vel approbat vel indicat non intrinsecus metitur. Unde et per Evangelium dicitur : « Ex fructibus eorum cognoscetis eos (Math. vii). » Cum enim alios conspicimus largiri eleemosynam, afflictis concurrere, oppressis subvenire, nil eos in hoc mundo gloriæ quærere, nullis hujus mundi compendiis inhiare, atque alios videmus carnem domare, lacrymis insistere, verbis cælestibus occupari, nil transitorii honoris appetere : quid aliud debemus nisi eos perfectos credere, sanctos æstimare? Quia ergo per hoc quod aspiciamus, esse eos perfectos videmus, eorum vitam per centum cubitos metimur. Et quia multi in Judæa, plerique vero in gentilitate positi, ad hanc perfectionis summam venerunt, recte subjungitur : Ad orientem et ad aquilonem. Judaicus etenim populus oriens jure dicitur est, de cujus carne ille natus est, qui sol justitiæ vocatur; de quo per prophetam dicitur : « Vobis autem qui timetis Dominum orietur sol justitiæ (Malach. iv). » Per aquilonem vero gentilitas figuratur quæ diu in perfidiæ suæ frigore torpuit, et in cujus corde ille regnavit qui attestante propheta apud semetipsum dixit : « Ponam sedem meam ad aquilonem. » Quia itaque incarnatus omnipotens Dominus alios perfectos ex Judæa, alios perfectos ex gentilitate intra sanctam Ecclesiam fecit, centum cubitos non solum orientem mensus est, sed etiam ad aquilonem. (Hieron.) Quomodo autem centum cubiti non solum ad portam orientalem fuerint, sed et ad portam aquilonis sequens testimonium demonstrabit.

« Portam quoque quæ respiciebat viam aquilonis atrii exterioris mensus est tam in longitudine quam in latitudine, et thalamos ejus tres hinc et tres inde, et frontem ejus, et vestibulum ejus, secundum mensuram portæ prioris, quinquaginta cubitorum longitudinem ejus, et latitudinem viginti quinque cubitorum; fenestræ autem ejus et vestibulum et sculpturæ, secundum mensuram portæ quæ respiciebat ad orientem, et septem graduum erat ascensus ejus. Et vestibulum ante eam, et porta atrii interioris contra portam aquilonis et orientalem. Et mensus est a porta usque ad portam

centum cubitos. » Mensus est autem vir cujus funiculus in manu erat portam quoque aquilonis atrii exterioris, sive introduxit prophetam per portam aquilonis. Secundo per portam austri. Tertio per portam orientalem. Ab aquilone enim exardescunt mala super habitatores terræ. Pulchreque qui habitator terræ est, et non advena et peregrinus, patet jaculis ejus qui venit ab aquilone, cujus ignita sunt jacula, quæ juxta Apostolum scuto fidei restinguuntur, et ad aquilonem exterioris atrium nominatur : ad meridiem vero, hoc est ad austrum, non exterior sed interior. Dicit enim Scriptura : « Et introduxit me ad atrium interius, ad portam australem; » quod et in orientali atrio scriptum similiter invenitur. Primus enim ad virtutem ingressus est, aquilonem calcare pelibus, et per quinquagenarium et vigesimum quintum numerum ad summitatem centenarii pervenire. Deinde introduci ad australem plagam, et aquilonis frigus expellere. Tunc ad perfectam venire virtutem, id est, ad portam orientalem, in qua oritur sol justitiæ, et per quam solus ingreditur pontifex. Et hoc observandum quod cum quatuor plage sint, de occidentali porta taceatur : de qua in principio sexagesimi septimi psalmi scriptum est : « Iter facite ei qui ascendit super occidentem, Dominus nomen ejus (Psal. Lxvii); » ut postquam nobis præparantibus iter Domino, et illud implentibus quod Joannes Baptista clamat in eremo : « Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus (Math. iii), » possimus audire quod in extrema parte ejusdem psalmi dicitur : « Cantate Deo, psallite Domino, qui ascendit super cælum cæli ad orientem. Quod autem dicuntur thalami tres hinc et tres inde, hoc docet : quod tam littera quam spiritus et utraque intelligentia et historiæ tropologiæ ad Trinitatis sacramenta pertineant. Illud quod additur, « Et frontem ejus et vestibulum secundum mensuram portæ prioris, » orientalem portam significat, quæ prior non ordine, sed merito nuncupatur. « Et habebat, inquit, quinquaginta cubitos in longitudine, et viginti quinque in latitudine; » ut in quinquagesima post septem hebdomadas æterna requies demonstratur, tendens per diem resurrectionis ad regna cælorum, in quibus vera requies est. In 25 autem de quo numero ante jam diximus, quinque sensuum per quinque ordines quadranguli mensura servetur, quorum alterum longitudini, alterum latitudini coaptatur : ut in longitudine requies et delectatio sacratoris scientiæ in latitudine presentium quæ ad sensus pertinet ratio demonstratur. Quod inferitur, « Et fenestræ ejus et vestibula et sculpturæ, » sive ut Septuaginta addere, « palmæ erant juxta mensuram portæ quæ respiciebat ad orientem, » hoc subtiliter indicatur, quod quicumque in introitu virtutum positus, tres et tres thalamos fuerit ingressus frontemque et vestibulum mensuræ portæ prioris agnoverit, ad ea perveniat, illaque conspiciat, quæ et in porta orientali plenissime suscepturus est. Porro quod sequitur : « Et septem graduum erat ascensus ejus, et vestibulum

ante eam sive interius, hunc habet sensum, quod per septem gradus hebdomadis, et ollæ quæ a facie aquilonis accenditur, et ceremonias Judæorum quibus dedit Deus præcepta, non bona et justificationes in quibus non vivant in eis, scandamus ad altiora, et ad vestibulum ejus, id est, portæ, pro quo septuaginta elamoth transtulerunt. Quod vestibulum ante portam est sive interius. Nec solum una porta est aquilonis, quæ supra porta appellatur exterior, sed et altera interior, quæ habet similitudinem portæ orientalis, ut manifestius dixere Septuaginta, et porta atrii interior respiciens portam aquilonis, sicut erat porta quæ respiciebat ad orientem. Mensuraque est a porta exteriori aquilonis, usque ad portam ejusdem aquilonis interiorem, centum cubitos; ut his quasi gradibus atque mensuris recedentes a porta exteriori, ad interiorem pervenire valeamus: de cujus numeri sacramento supra dictum est. (Greg.) Porta etc. in viam aquilonis respicit; cum prædicator quisque vitam peccatoris agnoscat, eique interiora vite per verbum aperit prædicationis. Quæ porta atrii exterioris dicitur. Exterioris quippe est atrium vite præsens, in qua omne quod corporaliter agitur, corporaliter etiam videtur: quæ tam in longitudine quam in latitudine mensuratur: quia cum ad fidem peccator ducitur, necesse est, ut ejus doctor consideret, vel quantum in longitudinem spei, vel quantum in latitudinem charitatis ex ejus admonitione proficiat. Qui enim ad Deum convertitur, si adhuc bona vite præsentis sperat, longitudinem non habet: quia brevis est vita in qua spem posuit. Si per terrenarum rerum concupiscentiam, et adhuc proximi odium coangustatur, latitudinem non habet, quia nescit vel transitoria contemnere, vel se in proximi amore dilatare. Cum vero conversus quisque æternæ vite gaudia longanimitè sperat, proximorum molestias cum charitate tolerat, et ea quæ non habet concupiscere contemnit, longitudinem et latitudinem porta habet, quia gloria prædicatoris est, profectus auditoris: unde quibusdam per magnum prædicatorem dicitur: « Gaudium meum et corona mea (Phil. iv). » Et rursus: « Ecce nunc vivo, si vos statis in Domino (I Thess. iii). » Atque iterum: « Quæ est enim nostra spes, aut gaudium? nonne vos ante Dominum? (I Thess. ii). » Longitudo ergo et latitudo portæ est, quæ ad aquilonem respicit: quia cum infidelem quemplam in peccati sui frigore torpentem prædicator ad fidem convertit per hoc quod eum in longitudinem spei tendit, et in amplitudinem charitatis dilatat, ejus gloriam suam facit: et quia in cognitionem Trinitatis sanctæ ex verbo prædicationis auditores quibus eadem porta thalamos tres hinc et tres inde: omne quod per Testamentum Novum de Trinitate conditor loquitur, hoc etenim de Testamento Veteri ostendit, et cor audientium in amore cælestis patrie perficit: ut anima hærens Deo quasi sponsa sponso in quodam jam thalamo sedeat atque

terrenis se a desiderii funditus avertat. Vel certe ut longe superius dictum est, quia tres sunt ordines bene viventium, honorum scilicet conjugatorum, continentium, atque prædicatorum. Quos tres honorum ordines, quia non solum Ecclesia ex gentibus habet, sed aliquando etiam synagoga habuit dum magna multitudine spiritualium Redemptoris gratiam ardentè expectavit, porta cælestis ædificii tres hinc, et tres inde thalamos habet, quia prædicator quisque, cum ad supernam patriam auditorem provocat, et novos patres et veteres anhelasse cælesti desiderio demonstrat. Plus enim plerumque exempla quam prædicationis verba compungunt; et cum prædicator dicit quales alii in conjugio, vel in continentia, vel in prædicatione erga omnipotentis Dei amorem in Novo Testamento fuerint, vel alii quales in Veteri, porta quæ loquitur ternos ex utroque latere habere se thalamos ostendit. Quæ porta habet et frontem, quia sunt in prædicatoris vita aperta opera quæ videntur. Habet et ante frontem vestibulum, quia priusquam bona opera insinuet, prædicat fidem, per quam anima humiliter veniens ad bonorum actuum altitudinem sublevatur: quæ cuncta secundum mensuram portæ prioris sunt, juxta hoc quod subditur: « Quia mensus est quinquaginta cubitorum longitudinem ejus, et latitudinem viginti quinque cubitorum. » Hæc jam superius latius me dixisse meministis. Per quinquagenarium enim numerum requiem diximus figurari, quia et quinquagesimus annus veteri populo in requiem datus est, qui appellatus est jubilæus: et septenarius numerus, per quem hoc omne tempus evoluitur, septies multiplicatus ad quadraginta et novem ducitur; cui unus additur, quia in unius contemplatione requies æterna perficitur. Idem ergo quinquagenarius numerus nobis in longitudinem est, quia pervenire ad illam requiem non potest, nisi qui ad eam spem suam modo tendere longanimitè potest. Unde et hic post longitudinem quinquaginta cubitorum protinus latitudo subjungitur viginti et quinque cubitorum; quæ videlicet latitudo ad charitatem proximi pertinet. Ipsa enim in fratrum amore se dilatat, atque erga eos omne quod potest boni operis exercet. Cuncta autem bona opera quæ corporaliter fiunt, per quinque corporeos sensus exhibentur; videlicet, per visum, auditum, tactum, gustum, odoratum. Quinarius vero numerus per semetipsum ductus, ad vicesimum et quintum pervenit, quia bona opera cum agi cœperint, per fervorem animum ad augmentum excitant, et per semetipsa multiplicantur: unde et latitudinem menti faciunt, ut non sit angusta per teporem, sed expansa in bonis actibus per charitatem. Omnis enim torpor, teporis angustia est. Omnis vero benignitas charitatis, magna latitudo; nam etsi res desunt quæ fortasse indigenti proximo præbeantur, ampla est substantia voluntatis bonæ, quæ sufficit ad regni retributionem, sicut scriptum est: « In terra pax hominibus bonæ voluntatis (Luc. ii). »

« Fenestræ, inquit, ejus et vestibulum, et sculpturæ

secundum mensuram portæ quæ respiciebat ad orientem. » Cuncta hæc jam superius latius dicta sunt, et idcirco sermo non debet morosa expositione tardari. Hoc tamen magnopere notandum est, quod porta ad aquilonem ea omnia habere perhibetur, quæ porta ad orientem, fenestras scilicet contemplationis, vestibulum humilitatis, sculpturas bonæ operationis. Omnes enim qui per hoc quod Deo in conversatione nati sunt in innocentia persisterunt, portam ad orientem habent : quia eis cœlestis regni aditus patet a lumine quod acceperunt. Et omnes qui in peccatis postmodum lapsi torporis sui frigore sunt depressi, sed per pœnitentiam redeunt, ad amorem cœlestis patriæ recalescunt, portam ad aquilonem habent : quia eis etiam post peccati sui frigora regni aditus per misericordiam patet. Ea ergo habere dicitur porta ad aquilonem, quæ habet porta ad orientem : quia et conversi peccatores sic ditantur virtutibus, sicut illi sunt divites, qui cadere in peccato vitaverunt. Unde et Psalmistæ voce per Dominum dicitur : « Cinerem sicut panem manducabam (Psal. cx), » quia sic pœnitentes recepit ut justos. Scriptum quippe est de peccatoribus : « Olim in cilicio et cinere pœnitentiam egissent. » Cinis ergo sicut panis comeditur : quando ad auctoris sui gratiam peccator per pœnitentiam sicut innocens revocatur. Porta igitur ad aquilonem habet fenestras, habet vestibulum, habet sculpturas : quia cum peccator ad vitam post culpas reducit, sæpe lumen contemplationis accepit, atque de ipsa memoria iniquitatis suæ gratiam magnæ humilitatis, bonæ quoque operationis efficaciam sumit : ut omne quod fieri precipitur, in vita ejus quasi sculptum esse videatur. « Septem vero graduum erat ascensus ejus, et vestibulum ante eam. » Septem gradibus ad portam ascenditur, quia per sancti Spiritus septiformem gratiam aditus nobis vitæ cœlestis aperitur. Quam septiformem gratiam Isaias in ipso nostro capite, vel in ejus corpore quod sumus enumerans, dicit : « Requiescet super eum spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini (Isai. xi). Quos gradus de cœlestibus loquens, descendendo magis quam ascendendo numeravit : videlicet sapientiam, intellectum, consilium, fortitudinem, scientiam, pietatem, timorem. Et cum scriptum sit : « Initium sapientiæ timor Domini (Psal. cx), » constat procul dubio, quia a timore ad sapientiam ascenditur, non autem a sapientia ad timorem reditur : quia nimirum perfectam habet sapientia charitatem. Et scriptum est : « Perfecta charitas foras mittit timorem (I Joan. iv). » Propheta ergo, quia de cœlestibus ad ima loquebatur, cœpit magis a sapientia, et descendit ad timorem. Sed nos qui a terrenis ad cœlestia tendimus, eodem gradus ascendendo numeremus, ut a timore ad sapientiam pervenire valeamus. In mente etenim nostra primus ascensionis est gradus timor Domini, secundus pietas, tertius scientia, quartus fortitudo, quintus consilium, sextus intellectus, septimus sa-

piencia. Est etenim timor Domini in mente : sed qualis iste timor est, si cum eo pietas non est? Qui enim misereri proximo ignorat, qui compati ejus tribulationi dissimulat, hujus timor ante omnipotentis Dei oculos nullus est, quia non sublevatur ad pietatem. Sed sæpe pietas per inordinatam misericordiam errare solet, si fortasse pepercerit, quæ parcerda non sunt. Peccata enim, quæ ferri gehennæ ignibus possunt, discipline sunt verbere corrigenda : sed inordinata pietas cum temporaliter parcat, ad æternum supplicium pertrahit. Ut ergo vera et ordinata sit pietas, ad gradum est alium sublevanda, id est, ad scientiam : ut sciat, vel quid ex judicio puniat, vel quid ex misericordia dimittat. Sed quid si sciat quid agere quisque debeat, virtutem vero agendi non habeat? Scientia ergo nostra crescat ad fortitudinem, ut cum videt quid agendum sit, hoc agere per mentis fortitudinem possit : ne timore trepidet et pavore collapsa non valeat bona defendere quæ sentit. Sed sæpe fortitudo, si improvida fuerit, et minus contra vitia circumspecta, ipsa sui præsumptione in cassum ruit.

Ascendat ergo ad consilium, ut prævidendo præmoveat omne quod agere fortiter potest : sed esse consilium non potest, si intellectus deest, quia non intelligit malum quod agentem gravat, quomodo potest bonum solidare, quod adjuvat? Itaque a consilio ascendamus ad intellectum. Sed quid si intellectus magno quidem acumine vigilet, et moderari se nesciat per maturitatem? Ab intellectu ergo ascendatur ad sapientiam : ut hoc quod acerte intellectus invenit, sapientia mature disponat. Quia igitur per timorem surgimus ad pietatem, per pietatem ad scientiam ducimur, per scientiam ad fortitudinem roboramur, per fortitudinem ad consilium tendimus, per consilium, in intellectu proficimus. Septem gradibus ad portam ascendimus, per quam nobis aditus spiritualis vitæ aperitur. Bene autem dicitur quia vestibulum erat ante eam : quia nisi quis prius humilitatem habuerit, ad hos gradus donorum spiritualium non ascendet, sicut scriptum est : « Super quem requiescit spiritus meus, nisi super humilem et quietum et trementem sermones meos? Potest quoque per vestibulum fides intelligi, ipsa quippe est ante gradus et portam, quia prius ad fidem venimus, ut postmodum per spiritualium donorum gradus, cœlestis vitæ aditum intremus : non enim virtutibus venit ad fidem, sed fide pertingitur ad virtutes. Per fidem ergo venit ad opera, sed per opera solidatur in fide. Vestibulum itaque ante gradus est, quia qui prius crediderit, ipse post virtutum gradibus ad portæ aditum ascendit. Sequitur. « Et porta atrii interioris contra portam aquilonis et orientalem. » Hoc loco, contra non pro adversitate ponitur, sed pro rectitudine : ita enim porta interioris atrii posita monstrabatur ut porta aquilonis et orientis recto aditu ad eam tenderet. Quid est ergo, quod porta interior recto itinere posita contra portam orientis et aquilonis ostenditur, nisi hoc quod aperte datur intelligi, quia sive judaico et gentili populo, sea

justis et peccatoribus, sed post peccata conversis, atque aditus regni coelestis aperitur? Larga est enim misericordia Creatoris nostri: et porta interior non solum portam orientis respicit, sed etiam aquilonis, quia non solum his qui in innocentia permanent, sed etiam peccatoribus peccata sua poenitendo dampnantibus aperiuntur interioris atrii gaudia, ut ineffabilia mysteria patriæ coelestis agnoscant; agnoscendo sitiunt, sitiendo currant, currendo perveniunt. Quid igitur restat, nisi ut se ad perfectioris vitæ cursum dirigant, omnes qui illa gaudia patriæ coelestis agnoscunt? Unde et hic aperte subjungitur: « Et mensus est a porta usque ad portam centum cubitos. » Centenarium numerum, quia decies per denarium ducitur, jam superius diximus esse perfectum. Itaque qui aditum atrii interioris videt, profecto necesse est, ut per vitam perfectionis currat: ut a porta inchoationis usque ad consummationis ingressum perveniat. Mensuretur ergo atrium interius, quod a portis exterioribus usque ad portam interiorem tenditur, centum cubitis: ut qui intrare amando coepit, latitudinem perfectionis habeat in mente: quatenus in eo, quem nec prospera extollunt, ne ad veram coangustent, sed transitoria cuncta despiciens, quousque ad gaudia secreta perveniat, per atrium perfectionis currat. Sunt etenim multi, qui jam in septem gradibus aditum portæ exterioris intraverunt, juxta quemdam supernæ dispensationis modum per timorem Dei humiles, per pietatis studium misericordes, per scientiam discreti, per mentis fortitudinem liberi, per consilium cauti, per intellectum providi, per sapientiam maturi: sed adhuc quibusdam necessitatibus obligati, hujus mundi curis inserviunt, et unde jam ex magna parte excusserunt animum, ibi adhuc tenentur inviti: cumque superimposita terrenæ occupationis portant onera, minus in præceptis coelestibus exercentur, anhelare medullitus ad æternam patriam non vacat, ipsa in eis suo aliquo modo desideria languescunt: quia animo curis temporalibus præpedito, vera gaudia, quæ cognovit amare tantum non licet, quantum libet. Hi plerumque a jugo mundi colla mentis excutiunt, omnia deserunt, terrenæ curæ pondera deponunt: atque ut ad coeleste desiderium latius animi sinum laxent, vitam remotam petunt: et in ea sanctis precibus intenti, sacris meditationibus dediti, quotidiano se fletu afficiunt, et vetustatem cordis igne amoris conflant, atque ad coeleste gaudium accendendo se innovant. Hi itaque cum a portis exterioribus usque ad interiorem portam per boni studii atrium differuntur, hoc ipsum in eis atrium centum cubitis mensuratur: quia dilatione et exercitio in sancta quotidie perfectione proficiunt, per quotidiana desideria in mentem perfici, est quasi centum cubitis interius atrium mensurari. Idcirco ergo a portis usque ad portam centum sunt cubiti, ut quasi quedam mora eundi sit ipsa dilatio vivendi, per quam quotidie in virtutibus crescit, ut ad interiorem aditum perfectius perveniat. Sequitur.

Et duxit me ad viam australem, et ecce porta,

quæ respiciebat ad austrum. Et mensus est frontem ejus, et vestibulum ejus, juxta mensuras superiores, et fenestras ejus, et vestibula in circuitu, sicut fenestras cæteras quinquaginta cubitorum longitudinem, et latitudinem viginti quinque cubitorum, et in gradibus septem ascendebatur ad eam. Et vestibulum ante fores ejus. (Greg.) Cuncta hæc in orientis et aquilonis porta jam dicta sunt: et congruum non est, ut ea quæ semel ac secundo exponentes diximus sæpius replicemus. Notandum nobis tamen est, quia in spiritali ædificio alter aditus ad orientem, alius ad aquilonem, atque alius ad austrum patet. Sicut enim aquilonis frigore peccatores, ita per australem viam ferventes spiritu designantur: quia calore Spiritus sancti accensi, velut meridiana luce virtutibus excrescunt. Pateat ergo porta ad orientem, ut hi qui sacramenta fidei inchoaverunt, et in nulla postmodum vitiorum profunditate demersi sunt, ad gaudia secreta perveniant. Pateat porta ad aquilonem, ut hi, qui post inchoationem caloris et luminis in peccatorum suorum frigore et obscuritate delapsi sunt, per compunctionem poenitiæ ad veniam redeant, et quæ sit internæ retributionis vera lætitia cognoscant. Pateat porta ad meridiem, ut hi, qui sanctis desideriis in virtutibus fervent, spiritali intellectu quotidie interni gaudii mysteria penetrent. Inter hæc autem quæri potest, cum quatuor hujusmodi partes sint, cur in hoc ædificio atrii exterioris non quatuor, sed tres portæ esse memorantur: quod recte quærendum fuerat, si propheta non spiritale, sed corporale ædificium vidisset. Sancta enim Ecclesia, id est spiritale ædificium, ut ad secreta gaudia pertingat, tres solummodo portas habet, videlicet fidem, spem atque charitatem: unam ad orientem, aliam ad aquilonem, tertiam ad meridiem. Porta quippe in oriente est fides: quia per ipsam lux vera nascitur in mente. Porta ad aquilonem spes: quia unusquisque in peccatis positus, si de venia desperaverit, funditus perit: unde necesse est ut qui per suam iniquitatem extinctus est, per spem misericordiæ reviviscat. Porta ad meridiem, charitas, quia in igne amoris ardet. In meridiana etenim porta sol in altum ducitur, quia per charitatem lumen fidei in Dei et proximi dilectione sublevatur. Tribus igitur portis ad interius atrium tenditur, quia per fidem, spem et charitatem ad gaudia secreta perveniunt. Alia quoque quæstio oritur, cur porta atrii interioris posita contra portam orientis et aquilonis dicitur, et australis porta, cui pateat tacetur? Sed quia per orientem inchoationem, per aquilonem lapsum diximus designari, dignum fuit, ut vel de inchoantibus, quibus adhuc sol in tepore est, vel etiam de lapsis, sed per conversionem redeuntibus, aperte diceretur quod eis porta atrii interioris pateat: quatenus ex ipsis nos certos faceret, de quibus dubitari poterat. Hoc autem de porta australi dicendum non erat, quia eos ad gaudia interna pertingere, qui fervore spiritus in virtutibus permanent, nullus ignorat. Sequitur.

Et cælatæ palmæ erant, una hinc et altera inde

« in fronte ejus. (Hieron.) » Duæ quoque palmæ cælatæ, de quibus in septentrionali plaga portæ diximus, et hoc tantum admonuisse sufficiat, quod quæcunque ibi ponuntur, juxta intelligentiam viliores, hoc est, juxta litteram in meridiana porta intelligimus, juxta spiritalem sensum: iisdem enim lineis et historia currit et tropologia, sed illa humilior est, ista sublimior. Illa hæret terræ, ista ad coelestia subvolat.

« Et in circuitu per fenestras cuncta plena erant luminis. » Singula enim *πρόβατα* habent terminos suos, et proprium per illa ad animam credentis lumen ingreditur: præsertim si longitudo vitæ ejus quinquagenarii anni, hoc est, Jubilei mysterio fuerit protelata, et ad diviniorens sensus latitudinem potuerit pervenire. In qua latitudine et plateis agit sapientia confidenter, et cum sublimi voce clamat, septemque gradibus ingreditur, ut perveniat ad vestibulum, et per palmas propositi sui atque conatus victoriam teneat sempiternam. Et ne putaremus unum esse ad australem partem atrium, de secundo dicitur atrio, et portæ atrii interioris in via australi, et mensus a porta usque ad portam in via australi centum cubitos: ut post hebdomadis et Instrumenti Veteris sacramenta, ad terram bonam et Evangelii gratiam perveniret.

(Greg.) Quid est hoc, quod prius in frontibus pictura palmarum, nunc autem cælatæ palmæ in fronte esse memorantur? In cælatura quippe lapidum expressa esse opera videntur. Sed, sicut jam superius diximus, pictura palmarum est ostensio signorum. Nunc vero cælatura palmarum dicitur, ut bonorum operum demonstratio designetur. Ipsi enim summis prædicatoribus dicitur: « Videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est (Matth. v). » Qui igitur in vita sua impressa esse sancta opera demonstrant, palmas in fronte cælatas habent, quia quanto illos in posterum victoria sequatur, jam nunc in sanctis suis operibus ostendunt. Vel certe quia fidem per orientis, spem per aquilonis, charitatem vero per australem portam diximus designari. Notandum nobis est, quia in orientis porta pictura palmarum, in aquilonis vero et meridie cælatura esse perhibetur, quia contingit sæpe, ut hi, qui adhuc inchoantes sunt, necdum se in operibus solidis ac magnis exerceant. Hi vero, qui post iniquitates ad virtutem redeunt, plerumque, ut culpas suas ante omnipotentis Dei oculos tegere valeant, in magnis operibus exerceantur: et qui jam fervore spiritus in virtutibus excreverunt, quasi meridies in sanctis actibus inardescunt. In orientis ergo porta pictura est, in aquilonis vero et meridiei cælatura, quia signum victoriæ, quod in inchoantibus ostenditur, hoc in revertentibus atque ferventibus jam solidius et robustius tenetur. Notandum quoque magnopere est quod dicitur: « hinc et inde. » Omnes enim qui ad vitæ aditum tendimus, et ex dextro et sinistro latere habere palmam debemus. Quod enim hinc et inde dicitur, latus utrumque signatur. A dextro igitur palmam habet is quem prospera non extollunt; a sini-

stro palmam habet is quem adversa non dejiciunt. Quasi ex utraque parte portabat Paulus palmam, cum diceret: « Per arma justitiæ a dextris et a sinistris, per gloriam et ignobilitatem, per infamiam et bonam famam, ut seductores et veraces (II Cor. vi). » Non hunc adversa frangebant, non prospera in mentis tumore sublevabant. Hinc et hinc ergo gestabat palmam, quia et in adversitate fortis, et in prosperitate humilis permanebat. Quisquis enim de prosperis extollitur, habere in parte dextera palmam nescit: quisquis in adversitate frangitur, portare palmam a sinistro latere ignorat. Ut ergo hinc et inde palma gestetur in fronte, adesse semper nostris mentibus debet, et in adversis fiducia, et in prosperis timor: ne aut adversa in desperationem pertrahant, aut prospera animum in sui fiducia extollant. Hinc est quod idem egregius prædicator dicebat: « Scio et humiliari, scio et abundare (Philipp. iv); » ubique et in omnibus institutus sum, et satiari et esurire et abundare, et penuriam pati: « Omnia possum in eo qui me confortat (Ibid.). » Nunquidnam ars est aliqua humiliari et abundare, satiari et esurire, abundare et penuriam pati, ut pro magno se scire ista tantus prædicator insinuet? ars omnino et mira disciplinæ scientia, quæ toto nobis cordis est adnisi discenda. Quem enim penuria sua non frangit, a gratiarum actione non retrahit: in rerum temporalium desiderium non accendit. Scit humiliari: hoc enim loco Apostolus humiliari, dicit penuriam perpeti. Nam statim e contrario subjunxit: « Scio et abundare. » Qui enim acceptis rebus non extollitur, qui eas ad usum vanæ gloriæ non intorquet, qui solus non possidet quod accepit, sed hoc cum indigentibus misericorditer dividit, scit abundare, qui acceptis alimentis non ad ingurgitationem ventris utitur, sed ad reparationem virtutis, nec plus carni tribuit, quam necessitas petit. Scit satiari, qui alimentorum inopiam sine murmuratione tolerat, nec pro necessitate victus agit aliquid, unde anima peccati laqueum incurrat, scit esurire. Quem ergo, nec in abundantia superbia elevat, nec in necessitate cupiditas irritat, novit abundare, novit penuriam pati. Qui cum statim subderet « omnia possum, » ne elationis esse verba crederemus, adjunxit in quo: « in eo, qui me confortat. » Ecce in altum ramus prodit: sed quia in radice se tenuit, in viriditate permansit. In altum enim surgens aresceret, si se a radice divisisset. Sibi enim nil tribuit, qui omnia se posse non in se, sed in eo qui se confortat, fatetur. Hinc et inde ergo prædicator egregius palmam habet, quem nec abundantia in superbiam, nec inopia ad avaritiam pertrahit. Discamus igitur abundare, ut cuncta quæ ab eo accepimus cum indigentibus partiamur, ut mentem abundantia non elevet, ne fortasse gaudeat, quia hoc adest sibi, quod deest alteri: et non jam communi bono, sed proprio lætetur. A privato gaudio Veritas ad commune discipulos revocat, cum eos de prædicatione redeuntes, et de subjectione donum lætantes admonet, dicens: « Nolite gaudere

super hoc, sed potius gaudete et exsultate, quia nomina vestra scripta sunt in cœlo. Non enim omnes electi dæmonia ejiciunt, sed tamen electorum omnium nomina cœlo tenentur ascripta. Admonentur ergo discipuli privatam lætitiā deponere: communi autem et perpetua felicitate gaudere. Quisquis itaque in eo, quod alter non habet, gaudet, ex ipsa sua abundantia deterior factus gaudium privatam habet. Contra hujus nos appetitum abundantię Joannes admonet, dicens: « Nolite diligere mundum, nec ea quę in mundo sunt (*I Joan. 11*); » qui mox rationem subdidit quare: « si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo (*Ibid.*). Nemo enim potest duobus dominis servire (*Matth. vi*), » quia non valet simul transitoria et æterna amare. Si enim æternitatem diligimus, cuncta temporalia in usu non in affectu possidemus, quia eandem rationem protinus subdit, dicens: « Quia omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitę. » Ideo enim habere aliquid homines, et ultra quam necesse est concupiscunt, ut habendo superbiunt: et quia hoc alius non habet, se in cogitationibus extollant. Discamus penuriam pati, ne ea quę non habemus, habere etiā cum culpa requiramus: ne felices putemus, quos rebus onustos cernimus. Nimia valde sunt ea, quę sibi quasi in sumptus vitę pręsentis pręparant, multa portant, sed in via brevi: magna est nobis in hoc itinere socia paupertas, quę animum non angustat, cum deest terrenę substantia, de qua æterno judici rationes ponamus. Liberior ad patriam tendimus, quia quasi in via pondere caremus. Discamus satiari, ne in sumendis alimentis corporis gulę magis quam necessitati serviamus. Plus enim concupiscentia, quam necessitas petit: et sæpe dum carnis inopię satisfacere curamus, voluptas subrepat, modum refectionis excedit: unde fit ut culpa transeat ad culpam, quia plerumque inde alia carnis tentatio nascitur, dum carni immoderatus in refectione servitur: ex peccato etenim primi hominis infirmante natura in hoc mundo cum nostris tentationibus nascitur, et caro nobis aliquando adiutrix est in bono opere, aliquando autem seductrix in malum. Si igitur ei plus quam debemus tribuimus, hostem nutrimus: et si necessitati ejus, quę debemus, non reddimus, civem necamus. Satianda itaque est caro, sed ad hoc usque, ut in bono nobis opere famulari sufficiat. Nam quisquis ei tantum tribuit, ut superbiat, satiari penitus ignorat. Ars itaque magna est satiari, ne unusquisque per satietatem carnis ad iniquitatem prorumpat turpitudinis. Discamus esurire, ut nobis propter abundantiam sequentem nostra hic inopia placeat, ne nos ventris necessitas ad culpam trahat, ne peccatum menti ipsi indigentia suggerat: et dum caro fame afficitur, ad cupiditatem animus irriter, et quęrat cum culpa providere, unde carni valeat in necessitate satisfacere: ne cor in indignatione prosiliat, et linguam in murmurationis amaritudinem accendat. Qui igitur in carnis suę inopia

A se hinc inde circumspicit atque a peccati laqueo custodit, novit esurire. Nos itaque, fratres carissimi, iram atque avaritiam in adversitate fugientes, elationes et immoderata gaudia in prosperitate declinantes, quia per fidem, spem, atque charitatem interioris vitę atrium tribus portis intrare concupiscimus, palmas hinc et inde teneamus. « Et introduxit me, inquit, in atrium interius ad portam australem, et mensus est portam juxta mensuras superiores, etc. » (*Hieron.*) Singula enim atria habent mensuras et ordines suos, et in iisdem mensuris diversa gratia est, dum easdem res aliter in principio, aliter in profectu, aliter in fine cognoscimus. Hoc vero, quod in Septuaginta non habetur, et vestibulum per gyrum longitudine viginti quinque cubitorum, et latitudine quinque cubitorum, videtur facere quæstionem, propter quod in veteri interpretatione non positum est, quomodo post profectum tertii gradus viginti quinque cubiti et quinque ponantur: sed tollit ambiguitatem illud, quod sequitur, « et vestibulum ejus ad atrium exterius, et palmas ejus in fronte, » ut scilicet hoc atrium, quod habebat in longitudine viginti quinque cubitos, et in latitudine quinque, non interioris, sed exterioris atrii sit, ut prioris atrii latitudinem, hoc est, viginti quinque cubitos exterioris atrii possideat longitudo, et in latitudine quinque cubitos teneat. Quas mensuras, id est, viginti quinque, et quinque, ad eodem sensus referemus, visum videlicet et auditum, gustum et odoratum et tactum. Quas si ad altiora conscendimus quinquies duplicamus, et de carnalibus sensibus facimus spiritales, ut est illud: « Levate oculos vestros, et videte quoniam jam albę messes sunt ad metendum (*Joan. iv*); » et: « Qui habet aures audiendi, audiat (*Luc. viii*); » et: « Gustate et videte quoniam suavis est Dominus (*Psal. xxxiii*); » et: « Christi bonus odor sumus in his qui credunt (*II Cor. 11*); » et in Joannis epistola dicitur: « Quod audivimus et vidimus, et manus nostrę palpaverunt, de verbo vitę (*I Joan. 1*); » et ad extremum nequaquam, ut in septentrionali plaga septem tantum gradus sufficiunt, sed post septem octonarius ponitur numerus, ut de Synagoga ad Ecclesiam, de veteri instrumento ad novum, de terrenis ad cœlestia transeamus.

D « Et introduxit me in atrium interius per viam orientalem, et mensus est portam secundum mensuras superiores thalamum ejus et frontem ejus, et vestibula ejus, sicut supra, et fenestras ejus, et vestibulum in circuitu, longitudine quinquaginta cubitorum et latitudine viginti quinque cubitorum, et vestibulum ejus, id est, atrii exterioris. » (Pro quo Septuaginta et Symmachus *interiorem* posuerunt.) « Et palmarum cęlatę in fronte ejus hinc et inde, et in octo gradibus ascensus ejus. » De septentrionali plaga, in cujus atrium septem tantum ascendebatur gradibus, transit ad australem portam et atrium ejusdem plagę: ad quod non solum septem, ut supra, sed et octo gradibus ascenditur. videlicet ut per vetera transeamus ad nova: et ut loquar mani-

festius, per patriarchas et prophetas venimus ad apostolos, ut in altero hebdomas in altero ogleas sit. Nunc autem venit ad ultimum, imo ad summum, et introducit prophetam per viam portæ interioris, sive per atrium, ad quod itur per viam orientalem. Via juxta Septuaginta in hoc tantum habetur loco, in septentrionali et australi plaga omnino taceita est : ut possimus intelligere in orientali tantum porta illam intelligendam viam, quæ dicit : « Ego sum via, et vita, et veritas (*Joon. xiv.*) » Per ipsum enim venimus ad Patrem. Et de ipso scriptum est : « Beati immaculati in via (*Psal. cxviii.*) » qui nihil de Christi sinistrum sapiunt, sed fides eorum pura est, et nequaquam hæreticorum sorde polluta est. Idemque numerus thalammorum, frontium et vestibulorum, et fenestrarum et luminis earum, et eadem mensura longitudinis et latitudinis quinquaginta, videlicet et viginti quinque cubitorum sacramenta conservans. Et vestibulum ejus portæ sive atrii interioris, quod juxta hebraicum exterius ponitur, ut orientali lumine omnia teneantur inclusa, secundum illud, quod scriptum est : Nec est, qui se abscondat a calore ejus. Sin autem et exterius et interius accipimus, atrium, sic intelligendum est quod Deus, et circum-

A fusus sit et infusus, dicens per prophetam, « qui tenet cælum palmo et terram pugillo (*Isa. xl.*) » ut omnia ab illo videantur includi. Et rursum : « Cælum mihi sedes, terra autem scabellum pedum meorum (*Act. vii.*) » ut intra omnia credendus sit, juxta illud Virgilianum (*Æn. vi, 723*) :

Principio cælum ac terras, camposque liquentes,
Luceantemque globum lunc Titaniaque astra
Spiritus intus alit; totamque infusa per artes
Mens agitat molem, et magno se corpore miscet.

Cumque per arma justitiæ a dextris et sinistris, per gloriam et ignominiam, per bonam et malam famam, per laudes et vituperationes victoriam de isto sæculo ceperimus, tunc palmæ nobis dantur ex utroque latere, quos nec gaudia mutavere, nec mæror, nec prospera, nec adversa superabunt, et nequaquam per octo gradus, sicut in aqilonis plaga, nec per septem et octo, sicut in meridie continentur, sed per septem tantum gradus ad summa consecadimus, eo quod suffleat nobis octonarii numeri, id est, evangelicum sacramentum, ut possimus juxta Apostolum dicere : « Et si noveramus secundum carnem Christum, sed jam nunc non novimus eum (*II Cor. v.*) » subauditur juxta carnem.

LIBER DECIMUS SEXTUS.

Si quem movet cur in prophetica explanatione quosdam libros longiores, quosdam vero breviores condiderimus, ipsamque prophetiam non æquali spatio diviserimus, ita ut quædam pars plures versus habere, quædam vero pauciores, sciat hoc facere explanationis difficultatem et mysteriorum profunditatem. Sic enim majores nostri, quorum auctoritatem sequimur et stylum imitamur, agere consueverunt, ut in obscurioribus locis tractando diutius morarentur, et in lucidioribus ocus modum expositionis explerent. Unde jam duos libros de conditione templi consummant, qui sunt in ordine totius operis quartusdecimus, et quintusdecimus, tertium, qui in ordine decimus sextus est, ubi vir ille, qui hæc omnia prophete ostendit ipsum prophetam introduxit ad portam, quæ respiciebat ad aqilonem, sic inchoare decernimus.

C enim, quod in consequentibus dicitur, vestibulum ejus respiciebat in atrium exterius, ostenditur hoc atrium fuisse intrinsecus : per quæ profectus ingradientis ostenditur, dum in singulis locis nomina mensuræque sunt propriæ, et fenestræ per circuitum luminis plena scientiæ universa monstrantes, et per quinquaginta et viginti quinque cubita remissionis divinatorumque sensuum sacramenta sunt posita, ut in vestibulo atrii interioris positi exteriora videamus, et præteritorum et præsentium notitiam contemplantes, per quam veniamus ad duplices palmas atque victorias, et octo graduum mysteria cognoscamus, introgressi gazophylacia, in quibus templi divitiæ continentur, et lavantur orationes nostræ ab omni sorde peccati : mensæque ex utraque parte binæ sunt positæ, ut primum immoletur holocaustum, quod totum sacer ignis assumat, dein pro peccato, et ad extremum pro ignorantia, quod vel scientes commisimus, vel ignorantes. Ad latus quæque exterius, juxta Septuaginta, erat rivus fabricatus, qui holocaustorum cineres et carniarum jarulias efferebat exterius : sive erant duæ mensæ, et ad latus alterum vestibuli ejusdem portæ duæ mensæ, id est, ex utraque parte quaternæ quatuor hinc et quatuor inde. Et post tergum sive ad latus earum aliarum octo mensæ, ut simul faciant mensas sollemnes; quo numero prophetarum mysteria demonstrantur : ut quidquid offerimus per evangelicam dignationem, prædictum eorum vaticinationibus approbemus. Quodque inferuntur quatuor mensæ de lapilibus quaris

SEQUITUR CAPUT XL.

« Et introduxit me ad portam, quæ respiciebat ad aqilonem. Et mensus est, secundum mensuras superiores, thalamum ejus, frontem ejus et vestibulum ejus et fenestras ejus, per circuitum, longitudine quinquaginta cubitorum et latitudine viginti quinque cubitorum, et vestibulum ejus respiciebat ad atrium exterius, et cælatura palmarum in fronte illius hinc et inde, in septem gradibus ascensus ejus. » etc. (*Hieron.*) Introducitur ergo rursum ad portam, quæ respiciebat ad aqilonem, sed nequaquam ut supra ad atrium exterius, sed interius. In eo

extractæ, et hæ ipsæ ad sacrificium holocaustorum, isti sunt vivi lapides, qui voluntur super terram, et habent secum angularem lapidem, quo veteris et novi instrumenti parietes continentur. Quartus autem numerus evangelica sacramenta demonstrat, longitudine et latitudine habens unum cubitum et dimidium, id per quadrum : quæ simul juncta tres cubitos faciunt. Qui tres cubiti, habent in altitudine cubitum unum : ut mysteria Trinitatis unius cubiti, hoc est, divinæ majestatis mensura conservet, dicente Domino ad discipulos : « Ite, baptizate omnes gentes in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti (Math. xxviii). » Nomen autem Dei quasi unus altitudinis cubitus est, qui tres complectitur proprietates et holocausta oblationum nostrarum semper assumit. Super ipsas autem quatuor mensas holocaustorum de vivis lapidibus extractas, quarum longitudo et altitudo et latitudo descripta est, ponuntur vasa, in quibus immolatur holocaustum martyrum, de quibus dicitur : « Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum ejus (Psal. cxv); » et eorum victimæ, qui continentia et corporis sanctitate animas suas immolant Domino. Mensarumque istarum nomina puto in Matthæo et Luca, Marco, et Joanne apostolis contineri : quarum corona desuper flexa intrinsecus per circuitum margines ambiabat, ut holocausta contineret intrinsecus, et non passim fluere permitteret, teneretque carnes oblationis, sive ut LXX transtulerunt, « Et ipsæ mensæ tectæ erant desuper, » propter imbrum violentiam et æstivi solis nimiam siccitatem, ut carnes desuper positæ possint dicere cum propheta : « Per diem sol non uret nos, neque luna per noctem (Psal. cxx); » quorum alterum nimis pluviis et tempestatibus tribulationum dissolvit oblationes, alterum vehementi æstu persecutionum arescere facit quidquid oblatum est. ■

(Greg.) Hæc prophetiæ verba lectione magis indigent, quam expositione. Ea enim in tribus portis replicantur, quæ secundo jam vel tertio de exterioribus dicta sunt, pauca vero in earum descriptione permutantur. Nunc ergo quærendum nobis est, quæ istæ tres portæ interiores sint : vel quid est, quod earumdem portarum vestibula viginti quinque cubitis in longitudine, et quinque cubitis in latitudine metiuntur : vel cur ad eas non septem, sicut de portis exterioribus dictum fuerat, sed octo gradibus ascenditur. Porta enim atrii interioris, quæ superius dicta est, de his tribus portis interioribus non est, quia illa contra orientis et aquilonis portam respicere dicitur. Istæ autem singulæ interius ad austrum vel orientem et aquilonem positæ esse memorantur. Unde recte per illam aditus interior designatur, quia, sicut præcedenti locutione jam dictum est, vel Judæ et gentilitati, vel inchoantibus, atque in bono perseverantibus, vel a bono cadentibus, sed post culpas per pœnitentiam surgentibus patet. Nunc autem postquam singulæ in oriente et aquilone, et austro portæ descriptæ sunt, cur interioris atrii rursum portæ singulæ in austro et oriente atque aquilone

describuntur? Aspirante Deo magna intentione opus est sinum tantæ profunditatis indagare. Si enim portarum nomine sanctos prædicatores accepimus, sciendum nobis est, quia una est Ecclesia in prædicatoribus Testamenti Veteris ac Novi. Portæ autem septem vel octo gradus habent : quia sancti Spiritus septiformem gratiam concorditer prædicant. Octavum vero gradum annuntiant retributionis æternæ. Unde scriptum est : « Da partem septem nec non et octo (Eccli. xi). » Quid itaque dicere possumus exteriores portas nisi antiquos patres fuisse, qui per præcepta legis noverant opera populi magis, quam corda custodire? ut interiores portas prædicatores sanctæ Ecclesiæ debeamus accipere, qui spiritualibus monitis discipulorum suorum corda custodiunt, ne malis quæ non faciunt, vel in cogitationibus delectentur. Per illas enim septem gradibus ascendit dicitur; istarum vero octo graduum ascensus esse perhibetur, quia et in veneratione legis dies septimus fuit, et in Novo Testamento octavus dies cum sacramento est : is videlicet, qui dominicus appellatur, qui tertius a passione, sed octavus a conditione est, quia et septimum sequitur.

Sin vero portarum nomine solos intelligimus sanctos apostolos designari, qui videlicet primi nobis sunt sanctæ Ecclesiæ prædicatores, et fidem nos, spem atque charitatem summo opere tenere docuerunt : ipsi itaque nobis in his virtutibus portæ sunt, qui nos per easdem virtutes ad interiorē intellectum æternæ sapientiæ perducunt : sed si ipsi exteriores sunt portæ, quos accepimus interiores? Si vero ipsi interiores sunt, quos intelligimus exteriores? Quia in re intelligi utiliter potest, quia ipsi nobis exteriores simul et interiores portæ sunt. Cum enim adhuc inchoantibus non alta et mystica, sed quædam quæ capi prævalent prædicant, portæ exteriores sunt. Cum vero perfectis profunda et mystica loquuntur, portæ interiores. Videamus qualiter porta exterior pateat : « Non potui vobis loqui, quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tanquam parvulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam (I Cor. iii). » Videamus qualiter porta interior pateat : « Sapientiam loquimur inter perfectos (I Cor. ii). » Videamus utrum eadem ipsa sit porta interior et exterior : « Sapientibus et insipientibus debitor sum (Rom. i). » Qui rursum dicit : « Sive mente excedimus Deo, sive sobrii sumus vobis (II Cor. v). » In hōc enim, quod contemplando et loquendo sapientibus mente excedit, porta interior est : in hoc vero, quod parvulis sobrie in prædicatione se temperat, et quanta ebrietate spiritus infundatur in mente cum prædicat non ostendit, exteriorē portam se esse manifestat. Ipsi itaque et exteriores portæ nobis sunt et interiores, quæ nos et in primo aditu fidei, spei, atque charitatis instituunt, et cum jam proficientibus cœlestis regni mysteria prædicant per subtiliorem sensum nos ad interiora perducunt. Unde et per septem gradus prius ascensus earum describitur, et postmodum per octo : per octavum etenim gradum illius vitæ mysteria signantur. quam

in secretis suis perfecti intelligunt, qui jam cuncta temporalia mente transcendere noverunt : qui præsentem vitam quæ septem dierum curriculo evolvitur, plene despiciunt : qui de intima contemplatione pasceantur. Habent igitur portæ spiritualis ædificii septem gradus : quia timorem Domini, pietatem et scientiam, fortitudinem et consilium, intellectum et sapientiam suis auditoribus prædicant. Sed cum jam omnia dimitti præcipiunt, cum nil in hoc mundo diligere admoveant, nil per affectum teneri, cum contemplationi cœlestis patriæ intendi atque in ejus suadent mysteriis delectari, gradum addunt et ad interiora trajiciunt. Iste gradus, docente Veritate, cuidam ostensus est : cui cum legis præcepta dicerentur, respondit : « Hæc omnia custodivi a juventute mea (*Matth. XIX; Luc. XVIII*), » quasi enim in septem gradibus stabat, cum a juventute sua se omnia custodisse diceret. Sed ei mox dicitur : « Adhuc unum tibi deest, si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes et da pauperibus, et habebis thesaurum in cœlo, et veni sequere me. » In quibus verbis octavum equidem gradum vidit, sed ascendere noluit, quia tristis abscessit. Quisquis itaque contemptis rebus temporalibus æternitatis contemplatione pascitur, cœlestis regni gaudia rimatur, post septem gradus quos timendo et operando atque intellectu sapientiæ succrescendo tenuit, octavo gradu interioris portæ aditum intravit. Per octavum quoque numerum, et dies æterni judicii et carnis resurrectio designatur. Unde et psalmus qui pro octavo scribitur, a pavore judicii est inchoatus, cum dicitur : « Domine, ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripias me (*Psal. VI*). » Nunc enim tempus est misericordiæ : in illo autem judicio dies iræ, in quo videlicet die omne hoc tempus finitur, quod septem diebus evolvitur : et quod post septem dies sequitur, jure octavus appellatur, in quo et caro nostra resurget ex pulvere, ut sive bona sive mala egit recipiat a veritate. Unde per legem quoque octavo die fieri circumcisio jubetur. Nam per membrum, quod circumciditur, mortalis propagatio generatur, decessentium et succedentium numerus augetur. Sed quia in resurrectione mortuorum nec carnis jam propagatio agitur, et decessio atque successio nulla erit, quia « neque nubent, neque nubentur, sed erunt sicut angeli Dei in cœlo (*Matth. XXI*), » octavo die præcipitur præputium incidere : ibi enim locum jam carnis propagatio non habet, ubi resurgens caro perseverantiam æternitatis habet. Per hoc membrum mater virgo descendit, quæ Deum in utero sine virilis carnis admixtione concepit, qui primus nobis æternæ patriæ gloriam in sua resurrectione monstravit : qui surgens a mortuis jam non moritur, et mors ei ultra non dominabitur : nobisque exemplum dedit, ut ea fieri in die ultimo de nostra carne credamus, quæ facta de carne illius in die resurrectionis agnovimus. Sed quia sermo nobis de carnis resurrectione se intulit, triste nimis et valde lugubre est, quod quosdam in Ecclesia stare, et de carnis resurrectione dubitare

A cognoscimus. Hanc autem antiqui Patres venturam esse certissime crediderunt : et etiam cum nullo adhuc ejusdem resurrectionis exemplum tenerent. Quæ igitur damnatione digni sunt, qui et exemplum jam Dominicæ resurrectionis acceperunt, et tamen de sua resurrectione diffidunt? Pignus tenent, et fidem non habent : ecclesias replent, sed quia de resurrectione sua dubitant, mente vacua stant. Habent autem interiores portæ vestibula, quæ viginti et quinque cubitis in longitudinem metiuntur. Si enim octo ter ducimus ad viginti quatuor pervenimus, cui unus additur, ut viginti et quinque teneamus. Auditores etenim boni, qui quasi vestibula quædam sunt portarum, æternæ spei longanimitatem tenent, octavam diem in Trinitatis fide sustinent : quæ Trinitas, quia unus est Deus, octo quidem per ter ducunt, sed in unius Dei confessione solidantur. Plana sunt vestibula : quia humilia sunt corda auditorum bonorum. Habent longitudinem : quia in spei perseverant longanimitate. Viginti et quinque cubitis earum longitudo mensuratur : quia resurrectionem carnis in octava per Trinitatem credunt, et eandem sanctam Trinitatem unum esse Deum fatentur. Habent quoque quinque cubitos in latitudinem : quia per vitam simplicem quæ quinque sensibus ducitur, circa amorem proximi dilatantur. Et notandum, quia postquam portarum vestibula superius alia dicta sunt, postmodum vestibulum, quod quinque cubitorum habet in latitudinem, exterius respicere dicitur. Quia nimirum sunt auditores alii, qui intellectum interioris vitæ magis virtutibus proficiendo penetrant. Et sunt quidam simplices, qui bene quidem, sed juxta sensus corporeos vivunt. Unde et exterius respicere dicuntur : quasi enim extra respiciunt, quia juxta sensus corporeos vivunt. Sed tamen exterius respicientes intus sunt : quia etsi sensus corporeos intelligentiō transcendere nesciunt, fidem tamen atque charitatem humiliter tenent. Et intus ergo sunt in spiritali ædificio per amorem, et quasi foras respiciunt per simplicitatem. Potest per vestibulum quod exterius respicit, fides inchoantium designari, et per vestibulum quod est interius, fides perfectorum qui jam per eam in virtutibus emittant. Possunt etiam per vestibulum interius præcepta altiora, per vestibulum vero quod respicit exterius præcepta adhuc minima figurari. Per vestibulum quippe itur ad gradus et portam : quia per præcepta prædicationis pertingitur ad virtutes atque aditum gratiæ cœlestis. Cum vero jubetur aliis in cogitatione sua æterna meditari, cœlestia sapere, eisque dicitur in psalmis hymnis et canticis spiritalibus vivere, quasi interius vestibulum ostenditur quod quinquaginta cubitis latitudine, et viginti et quinque latitudine mensuratur. De quibus numeris nunc tacemus, quia ex his multis jam superius diximus. Cum vero aliis præcipitur uxori vir debitum reddat, similiter autem et uxor viro, quasi vestibulum, quod exterius respicit designatur. Quod quamvis extra respiciat, et tamen intus est, quia radis auditor adhuc agit, quod car-

nis est; et tamen a honorum numero alienus non est. Potest autem et per orientis portam Dominus, et per austri Judæa, per aquilonis vero conversa gentilitas designari. Sed hac in re, quæstio animum pulsatur, cur in superiori narratione prophætæ prius orientalis postmodum aquilonis, ac deinde austri porta descripta est: cumque easdem portas in anteriori atrio narraret, prius portam austri, deinde orientis, et tertio in loco descripsit aquilonis. Cur autem non eundem ordinem, quem cœperat tenuit, sed hunc in portarum descriptione permutavit; ut et prius diceret orientis portam, aquilonis et austri, et postmodum austri, orientis et aquilonis? Sed si aquilonis nomine gentilitas designatur, cunctis studiosè legentibus liquet, quia ante Synagogam gentilitas fuit. Nam Heber ipse, a quo Hebræi appellati sunt, ex gentibus electus est. Dicatur ergo porta orientalis ante portam aquilonis et austri, quia in divinitate sua Dominus ante gentilitatem et Judæam natus est, quia et ante omnia sæcula. Dicatur vero narratione subsequenti porta austri, orientis et aquilonis: quia Redemptor noster in humana natura inter Judæam et gentilitatem nasci dignatus est, qui et in fine Synagogæ venit, et ante initium Ecclesiæ, quam ex gentibus collegit. In prima ergo, id est, descriptione, sit orientalis porta ante portam aquilonis et austri. In secunda autem inter portam austri et aquilonis, orientis portam nominetur. Quia et ex divinitate antecessit omnia, et ex humanitate venit inter omnia: qui et decedentis Judææ finis factus est, et subsequenti gentilitatis initium. Igitur quia ea, quæ vœclum dicta fuerant, ut Domino largiente potuimus, rimati sumus, et ea quæ sæpius sicut replicata transcurramus: nunc ad ea venimus, quæ sic jam per ordinem dicuntur, ut in eis pene nihil de his, quæ dicta sunt, replicetur.

« Et per singula gazophylacia ostium in frontibus portarum, ibi lavabant holocaustum. » (Gregor.) Gazophylacia superius diximus corda doctorum, quæ scientiæ divitiis servant: frontes autem portarum sunt verba atque opera prædicatorum, in quibus eos foris agnoscimus, quales apud se intrinsecus vivunt. Est autem ostium per gazophylacia singula in frontibus portarum: quia unusquisque doctor in corde auditoris intellectum aperit in dictis et operibus Patrum. Cum enim Petri apostoli prædicationem discutimus, cum Pauli verba perscrutamur, cum Joannis Evangelium investigamus, atque inter hæc verbis auditores nostros ad meliorem intellectum trahimus, quid aliud agimus nisi ostium in portarum frontibus aperimus? Dicatur ergo per singula gazophylacia ostium in frontibus portarum, quia si doctor hoc, quod loquitur, apostolorum dictis minime confirmat, in frontibus portarum ostium non habet: etsi ostium non habet, dici jam gazophylacium spiritualis ædificii non potest: quia si his intellectum non aperit, doctor non est. Cum vero auditores boni per ora docentium apostolorum dicta et opera cognoscunt, culpas suas apud semetipsos

A taciti reprehendunt, et lacrymis insequuntur omne, quod se egisse inique meminerunt. Unde hic quoque de ostio, quod est in frontibus portarum subditur: « Ibi lavabant holocaustum. » Qui enim se per fidem in conversatione sancta Domino devoverunt, holocaustum Domino facti sunt. Sed quia adhuc multa in se de corruptibili sua carne patiuntur, quia adhuc in eis cordis munditia sordidis cogitationibus inquinatur, quotidie ad lacrymas redeunt. assiduis fletibus affliguntur: sanctorum enim Patrum dicta et facta considerant, et cum se indignos pensant, in portarum ostio holocaustum lavant. Ecce etenim quis pro timore omnipotentis Domini esse patiens devovit: nulli convicium pro convicio reddere, omnia æquanimitè tolerare. Et tamen cum hunc contumelia ab ore proximi illata subito percusserit, turbatus forte aliquid loquitur, quod loqui non debuit: certe iste jam holocaustum est, sed adhuc inquinatum: fortasse contra illatas contumelias patientiam exhibuit, tacitus permansit, sed tamen contra easdem contumelias, quas portat, dolore tangitur, ejusque animus in charitate sauciatur. Patientia enim vera est, quæ et ipsum amat, quem portat: nam tolerare sed odisse, non est virtus mansuetudinis, sed velamentum furoris. Hic itaque sæpe in cogitatione sua se iudicat, reprehendit semetipsum quia dolet: nec tamen apud se prævalet obtinere ne doleat. Jam ergo per bonam devotionem holocaustum est, sed tamen per dolorem, quo tangitur adhuc inquinatum. Alius ea quæ possidet apud semetipsum decrevit indigentibus cuncta tribuere, nihil sibi reservare, vitam suam soli superbiæ gubernationi committere. Sed dum præbet pauperibus quæ habet, fortasse cogitatio mentis subripit, quæ dicit: unde vives si cuncta dederis? Nec tamen desistit tribuere: sed quod lætus dare cœperat, postmodum tristis præbet. Quid hujus mens nisi misericordiæ holocaustum est, sed tamen per iustitiam cogitationis inquinatum? Aut enim deliberare summa non debuit, aut post deliberationem nullo modo dubitare. Alius contempta mundi superbia honores atque dignitates hujus sæculi decrevit vitare: ultimum appetit inter homines locum tenere, ut tanto excelsior inveniat in permanenti gloria, quanto humilior aspicitur in transeunti vita. Is fortasse cum sese subito a proximo despici agnoscit, dedignatur cur despicitur: vult qui lelem esse in loco humili, sed tamen attendi contemptibilis non vult. Hunc jam devotio elevat, sed adhuc infirmitas gravat. Jam ergo per devotionem holocaustum est, sed adhuc ex infirmitate inquinatum. Hi itaque, qui in eis, quæ optime devoverunt, aliqua infirmitatis suæ culpa tanguntur, cum per verba doctorum dicta Patrum intelligunt, et in quanta culpa jaceant agnoscunt, seque ipsos penitentiae lamentis afficiunt: holocaustum in ostio portarum lavant. Sciendum vero est, quia hoc inter sacrificium atque holocaustum distat: quod omne holocaustum sacrificium est, sed non omne sacrificium holocaustum. In sa

erficio enim pars pecudis : in holocaustum vero totum pecus offerri consueverat. Unde et holocaustum Latina lingua totum incensum dicitur.

Pensemus ergo, quid est sacrificium, quid holocaustum : cum enim quis suum aliquid Deo vovit, et aliquid non vovit, sacrificium est. Cum vero omne quod habet, omne quod vovit, omne quod capit, omnipotenti Deo voverit, holocaustum est. Nam sunt quidam, qui adhuc mente in hoc mundo retinentur, et tamen ex possessis rebus subsidia egentibus ministrant, oppressos defendere festinant : isti in bonis, quæ faciunt sacrificium offerunt, quia et aliquid de sua actione Deo immolant, et aliquid sibimetipsis reservant. Et sunt quidam, qui nihil sibimetipsis servant, sed sensum, linguam, vitam, atque substantiam quam perceperunt, omnipotenti Deo immolant. Quid isti nisi holocaustum offerunt, imo magis holocaustum fiunt ? Israeliticus enim populus primum sacrificium in Ægypto obtulit, secundum vero in eremo. Qui itaque adhuc mentem habet in sæculo, sed boni jam aliquid operatur, Deo sacrificium obtulit in Ægypto. Qui vero præsens sæculum deserit, et agit bona quæ valet, quasi jam Ægypto derelicta, sacrificium præbet in eremo : quia repulso strepitu desideriorum carnalium in mentis suæ quiete atque solitudine Deo immolat quidquid operatur. Quamvis ergo, sicut dictum est, sacrificium sit holocaustum, majus tamen est holocaustum sacrificio : quia a mente, quæ hujus mundi dilectione non premitur, totum in omnipotentis Dei sacrificio incenditur, quod habetur. Sed sciendum nobis est, quia sunt quidam, qui etiam sæculum relinquentes, totum quidem, quod habent, offerunt, sed tamen in bonis, quæ agunt, minime compunguntur, et bonum quod agunt holocaustum est : sed quia flere ac semetipsos judicare nesciunt, seque ex amore ad lacrymas non accendunt, perfectum eorum holocaustum non est. Hinc enim per Psalmistam dicitur : « Memor sit Dominus sacrificii tui, et holocaustum tuum pingue fiat (*Psal. xix*). » Holocaustum quippe siccum est, bonum opus, quod orationis lacrymæ non infundunt. Holocaustum vero pingue est, quando hoc, quod bene agitur, corde humili etiam per lacrymas irrigatur. Unde rursus dicitur : « Holocausta medullata offeram tibi (*Psal. lxxv*). » Quisquis enim bonum opus agit, sed ex omnipotentis Dei amore atque desiderio flere nescit, holocaustum habet, sed medullam in holocaustum non habet. Qui vero bona operatur, et visioni jam Creatoris sui inhiat, atque ad æternæ contemplationis gaudia pervenire festinat, seque ipsum ex amore, quo accenditur, in fletibus mactat, holocausta Domino medullata dedit.

Studendum ergo nobis est et mala funditus relinquare, et bona quæ sufficimus operari : atque ut in ipsis bonis quæ agimus, amore æterni luminis compungamur : ipse enim cordis tenebras discutit amor lucis, ut subtilius videre valeamus, ne qua in bonis quæ agimus prava misceantur. Considerandum quippe

A nobis est opus nostrum quale sit, quæ cogitatio in opere, quæ intentio in cogitatione : et cum nostro bono operi admixta aliquid malitiæ vel prave dilectionis agnoscimus, redeamus ad lacrymas, lavemus holocaustum. Sunt autem quidam qui semetipsos in magnis actionibus Domino devoverunt, atque ad tantam perfectionem perveniunt, ut ab eis nulla unquam difficultate flectantur : quatinus in deliberatione castitatis, nequaquam caro in prava cogitationis delectatione animum sternal. Nam et signando per suggestionem pulsat, surgere non permittitur, quia vigore iudicii calcatur. In deliberatione quoque patientiæ nec sermo inordinatus ab ore prodeat, nec dolor tacitus animum premat, ut in largitate eleemosynæ nulla inopiæ suspicio tristitiâ generet, ut in deliberatione humilitatis nullus despectus animum mordeat. Sed cum jam in his, quæ recte devoverunt, sese fortiter exhibent, priora tamen peccata, quæ ab ipsis ante bonam deliberationem perpetrata sunt, ad memoriam deducunt et plangunt quidquid illicie egisse meminere. Hi itaque per vitam quam tenent, holocaustum sunt, sed per vitam, quam ante tenuerant, inquinatum. Lavant ergo holocaustum in ostio portarum, quia in intellectu quem percipiunt de dictis Patrum, lamentis se quotidianis afficiunt, et mundant vitam lacrymis, quam pravis aliquando actibus inquinaverunt. Nos itaque inter hæc ad vitam præteritam mentis oculos reducamus, reminiscamur, qui fuimus, cum mundi hujus concupiscentias sequeremur : et si Domino toto corde servimus, quia nos peccasse meminimus, deluamus in fletibus, lavemus holocaustum. Ecce omnipotenti Deo devovimus castitatem nostram, sed si adhuc immunda cogitatio mentem inquinat, redeamus ad lacrymas, lavemus holocaustum. Ecce patientiam nos servare decrevimus, si adhuc ira perturbat, si mentem tacitus dolor excruciat, redeamus ad lacrymas : lavemus holocaustum. Ecce jam vovimus possessa tribuere, atque in hoc mundo humilem locum tenere, de qua adhuc animum inopiæ suspicio deprimit, si despectus proximi in aliqua nos indignatione confundit, redeamus ad lacrymas, lavemus holocaustum. Magnus est etenim creatori nostro ad recipiendos fletus humilium misericordiæ sinus. Ubi enim innumerabilium hominum fletus suscepti sunt, ibi locum suum inventuræ sunt et lacrymæ nostræ.

D « Et in vestibulo portæ duæ mensæ hinc et duæ mensæ inde, ut immoletur super eas holocaustum et pro peccato et pro delicto. Et ad latus exterius quod ascendit ad ostium portæ, quæ pergit ad aquilonem, duæ mensæ ; et ad latus alterum ante vestibulum portæ, duæ mensæ. Quatuor mensæ hinc et quatuor mensæ inde per latera portæ. Octo mensæ erant super quas immolabant. » (*Greg.*) In quibus videlicet verbis magna caligo dubietatis oboritur, utrum hæc de una porta qualibet, an de duabus, an de singulis portis dicantur : sed dum quatuor mensæ per latera describuntur, ac postea

dum in summa conclusionis dicitur : « Octo mensæ erant super quas immolabant, » patet quia hoc spiritus non de singulis portis quas superius descriperat dicat. Quia si portæ sex superius enarratæ quaternas mensas per latera haberent, simul omnes non octo, sed quadraginta et octo dicerentur. Rursum si hoc de una dicitur, magno obstaculo nostra intelligentia reverberatur, quod post descriptum portæ vestibulum, ubi duæ mensæ hinc et duæ inde esse narratæ sunt, adhuc ad latus exterius, quod ascendit ad ostium portæ, quæ pergit ad aquilonem, duæ esse mensæ memorantur : atque subjungitur : « Et ad latus alterum ante vestibulum portæ, duæ mensæ ; » si enim intra vestibulum portæ binæ per latera mensæ erant, cum subditur, « Et ad latus exterius duæ mensæ, atque ad latus alterum ante vestibulum duæ mensæ, » inter quas etiam porta, quæ respicit viam aquilonis esse memoratur, profecto patet aliud vestibulum intrinsecus atque aliud extrinsecus fuisse, quia et prius porta interior, et postmodum hoc in loco exterior aquilonis porta describitur. Nam cum tres portas superius descripsit, tres quoque alias interioris atrii esse memoravit, quarum extremam aquilonis portam narraverat, sed, ut prædictum est, atrii interioris. Nunc ergo cum duæ mensæ hinc in portæ vestibulo et duo mensæ inde describuntur, adhuc de eadem [interiori porta] sermo contextitur, quippe cum protinus subinfertur, quia ad latus exterius, quod ascendit ad ostium portæ, quæ pertingit ad aquilonem duæ mensæ, et ad latus alterum ante vestibulum portæ duæ mensæ. Porta ergo interior binas per latera in vestibulo mensas habere descripta est, et porta exterior similiter binas. Quatuor autem hinc et quatuor inde mensæ pariter fiunt, dum per latera singula binæ in vestibulo portæ interioris binæ hinc et inde exterius in aquilonis porta describuntur, quæ simul omnes octo sunt in quibus immolatur. Possunt enim portarum nomine, sicut superius dictum est, sancti prædicatores intelligi : ut vestibulum portæ sit populus, qui dum mente humili verba prædicationis suscipit, in eo mensæ ad sacrificium ex virtutibus construuntur. Rursum nihil obstat si portam accipimus hoc, quod nobis per ora prædicantium sacri eloquii intellectus aperitur, et vestibulum portæ ejusdem nobis prædicationis verba sint, quæ prius humiliter accipimus, ut post ad sacri eloquii intelligentiam veniamus. Sit itaque nobis porta interior Testamentum Novum, porta vero exterior Testamentum Vetus : quia et hoc spiritalem intellectum aperit, et illud rudibus adhuc mentibus in historia sacri eloquii litteram custodivit. Habet autem porta interior in magna jam multitudine fidelium populorum duo latera, videlicet, dilectionem Dei et dilectionem proximi. Binæ autem mensæ sunt hinc et inde, quia in dilectione Dei necessario tenenda est fides et vita. In dilectione autem proximi debet summopere patientiæ bonitas custodiri. Est enim in dilectione Dei necessaria fides et vita, quia videlicet scriptum est :

« possibile est placere Deo (Hebr. xi). » Et rursum scriptum est : « Fides sine operibus mortua est (Jac. ii). » Est autem in dilectione proximi nobis patientia et benignitas conservanda : quia de eadem dilectione scriptum est : « Charitas patiens est, benigna est (I Cor. xiii). » Patiens scilicet ut illata a proximis mala æquanimiter portet. Ecce autem, ut sua bona proximis desiderabiliter impendat.

Habet quoque porta exterior, videlicet lex, duo latera, spiritales Patres et carnalem populum. In quibus singulis binæ mensæ sunt, quia habet spiritualibus Patribus doctrinam et prophetiam, habet in carnali populo circumcisionem et sacrificium. In his itaque, octo mensis immolatur, quia quidquid fides credit, quidquid vita in exemplo boni operis ostendit, quidquid patientia humiliter tolerat, quidquid benignitas largitor ministrat, quidquid doctrina subtiliter docet, quidquid prophetia in posterum præmonet, quidquid circumcisio ad mandatum exterius ligavit, quidquid sacrificium ex devotione offerentis egit, in omnipotentis Dei oculos hoc esse victimam ostendit : in lege enim etiam per carnale sacrificium, quid populus nisi devotionem sui cordis immolabat? Notandum vero quod quatuor mensæ solummodo ad holocaustum fuisse memorantur, quas videlicet vestibuli portæ interioris accipimus, ut de reliquis quatuor sentiamus quia ad sacrificium constructæ fuerunt, non ad holocaustum. Holocaustum enim sicut præcedente jam locutione professus sum, totum inceusum dicitur. Et lex quidem Deum ac proximum diligit, divina mandata custodiri præcipit, ab alienarum rerum concupiscentia compescit, non tamen omnia dimitti jubet. In Testamento autem Novo nos Veritas contestatur dicens : « Nisi quis renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus discipulus esse (Luc. xiv; Matth. xvi). » Atque iterum dicit : « Qui vult venire post me, abneget semetipsum (Luc. ix). » Mensæ ergo interioris portæ holocaustum habent : quia in virtutibus Testamenti Novi, quasi per holocaustum omnia incendimus, quando omnibus, quæ hujusmodi sunt renuntiamus. Mensæ vero portæ exterioris sacrificium habent, sed holocaustum non habent, quia præcepta legalia decimas offerri jubent, sed dimitti omnia non jubent. De interioris autem vestibuli quatuor mensis dicitur, ut imoletur super eas holocaustum et pro peccato et pro delicto. Hoc etenim inter peccatum et delictum distat, quod peccatum est mala facere, delictum vero bona derelinquere : quæ summopere sunt tenenda. Vel peccatum certe in opere est, delictum in cogitatione. Recte ergo in interioris portæ quatuor mensis immolatur holocaustum et pro peccato et pro delicto : quia quicumque potuerit hoc sæculum præsens plene contemnere, et derelinquere omnia semetipsum Domino holocaustum dare, ipse jam perfecte novit et peccata operis plangere, et peccata cogitationis, vel quod malum fecit, vel quod debuit facere bonum, quod non fecit. Qui etenim totum dimisit,

culpas suas in fletibus jam liberius conspicit. Cumque ejus mentem terrena cura non præpedi-
t, pro opere simul mentem suam omnipotenti Domino quid aliud, quam holocaustum dedit? Neque hoc a ratione videtur extraneum, quod Propheta cum latus exterius diceret et ostium portæ nominaret, addidit, « quæ pergit ad aquilonem. » In exteriori enim custodia litteræ lex data tenebatur. Ostium vero portæ est ipse historicus intellectus legis, qui ad Domini timorem ducit. Quæ porta ad aquilonem pergere dicitur, quia lex eadem sub timore minarum frigida judaici populi corda constrinxit: quasi enim per calorem ille populus curreret, si præcepta dominica ex amore servasset. Sed quia sub timore mortis propositæ litteram custodivit, quasi in torpore frigoris remansit. Inde novis populis æterna præmia amantibus, non autem temporalia tormenta timentibus atque jam calentibus dicitur: « Non accipistis spiritum servitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis in quo clamamus: Abba, Pater (Rom. viii). » Dicatur ergo, quatuor mensæ hinc et quatuor mensæ inde per latera portæ. Dum enim fides et vita, doctrina et prophetia in bonorum mentibus custodit, porta nostra, id est, intellectus sacri eloquii quatuor ex latere mensas habet. Cumque in proficientibus populis sancta prædicatio patientiam et benignitatem servat, quæ prius in carnalibus circumcisionem et sacrificium custodivit, mensæ quoque quatuor, quasi ex alio latere monstrantur: quæ simul omnes octo ad immolandum flunt, quatuor videlicet interiores ad holocaustum, quatuor vero exteriores ad sacrificium. Quia et hi, qui in sancta Ecclesia fidem, vitam, patientiam atque benignitatem custodiunt, summis jam procul dubio virtutibus polent. Et hi qui in synagoga doctrinam et prophetiam, circumcisionem et sacrificium cognoverunt, alia offerendo atque sibimetipsis alia retinendo, devotionis suæ victimam omnipotenti Domino dederunt. Sed quia superius dictum est, idcirco mensas quatuor interioris vestibuli esse constructas ut immoletur super eas holocaustum et pro peccato et pro delicto. Unde mensæ constructæ sint, inferius aperitur cum subditur:

« Quatuor autem mensæ ad holocaustum de lapidibus quadris exstructæ. » Quos autem hoc loco lapides quadros accipiemus, nisi quoslibet sanctos quorum vita in prosperitate atque adversitate novit fortiter stare? Lapis etenim quadrus æque stat in quocunque latere fuerit versus. Quisquis ergo in prosperitate non extollitur, in adversitate non frangitur, suasionibus ad mala non trahitur, vituperationibus a bono opere non revocatur, lapis quadrus est, et quasi ex omni latere statum habet, qui casum in qualibet permutatione non habet. Certe cum Judæorum populum Propheta a fide perire cognosceret, et sanctos apostolos surgere in Ecclesiam præviderit, per quos multi sunt ex gentibus in fidei et vitæ fortitudine solidati, in magna consolatione locutus est, dicens: « Lapidis

A [Lateres] ceciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus (Isa. ix). » Videns quippe in sancta Ecclesia apostolos, martyres atque doctores surgere de lapidum casu, id est, de Judæorum perditione, minus doluit: quia omnipotentis Dei ædificium, id est sanctam Ecclesiam, de quadris lapidibus ædificari conspexit. Mensæ ergo quatuor de quadris lapidibus construuntur: quia fides et vita, patientia et benignitas de vita sanctorum in exemplum datæ sunt sequentibus populis, ut jam vestibulum mensas habeat, id est, virtutes vitæ populus teneat, in quibus omnipotenti Deo orationis sacrificium in ara sui cordis incendat. Quidquid etenim boni fideles S. Ecclesiæ populi vel fecerunt vel faciunt, hoc in exemplo de prædicatorum sanctorum vita susceperunt. Unde enim mensas hoc vestibulum haberet, nisi quadros lapides invenisset? Cum ergo a populo fideli ad imitandas virtutes sanctorum prædicatorum vita cognoscitur, profecto in vestibulo de quadris lapidibus mensæ construuntur. Habuit vero et Synagoga et spiritales patres in doctrina atque prophetia, ex quibus exemplum vitæ in virtutibus traheret, sed rudis ejus populus magis per timorem serviens quam per amorem, sequens vitam patrum noluit imitari quam vidit, atque ideo porta exterior, quæ ad aquilonem pertingit, mensas non habet et holocaustum. Sed quia hæc moraliter diximus, restat adhuc ut easdem mensas super intelligentiam typicam perscrutemur. Porta etenim nostra in interiori vestibulo quatuor mensas habet, quia sancta Ecclesia ad eruditionem fidelium populorum quatuor regentium ordines accepit, quos Paulus ex dono omnipotentis Domini enumerat, dicens: « Ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero evangelistas, alios autem pastores et doctores (Ephes. iv). » Pastores vero et doctores unum regentium ordinem nominat, quia gregem Dei ipse veraciter pacat, qui docet. Habuit quoque et porta exterior mensas quatuor, quia videlicet ipsa synagoga exteriorem observantiam per principes sacerdotum, et seniores populi, per scribas atque Phariseos tenuit, qui scilicet Pharisei etiam legis doctores vocati sunt. Sive autem in exteriori seu in interiori porta duæ mensæ hinc sunt, et duæ inde: quia in exordiis suis sancta Ecclesia apostolos et prophetas habuit. Prophetas autem dicimus non eos, qui in veteri populo fuerant, sed eos, qui in sancta Ecclesia post apostolos sunt exorti. Posteriori quoque tempore quod nunc est, habet evangelistas atque doctores. Quia vero Evangelium bonum nuntium dicitur, evangelistas utique appellamus, qui rudibus populis bona patriæ celestis annuntiant. Qui videlicet evangelistæ atque doctores, et priori quidem tempore fuerunt, sed nunc usque Domino largiente permanent, quia adhuc quotidie et infideles populos ad fidem trahi, et fideles quosque in bonos mores per doctores erudiri cognoscimus. Apostoli vero et prophetæ ab hoc tempore presenti sublati sunt: atque ideo dicimus, quia mensas has portæ

nostræ, id est, sanctæ Ecclesiæ, quasi in alio latere A
habet, et portæ quæ pergit ad aquilonem duas mens-
sas hinc et duas inde, eosdem quos diximus princi-
pes sacerdotum et seniores populi in majori aucto-
ritate regiminis : scribas quoque et Phariseos, qui
rudi illi populo minori loco præferunt. Sed hæ mensæ
juxta portam sunt, quæ ad aquilonem pergit, quia
cum quatuor isti ordines populo præessent, synagoga
in persecutione redemptoris nostri sæviens, ad
torporem perfidiæ prorupit. Quæ tamen mensæ ha-
buerunt sacrificium, quod juxta solam litteram te-
nuerunt : unde et ad torporem frigoris lapsæ sunt,
quia flamma spiritus succensæ non sunt. Interioris
autem mensæ holocaustum habent, quia sive in cor-
dibus apostolorum atque prophetarum, seu in mente
evangelistarum atque doctorum ignis spiritus et
arsit et ardet, qui pro eo quod omnem eorum cogi-
tationem in bono opere absumit flamma amoris
Dei, quasi holocaustum totum simul, quod invenit
incendit. Holocaustum enim offerunt, qui sive in
bono opere seu in sancta cogitatione medullitus
accenduntur. Mensæ vero hæ ex quadris lapidibus
factæ sunt : quia dum quotidie sacri eloquii in suis
cordibus verba meditantur, ad offerendum Domino
verba orationis holocaustum, quasi ex quadratis la-
pidibus conferuntur : verba etenim Scripturæ sacræ
lapides quadri sunt, quia ubique stant, quæ ex nullo
latere reprehensibilia inveniuntur. Nam in omne quod
præteritum narrant, in omne quod venturum annun-
tiant, in omne quod moraliter prædicant, in omne
quod spiritaliter sonant, quasi in diverso latere sta-
tum habent, quia reprehensionem non habent. Corda
itaque sanctorum mensæ Dei sunt, ad holocaustum
ex quadris lapidibus extractæ : quia qui semper
Dei cogitant, semetipsos Domino a carnali vita
in cogitatione mactant. Unde scriptum est : « Lex
Dei ejus in corde ipsius, et non supplantabun-
tur gressus ejus (Psal. xxxvi). » Et unde scri-
ptum dicitur : « In corde meo abscondi eloquia tua
ut non peccarem tibi (Psal. cxviii). » Sed mensæ
hæ unde sint constructæ agnovimus, etiam cuius
mensuræ sint audiamus. Sequitur :

« Longitudine unius cubiti et dimidii, latitudine
« unius cubiti et dimidii, et altitudine cubiti unius. »
Sepe autem diximus longitudinem ad longanimita-
tem spei, latitudinem vero ad charitatis amplitudinem
pertinere. Mensæ ergo, quæ ad holocaustum construc-
tæ sunt, longitudine cubiti unius et dimidii metiun-
tur : quia sancti Patres atque doctores, qui se lon-
ganimiter ad secreta spei intimæ extendunt, per hoc
quod in virtuti'us vivunt, quantum ad humanam
quidem mensuram pertinet, valde perfecti sunt :
quantum vero ad divina illa mysteria, quæ plene ab
homine capi non possunt, quandiu in hac mortali
carne subsistunt, perfecti non sunt. In semetipsis
ergo jam cubitum habent, in Deo autem adhuc cubi-
tum non habent : quia jam quidem in virtutibus
plene proficiunt, sed tamen aliquid de Deo adhuc ex
parte cognoscunt. Ecce iterum in mensura mensæ

ad testimonium Paulus occurrit. Videamus an ejus
vita cubito integro mensuretur. Dicit autem, « Quo-
quot perfecti sumus, hoc sapiamus (Philip. iii). »
Videamus si in his, quæ de Deo sentit, jam perci-
pienda mysteria perfecte tetenderit. Qui dixit : « Ego
me non arbitror comprehendisse (Ibid.) ; » qui rursus
ait : « Ex parte cognoscimus, et ex parte propheta-
mus : cum autem venerit, quod perfectum est, eva-
cuabitur quod ex parte est (I Cor. xiii). » Qui iterum
dicit : « Nunc cognosco ex parte, tunc autem co-
gnoscam sicut et cognitus sum (Ibid.). » Si ergo per-
fectus est, et ex parte cognoscit, cubitum habet, quan-
tum ad se, sed tamen dimidium super se. Tenduntur
ergo in longanimitatem spei corda sanctorum, ten-
duntur in perfectione, quam habent cubito uno, sed
quia adhuc plene videre non possunt, ubi spei
oculum mittit, hoc quod super unum cubitum ha-
beat, in dimidio cubito recidatur : quatenus in hac vita
semper se imperfectos aspiciant, et ardentius ad per-
fectionem currant. Habent quoque mensæ latitudi-
nem cubiti unius et dimidii, quia sanctorum corda
in charitatis amplitudine dilatata juxta proximum
quem diligunt et vident, habent cubitum : possunt
enim perfecte diligere, quos perfecte valent juxta
aliquid scire. Omnipotentem vero Deum medullitus
diligunt, medullitus sequuntur, sed tamen tantum
diligere non possunt, quantum debent : quia adhuc
non valent videre quem diligunt, et mensura amoris
minor est, ubi adhuc mensura minor est cognitionis.
Super unum ergo cubitum habent et dimidium : quia
hoc eis jam in amore integrum est, quod valde mi-
nus est, id est, charitas cum proximo, atque illud in eis
quod valde majus est, id est amor Dei, quem non vi-
dent, adhuc integrum non est. Altitudo vero mensura-
rum est cubiti unius. Quæ est enim altitudo sanctorum
nisi invisibilem ? Per fidem enim creditur, quod non
videtur. Atque ideo per hanc justorum mens ad altitu-
dinem ducitur, ut cuncta visibilia despiciat in terra,
et ea quæ audit invisibilia sequatur in cælo. Sed
unum cubitum habet altitudo mensurarum, quia uni-
tas est fidei in corde omnium sanctorum. Unum Deum
esse Trinitatem, et Patres Testamenti Veteris, et
prædicatores professi sunt Testamenti Novi. Altitudo
itaque mensurarum nil uno cubito amplius habet, nil
minus : quia in magna sibi unitate concordat omnium
fides Patrum. Sed hi qui jam in longanimitate spei
summis virtutibus proficientes, unum et dimidium
cubitum habent, atque in latitudine charitatis uno
ac dimidio cubito metiuntur : in altitudine vero fidei
uno cubito excrescunt, magni sunt et summa admi-
ratione venerandi. Debent ergo parvulorum animas
in sinu suæ conversationis suscipere atque eas in
conspectu Domini velut quoddam holocaustum ac
sacrificium offerre. Unde apte sequitur :

« Super quas ponunt vasa in quibus immolatur
« holocaustum et victima. » Quid enim sunt animæ
fidelium nisi vasa sancta, quæ verbum pietatis ca-
piunt, ut ex eorum mentibus holocaustum vitæ atque
orationis immoletur ? Hinc est etenim, quod Paulus

cum adhuc rudis esset in fidei vocatione, quia jam Domini verba perceperat, et cœlesti gratia plenus erat, vas appellatur, cum dicitur, vas electionis mihi est. Hinc pastores atque doctores Propheta admonet dicens: « Mundamini qui fertis vasa Domini (*Isa. LI*); » ipsi etenim, quasi mensæ Domini vasa portant, qui vitam fidelium erudiendo tolerant, ut quandoque hanc Domino ad holocaustum et sacrificium perducant. Sed neque hoc negligenter intueendum est, quod in eisdem vasis, holocaustum et victima dicitur immolari. Holocaustum enim, sicut superius diximus, victima est. Non tamen victima semper holocaustum, quia cum quid ex parte offertur, ex parte retinetur, sacrificium quidem est, sed holocaustum non est. Sunt vero in multitudine magna fidelium aliqui, qui ea, quæ mundi sunt, omnia relinquunt, cuncta quæ possident tribuunt, nihil sibi metipsis reservant, ad æternam patriam medullitus anhelant, seque ex toto corde in lacrymis mactant. Hi videlicet vasa super mensam sunt, in quibus immolatur holocaustum. Et sunt alii, qui curam propriæ domus gerunt, de filiis cogitant, eisque hæreditatem servant, qui tamen æterni iudicii memores misericordiam pauperibus impendunt, alimenta ac vestimenta eis ex parte qua decreverint tribuunt: hi nimirum vasa super mensam sunt, in quibus victima immolata est, non holocaustum. Quia enim patientia et doctrina sanctorum admonendo et sustinendo, suadendo atque terrendo aliorum corda usque ad hoc erudiunt, ut omnia deserant, et totos se in amore Domini accendant. Aliorum vero ad hoc usque instruunt, ut quia omnia relinquere non valent, vel ex parte qua prævalent, misericordes fiant, et carnis curam cum animæ cura partiantur, mensæ Domini de quadris lapidibus instructæ vasa portant in quibus immolatur holocaustum et victima: quia et perfecti, sicut dictum est, cum omnia deserunt, totum cor in amore Domini accendant, et imperfecti sacrificium offerunt, quod ex parte devoverunt. Sequitur:

« Et labia earum palmi unius reflexa intrinsecus per circuitum. » Quid est hoc, quod mensarum labia palmo metiuntur, nisi quod in palmo manus tenditur, et sancti Patres atque doctores ea prædicant, in quibus auditorum opera tendantur? Quasi enim manum extendimus, cum opera nostra dilatamus. Loquatur ergo unusquisque doctor, cor audientis exerceat, otiosorum torporem excutiat, quos dum ad opera totenderit, palnum se habere in labiis ostendat. Pensandum quoque quia in palmo digitus major ac minimus tenditur. Quid vero majori ac minimo digito, nisi magna et extrema actio designatur? Palnum ergo mensæ in labio habeant, quatenus in doctorum suorum prædicatione vigilent, et sic ex eorum admonitione magna opera faciant, ut agere et minima non omitant. Sic minimis intenti sint, ut pigri in agendis majoribus non sint. Unde per Evangelium Veritas dicit: « Vae vobis, scribe et Pharisei hypocrite, quia decimatis mentham et anethum et cuminum. et relinquitis quæ graviora sunt legis,

A iudicium et misericordiam et fidem. Hæc oportuit facere et illa non omittere (*Matth. xxiii*). » Per iudicium quippe et misericordiam et fidem, major digitus operationis ostenditur. Per mentham vero et anethum et cuminum digitus procul dubio minimus figuratur. Hæc ergo oportuit facere, et illa non omittere: quia si opus nostrum palmo metiri volumus, sic necesse est ut tendatur minimus, quatenus major digitus non attrahatur. Bene autem cum mensarum labia metiuntur, et mensura palmi dicitur, additur unius: ut ex doctorum prædicatione sicut unitas tenetur in fide, ita quoque unitas mentium servetur in opere, ne per opus bonum, quod alter agit, alter ad discordiæ malum prorumpat. Ita enim bona opera facere debemus, ut per hæc quoque cum his cum quibus vivimus unanimitatem in quantum recte possumus conservemus: id est, non deserendo, quod agimus, sed præveniendo bonis persuasionibus malum discordiæ quod timemus. Pensandum vero est valde quod dicitur: « quia earumdem mensarum labia intrinsecus sunt reflexa: » tunc enim mensuram labia intrinsecus reflectuntur, quando doctores ad conscientiam revocant tacita cogitatione quod dicunt, quando semetipsos subtiliter perscrutantur si faciunt, quod loquuntur. Doctor ergo cui de disciplinæ moderamine loqui necesse est, mensam Dei esse se sciat, quæ intus labrum reflectat: ut quod docendo loquitur, hoc sub discretionis spiritu vigilanter operetur, nec si quædam sibi deesse considerat, oportet ut ab eorum prædicatione conticescat. Locus quippe ejus exigit ut loquatur. Verbis ergo suis semetipsum conveniat, et si non ideo loquitur, quia non operatur, ideo operetur, quia loqui compellitur. Ubi itaque se conspicit opere implere quod dicit, ibi auditores admoneat, eorumque animos ad studium bonæ operationis accendat. Ubi autem necdum se videt implese, quod loquitur, ad bona de quibus auditores admonet, se quoque pariter inflammet ut ipse etiam simul discat in opere, quod per eum loquitur Veritas in prædicatione. Sæpe enim quod vivendo nescimus compulsi locutione doctrinæ loquendo discimus, et dum de cogitatione pigritiæ nostræ reatus nascitur in mente, eandem mentem compunctio subito oborta transverberat, et sua voce excitata evigilat in opere, quæ prius torpebat in otio sine voce. Ecce enim cum mensæ labium palmo tenditur, id est, per doctoris os contra vitia disputatur, atque ad bona opera cor auditorum accenditur, multi qui ejus verba audiunt, quanta vel qualia mala perpetraverint recognoscunt, atque ad eum confitentes veniunt, cum pro peccatis suis intercessorem fieri cum fletibus petunt, ut ipse orando deleat culpas, quas prædicando manifestat. Unde et subditur:

« Super mensas autem carnes oblationis. » Doctores etenim sancti cum pro compunctis ac peccatoribus atque confitentibus omnipotenti Domino preces fundunt, per hoc, quod veniam pro carnali eorum vita postulant, mensæ Domini carnes oblationis portant. Ut ergo sint pro quibus conversis et fletibus rogent, oportet ut eisdem prius in peccato positâ prædicent,

et cum jam cœperint peccata relinquere, atque ad innocentiam festinare, necesse est ut erga eos in ore doctoris incrementa prædicationis excrecant, et quibusdam doctrinæ suæ verbo tanto vehementius Insistat, quanto eos gravius cecidisse considerat: videlicet sciens quod in se tanto mercedem magnæ remunerationis accipiat, quanto verbis suis alios de profundioribus peccatis levat. Sacri eloquii mysticus est sensus ut Propheta per aspirationem sancti Spiritus prudenter intelligens dicebat: « Mirabilia testimonia tua, Domine, ideo scrutata est ea anima mea, etc. (Psal. cxviii). » Cui ergo verbum sacri eloquii nisi lapidi simile dixerim, in quo ignis latet, qui manu quidem frigidus tenetur, sed percussus ferro per scintillas emicat? Atque hoc emitit ignem, qui post ardeat, quod prius manus frigidum tenebat: sic etenim sic verba sunt sacri eloquii, quæ quidem per narrationem litteræ frigida tenentur. Sed si quis hæc aspirante Domino intento intellectu pulsaverit, de mysticis ejus sensibus ignem producit, ut in eis verbis post animus spiritualiter ardeat, quæ prius per litteram ipse quoque frigidus audiebat. Ecce enim Propheta dicit:

« Et extra portam interiorem gazophylacia cantorum in atrio interiori quod erat in latere portæ respicientis ad aquilonem, et facies eorum contra viam australem, unam ex latere portæ orientalis, quæ respiciebat ad viam aquilonis. » In his itaque verbis litteræ ad amorem Dei cujus animus infervescat? quin potius quis non ex ipsa eorum lectione tepescat? Si autem latens in littera spiritalis medulla discutitur, per hoc scintillæ intellectus exeunt et incendunt, quod prius cordis auribus frigidum sonabat: nobis tamen ut se aspirante Domino interior intellectus aperiat, ipsa prius narratio juxta litteram patefuit. Ait enim, quia porta erat interior atque extra hanc atrium quod appellatur interius, ac deinde aliæ, id est, aquilonis, austri atque orientis portæ describuntur: ut ipsum atrium quod esse extra portam interiorem dixerat, a portis exterioribus esse interius ostendat. Atrium ergo hoc et foris et intus est, foris, quia extra portam interiorem: intus autem, quia intra portas exteriores. Gazophylacia quoque cantorum esse in hoc eodem atrio narratur, quæ a latere portæ posita dicuntur respicientis ad aquilonem: sed ipsa eadem gazophylacia ad australem viam respiciunt. Et subditur: « Ex latere portæ orientalis, quæ respiciebat ad viam aquilonis. » In quibus verbis aperte intelligitur, quia cunctorum gazophylacia inter latus portæ respicientis ad aquilonem, et latus portæ orientalis fuerant posita, quæ porta videlicet respiciebat ad viam aquilonis. Facies itaque gazophylaciorum contra viam australem, sed positio inter portam erat orientis et aquilonis. Porta ergo interior habebat ex latere portam aquilonis, ex alio quoque latere portam australem, in fronte vero vestibuli orientalis porta surrexerat: atque sic atrium erat extra portam interiorem, ut hoc quoque esset interius, portæ exterius ambiebat. Hæc

de verbis litteræ sub brevitate transcurramus, in eis sensus mysticus nunc breviter exquiratur. In parte autem superiori tres portæ descriptæ sunt, id est, orientis, aquilonis et austri: moxque interioris atrii tres aliæ narratæ, id est, austri, orientis et aquilonis, ac deinde porta atrii interioris dicta est in qua mensæ de quadris lapidibus extractæ memorantur, et porta, quæ respiciebat ad aquilonem, in qua mensæ essent ad sacrificium non ad holocaustum. Unde in interiore diximus significari Ecclesiam, in exteriori synagogam. Seu his expletis rursus Propheta incipit interiorem portam atque tres alias, id est aquilonis, austri et orientis describere, et in earum atrio interiori, quod erat extra portam interiorem esse gazophylacia cantorum, sacerdotes, templum, altare et sacrificia perhibet. In quibus verbis, quia de sanctæ Ecclesiæ institutione narrare alia ab eis, quæ prius dixerat cœpit, patet quod interioris portæ intellectum mutavit. Si enim sub uno intellectu omnia diceret, novo ordine ipsa atque alia non replicaret. Nam quomodo possumus extra portam interiorem, atrium, gazophylacia, cantores, sacerdotes, templum, altare, sacrificia dicere, si per eandem portam interiorem hoc loco sancta Ecclesia designetur? Cum enim cuncta hæc intra ipsam sint, quomodo extra portam interiorem sunt, si extra Ecclesiam non sunt? Intelligi ergo porta interior potest ea, de qua jam longe superius locuti sumus, quæ contra portam aquilonis et orientalem dicitur posita per quam figurari diximus aditum, qui nobis ad interiora gaudia patriæ cœlestis aperitur, ut hic quoque per portas, quæ circa vestibulum narrantur, sancta Ecclesia: per portam vero interiorem, cœlestis regni aditus figuretur. Sed ne quis me verba sancti Spiritus æstimet ad intellectum meum violenter inflectere, et dicat quia de porta interiore significationem sanctæ Ecclesiæ, quam semel dixi mutare non debui, infulgente Dei omnipotentis gratia, quæ cœpimus ipsa teneamus: ut et porta interior signet Ecclesiam, quæ eos ad interiora gaudia perducit, et gazophylacia, cantores, sacerdotes, templum, altare, sacrificia sint in atrio quod est extra portam, et tamen extra Ecclesiam non sint. Si enim subtili investigatione perquirimus, nil obstat intelligi, ut interiorem portam, sicut dictum est, sanctam Ecclesiam sentiamus, de qua nunc dicitur: « et extra portam interiorem gazophylacia cantorum in atrio interiori. » Duo sunt etenim, quæ dicuntur, porta interior, atque extra hanc atrium interius, quatenus hoc ipsum atrium et exterius sit, et interius, exterius a porta, interius autem, sicut prædiximus, portis quas narrando subjunxit. Sancta enim Ecclesia duas vitas habet, unam qua temporaliter ducit, aliam quam in æternum recipit: unam qua laborat in terra, aliam qua remuneratur in cœlo; unam qua mercedes colligit, aliam vero in qua jam de receptis mercedibus gaudet. Atque in utraque vita offert sacrificium: hic videlicet sacrificium compunctionis, et illic sacrificium laudis. De hoc sacrificio dicitur: « Sacri-

ficiam Deo spiritus contribulatus (*Psal. l.*). » De illo autem scriptum est : « Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ oblationes et holocausta (*Ibid.*). De quo rursus ait : « Ut cantet tibi gloria mea et non compungar (*Psal. xxix.*). » In utroque autem sacrificio carnes offeruntur : quia hic oblatio carnis est maceratio corporis : ibi oblatio carnis est in laude Dei gloria resurrectionis. Tunc quippe illic quasi in holocaustum offertur caro, quando in æterna incorruptione permutata nil contradictionis, nil mortalitatis habuerit, quia tota simul amoris ejus ignibus accensa in laude sine fine permanebit. Porta ergo hæc interior, id est sancta Ecclesia, habeat interiora sua, illam videlicet vitam, quæ adhuc oculis nostris occulta est. Habeat extra eam atrium exterius, id est, vitam præsentem in qua omne bonum agitur, ut ad bonum sine fine perveniatur. Sint ergo in interiori atrio, quod tamen extra portam est, gazophylacia cantorum. Quia electi quique atque perfecti, qui adhuc in carne mortali subsistunt, et intrasinum sunt sanctæ Ecclesiæ, et adhuc extra secreta gaudia interioris vitæ. Quid sunt autem gazophylacia cantorum, nisi sancta desideria amantium, qui præcepta divina, quasi quasdam divitias custodiunt in mente quas cantando servant, quia mandata Dei non ex timore, sed ex amore perficiunt : eisque ipsæ sacri eloquii præceptiones cantabiles fiunt, quas non ex tristitia, sed ex desiderio semper operantur? Superiori locutione per portam orientis fidem, per aquilonis spem, per austri autem charitatem diximus designari.

Hæc itaque gazophylacia inter portam orientis et aquilonis esse memorantur, atque ad viam australem respicere, quia corda sanctorum inter fidem, et spem posita, australem viam respiciunt, quæ sanctæ charitatis ignibus inardescunt. Ipsa quoque orientalis porta respicere dicitur ad viam aquilonis, quia nobis per fidem quidem omnia in baptisate peccata laxantur, sed tamen dum adhuc hic vivimus, etiam post fidem sæpius ad peccata declinamus, et quasi orientis porta viam aquilonis respicit, cum vita nostra post perceptam fidem adhuc aliquatenus in frigore culpæ torpescit. Quis enim in hac vita valeat post fidem, sine culpa vivere, cum Joannes dicat : « Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est (*I Joan. 1.*). » Cujus verbis Jacobus concordans ait : « In multis enim offendimus omnes (*Jacob. iii.*). » Si autem peccata præterita in fidei perceptione dimissa sunt, et adhuc post fidem ad peccata declinatur, quæ nobis erit præsumptio iustitiæ, quæ spes vitæ permanentis, nisi ut nunc dum adhuc inter portam orientis et aquilonis sumus, ad viam austri mentis oculos levemus? quatenus ex sancta charitate ferventes, calor nos amoris liberet a culpa teporis, et frigoris. Sint ergo gazophylacia inter portam orientis, et aquilonis, sed, sicut dictum est, ad australem viam facies intendant, ut inter hoc, quod nati sumus in fide, et quod post ad peccata delapsi de spe pietatis

A præsumimus, exerceamus nosmetipsos in ardore charitatis, et ibi tendamus oculos cordis, ubi accendimur igne amoris. Potest autem per aquilonis portam gentilitas, per austri viam Judæa, per orientis autem portam ipse Dominus designari. Per aquilonem quippe non immerito gentilitas figuratur, quam ille in torporis frigore possedit, qui dixit : « Selebo in monte testamenti in lateribus aquilonis (*Isa. xiv.*). » Per australem quoque portam recte Judæa accipitur, in qua spirituales Patres cælesti amore ferbuerunt : quorum unus loquitur, dicens : « Convertite, Domine, captivitatem nostram sicut torpens in austro (*Psal. cxv.*). » Quæ etsi carnalem populum habuit, in quo velut aquilonis frigora portavit, in sanctis tamen suis doctoribus ac prophetis ad Deum, ac proximum calore charitatis arsit. Orientalis autem porta non immerito ipsum signat de quo scriptum est : « Ecce vir, Oriens nomen ejus. » Et de quo Zacharias ait : « Visitavit nos oriens ex alto (*Zach. vi; Luc. 1.*). » Sint ergo gazophylacia cantorum ex latere portæ aquilonis : quia non solum in Judæa fuerunt corda sanctorum spiritualiter accensa, sed etiam in gentilitatis multitudinem ad sanctæ fidei sacramenta conversæ ardent corda sanctorum amore cælestis patriæ, inhiant gaudiis æternis, spirant ad societatem suorum civium in celo. Sed tamen exempla hujus ardoris quem dono sancti Spiritus acceperunt, ab spiritualibus patribus synagogæ capiunt. Unde ipsa quoque gazophylacia et in aquilonis latere posita, oculos ad viam australem tendunt. Ecce enim ex gentibus venimus, sed in hoc, quod per sancti amorem calemus Judææ Patres aspiciamus, qui nobis in suis dictis quotidie sancti desiderii exempla præbent. An non, quasi calorem meridiani fervoris ardebat, qui æstuabat, dices : « Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. Sitivit anima mea ad Deum vivum, quando veniam et apparebo ante faciem Dei? » (*Psal. xli.*) Qui rursus ait : « Psallam et intelligam in via immacolata quando venies ad me (*Psal. c.*). » Hoc quoque ardore succensus fuerat, qui dicebat : « Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace : quia viderunt oculi mei salutare tuum (*Luc. ii.*). »

D Quia ergo ex gentilitate venimus, sed sanctos Judææ patres nobis in divini amoris imitatione proponimus, quasi quædam cantorum gazophylacia ex latere portæ, quæ viam aquilonis respicit, sumus, sed ad viam austri facies tenemus. Et notandum, quod hæc eadem gazophylacia inter portam aquilonis et orientis esse perhibentur. Quia post incarnationem Dominicam, multitudo gentium ad fidem venit, atque inter ipsos fideles populos, et sacramenta dominicæ incarnationis, quæ medullitus diligunt, corda amantium surgunt. Habeant ergo sancta gazophylacia hinc orientis portam et inde aquilonis : quia inter ipsa redemptionis suæ mysteria quæ sequuntur, et carnales quosdam quos et intra sanctam Ecclesiam tolerant, multi in Deum forti amore profi-

ciunt, virtutibus excrescunt, æterni iudicis adventum quærent et inter ea quæ amant, atque illa quæ tolerant, quasi quædam gazophylacia, divitias spiritus in mente servant. Nec inter sacramenta, quæ diligunt, et quæ jam contraria portant deficient, quia ad australem viam facies intendunt. Quid enim patimur, quod patres nostri pro amore Domini antea non pertulerunt. Notandum vero, quod inter portam austri et aquilonis orientalis esse describitur: quia Dominus ac redemptor noster de Judæa natus est, moxque in fide sua Ecclesiam ex gentibus construxit. Quasi enim inter meridianam portam et aquilonis apparuit, quia ex illa venit, et istam in suo servitio convertit. Unde et bene dicitur quod porta eadem orientalis ad viam aquilonis respicit: quia natus Dominus synagogam destruit, et multitudinem gentium colligit. Notandum quoque est, quod cum de gazophylaciis diceretur, et facies eorum ad viam australem additum est, unam: ut videlicet aperte sentiamus, quia non alia est via ad cœlestem patriam nobis, qui ex gentilitate venimus, atque alia illis patribus, qui fuerunt in Judæa: sed hæc eadem una via est nobis et illis, quæ nos ad æterna gaudia perducit, quæ nobis per Evangelium dicit: « Ego sum via, veritas et vita (Joon. xiv). » Et de quo Psalmista ait. Ut cognoscamus in terra viam tuam, et in omnibus gentibus salutare tuum. Quod enim Hæbraice est *Jesus*, hoc Latine dicitur *Salvator*. Salvatoris ergo in terra via cognoscitur, quia Jesus Deus ante sæcula et homo factus in fine sæculorum, gentibus est manifestatus. Una ergo est via, et illis, qui ab austro sunt, et his, qui ab aquilonis parte respiciunt: quia electis Judæis et gentibus Dominus ac redemptor noster expulsa pœna forniciniae, ad Patrem factus est iter amoris, atque adjutorium perventionis. Sequitur:

« Et dixit ad me. Hoc est gazophylacium quod respicit viam meridianam sacerdotum, qui excubant in custodiis templi. » Atque mox subditur: « Porro gazophylacium quod respicit ad viam aquilonis, sacerdotum erit, qui excubant ad ministerium altaris. » In quibus prophetæ verbis prius nobis quærendum est qui sint majoris ordinis sacerdotes: utrum hi, qui in custodiis excubant templi, an hi qui in ministerio altaris. Sed quia paulo post subditur: *Altare erat ante faciem templi, aperte ostenditur illos esse majoris ordinis sacerdotes, qui in custodiis templi excubant, quia profecto in altari quod est interius ministrant. Hi autem, qui ad altare, quod ante faciem templi est, excubant, tanto inferiores sunt, quanto in exterioribus ministrant. Quærendum ergo jam nobis est, qui sacerdotes sint, qui templum custodiunt, et qui ad ministerium altaris excubare perhibentur. Magister enim gentium fidelibus scribens ait: « Templum Dei sanctum est, quod estis vos (I Cor. iii). » Qui itaque sacerdotes sunt, qui templum Dei custodiunt, nisi hi qui, orando, prædicando, spiritualibus actibus vigilando, sanctam Ecclesiam a malignorum spirituum*

A immissionibus, a pravorum suasionibus, ab hæreticorum erroribus defendunt? An non custos templi fuerat, qui labores suæ passionis enumerans dicit: « In labore et ærumna, in vigiliis multis, in fame, et siti, in jejuniis multis, in frigore et nuditate (II Cor. xi). » Atque statim subdit: « Præter illa, quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium ecclesiarum (Ibid.). » Pensate, quæso, custos templi quanta sollicitudine vigilet: ecco enim in seipso inæstimabilia patitur, et cordis sui sollicitudinem aliis impartitur. Cujus, rogo, virtutis est, plus de utilitate proximorum, quam de sua afflictione cogitare? Quis hoc digne æstimet, quis digne penset? Laborat, luget, esurit, sinit, alget, jejunit, vigilat, et tamen vigilando de ecclesiarum omnium sollicitudine cogitat. Ecce est solertissimus custos templi in exemplo propositus. Imitetur, qui valet. Adversa etenim pro veritate pati, bona proximis impendere, circa animarum sollicitudinem vigilare: ne quis in perfidia, ne quis in superbâ, ne quis in rapina, vel immunditia laboretur, exquirere atque compescere. Hoc est, templum Dei, id est, sanctam Ecclesiam custodire.

Sunt autem minoris ordinis sacerdotes, qui ad ministerium altaris excubant: qui videlicet in adjutorio majorum peccata delinquentium subtiliter investigant, et vitam carnalium corrigunt, atque ad hoc usque perducunt, ut per lamenta pœnitentiæ, quasi incondant carnem in sacrificio, quam prius vivere permiserant in peccato. Non enim hi, qui sanctis ecclesiis præsent, per semetipsos cuncta agere prævalent, sed cum ipsi causis spiritualibus occupantur, si qua prava et carnalia perpetrantur, hæc aliis discutienda atque corrigenda committunt, per quos dum carnalis vita corrigitur, et usque ad abstinentiæ atque orationis studium proficientibus pervenitur, quasi in altari jam caro incenditur, ut in conspectu omnipotentis Domini inde sacrificium redoleat, unde prius culpa displicebat. Sed hac in re quæstio oritur, cum superius dictum sit quod gazophylacia ad australem viam facies haberent, qua ratione nunc dicitur, quia gazophylacium, quod respicit viam meridianam, sacerdotum est, qui excubant in custodiis templi, et gazophylacium quod respicit viam aquilonis, sacerdotum, qui excubant ad ministerium altaris? Si enim utraque facies ad australem viam tendebat, quomodo nunc unum ad meridianam, atque aliud ad aquilonis viam respicere dicitur? Sed in his verbis agnoscimus quod gazophylacium sacerdotum qui excubant in custodiis templi ita positum fuerat, ut solam meridianam viam respiceret, gazophylacium vero sacerdotum qui excubant ad ministerium altaris ita erat in atrio, ut et ad australem viam et aquilonis faciem tenderet, quatinus et cum gazophylacio sacerdotum qui excubant in custodiis templi meridianam viam aspiceret: et tamen sine gazophylacio eorumdem sacerdotum gazophylacium sacerdotum qui excubant ad ministerium altaris aquilonis viam videret. Sed

quid est hoc, fratres charissimi, quid in his verbis mysticum possumus intueri, nisi hoc quod secundum ea quæ præmissa sunt jam spiritualis adjutor majoris ordinis queat intelligi, quia sacerdotes majoris ordinis qui excubant in custodiis templi solam meridianam viam respiciunt, quoniam solis studiis spiritualibus occupati, semper his, quæ amoris Dei sunt, sollicitè intendunt. Sacerdotes autem minoris ordinis, qui discutendis peccatis delinquentium præsent, etiam ad aquilonis viam oculos reflectunt, ut in mente peccantium, quæ sint torporis frigora videant: et hæc verbis correptionis usque ad poenitentiam gemitus perducunt, quasi carnes in altari Domini incendunt. Respiciunt etiam cum magnis sacerdotibus ad meridianam viam, quia quantum ad semetipsos est fervent igne charitatis, et succensi sunt flammis amoris Dei: sed quia peccata delinquentium crebro corrigunt, etiam ad aquilonis viam oculos reflectunt. (*Hieron.*) Qui utrique pro officiis suis Domino servientes, appellantur filii Sadoc. Unde subditur:

« Isti sunt filii Sadoc, qui accedunt de filiis Levi ad Dominum, ut ministrent ei. » Sadoc ergo, qui interpretatur *justus* sive *justificans*, omnipotens videlicet Deus. De quo scriptum est: « Justus Dominus et justitias dilexit, æquitates vidit vultus ejus (*Psal. x*). » Isti autem filii Sadoc de filiis Levi, qui interpretatur *assumptus*, et ipsi assumuntur a Domino ut accedant ad eum et nequaquam de solo dicatur Moysi, Moyses accedebat ad Dominum, alii vero non accedebant, sed omnes, qui serviunt ei et ministrant Domino appropinquare dicuntur. (*Greg.*) Omnes enim, qui perseveranter spiritualibus actibus intendunt filii justus sunt, et de filiis populi assumpti accedunt ad Dominum ut ministrent ei. Quia de ipsis quoque fidelibus eliguntur, qui ad omnipotentis ministerium veniant, et cælestibus studiis pro eruditione populi intendant. Sed nobis solerter inquirendum est, qui sunt, qui Domino ministrant. Neque enim omnes qui legunt, omnes qui prædicant, omnes qui propria tribuunt, omnes qui per carnis abstinentiam corpus castigant, Domino ministrant: qui enim legendo atque prædicando gloriam propriam quærunt, largiendo quæ habent, et corpus in abstinentia macerando, laudes recipere ab hominibus appetunt, sibi, non Domino, ministrant. Quo contra per Psalmistam Dominus dicit: « Ambulans in via immaculata hic mihi ministrabat (*Psal. c*). » Habet enim maculam in via, qui in bono opere quod agit, terrenæ gloriæ sibi præmium proponit, quia in hoc mundo recipere mercedem requirit. Et fœdat in conspectu Dei speciem boni operis macula pravæ intentionis. Fortasse etenim quis disciplinæ studio intentus fervet, culpas delinquentium resecat, qui tamen ad hæc agenda si non ex omnipotentis amore, sed proprio ducitur: sibi in his et non Domino ministrat. Alius ne asper esse videatur, multa leniter tolerat, quæ perperantur. Is itaque quia videri pro Domino districtus non vult per lenitatis suæ studium sibi et non Domino ministrat. Restat ergo ut sive in

A verbi ministerio fatigemur, seu indigentibus nostra largiamur, sive per abstinentiam carnem domemus, seu zelo moveamur, sive per patientiam aliquando leniter prava toleremus, ut nos summpere debeamus intentionem nostram discutere, quatenus omne quod facimus, non nostro, sed Domini zelo facimus, ne in his quæ agimus nobis potius, quam Domino ministremus.

« Et mensus est atrium centum cubitorum longitudine et latitudine centum cubitorum per quadrum. » (*Hieron.*) Iste autem vir qui introduxit Ezechielem in atrium exterius, et ut ita loquar ad sancta sanctorum mensus est ipsum atrium in quo erant duæ exedræ sive gazophylacia custodum templi sive altaris habitaculis delegata, et reperit longitudinis et latitudinis per quadrum centenos cubitos, ut sacerdotes Dei ministerio servientes, qui per arctam et angustam viam intraverant, habeant deambulacra latissima, et in perfecto consummatoque virtutum numero commoreantur. (*Greg.*) Sæpe jam per longitudinem longanimitatem spei, per latitudinem vero charitatis amplitudinem diximus figurari. Centenarius autem numerus in quo denarius decies ducitur, quod summum perfectionis signet plene superius dictum est. Quid est itaque atrium spiritualis ædificii, nisi amplitudo fidelium populorum? Ipsa autem longanimitas spei, et latitudo charitatis vacua in cordibus fidelium non est, nam per fidem quidquid valet operatur. Unde et per Paulum dicitur: « In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per dilectionem operatur. » Si ergo in vita fidelium juxta quemdam modum per singulos perfecta est, longanimitas spei, perfecta latitudo charitatis, perfecta certitudo fidei, perfectum studium operationis atrium templi per quadrum centum cubitos habet. In mensura autem quadri, non aliud latus majus est, atque aliud minus, sed cuncta simul quatuor latera æquali spatio tenduntur: quia et ipsas easdem virtutes quas diximus, fidem scilicet, spem et charitatem atque operationem, quando in hac vita vivimus æquales sibi esse apud nosmetipsos invenimus. Idcirco autem major spe, fide, charitas dicitur, quia postquam ad auctoris nostri speciem pervenitur, spes quidem et fides transit, sed charitas permanet. Nam nunc et quantum credimus, tantum amamus, et quantum amamus tantum de spe præsumimus. De fide quoque et operatione Joannes apostolus fatetur dicens: « Qui se dicit nosse Deum, et mandata ejus non custodit, mendax est (*I Joan. ii*). Notitia quippe Dei ad fidem pertinet mandatorum, custodia ad operationem. Cum ergo virtus tempus et locum operandi appetit, tanto quis operatur, quanto Deum noverit, et tanto se Deum nosse indicat, quantum per bona operatur. Melior ergo fidelis populi virtutes in quadrum, quia unusquisque qui in activæ vitæ exercitio versatur, tantum credit quantum sperat, amat et operatur, tantum sperat quantum credit, operatur, et amat,

tantum amat quantum credit, sperat et operatur. A tantum operatur quantum credit, amat, sperat. Quia itaque in sancta Ecclesia populi multi sunt, et robusti per fidem, et longanimes per spem, et ampli per charitatem, et efficaces per operationem, atrium templi 100 cubitis in quadro mensuratur. Nam ut aliud quoque de eorum virtutibus loquamur, saepe ex eis quosdam prudentes per intelligentiam, fortes in adversitatibus, justos in operatione, temperantes a voluptatibus atque in omni zelo discretionis se mensura moderantes, qui dum prudentiam, fortitudinem, justitiam, atque temperantiam : vel sicut eas enumerare quibusdam placet, prudentiam, temperantiam, fortitudinem atque justitiam tenent, mensuram spiritualis atrii in quadro habent. Ecce enim virtutes ipsae, quas habere bonos ac fideles diximus, ita in quadro sunt, ut una aliam non excedat. Magna est quippe prudentia, sed si minus est a voluptatibus temperans, minus in periculis fortis, minus in operationibus justa, profecto minus est prudens. Magna est temperantia, sed si minus intelligit unde se temperet, si adversa sustinere per fortitudinem minus valet atque in timore animum dejicit, si per praecipitationem suam aliquando in justitiae opera prorumpit, minus est temperans. Magna est fortitudo, sed si minus intelligit, quae bona custodiat, quibus malis resistat, si minus a voluptatis appetitu se temperat, sed vincitur delectatione, si justitiae opera minus tenet, atque aliquando in injustitiae dominatione superatur, minus est fortis. Magna est justitia ; sed si minus quam debet inter justa et injusta opera discernit, si minus curam mundi delectatione temperat, si minus se contra adversa confortat, minus est justa. Mensuretur ergo perfectorum fidelium vita per quadrum, et tantum habeat spiritualis atrii latus unum, quantum latera singula. Quia unusquisque tantum prudens est, quantum temperans, fortis et justus ; tantum temperans, quantum prudens, fortis et justus ; tantum fortis quantum prudens et temperans et justus ; tantum justus quantum prudens, temperans et fortis fuerit. Sunt tamen inter eos plurimi, qui adhuc carnaliter vivunt, qui et si fortasse litteras ignorant, et praecipua Dei legere non valent, certe et in multorum fidelium conversatione bona, quae imitentur vident, Ecce in Ecclesia voces sancti Evangelii atque apostolorum sonant. Ecce exempla bene viventium quotidie hominum oculis opponuntur, nec in excusatione sua dicere poterunt : Non vidimus, quod imitari deberemus. Unde et subditur :

« Et altare ante faciem templi. » Quid est templum nisi fidelis populus ? sicut per Paulum apostolum discipulis dicitur : « Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos (I Cor. III). » Et quid est altare Dei nisi mens bene viventium ? qui rite peccatorum suorum memores lacrymis maculas lavant, carnem per abstinentiam macerant, nullis se hujus mundi actionibus miscant, quae habent, indigentibus tribunt, et habere quae non habent non concupiscunt. Recte igitur horum cor altare Dei dicitur

ubi ex mœrore compunctionis ignis ardet, et cor consumitur. Altare ergo ante faciem templi est, cum multi in sanctae Ecclesiae conspectu sunt positi, qui aeterni iudicii memores, semetipsos quotidie Deo sacrificium in lamenta compunctionis mactant. Qui ut praedictum est corpora castigant, quantum hoc quod per magistrum gentium dicitur, impleant : « ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem. » Hostia quippe oc iditur ut offeratur, sed hostia vivens est corpus pro Domino afflictum, quod et hostia dicitur, et vivens, quia vivit in virtutibus, et est a vitis occisum. Hostia videlicet, quia jam huic mundo est a pravis actibus mortuum. Vivens autem, quia cuncta quae praevalent bona operatur. Sed quia sub altaris nomine de compunctionis flamma sermo se intulit, necessarium puto ; quae sit diversitas ejusdem compunctionis ostendere. Alia quippe compunctio est, quae per timorem nascitur, alia quae per amorem. Quia aliud est supplicia fugere, aliud praemia desiderare. Unde et in tabernaculo per legem duo altaria fieri jubentur, unum videlicet exterius, aliud vero interius. Unum in atrio, aliud ante arcam, unum quod aere coopertum est, aliud quod auro vestitur, atque in altari aere concremantur, carnes, in altari vero auro incenduntur aromata. Quid est hoc, fratres charissimi, quod foris concremantur carnes, intus aromata, nisi hoc quod quotidie videmus, quia duo sunt compunctionis genera, atque alii adhuc per timorem plangunt, alii vero jam se per amorem in lamentis affleunt ? Multi namque peccatorum suorum memores, dum supplicia aeterna pertimescunt, quotidianis se lacrymis affligunt : plangunt mala quae fecerunt, et incendunt vitia igne compunctionis, quorum adhuc suggestiones in corde patiuntur : quid isti, nisi altare sunt aereum, in quo carnes ardent, quia adhuc ab eis carnalia opera planguntur ? Alii vero a carnalibus vitis liberi, aut longis jam fletibus securi, aitoris flamma in compunctionis lacrymis inardescunt, caelestis patriae praemia cordis oculis proponunt : supernis jam civibus interesse concupiscunt. Dura eis apparet servitus, longitudo peregrinationis suae, regem in decore suo videre desiderant, et flere quotidie ex ejus amore non cessant. Quid isti, nisi altare sunt aureum in quorum corde aromata incensa sunt, quia virtutes ardent ? Bene autem de eodem altari dicitur, quod ante velum arcae sit positum in sancta sanctorum. Arca quippe testamenti ipse nobis factus est. De quo scriptum novimus, « in quo sunt omnes thesauri sapientiae et scientiae absconditi. » Arca intra velum est redemptor noster in caelo. Altare vero aureum in quo thymiama incenditur ante velum, sanctorum corda, quae cum magnis virtutibus in Dei amore succensa sunt, per sanctum desiderium in illo ardent, quem adhuc revelata facie videre non possunt. Inter arcam quippe et altare velum est, quia hoc quod nos adhuc a visione Dei separat, corruptionis nostrae obstaculum remotum non est, sed quousque ante velum sumus, oportet ut quasi thymiamatis in-

censum flamma amoris ardeamus Per compunctionis autem lacrymas, nil terrenum, nil transitorium querere debemus. Solus nobis ipse sufficiat qui fecit omnia : transcendamus per desiderium omnia, ut mentem colligamus in uno. Non jam timore pœnarum, non memoria vitiorum, sed amoris flamma succensi, ardeamus in lacrymis cum odore virtutum.

« Et introduxit me in vestibulum templi, et mensus est vestibulum quinque cubitis hinc, et quinque cubitis inde. Et latitudinem portæ trium cubitorum hinc, et trium cubitorum inde. Longitudinem autem vestibuli viginti cubitorum, latitudinem undecim cubitorum, et octo gradibus ascendebatur ad eam. » (*Hieron.*) Supradictus quoque vir introduxit Ezechielem in vestibulum sive πρόπυλον templi, quod mensus est quinque cubitis hinc et quinque cubitis inde, quoniam qui introductus est, divinis sensibus fuerat eruditus : et nec dextram noverat nec sinistram, sed via regia ingrediebatur. Latitudo autem ipsius portæ, per quam introitus erat ad vestibulum templi, habebat ternos cubitos hinc et inde. In quo Scripturæ sanctæ observanda elegantia, quod non dixerit a dextra et sinistra : ne videretur in sanctis sanctorum sinistrum aliquid nominare, sed hinc et inde, id est, ex utraque parte. Statimque prudens lector intelligit, trinum numerum ad Trinitatis mysterium pertinere, quæ porta est ingredientiæ ad Deum : dum et Pater in Filio est, et Filius in Patre, et in utroque Spiritus sanctus : qui trinus numerus una porta est eorum, qui post baptismum Trinitatis, perveniunt ad salutem.

Quod autem sequitur « longitudo vestibuli viginti cubitorum, et latitudo undecim cubitorum, » videtur facere quæstionem, quomodo dualis numerus, qui refertur ad duas decadas, et undecimus, qui uno indiget ut sacrum numerum expleat duodecimum in vestibulo templi esse dicatur : Quod plerique sic solvunt. Quamvis sancti sint sacerdotes, et in templi ministeriis collocati, et quotidie victimas offerant Christo, tamen quia in hoc mortali fragilique corpusculo, et ægrotationibus vitiiisque subjecto commorantur, vicenarium habent numerum, et undecimum. Unde dicebat et Apostolus : « Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius (*Rom. vii*). » Non quod juxta sævisimam hæresim abolenda corpora esse credamus, sed quod voti nostri sit supervestiri, non spoliari, et mortale hoc accipere immortalitatem, et corruptivum induere incorruptionem. Et octo gradibus ascendebatur ad eam. Octo sive decem gradibus qui perfectus est numerus, aut undecim, de quo jam diximus, ascenditur ad portam sanctorum. In cujus fron-

tibus columnæ erant, una hinc, et altera inde. Non dixit duæ, ne in dualem incurreret numerum, sed una et una, qui perfectus est numerus, et unione sui imitatur Deum. Illæ autem erant columnæ duæ, de quibus et in Apocalypsi dicitur : « Qui vicerit, faciam eum columnam in templo Dei mei, et foras non egredietur. » Et Petrus ac Joannes columnæ appellantur Ecclesiæ, per quos ingredimur ad Sancta sanctorum, et quorum doctrina ad Christum, noster introitus est.

« Et columnæ erant in frontibus una hinc et altera inde. » De quibus columnis in libro Regum et Paralipomenon legitur, ubi structura templi Salomoniaci commemoratur, quod in vestibulo templi unam posuerit a dextris, et alteram a sinistris juxta ostium templi. Hæ sunt videlicet columnæ, de quibus Paulus ait (*Gal. ii*) : « Jacobus, Cephas, et Joannes, qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi et Barnabæ societatis, ut nos in genus, illi autem in circumcisione. » Quibus verbis, quasi exponere videtur mysterium columnarum materialium ; et quid videlicet figuraverint, et quare duæ sint factæ. Apostolus namque et doctores cuncti spirituales significant ; sortes nimirum fide atque opere et contemplatione ad superna electos. Duæ sunt autem, ut et gentes, et circumcisionem prædicando in Ecclesiam introducant. Stabant in porticu ante fores templi, et ingressum illius suo decore ac pulchritudine ex utraque parte mirabiliter ornabant. Ostium autem templi Dominus est : « cuius nemo venit ad Patrem, nisi per ipsum (*Joan. xiv*). » Et sicut alibi dicit : « Ego sum ostium, per me si quis introierit, salvabitur (*Joan. x*). » Quod videlicet columnæ ab utroque latere coram positæ circumstant, cum ministri sermonis utrique populo introitus regni cœlestis ostendant : ut sive a luce scientiæ legalis quisque, seu ex rigore gentilitatis ad fidem Evangelii venerit, habeat paratos eos, qui sibi iter salutis et verbo demonstrent et exemplo. Vel certe, quia de iisdem columnis libro Paralipomenon ita scriptum est : « Ipsasque columnas posuit in vestibulo, unam a dextris et alteram a sinistris (*II Par. iii*). » Ideo sunt duæ factæ columnæ, atque ita dispositæ, ut nobis et in prosperis et in adversis ingressum patriæ cœlestis, ante oculos mentis habendum esse doceant.

(*MAURUS.*) Hæc quoque sobrio lectori sufficere credimus, quæ juxta majorum documenta de mensura ratione templi, et vestibuli, et cæterorum, quæ ibi descripta sunt, nos diximus. Nunc quomodo ipse propheta introductus sit in templum, et quid ibi gesserit, exponere curabimus.

LIBER DECIMUS SEPTIMUS.

CAPUT XLI.

Mensuratur templum et Sanctum sanctorum : de cochlea quoque agitur : de hostiis templi et sanctuarii, et ostiariis sanctuarii.

« Et introduxit me in templum, et mensus est frontes sex cubitos latitudinis hinc, et sex cubitos latitudinis inde, latitudinem tabernaculi. Et latitudo portæ decem cubitorum erat, et latera portæ quinque cubitis hinc et quinque cubitis inde. et mensus est longitudinem ejus quadraginta cubitorum, et latitudinem viginti cubitorum. » (*Hieron.*) Post multa mysteria variosque introitus, et locorum singulorum proprietates, tandem aliquando vir cujus funiculus cæmentariorum, et mensuræ calamus in manu erat, Ezechielem prophetam introducit in templum, et mensus est frontem templi : pro quo *elam* Septuaginta, et *elim* Theodotio, et in circuitu Symmachus transtulerunt. Et utraque parte latitudo tabernaculi senum cubitorum erat, sacramentum creaturarum omnium continens, in sex enim diebus mundus est consummatus. Per quorum notitiam causasque conditionis atque rationem intramus ad templum Dei, et ex Creaturarum ordine atque constantia cognoscimus Creatorem. Latitudo autem portæ templi erat decem cubitorum, qui sacratus et perfectus est numerus, et in quo mense septimo, die decima mensis, jejunium et propitiatio est. Decima autem die mensis primi, qui appellatur Nisan, ad immolationem et præparationem Paschæ agnus assumitur. Septimo igitur mense decimæ offeruntur in Dei horrea, sive, ut Scriptura appellari consuevit, *tricularia*. Unde dicit et Apostolus : « Dilatamini et vos (*II Cor. vi*). » Ut postquam per decem portæ cubitos templum quis fuerit ingressus, ex utraque parte portæ ipsius latera, sive, ut proprie in Hebraico dicitur, humeri mensurentur, qui semper referuntur ad opera. Unde et Issachar, « desideravit bonum, requiescens inter medios clericos, vidensque requiem, quia bona est, et terram, quia pinguis, supposuit humerum ad laborandum, et factus est vir agricola (*Gen. xlix*). » Et in veste pontificis humerale cum rationali stringitur, ut rationi opera copulentur, et possit dicere vir ecclesiasticus : « A mandatis tuis intellexi (*Psal. cxviii*). » Qui humeri portæ ex utraque parte, quinas habebant porticus, ut per terrenos sensus atque divinos, super quorum differentia sæpe scripsimus, ingrediamur adyta templi, cujus mensus est vir ille, qui ductor prophetae erat, longitudinem quadraginta cubitorum, et latitudinem viginti cubitorum, sive, ut melius est, portæ longitudinem ac latitudinem, quia supra tantum de latitudine et humeris ejus dixerat. Quod autem vicies quadraginta octingentesimum numerum faciat, qui vicinus est octonario, nulli dubium est. Unde et in Ecclesiaste præcipitur : « Date partes septem, date et

A octo (*Eccle. xi*). » De cujus numeri sacramento crebro disputasse me novi. Sive quia per tribulationes et angustias hujus sæculi intramus ad sanctum atrium Domini, idcirco longitudo portæ habebat cubitos quadraginta, qui numerus semper in labore positus est. Unde et Moyses (*Exod. xxxiv*) et Elias (*III Reg. xix*) quadraginta diebus non comedunt panem, et aquam non bibunt. Et annis quadraginta populus Israel vexatur et probatur in solitudine, et per multos labores terram repromissionis ingreditur (*Num. xiv*; *Deut. ii*). Et Dominus atque Salvator secundum assumpti corporis fragilitatem, quadraginta diebus tentatur in solitudine (*Matth. iv*), ut post victoriam accedant angeli et ministrent ei. Cum autem per tribulationes et angustias potuerimus dicere illud apostolicum : « In omnibus tribulati, sed non coangustati (*II Cor. iv*), » atque illud propheticum : « In tribulatione dilatasti mihi (*Psal. iv*), » tunc nobis latissimus aperitur introitus, qui viginti cubitorum habet latitudinem : ut superatis mundi certaminibus atque terrenis, qui et ipse dualis est numerus, ingrediatur templi penetralia, et audiamus imperantem discipulis Dominum : « Confidite, ego vici mundum. »

« Et ingressus intrinsecus mensus est in fronte portæ duos cubitos, et portam decem cubitorum, et latitudinem portæ septem cubitorum, et mensus est longitudinem ejus viginti cubitorum et latitudinem viginti cubitorum ante faciem templi. Et dixit ad me : Hoc est Sanctum sanctorum. » (*Hieron.*) Quantumvis proficiamus, semper nobis major profectus aperitur, unde post introitum templi rursus ingredimur, intrinsecus, sive, ut *LXX* transtulerunt, interiorius atrium, in cujus fronte duo erant cubiti, in juxta superiorem sensum per dualem numerum ingrediamur ad eum locum, ubi sunt sancta sanctorum. Unde et ipsa porta sex cubitorum erat, per quam introgressi æternam requiem possidemus, quæ in septenario numero demonstratur. Pro quo *LXX* transtulerunt, « Et latitudinem portæ septem cubitorum hinc et septem cubitorum inde, » in Hebræo et cæteris editionibus semel tantum septem cubiti in latitudine portæ positi sunt. Quod autem sequitur : « Et mensus est longitudinem ejus viginti cubitorum, et latitudinem viginti cubitorum ante faciem templi, et dixit ad me : Hoc est Sanctum sanctorum, » illud significat quod ante templi faciem, et in introitu ejus præteriti laboris atque certaminis nobis mensura semper occurrat. Quam enim rationem in singulis numericis duplex numerus possidet, eandem duæ habent decades. Et hoc considerandum, quod ingressus intrinsecus per portam duorum in fronte cubitorum, et sex habentem cubitos, septemque in latitudine ex utraque parte, et viginti cubitos in longitudine, totidemque in ipsis templi foribus, doceatur propheta qui sit ille locus, vel quo appelletur vocabulo. Dixit

enim mihi : « Hoc est Sanctum sanctorum. » Sin autem ante templum, sive, ut Scriptura cognominat, ante faciem templi Sanctum sanctorum est, quantam beatitudinem in templi aditis et in interioribus ejus aestimare debemus ! De qua Propheta loquitur : « Hoc labor est in conspectu meo, donec ingrediar in sanctuarium Dei, et intelligam in novissimis eorum (*Psal. LXXII*). » Sed et hoc notandum, quod in descriptione tabernaculi dicuntur sancta sanctorum plurali numero : hic autem Sanctum sanctorum numero singulari, ut post Sancta sanctorum veniamus ad Sanctum : quomodo post multa cantica pervenimus ad Canticum canticorum, quod omnium carminum carmen est, et quod canentes sponsi copulamur amplexibus.

« Et mensus est parietem domus sex cubitorum, et latitudinem lateris quatuor cubitorum undique per circuitum domus. Latera autem latus ad latus bis triginta trium; et erant eminentia, quæ ingrederentur per parietem domus in lateribus per circuitum, ut continerent et non attingerent parietem templi. Et platea erat in rotundum ascendens sursum per cochleam, et in cœnaculum templi deferebat per gyrum. Idcirco latius erat templum in superioribus, et sic de inferioribus ascendebatur ad superiora in medium. » Quod autem in Septuaginta ponitur et de mediis ad tristega, id est, ad tria cœnacula, et *thrael*, in Hebraico non habetur.

« Et vidi in domo altitudinem per circuitum fundata latera ad mensuram calami sex cubitorum spatium, et latitudinem per parietem lateris forinsecus quinque cubitorum. Et erat interior domus in lateribus domus. Et inter gazophylacia latitudinem viginti cubitorum in circuitu domus undique. Et ostium lateris ad orationem (quod in Septuaginta non habetur), ostium unum ad viam aquilonis, et ostium unum ad viam australem, et latitudinem loci ad orationem quinque cubitorum in circuitu. Et ædificium, quod erat separatim versumque ad viam respicientem a mare latitudinis septuaginta cubitorum : paries autem ædificii quinque cubitorum latitudinis per circuitum, et longitudo ejus nonaginta cubitorum. » Postquam pervenit ad Sanctum sanctorum, de quo supra diximus, vir ille venerabilis mensus est Sancti sanctorum parietem, qui propter fabricam mundi et omnem visibilem creaturam, quæ in sex diebus condita est, sex habebat cubita, et latitudinem unius lateris quatuor cubitorum, non ex uno latere, sed per circuitum. Quatuor autem cubita tenebat per circuitum domus latitudo, ut quatuor elementa monstraret, ex quibus universa compacta sunt, et maxime humana corpora : contra quæ sancti dmicantes et subjicientes se animæ potestati, interiora merentur intrare, et Domini arcana cognoscere. Ipsa autem latera, quæ in circuitu domus erant, et quatuor cubitorum spatium a templi pariete separabantur, juncta sibi erant, ita ut unum latus aliud latus contingeret et haberet in longitudine non triginta et tres cubitos, sed bis triginta tres, hoc est, sexaginta sex. Vetus in Levitico loquitur Testamentum (*Levit. XII*) in ortu

maris post unam hebdomadam et illam quæ genuit, et illum, qui genitus est, triginta tres explere dies, ut veniant ad purificationem. Porro si genuerit feminam, duplicem observari numerum, id est, sexaginta sex. Et quia, ut veniamus ad Sancta sanctorum, non solum prima indigemus nativitate, sed et secunda, ut nati in carne, renascamur in spiritu, idcirco non sexaginta sex, sed bis triginta, et trium ponitur numerus : ut utraque nativitas Deo auctori debeatur illiusque clementiæ, et duplici muro circumcumeant latera domus, quæ templi fulciant ædificium. Quodque sequitur juxta Hebraicum : « Et erant quædam eminentia, quæ egrederentur per parietem domus per latera in circuitu, ut continerent, et non attingerent parietem templi, illud significat, quod sancti viri in multitudine credentium erumpant per parietem templi, per omnia videlicet latera in circuitu, et contineant Ecclesiæ fundamenta, et tamen non tangant parietem templi, tantum vidisse contenti, et de longe inenarrabilia adorasse mysteria. Nunc enim videmus per speculum in ænigmate, et plenissimam tangere atque comprehendere non possumus veritatem. Quod autem platea erat in rotundum ascendens sursum per cochleam, et in cœnaculum templi deferebat per gyrum, et idcirco latius erat templum in superioribus, et sic de inferioribus ascendebatur ad superiora et medium, puto perspicuum esse lectori semper angustiora esse, quæ deorsum sunt in jejuniis, *χαμνυίας*, et victus continentia, paulatimque dum ad summa conscendimus, latiore nobis aperiri viam, et impleri quod scriptum est : « In tribulatione dilatasti mihi (*Psal. IV*). » Per rotundum autem et per cochleam ascendimus templi cœnaculum, quæ figura inter omnia schemata a philosophis quoque hujus sæculi pulchrior approbatur, dum et cœlum, et sol, et luna, et astra cætera, et punctum terræ in corporibus quoque humanis oculi, quasi altera sidera, et figura capitis quod omnium sensuum receptaculum est, teretesque digiti, et femina, et brachia, hanc præferunt rotundi acm. Porro cœnaculum templi ad quod de angustioribus ad altiora conscendimus, illud puto esse, quod in Regum volumine Elias habuit et Eliseus (*III Reg. VI*; *IV Reg. IV*), et in apostolorum Actibus Tabitha, id est *Δόρκα*, et dainula nostra possedit, quæ bonis operibus ad summa conscenderat (*Act. IX, v. 36 seq.*). Apostolus autem Petrus, super quem Dominus Ecclesiæ fundamenta solidavit, transcendit cœnaculum, et venit ad tectum, quod significantius Græce *δῶμα* dicitur, id est, tecti solarium, et incognita prius sæculo Ecclesiæ sacramenta cognovit. Salvator quoque generis humani pascha facit in cœnaculo, et magno latoque cœnaculo atque omni sorde purgato stratoque, et ad spiritale convivium preparato, ubi mysterium corporis et sanguinis suis tradidit discipulis, et æternam nobis agni immaculati reliquit festivitatem. (BEDA.) Quod autem de structura templi in libro Regum scriptum est : « Ostium lateris medii in parte erat domus dextræ et per co-

cbileam ascendebant in medium cœnaculam, et a medio in tertium, non inconvenienter juxta mysticam significationem huic loco aptari potest. Nam hic locus proprie ad corpus Dominicum referri potest. Ostium namque lateris medii in parte erat domus dextræ, quia, defuncto in cruce Domino, unus militum lancea latus ejus aperuit. Et bene in parte domus dextræ, quia dext. um oi latus a milite apertum sancta credit Ecclesia: ubi etiam apto verbo usus est evangelista, ut non diceret, Percussit latus aut vulneravit, sed aperuit, videlicet, quasi ostium lateris medii, per quod nobis iter ad cœlestia panderetur. Denique ita subjunct. « Et continuo exiit sanguis et aqua (Joan. xix), » aqua scilicet qua abluimur in baptismo, et sanguis, quo consecramur in calice sancto. Per hoc namque ostium nobis est ascensus in medium cœnaculum, et a medio in tertium, quia per fidem et mysteria nostri redemptoris, de præsentis Ecclesiæ conversatione ad requiem animarum post mortem ascendimus: rursusque de requie animarum, adveniente die judicii, ad immortalitatem quoque corporum, quasi in tertium cœnaculum sublimiore profectu penetrabimus, ex quo in magaa amborum et corporis videlicet et animæ beatitudine vivemus. Quod quidem iter invisibiliter agebatur, ita ut soli hoc qui intraverant nosset, quamvis ipsam ostium etiam foris positi viderent. Quia nimirum actus fidelium in hoc sæculo, et celebrationes sacramentorum etiam reprobis possunt intueri, veram arcana fidei intus, et gratiam dilectionis, nullus nisi qui per hæc, Domino duce, ad cœlestia scandit, agnoscit: « Qui enim dicit se nosse Deum, et mandata ejus non custodit, mendax est (I Joan. ii). » « Et vidi, inquit, in domo altitudinem per circuitum, fundata latera ad mensuram calami sex cubitorum spatio, et latitudinem per parietem lateris forinsecus quinque cubitorum. Et inter gazophylacia (quæ Symmachus *exedras* vocat) latitudinem viginti cubitorum per circuitum domus. » (Hieron.) Quibus numeris ostenditur, quod de mundo hoc et de terrenis sensibus, et de duali duarum decadarum numero, qui refertur ad viginti non solum in Sancta sanctorum, sed et in cœnacula eorum mereamur ascendere, et semper habere in memoria, quod per sex dies conditionis nostræ, et per quilibet sensus, et per viginti cubita latitudinis ascenderimus ad cœnaculum templi, et terrenam humilitatem, sensumque litteræ relinquentes, transierimus ad summitatem Ecclesiæ, Spiritusque sancti consortio gaudeamus. « Et ostium, inquit, lateris ad orationem contra viam aquilonis, » a quo exardescunt mala super omnem terram, et quem Dominus abacturum se a nobis pollicetur dicens: « Et eum qui ab aquilone est a vobis abigam. » Pulchreque in ostio contra aquilonem locus orationis est, ut secundum Apostolum oremus sine cessatione (I Thess. v), et dicamus cum Jeremia: « Non sileat pupilla oculi mei (Thren. ii); » vel præsentia mala vitare cupientes, vel agentes gratias pro præteritis. Quoad enim in tabernaculo

A corporis hujus sumus, ingemiscimus, dicimusque: « Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? (Rom. vii.) Sed et ad viam australem erat ostium, et ipsum juxta Hebraicum habens locum orationis, et quinque tendens cubitis per circuitum. Per frigus enim aquilonis, ad australem transimus calorem, et tamen rursus orationis quaerimus locum in aquilonis ostio, ut evadamus pericula; in australi, ut agamus gratias pro præteritis, et sit nobis victoriæ secunda possessio. Quinque autem cubiti et in hoc loco divinos indicant sensus, per quos de terrenis ad altiora conscendimus. « Et ædificium, inquit, quod erat separatum, versumque ad viam respicientem ad mare, latitudinis septuaginta cubitorum, » ut post labores, et pericula, et sæculi istius fluctus atque naufragia, et annos septuaginta, de quibus Jeremias scribit, et Daniel, et Zacharias (Jer. xxv; Dan. ix; Zach. vii), verum et legitimum septem decadarum sabbatum consequamur, ut sit nobis æterna requies: et per quinque cubitorum latitudinem veniamus ad longitudinem nonaginta cubitorum, in qua ætate de repromissione filium Sara generavit, quæ nonaginta annorum, id est novem decadarum, peperit Isaac, juncta Abraham centenariis, id est, decem decadarum habenti mysterium (Gen. xxi). Qui numerus quid significet, sequens Scriptura monstrabit.

C « Et mensus est domus longitudinem centum cubitorum, et quod separatum erat ædificium et parietes ejus longitudinis centum cubitorum. Latitudo autem ante faciem domus et ejus quod erat separatum contra orientem centum cubitorum. Et mensus est longitudinem ædificii contra faciem ejus, quod erat separatum ad dorsum, hec thecas (id est eminentia) ex utraque parte centum cubitorum, et templum interius et vestibula atrii, limina, et fenestras obliquas, hec thecas in circuitu per tres partes contra uniuscujusque limen, stratumque ligno per gyrum in circuitu. Tertia autem usque ad fenestras, et fenestræ clausæ super ostia, et usque ad domum interiorem et forinsecus per omnem parietem in circuitu intrinsecus, et forinsecus ad mensuram, et fabricata cherubin et palmæ. Et palma inter cherub et cherub. Duasque facies habebat cherub. Faciem hominis juxta palmam ex hac parte, et faciem leonis juxta palmam ex alia parte expressam per omnem domum in circuitu. De terra usque ad superiora portæ, cherubin et palmæ calatæ erant in pariete templi. Limen quadrangulum erat; et facies sanctuarii aspectus contra aspectum altaris lignei, trium cubitorum altitudo ejus, et longitudo ejus duorum cubitorum, et anguli ejus et longitudo ejus, et parietes ejus lignei. » (Hieron.) Describuntur autem Sancta sanctorum et templum interius quod post nonaginta cubitos ex tribus partibus centenos cubitos habere dicatur. Perfectum videlicet numerum decadarum decem, ut et mente et sermone, et operibus Domino serviamus, recordantes illius apostolici exempli in quo ait, « ut scire possimus, quæ sit latitudo, et longitudo, et profundum,

et altitudo. Quod autem Hebraicum dicit ædificium separatum et parietes ejus, Septuaginta reliqua interpretantur et separantia, quæ non hæreant parietibus templi, sed propinquos et suos habeant parietes; ipsum quoque templum et anguli ejus et zelam, id est, πρόπυλον, sive vestibulum, exterius erant strata ligno, sapientia videlicet quod lignum vitæ situm in paradiso Scriptura commemorat; fenestræ quoque juxta Septuaginta erant factæ in modum retis instar cancellorum, ut non speculari lapide nec vitro, sed lignis intrasillibus et vermiculatis clauderentur; pro quibus in Hebraico obliquas fenestras habet, quæ in tribus tantum erant partibus templi, ad dexteram videlicet et sinistram, et post tergum, id est, ad meridiem et ad aequalitatem, et ad occidentem. Orientalis autem pars non habebat fenestras, quia ipse introitus clarum immittebat lumen intrinsecus, et cuncta interiora templi januarum lumine complebantur, ita ut per singulas fenestras et cancellorum foramina intro quis posset aspicere. (Beda.) Retis autem connexio unitatem designat fidei, quæ est in vinculo pacis. Quod autem dicit fenestras esse obliquas, ostendit abundantiam lucis internæ. Fenestræ templi doctores sunt sancti et spirituales quique in Ecclesia, quibus mente excedentibus Deo, arcana secretorum cœlestium specialius cæteris videre conceditur. Quidam ea, quæ in occulto vident, publice fidelibus pandunt, quasi suscepto lumine solis fenestræ cuncta templi penetralia replent. Unde bene eadem fenestræ obliquæ, id est, intus latiores fuisse perhibentur, quia nimirum necesse est, ut quisquis jubar supernæ contemplationis vel ad momentum perciperit, mox sinum cordis amplius castigando dilatet, atque ad majora capessenda solerti exercitatione præparet. Item quod Propheta dicit terram usque ad fenestras, et fenestras clausas, designat in doctoribus paucitatem doctrinæ spiritualis; Paulus namque Apostolus dicit: « Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos (I Cor. III). » (Greg.) In hoc autem templo fenestræ, sacerdotes et speculatores sunt, qui in populo fidelium lumen sanctæ prædicationis infundunt. Sed cum terra usque ad fenestras est, fenestræ clausæ sunt, quia cum terrena cogitatio in sacerdotum cordibus excrescit, fenestræ lumen non fundunt, quia sacerdotes ab officio prædicationis obmutescunt. (Hieron.) Et non solum exteriora erant strata ligna, sed tanta erat lignorum copia per circuitum, ut et pavimentum et de pavimento usque ad fenestras lignis omnia jungerentur. Quæ fenestræ juxta Septuaginta aperiebantur tripliciter, ut apertis eis, triplex in templo Dei intelligentia monstraretur. Juxta illud quod alibi dicitur: « Tu autem describe ea tripliciter (Prov. XXII). » Prospicitur autem per eas non solum interius, sed et exterius, ut quæ interiora sunt invisibilia, quæ exteriora visibilia cognoscamus, ut aliud mentem, aliud carnem, aliud spiritalem intelligentiam, aliud simplicem monstraret historiam. Et per omnes parietes in circuitu tam intrinsecus quam ex-

trinsecus erant mensuræ suæ, nihil enim absque ratione et mensura in templo Dei, et maxime in Sancto sanctorum a Deo factum est. Cæclata quoque erant cherubin: hand dubium quin in lignis de pavimento usque ad fenestras pertingentibus, et tam fabricata erant cæclaturæ, ut non sculptæ, sed appositæ viderentur. Cherubin interpretantur scientiæ multitudo. Igitur intrinsecus in interioribus templi, post scientiæ multitudinem cæclantur ei palmæ, in quibus signum victoriæ est, dicente Apostolo: « Persequor autem ad statutum bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu (Philip. III). » Quæ palmæ erant inter cherub et cherub, ut unum cherub duarum palmarum lateribus vallaretur. (Beda.) Hinc quoque in libro Regum scriptum est: Et fecit in eis cherubin et palmas et picturas varias, quasi prominentes de pariete et egredientes. Cherub namque in parietibus templi facit Salomon, cum electos suos Dominus ad regulam Scripturarum sanctarum, in quibus est multitudo scientiæ, vitam suam dirigere donat. Cherubin facit, cum eos in hoc mundo castitatem angelicæ conversationis pro modulo suo docet imitari, quod maxime vigiliis ac laudibus divinis, dilectione sincera Conditoris et proximi, geritur. Palmas facit, cum memoriam æternæ retributionis eorum mentibus infigit, ut eo minus ab arce justitiæ labi queant, quo mercedem justitiæ semper ante cordis oculos habent. Facit picturas varias quasi prominentes de pariete et egredientes: cum multifarias virtutum operationes fidelibus tribuit. Verbi gratia, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, patientiam, modestiam, sufferre invicem, et donare sibi ipsis, super omnia autem hoc charitatem habere, quod est vinculum perfectionis. Quæ videlicet virtutes, cum in tantam electis consuetudinem venerint, ut velut naturaliter eis videantur insitæ, quid aliud, quam picturæ domus Domini prominentes, quasi de pariete exeunt? quia verba et opera veritatis non adhuc ab aliis extrinsecus discunt, sed ut si sint sibi in fluxu radicitus et parata, semper ab intimis cordis, quæ sunt agenda, sive dicenda proferunt. (Hieron.) Quod cherub nequaquam ut in principio hujus prophetæ legimus quatuor habebat facies, hominis scilicet et leonis, et vituli, et aquilæ, sed tantum duas, hoc est, hominis et leonis. Quorum primum ad rationem pertinet, sequens ad furorem. Furorem autem dicimus, non eum, qui perturbationi et vitio proximus est, sed qui mentis consolidat molliem, et fortiorem facit animum dimicantis. In principio enim subjacemus et concupiscentiæ, quæ refertur ad vitulum propter terræ opera, et alia sunt carnalia, alia spiritalia, quorum extremum aquilæ deputatur. Cum autem intraverimus Sancta sanctorum, et interiora templi possiderimus, nequaquam alia re indigenus, nisi ratione atque fortitudine, quorum alterum ad sensum atque prudentiam, alterum refertur ad animi perseverantiam. Omnis igitur paries per circuitum templi a pavimento usque ad laquearia cherubin habebat et palmas mira arte cæclatas. Post

quæ aperiebatur sanctuarium et templum per quatuor angulos contra faciem sanctorum. Prius enim habemus scientiæ multitudinem, per quam, victoriam de hoste consequimur, et postea nobis sanctuarium aperitur et templum, quod habet quatuor angulos, et stationem firmissimam, et quæ in nullam partem declivior sit. Hanc enim habet naturam mensura quadranguli, ut stabili consistat basi. Et in mystico numero, qui prudenti lectori perspicuus est, elementa quatuor ex quibus constant omnia solida perpetuaque possideat. Et cuncta contra faciem sanctuarii aspiciant. Ante quod sanctuarium, sive in quo sanctuario erat species altaris lignei trium cubitorum altitudine, et longitudine cubitorum duorum, et latitudine cubitorum duorum, qui juncti septem faciunt cubitos. Quod altare habebat cornua, et tam bases, quam parietes ejus, hoc est, latera erant lignea. In quo Scripturæ sanctæ mysteria humanus sermo potest explicare, quomodo altare in quo ignis succendendus erat, mensa videlicet thymiamatis, nihil ab igne patiatur, sed, ut ita dicam, igne purius fiat. Sicut enim sanctorum opera, de quibus scribit Apostolus: « Uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit, » non pereunt, sed per ignem puriora monstrantur: ita et altaris ligna, quæ de lignis paradisi sunt, non eremantur igne vicino, sed puriora redduntur. Nec mirum hoc de sanctuario et interioribus templi, et altari thymiamatis credere, cum etiam ἀμύρατος, quod ligni genus est vel lini habens similitudinem, quanto plus arserit, tanto mundius invenitur.

(MAURUS.) Possunt tamen in altitudine altaris, quæ est trium cubitorum, mystice accipi corda electorum, quæ per fidem, spem, et charitatem ad cœlestia tendunt; in longitudine, quæ erat duorum cubitorum, longanimitas et patientia eorum intelligi, qui expectant regnum futurum, et exercent se bene operando in duobus præceptis charitatis, donec perveniant ad gaudia sempiterna. Aptæ enim in constructione tabernaculi Dei de lignis setim, quæ albx spinæ similia, et esse incorruptibilia dicuntur, utrumque altare fieri præcipitur. Hoc est, holocausti et thymiana is: quia nimirum una est fidei non fictæ firmitas. Quia omnium corda electorum præmuniri atque ad suscipiendum ignem dilectionis, et offerenda Deo virtutum libamina, debent præparari, quia omnibus generaliter pusillis cum majoribus loquitur Apostolus dicens: « Mundemus nos ab omni inquinamento carnis et spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei (I Cor. vii). » Aptæ unus ac non dispar erat ignis, qui in hoc altari victimas, in illo thura incendebat, quia nimirum unus est spiritus, qui cunctorum mentes fidelium variante donationum gratia vivificat. (Hieron.) Ignosce, lector, difficultati, et veniam tribue pauperi intelligentiæ. Per fenestras enim obliquas et in modum retis factas, et quæ semper clausæ sunt, vix usque ad interiorem domum cordis nostri oculum possumus intramittere, ut omnia quæ cernimus in umbra videmus et imaginæ, et cum Apostolo clamemus:

A « O profundum divitiarum sapientiæ et scientiæ Dei, quam inscrutabilia judicia ejus, et investigabiles viæ illius! » (Rom. xi.) Et, « Quis cognovit sensum Domini (Ibid.)? » nisi ille qui est magni consilii angelus, et sua potest dignis aperire mysteria: ἰδιώτης autem Romæ appellant solaria de cœnaculorum parietibus eminentia, sive meniana, ab eo qui ea primus invenit, quæ nonnulli Græcorum ἰδιώτης vocant.

« Et locutus est ad me: Hæc est mensa coram Domino. Et duo ostia erant in templo et in sanctuario, et in duobus ostiis ex utraque parte bina erant ostiola, quæ in se invicem plicabantur: bina enim ostia erant ex utraque parte ostiorum. Et cœlata erant in ipsis ostiis templi cherubin, et sculpture palmarum sicut in parietibus quoque expressæ erant. Quamobrem et grossiora erant ligna in vestibuli fronte forinsecus, super quæ fœnestræ obliquæ et similitudo palmarum hinc atque inde in humerulis vestivali, secundum latera domus latitudinemque parietum. » Vir ergo ille qui prophetam in absita templi introduxerat, et inter cetera ostenderat ei altare ligneum, quod et angulos et cornua, juxta Septuaginta, et parietes habebat ligneos, dixit ei: Hoc altare quod respicis ipsa est mensa coram Domino, quæ in similitudine rubi ardet et non comburitur. De qua sanctus loquitur ad Deum: « Parasti in conspectu meo mensam, adversus eos qui tribulant me (Psal. xxii). » Duo quoque ostia erant in templo, et in ipso sanctuario, per quæ utriusque instrumenti sacramenta monstrantur.

C Et in duobus ostiis ex utraque parte bina erant ostiola, quæ in se invicem plicabantur: ut et in historia spiritali habeas intelligentiam, et in topologia historiæ veritatem, quorum utrumque altero indiget, et si unum defuerit, perfecta caret scientia. Quod autem sequitur: « Bina ostia erant ex utraque parte ostiorum, » juxta litteram perspicuum est. Solent enim in majoribus tricliniis bina sibi hæere atque conjungi, ut major introitus nequaquam duobus et ingentibus, sed quatuor minoribus claudatur vel aperiatur foribus. (Beda.) Hæc itaque ostia per significationem multifarie possunt accipi. Nam et angelicos spiritus quorum ministerio in habitationem patriæ cœlestis introducimur, aptissime designant: et apostolorum æque apostolicorumque virorum, quibus claves regni cœlorum sunt datæ, tenent figuram. Qui accepta potestate a Domino ligandi atque solvendi (Matth. xviii), et dignos intra regni januam admittunt, et contumaces, impuros ac superbos, excommunicando, sive anathematizando, ab ingressu vitæ perennis eliminant. Sed et opera justitiæ quorum merito ad regnum cœlestis pervenitur, recte per ostia, per quæ in Sancta sanctorum ingrediebatur, possunt typice designari, juxta hoc quod in libro Sapientiæ scriptum est: « Custoditio autem lignum, consummatio incorruptionis est; incorruptio autem facit esse proximum Deo (Sap. vi). » Concupiscentia itaque sapientiæ deducet ad regnum perpetuum. Quibus omnibus apte congruit. Duo sunt

autem ostiola, sive quia Deum ac proximos diligunt, A
 et angeli, et homines sancti, neque ullus januam
 vitæ, nisi per geminam hanc dilectionem poterit in-
 trare : seu quia utriusque populi fidelibus et Judæi
 scilicet et gentilis eadem vitæ janua reseratur. Pos-
 tes habent angulorum quinque, quia non solum
 animas electorum aula cæli recipit, sed et corpori-
 bus immortalis gloria præditis in iudicio suas fores
 aperit. (*Hieron.*) In quibus ostiis templi sive sancti
 sanctorum cæлата erant cherubin, de quibus supra
 diximus, et sculpturæ palmarum : ut post scientiæ
 multitudinem victoria intrantibus præbatur. Quæ
 sculptura palmarum in omnibus quoque parietibus
 templi erat. Redditque causas quare cæлата fuerint
 in ipsis ostiis cherubin, et palmarum expressæ simi-
 litudines, unde et grossiora erant ligna in vesti- B
 bulo portæ forinsecus ut et firmitatem haberent, et
 cælaturam possent recipere. Pulchreque juxta in-
 telligentiam spiritalem firmiora et cæлата sunt
 ostia, ut et firmi atem habeant et p lchritudinem,
 ne quis ad Sancta sanctorum similis Ozia: po sit ir-
 rumpere, et sibi sacerdotium vindicare. (*Beda.*) Illi
 præcipue quibus fidei cura commissa, et claves
 regni cælorum sunt datæ, omni debent solertia in-
 sis ere, ut quantum gradu præminent cæteris, tan-
 tum et merito præcellant bonæ actionis. Habent
 namque in se picturam cherubin sculptam, cum
 angelicam in terris vitam, quantum mortalibus pos-
 sibile est, et mente imitantur et opere. Habent pal-
 marum species, cum dona supernæ retributionis
 fixa semper intentione meditantur. Palma namque C
 manus victricis ornatus est. (*Hieron.*) Super quæ
 ostia erant fenestras obliquæ sive absconditæ, ut
 ipsum quoque lumen, quod præbatur intrinsecus,
 non haberet perfectam scientiam, nec clarum lumen
 et cunctis patens, sed pleraque ex parte esset abs-
 conditum. Nunc enim videmus in ænigmate, et
 necdum novimus sicut oportet nos scire. Cum autem
 venerit quod perfectum est, tunc quod ex parte
 fuerat destruetur. Et erat similitudo palmarum hinc
 atque inde. Eleganter in interioribus templi et san-
 ctis sanctorum non posuit dextram et sinistram, ne
 quid sinistrum in his quæ magna sunt et arcana
 dicere videretur, sed hinc atque inde, juxta illud
 quod in Evangelio scriptum est : « Qui te percusserit
 in dextram maxillam, præbe ei et alteram (*Math.* D
 v). » Nunquid dicere non potuit et sinistram? Sed
 quando percussit dextra, præbatur altera dextra,
 quia in sancto viro utrumque dextrum, utrumque per-
 fectum est. « Et in humerulis vestibuli secundum la-
 tera domus latitudinemque parietum. » Pro quo Se-
 ptuaginta transtulerunt in laquearibus ælani, hoc est,
 προπόλου et latera domus, æqualis ponderis sive
 mensuræ. Per quæ latenter ostenditur et potes
 superliminaris sive vestibuli (hoc enim humeruli vi-
 dentur significare), et latera domus et latitudinem
 parietum, cuncta rationis plena esse atque men-
 suræ, et nihil in templo Domini reperiri quod absque
 mensura et sapientia constitutum sit.

CAPUT XLII.

*De gazophylacis australis et aquilonaris ædificii, et
 descriptio eorum ædificiorum : de locis ubi ede-
 bant sacerdote, qui non exeant ad populum, nisi
 depositis vestimentis ministerii sui, etc.*

« Et eduxit me in atrium exterius per viam ducen-
 tem ad aquilonem, et introduxit me in gazophyla-
 cium, quod erat contra separatam ædificium et
 contra ædem vergentem ad aquilonem, in facie
 longitudinis centum cubitos, ostii aquilonis et lati-
 tudinis quinquaginta cubitos contra viginti cubitos
 atrii interioris, et contra pavementum stratum la-
 pide atrii exterioris, ubi erat porticus juncta por-
 ticui triplici. Et ante gazophylacia deambulatio de-
 cem cubitorum latitudinis ad interiora respiciens
 viæ cubiti unius. Et ostia eorum ad aquilo-
 nem, ubi erant gazophylacia in superioribus humi-
 liora, quia supportabant porticus, quæ ex illis
 eminebant de inferioribus, et de mediis ædificii.
 Tristega enim erant et non habebant columnas,
 sicut erant columnæ atriorum; propterea emine-
 bant de inferioribus, et de mediis atris a terra
 cubitis quinquaginta. Et peribolus exterior secu-
 dum gazophylacia, quæ erant in via atrii exterioris
 ante gazophylacia. Longitudo ejus quinquaginta
 cubitorum, quia longitudo erat gazophylaciorum
 atrii exterioris quinquaginta cubitorum, et longi-
 tudo ante faciem templi centum cubitorum. Et erat
 subter gazophylacia hæc introitus ab oriente in-
 gredientium in ea de atrio exteriori, in latitudine
 periboli atrii, quod erat contra viam orientalem in
 faciem ædificii separati. Et erant ante ædificium
 gazophylacia, et via ante faciem eorum, juxta si-
 militudinem gazophylaciorum, quæ erant in via
 aquilonis. Secundum longitudinem eorum, sic et
 latitudo eorum, et omnis introitus eorum et simi-
 litudines et ostia eorum, secundum ostia gazophy-
 laciorum, quæ erant in via respiciente ad austrum.
 Ostium in capite viæ, quæ erat ante vestibulum
 separatam per viam orientalem ingredientibus. »
 (*Hieron.*) Volueram desperatione et magnitudine rei
 præseus testimonium silentio præterire, sed melius
 arbitratus sum quodcumque dicere quam omnino nil
 dicere. Socraticum illud assumens : Scio quod nesciam.
 Pars enim scientiæ est scire quod nescias. Post-
 quam igitur ea quæ erant intus propheta diligentius
 contemplatus est, eduxit eum vir, cujus funiculus et
 calamus erat in manu, ad atrium exterius per viam
 ducentem ad aquilonem, quod et supra jam viderat,
 antequam interiora penetraret. Sed aliter videmus
 perfectam habentes scientiam, aliter in principio
 disciplinæ : et necesse est, ut qui interiora conspe-
 xerit, secundum eandem formam atque mensuras et
 recondita sacramenta, etiam quæ exteriora sunt vi-
 deat. Eductus autem est in gazophylacium sive, ut
 Symnachus et Septuaginta transtulerunt, exelram,
 et Theodotio παραπόριον, quod in thalamum verti-
 tur, quod erat contra separatam ædificium. Quod
 autem Septuaginta addidere pro gazophylacio ex-

dras quinque, in Hebraico non habetur; quod gazophylacium erat contra separatam ædificium, de quo supra diximus, gazera: separatam autem erat eos suscipiens qui ab aquilone veniebant. Et erat contra ædem vergentem ad aquilonem, id est, respicientem quidem aquilonis partes, sed non in aquilone positum, ut facilior esset transitus his qui aquilonis frigora relinquebant, a quo exardescunt mala super terram. Legimus in Numerorum libro (*Num. xxxii*) tribus Dan, et Nephthalim, et Aser filiorum Balæ et Zelphæ, ancillarum Rachel et Lie, ad aquilonis plagas castra tenuisse. Nunc quoque in facie longitudinis ostii aquilonis centum fuisse cubitos, et latitudinis quinquaginta, ut ex decem decadis quadrangulus numerus æque perfectus, et ex septem hebdomadibus, qui remissionis est numerus, et in principium unionis, id est, ogdoadis erumpit, sacerdotalia in templo Dei spatia monstrarentur. Illudque quod juxta Hebraicum jungitur contra viginti cubitos atrii interioris, pro quo Septuaginta transtulerunt, descripta erant sicut porte atrii interioris, hunc habet sensum: quod exterioris atrii centenarius et quinquagenarius numerus eandem vim habeat, quam vicenarius atrii interioris. Si enim quatuor quinquies supputes in numero vicenario, utrumque reperies testamentum, ut et lex tenetur in Evangelio, et Evangelium de legis radice nascatur: pro quo numero Septuaginta similitudinem atrii interioris interpretati sunt, forsitan formidantes vicenarium numerum, in quo offeruntur Esau munera in atrio interiori ponere. Sequitur: « Et contra pavimentum stratum lapide atrii exterioris, ubi erat porticus juncta porticui triplici. » Pro quo Septuaginta transtulerunt: « Et sicut columnæ atrii exterioris per ordinem posite contra faciem porticum triplicem. » Significat autem, quod pavimentum atrii exterioris vivo fuerit stratum lapide, ut nec æstatis pulvere, nec luto hiemis sacerdotum vestigia polluantur. Unde et Dominus ascensurus ad Patrem, apostolorum lavat pedes (*Joan. xiii*), ut mundatis purgatisque vestigiis scandant regna cœlorum: et imperat apostolis (*Matth. x*; *Marc. vi*), ut in quamcunque ingressi fuerint civitatem, et non susceperint eos, excutiant pedum suorum pulverem, quo scilicet nihil munerum terrenorum ab eis apud se remanere patiantur. Non solum autem pavimentum stratum erat lapide, sed et porticus erat juncta porticui triplici. Una porticus ab imbre et æstu protegens sacerdotes, et juncta porticui triplici, demonstratque mysterium Trinitatis, quod cum Patris et Filii et Spiritus sancti dividatur nominibus, tamen una sibi divinitate conjungitur. Erat quoque ante gazophylacia sive exedras vel thalamos deambulatio decem cubitorum latitudinis ad interiora respiciens viæ cubiti unius. Quodque a Septuaginta additum est « per cubitos longitudinis centum, » superfluum est, quia in Hebraico non habetur, quod ponentes tulerunt id quod habetur in Hebræo: « ad interiora respiciens viæ cubiti unius, » quod nos de Hebraica veritate trans-

lulimus. Significat autem quod ante fores gazophylaciorum omnium sive exedrarum et thalamos fuerit deambulatio latitudinem habens cubitorum decem, qui et ipse perfectus est numerus, vel propter decalogum vel propter Evangelii sacramentum. Si enim ab uno per duos et tres ad quartum numerum venias, denarius Evangeliorum numerus efficitur, in cujus latitudine deambulant sacerdotes, ante singula gazophylacia gradientes, ita duntaxat ut semper ad interiora respiciant viæ ejus, quæ ducit ad cubitum unum, ad cultum videlicet unius divinitatis, dicente Filio ad Patrem: « Revelavi nomen tuum hominibus (*Joan. xvii*). Ipsa est enim via interiora respiciens, quæ dicit in Evangelio: « Ego sum via, et vita, et veritas (*Joan. xiv*), » quia nemo venit ad notitiam Patris nisi per Filium. Et ostia earum ad aquilonem, ubi erant gazophylacia in superioribus humilia, quia supportabant porticus, quæ ex illis eminebant de inferioribus et mediis ædificii. Tristega enim erant et non habebant columnas sicut erant columnæ atriorum. Propterea eminebant de inferioribus, et de mediis a terra cubitis quinquaginta. Quod jungitur: « ostia earum, » subauditur exedrarum sive gazophylaciorum, de quibus supra sermofuit. Quæ gazophylacia erant in superioribus, id est in cœnaculis humilia. Quæ cœnacula ascendit Elias, et Elisæus (*III Reg. vi*; *IV Reg. iv*), et Dominus cum discipulis pascha facturus (*Marc. xiv*; *Luc. xxii*), et Tabitha, quæ et fide apostoli et virtutum suarum merito suscitata est (*Act. ix*). Ista sunt cœnacula, de quibus in psalmo scriptum est: « Qui rigat montes de cœnaculis [*scilicet superioribus*] suis (*Psal. ciii*). » Nisi enim quis fons fuerit effectus, et ad altiora surrexerit, pluvis Domini non rigabitur, qui pro diversitate meritorum de primo, secundo et tertio irrigatur cœnaculo. Ipsa quoque gazophylacia, hoc est, thesauri gazarum Domini in superioribus humilia sunt. Quanto enim quis excelsior fuerit, tanto cum Apostolo humilitate dejicitur, dicens: « Qui non sum dignus vocari apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei (*I Cor. xv*). » Erant autem ipsa gazophylacia in cœnaculis humilia, quia supportabant porticus, quæ ex illis eminebant de inferioribus, et de mediis ædificii. Reddit causam gazophylacia in cœnaculis posita humilia fuerint: quia supportabant, inquit, porticus, quæ libertate aeris fruebantur. Et eminebant de inferioribus et de mediis ædificii, ut secundum cœnaculum pavimento inferioris domus esset eminentius, et tertium cœnaculum secundo esset excelsius. Et quanto quis ad superiora conscenderet, tanto altiori uteretur cœnaculo, quanto humilitate crescebat, dicente Domino: « Qui vult inter vos major esse, fiat omnium minimus (*Matth. xxiii*). » Neque enim columnis aliis portabantur, sicut in atriorum columnis legimus, sed eminebant de inferioribus, et de mediis a terra cubitis quinquaginta numero remissionis omnium debitorum. Hæc sunt autem tristega, de quibus præcipitur: « Describe ea tripliciter, consilio et scien-

tia, ut respondeas sermonibus veritatis his quæ proponuntur tibi (*Prov. xiiii*). Inferiora igitur et exteriora columnis indigent. Quæ autem altiora sunt et interiora, columnarum, id est, alieni auxilii usum non habent. Post hæc dicitur: « Et peribolus exterior secundum gazophylacia, quæ erant in via atrii exterioris ante gazophylacia, longitudo ejus quinquaginta cubitorum: quia longitudo erat gazophylaciorum atrii exterioris quinquaginta cubitorum, et longitudo ante faciem templi centum cubitorum. » Peribolus murum significat, qui erat exterior, et cingebat gazophylacia in via atrii exterioris, habens in longitudine quinquaginta cubitos: de cujus numeri sacramento crebro diximus. Porro longitudo ante faciem templi nequaquam quinquaginta cubitorum erat, ut ante gazophylacia, sed centum cubitorum: ut post remissionem omnium peccatorum, perfecta præmia in centenario numero præstentur. Pro peribolo sive muro, quod Hebraice dicitur *gader*, Septuaginta *lumen* interpretati sunt quod venit extrinsecus et illuminat cordis nostri oculos, non sufficiente natura nostri luminis, quod versatur in sensu perfectum scientiæ habere fulgorem, nisi extrinsecus per Dei gratiam introeat, quod primum oculos nostri cordis illuminat. Et omne atrium exterius, quod quinquaginta cubitorum latitudine tenditur, facit clarescere. Postea vero cum venerimus ante faciem templi, perfecta in centenario numero recipimus præmia. Erat autem subter gazophylacia introitus ab oriente ingredientium in ea de atrio exteriori. Oportet enim Dei nos possidere divitias, et de atrio exteriori subter gazophylacia orientis introitum reperire: et per latitudinem periboli, qui respicit viam orientis, venire ad ædificium, quod sanctis est separatum, ante quod sunt gazophylacia, et in ipsa via similitudo gazophylaciorum, quæ erant in via aquilonis. Licet enim ad orientis perveniamus introitum, tamen similitudo majorum est in minoribus; et non possumus ad orientis pervenire lumen, nisi per viam aquilonis, id est, per minora et humiliora ad majora et altiora tendamus. In ipso autem introitu longitudo erat similis latitudinis, id est, eadem mensura per quadrum. Omnisque ingressus et similitudines et ostia eandem habebant mensuram et similitudinem, quam gazophylacia, quæ erant in via respiciente ad austrum. Per orientem enim aquilonis frigora restinguentes pervenimus ad austrum, in quo sponsus recubat in meridie, et in pleno versatur lumine. In capite autem ejusdem viæ, hoc est, orientalis quæ patet ingredientibus ostium est, quod nisi apertum fuerit ab eo, qui dicit: Ego sum ostium, et qui habet clavem David ad vestibulum sanctorum virtutibus separatum, et quod ab aquilone venientes suscipit, non possumus pervenire.

« Et dixit ad me: Gazophylacia aquilonis, et gazophylacia austri, quæ sunt ante ædificium separatum, hæc sunt gazophylacia sancta, in quibus vescuntur sacerdotes, qui appropinquant ad Dominum, in Sancta sanctorum. Ibi ponent Sancta san-

torum et oblationem pro peccato et pro delicto. « Locus enim sanctus est. Cum autem ingressi fuerint sacerdotes non egredientur de sanctis in atrium exterius: et ibi reponent vestimenta sua, in quibus ministrant, quia sancta sunt, vestienturque vestimentis aliis, et sic procedent ad populum. » (*Hieron.*) Vir ille, qui ductor prophætæ fuit, postquam eum duxit in atrium exterius, et monstravit omnia quæ præteritus sermo narravit, gazophylacia quoque sive exedras, in quibus diutissime commoratus est, dixit ad eum: Hæc sunt gazophylacia vel exedra: thalamicque ad aquilonem et austrum, quæ sunt ante ædificium separatum, et appellantur sancta gazophylacia, in quibus vescuntur sacerdotes, qui appropinquant ad Dominum in Sancta sanctorum. Ex quibus discimus multas ciborum esse diversitates, quibus vesci sacerdotibus licet vel non licet, et de his ipsis, quos licet in cibos sumere non in omnibus sumuntur locis, nec ab omnibus, neque omni tempore. Gazophylacia aquilonis et austri puto esse, quæ vel historiæ contineant simplicitatem, vel spiritualis intelligentiæ sacramenta, ut per aquilonem veniamus ad meridiem. Neque enim sic legenda est littera et historiæ fundamenta jacienda, ut non veniamus ad culmina: nec ita pulcherrimo ædificio tecta ponenda, ut nequaquam fundamenta sint solida. Sacerdotes autem qui vescuntur in cellariis, in quibus multæ divitiæ continentur, ipsi sunt qui appropinquant ad Dominum, de quibus Scriptura testatur (*Exod. xiiii*), quod Moyses appropinquaverit ad Dominum, et cæteri accedere non potuerint. In ædificatione templi mystici et in Ecclesiæ sacramento multi sunt sacerdotes et apostolici viri, qui accedunt ad Dominum, et non in quolibet loco, sed in Sancto sanctorum. Quodque juxta Septuaginta dicitur, filii Sadoc, qui interpretatur *justus*, in Hebraico non habetur. *Ibi*, inquit, ponent sacerdotes Sancta sanctorum et oblationem, hoc est, victimam holocausti, et pro peccato et pro ignorantia, ut non solum iuge offerant sacrificium, sed pro diversitate temporum et qualitate peccati atque ignorantiae, sciant placare Dominum, quia ipse locus sanctus est, et sacerdotalis in eo dignitas commoratur, quæ possit rogare pro cæteris. Quando autem procedendum est ad eos, qui non possunt templi adita penetrare, nec divinæ scientiæ arcana cognoscere, egredientur, inquit, foras ad eos sacerdotes in atrium exterius: nequaquam cum his vestimentis, quibus intrinsecus induti erant, viscera vilicet misericordiæ et Dominum Salvatorem, de quibus scriptum est: « Induimini Christum Jesum (*Rom. xiiii*), » nec his utantur sermonibus, de quibus loquitur Deus, Mysterium meum mihi et meis, ne incurrant in illud, quod Salvator prohibet dicens: « Nolite dare sanctum canibus, nec projiciatis margaritas ante porcos (*Matth. vii*); » sed ponent vestimenta sua intrinsecus, quibus induuntur quando ministrant in templi adytis, sancta enim sunt, et ad eos qui perfectam non habent sanctitatem non debent proferri. Accipientque alia vestimenta, et sic

precedent ad populum. Sic, inquit, loqueretur ad populum, quomodo potest audire populus. Unde et Apostolus ad Corinthios loquebatur, in quibus « audiebatur fornicatio et talis fornicatio, qualis nec inter gentes (I Cor. v) : » « Lac quidem vobis potum dedi, non escam (id est solidum cibum), necdum enim capere poteratis (I Cor. iii) : » Ad quos rursus dicit : « Filioli mei, quos iterum parturio, donec Christus formetur in vobis (Gal. iv) : » Parvulis enim atque lactantibus non solum non prodest solidus cibus, sed interficit eos, qui perfectæ ætatis hominibus congruit. Quod aliter intelligi potest. (Greg.) Sacerdotes vero etiam post compunctionem ac lacrymas coguntur necessaria filiorum suorum cognoscere, et ea quæ refugiunt animo patienter audire, atque post suspiria cœlestium, quorumlibet carnalium hominum onera portare, et sæpe cum supervenientibus cor in diversa qualitate transfundere. Nam aliquando sacerdos de lucris spiritalibus gaudet. Sed cum quilibet mœrens supervenerit; nisi ejus mœrorem in se susceperit, tribulationi illius compatiens non est. Et aliquando de damnis animarum luget, et repente superveniunt, qui de quibusdam suis prosperitatibus lætantur, quorum si lætitiæ sacerdos non congaudeat, minus amare creditur filios, in quorum gaudio non exultat, præcipue cum Paulus dicat : « Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus (Rom. xii) : » Nihil ergo tam onerosum ordini video, quam rigorem mentis compatiendo flelere, et cum personis supervenientibus animum mutare; et tamen hoc valde est necessarium. Nam quomodo ex prædicatione ejus ad boni operis gratiam peccator adducitur, si ipse qui prædicat videtur ingratus? Unde per hunc quoque eundem prophetam postea dicitur, ut cum sacerdotes intrinsecus ministrant, vestibus lineis utantur, de quibus subditur : « Cumque egredientur atrium exterius ad populum, exuent se vestimenta sua in quibus ministraverunt, et ponent ea in gazophylacio sanctuarii. » Grossiora quippe vestimenta sunt lanaea. Sed cum sacerdos ad sanctum ministerium accedit, cum intus per compunctionem ingreditur, subtili intellectu necesse est, quasi lineo vestimento induatur. Sed cum ad populum foris egreditur, oportet ut vestimenta, in quibus intrinsecus ministraverat, reponat, atque populo aliis vestibus indutus appareat. Quia si in compunctionis suæ rigore se teneat, si in eo, quem orationis tempore habuit, mœrore perduret, exteriorum rerum verba suscipere non admittit, et quid grex de necessariis faciat, si audire atque perpendere ad hoc, quod præsens tempus exigit, pastor recusat? Grossiora ergo vestimenta sacerdos exiens ante populum induat, ut mentis suæ habitum pro utilitate filiorum etiam ad terrena toleranda componat.

« Cumque complexisset mensuras domus interioris, eduxit me per viam portæ, quæ respiciebat ad viam orientalem, et mensus est eam undique per circuitum. Mensus est autem contra ventum orientalem calamo mensuræ per circuitum quingentos calamos, in calamo mensuræ per gyrum. Et mensus

est contra ventum aquilonis quingentos calamos, in calamo mensuræ per gyrum. Et ad ventum australem mensus est quingentos calamos, in calamo mensuræ per circuitum. Et ad ventum occidentalem mensus est quingentos calamos, in calamo mensuræ. Per quatuor ventos mensus est murum ejus undique per circuitum, longitudine quingentorum cubitorum, et latitudine quingentorum cubitorum dividentem inter sanctuarium et vulgi locum. » (Hieron.) Sciendum quod post ventum orientalem et aquilonem in vento australi et occidentali apud Septuaginta ordo præposterus sit. Illi enim primum posuerunt occidentalem, id est mare, et postea australem, cum apud Hebræos primum ponatur ventus australis, et postea occidentalis. Quodque Scriptura nunc dicit : « Cumque complexisset mensuras domus interioris, eduxit me per viam portæ, quæ respicit ad viam orientalem, » ostendit cuncta, quæ supra dicta sunt, et forinsecus et intrinsecus, et in interioribus templi, hoc est, sancti sanctorum, proprie ad templi ædificium pertinere, et templi interioris. Unde nunc sequitur : « Eduxit me per viam portæ, quæ respiciebat ad viam orientalem, et mensus est eam undique per circuitum, sive similitudinem domus. » Per quod demonstratur non ipsam domum, sed similitudinem domus esse, quæ cernitur, quia « nunc per speculum videmus in ænigmatate. Cum autem venerit quod perfectum est, tunc quod ex parte est destruitur (I Cor. xiii) : » Unde et Moyses in tabernaculo, et Salomon in ædificio non veritatem tentorii templi, sed similitudinem figuramque fecerunt, ut per hæc, quæ minora sunt et terrena, ea quæ in cœlestibus, et in spiritali ædificio sunt, intelligere possimus. Vir autem, qui prophetam eduxerat, nequaquam in atrium exterius, sed per viam portæ quæ respiciebat ad viam orientalem, primum mensus est contra ventum orientalem, id est, ad orientalem plagam quingentos calamos per gyrum : secundo ad aquilonem : tertio ad austrum : quarto ad mare, id est, ad occidentem. Per quatuor videlicet ventos murum in circuitu tam in longitudine, quam in latitudine, hoc est, per quadrum. Qui murus simul habebat duo millia calamos. Sin autem calamus sex cubitorum erat, et *παρασπῆ* unius quæ *παρασπῆ*, sexta pars cubiti est, perspicuum est murum exteriorem habuisse per circuitum calamos duo millia, qui faciunt cubitos duodecim millia trecentos triginta tres, et trientem de duobus millibus. Prudens lector et diligens legat librum Jesu Nave, et inveniet quomodo in suburbanis hæc mensura servetur. Unde et legio dæmonum hunc numerum eligit in suffocatione porcorum (Luc. viii), ut qui servientibus Deo præcepto Domini separatus est, in contrariam partem referatur ad perditionem eorum qui vitam cæno dignam et sordibus consecantur. Omnis autem murus qui est exterior, et habet spatiosissimam longitudinem et latitudinem per quadrum, apostolorum continet numerum, id est, duodecim millium, ut singulis apx

stolis millenus numerus deputetur, et tamen ad mensuram plenitudinis Christi et perfecti viri non veniat nisi jungatur ei et *καλαωτά*, qui trecenti triginta et tres cubitos et cubiti tertiam partem, per quæ sanctæ et venerabilis Trinitatis mysterium demonstratur, habeat, quæ cingit et vallat omnia, et habitatores templi sui præstat tutissimos. Unde trecentorum cubitorum arca Noe habet longitudinem, et triginta cubitorum altitudinem, quæ consummatur in uno cubito: quod autem ibi adduntur quinquaginta cubiti in latitudine remissionis, ut sæpe diximus, significat sacramentum. Unde et Dominus triginta annorum venit ad baptismum (*Luc. iii*). Ethic ipse propheta in principio voluminis sui annum ponit tricesimum, qui tricentesimus et tricesimus numerus tribus additis et tertia parte completur. Illud autem, quod per simplicitatem interpretationis, dum parum attendimus celeritate dictand' et Septuaginta habent, et nostra translatio *« murum ejus undique per circuitum longitudine quingentorum cubitorum, et latitudine quingentorum cubitorum, »* Hebræus sermo non continet, sed simpliciter longitudinem quingentorum et latitudinem quingentorum, ut subaudiatur calamorum, sicuti quarto supra dictum est ad orientalem ventum et ad aquilonem, et ad austrum, et ad mare quingentis calamis murum partium singularum ab eo qui tenebat calamum fuisse dimensum. Quingentesimus autem numerus, qui vicinus est quinquagenario, quod ad remissionem pertineat omnium peccatorum, non solum vetus Scriptura, sed et Salvatoris in Evangelio verba demonstrant, dicentis: *« Duo debitores erant feneratori cuidam: unus debebat denarios quingentos, et alius quinquaginta (Luc. vii). »* Et murus dividit inter sanctuarium et vulgi locum. Ex quo intelligimus omnem supra templi descriptionem sacerdotum, qui sunt filii Sadoc, fuisse ministeriis delegatam: hunc autem murum, qui tanto spatio dilatetur, et universa circumeat, separare sanctuarium et vulgi locum.

CAPUT XLIII.

Vidit propheta claritatem Dei: arguit Judæos de idolis suis: præcipitur ostendere figuram et descriptionem domus; de mensura altaris holocaustorum, et de ritu ejus et sacrificiis ejusdem.

« Et eduxit me ad portam, quæ respiciebat ad viam orientalem. Et ecce gloria Dei Israel ingrediebatur per viam orientalem, et vox erat ei quasi vox aquarum multarum, et terra splendebat a majestate ejus. Et vidi visionem secundum speciem quam videram, quando venit ut disperderet civitatem, et species secundum aspectum, quem videram juxta fluvium Chobar. Et cecidi super faciem meam: et majestas Domini ingressa est templum per viam portæ, quæ respiciebat ad orientem. Et levavit me spiritus, et introduxit me in atrium exterius. Et ecce repleta erat gloria Domini domus. Et audivi loquentem ad me de domo. Et vir qui stabat juxta me, dixit ad me:

« Fili hominis, locus solii mei et locus vestigiorum pedum meorum, ubi habito in medio filiorum Israel in æternum. Et non polluent ultra domus Israel nomen sanctum meum, ipsi et reges eorum in fornicationibus suis, et in ruinis regum suorum, et in excelsis, qui fabricati sunt limen suum juxta limen meum, et postes suos juxta postes meos, et murus erat inter me et eos. Et poluerunt nomen sanctum meum in abominationibus, quas fecerunt, propter quod consumpsi eos in ira mea. Nunc ergo repellant procul fornicationem suam, et ruinas regum suorum a me, et habitabo in medio eorum semper. » (*Hieron.*) Dicamus strictim de singulis quantum explanationis petitur difficultas, ne dum studemus brevitati, velamentum non solum Moysi, sed et prophete Ezechielis remaneat in nobis, qui cupimus revelata facie veritatem Domini contemplari. Gloria ergo Dei Israel ingreditur per viam orientalem, per quam et egressa fuerat, quando civitas Domini furore percussa est. Ingreditur autem, imo regreditur ad eam, quia templum Domini edificatum in monte monstraverat. Et tamen multo plus est, quod in consequentibus dicitur: *« Levavit me Spiritus, et introduxit me in atrium exterius. Et ecce repleta erat gloria Domini domus. »* Hic enim gloria tantum Dei Israel ingreditur, ibi autem dicitur, quod plenitudo gloriæ Domini fuerit in templo. De qua et Isaias scribit: *« Vidi Dominum sedentem super thronum excelsum et elevatum (Isa. vi). »* Et plena domus gloria ejus, quando revelata facie gloriam Domini contemplantes reformamur in imaginem creatoris (*II Cor. iii*). Vox quoque erat Dei quasi vox aquarum multarum: omnium scilicet in toto orbe populorum, ut Joannes evangelista (*Apoc. i*) interpretatur, sive quasi vox castrorum et sicut vox geminantium mellorum, ut exercitus Dei sacramenta cognosceret. Quod intelligens et Jacob vocavit nomen illius loci castra (*Gen. xxxii*), de quibus et alibi scriptum est: *« Currus Dei decem millium multiplex millia latantium (Psal. lxxvii). »* Una autem vox dicitur castrorum et multitudinis, propter unum in Dei laude consensum, geminanturque vox canentium Patri et Filio et Spiritui sancto, *« Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus Sabaoth, plena est terra gloria ejus (Isa. vi). »* Sequitur: *« Et terra splendebat a majestate ejus; »* quod proprie in adventu Christi factum est, quando *« in omnem terram exivit apostolorum sonus, et in fines orbis terrarum verba eorum (Psal. xviii). »* Quotidieque impletur in crederentibus, et ad perfectum complebitur, quando corruptivum hoc induerit incorruptionem, et mortale istud fuerit immortalitate vestitum. Quod autem infertur: *« Et vidi visionem secundum speciem quam videram, quando venit ut disperderet civitatem, »* pro quo Septuaginta transulerunt, *« quando ingressus sum, ut ungerem civitatem, »* cum juxta Hebræicum perspicuum sit, juxta Septuaginta plurimam obscuritatem habet,

quomodo Ezechiel ingressus sit, ut ungeret civitatem, ad cujus prophetiam comminationemque conciderit. Nisi forte illud dicamus, quod correptio prophetæ sit unctio civitatis et unctio olei exultationis sacerdotalis et regii: quod qui libenter receperint, et audire voluerint, efficiuntur uncti Domini, de quibus scriptum est: « Nolite tangere christos meos, et in prophetis meis nolite malignari (*Psal. civ.*). » Ille autem potest juxta ἀναγγελλον ungeri civitatem, de qua scriptum est: « Gloriosa dicta sunt de te, civitas Dei (*Psal. lxxxvi.*) » qui vidit visionem currus et mysteriorum Dei, quam intuitus est Ezechiel super fluvium Chobar, qui onus pondusque significat. Quid enim gravius fluminibus Babylonis, super quæ David sedit et flevit, cum recordaretur Sion? De quibus scriptum est: « Præterit enim figura hujus mundi (*I Cor. vi.*) » nihilque puto in sæculi hujus confusione esse perpetuum, sed omnia præterire et fluere. Quæ qui consideraverit, cadet super faciem suam, intelligens quam procul sit a majestate Dei et flectet genua ad Patrem in nomine Jesu Christi. « Cumque, ait, ego corruissem, majestas Domini ingressa est templum per viam portæ, quæ respiciebat ad orientem, statimque me elevavit spiritus (ipse enim jacens pergere non valebam); et introduxit me in atrium exterius. » Foris enim cecideram. Et ecce, qui prius conspexeram gloriam Dei Israel venientem per viam orientalem, vidi repletam gloria Domini domum ejus: et vocem ad me de domo interiori loquentis audivi. Quæ quid sit locuta, Scriptura non narrat, nisi forte illud Apostoli: « Et audivi verba ineffabilia, quæ non licet homini loqui (*II Cor. xii.*) » Vir autem, inquit ille, qui stabat juxta prophetam, dixit ad eum, quem perspicue Dominum intelligimus. Cui enim alii poterit convenire, quod sequitur: « Fili hominis, locus solii mei, et locus vestigiorum pedum meorum, ubi habito in medio filiorum Israel in æternum; » nisi illi, qui habitat in Ecclesia, in medio filiorum Israel cernentium Dominum, et habitat in perpetuum, non secundum templum Salomonis ad tempus? Et locus ejus est ille de quo scriptum est: « Et factus est in pace locus ejus (*Psal. lxxv.*) » quæ exsuperat omnem sensum. Et locus vestigiorum pedum illius, apostolis dicentibus: « Adoremus in loco ubi steterunt pedes ejus (*Psal. cxxxii.*) » Et pulchre dixit, steterunt, in Ecclesia enim stant pedes Domini. In Synagoga ambulant et prætereunt. Ut autem sciamus hoc dici de Ecclesia, jungitur, « Et non pollutent ultra domus Israel nomen sanctum meum. » Quod proprie ad eos pertinet, qui sanctæ conversationis in Ecclesia commorantur. Qui sunt autem qui polluerint prius nomen sanctum Dei ponit manifestius: « Ipsi et reges eorum tam populus, quam sacerdotes in fornicationibus suis, quibus a Deo fornicati sunt, et in ruinis regum suorum, » qui frustra sibi per superbiam regum nomen assumant. Denique sequitur: « Et in excelsis; » arrogans enim mens offendit Deum, humilis ad misericordiam provocat. Qui

A post superbiam, imo per superbiam fabricati sunt limen suum juxta limen Dei, et postes suos juxta postes illius. Audiant hæc juxta litteram mulierculæ oneratæ peccatis, quæ circumferuntur omni vento doctrinæ (*Ephes. iv.*), semper discentes, et nunquam ad scientiam veritatis pervenientes: mentem junctam Deo, non vicinitatem ecclesiarum, et habitationem proximam Dei in se provocare clementiam, quin potius indignationem Domini commoveri, quando in consecratis Deo locis indignus habitator est. « Fabricati sunt, inquit, limen suum juxta limen meum, » ut nihil interesset inter sacrum et profanum. « Et postes suos juxta postes meos; » ut unus laicorum et sacerdotum esset introitus. Unde Apostolus dicit: « Probet autem se homo, et sic accedat ad corpus et sanguinem Domini (*I Cor. xi.*) » Et ut gravius faceret quod dicebat, sequentem jungit versiculum: « Et murus erat inter me et eos, » ut sacerdotalia sacrificia et loca sacramentorum corporis et sanguinis Christi brevissimus murus divideret. » Et polluerunt, inquit, nomen sanctum meum in abominationibus quas fecerunt. » Quid prodest habitationis vicinia et medius inter cellulam nostram et altare Domini paries, cum in his, quæ secreto facimus, et quæ turpe est etiam dicere, contaminetur et polluat nomen Domini? Ego hoc arbitror, quod non polluat nomen Dei, nisi ille, qui visus est nomini ejus credere, et ex illius censi vocabulo, et quomodo tollit membra Christi et facit membra meretricis, qui prius Christo credit: sic ille polluit nomen Dei, qui prius nominis ejus fidem suscepit. Alioquin ethnicus et Judæus cum sint polluti et contaminati, imo contaminatio ipsa atque pollutio nomen Dei pollueret et contaminare non possunt, quod illi polluant. Ad quos dicitur: « Per vos nomen meum blasphematur in gentibus (*Isa. lxi.*) » « Propter has igitur causas consumpsi eos in ira mea, » quia hæc fecere quæ diximus. Et tamen clemens Dominus rursus prophetæ præcipit, ut jubeat eis procul a se remove re fornicationes pristinas, et ruinas regum suorum ac principum derelinquere et repellere non tam a se quam a Deo. Et boni operis statim præmia pollicetur, dicens: « Et habitabo in medio eorum. » De quo et in Evangelio dicitur: « Medius inter vos stat, quem vos nescitis (*Joan. i.*) » Et habitat non parvo tempore, ut in Synagoga, sed in perpetuum: quod in Christi Ecclesia comprobatur.

« Tu autem, fili hominis, ostende domui Israel et templum, et confundantur ab iniquitatibus suis, et meditentur fabricam, et erubescant ex omnibus quæ fecerunt. Figuram domus et fabricæ ejus, et exitus et introitus, et omnem descriptionem ejus, et universa præcepta ejus, cunctumque ordinem et omnes leges ejus ostende eis, et scribes in oculis eorum, ut custodiant omnes descriptiones ejus, et præcepta illius, et faciant ea. Ista est lex domus in summitate montis, omnes fines ejus in circuitu: sanctum sanctorum erit. Hæc est ergo

« lex domus. » (*Hieron.*) Non parvi operis est, A quod oculis carnis vel mente conspexeris audientibus demonstrare, ut et ipsi tecum vidisse videantur. Quamobrem scribit et Josephus eos qui ad describendam terram missi sunt ab Jesu filio Nave fuisse *γροῦτῶς*, et artem, quæ nunc philosophorum propria est, habuisse geometriæ. Domui igitur Israel eorum qui animo conspiciunt Deum ostenditur domus, hoc est, templum, quod Ezechiel situm in monte conspexit. Et non solum in monte, sed sicut nunc dicitur, in summitate montis. Quam nequaquam illam putemus, quæ a Salomone constructa narratur in Regum et Paralipomenon libris (*III Reg. vi; I Paral. iii*). Illa enim alterius ordinis atque diversitatem: tantumque inferior templo, quod nunc ostenditur Ezechieli, ut non solum cultores ejus et ælitui, sed et ipse fabricator ejus Salomon peccaverit et offenderit Deum, licet postea egerit poenitentiam scribens Proverbia in quibus ait: « Novissime ego egi poenitentiam, et respexi ut eligerem disciplinam. » Ista autem quæ Ezechieli et per Ezechielem domui Israel ostenditur, talis est, ut qui eam mente conspexerit, cesset ab iniquitatibus suis, non quibusdam, sed omnibus. Sive ut in Hebraico continetur: « Confundatur et sustineat tormentum suum pro omnibus quæ fecerit. » Sustinet autem tormentum iniquitatum suarum, qui cessat præterita facere peccata. Multumque prodest ei, qui ante peccaverit, videre donum Dei, et omnis fabricæ ejus nosse rationes, ut et peccare desistat, et habens illud desiderium, dicat ad Dominum: « Domine, dilexi decorem domus tuæ, et locum habitationis gloriæ tuæ (*Psal. xxv*). » Et iterum: « Unum petii a Domino, hoc requiram, ut habitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ (*Psal. xxvi*). » Cum cœpero vivere et esse cum Christo, qui est vita credentium.

(*Greg.*) Juxta tropologiam vero, templum Dei filius Israel ad confusionem ostenditur, quando uniuscujusque justus anima, quam inspirando Deus inhabitat, quanta sanctitate fulgeat ad confusionem suam peccatoribus demonstratur; ut in illa bonum, quod negligunt, videant, et in se ipsis malum quod operantur erubescant. Metiri vero est fabricam, pensare subtiliter justorum vitam. Sed dum metimur fabricam, necesse est, ut ex cunctis, quæ fecimus, erubescamus. Quia bonorum vitam quanto subtilius pensando discutimus, tanto severius in nobis omnia inique gesta reprobamus. Bene autem prophetæ dicitur ut ostendat templum, quia enim justorum rectitudinem peccator considerare dissimulat, saltem hanc ex voce prædicantis agnoscat. Templum quippe peccatoribus ostendere est, sponte sua considerare nolentibus, rectorum opera narrare. Qui itaque sicut diximus, perduci ad summa desiderant, semper necesse est ut meliorum profectibus intendant, quatenus tanto districtius in se culpas judicent, quanto in illis altius, quod admirentur vident. Sed quid ista

de peccantibus dicimus, cum ipsos quoque operatores justitiæ tanta pervehi dispensatione videamus? Alius namque donum scientiæ accipit, et tamen ad virtutem miræ abstinentiæ non pertingit. Alius magna abstinentiæ virtute accingitur, nec tamen in summa conscientiæ contemplatione dilatatur. Alius per prophetiæ spiritum valet omnia ventura præscire, sed tamen per curationis gratiam non valet præsentis molestiæ mala sublevare. Alius per curationis gratiam mala præsentis molestiæ sublevat, sed tamen quia prophetiæ spiritum non habet, quid sequatur ignorat. Alius indigentibus multa jam propria largiri potest, sed tamen injuste agentibus obviare libere non potest. Alius injuste agentibus audacter pro Deo obviat, sed tamen indigentibus, quæ habet, tribuere omnia recusat. Alius jam et ab otioso se sermone restringens lingue lasciviam superat, sed tamen adhuc insurgentes iræ stimulos perfecte non calcit. Alius insurgentem iram jam perfecte edomat, sed tamen adhuc linguam in lætitiâ relaxat. Quid est hoc, quod iste eo bono indiget, quo alius pollet, et ille cum multis polleat, abundet, aliis bonum adesse considerat, quod sibi deesse suspirat: nisi quod mira nobiscum dispensatione agitur, ut per hoc, quod alter habet, et iste non habet, unus altero melior ostendatur: quatenus tanto ardentius de humilitate quisque proficiat, quanto ex bonis, quæ non habet, inferiorem se habentibus pensat? Sicque fit ut dum ille in isto, atque hic in illo respicit, quod admiretur, distincta bona et ab altitudine elationis repriment, et ad studium profectus accendant. Magna namque sollicitudine ad curam nostræ meliorationis accingimur quando id virtutis in aliis cernimus, quod non habemus. (*Hieron.*) Sequitur. « Exitus ejus et introitus, » subauditur domus. Exitus autem eorum qui egrediuntur ad eos qui foris sunt, et introitus eorum qui per magistrorum disciplinam ad interiora penetrant. Et omnem, inquit, descriptionem ejus sive substantiam, ut LXX transtulerunt. Quæ non tam ad naturam domus, quam ad suppellectilem pertinet atque divitias. Et universa præcepta cunctumque ordinem, et omnes leges templi ostendes eis, qui portaverunt tormentum iniquitatum suarum, et cessaverunt, sive confusi sunt super his, quæ ante gesserant. Idcirco autem ostende eis ut ea todiant omnia quæ præcepta sunt. Nihil enim prodest scire descriptionem domus et omnes distributiones ejus, de quibus scriptum est: « Multæ mansiones apud Patrem meum (*Joan. xiv*). » Et iterum: « Statuit terminos gentium secundum numerum filiorum Israel (*Deut. xxxii*), » sive angelorum Dei, nisi feceris quæ præcepta sunt. Domus autem et lex omnium præceptorum Dei, et urbs, quæ in summitate montis est constituta, illa credenda est, de qua scriptum est. Non potest abscondi civitas super montem posita. Et, Fluminis i. i. pelus lætificat civitatem Dei; quæ perspicue refertur ad Ecclesiam, et sita est in eo monte qui in vertice omnium montium est, et a quo vulneratus est princeps Tyri, omnesque fines

et termini domus hujus sancta sanctorum sunt. In illa domo, hoc est, in tabernaculo quod fabricatus est Moyses, et in templo quod a Salomone constructum est. interiora tantum, ubi erant cherubim, et propitiatorium et arca testamenti et mensa thymianalis appellabantur sancta sanctorum. In hac autem domo, quæ monstratur Ezechieli, et quæ in summitate mentis est constituta, omnes termini ejus reputantur in sancta sanctorum. Quodque inferitur, « Hæc est lex domus, » vel ad præterita pertinet, de quibus jam dictum est, vel ad ea quæ dicenda sunt postea.

« Istæ autem mensuræ altaris in cubito verissimo, qui habebat cubitum et palmum. In sinu ejus erat cubitus, et cubitus in latitudine, et definitio usque ad labium ejus, in circuitu palmi unius. Hæc quæque erat fossa altaris. Et de sinu terræ usque ad crepidinem novissimam duo cubiti, et latitudo cubiti unius; et a crepidine minori usque ad crepidinem majorem quatuor cubiti, et latitudo unius cubiti. Ipse autem Ariel quatuor cubitorum; et ab Ariel usque ad sursum cornua quatuor. Et Ariel duodecim cubitorum in longitudine per duodecim cubitos latitudinis, quadrangulum æquis lateribus. Et crepido quatuordecim cubitorum longitudinis per quatuordecim cubitos latitudinis in quatuor angulis ejus, et corona in circuitu illius dimidii cubiti, et sinus ejus unius cubiti per circuitum. Gradus autem ejus versi ad orientem. » Scriptum est : « Abyssum et sapientiam quis investigabit (Ecdi. 1). » Et : « O profundum sapientiæ et scientiæ Dei (Rom. xi), » cujus alta profunditas, et quis inveniet eam? Multum est, si voluerimus templum Salomonis huic templo et omnes partes ejus et tabernacula comparare. Quod quia difficillimum est interim in presentiarum altare quod Ezechieli ostensum est, altari quod in Exodo legimus (Exod. xxvii), ex parte modica conferamus. Ibi altare quinque cubitorum in longitudine, et quinque cubitorum in latitudine, id est, quadrangulum, et trium cubitorum in altitudine describitur. Hic vero recedens a sensibus quinque tendit ad unionem, in quo cubitus perfectus sive :rissimus ponitur. Cui jungitur palmus, id est, *πάλμωτος*, sextam, ut supra diximus, habens partem cubiti. In sinu autem ejus, hoc est altaris, erat cubitus qui scilicet ea quæ igne consumebantur suscipiebat, et in latitudine ejus alius cubitus, ut et interiora, hoc est, secreta et spatia altaris, quæ in latitudine demonstrantur, uno cubito finirentur. Quod autem sequitur : « Et definitio usque ad labium ejus, » pro quo Aquila, Symmachus, et Theodotio posuerunt *terminum*, Septuaginta rursus *gisum* interpretati sunt : cujus verbi, ut ante jam dixi, non possum scire rationem, nec cujus linguæ sit dicere confidenter, nisi hoc admonere lectorem, quod ubi nunc definitionem interpretatus sum, supra coronam transtulerim. Illudque breviter demonstratur, quod in circuitu ipsius altaris, id est, in margine et circulo repandum fuerit labium et quasi corona in

A modum lili habens in aspectu plurimam venustatem : quæ definitio sive *gisus* per circuitum palmi unius sive *πάλμωτος* latitudinæ tendebatur. Fovea autem altaris sive profundum et altitudo, pro qua in Hebraico ponitur *gab*, de sinu terræ usque ad crepidinem novissimam, vel usque ad propitiatorium maximum, duobus cubitis erat. Et latitudo ejus cubiti unius. Inferiora enim et profunda et terræ coherentia duali numero, qui et in immundis animalibus positus est continentur. Superiora autem et ad crepidinem sive propitiatorium pervenientia, quod Theodotio ipso Hebraico nomine appellavit *azara*, unius cubiti habent latitudinem, ut dualis numerus transeat ad solitarium et bonum nuptiarum quod inferius est ad unionis proveniat beatitudinem.

B (Greg.) Potest ergo in fossa altaris virtus patientiæ, quæ melior est arrogantia, intelligi. Unde scriptum est : « Melior est patiens arrogante (Eccl. vii). » Quia videlicet elegit patiens quælibet mala perpeti quam per ostentationis vitium bona sua occulta agnoscere. At contra elegit arrogans bona de se vel falsa jactari, ne mala possit vel minima perpeti. Quia igitur cum patientia relinquitur, etiam bona reliqua quæ jam gesta sunt destruuntur, recte ad Ezechielem in altare Dei fieri fossa præcipitur; ut in ea videlicet superposita holocausta serventur. Si enim in altari fossa non esset, omne quod in eo sacrificium reperiret, superveniens aura dispergeret. Quid vero accipimus altare Domini, nisi animam justam; quæ quot bona egerit, tot super se ante ejus oculos sacrificia imponit. Quid autem est altaris fossa, nisi bonorum patientia? quæ dum mentem ad adversa toleranda humiliat, quasi more fossæ hanc in imo positam demonstrat. Fossa ergo in altari fiat, ne superpositum sacrificium aura dispergat: id est, electorum mens patientiam custodiat, ne commota vento impatientiæ, et hoc quod bene operata est amittat. Bene autem hæc eadem fossa unius cubiti esse memorat: quia nimirum si patientia non deseritur, unitatis mensura servatur. Unde et Paulus ait ad Galatas: « Invicem onera vestra portate, et sic adimplebitis legem Christi. » Lex quippe Christi, est charitas unitatis, quam soli perficiunt, qui nec cum gravantur, excedunt. (Hieron.) Quodque sequitur: « Et a crepidine minori usque ad crepidinem majorem quatuor cubitorum, et latitudo unius cubiti, » pro quo in Septuaginta positum est: « Et a propitiatorio minori usque ad propitiatorium majus, » et Theodotio in utroque *azara*, transtulit, illud est intelligendum, quod propitiatorium minus, lapis sit excisus de monte sine manibus. et propitiatorium majus, ipse lapis, qui crevit in incitem magnum et implevit universum orbem. Sive juxta alterum sensum, propitiatorium minus est, quando « exinanivit se, formam servi accipiens (Philip. ii). » Et propitiatorium majus, quando recepit gloriam, quam habuit apud Patrem, antequam mundus fieret (Joan. xvii). Prius enim Christi humilia cognoscimus, et sic ad divinitatis ejus altitudinem pervenimus: et tamen utriusque naturæ

propitiatorum, hoc est, minoris atque majoris ad unius altaris pertinet sacramentum. Inter duo autem propitiatoria minus atque majus quatuor erant cubita, quatuor mundi elementa significantia, quæ et ipsa perveniunt ad unius cubiti altitudinem. Et hoc animadvertendum, quod in mensura altaris primus cubitus in latitudine nulli copulatur, sed sua unione perfectus est. Secundus autem latitudinis cubitus, post duos cubitos crescit ad summum. Et tertius cubitus post propitiatorium minus et majus per quatuor elementa, ad unius cubiti mysterium tendit. Ut unus et alter et tertius cubitus in altare Domini nequaquam primus secundus et tertius, sed unus et unus et unus esse dicatur. Ipse autem Ariel quatuor cubitorum erat, et ab Ariel usque sursum cornua quatuor; sive ut in Septuaginta dicitur, ab Ariel usque ad superiora cornua cubitus unus. Ariel, ut plerique aestimant, interpretatur *lux mea Deus*. De quo et in Isaia propheta, ubi scriptum est: « Væ tibi, civitas Ariel, quam expugnavit (sive circumdedit) David (Isa. xxix), » plenius diximus. Ut autem ego arbitror leo vel fortis Dei, quod nomen refertur proprie ad altare, in quo vel illuminatio Dei est, vel leo et fortitudo ejus, dicente Jacob ad Judam: « Catulus leonis Juda, filii mi, ad prædam ascendisti, requiescens accubisti ut leo, et quasi leæna, quis suscitabit eum? » (Gen. xlix.) Cubitorum autem quatuor est, et cornua habet quatuor; sive superiora quatuor cornuum, uno cubito finiuntur, ut Evangeliorum mensura et in totum orbem fortitudo discurrens sub illuminatione Dei et leonis fortitudine demonstratur, ad unumque cubitum perveniant divinæ confessionis. Et ut paulatim obscuritas præsentis loci manifestior fiat, sequitur: « Et Ariel duodecim cubitorum in longitudine, per duodecim cubitos latitudinis quadrangulum æquis lateribus, » quod nemo dubitat ad duodecim tribus pertinere quæ in Joannis Apocalypsi scriptæ sunt, et ad apostolorum numerum, de cujus sacramento supra dixisse me memini. Per quatuor autem latera mundi duodeni cubiti simul efficiunt quadraginta octo cubitos sacerdotalium civitatum, ut istis quasi fundamentis in toto orbe diffusis Ecclesie fortitudo solidetur. Porro crepido pro qua Septuaginta *propitiatorium*, Theodotio, ut supra *azara*, Symmachus *περιποριον*, hoc est, circuitum interpretati sunt, quatuordecim cubitorum erat longitudinis, per quatuordecim latitudinis in quatuor angulis ejus, « et corona in circuitu ejus dimidii cubiti, » pro quo Septuaginta *rursus gison* interpretati sunt. Et sinus, sive juxta Symmachum, « consummatio ejus atque perfectio cubiti unius per circuitum, » illud latenter ostendit, quod Dominus noster, qui vere propitiatorium dicitur, non solum pro peccatis nostris, sed pro omni mundo, qui per quatuordecim generationes venerit ab Abraham usque ad David; et rursus per alias quatuordecim usque ad captivitatem Jeconix, et ejusdem numeri sacramento ad terrena descenderit, ut in tertia *τεσσαρακαιδεκάη* et divini unanimes sacra-

mento salvaret quatuor angulos mundi, de quibus scriptum est: « Multi ab oriente et occidente et aquilone et meridie venient, et accubabunt cum Abraham et Isaac et Jacob in regno colorum (Matth. viii). » Quodque sequitur: « Et corona sive gison per circuitum ejus, » subaudiatur propitiatorii, « habebat dimidium cubitum et sinus ipsius propitiatorii, » sive consummatio atque perfectio, quæ Symmachus interpretatus est *περιποριον*, habebat unum cubitum, illud significat, quod et peccatores et justi Domini propitiatione salventur, dicente apostolo Paulo: « Reconciliati sumus Deo in sanguine Filii ejus (Rom. v). » Et de peccatoribus dicitur, quod dimidii cubiti mensuram habeant per circuitum, qui tamen salventur misericordia creatoris, juxta illud quod in Psalmo scriptum est: « Pro nihilo salvos facies eos. » De justis, quod in uno salventur numero solitario atque perfecto, et imitantur unam divinitatem dicente eodem apostolo: « Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi (II Cor. v). » Quod autem in fine hujus testimonii ponitur, « Et gradus ejus versi ad orientem, » gradus hujus propitiatorii, septuaginta quatuor libros veteris Instrumenti debemus accipere, qui habebant cytharas in Apocalypsi Joannis (Apoc. v), et coronas in capitibus ejus, vel sacramentum Patris et Filii et Spiritus sancti in quo vera nobis datur propitiatio. Et ut dicamus apertius, propterea graduum numerus incertus relinquitur, ut quancumque studio ad altiora scandere potuerimus, in inferioribus potius collocatos, et cogitemus illud psalmi: « *Quæ de virtute in virtutem (Psal. lxxxiii).* »

« Et dixit ad me: Filii hominis, hæc dicit Dominus Deus: Hi sunt ritus altaris, in quacumque die fuerit fabricatum, ut offeratur super illud holocaustum et effundatur sanguis; et dabis sacerdotibus et levitis, qui sunt de semine Sadoc, qui accedunt ad me, ait Dominus Deus, ut offerant mihi vitulum de armento pro peccato. Et assumens de sanguine ejus pones super quatuor cornua, et super quatuor angulos crepidinis, et super coronam in circuitu, et mundabis illud et expiabis. Et tolles vitulum, qui oblatum fuerit pro peccato, et combures illum in separato loco domus extra sanctuarium. Et in die secunda offeres hircum caprarum immaculatum pro peccato, et expiabunt altare sicut ut expiaverunt in vitulo. » (Hieron.) Postquam prophetæ monstravit altare et cubitum ejus cubitosque duos, et rursus cubitum, et quatuor cubitos, et tertio cubitum, duodecim quoque cubitos per alios duodecim, et quatuor altaris cornua, Ariel quoque duodecim cubitorum per duodecim cubitos et crepidinem, hoc est, propitiatorium quatuordecim cubitorum per quatuordecim cubitos, coronam quoque illius, et sinum dimidii cubito per circuitum, gradusque ad orientem, quorum incertus est numerus, locutus est vir, cuius calamus et foniculus erat in manu, et docet eum, quomodo altaris opere perfecto altare debeat expiari sive consecrari. Primum

que offertur victima et datur sacerdotibus de genere Levi, qui sunt de genere Sadoc. Offeriturque vitulus; vitulum autem qui pro nobis immolatus est, et multa Scripturarum loca, et præcipue Barnabæ epistola, quæ habetur inter scripturas apocryphas, nominat. Et hircus caprarum secundo offertur die: unde et pascha facturi assumunt de grege agnum et hædum: et qui primum pascha facere non potuerunt, in secundo mense faciunt, quorum alterum ad justos pertinet, et alterum ad poenitentes. (*Isid.*) Quia enim Christus secundum carnem de Judæis, qui sub jugo legis vivebant, ortus est, recte vituli sacrificium nominatur. Qui autem secundum quod incarnatus erat de communi massa hominum factus est, propterea rursus hircus appellatur. Asperum enim hoc animal pilorum indumentum gerit, asperum ut pote peccato refertum omne viventium genus, quia nihil est peccato asperius. Unde hoc aperte approbare legislator volens: «Cumque mactaverit, inquit, hircum pro peccato populi,» totum hic intelligens humanum genus, quod quondam non populus, nunc populus, ex quo de nobis primitias Jesus suscepit; ergo ut demonstraret de Judæis quidem principaliter Christum propter Abraham cognationem esse, sed tamen omnis nostræ naturæ, quæ in peccato est, primitias portare, propter quod et Adam appellatus est: vitulum simul et hircum lex ad figuram sacrificii ejus assumpsit. Cum autem unum sit sacrificium sive vitulus, sive hircus nominetur, effectusque unus in utrumque sit (peccatorum enim ex eo profligatur absolutio) necessarie communia sunt ea quæ in hirco aguntur et vitulo. Cernis enim qui hircum occidens ante Dominum videlicet Patrem, et sanguinem inferens in interiora velaminis, id est, ad Patrem. Et expiet sanctuarium ab immunditiis filiorum Israel, et a prævaricationibus eorum cunctisque peccatis. Videtur quidem de tabernaculo dicere. Dicit autem non de eo, qui sensui subjacet (quid enim expiationis seu propitiationis agerent, quidve pelles vel reliqua, ex quibus tabernaculum Judæorum quod sensui subjacebat, confectum erat) sed generalitatem sive totam dicit hominum speciem. Sancta enim fuit ab initio massa nostra, ita ut Dei in ea habitaret spiritus. Quod demonstratur ex eo quod auferre illud irascens minatus est Deus, quando hi qui ex Seth descendebant, cum essent justî, et filii Dei appellarentur, concupiscentes eas quæ et filiarum hominum dicebantur, unius generis cum malis et iniquis effecti sunt. Dixit enim sic: «Videntes filii Dei filias hominum quod essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant. Et dixit Dominus Deus: Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro est (*Gen. vi*). Ergo si habitabat spiritus Dei in hominibus antequam omnes sequi passiones charius inciperent, sancta recte erat hominum massa. Nam nec primitias ex ea sanctus sanctorum assumeret. Quia autem sordidata est, expiavit eam ab immunditiis filiorum Israel. Secundum rationem pro sensibili Israel Jesus immolatus est, et sacrificium pro omni humano

A genere ad expiationem immunditiarum nostrarum obtulit. Quarum immunditiarum? id est «a prævaricationibus eorum, inquit, cunctisque peccatis.» Animæ quippe immunditia non mortui pollutio, non porcinus cibus, non quippiam aliud simile nocet, sed nocere proximo est et peccare in Deum, vel mandata Dei contemnere. (*Hieron.*) Sin autem LXX nobis interpretatio placet, qui dixerunt, «Die autem secundo tollent hædos duos immaculatos pro peccato,» audax quidem est quod dicturi sumus, sed tamen aliorum simpliciter ponenda sententia est, qui aiunt duos hædos immaculatos propter passionem Domini oblatos esse ad altare Domini, Jacobum et Stephanum, quorum alter de apostolorum numero, alter de septem electis in ministerium Domini princeps fuit. Iste est Jacobus qui transformatum Salvatorem vidit in monte, qui resurgentem filium Archisynagogi cum Domino Petroque et Joanne intuitus est, qui in *κατάλογον* apostolorum, in quo bina junguntur nomina, prior fratre ponitur. Hunc interfecit Herodes, et quasi hædum immaculatum post passionem Salvatoris in die immolavit secunda. Stephanum quoque cujus sapientiæ atque doctrinæ nullus poterat resistere, et qui stantem vidit Filium ad dexteram Patris, et dixit, «Domine Jesu, suscipe spiritum meum,» lapidibus obruere Judæi (*Act. vi, vii*). Et quomodo quosdam credentium primitias Achaïæ et Asiæ Apostolus nominat (*I Cor. xvi*), sic et isti primitiæ fuere martyrum quos Christi postea confessio coronavit. Et hoc notandum quod vitulus totus offertur in holocaustum, et crassitudo corporis ejus divino igne consumitur. Etsi enim veneramus Christum, sed jam nunc non novimus secundum carnem. Jacobus autem et Stephanus, qui secunda die oblato sunt, sive hircus, qui juxta Hebraicum narratur, offertur quidem in victima sed holocaustum præsentis Domini reservatur. Quod autem tollitur sanguis de quo loquitur Petrus: «Redempti sumus ex vana nostra conversatione paternæ traditionis pretioso sanguine Christi (*I Petr. i*). Et Paulus apostolus docet: «Pretio redempti estis (*I Cor. vii*).» Et in alio loco: «Pacem faciens per sanguinem crucis suæ, sive in terra, sive super culos (*Coloss. i*).» Illud significat quod sanguine Salvatoris quatuor cornua purificentur altaris, id est quatuor mundi plagæ. Aspergiturque corona propitiarii, sive bases per circuitum, ut universa purgentur, et firma sit propitiatio. Propterea autem in secunda die vel duo hædi, de quibus supra diximus, vel hircus assumitur, quod animal est semper ad excelsa festinans et nihil periculi sustinens in præcipitiis: et ibi invenit vitam, ubi cæteris animantibus interitus est. Unde et Græco sermone caprarum et hircorum grex sublimium conversatio dicitur. Porro altare Christi expiatur sanguine, et orationes sanctorum mundæ permanent ad Deum. Hoc quoque notandum quod juxta Hebraicum ipse Ezechiel quasi sacerdos vitulum jubetur assumere, et holocaustum facere, et sanguinem ejus in circuitu

tu aspergere tam altaris quam angulorum et coronæ sive basis. Septuaginta autem interpretes alios sacerdotes hoc facere demonstrant, de quibus dictum est: « Dabis sacerdotibus Levi qui sunt ex semine Sadoc, qui accedunt ad me. »

« Cumque compleveris expians illud, offeres vitulum de armento immaculatum, et arietem de grege immaculatum, et offeres eos in conspectu Domini. Et mittent sacerdotes super eos sal, et offerent eos holocaustum Domino. Septem diebus facies hircum pro peccato quotidie, et vitulum de armento, et arietem de pecoribus, immaculatos offerent. Septem diebus expiabunt altare, et munda dabunt illud et implebunt manum ejus. Expletis autem diebus, in die octavo et ultra facient sacerdotes super altare holocausta vestra, et quæ pro pace offerunt, et placatus ero vobis, ait Dominus Deus. » (*Hieron.*) Postquam altare et mensuræ ejus in montis vertice demonstratæ sunt, rursumque expiatio et consecratio illius prophetæ ostensa est, per unum vitulum immaculatum, et hircum sive duos hædos, quorum primum ad Dominum Salvatorem duo sequentia ad apostolos ministrosque retulimus, ne in consecratione spiritalis altaris et proprie ad Ecclesiam pertinentis lex et prophetæ viderentur exclusi, propterea consecrato altari vitulus immaculatus assumitur et aries, et offertur in conspectu Domini et filii Sadoc, hoc est justorum sacerdotes aspergunt super capita eorum sal, ut et lex et prophetæ sapore Evangelii condiantur. Nec ullum est sacrificium juxta legis imperium et interpretationem Apostoli, qui ait: « Sermo vester sit sale conditus (*Coloss. iv.*), » quod sale careat. (*Isid.*) Quod sal pro apostolica sapientia intelligendum sit, plane hoc nobis Dominus ostendit dicens apostolis: « Vos estis sal terræ. Si autem evanuerit, ad nihilum valebit ultra, nisi ut mittatur foras, et conculcetur ab hominibus (*Matth. v.*) » Propterea hic sal apostolicam sapientiam appellavit, quia si communis cibus ad nutriendam aptus, omnimodo sale conditur, ita et omnis sermo utilis ad juvandum, apostolicæ omnimodo necessarium habet sapientiæ condimentum. Propterea non esse minus sal a sacrificiis, sed in omni munere præcepit sal offerri ut quodcumque docueris, quodcumque correxeris, in quacunque virtute conversatus fueris, apostolicam æmulationem atque imitationem opereris; memorque sis Pauli dicentis: « Imitatores mei estote, sicut et ego Christi (*I Cor. xi.*) » Et rursus: « Ergo jam non estis advenæ et hospites (*Ephes. ii.*), sed estis cives sanctorum et domestici Dei, superædificati super fundamentum apostolorum et prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu. » Quia hic non simpliciter sal dixit, sed illud intelligibile legislator innuit: « Non auferes sal, inquit, fœderis Dei tui (*Levit. ii.*) » Quod si fœdus sive testamentum rationale est, utique et sal rationale est. Utrumque autem offertur holocaustum Domino, ut corpus pinguius litteræ quod significatur in lege, et prophetiæ nubilum igne Domi-

ni, hoc est spiritu sancto, de quo dicit Paulus. « Spiritu ferventes (*Rom. xii.*), » in spiritalem et tenuem substantiam convertantur. Volumus scire apertius qui sit vitulus de armento immaculatus, et aries de ovibus purissimo vellere intelligamus Moysen et Eliam, quorum prior mansuetissimus fuit inter omnes homines qui versabantur in terra (*Num. xii.*); alter ardore fidei similis Moysi, unde et audebat dicere: « Ego relictus sum solus (*III Reg. xix.*) » Quod autem in Hebraico scriptum est, « offeres vitulum, » in Septuaginta, offerent sacerdotes, nulla sit quæstio, et ipse enim Ezechiel hæc dicitur de numero sacerdotum est, plenæ ætatis atque perfectæ, et sacerdotalem gradum prophetiæ auxit gratia. Et Moyses et Elias videntur in monte cum Domino (*Matth. xvii.*), id est lex et prophetæ qui annuntiabant ei quod Hierosolymis passurus esset. Expiato autem altari septem diebus offertur hircus sive hædus pro peccato quotidie, et vitulus de armento et aries de pecoribus immaculatus, ut per hæc sacrificia septem diebus ad perfectum expietur altare. In septem diebus sabbatismus ostenditur, qui juxta Apostolum populo Domini reservatur, in quibus æternam veramque speramus requiem, et nequaquam servile opus facimus peccatorum. In hircu autem et vitulo et ariete, tria generalia delicta monstrantur, quibus omne mortalium subjacet genus. Aut enim cogitationibus, aut sermone, aut opere, peccamus. Cogitatio refertur ad arietem, quia prima est omnium peccatorum, et ex qua alia duo peccata nascuntur. Hædus autem sive hircus ad eloquium atque sermonem, qui semper de excelsioribus disputat. Opera vero proprie vitulo deputantur, quo vomeri et labori et terrenis operibus mancipatus est. Hæc igitur immaculata per septem dies veri sabbati atque perfecti Deo offerre debemus, et expiare altare, ut oratio nostra munda perveniat ad Deum. Quod autem infertur, « et mundabunt illud et implebunt manum ejus, » quod et Hebraicum et ceteri interpretes transulerunt, illud significat quod ipsius quoque altaris, pro cuius expiatione offertur sacrificium, dona complenda sint, sicut offertur pro sacerdotibus et populo atque pontifice, ne quid vacuum stetisse videatur in conspectu Domini. Pro quo posuere Septuaginta, « Et mundabunt illud et implebunt manus suas, » ut audivatur sacerdotes, qui cum pleni fuerint hinc operibus, hoc enim plene significat manus, transacto sabbato veniant ad diem resurrectionis octavam, et dicant cum Apostolo, « Resurreximus cum Christo, » et ultra octavam tendant, ad celestia, et offerant pro nobis holocausta, sive quæ pro pace peccatorum nostrorum, et salute sunt nostra, ut per ignem Spiritus sancti omnia quæ cogitamus loquimur et facimus in spiritalem substantiam convertantur, et hujusmodi Dominus delectatus sacrificiis nobis placabilis fiat.

CAPUT XLIV.

De portæ clausa, et ne incircumcisi intrent sanctuarium, et de sanctimoniali et hereditate Levitarum.

« Et converti me ad viam portæ sanctuarii exterioris quæ respiciebat ad orientem, et erat clausa. Et dixit Dominus ad me: Porta hæc clausa erit et non aperietur, et vir non transibit per eam, quoniam Dominus Deus Israel ingressus est (sive) ingredietur per eam, eritque clausa principi. Princeps ipse sedebit in ea ut comedat panem coram Domino. Per viam vestibuli portæ, id est Ecclesiam ingredietur, et per viam ejus egredietur. » (*Hieron.*) Pro eo quod in Hebraico scriptum est, » erat clausa principi, » Septuaginta transtulerunt, » erit clausa, qui dux ipse sedebit in ea. » Multæ sunt portæ quas in descriptione templi Ezechielis Scriptura commemorat tam intus quam foris. Altaris quoque figuram et consecrationem et sacrificia sermo præteritus præcurrit. Quo finito, venit ad portam sanctuarii exteriorem quæ respiciebat ad orientem et erat clausa. Statimque vir ille qui erat ductor propheta, et ei omnia demonstrabat, locutus est ad eum: « Porta hæc quam respicis clausa: semper clausa erit et non aperietur. » Et roddit causas cur clausa sit semper. « Quoniam Dominus Deus Israel ingressus est, » vel ingredietur « per eam. » Erit clausa juxta Hebraicum principi, quem ducem Septuaginta transtulerunt. « Qui princeps et dux, id est Nasi, sedebit in ea, ut comedat coram Domino panem. Et per viam vestibuli portæ ingredietur, et per ipsam egredietur. » Quenam ista porta est quæ semper clausa est, et solus Dominus Deus Israel ingredietur per eam? nempe illa de qua Salvator loquitur in Evangelio: « Væ vobis, scribæ et Pharisæi hypocritæ, et væ vobis doctoribus legis, qui tollitis clavem scientiæ, ipsi non ingredimini, et intrantes prohibetis (*Luc. xi*). » De hac sub nomine libri scribit et Isaias: « Erunt verba libri istius sicut verba signata. Quem cum dederis homini necienti litteras, et dixeris ei, Lege, respondebit tibi, Nescio litteras. Et dabunt illum homini scienti litteras dicentes, Lege. Et dicet: Non possum legere quia signatus est (*Isa. xxix*). » Iste autem liber est cujus nemo potest solvere et aperire signacula, neque in celo, neque in terra, neque sub terra: nisi ille de quo in Apocalypsi Joannis dicitur: « Ecce vicit leo de tribu Juda, radix et genus David, ut aperiat libram et solvat signacula ejus (*Apoc. v*). » Prius enim quam Salvator humanum corpus assumeret et humiliaret se formam servi accipiens (*Philip. ii*), clausa erat lex et prophetæ et omnis scientia Scripturarum, clausus erat paradus. Postquam autem ille pendit in cruce, et locutus est ad latronem: « Hodie tecum eris in paradiso (*Luc. xxiii*), » statim volam templi scissum est, et aperta sunt omnia; ablatoque velamine dicimus: « Nos autem omnes revelata factis gloriâ Domini contemplantibus, in eandem imaginem transformamur a gloria in gloriam (*II Cor. iii*). » Sim autem revelata sunt omnia,

PATROL. CX.

A in Christo enim juxta sermonem Pauli omnia revelantur: quomodo porta clausa erit, et non aperietur, et vir non transibit per eam? Ex quibus discimus, quamvis ad summam scientiam venerimus comparatione divinæ scientiæ, nunc ex parte nos scire, et ex parte cognoscere: quando autem venerit quod perfectum est, tunc quod ex parte est destruetur! (*I Cor. xiii*). Unde et in alio loco ipse Apostolus imperfectum se esse loquitur, rursusque perfectum. Quod si interpretatione caret, videtur esse contrarium; dicit enim: « Non quia jam accipi, aut quia jam perfectus sum, fratres, ego me non arbitrator comprehendisse. Unum autem, posteriora obliviscens et ad priora me extendens, statutum persequor ad bravium supernæ vocationis Dei (*Philip. iii*). » Cumque putarem eum secundum professionem suam non esse perfectum, et magis querere quam invenisse quod verum, non solum se, sed et alios dicit esse perfectos: « Quotquot ergo perfecti hæc sapiamus (*Ibid.*). » Est autem sensus hujus loci, ad comparationem hominum ceterorum qui curam non habent notitiæ Scripturarum, nec mysteriorum Dei, perfectum esse me factor. Quantum autem ad scientiam divinæ majestatis, nunc in ænigmate video, et per nubilum et caliginem, et dico cum Propheta: « Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est, et non potero ad eam (*Psal. cxxxviii*). » Hæc igitur porta quæ omnibus clausa est, vir enim non transibit per eam, erit clausa principi sive duci, et illius adventui reserabitur qui « sedebit in ea et comedat panem coram Domino. » De quo ipse in Evangelio profitetur dicens: « Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui me misit, et compleam opus ejus (*Joan. iv*). » Ipse est princeps et pontifex secundum ordinem Melchisedech (*Psal. cix*), et hostia et sacerdos, qui in conspectu patris celestem comedit panem, et vinum bibit, de quo loquitur in Evangelio: « Non bibam de genimine vitis hujus, nisi cum biberò illud novum in regno Patris mei (*Math. xxvi*): » in illo videbitur regno, de quo scribit Apostolus: « Regnum Dei intra vos est (*Luc. xvii*). » Clausaque erit porta: nemo enim potest passionis Domini corporisque ejus, et sanguinis pro majestate rei sacramenta cognoscere. Tantæque bonitatis est et clementiæ princeps noster, ut cum solus sedeat in porta quæ clausa est, et panem coram Domino comedat, velit manus suas atque convivii plures habere consortes, et dicat: « Ecce ego sto ad ostium et pulso: si quis aperuerit, ingrediar ad eum, et cenabo cum illo et ipse mecum (*Apoc. iii*). » Salus autem panem comedit coram Domino, quia substantia ejus divinæque natura cunctis creaturearum substantiis separata est. Ipse per eandem vestibuli portam ingreditur et egreditur, quia et intus et foris, hoc est infusus et circumfusus omnibus, ingrediensque per portam, ut secum introducat eos qui abaque doctrina ejus et auxilio intare non possunt: et egrediens ut rursum alios introducat, et loquatur eis qui difficiliora non capiunt. Quod autem porta orien-

tales extra terminos mundi semper clausa sit, et humano nequaquam pateat aspectui, Joannis Evangelium probat, dicentis: « Deum nemo vidit unquam, unigenitus filius qui est in sinu Patris ipse enarravit (Joan. 1). » Quasi aliis verbis dixerit: « Eritque clausa principi: princeps solus sedebit in ea ut comedat panem » perfectæ et consummatæ scientiæ: « Nemo enim novit Filium nisi Pater, et nemo novit Patrem nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare (Matth. xi). » Pulchre quidam portam clausam per quam solus Dominus Deus Israel ingreditur, et dux cui porta clausa est Mariam virginem intelligunt, quæ et ante partum, et post partum virgo permansit. Etiam tempore quo angelus loquebatur: « Spiritus sanctus veniet super te, et virtus Altissimi obumbrabit te; quod autem nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei (Luc. 1). » Et quando natus est, virgo permansit æterna, ad confundendos eos qui arbitrantur eam post nativitatem Salvatoris habuisse de Joseph filios, ex occasione fratrum ejus qui vocantur in Evangelio. Super qua quæstiuncula Rouæ adversum Helvidium, illius temporis hæreticum, in adolescentia non grandem librum scripsisse me novi, ait Hieronymus.

LIBER DECIMUS OCTAVUS.

SEQUITUR CAPUT XLIV.

Post descriptionem domus sanctæ et ornatus ejus atque ostensionis gloriæ Domini quæ ingrediebatur templum per viam orientalem, ipsiusque præcepta ad prophetam, nunc instruit eum de universis cæremoniis domus Domini, et de cunctis legibus ejus, cujus mysterium in præsentī libro, hoc est octavo decimo hujus operis, explanandum est.

« Et adduxit me per viam portæ Aquilonis in conspectu domus: et vidi, et ecce impleverat gloria Domini domum Domini, et cecidi in faciem meam. « Et dixit ad me Dominus: Fili hominis, pone cor tuum, et vide oculis tuis, et auribus tuis audi omnia quæ ego loquor ad te de universis cæremoniis domus Domini, et de cunctis legibus ejus. Et ponet cor tuum in viis templi per omnes exitus sanctuarii. » (Hieron.) Vir qui ductor prophetæ est, et pro cuncta in templo monstrante cognoscit, postquam clausam ei ostenderat portam, nunquam reserandam, et tamen apertam ei qui clausis ingressus est ostiis, ducit prophetam ad viam portæ aquilonis, quæ tamen et ipsa esset in conspectu domus, hæc dubium quin templum significet. Cumque propheta e regione vidisset plenam domum Domini gloriæ Domini, eandem videlicet quam in aquilonis plaga positus contra cernebat, statim cecidit in faciem suam, majestatem gloriæ Domini ferre non sustinens. Unde quia fuerat humilitate dejectus, dicit ad eum, nequaquam vir sed Dominus: « Fili hominis, pone cor tuum, » etc. In consummatione tabernaculi et ædificii templi, quod a Salomone constructum est, apparuit gloria Domini, quæ postea evangelicæ gloriæ comparatione destructa est, dicente Apostolo: « Et enim non est glorificatum quod glorificatum est in hac parte propter excellentem gloriam. Si enim quod destruitur, per gloriam est multo magis quod manet in gloria (II Cor. iii). » Cavendumque ne destructionem prioris gloriæ abolitionem putemus: sed sentiendum quod postquam venerit quod perfectum est, id quod ex parte fuerat destruetur. Velut si solis radiis lampadem compares, aut lampadis lumen lucerit. Quamobrem et de Joanne Baptista dicitur:

B « Ille erat lucerna lucens in domo (Joan. v). » Postquam autem venit sol justitiæ, lucernæ lumen absconditum est, dicente ipso propheta atque Baptista: « Illum oportet crescere, me autem minui (Joan. iii). » Cecidit autem in faciem suam propheta, ne dum plus cernere cupit, quam potest humana fragilitas intueri, etiam ipsum oculorum lumen amitteret. Unde familiarius eum vocat Dominus *filium hominis*, præcipitque ut ponat cor suum et videat oculis, et auribus audiat. Primum enim ad intelligendum quod dicitur aperiendus est animus. Secundo cordis intelligendi oculis, de quibus dicitur ad Abraham: « Leva oculos tuos, et vide stellas cæli (Gen. xv). » Tertio his auribus audiendum, de quibus Salvator ait: « Qui habet aures audiendi audiat (Luc. C vii). » Ut possit cunctas templi cæremonas et legitima ejus intelligere, et ad extremum ponere cor suum in viis templi, quia diversi ad Deum introitus sunt: sive per vias templi cæremonarum ordinem significat; et exitus sanctuarii. Proæmium igitur est et præparatio prophetæ ad intelligenda quæ postea super templi ordine cogniturus est. Et hoc notandum quod in mundi hujus plaga qui in maligno positus est, et in aquilonis frigore constitutus, cælestis nobis cæremonarum ordo monstratur.

« Et dices ad exasperantem me domum Israel: « Hæc dicit Dominus Deus: Sufficiant vobis omnia scelera vestra, domus Israel, eo quod inducitis filios alienos sive alienigenas incircumcisos corde et incircumcisos carne, ut sint in sanctuario meo et polleant domum meam, et offeritis panes meos adipem et sanguinem, et dissolvistis pactum meum in omnibus sceleribus vestris, et non servastis præcepta sanctuarii mei, et posuistis custodes observationum mearum in sanctuario meo vobismetipsis. » Quando dicit sufficiant vobis omnia scelera vestra, sive iniquitates vestre, ad priorum peccatorum hortatur penitentiam, ne augeamus peccata peccatis, et materiam futuro paremus incendio. Sed audiamus illud quod Isaias loquitur: « Væ his qui attrahunt peccata sicut funiculo longo, et sicut iugo corrigiæ vituli iniquitatis (Isa. v). » Primumque peccatum

est, quod inducunt filios alienos sive alienigenas in circumcisos corde, et incircumcisos carne, ut sint in sanctuario Dei, et polluant domum Domini. « Modicum enim fermentum totam massam corrumpit (I Cor. v). » Et in quibusdam exemplaribus fertur Proverbiorum, « Ne introducas impium in tabernaculis justorum. » Urgent nos in hoc loco Judæi et Ebionitæ qui circumcisionem carnis accipiunt, quomodo possumus præsentem locum exponere, incircumcisos corde et incircumcisos carne: quo videlicet post spiritalem intelligentiam etiam carnis circumcisionem suscipere debeamus. Sed qui legimus Paulum dicentem: « Contestor autem omnem hominem qui circumciditur, quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit (Gal. v). » Et illud Jeremiæ: « Ecce incircumcisæ aures vestræ, et nolistis audire (Jer. vi). » Et in Exodo locutus est Moyses (Exoa. iii) in conspectu Domini, dicens: Ecce filii Israel non audierunt te, et quomodo audiet me Pharaö? Ego autem sum tardi sermonis, pro quo melius habetur in Hebræo: « Ego autem incircumciscus labiis. » Interrogemus eos, imo cogamus circumcidere aures et labia desecare, ut Scripturam implere videantur. Sin autem coeperunt circumcisionem aurium interpretari, quando nihil turpe et inhonestum audire nos patimur, et circumcisionem labiorum quando nihil indecens loquimur, dicamus eis eandem expositionem etiam in corde et in carne servare debetis. Cor circumcidimus cultello Dei, et aufertur de corde nostro præputium, quando turpes cogitationes nequaquam exeunt de corde nostro, nec de nobis dicitur: « Impinguatum est cor populi hujus, et auribus suis graviter audierunt (Act. xxviii, Isa. vi). » Ergo et caro similiter circumciditur, ut nequaquam faciamus terrena opera quæ pro necessitate corporis facere compellimur, cibum capere, et potum et somnum, et uti vestibus: quæ tunc circumcidimus, si non ad delicias et ad luxuriam et ad inertiam, sed ad necessitatem naturæ et corporis istius sustentaculum cuncta faciamus. Qui bibit vinum modicum propter stomachum et frequentes infirmitates (I Tim. v) et olit ebrietatem, circumcidit carnem suam. Qui dormit quantum natura patitur, audiet a Salomone: « Si sederis, absque timore eris; si dormieris, suaviter dormies, et non timebis pavorem supervenientem tibi neque impetus impiorum supervenientes (Prov. iii). » Et qui fugit fornicationem, et uxori debitum reddit, revertens ad idipsum, ne tentet eum Satanas, audiet cum populo Israel, « in hac die abstuli opprobrium Ægypti a vobis. » Vestibus quoque utetur quæ frigus repellant, non quæ tenuitate sui corpora nuda demonstrant. Attenuata jejuniis caro et circumcisa continentia fugit opprobrium Ægyptiorum qui sunt magnis carnibus, et illud potest dicere, quod in plerisque juxta editionem Septuaginta legitur: « Quomodo contabuit caro mea in terra deserta et in via et in aquosa, sic in sancto apparui tibi (Psal. lxi). Si quando ergo alienigenas introducere voluerimus in templo Dei, circumcidamus aures eo-

rum, et labia, et cor, et omnem carnem, oculosque, gustum et odoratum, ut omnia cum Dei timore et ratione faciamus. Audiant hoc episcopi atque presbyteri, et omnis ordo ecclesiasticus ut non inducant filios alienos incircumcisos corde, et incircumcisos carne, ne sint in sanctuario Dei, et polluant domum ejus. Si enim hoc fecerint, aptabitur illis quod sequitur: « Et offeritis panes meos, » panes videlicet propositionis in cunctis ecclesiis et in orbe terrarum, de uno pane pullulantes. Et non solum panes, sed adipem quoque, de quo scriptum est: « Ex adipe frumenti saturavit eos (Psal. lxxx), » et sanguinem qui in Christi passione effusus est. Legendumque ita et sic lectionis ordo reddendus. Cum filios alienigenas, et incircumcisos corde et corpore inducatis in sanctuarium meum, et polluatis domum meam, audetis offerre panem et adipem et sanguinem, mystica sacramenta, et non intelligitis quod solveritis et prætergressi sitis pactum meum in omnibus sceleribus et impietatibus vestris, et non servaveritis præcepta sanctuarii mei, neque posueritis custodes caeremoniarum mearum in sanctuario meo. Omnis autem adversus eos est comminatio, qui non audierunt Apostolum præmonentem: « Manus cito nemini imposueris, neque communices peccatis alienis (I Tim. v). » Vel certe sic intelligendum, « Dissolvistis pactum meum in omnibus sceleribus vestris, et non servastis præcepta sanctuarii mei; » et audetis indignos alienosque custodes ponere in observatorio sanctuarii mei vobismetipsis, ut subaudiatur non mihi. Et est sensus: Qui vobis in carnalibus serviunt ac ministrent, et ob vestra refrigeria meum polluant sanctuarium.

« Hæc dicit Dominus Deus: Omnis alienigena incircumciscus corde et incircumciscus carne non ingreditur sanctuarium meum, omnis filius alienus qui est in medio filiorum Israel. Sed et Levitæ qui longe recesserunt a me in errore filiorum Israel, et erraverunt a me post idola sua, portabunt iniquitatem suam qui erant in sanctuario meo æditui et janitores portarum domus et ministri domus. Ipsique mactabant holocausta et victimas populi, et ipsi stabant ante eos ut ministrarent pro illis. Pro eo ergo quod ministraverunt pro eis in conspectu idolorum suorum, facti sunt domui Israel in offendiculum iniquitatis, idcirco levavi manum meam super eos, dicit Dominus Deus, et portaverunt iniquitatem suam. Et non appropinquabunt ad me ut sacerdotio fungantur mihi, neque accedent ad omne sanctuarium meum juxta sancta sanctorum, sed portabunt confusionem suam et scelera sua quæ fecerunt. Et dabo eos janitores domus in omni ministerio ejus, et universis quæ fiunt in ea. Sacerdotes autem Levitæ filii Sadoc qui custodierunt caeremonias sanctuarii mei, cum errarent filii Israel a me, ipsi accedent ad me ut ministrent mihi, et stabunt in conspectu meo ut offerant mihi adipem et sanguinem, ait Dominus Deus. Ipsi ingreditur in sanctuarium meum, et ipsi accedent ad

« mensam meam ut ministrent mihi, et custodiant A
 « caeremonias meas. » Hebraicum autem hunc habet sensum : « Omnis alienigena incircumcisis corde et carne, non ingreditur sanctuarium meum, » licet cum populo Israel esse videatur. Levitæ autem hoc est sacerdotalis gradus qui longe recesserunt a me in errore filiorum Israel, et secuti sunt idola, portabant iniquitatem suam, eo quod fuerint in sanctuario meo ministrantes, in officio portarum domus et ministri ejus. Ipsi enim offerebant holocaustum et victimas populi, et ipsi stabant in conspectu eorum ut ministrarent pro eis. Quia ergo ministraverunt pro illis in conspectu idolorum suorum, et fuerunt domui Israel offendiculum iniquitatis, propterea levavi manum meam super eos, dicit Dominus Deus, et portaverunt iniquitatem suam, et non appropinquabunt B
 ad me, ut sacerdotio fungantur mihi, neque accedent ad omne sanctuarium meum juxta sancta sanctorum, sed portabunt confusionem suam, et scelera sua quæ fecerunt. Pro sacerdotali enim officio qui holocaustum et victimas omneque sacrificium offerre consueverunt, rediguntur in ultimum gradum. Et erunt janitores domus in ignominiam sempiternam, ut ab universo populo videantur intrante et exeunte, de qua sublimi dignitate, ad quam ultimum gradum pervenerint. « Sacerdotes autem, » inquit, id est Levitæ « qui sunt filii Sadoc, » hoc est justorum sive justii Dei, et qui in tempore erroris universi Israel « custodierunt caeremonias sanctuarii mei, ipsi accedent ad me ut ministrent mihi, et stent in conspectu meo, » et offerant mihi adipem, hoc est pinguis- C
 simam hostiam, et sanguinem, vivam scilicet et placentem hostiam Deo ; « et ipsi ingredientur sanctuarium meum, et accedent ad mensam meam, » ut accendant thymiama mihi, et omnem ritum sacrificii custodiant. Sin autem hoc ita est, ut qui in tempore erroris et persecutionis idola sunt secuti, quæ de suo corde confixerant, et non solum voce, sed et subscriptione manus asseruerunt Dei filium creaturam, et servierunt creaturæ magis quam creatori qui est benedictus in sæcula, quomodo sacerdotale sibi, et pontificale adsumunt fastigium, et audent offerre victimas Deo cultores quondam idolorum ? Sed ut ardentissimus poeta testatur :

Quidquid a multis peccatur inultum est.

Multitudo peccantium impetrabiliorem fecit impiis veniam, ut qui redacti in laicos pristina sacrilegii sui debuerant scelera deplorare, nunc resupini in pontificali solio sedeant, et rudent nobis simulatæ fidei nauseas, imo apertæ perfidiæ aperta compendia. Audiant igitur saltem sero, et observent præcepta omnipotentis Dei. Omnis alienigena incircumcisis corde et incircumcisis carne non ingreditur sanctuarium meum. Licet ille sit filius, licet cognatione sociatus, licet antiqua nobis hæreat necessitudine, si incircumcisis corde vel carne est, non introducatur in sanctuarium Dei, ne ministros Christi, nostros faciamus ministros, et pro carnalibus

refrigeriis altaria Domini polluamus. Pro eo quod nos posuimus : « Et dabo eos janitores domus in ministerio ejus, et in universis quæ sunt in ea, » eos videlicet Levitarum qui longe recesserunt a Deo in errore filiorum Israel, et secuti sunt idola quibus victimas immolarunt. Symmachus ordinem lectionis sensumque considerans, rectius interpretatus est, dicens : Posueram enim eos custodes januarum domus universi ministerii ejus, et cunctorum quæ sunt in ea, ut non ad eos pertineat qui sunt in templo, sed ad eos qui fuerunt.

« Cumque ingredientur portas atrii interioris, vestibus sive stolis lineis induentur, nec ascendet
 « super eos quicquam laneum quando ministrant in
 « portis atrii interioris et intrinsecus. Vittæ lineæ
 « erunt in capitibus eorum, sive cidares lineas habebunt
 « super capita sua, et feminalia lineæ erunt
 « in lumbis eorum, et non accingentur in sudore.
 « Cumque egredientur atrium exterius ad populum,
 « exuent se vestimentis suis in quibus ministraverunt,
 « et reponent ea in gazophylaciis sanctuarii, et
 « vestient se vestimentis aliis, et non sanctificabunt
 « populum in vestimentis suis. Caput autem suum
 « non radent neque comam nutriant, sed tondentes
 « attondebunt capita sua. Et vinum non bibet omnis
 « sacerdos, quando ingressurus fuerit in atrium interius. » (Hieron.) Primum historię verba pandenda sunt. Inter cætera quæ sacerdotibus præcipit sermo Dominicus, hoc quoque observandum jubet, ut in ipsis portis interioris atrii, vestibus, id est stolis lineis induantur, nec utantur laneis indumentis tam in portis atrii interioris, quam intrinsecus, hoc est in adytis sanctisque sanctorum : vittæque sive cidares lineæ sint in capitibus eorum, et feminalia lineæ in lumbis. Quodque sequitur juxta Septuaginta, « et non accingentur violenter, » pro quo Aquila et Symmachus transtulerunt in sudore, Theodotus ipsum verbum Hebraicum exprimens posuit in Jeze, Aquilæ secunda editio Baza. Per quod significat non eos violenter arcte atque constrictè instar victorum esse cingendos, ne in ministeriis sacerdotalibus atque Leviticis inhabiles fiant, et tenere et cadere victimas, attrahere quoque nequeant atque discurrere. Et quia semel præceperat quibus vestibus uti deberent sacerdotes, quando intrinsecus in ministeriis sunt, rursus jubet, ut egredientes in gazophylaciis, sive in exedris sanctorum, exuant se pristinis vestibus, et induantur aliis, ne si sanctas vestes habuerint sanctificent populum foris positum, qui necdum fuerit sanctificatus, nec se præparaverit in sanctificationem templi, ut sit Domini Nazaræus. Per quæ discimus non quotidianis et quibuslibet pro usu vitæ communis pollutis vestibus nos ingredi debere in sancta sanctorum, sed munda conscientia, et mundis vestibus tenere Domini sacramenta. Vestibus lineis utuntur Ægypti sacerdotes non solum intrinsecus, sed extrinsecus. Porro divina religio alterum habitum habet in ministerio, alterum in usu vitæ communi ; feminalia recte assumuntur, ut

honestas decorque servetur, ne scilicet ascendentes altaris gradus, et in ministerio discurrentes, revelet turpitudinem. Quæ universa quid juxta sensum indicent spiritalem, sequentia verba monstrabunt. Esse indumenta sancta et spiritalia docet Apostolus dicens : « Induimini Domino Jesu Christo (Rom. xiii). » Et in alio loco : « Induite vos viscera misericordiæ, bonitatis, humilitatis, mansuetudinis, et patientiæ (Coloss. iii). » Et iterum : « Expoliati vetere homine cum operibus ejus, et induti novo qui renovatur ia scientia juxta imaginem Creatoris (Ibid.). » Quod et illud significare puto : « Oportet enim corruptivum hoc indui incorruptionem, et mortale hoc indui immortalitatem : cum autem corruptivum hoc indutum fuerit incorruptionem, et mortale hoc immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est, » etc. (I Cor. xv.) (MAURUS.) De sacerdotalibus vero vestibus in Exodo plenius scriptum est. Jubentur ergo sacerdotes indui vestibus lineis sive byssinis, quando ministrent Domino in portis atrii interioris, et intrinsecus, hoc est, castitatem habere corporis ac mentis : nec aliquid laneum, hoc est molle ac segne, in conversatione sua ostendere. Byssus ergo quæ de terra quidem oritur, sed eruta de terra longo exercitio siccandi, tundendi, purgandi, coquendi, et nendi, gramineum solet perdere, et candidum in sece recipere colorem, corpora designat castitatis nitida decore, quæ cum carnis quidem illecebris nascentia, magno continentia labore quasi nativum exsudent humorem, atque ad decorem Deo dignæ puritatis solerti jejuniorum et vigiliarum, orationum et lectionis, patientiæ et humilitatis instantia, perveniunt. Recte de his potest illud apostolicum dici : « An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est? » (I Cor. vi.) Tunicas namque habent sacerdotes lineas, cum totum corpus suum candore castitatis dedicant. Balteis tunicas cingunt, cum eandem castimoniam vigilantium custodia circumspiciunt, ne conscientia illius desidiosiorum erga honorum operum exercitia remaneant; ne per jactantiam castimonie ipsius, etiam castimonie meritum minuunt. Vittæ ergo linea sive thiara, quæ et cidaris sive mitra vocabatur, tegebant capita eorum; ut sensus corporis sui qui maxime in capite viget, hoc est, visum, auditum, gustum, olfactum et tactum, in venustate castimonie custodirent; seque pro eadem custodia coronam vittæ quam repromisit Deus diligentibus se accipere sperarent. Jubentur feminalia linea habere in lumbis suis, hoc est, continentiam servare. Feminalia hæc quæ ad operendam carnem turpitudinis fieri mandantur, illam castimonie portionem quæ ab appetitu copulæ conjugalis cohibet, proprie designat; sine qua nemo vel sacerdotium suscipere, vel ad altaris potest ministerium consecrari, id est, si non aut virgo permanserit, aut uxore conjunctionis fœdera non solverit. Quod videlicet genus virtutis nulli per legem Dei necessario imperatum, sed voluntaria est devotione Domino offerendam, dicente ipso de hæc :

A « Non omnes capiunt verbum istud (Matth. xix). » Ad quam tamen benigna mox exhortatione eos qui possint invitat, dicens : « Qui potest capere capiat. » Et paulo post eisdem qui vel uxorem vel alios cognatos, et implicamenta mundi hujus propter ipsum reliquerint, centuplum pronittit in hac vita præmium, et in sæculo futuro vitam æternam. Unde certa gratia distinctionis non Moyses hoc indumento vestire Aaron et filios ejus jubetur, sicut de prioribus dicitur : « Vestiesque his omnibus Aaron fratrem tuum, et filios ejus cum eo, sed facies, inquit, feminalia linea, ut operiant carnem (Exod. xxviii). » Ipsi, inquit, operiant carnem turpitudinis suæ, tu feminalia pontifici et filiis ejus facies, tu castitatis regulam docebis; tu abstinendum ab uxoreo complexu eis qui sacerdotio functuri sunt, intimabis. Nulli tamen violentum hujusmodi continentia jugum impones; sed quicumque sacerdotes fieri ac ministerio servire altaris volunt, ipsi sua sponte uxorum servi esse desistant. Quod tibi perfecerint, et suscepto semel continentia proposito, ministros se sanctuarii atque altaris fore consentiunt : aderit lex divina quæ velut cæterum illis habitum sacerdotibus congruum imponens, quomodo vivere vel docere debeant, abundanter instituat.

(Hieron.) Hæc vestimenta proprio nobis labore conficimus quæ texta sunt desuper, qualem et Dominus habebat tunicam, quæ sciendi non potest, quibus induimus, quando secreta Domini et arcana cognoscimus. Et habemus spiritum qui scrutatur etiam alta et profunda Dei, quæ non sunt monstranda vulgo, nec proferenda ad populum qui non est sanctificatus, nec Domini sanctitudini præparatus : ne si majora se audierint, majestatem scientiæ ferre non possint, et quasi solido suffocentur cibo, qui adhuc lacte infantia nutriendi sunt. Esse autem e contrario pessima vestimenta docet Scriptura divina, ut est illud quod in Psalmis de Juda proditore cantatur : « Indutus est maledictione sicut vestimento (Psal. cviii). » Et post paululum : « Fiat ei sicut vestimentum quo circumadatur, et sicut zona qua semper accingitur. » Unde et Dominus qui pro nobis doluit, et nostram peccata portavit, in Zacharia sordida habere dicitur vestimenta (Zach. iii), de quibus scriptum est : « Et Jesus erat indutus vestibus sordidis, » quæ postea deponit, Scriptura dicente : « Auferte ab eo vestimenta sordida, et induite eum podere, » etc. Quod autem sequitur, « vittæ sive cidares lineæ erunt in capitibus eorum, » puto coronam ostendere gratiarum, de qua scriptum est : « Coronam enim gratiarum suscipiet tuus vestex (Prov. iv). » Nec illud nobis de aperto et auro capite faciat questionem, quod Apostolus loquitur : « Mulier debet velamen habere super caput propter angelos (I Cor. xi). » Si enim non velatur mulier, attondeatur; si autem turpe est mulieri tonderi aut radi, operiatur. Vir enim non debet operire caput cum sit imago et gloria Dei : mulier autem gloria viri est. Si enim virorum est non operire caput, videtur esse contrarium, quod

modo nunc sacerdotes capita vittis vel cidare operire jubeantur. Sed si legamus diligentius ex prioribus solventur presentia. Supra enim dicitur, « quando ministrant in portis atrii interioris et intrinsecus. » Si enim ingrediamur ad sancta, et stemus in conspectu Domini, capita nostra operire debemus, quia non justificabitur in conspectu Dei omnis vivens, et, ab infantia cor hominis appositum est ad malitiam. Denique et feminalibus intrinsecus utimur, ne ulla in conspectu Dei polluta conscientia, et operis nuptialis appareat turpitudine. Quibus feminalibus accingi vult et Salvator apostolos, dicens : « Sint lambi vestri accincti et lucernae ardentes in manibus (Luc. xii). » Et Apostolus credentibus loquitur : « State ergo accincti lumbos vestros in veritate (Ephes. vi). » Et imitatores Christi audiunt illud B quod de eo scriptum est : « Erit justitia accinctus lumbos, et veritate circumdatus latera (Isa. xi). » Et hac ipsa zona qui cinctus, et ad virtutum culmen ascenderit, nequaquam violenter astringitur, ne invitus bonum continentiae observare videatur, et in sudore vultus sui comedere panem, sed praeceptum Domini facere voluntate. Denique quando foras egreditur, et miscet se populo, sacerdotalia vestimenta deponit in gazophylacio, in quo Domini divitiae conservantur. Et aliis utuntur vestibus sacerdotes, aliaque doctrina ad vulgus ignobile, ne sanctificetur populus in stolis eorum. Grave est multitudini onus ultra vires suscipere, dicente Salomone : « Laqueus est viri cito quid de suis sanctificare. »

Quod autem sequitur de sacerdotibus : « Caput C suum non radent, neque comam nutriunt, sed tondeutes attondebunt capita sua, » perspicue demonstratur, nec rasis capitibus, sicuti sacerdotes cultoresque Isis atque Serapidis nos esse debere, nec rursus comam dimittere, quod proprie luxuriosorum est, barbarorumque et militantium. Sed ut honestus habitus sacerdotum facie demonstretur. Pro quo dixere Septuaginta : « Capita sua non radent, et comas suas ad pressum non tondebunt, sed operientes operient capita sua. » Juxta quod discimus nec calvitium novacula esse faciendum, nec ita ad pressum tondeandam caput, ut rasorum similes esse videamur : sed in tantum capillos dimittendos, ut operata sit cutis. Vel certe semper sacerdotes operire capita sua juxta illud Virgilianum :

Purpureo velare comas, adopertus amictu.

Sed haec violenta interpretatio est. Denique et Nazaraei sponte se offerunt, et quicumque aliquid voverit, et non impleverit, voti reus est. Unde de viduis dicitur : « Cum luxuriatae fuerint in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt (I Tim. v). » Melius est enim non promittere, quam promittere et non facere. Anna obtulit Simeonem (I Reg. i) qui in aeterna sanctitate permansit; et Manue obtulit Samson filium (Jud. xiii), sed sanctificationem capillorum ejus Dalila libido turpavit; denique Dominus recessit ab eo, et caeci-

tate damnatus est. nisi quod postea crescentibus capillis pristinum robur accepit : et in typo Christi multo plures alienigenarum mortuus quam vivus occidit. Vult autem Dominus sacerdotes suos capillos sanctificationis habere perpetuos, et operiri capita eorum, non aliquo extrinsecus velamento, sed sua naturalique caesarie, non ad ornatum atque luxuriam, sed ad honestatem. Unde et capilli capitis apostolorum numerati sunt, dicente Salvatore : « Vestri autem et capilli capitis numerati sunt (Matth. x), » illius capitis de quo in Ecclesiaste scriptum est : « Sapis oculi in capite ejus (Eccle. ii); » « caput autem viri Christus est (I Cor. xi), quod peccator conculcat et despicit, et, ut ita loquar, radit novacula, et auferit ejus pulchritudinem : quod et filii Ammon fecerunt his quos David legatos miserat (II Reg. x). Sin autem legis praevicatio inhonorat Deum, consequenter qui leg's praecpta conservat, honorat eum, ut impleatur quod scriptum est : Ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem. « Sacerdotes, inquit, caput suum non radent, neque comam nutriunt, sed tondeutes attondebunt capita sua. » (Greg.) Sacerdotes namque jure vocati sunt, qui ut sacrum ducatum praebent fidelibus praesunt. Capilli vero in capite exteriores sunt cogitationes in mente : qui dum super cerebrum insensibiliter oriuntur, curas vitae praesentis exprimunt, quae ex sensu negligenti, quia inopportune aliquando prodeunt, quasi nobis non sentientibus procedunt. Quia igitur cuncti qui praesunt habere quidem sollicitudines exteriores debent, nec tamen eis vehementer incumbere; sacerdotibus recte et caput prohibentur radere et comam nutrire : ut cogitationes carnis debita cura subditorum, nec a se funditus amputent, nec rursus ad crescendo nimis relaxent, ubi et bene dicitur : « Tondeutes tondeant capita sua, » ut videlicet curae temporalis sollicitudines, et quantum necesse est prodeant, et tamen resecentur citius ne immoderatus excrescant. Dum igitur et per administratam exteriori providentiam corporum vita protegitur, et rursus per immoderatam cordis intentionem non impenditur, capilli in capite sacerdotis, et servantur ut cutem cooperiant, et resecentur ne oculos claudant. (Hieron.) Porro quod sequitur : « Ut omnis sacerdos, quando ingressurus est atrium interius, vinum non bibat; » perspicuum est ebrietate et sicera statum mentis everti, et non plene nos sapere, quando vino et satietate animus occupatur. Ebrietas autem non solum in potione vini, sed in omnibus rebus ostenditur, quibus et in contractibus et in negotiis saeculi, et fluctuat, et statum suum tenere non potest. Et quia fragili carne circumdamur, et cogimur pro victu atque vestitu, et necessariis quae ad corpus pertinent, aliqua facere quae facere non debemus, saltem hoc a nobis exigitur, ut quando in nos revertimur, et scimus cur nati sumus, et interiora atque adyta templi ingredimur, recedamus a vittis saeculi, et ne

nissima quidem peccata faciamus. Per quæ ostenditur, et peccare non pro necessitatibus carnis peccata levia, et rursam esse tempus, quando atriam ingredientibus interius, ab omni ebrietate mundi atque alieni esse debemus. Vinum autem non solum in ministerio sacerdotes non bibent atque Levitæ, sed ne ingressuri quidem sancta sanctorum ne opprimatur mens, et sensus crassior fiat. Unde et Apostolus: « Bonum est, inquit, vinum non bibere (Rom. xiv). » Et in alio loco: « Et vinum, in quo est luxuria (Ephes. v). » Manducavit enim populus et bibit, et surrexerunt ludere (Exod. xxxii). Quodque concedit Timotheo (I Tim. v), ut vinum paululum bibat, perspicue demonstrat cur hoc concesserit: « Propter stomachum, inquit, et frequentes infirmitates. » (Isid.) Hanc usque nunc legem in ecclesiis invenis custodiri. Neque enim omnimodo a vino abstinere præcepit, sed quando ad tabernaculum testimonii aut ad altare ascendimus, id est, quando quodcumque ministerium doctrinæ cœlestis contingimus, ministerii enim altare figura est: tabernaculum enim testimonii cœlestium rerum contractationes. Unde et Timotheo Paulus scribebat: « Vino modico utere propter stomachum tuum et frequentes tuas infirmitates. » Qui autem modico utitur, hic tempore ministerii videlicet et doctrinæ, ab omni vinolentia et ebrietate se abstinere. Similiter autem et sacerdotes hi qui student, legem custodient. Propter quod non solum Aaron, sed et filiis ejus sublimiora videlicet adeptis, mandatum hoc tradit. Similia autem his et Paulus ad Ephesios scripsit: « Nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed magis implemini spiritu (Ephes. v). » Hebetem quippe ebrietas mentem reddit, et sobrietatem ejus in deterius vertit, ut non intelligatur quæ aguntur. Quæ testificatur Isaias sic dicens: « Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem acetandum, et potandum usque ad vesperam, ut vino æstuatis. Cythara et lyra, et tympanum et tibia et vinum in conviviis vestris, et opus Domini non respicitis, nec opera manuum ejus consideratis (Isa. v). » Qui autem opera Domini non vident, quomodo dividere inter sancta et profana aut munda et immunda, vel quomodo exhortari et illuminare populum de Scripturis possunt? Unde hoc mandatum sublimius ostendere cupiens, ipsum hoc ait locutum fuisse Dominum; sed intende quemadmodum locutum esse Dominum Moysi non per linguam sed per manum dicit, aut omnino dignitatem legis ostendere voluit, quia exposuit quidem eam Deus. Scripsit autem Moyses, excepit vero eam Deo quæ disposita sunt jubente.

« Viduam et repudiatam sive ejectam non accipiant uxores, sed virginem de semine domus Israel. Sed et viduam quæ fuerit vidua a sacerdote accipiant, et populum meum docebunt quid sit inter sanctum et pollutum, et inter mundum et immundum ostendent eis. Et cum fuerit controversia, ut in Septuaginta additum est sanguinis, stabunt in judicium meum, et judicabunt leges meas. Et præcepta

mea in omnibus solemnitatibus meis custodient. » (Hieron.) Omnis hic locus præcepta continet sacerdotum, qui post multa quæ supra exposuimus, jubentur viduam et repudiatam, sive ejectam non accipere uxores. Vidua et repudiatam est Synagoga, id est congregatio Judæorum, quæ Dominum non recepit, unde et recte ejecta dicitur, sive vidua Synagoga. (Isid.) De qua in Lege scriptum est (Levit. xiiii): « Scortum et vile prostibulum non ducet uxorem, nec eam quæ repudiata est a marito, quia consecratus est Deo suo, et panes propositionis offert. Sit ergo sanctus, quia et ego sanctus sum Dominus, qui sanctifico vos. » Si ergo datam a Deo nobis sanctificationem nos sacerdotes custodiamus, sanctificamus per nostram sanctificationem eum qui sanctus secundum naturam est et nobis duntaxat, quia in conformibus et participibus ejus gloriæ voluit sanctificari. Hac transformatione usus est, quasi figurata, et typice loquens. Verumtamen eos qui sanctificantur ab eo, scortum et vile prostibulum ducere non vult, aperte contra Judæorum synagogam intendens; quæ quia meretrix est, audi Dominum in Isaiâ dicentem: « Quomodo facta est meretrix civitas fidelis Sion, plena iudicii? Justitia habitavit in ea, nunc autem homicidæ (Isa. i). » Sed et in Osee: « Et auferam fornicationem ejus in medio ejus, et adulterium ejus de medio uberum ejus (Osee ii). » Insuper et David prædicat profanationem ejus. Ait enim Deo: « Profanasti in terra sanctitatem ejus, destruxisti omnem maceriam ejus (Psal. lxxxviii). » Sanctificatio autem Judæorum synagoga eorum erat procul dubio. In ipsa enim erat et sacrificium tabernaculi, in quæ eorum consummabantur legitima; ipsa est et repudiata a Deo tanquam a viro suo, qui ei per electionem vir factus fuerat: sed quia postea eam culpabilem reperit, propterea repudiavit. Quia enim omnino ejecta est, vocem audi quam Osee protulit (Osee ii): Judicate matrem vestram, judicate, quia ipsa non uxor mea, et ego non vir ejus. Audi autem et quam Isaias propheta tradidit: « Sic dicit Dominus, quod est hoc libellum repudii matris vestræ quod misi ad eam? (Isa. l.) » Ubi autem est repudium et missio; manifestum quia uxor erat, de qua hæc dicebat. Non vult ergo eam uxorem sacerdotem ducere, ut non aliqua eorum quæ ad eam pertinent legitimorum prædicent, nec utatur eis quibus illa secundum litteram utebantur, id est, ut neque sacrificia irrationalium et purificationes sensibiles, in quibus intelligibilia credita sunt agant. (Hieron.) Rem ejecta potest intelligi hæreticorum frequentia qui exierunt a nobis, quia non erant ex nobis. « Sed virginem, inquit, de semine domus Israel, quæ veritas est in domo Dei, in Lege et prophetis (Prov. iv). » De qua et Apostolus loquitur: « Volo omnes vestras virginem sanctam exhibere Christo (II Cor. xii). » Ista est virgo de qua et alibi dicit sermo divinus: « Ama illam, et servabit te; circumda illam, et exaltabit te; honora eam, ut te amplectatur (Prov. iv). » Quæ sit autem virgo quæ amanda sit, et curam

custodiat amatorem, sciet qui illud legerit: « Hanc dilexi et quasivi ab adolescentia mea, et quasivi sponsam ducere mihi, et amator sui decoris ejus (Sap. viii). » Et iterum: « Et omnium Dominus dilexit eam. » Non solum autem virginem, sed et viduam debet sacerdos ducere, quæ tamen alterius sacerdotis uxor fuerit: scientiam videlicet quam alius Dei cultor invenerit. Neque enim nova tantum contenti debemus esse doctrina, sed et veterem excolere, et nostro jungere comitatu, si tamen in sacro cultu fuerit erudita. Sacerdotis quoque officium est docere populum, quid sit inter sanctum et pollutum, inter mundum et immundum, ut prius referamus ad dogmata, secundum ad opera quæ per carnem efficiantur. « Delicta enim quis intelligit? (Psal. xviii.) » Et cum fuerit controversia de omni re, sive, ut Septuaginta transtulerunt, sanguinis, hoc est, quod ad mortale pertinet crimen, stabunt sacerdotes in judiciis meis, ut non iudicent secundum honorem, nec accipiant personam pauperis sive divitis in iudicio, sed stent in iudicis Dei, et recordentur illius psalmi: « Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos dijudicat (Psal. lxxxii), » deos appellans qui habent iudicandi de hominibus potestatem, qui in quo iudicio iudicaverint, iudicabitur de eis (Matth. vii). « Leges, inquit, meas et præcepta mea in omnibus solemnitatibus meis custodient; » ut sciant quomodo nobis Christus pascha sit immolatus; quomodo septem hebdomadas implere debeamus gaudii atque lætitiæ, et humiliare animas nostras in jejunio, clangoremque tubarum intelligere, et scenopegias spirituales, in quibus dicimus: « Advena sum ego et peregrinus sicut omnes patres mei (Gen. xxiij; Psal. xxxviii). » Hæ sunt vere solemnitates quas consequentius quis Pentateuchum disserens interpretabitur. Prima virtus est sacerdotis, non tantum docere quæ noverit, sed omnes Dei festivitates custodire, ut possit aliis custodienda præcipere, quæ et ipse observaverit. Sacerdotum autem esse officium legis habere notitiam, et in Malachia discimus, qui ait: « Labia sacerdotis custodient scientiam, et legem requirunt ex ore ejus, quia angelus Domini exercituum est. »

« Et sabbata mea sanctificabunt. Et ad mortuum hominem non ingredientur ne polluantur, nisi ad patrem et matrem, filium et filiam, fratrem et sororem, quæ virum non habuit, in quibus contaminabatur. Et postquam fuerit mundatus septem dies numerabuntur ei. Et in die introitus sui in sanctuarium, et ad atrium interius ut ministret mihi in sanctuario, offeret pro peccato suo Domino Deo, sive offeret placionem. Non erit autem eis hæreditas. Ego hæreditas eorum, et possessiones non dabit in Israel. Ego possessio eorum. » Adhuc sacerdotibus præcipitur, in quibus observandum quod non dixerit absolute: « Sabbata sanctificabunt, » vel juxta Isaiam: « Neomenias et sabbata vestra odit anima mea (Isa. i), » sed cum distinctione, *sabbata mea*. Unde et in Evangelio

scriptum est: « Sacerdotes in templo sanctorum violant, et absque culpa sunt, non sabbatum Dei, sed sabbatum litteræ, sabbatum Judæorum, quod recte violant, qui sunt genus electum, regale, sacerdotale. Porro sabbatum quod sanctificatum est, illud intelligamus quod et Apostolus docet relictum esse populo Dei, de quo dicitur: « Si intrabunt in requiem meam (Psal. xciv), » quod Hebraice sabbatum nominatur. Sanctificat autem sabbatum Dei, qui non portat onus peccati in sabbato: nec dicit: « Sicut onus grave gravatæ sunt super me (Psal. xxxvii). » Qui talis est non colligit ligna in sabbato, nec superædificat fundamento Jesu Christi (I Cor. iii), ligna, fenum, stipulam: nec accendit ignem qui inutilem consumat materiam, et die sabbati in uno permanet loco. Nec foras egreditur, sed quasi columna in templo Dei positus permanet, super quo Joannes scribit in Apocalypsi: « Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, et foras non egredietur amplius (Apo. iii). » Quodque sequitur: « Et ad mortuum hominem non ingredientur ne polluantur, proprie sacerdotalis officii est, morticina non tangere, ut qui pro aliorum vitiis deprecatur, ipse ad altare mundus accedat. De quibus mortuis, et Salvator loquitur in Evangelio: « Dimitte mortuos, ut sepeliant mortuos suos (Matth. viii). » Isti contaminantur in patre mortuo, quando relinquunt creatorem suum, et in matre mortua de Ecclesia recedentes. In filio quoque et filia, quod aliud ad cogitationes, aliud ad opera pertinet. Quod significantius Græce dicitur τὰ νεκρὰ καὶ ἀδελφὰ. Fratrem quoque et sororem qui eodem renatus est spiritu, si putaverit mortuum, contaminatur in eo. Ita duntaxat si soror virgins manserit, nec ullius viri maculata complexu. Ex quibus intelligimus privilegium virginale, quod cæcibus viri contactus perfectam auferat puritatem. Quæ utrum recte perperamve dicta sint lectoris arbitrio reliquamus. Naturæ quoque super hoc probatur affectus, ut ordine charitatis juxta quod scriptum est: « Ordinate in me charitatem (Cant. ii), » post rerum parentem Deum, carnis quoque pater diligatur, et mater, filius et filia, frater et soror, ita duntaxat si de domo non exierit, nec in alterius transierit potestatem. Postquam autem sacerdos fuerit emundatus purificationis ordine quæ in lege Mosaica conscripta est, septem dies numerabuntur ei, vel perfectus numerus pœnitentiæ, vel post consummationem mundi, quando ad veram transimus extrædum, ut introeat sancta sanctorum, hoc est enim interius atrium, et possit ministrare in sanctuario, et semper offerre pro peccato conscientie victimam, nec ullam tempus sit, quo non recorderetur maculatum se fuisse super patre et matre, filio et filia, fratre et sorore. Multa quippe facere compellimur in sæculi hujus angustiis constituti, vel conditione carnis, vel fragilitate nature. Qui autem talis exstiterit ut ministret in sanctuario, et atrium ingrediatur interius, et offerat semper Deo sacrificium, ita ut verus sit sacerdos, imo imitator ejus de

quo scriptum est : « Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech (*Psal.* cix), » iste nullam habebit hereditatem, nisi Deum, qui est hereditas ejus. Nec accipiet possessionem in Israel, hoc est inter vulgus ignobile, sed sacerdotalem, ut dicat de eo Dominus. « Ego sum hereditas; » et : « Ego possessio eorum. » Quem cum invenerint, loquantur ac dicent : « Timebo eum et non dimittam (*Cant.* iii), » et psallent cum propheta : « Pars mea Dominus (*Psal.* lxxii). » (*Adamant.*) Levitis vero neque Moyses dedit hereditatem, neque Jesus. Quare, quid aliud sentiendum est, nisi quod sunt in Ecclesia Domini quidam qui virtute animi et meritorum gratia ceteros homines praecedunt ? quibus ipse Dominus esse hereditas dicitur. Etsi fas est audire in talibus, et arcani reconditi aliquid aperire, videamus ne forte illud sit quod sacerdotum vel Levitarum figuram latenter ostendit. Quia in omni populo, eorum dico qui salvantur, major sine dubio pars est, et longe numerosior eorum qui simpliciter credentes in timore Dei, per opera bona, per honestos mores, et actus probabiles Domino placent. Pauci vero sunt et valde rari qui sapientiae operam dantes, et mentem suam puram mundamque servantes, atque in omnibus praeclaris virtutibus suas animas excoelentes, ceteris simplicioribus per doctrinae gratiam illuminant iter quo gradiuntur, et veniunt ad salutem. Illi fortassis sub Levitarum et sacerdotum nomine designantur, quorum hereditas ipse Dominus est, qui est sapientia, quam praeter ceteris omnibus dixisse perhibentur. Invenio tamen aliquam differentiam in his quae Moyses distribuit, et in his quae Jesus.

Moyses namque duabus et semis tribubus terram distribuens ultra Jordanem (*Num.* xxxv), non dedit Levitis habitaculi portionem quae eis contingebat. Jesus autem dedit non solum his tribubus quas ipse dispensat, verum et in illis quae a Moyse trans Jordanem fuerant collocatae. Habitacula etenim Levitis in singulis tribubus decernuntur, ut et per multo magnificentius mysterium nosceremus. Iste enim ordo Leviticus vel sacerdotalis qui Dei sapientiae et scientiae operam impendit, non potuit a Moyse sortem habitationis accipere, quia non erat Moyses veritatis, sed umbrae exemplaris minister. Jesus vero Dominus noster, qui erat sapientia Dei, ipse habitacula sapientibus praebet. Non enim potuit dicere Moyses : « Vade, vende omnia quae habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelis; et veni, sequere me (*Math.* xix). » Hoc est enim partem dare Levitis. Nec potuit dicere Moyses : quia « qui non renuntiaverit omnibus quae possidet, non potest esse discipulus meus (*Luc.* xiv). » Non enim potuit dicere Moyses : « Omnis enim qui non oderit patrem vel matrem, et fratres et sorores, et filios, insuper etiam et animam suam, non potest esse meus discipulus (*Luc.* xiv). » Hoc Moyses facere non potuit, idcirco habitacula sacerdotum vel Levitarum dispensare non potuit. Beatus ergo est, qui se exhibet talem, et in istis omnibus

A quae praecipit Jesus invenitur esse perfectus, ut ab Jesu sortem caelestis mansionis accipiat in futuro, de quo ipse Dominus Jesus ait : « Pater, vole ut ubi ego sum, et isti sint mecum; et sicut ego in te, et tu in me, unum sumus, et isti in nobis unum sint (*Joan.* xvii). » Quod si audiens perfectorum et eminentium hereditatem Dominum dici, ignoras et ambies quid illud sit, quod sub hoc nomine designator, audi quia, Dominus sapientia est. Cui ergo dicitur hereditas esse Dominus, iste hereditatem sapientiae capit, Dominus justitia dicitur. Cui ergo Dominus hereditas est, iste hereditatem justitiae consequitur. Dominus pax est, Dominus redemptio est, Dominus salus est; « et in Domino sunt thesauri sapientiae et scientiae absconditi (*Coloss.* ii). » Haec omnia in hereditatem percipiet cujus hereditas Dominus fuerit. Verumtamen et isti quibus sapientia Dei verbum Dei et veritas, et justitia esse hereditas dicitur : Habitationem interim eum illis accipiunt, quorum hereditas habetur in terris, ut ex ipsorum consortio hi qui per semetipsos nondum valent participes effici sapientiae et scientiae Dei, et veritatis ejus ac verbi. Et ita etiam ad minimos quosque dispensatio divina pertendit. Et qui principaliter non possunt divinae gratiae capaces existere, illuminari ex sanctorum consortio mereantur, et compleantur illud quod Apostolus dicit ad Corinthios de sanctis Jerosolymitis : « Ut vestra quidem abundantia fiat ad illorum inopiam; ut illorum abundantia fiat ad vestram inopiam (*II Cor.* viii). » Ita ergo et nunc cohabitare jubentur levitae et sacerdotes qui non habent terram, ut percipiat ab Israelita sacerdos et Levita terrena quae non habet : et rursus Israelita percipiat a sacerdote et Levita caelestia, et divina quae non habet. Lex enim Dei sacerdotibus commissa est, et levitis; ut huic soli operam tribuant, et verbo Dei absque ulla sollicitudine vacent. Sed iterum ut vacare possint, laicorum uti ministeria debent. Si enim laicus ea quae necessaria sunt non praebuerit sacerdotibus et Levitis; occupati illi in talibus, id est, in corporalibus curis, minus legi Dei vacabunt. Illis autem non vacantibus, neque operam dantibus legi Dei, tu periclitabis. Obscurabitur enim lux scientiae quae in illis est, te non ministrante oleum lucerae, et culpa tua illud eveniet, quod dixit Dominus : Quia caecus caeco ducatum praebens, ambo in foveam cadent. Sed et illud complebitur quod Dominus dicit : Si enim lux quae est in te tenebrae sunt, tenebrae ipsae quantae sunt! Ut ergo lux scientiae in sacerdotibus fulgeat, lucerna eorum sit semper accensa : Tu imple officium, tu comple mandatum Dei erga obsequia sacerdotum. Quod si forte susceptis a te quae necessaria sunt, et sic non quasi non avaritiam, sed quasi benedictionem illi neglexerint eruditioni operam dare, et verbo Dei vacare, et in lege Dei meditari die ac nocte, ipsi videbunt quomodo pro animabus vestris reddant Domino rationem.

« Victimam et pro peccato et pro delicto, sive pro ignorantia ipsi comedent, et omne votum sive se-

« paratio in Israel ipsorum erit. Et primitiva omnium
 « primogenitorum, et omnia libamenta ex omnibus
 « quæ offeruntur sacerdotum erunt. Et primitiva cibo-
 « ram vestrorum dabitur sacerdoti, ut reponat benedi-
 « ctionem domui suæ, (sive ut ponat benedictiones
 « super domos vestras). » (*Hieron.*) Et considerandum
 quod omnia quæ nunc per prophetam Dominus loquitur,
 per Moysen ante jam dixerit: et quærendum cur
 eadem quæ dicta sunt repetat. Ut videlicet quæ in
 mentibus hominum sunt, vel legendi negligentia, vel
 audiendi contemptu, et oblivione deleta, viva voce
 innoventur, quæ non sit scripta calamo, et atramento,
 sed Spiritu et Verbo Dei. Unde et Salvator nullam
 volumen doctrinæ suæ proprium dereliquit, quod
 in plerisque apocryphorum deliramenta constringunt:
 sed Patris et suo Spiritu quotidie loquitur in corde
 credentium. Et hæc erit responsio adversum eos qui
 calumniantur prophetas, cur quæ in Pentateucho
 continentur in suis voluminibus replieent. (*Isid.*)
 Nihil eorum quæ necessaria fuerunt legislator omisit,
 designans quippe conversationum differentias, et
 ostendens nobis vias in oblatione sacrificiorum, qui-
 bus nos oporteat conversari. Post hoc necessarie
 exponit Christi sacrificium, per quod nobis peccato-
 rum remissio et redemptio concessa est. (*Hieron.*)
 Victimam igitur et pro peccato, et pro delicto, sive
 ignorantia, comedent sacerdotes, de quibus dictum
 est: « Peccata populi mei comedent (*Os. iv.*) » Nec
 tantum gaudendum est ad oblationem munerum,
 quantum timendum ad honoris condemnationem, si
 eo abutamur indigne. Primitiva juxta litteram sunt
 animantium et inanimantium quæ prima nascuntur,
 et quæ primum terra gignit. Primitivæ quoque cibo-
 rum nostrorum sacerdotibus offeruntur, ut nihil
 gustemus novarum frugum, nisi quod sacerdos ante
 gustaverit. Hoc autem facimus, ut reponat sacerdos
 benedictionem et oblationem nostram in domo sua:
 sive ut ad imprecationem suam Dominus benedicat
 domibus nostris. Grandis dignitas sacerdotum, sed
 gaudis ruina si peccant. Lætamus ad ascensum,
 sed timeamus ad lapsum. Non est tanti gaudii ex-
 celsa tenuisse, quanti mœroris de sublimioribus cor-
 ruisse. Neque enim solum pro nostris delictis red-
 demus rationem, sed pro omnium quorum abutimur
 donis, et nequaquam sumus de eorum salute solliciti.
 (*Adamant.*) Ab omnibus ergo fructibus sanctificatis
 sanctæ sunt offerendæ primitivæ spirituali pontifici. Ex
 quibus ergo fructibus spirituales primitivas offeremus?
 Audi quos fructus enumeret Apostolus: « Fructus,
 inquit, spiritus, charitas, gaudium, pax, patientia, »
 etc. (*Gal. v.*)

Quas igitur primitivas ex charitatis fructu, qui pri-
 mus est fructus spiritus, offeram vero pontifici, il-
 las ego puto esse primitivas charitatis, ut diligam
 Dominum Deum meum ex toto corde meo, et ex
 tota anima, et ex tota mente mea (*Matth. xxii*); istæ
 sunt primitivæ. Quid autem est, quod ex isto
 charitatis fructu secundo loco habere debeam, ut
 diligam proximum meum sicut memetipsum. Illæ

A ergo primitivæ charitatis Deo offeruntur per Pontifi-
 cem, hæc vero quæ secundo in loco sunt meis us-
 bus relinquuntur. Puto adhuc aliquid esse ex fructu
 quod tertio loco habendum sit, ut diligam etiam in-
 micos meos. Vide etiam si potes similiter, et de
 cæteris fructibus spiritus similes invenire primitivas.
 Gaudium secundo loco fructus spiritus scribitur. Si
 ergo in Domino gaudeam, et spe gaudeam, et si
 gaudeam pro nomine Domini passus injuriam; in
 his omnibus aliisque horum similibus Deo primiti-
 vas gaudii per Pontificem verum Deo obtuli; sed
 et si rapinam honorum meorum cum gaudio susti-
 neam, et si tribulationes, si paupertatem, si qua-
 lemcumque contumeliam gaudens tolerem, est mihi
 et iste secundo in loco ex fructibus spiritus, fructus
 gaudii. Nam si gaudeam de rebus sæculi, de honoribus,
 de divitiis, falsa sunt ista gaudia ex vanitatibus va-
 nitatum. Si vero in malis gaudeam, et si exultem de
 aliorum ruinis, ista etiam non solum vana, sed et dia-
 bolica gaudia: imo nec gaudia nominanda sunt: « Non
 enim est gaudere impiis, dicit Dominus (*Isa. xlviii.*) »
 Sic et in Veteri et Novo Testamento ministris altaris
 et servitoribus templi Domini mandatum est de obla-
 tionum largitate et decimarum datu nutrimentum
 habere, nec terrenis possessionibus concessum est eis
 adipiscendis ullo modo inhiare. Unde Dominus in
 Evangelio, apostolis et prædicatoribus Evangelii præ-
 cepit, dicens: « Euntes autem prædicate, dicentes
 quia appropinquabit regnum celorum, infirmos ce-
 rate, mortuos suscite, leprosos mundate, dæmones
 ejicite: gratis accepistis, gratis date. Nolite possi-
 dere aurum, neque argentum, neque pecuniam in
 zonis vestris, non peram in via, neque duas tunicas,
 neque calceamenta, neque virgam. Dignus est enim
 operarius cibo suo (*Matth. x.*) Hinc et Paulus
 Corinthiis loquens: « Nescitis, inquit, quoniam
 qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt
 edant, qui altario deserviunt, cum altario partici-
 pant (*I Cor. ix.*) » Ita et Dominus ordinavit his
 qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere.
 Hinc et ad Timotheum scribens ait: « Nemo
 militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus,
 ut ei placeat, cui se probavit. Nam et qui cer-
 tat in agone, non coronatur, nisi legitime certaverit
 (*II Tim. ii.*) » Laborantem enim agricolam oportet
 D primum de fructibus accipere. Nec enim conveniens
 est, ut ille quem oportet semper adstare officio di-
 vino, pro acquirendo occupetur terreno lucro. Si
 quis autem quæsierit quid mystice decimæ signifi-
 cent, sciat observantiam legis in eis accipere posse,
 sive integritatem fidei catholicæ, seu perfectionem
 bonorum operum; quæ maxime his convenit ha-
 bere, qui speciale Deo servitium secundum electio-
 nem qua electi sunt ad ministerium divinum, exhibere
 debent. In denario enim numero creaturæ ac crea-
 toris cognitio comprehenditur, quia septenarius nu-
 merus ad humanam respicit naturam tribus videlicet
 viam animæ ostendentibus. Unde in Deuteronomio
 scriptum est: « Diliges Dominum Deum tuum ex

toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota fortitudine tua (*Deut. vi*). » Corpus autem ex quatuor notissimis constat elementis. Hunc enim septenarium, si ternario numero fidem et confessionem sacrae Trinitatis exprimentis adjunxeris, denarium rite complebis.

« Omne morticinum et captum a bestia de avibus et pecoribus non comedent sacerdotes. » (*Hieron.*) Et juxta litteram omni generi electo, regali et sacerdotali, quod proprie ad Christianos refertur qui uncti sunt oleo spiritali de quo scriptum est ; « Unxit te Deus Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis (*Psal. xlv*), » hæc præcepta conveniunt ut morticinum non comedat tam de avibus quam de pecoribus, cujus nequaquam sanguis effusus est, quod in Actibus apostolorum (*Act. xv*) dicitur suffocatum, et quæ necessario observanda apostolorum de Jerusalem Epistola monet. « Et captum a bestia, » quia et ipsum similiter suffocatum est, et condemnat sacerdotes, qui in turdis, ficedulis, gliribus et cæteris hujuscemodi. Hæc aviditate gula non custodiunt. Possumus autem juxta ἀναγωγὴν morticinum dicere in quo animæ sanguis mortuus est, et imitatur Nabal Carmelum qui interpretatur *stultus*, et audita ira David pavore contremuit, et mortuum est cor ejus in eo (*I Reg. xxv*). Captus autem a bestiis, quarum ne morsibus lanietur, Propheta suspirat, dicens : « Ne tradas bestis animam contentem tibi (*Psal. lxxiii*), » ille dicendus est, qui adversarii leonis morsibus devoratur, et pardis, qui non mutat varietatem suam, et ursæ quæ raptis sævit catulis, et luporum rabie et reliquarum bestiarum, quas in varietate dæmonum accipimus. Aves autem illas dicemus quæ ponunt in cælo os suum : et illa pecora quæ prona in terramque vergentia ventri tantum, et his quæ sub ventre sunt serviunt. (*Isid.*) Item possumus morticinum esse peccatorem intelligere, utpote qui crudelem peccati sustinet mortem, a bestiis autem captum non tantum simpliciter, sed valde peccatorem, in tantum ut maligni in eo operentur dæmones, sicut fuit Judas qui diabolo ingrediente in corde suo Christum tradidit, sicut olim diximus, cum pollutionum sacrificia legislator exponeret. Sed illic quidem eum qui tetigit morticina, aut a bestiis capta, id est, qui communicavit sive particeps fuit, cum his qui prædicti sunt, dicit. Hic autem eum qui comedit, videlicet qui totum illius peccatum suum proprium fecit, suamque malignam intentionem explevit, ex malo quod ille commisit, sicut fuerunt Annas, et Caiphas, qui non simpliciter Judæ particeps sunt proditiōnis effecti, ipsi enim ementes, proditiōnis ei dederunt pecuniam, et olim esurientes, vel desiderantes mortem Domini ad pascendam, nutriendamve suam intentionem, et ad satisfaciendum desiderio per Judam prævaluerunt. Hujusmodi comedere morticina, et a bestiis capta dicuntur, qui necesse habent lavare vestimenta sua et corpus. Lavat autem vestem suam et corpus, qui mundat semetipsum totum, id est interiorem exteriorumque suum hominem; quia

intra vestimenta corpus est, sicut intra exteriorē hominem homo interior. Quomodo autem lavat? Aut per baptismum, aut per abundantiam lacrymarum imitantium aquas baptismatis. Qui autem hoc non facit, portabit iniquitatem suam, retributionem videlicet injustitiæ. Sic enim divinam Scripturam in peccatis pœnas restituere invenies comminantem. Unde Ezechiel Deum inluxit dicentem : « Non parceret oculus meus super te, et non miserebitur; sed vias tuas ponam super te, et abominaciones tuæ in medio tui erunt (*Ezech. vi*). »

CAPUT XLV.

De loco sanctificato, in quo sunt Sancta sanctorum et habitatio sanctorum; de justitia ponderis et mensuræ; de quantitate primitiarum; de duabus primis solemnitatibus primi mensis, quæ non sunt in Lege; de oblationibus Paschæ, Pentecostes et Scenopægiæ.

« Cumque cœperitis terram dividere in possessionem, separate primitias Domino, sanctificatum de terra longitudinis viginti quinque millia, et latitudinis decem millia. Sanctificatum erit in omnino ejus per circuitum. Et erit ex hoc sanctificatum, quingentos per quingentos, quadrifariam per circuitum, et quinquaginta cubitis suburbana ejus per gyrum. Et a mensura ista mensurabis longitudinem viginti quinque millium, et latitudinem decem millium. Et in ipso erit templum sanctumque sanctorum: sanctificatum de terra erit sacerdotibus et ministris sanctuarii qui accedunt ad ministerium Domini. Et erit eis locus in domos et in sanctuarium sanctitatis, viginti quinque millia longitudinis, et decem millia latitudinis. Levitæ autem qui ministrant domui, ipsi possidebant viginti gazophylacia. Et possessionem civitatis dabitis quinque millibus latitudinis, et longitudinis viginti quinque millibus secundum separationem sanctuarii omni domui Israel. Principi quoque hinc et inde de separationem vel primitiis sanctuarii in possessionem civitatis contra faciem separationis sanctuarii, et contra faciem possessionis urbis a latere maris usque ad mare, et a latere orientis usque ad orientem, longitudinis autem juxta unamquamque partem a termino occidentali usque ad terminum orientalem terræ erit ei possessio in Israel. Et non depopulabuntur ultra principes populum meum, sed terram meam dabunt domui Israel, secundum tribus eorum. » (*Hieron.*) Post cæremonias sacerdotum cultumque eorum et cibum quæ debeant sumere quæve vitare, nunc terræ sanctæ facit descriptionem, et antequam omnem in tribus dividat, de cunctis tribus jubet eligi locum qui in longitudine habeat viginti quinque millia, et in latitudine decem millia. Et quia non est positum cubitorum sive pedum, aut ulnarum, subintelligi datur significare calamus qui erat in manu viri, et habebat mensuræ sex cubitos, et sextam partem unius cubiti, id est, *παρασπίνην*. Diligens supplet lector quot calami mille passus faciant, et quam multa millia in longitudine fuerint et latitudine; post quam descri-

ptionem rursus præcipit, ut de sanctificata terra quæ electa est ex omnibus tribubus Israel, id est, viginti quinque millium calamorum in longitudine, et decem millium in latitudine eligatur ad ædificandum sanctuarium, id est, templum Domini, alia intrinsecus terra quingentorum calamorum per circuitum, hoc est dnum millium. Et ne forsitan ædificatio templi ædes aliæ jungerentur, præcipit ut quinquaginta cubitis per circuitum terra sit vacua in suburbana, vel, ut Symmachus, et Theodotio et Septuaginta transtulerunt, « in terminum, et separationem et spatium. » Hac descriptione finita, alia ex integro separandæ sanctificationis mensura præcipitur, ut viginti quinque millium calamorum in longitudine et latitudine decem millium, post superiorem mensuram terra alia metiatur, in qua nequaquam sit templum, id est sanctum, sed sanctum sanctumque sanctorum: « Et habitent in ea sacerdotes qui accedunt ad ministerium Domini. » Habitent autem eo tempore quando sacerdotali funguntur officio: et sit ipsa, ut diximus, possessio viginti quinque millium calamorum in longitudine, et decem millium in latitudine. Porro Levitæ qui sacerdotibus serviunt, et habent propria ministeria, accipient locum ad ædificanda viginti gazophylacia, juxta Aquilam *ædras*, juxta Symmachum *thalamos*, juxta Theodotionem *gazeras*, sive, ut Septuaginta transtulerunt, *civitates*. Per quod intelligimus separatam quendam locum ad habitationem Levitarum, urbis vocabulo nuncupari, qui locus quinque millia habeat calamorum in latitudine, et viginti quinque millia in longitudine. Hæc autem omnia, id est, sanctuarium et alterum sanctuarium, sanctorumque sanctorum et habitacula sacerdotum, et domus Levitarum qui ministrant sacerdotibus, appellantur loca separata et consecrata in ministerium, et in sanctificationem domui Israel. Post quadruplicem terræ sanctæ descriptionem ponitur quinta divisio. Princeps sive dux populi accipiat hinc et inde, hoc est ex utraque parte sanctorum in possessionem suam, et in urbe versetur, respiciatque ejus possessio ad separatam templo locum et faciem urbis, sitque a latere maris, hoc est ab occidente usque ad alterum latus maris; latitudinem habens quam inferius in descriptione tribuum singularum Propheta describit. Denique sequitur. In longitudinem autem juxta unamquamque partem quam singulæ tribus accipiunt a termino occidentali, id est maris usque ad terminum orientalem, qui ubi finiatur in tribuum descriptione noscemus. Et hæc erit possessio ducis sive principis in terra Israel. Hæc interim dicta sint, ut simplex historiæ sermo noscatur. Ceterum si voluerimus comparare spiritalibus spiritalia, et juxta quosdam interpretes ad altiora conscendere, qui asserunt figuram futurorum esse præsentia, et omnia quæ dicuntur pertinere ad cœlestem Hierusalem, quæ est mater omnium nostrum, et ecclesiam primitivorum, non quidem difficile erit dicere quæ dicta sunt ab aliis, sed veremur ne hujusmodi expositionem prudens lector nequaquam recipiat. Unde

A ad præsens tempus, et ad ecclesiam quæ nunc laborat in mundo, et ad cœlestia ire festinat, referenda sunt omnia, ut de universo mundo eligantur, alii in possessionem Dei qui sanctum possideant, alii qui ad majora profecerint, teneant sancta sanctorum. In ministris quoque ordo diversus est sacerdotum et Levitarum, quorum alii orationibus suis atque virtutibus quotidie sacrificia offerant Deo, alii in secundo et minori gradu sunt ut his ministrent, et per eos qui ad virtutum culmina conscenderunt. Et ad extremum sit dux sive princeps qui tantum possit ut contra unam tribum possessionem accipiat, uniusque meritum compenset merita plurimorum. Et primum dum versatur in seculo de mari usque ad mare, latitudinem possideat. Deinde ab occidente sive a mari usque ad orientem, ut præsentia derelinquens, ad futura festinet et habeat certam possessionem suam. Et nequaquam principes aliena desiderent, et unaquæque tribus suam partem teneat. Quod proprie ad episcopos et presbyteros referri potest, quibus dicitur, « ut non vastent atque populentur ultra populum Dei, nec terram Israel hereditate possideant. » Sed unusquisque habeat possessionem suam, quæ gradu illius constituta est. Viginti quinque autem millia referuntur ad sensus, quæ quater posita sunt. Porro decem millia ad perfectam scientiam, ut in altero tantum tonetur historia: in altero eam de *theologia*, et superioris virtutibus disputetur, quia decennarius perfectus est numerus. Illud quoque considerandum quod sacerdotes, qui in majori gradu sunt constituti, viginti quinque millia possideant in longitudine, et decem millia in latitudine. Levitæ autem, id est, inferior gradus, eundem quidem numerum habeat in longitudine, hoc est viginti quinque millia, sed latitudo ipsius quinario numero finiatur. Unde et viginti tantum tenent gazophylacia in quo numero offeruntur munera Esau. Princeps vero qui vere princeps in populo est, et meretur ducis nomen accipere, hinc inde accipit possessionem sanctorum, ex omnibus videlicet qui ei voluntate subjecti sunt, et urbis habitator est, multorumque salutem suam mercedem facit. In priori templo quod dicitur sanctuarium, quingenti per singula latera calami describuntur, et rursus quinquaginta cubiti, quibus omnis sacerdotum possessio separatur. In secundo autem sanctuario, ubi sunt sancta sanctorum, latitudo templi et spatium non describitur, sed incertus numerus est. Quod quidem et in possessione principis invenimus, qui absque ullo numero habet possessionem in populo Israel, dum profectus universorum redundat in principem, et discipulorum salus præmium magistrorum est.

« Hæc dicit Dominus Deus: Sufficiat vobis, princeps Israel; iniquitatem et rapinas intermittite, et judicium et justitiam facite. Separate confinia vestra a populo meo, ait Dominus Deus. » (*Hieron.*) Pro *rapinis* Septuaginta *misericordiam* transtulerunt; pro *confiniis*, *oppressionem*. Est autem sensus

Qui accepistis partem vestram, o principes, Scriptura A vobis magnus case, fiat minister (*Math. xz; Luc. dicente*, principi quoque hinc inde in separationem sanctuarii possessionem civitatis, subauditur, dabit. Et tanta est vestra potentia, ut unius tribus partem acceperit vestra possessio. Idcirco præcipio atque commoneo ut sufficiat huc usque iniquitatem fecisse et rapinas, dum aliena invaditis atque diripitis. Et quia scriptum est : « Dimitte malum et fac bonum (*I Petr. iii*), » e contrario : « Judicium facite atque justitiam, Judicantes pupillos, et justificantes viduam. Separate vestra confinia a populo meo, » ne videlicet terminos transferatis, et quia ipsa vicinia credit humiliorem, qui supercilium majoris et potentioris non potest sustinere. Hinc per Isaiam dicitur : « Væ qui conjungitis domum ad domum, et agrum agro copulatis usque ad terminum loci. Numquid habitabit soli super terram? » (*Isa. v.*) Quæ est enim rabies, cum tecta et agri ad depellendos imbres, et ad serendas fruges habere debeant, ea habere cupere in quibus cunctis habitare non possis, et quæ colere non sufficiat, alteriusque necessitatem tuam facere voluptatem? Juxta topologiam contra hæreticos quidam hoc dictum arbitratur, qui cum moverint pedes suos de oriente, veniunt in campum Sennaar, qui interpretatur excussio dentium, et ædificant civitatem confusionis turremque superbiæ. Isti domus domibus, id est, dogmata conjungunt dogmatibus. Quibus dicitur per Michæam : « Nolite ædificare in domo derisum (*Mich. vii*), » ne super fundamentum Christi quod Paulus apostolus posuit (*I Cor. iii*), et in quo debuerat ædificare aurum, argentum, lapides pretiosos, e contrario ædificent ligna, fenum, stipulam, quorum finis incendium est. De hujusmodi domibus Salvator in Evangelio loquitur : « Omnis qui audierit verba mea, et non fecerit ea, assimilabitur viro stulto, qui ædificat domum suam super arenam. Descendit pluvia, venerunt flumina, flaverunt venti, et impegerunt in domum illam, et cecidit : et fuit ruina domus illius magna. » Tam diu autem quarunt hæretici nova veteribus jungere, et eadem recentioribus immutare, donec et sensus humanus et sermo deficiat. Hoc interim dictum sit ad illius temporis populum et ad hæreticos. Cæterum et nostris principibus præceptum poterit coaptari, qui in morem Pharaonis et Ægyptiorum opprimunt filios Israel per potentiam (*Exod. ii*); nec meminerunt scriptum : « Ducem te constituerunt, ne cleveris; sed esto inter eos quasi unus ex ipsis (*Ecli. xxxii*). » Et illud quod in Evangelio Dominus loquitur : « Sin autem dixerit servus ille in corde suo : Moratur dominus meus venire, et cæperit percutere servos et ancillas, comedere et bibere, et inebriari, veniet dominus servi illius in die qua non putat, et hora quam nescit : et dividet eum, et partem ejus ponet eum infidelibus (*Math. xxiv; Luc. xii*). » Discipulos quoque suos in Evangelio his præceptis erudit : « Scitis quoniam principes gentium dominantur eorum, et qui majores sunt, potestatem exercent in eos : non sic erit inter vos. Sed qui voluerit in

« Et qui voluerit esse primus, sit omnium servus. Sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, et dare animam suam redemptionem pro plurimis. Multa sunt si voluero de sacris Scripturis revolvere, ubi majorum superbia coercetur, et ad humilitatem omnes domini provocantur, dicentis, Discite a me quia mitis sum, et humilis corde.

« Statera justa, et ephi justum, et batus justus erit vobis. Ephi et batus æqualia et unius mensuræ erunt, ut capiat decimam partem batus, et decimam partem ephi, juxta mensuram cori erit æqualis libratio eorum. Siclus autem viginti obolos habet. Porro viginti sicli, et viginti quinque sicli, et quindecim sicli minam faciunt. » (*Hieron.*) Dicamus ergo juxta Hebraicum et litteram, et quid nobis videatur in singulis apertius explicemus. Statera, quæ Hebraice dicitur *mozene*, in his intelligitur quæ appenduntur; epha, quæ in Græco sermone corrupte dicitur ephi, ad mensuram pertinet variaram frugum, verbi gratia, tritici, hordei, leguminum. Porro batus, qui Hebraice appellatur *bati*, eadem mensura est quæ et ephi, et in speciebus tantum liquidis vini et olei, et istiusmodi. Corus triginta habet modios, et in utraque mensura, hoc est tam aridarum quam liquidum, tenet principium. Decima pars cori in his quæ modio mesurantur, appellatur epha, id est, tres modii, et decima pars cori in speciebus liquidis vocatur batus sive vados, ut ejusdem mensuræ sit epha et batus. (*Maurus.*) Unde in Lege jubetur (*Levit. vi, Exod. xxxz*) : « Decima pars ephi conspersa oleo, » quod mensuram habebit quartam partem hin : « et libum ad vina fundenda ejualem mensuræ » dari in holocaustum. Mensura ergo ephi, quæ tres habet alias mensuras, sanctæ Trinitatis significat fidem, cujus decimam jubemur offerre, id est, credulitatem incarnationis Christi, quæ in Lege nobis plenissime commendatur, sive observantiam ipsius decalogi. Jubemur simul offerre oleum, hoc est charitatem et misericordiam. Jubemur et vinum ad libamentum, id est, gratiam spiritalem, sive communicationem passionis Christi, et hæc juxta partitionem mensuræ hin, hoc est secundum distributionem perfectæ devotionis. (*Hieron.*) Porro siclus, qui Græce dicitur *stater*, viginti habet obolos. Mina vero, quæ appellatur *mina*, habet siclos sexaginta, qui faciunt obolos mille ducentos. Quod autem dicitur, viginti sicli et viginti quinque sicli, et quindecim sicli minam faciunt, lectorem turbare non debet. Idcirco enim difficultas in numeris ponitur, ut intentum animi faciat auditoris. Unde et multa dicuntur in parabolis et æigmatibus, « ut qui habet aures audiendi, audiat (*Math. xi*). » Omnis quippe prophetia obscuritate continet veritatem, ut discipuli intrinsecus audiant, vulgus ignobile et forte positum nesciat quid dicatur. Præcipit ergo Scriptura divina ut justa sint pondera, dicens : « Non erit in marsupio tuo mensura grandis et minor, statera vera et justa erit vobis, et mensura vera

« iusta erit vobis (*Levit. xix.*) » Et in Proverbiis dicitur : « Statera grandis et minor, abominabile est utrumque in conspectu Dei (*Prov. xi.*) » Quod quidem non solum in commerciis et in usu quotidianæ vitæ nobis est observandum, sed in omnibus custodienda justitia, dicente Scriptura : Sermonibus tuis facies stateram et appendiculum, ut et in verbis et in opere et cogitationibus omnia pondere et rati ne faciamus. Obolum autem, hoc est vicesimam partem sicii sive stateris, esse minimam portiunculam in alio loco legimus : ejus qui fidelis est totus mundus divitiarum : illius autem qui infidelis est neque obolus, quasi aliis verbis dixerit : Infidelis nihil in verbo possidet, sed etiam minima indiget portione. De quo alio verbo in Evangelio dicitur : « Non egredietur inde nisi reddat novissimum quadrantem (*Matth. v.*) » hoc est, etiam extremum nummulum et minutum. Legimus decem minas singulis servis ad negotiandum traditas. Et in alia parabola, inter servos talenta divisa, et debitorem quingentorum denariorum et quinquaginta, et operarios vineæ qui singulos accipiunt denarios, et mulierem viduam quæ drachmam perdiderat, et vix eam lucernæ accensione reperit (*Luc. xiv ; Matth. xxv ; Luc. vii ; Matth. xx ; Luc. xv.*) Quæ omnia quem sensum habeant, non est hujus temporis disserere.

« Et hæc sunt primitiæ quas tolletis, sextam partem ephi de core frumenti, et sextam partem ephi de core hordei. Mensura quoque olei. Batus olei decima pars cori est, et decem bati corum faciunt, quia decem bati implent corum. » (*Hieron.*) Dicimus igitur primum juxta litteram, δέκαδας, hoc est decimam partem omnium frugum Leviticæ tribui populus ex lege debebat. Rursum ex ipsis decimis Leviticæ, hoc est inferior ministrorum gradus decimas dabat sacerdotibus, et hæc est quæ appellabatur δευτεροδέκαδη. Erant quoque et aliæ decimæ quas unusquisque de populo Israel in suis horreis separabat ut comederet eas, cum iret ad templum in urbe Jerusalem, et in vestibulo templi, et sacerdotes ac Levitæ invitarent ad convivia. Erant autem et aliæ decimæ, quas pauperibus recondabant. At vero primitiva quæ de frugibus offerebant, non erant speciali numero definita, sed offerentium arbitrio derelicta. Traditionemque accepimus Hebræorum non Lege præceptam, sed magistrorum arbitrio inolitam, qui plurimum quadragesimam partem dabat sacerdotibus, qui minimum sexagesimam, inter quadragesimam et sexagesimam licebat offerre quodcumque voluissent. Quod igitur in Pentateucho datum derelictum est, hic specialiter definitur propter sacerdotum avaritiam, ne amplius a populo exigant in primitiis deferendis, id est, ut sexagesimam partem offerant eorum quæ gignuntur e terra. Si enim cornus, qui Hebraice appellatur omer et a Septuaginta dicitur μόρος, triginta habet modios tam in aridis speciebus quam in liquentibus, epha quoque et batus, juxta quod supra diximus, decima pars est cori, præcipiturque ut sexta pars tam ephi quam bati detur sa-

cerdotibus in primitiis offerendis quæ de tribus modijs dimidium facit modium, perspicue supputatur sexagesimam partem primitiarum sacerdotes accipere debere. Hæc interim juxta litteram et juxta Hebraicam veritatem, et sensisse et audisse sufficiat. Nunc revertamur ad intelligentiam spiritalem, in qua primum quærendum quomodo dicatur : « Honora Dominum de justis tuis laboribus, et da ei de fructibus justitiæ tuæ, ut impleantur cellaria tua frumento, et vino torcularia tua redundent (*Prov. iii.*) » ; ut postquam obtuleris primitias laborum tuorum atque virtutum, et dixeris, ecce nunc ego attuli tibi primitias fructuum terræ, quos dedisti mihi, Domine : mercaris audire : « Benedictus tu in civitate, et benedictus tu in agro ; benedicti filii uteri tui, et genimina terræ tuæ, et fructus jumentorum tuorum, » etc. (*Deut. xxviii.*) Et possideas juxta Apostolum (*Ephes. i.*) omnem benedictionem spiritualium in cœlestibus in Christo, dum quidquid habes, non tuæ putas esse virtutis, sed ejus misericordiæ, qui fruges dedit. Et siquidem tantam habuerimus scientiam Scripturarum, ut mystica quæque pandamus et doceamus homines, id est, rationale animal, damus primitias frumenti nostri. Si autem post anagogen puram tantum sequamur historiam, quæ simplices nutrire potest, juxta illud quod scriptum est : « Homines et jumenta salvos facies, Domine, » damus primitias hordei nostri, quod hordeum sevit et Isaac, sed in terra alienigenarum, et ortum est ei centuplum. Qui hordei dat primitias, potest dicere : « Dominus pascit me, et nihil mihi deerit, in loco pascen- ti me collocavit : super aquas refectio- nis educavit me (*Psal. xxii.*) » Qui autem rationalia pascit animalia, vertit sententiam, et dicit : « Preparasti in conspectu meo mensam adversus eos qui tribulant me (*Psal. xxii.*) » Et postquam olei et vini obtulerit primitias, jungit et loquitur : « Impinguasti in oleo caput meum, et calix tuus inebrians quam præclarus est (*Ibid.*) » illo oleo quod absque fece mundissimum ad lucernam Domini præparatur. Quod qui paraverit, exhilaratur facies ejus in oleo, oleo exultationis quo Christus unctus est præ participibus suis (*Psal. xlii.*), et effectus oliva cum propheta cantabit : « Ego autem sicut oliva fructifera in domo Domini (*Psal. li.*) » et illo vino quod de vera vite redundat in torcularibus Salvatoris, dicente Domino : « Ego sum vitis, vos propagines, Pater meus agricola (*Joan. xv.*) » De his torcularibus tres psalmos legimus, octavum, et octogesimum, et octogesimum tertium, qui omnes ad Ecclesiæ sacramenta referuntur. Et in veteri quidem Lege absque mensura erant et numero primitiæ : « Non enim ad mensuram Deus spiritum dabat (*Joan. iii.*) » In secunda autem ædificatione templi, quod Ezechielis prophetia continet, certa mensura est, id est sexagenarius numerus, quo mundus expletur, ut dicitur nobis : « In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis (*Matth. vii.*) »

« Et arietem unum de grege ducentorum, de his

quæ nutrit Israel in sacrificium, et in holocaustum, et in pacifica ad expiandum pro eis, ait Dominus Deus. Omnis populus terræ tenebitur primitiis his principi in Israel. Et super principe erunt holocausta, et sacrificium, et libamina in solemnitatibus, et in Kalendis et in sabbatis, in universis solemnitatibus domus Israel. Ipse faciet pro peccato sacrificium et holocaustum et pacifica ad expiandum pro domo Israel. » Supra dixit quota pars eorum quæ appenduntur, mensuræ quoque tam aridarum specierum quam liquentium, debeat offerri principi. Nunc eundem primitiarum in animantibus tenet ordinem, ut unum de grege ducentorum arietum jubeat offerri, quos nutrit Israel in sacrificium, et in holocaustum et in pacifica ad expiandum pro populo, ait Dominus Deus. Quod nos interpretati sumus « de his quæ nutrit Israel, » in Hebraico scriptum est, *memmasce*, quod Aquila et Symmachus interpretantur ἀπὸ τῶν ὑδάτων, Septuaginta et Theodotio, ἀπὸ τῶν ποτιστηρίων, quod alterum de irriguis, alterum de canalibus sive piscinis sonat, ut videlicet primitiæ principis non alibi nisi in irriguis nutriantur. Et quomodo in superioribus legimus, sexagesimam partem debere offerri principi, de his quæ appenduntur, et quæ mensuræ subjacent, sic nunc ducentesima pars animantium jubetur offerri, et hujusmodi legis præceptis omnem populum esse subjectum, ut offerat duci sive principi, quod videlicet per illum holocausta et sacrificia et libamina in singulis solemnitatibus offerantur pro populo, et expietur domus Dei. Ex quo animadvertendum, quod quomodo populus debitor est primitiarum offerendarum principi, sic princeps debitor est populi offerre pro eo victimas. Quem juxta tropologiam non aliur intelligere possumus, nisi Dominum Salvatorem : iste de ducentis animantium suscipit arietem, sive, ut significantius Hebraicus sermo demonstrat, βόσκμα, quod ad cuncta animantia, et non proprie ad arietem referri potest. Et suscipit animal vel arietem qui nutritus est in locis irriguis, sanctarum videlicet Scripturarum, et potest dicere : « Dominus pascit me, et nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocavit : super aquas refectionis educavit me (*Psal. xxv*). » Hæc erant irrigua, imo et canales ad quos et Jacob ducebat pecora sua (*Gen. xxx*), ut in ipsis hiberent atque conciperent, et juxta virgarum colorum fetus ederent Domino; pro sacrificio Aquila et Symmachus *donum* interpretantur : quod in Hebraico dicitur *Manaa*, et proprie non pertinet ad hostiam, sed ad ea quæ ex simila et polenta, et oleo offerantur in sacrificio. Holocaustum vero est, quod totum offertur Deo et sacro igne consumitur. Pacifica, quando reconciliamur Deo, et pro nobis Apostolus loquitur : « Precamur pro Christo, reconciliamini Deo (*II Cor. v*). » Et in alio loco : « Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi (*Ibid.*). »

Iste autem princeps, qui primitiæ de animantibus offeruntur, ipse est et rex, ut in crucis quoque titulo demonstratur Hebraicis et Græcis litteris ac Latinis,

nitentibusque Judæis ut deponeretur titulus triumphalis, gentium in Pilato turba respondit : « Quod scripsi scripsi (*Jonn. xix*). » « Sub principe, inquit, erunt. » Pulchre sacerdotalis dignitas commonetur cui subjecta sit officio, ut sciat se sacrificium, et libamina quæ offeruntur ex humo pro populo offerre debere in cunctis solemnitatibus, tam videlicet in Kalendis, id est neomeniis, quam in sabbatis, quando tenebris cuncta operientibus, lunaris exordium luminis est. Et in requie sabbatorum, ut faciat videlicet pro peccato ad expiandum pro domo Israel, quæ est Ecclesia Dei viventis, columna et firmamentum veritatis : ista est enim domus viventis Dei, et domus Israel, quæ expiatione suorum indiget peccatorum. Quia ergo festorum leges habemus in manibus, et inde nunc sermo est, requiramus diligentius qui sit ordo festivitatum, ut ex ipsis ordinibus et sacrificiorum ritu colligere possimus qualiter unusquisque ex suis actibus et conversationibus sanctis Deo festivitatem possit parare. Prima ergo est festivitas Dei, quæ appellatur indesinens. De his enim mandatur quæ indesinenter, et sine ulla prorsus interruptione matutinis et vespertinis sacrificiis offerantur. Mandans igitur festivitatum ritus, non primo statim venit ad festivitatem Paschæ, neque ad Azymorum, neque ad Scenopægiæ, aliasque de quibus præcipitur, sed hanc primam posuit in qua sacrificium indesinens mandat offerri, quo scilicet agnoscat quis ille vult esse perfectus et sanctus, quia non aliquando quidem agenda est Deo, aliquando non agenda festivitas : sed semper et indesinenter justus agere debet diem festum. Sacrificium namque quod indesinenter, et in matutinis et in vespertinis mandatur offerri, hoc indicat, ut et in lege ac prophetis quæ matutinum tempus ostendunt, et in evangelica doctrina quæ vespertinum, id est, in vespera mundi Salvatoris ostendit adventum, indesinenti intentione persisteret. Has ergo tales festivitates Dominus dicit : « Et observabitis dies festos meos. » Dies ergo festus Domini est, si ei sacrificium indesinenter offeramus, si sine intermissione oremus ; ita ut ascendat oratio nostra, sicut incensum in conspectu ejus mane, et elevatio manuum nostrarum fiat ei sacrificium vespertinum (*Psal. cxl*). Est igitur prima solemnitas jugis sacrificii vel indesinentis, quæ a cultoribus Evangelii eo modo quo supra exposuimus, debet explorari. Sed quoniam, sicut propheticis sermo perlocuit (*Amos. vii*), dies festi peccatorum convertuntur in luctum, et cantica eorum in planctum ; certum est quæ qui peccat, et agit dies peccati, agere non potest diem festum : et ideo illis diebus quibus peccat, offerre non potest indesinens sacrificium Deo. Sed ille offerre potest, qui indesinenter custodit justitiam, et conservat semetipsum a peccato. Quia die autem interruperit et peccaverit, certum est quod in illa die non offert sacrificium indesinens Deo. Quæ est autem festivitas sabbati, nisi illa de qua Apostolus dicit : « Relinquetur ergo sabbatismus, hoc est sabbati observatio, populo Dei (*Hebr. iv*). » Relin-

quentes ergo Judaicas sabbati observationes, qualis A
debeat esse Christiano sabbati observatio videamus. Die sabbati nihil ex omnibus mundi acibus oportet operari. Si ergo desinas ab omnibus sæcularibus operibus, et nihil mundanum geras, sed spiritualibus operibus vaces, ad ecclesiam convenias, lectionibus divinis et tractatibus aurem præbeas, de cœlestibus cogites, de futura spe sollicitudinem geras, venturum iudicium præ oculis habeas, non respicias ad præsentia et visibilia, sed ad invisibilia et futura: hæc est observatio sabbati Christiano: sed hæc et Judæi observare debent. Denique etiam apud ipsos si faber, si structor, et si qui hujusmodi opificum fuerit, oliatur in die sabbati. Lector autem legis divinæ vel doctor non desinit a bono opere, et tamen sabbatum non contaminat. Si enim dicit ad eos: « Aut non legistis quia sacerdotes in templo sabbatum violant, et sine crimine sunt? (Matth. xii.) »

Qui ergo cessavit ab operibus sæculi et spiritualibus actibus vacat, iste est qui sacrificium sabbati et diem festum agit sabbatorum. Neque onera portat in via. Onus enim est omne peccatum, quemadmodum dicit et Propheta: « Sicut onus grave gravata sunt super me (Psal. xxxviii.) » Neque enim ignem accendit illum, scilicet ignem de quo dicitur: « Ite in lumine ignis vestri, et in flamma quam accendistis in sabbato unusquisque (Isa. l.) » Sed et in loco suo et non procedit ex eo. Quis ergo est locus ejus? Animæ scilicet spiritualis. Justitia locus ejus, veritas, sapientia, sanctificatio, et omnia quæ Christus est locus animæ est. Ex quo loco eam non oportet exire, ut vera sabbata custodiat, et diem festum in sacrificiis exigat sabbatorum, sicut et Dominus dicebat: « Qui manet in me et ego in eo (Joan. xv.) » Quod autem diximus vera sabbata, si alius repetamus quæ sint vera sabbata, ultra hunc mundum est vera sabbati observatio. Quod enim scriptum est in Genesi (Gen. ii), quia requievit Deus in die sabbati ab operibus suis, non videmus vel tunc factum esse in die septima vel etiam nunc fieri. Semper Deum videmus operari, et nullum sabbatum est, in quo non Deus operetur, in quo non perducatur solem suum super bonos et malos, et pluat super justos et injustos (Matth. v). « In quo non producat in montibus fenum, et herbam servituti hominum (Psal. cxlvi), » in quo non percutiat et sanet, deducat ad infernum et reducat, in quo non occidat et vivere faciat Unde et Dominus in Evangeliiis, cum Judæi præscriberent sibi de operatione et curatione sabbati, respondit eis: « Pater meus usque modo operatur et ego operor (Joan. v.) » Ostendens per hæc in nullo hujus sæculi sabbato requiescere Deum, a dispensationibus mundi, et a provisionibus generis humani. Nam creaturas quidem fecit ex initio et substantias protulit, quantas sibi sciebat ut pote rerum conditor, ad perfectionem mundi posse sufficere: sed usque ad consummationem sæculi, ab earum provisione et dispensatione non cessat. Erit ergo verum sabbatum, in quo requiesceret Deus ab omni-

bus operibus suis, sæculum futurum, tunc cum aufugiet dolor et tristitia et gemitus, et erit omnia et in omnibus Deus. In quo sabbato concedat etiam nobis Deus diem festum agere secum, cum sanctis angelis suis festa celebrare; offerentes sacrificiis laudis et reddentes Altissimo vota nostra. Tunc fortassis et sacrificium indesinens, de quo supra exposuimus melius offeretur: tunc enim melius indesinenter assistere anima poterit Deo et offerre sacrificium laudis per pontificem magnum, qui est sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. Tertia festivitas ponitur Neomeniæ dies, in qua offertur et hostia sicut scriptum est: « In calendis autem, » id est, in mensium exordiis, « offeretis holocaustum Domino, » etc. Neomenia autem dicitur nova luna. B Est ergo et ista festivitas, cum luna innovatur. Nova autem dicitur cum soli proxima fuerit effecta et valde ei conjuncta, ita ut sub claritate ejus lateat. Sed mirum fortasse videatur, immo superfluum lex divina mandare. Quid enim religionis concedet lunæ novæ, id est, cum conjungitur soli et adhæret ei observare festivitatem. Hæc si secundum litteram considerentur, non tam religiosa quam superstitiosa videbuntur. Sed sciebat Apostolus Paulus, quia non de his loquitur lex, neque ullum ritum quia Judæis observari videtur sanctus Spiritus præcipit, et ideo ad eos, qui fidem Dei susceperunt, dicebat: « Nemo ergo vos judicet in cibo aut in potu aut in parte diei festi aut neomenia aut sabbato, quæ sunt umbræ futurorum (Coloss. ii.) » Si ergo umbra futurorum est, sabbatum, de quo pro viribus supra explicavimus; et neomenia umbra futurorum est: certum est quia et cæteræ festivitates similiter umbræ sunt futurorum. Sed nunc de neomenia videamus. Diximus quia neomeniæ festivitas appellatur, cum luna innovari cœperit et soli proxima fieri penitusque conjuncta. Sol justitiæ, Christus est. Huic si luna, id est, Ecclesia sua, quæ lumine ipsius replatur, juncta fuerit, et penitus ei adhæserit, ita ut secundum verbum Apostoli: « qui se jungit Domino, unus cum eo spiritus fiat (I Cor. vi), » tunc festivitatem neomeniæ agit. Tunc enim nova efficitur, cum abjecerit veterem hominem, et indatus fuerit novum, « qui secundum Deum creatus est (Ephes. iv), » atque ita merito innovationis solemnitatem, quæ est neomeniæ festivitas, gerit. Tunc denique est, quando neque videri neque comprehendi humanis aspectibus potest. Anima enim cum totam se sociaverit Domino, et in splendorem lucis ejus tota concesserit, nihilque omnino terrenum cogitat, nihil mundanum requirit, nec hominibus placere studet, sed totam se sapientiæ lumini, totam calori sancti Spiritus mancipaverit, subtilis et spiritualis effecta, quomodo cerni ab hominibus aut humanis potest conspectibus apprehendi? Animalis namque homo intelligere et discernere non potest spiritalem. B ideo dignissime diem festum agat et hostiam neomeniæ Domino, utpote per ipsum innovata jurgabit. Quarto in loco ponitur inter festivitates Dei

Paschæ solemnitas, in qua festivitate agnus occiditur. Sed vide tu Agnum verum, Agnum Dei, Agnum qui tollit peccata mundi, et dicito quia « Pascha nostrum immolatus est Christus (*I Cor. v.*) » Judæi: carnali sensu comedant carnes agni, nos autem comedamus carnem verbi Dei. Ipse enim dixit: « Nisi comederitis carnes meas, non habebitis vitam in vobis ipsis (*Joan. vi.*) » Hoc quod modo loquimur carnes sunt verbi Dei, si tamen non quasi infirmis olera, aut quasi pueris lactis alimoniam præferamus: si perfecta loquimur, si robusta, si fortia, carnes vobis verbi Dei apponimus comedendas. Ubi enim mysticus sermo, ubi dogmaticus et Trinitatis fide repletus profertur ac solidus, ubi futuri sæculi, amoto velamine litteræ, legis spiritualis sacramenta panduntur, ubi spes animæ avulsa de terris jactatur in cælos, et in illis collocatur « quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt (*I Cor. ii.*) », hæc omnia carnes sunt verbi Dei, qui potest perfectio intellectu vesci et corde purificato, ille vere festivitates paschæ immolat sacrificium, et diem festum agit cum Deo et cum angelis ejus. Post hanc imo continuata huic festivitas sequitur azymorum, quam merito celebrabis, si extermines omne fermentum malitiæ et nequitiae ab anima tua, et azyma sinceritatis veritatisque custodias (*I Cor. v.*) Neque enim putandum est omnipotentem Deum leges hominibus pro fermento scribere, et per ea jubere exterminari animam de populo; si qua forte parum aliquid fermenti hujus ex farina conspersi in domo sua habuisse deprehendantur, eamque curam magnopere fuisse divinæ majestati qua fermenti hujus causa intantum se dicat offendi, ut animam, quam ipse ad imaginem et similitudinem suam fecit, exterminari pro hoc jubeat et everti. Non mihi videtur hæc divinis legibus digna esse intelligentia, sed illud magis est, quod horrescit, merito horrescit Deus, si malitiæ, si iræ, si nequitiae spiritu infirmetur anima et intumescat ad flagitia; hæc non vult esse in anima Deus, et tale fermentum nisi abjecerimus de domo animæ nostræ, merito exterminabimur. Sed ne contempnas, etiamsi parvam videris intra te fermentari malitiam, quia « modicum fermentum totam massam corrumpit (*I Cor. v.*) » Et ideo neque de parvo peccato negligas, quoniam ex uno peccato generatur et aliud. Sicut enim ex justitia generatur justitia, ex castitate castitas (si enim primo tenuiter castus esse cœperit, accepto castitatis fermento, quotidie castior efficitur: ita et qui semel intra se, licet parvum malitiæ reposerit fermentum, quotidie semetipso nequior efficitur ac deterior. Et ideo si vis agere azymorum festivitatem cum Deo, ne parvum quidem malitiæ fermentum intra te residere patiaris. Post hanc sequitur sexta festivitas, quæ dicitur Novorum, id est, primitiæ de novis offeruntur. Ubi enim seminatus fuerit ager, diligenter excultus, atque ad maturitatem pervenerit seges, tunc in fructuum perfectione festivitas Domini geritur. Si ergo et tu vis novorum diem festum agere cum Domino, vide quomodo semines, aut ubi semines, ut possis tales

PATROL. CX.

A metere fructus, ex quibus letari facias Deum, et agere diem festum. Quod aliter implere non poteris, nisi audias Apostolum dicentem: « Qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam (*Gal. vi.*) » Si sic semines, et sic metas, vere diem festum agis novorum. Propterea denique et propheta admonet, dicens: « Innovate in vobis novalia, et nolite seminare super spinas (*Os. x.*) » Qui ergo cor suum et interiorem hominem renovat de die in diem, isto sibi innovat novalia, et non seminat super spinas, sed super terram bonam, quæ reddat ei fructum tricesimum aut sexagesimum aut centesimum (*Luc. viii.*) Iste ergo est, qui in spiritu seminat et colligit fructus spiritus. Fructus autem spiritus primus omnium est gaudium (*Gal. v.*) Et merito diem festum novorum fructuum agit, qui gaudium metit; præcipue qui simul metat et pacem et patientiam, et bonitatem et mansuetudinem, aliosque horum similes fructus colligat, dignissimo novorum fructuum festivitatem Dominoaget.

Tunc deinde sequitur festivitas Septimanorum. Sicut enim inter dies, septimus quique dies observatur sabbatum, et est festivitas, ita ut inter menses septimus quique mensis sabbatum sit mensium. Agitur ergo in eo festivitas, quæ dicitur Sabbata sabbatorum, et fit in die prima mensis memoria tubarum. Sed quis est qui festivitatem gerat memoriæ tubarum, nisi qui potest scripturas propheticas et evangelicas atque apostolicas, quæ velut cœlesti quadam personant tuba, mandare memoriæ, et intra thesaurum cordis sui recondere? Qui ergo hæc facit et in lege Domini meditatur die ac nocte (*Psal. i.*), iste festivitatem gerit memoriæ tubarum. Sed et si qui potest gratias illas sancti Spiritus promereri, quibus inspirati sunt prophetae, et psallens dicere: « Canite in initio mensis tuba, in die insignis solemnitatis ejus (*Psal. lxxx.*) et qui scit in Psalmis jubulare, digne Deo agit solemnitatem tubarum. Est adhuc et alia festivitas cum affligunt animas suas et humiliant, sed non festa celebrantes. O mira festivitas! Dies festus vocatur afflictio animæ. « Hic enim, inquit, dies est propitiationis, decima die mensis septimi. » Vides ergo, si vis diem festum agere, si vis ut læsetur Deus super te, afflige animam tuam et humilia eam. Non ei permittas explere desideria sua, nec concedas ei lascivius evagari, sed in quantum fieri potest, afflige et humilia eam. Denique et Paschæ festivitas et azymorum panem afflictionis habere dicitur. Nec potest quis agere diem festum, nisi afflictionis panem manducaverit; et manducaverit pascha cum amaritudine. « Manducabitis enim, inquit, azyma cum amaritudine. » Vides ergo quales sunt festivitates Dei. Non recipiunt dulcedinem corporalem; nihil remissum, nihil voluptuosum, aut luxuriosum volunt, sed afflictionem animæ, et amaritudinem, humilitatemque deposcunt: quia « qui se humiliat, ipse exaltabitur (*Matth. xxiii.*) » apud Deum. Hoc ergo deposcit et propitiationis dies. Cum enim afflicta fuerit anima et humiliata in conspectu

Domini, tunc ei propitiatur Deus : et tunc ad eam venit ille, quem proposuit Deus propitiatorium per fidem in sanguine suo Christus Jesus Dominus et Redemptor ejus (*I Joan. 11*). Jam vero ultimus dies festus Dei, qui sit, quo Deus lætatur in homine, videam. Scenopegia, inquit. Lætatur ergo super te, cum viderit in hoc mundo in tabernaculis habitantem, cum te viderit non habere fixum et fundatum animum ac propositum super terras, nec desiderantem quæ terrena sunt, nec umbram vitæ hujus quasi possessionem propriam et perpetuam deputantem, sed velut in transitu positum, et ad veram illam patriam unde egressus est, paradisi, festinantem ac dicentem : « Incola ego sum et peregrinus sicut omnes patres mei (*Psal. xxxviii*). » In tabernaculis enim habitaverunt et patres, et Abraham in casulis, id est, in tabernaculis habitavit cum Isaac et Jacob cohæredibus remissionis ejusdem. Cum ergo incola fueris et peregrinus in terris, et non est mens tua fixa et radicata in desideriis terrenorum, sed paratus es, ut cito transcas, et paratus es extendere te semper ad anteriora (*Phil. iii*), usquequo pervenias ad terram fluentem lac et mel, et hæreditatem capias futurorum : si te inquam, positum in his videat Deus, lætatur in te, et diem festum aget super te. Hæc quidem in præsentia. In futuro vero, si vis considerare quomodo dies festi agantur, erige paululum si potes sensus tuos a terra, et obliviscere paulisper hæc quæ habentur in facie. Describe vero tibi quomodo cælum et terra transeat, et transit omnis hic habitus mundi. Cælum vero novum et nova terra fundetur. Anove de conspectibus tuis etiam solis hujus lucem, et da illi mundo, qui venturus est, solis hujus septuplum lumen : imo potius secundum Scripturæ auctoritatem ipsum ei da Dominum. Lucem pone, astantes angelos glo-

riae. Pone virtutes, potestates, sedes, dominationes, atque omne nomen clarissimarum cœlestiumque virtutum, non solum, quod in præsentia sæculo nominatur, sed quod etiam in futuro. Inter hos omnes considera, et conjice quomodo agi possint dies festi Domini, quæ ibi festivitas, quæ gaudia, quæ lætitiæ magnitudo. Nam de his quas supra diximus spiritalibus festivitibus, etiam si magnæ sunt et vere præcipuæ cum spiritaliter geruntur in anima, tamen ex parte sunt, non ex integro. Ex parte ergo in hoc mundo sancti agunt diem festum, quia ex parte sciunt, et ex parte prophetant. Cum autem venerint, quæ perfecta sunt, destruent ista quæ ex parte sunt (*I Cor. xiii*). Sicut enim perfectæ scientiæ cedit ista, quæ ex parte est, et perfectæ prophetiæ cedit ista, quæ ex parte est : ita et perfectæ festivitati, cedit ista, quæ ex parte est festivitas. Neque enim, quod perfectum est, mundus iste capere potest ; ubi, ut diximus, necessitas corporis, nunc cibum, nunc potum, nunc somnum suggerit, nunc etiam quantamcumque necessario vitæ præsentis sollicitudinem movet ; quæ omnia interrumpunt sine dubio continuationem festivitatis Dei. Cum autem venerit illud, quod dictum est, de his qui restituentur in sancta, si tamen et nos et ex his esse mereamur qui restituendi sunt, qui neque esurient, neque sitient, neque dormitabunt, neque laborabunt, sed erunt pervigiles sicut angelorum vita pervigil dicitur, cum in illum ordinem restitui merebuntur, tunc erit vera et incorrupta festivitas : cujus festivitatis princeps et sponsus et Dominus erit ipse Jesus Christus Salvator noster. Sed his ita prælibatis in singulis festivitibus, quas oblationes offerre debeant, sequens liber demonstrat, mysticamque observationem earum brevi sermone demonstrat.

LIBER DECIMUS NONUS

SEQUITUR CAPUT XLV.

« Hæc dicit Dominus Deus : In primo mense, una mensis sumes vitulum de armento immaculatum, et expiabis sanctuarium. Et tollet sacerdos de sanguine quod erit pro peccato, et ponet in postibus domus, et in quatuor angulis crepidinis altaris, et in postibus portæ atrii interioris. Et sic facies in septima mensis pro unoquoque qui ignoravit et errore deceptus est, et expiabis pro domo. In primo mense, quarta decima die mensis, erit vobis paschæ solemnitas. Septem diebus azyma comedentur. Et faciet princeps in die illa pro se et pro universo populo terræ vitulum pro peccato. Et in septem diebus solemnitate faciet holocaustum Domino : septem vitulos et septem arietes immaculatos quotidie septem diebus, et pro peccato hircum caprarum quotidie ; et sacrificium ephi per vitulum et ephi per arietem faciet, et olei hin per singula ephi. Septimo mense, quinta decima die mensis in

« solemnitate faciet, sicut supra dicta sunt per septem dies tam pro peccato, quam pro holocausto, et in sacrificio et in oleo. » (*Hieron.*) Totum capitulum posui, ne divisum per singula legentis animus conturbaret. Et primum de interpretationis varietate dicendum est. Ubi nos interpretati sumus « in quatuor angulis crepidinis altaris, » Septuaginta transtulerunt, « et super quatuor angulos templi et super altare : » Et ubi nos diximus, « pro unoquoque qui ignoravit et errore deceptus est, » illi posuerunt, « pro ignorante et pro parvulo. » In eo quoque ubi nos diximus, « et sacrificium ephi per vitulum, et ephi per parietem faciet, et olei hin per singula ephi ; » illorum editio tenet, « et sacrificium et coctionem vitulo et coctionem arietis dabis et olei hin coctionis. » In extremo quoque versiculo, ubi nos diximus, in sacrificio et in oleo, illi dixerunt, « sicut in manna, sicut in oleo. » In primo, inquit, mense et prima die mensis : haud dubium quin Nisan significat : « sumes

vitulum de armento, non qui domi nutritus sit, sed qui in armento, hoc est, de grege et numero plurimorum. « In septima quoque mensis ejusdem die; » quæ duæ solemnitates, hoc est, primi mensis primæ dies, ejusdem septima in lege Mosaica non habentur. Quartum decimum autem diem mensis, quo pascha celebratur, et Moyses præcipit observandum, quando septem diebus azyma comedimus. Quartam vero solemnitatem, de qua dicit: « Septimo mense quinta decima die mensis in solemnitate, » etc., videtur mihi significare Scenopegiam, quam hic sine nomine posuit. Curramus ergo ad singula, et quid nobis videatur, breviter disseramus. Esse solemnitates spirituales et Apostolus docet: « Ne ergo quis vos judicet in cibo et potu, aut in parte solemnitatis, aut neomeniæ, aut sabbatorum, quæ sunt umbra futurorum (Coloss. 11). » Et si per Isaiam loquitur Deus: « Neomenias vestras, et sabbata vestra, et diem magnum non suscipio, jejunium et ferias, et neomenias et solemnitates vestras odit anima mea (Isa. 1). » Manifestum est quod qui solemnitates oderit Judæorum, suos diligit, sabbatum videlicet quod relictum est populo Dei, ut videamus quæ a Deo donata sunt nobis, et loquamur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritalia comparantes. In præsentem enim sæculo, quod in maligno positum est, dies bonos videre non possumus, sed in novo. De quibus diebus in carmine Mosaico Spiritus sanctus canit: « Memento dierum antiquitatis, intellige annos generationis generationum (Deut. xxxii). » De quibus et sanctus loquebatur in psalmo: « Nocte in corde meditabar (Psalm. lxxvi). » Et iterum: « Et annos æternos in mente habui et meditatus sum. » Qui istum non suscipit intellectum, respondeat quomodo illud possit exponere, quod Isaias de futuro et novo sæculo vaticinatur. « Erit mensis ex mense, et sabbatum ex sabbato, et veniet omnis caro adorare Dominum (Isa. lxxvi), » quando veri adoratores nequaquam adorabunt in monte Garizin, nec in Jerusalem, sed in spiritu et veritate, quando erit cælum novum et terra nova, et liberabitur omnis creatura a servitute corruptionis in libertatem filiorum Dei, et sol septies tantum lumen accipiet et luna soli comparabitur. Accessimus enim ad montem Sion, quod interpretatur specula, et ad civitatem Dei viventis Jerusalem cælestem (Hebr. xii), et ad millia angelorum solemnitates. De qua solemnitate loquitur et alius propheta: « Quid facietis in diebus congregationis, et in diebus solemnitatis Domini (Ose. ix)? » Hoc est illud quod et alibi dicitur: « Celebra, Juda, festivitates tuas, redde vota tua (Nahum. 1). » Si ergo didicimus solemnitates spirituales, consequenter docebitur et victimas spirituales. Assumitur vitulus de armento, sive taurus, ut interpretatur est Symmachus, liber et nullo pressus iugo, hoc est, onere peccatorum, et immaculatus, « qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus (I Pet. 11), » vitulus novellus, cornua efferens et ungulas, ut in ipso mundetur

et expietur sanctuarium. « Et tollet, inquit, sacerdos de sanguine ejus, quod erit pro peccato omnium. » Qui aliis verbis agnus appellatur, in Exodo et in Evangelio, Baptista Joanne dicente: « Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi (Joan. 1). » Sanguis autem ipse est pretiosus, in quo redimimur in passione Domini Salvatoris, cujus carnibus alimur et cruore potamur, quo tanguntur quatuor anguli crepidinis altaris. Quod Theodotus ipsum Hebraicum « posuit azara sive templi, ut Septuaginta transtulerunt, ut sanctificetur domus et altare. » Universa enim mundi elementa hoc sanguine sanctificantur, ut cum quis expiatus fuerit atque mundatus, ingrediatur portam atrii interioris, et possit Domini arcana cognoscere, et consequenter venire ad septimam diem mensis primi, et consequi requiem, et Domino offerre sacrificium tam pro ignorantia, de qua Davia loquitur: « Delicta juventutis et ignorantia meæ ne memineris (Psalm. xxiv); » quam pro parvulo, qui cum ad perfecti viri mensuram pervenerit, destruet ea, quæ parvuli sunt. Et loquitur confidenter: « Dum essem parvulus, quasi parvulus loquebar, sapiebam quasi parvulus (I Cor. xiii), » sive qui errore deceptus est, et non tam voluntate quam boni opinione peccavit. Completis autem duabus solemnitatibus primi mensis, hoc est, primæ diei, et septimæ ejus, venit ad quartum decimum diem mensis, in quo Paschæ solemnitas est, de qua scriptum est: « Etenim pascha nostrum immolatus est Christus (I Cor. v), » tunc comedimus septem diebus azyma in requie et securitate rerum omnium, quando fermentum malitiæ et nequitia destruentes, manducamus azyma sinceritatis et veritatis, principe nostro cuncta hæc pro nobis offerente, et primum pro seipso.

Suscepit enim corpus humanum, et per peccatum destruxit peccatum, qui pro nobis dolet et portat infirmitates nostras. Proinde pro domo sua, quod in Septuaginta scriptum est, sed in Hebraico non habetur, id est, pro Ecclesia et pro omni populo terræ, universo videlicet humano genere. Salvator est enim omnium hominum, et maxime fidelium, et ipse est propitiatio pro peccatis nostris, et non solum pro nobis, sed pro omni mundo. Oblato autem vitulo pro universo populo terræ, in septem diebus reliquis Dominicæ passionis, septem vituli, et septem arietes immaculati offeruntur quotidie, ut holocausto et igne Dominico concrementur. Septem autem vituli et septem arietes sunt, qui configurantur Dominicæ passioni, ut imitentur verum vitulum, et verum arietem, et sanguine martyrum per septem dies totius mundi peccata purgentur. (Adamant.) Ilircus quoque caprarum offertur pro peccato quotidie, septem videlicet diebus. Si vero quis inveniatur, qui possit velamen, quod est positum in lectione veteris testamenti, remove atque inde querere quæ sint vera sacrificia, quæ purificent populum in diebus festis: tunc videbit quam mira et magnifica sunt, quæ per hæc indicantur quæ superflua ignorantibus

ac superstitiosa ducatur. Sed hæc quidem Paulus, A et si qui ei similes sunt, plenius ab ipsa sapientia et verbo Dei perfectiusque cognoverint. Nos autem quantum ex ipsorum litteris colligere possumus, in quibus nobis velut per umbram et imaginem indicia quædam dederunt ad ædificationem communem, discutere summatim de sacrificiorum ritu aliqua tentabimus. In paschæ festivitate agnus scribitur esse, qui purificat populum, in aliis vitulus, in aliis hircus, aut aries, vel capra, vel vitula, sicut ex his, quæ recitata sunt, didicistis. Unus ergo ex his animalibus, quæ ad purificandum populum sumuntur, est agnus, qui agnus ipse esse dicitur Dominus et Salvator noster: sic enim intellexit Joannes, qui est major omnium prophetarum, et signavit de ipso dicens: « Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi (Joan. 1). (Greg. Nazian.) » Quod si agnus, qui ad purificandum populum datus est, ad personam Domini et Salvatoris nostri refertur, consequens videtur, quod etiam cætera animalia, quæ his ejusdem purificationis usibus deputata sunt, referri debeant, similiter ad aliquas personas, quæ purificationis aliquid humano generi conferant. Vide ergo ne forte sicut Dominus et Salvator noster « quasi agnus ad occisionem ductus (Isa. LIII), » et in sacrificium altaris oblatum peccatorum remissionem universo præstitit mundo: ita fortassis et cæterorum sanctorum ac justorum « sanguis, qui effusus est a sanguine Abel justii usque ad sanguinem Zachariæ prophetæ, qui interfectus est inter ædem et altare (Math. xxiii); alterius quidem sanguis sicut vitulæ, alterius sicut hirci aut capræ, aut alicujus horum fusus est ad expiandum pro parte aliqua populum. Sive ergo hæc ad justorum prophetarumque personas, qui in hoc mundo jugulati sunt, vel eorum qui dicunt: « Quoniam propter te morte afficimur [mortificamur] tota die, restimati sumus ut oves occisionis (Psal. xliii), » referenda videantur, quis facile audeat affirmare? Neque enim hæc animalia per speciem, sed per figuram referri ad illam vel illam personam putanda sunt. Nam ipse Dominus Jesus Christus non ideo agnus dicitur, quasi qui mutatus sit, et conversus in speciem agni: dicitur tamen agnus quia voluntas et bonitas ejus qua Deum repropitiavit, hominibus et peccatorum indulgentiam dedit, talis existit humano generi, quasi agni hostia immaculata et innocens, qua placari hominibus divina creduntur. Sic ergo si qui justorum hominum hic pro repropitiatione divina velut aries aut vitulus, aut hircus oblatum est, sacrificium ob purificationem populo impetrandam accipi potest: aut non videtur aries aut hircus holocaustum se ostulisse Paulus pro populo Israel, cum dicebat: « Optabam autem ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem (Rom. ix)? » Vis autem scire, quod se hostiam etiam Paulus offerat jugulandam? Audi eum et in aliis dicentem: « Jam enim ego immolor, et tempus resolutionis (II Tim. iv), » vel ut in Græcis co-

dicibus legimus, « reversionis meæ instat. » Sic ergo figuratiter potest videri, quod alius pro festivitate novorum, alius pro festivitate sabbati, alius pro festivitate tabernaculorum, quod hircus aut vitulus, aut aries offeratur ad reconciliandum hominibus Deum: donec enim sunt peccata, necesse est requiri et hostias pro peccatis. Nam pone, verbi gratia, non fuisse peccatum. Si non fuisset peccatum, non necesse fuerat Filium Dei agnum fieri, nec opus fuerat eum in carne positum jugulari, sed mansisset hoc, quod in principio erat Deus verbum. Verum quoniam introivit peccatum in hunc mundum, peccati autem necessitas propitiationem requirit, et propitiatio non fit nisi per hostiam: necessarium fuit provideri hostias pro peccato. Et quoniam peccati ipsius diversæ et variæ qualitates fuerunt, diversorum animalium mandantur hostiæ; procul dubio, quæ convenirent varietatibus peccatorum. Sic ergo efficit alius quidem sanctorum sive angelorum, ut diximus, sive hominum vitulus, qui in illa festivitate interveniat pro populi delictis: alius autem aries in alia festivitate, quorum intercessione fiat purificatio pro peccatis. Quod si purificari potuerint homines a peccatis et esse puriores, minuuntur et hostiæ. Si enim pro peccatis sunt hostiæ et pro multitudine peccatorum multiplicatæ sunt, sine dubio et pro exiguitate minuuntur. (Hieron.) Attendendumque diligentius quod in sacrificio ephi per vitulum, et ephi per arietem, et olei hin offeruntur, quæ in lege præcepta sunt. In oblatione autem hirci nec ephi, nec, ut LXX transferunt, coctio ponitur, qui pro ephi *πίψα*, hoc est, coctionem interpretati sunt. Hin vero quæ olei certa mensura est, de qua ante jam diximus, assumit in sacrificio vituli et arietis, ut fomentum luminis sempiterni, et requiem laboris et lassitudinis sanitatem, post placationem peccatorum accipere possimus. In septimo quoque mense, quinta decima die mensis, hoc est, scenopegiarum, idem oblationis et sacrificiorum ordo servandus est, tam pro peccato, quam pro holocausto, et in sacrificio, et in oleo, ut festivitatem Domini, fugatis tenebris et orte lumine olei, consequamur, clarioresque habeamus solemnitates, in quibus nobis omnia peccata donantur.

CAPUT XLVI.

D De sacrificiis Sabbati et Neomeniæ; per quas portas intrare debent, et exire principes et populi ad grandum Deum: de spontaneo holocausto principis, quod princeps possit dare, et de destructione coquinarum.

« Hæc dicit Dominus Deus: Porta atrii interioris, quæ respicit ad orientem, erit clausa sex diebus, in quibus opus fit: die autem sabbati aperietur, sed in die Kalendarum aperietur, et intrabit princeps per viam vestibuli portæ deforis, et stabit in limine portæ. Et facient sacerdotes holocaustum ejus et pacifica ejus, et adorabit super limen portæ, et egredietur. Porta autem non claudetur usque ad vesperam. Et adorabit populus terræ ad

ostium portæ illius in sabbatis et in Kalendis co-
ram Domino. Holocaustum autem hoc offeret prin-
ceps Domino in die sabbati, sex agnos immaculatos
et arietem immaculatum, et sacrificium ephi per
manus ejus. De agnis vero sacrificium. quod dederit
manus ejus, et olei hin per singula ephi. In die
autem Kalendarum vitulum de armento immacu-
latum, et sex agni et arietes immaculati erunt, et
ephi per vitulum, ephi quoque per arietem faciet
sacrificium. In agnis autem sicut invenerit manus
et olei hin per singula ephi. » Priusquam quid
ista significant disseramus, ipsa Scripturæ παραφρα-
σικῶς verba pandenda sunt. « Porta, inquit, atrii
interioris sex diebus » (de quibus scriptum est,
« Sex diebus operaberis, et facies omnia opera tua
erit clausa ; » nec quælibet porta, sed « quæ respi-
cit ad orientem, » unde oritur sol justitiæ. Porro
die sabbati, id est, septimo, in quo requies est, ape-
rietur per singulas hebdomadas, et rursus comple-
tis diebus triginta, quando alterius mensis finis et
alterius exordium est, id est, neomenia, die videli-
cet Kalendarum, aperietur : ut quod privilegium ha-
bet septimus dies in hebdomade, hoc habeat privi-
legium mensis exordium. Cur autem aperiatur die
septimo, et die Kalendarum porta interioris atrii,
quæ respicit ad orientem, sequens sermo monstra-
bit. « Et intrabit, inquit, princeps per viam portæ
deforis, atrii videlicet exterioris, et stabit in limine
portæ, » interioris atrii, quæ respicit ad orientem.
Nec ingredietur atrium interius, sed illo stante alii
sacerdotes facient pro ipso holocaustum, quam ob-
lationem interpretatus est Symmachus, et pacifica,
sive quæ ad salutem pertinent, ut postquam hostia
principis sacro igne fuerit concremata, et dux re-
conciliatus Deo, tunc adorare possit super limen
portæ interioris atrii, in quo steterit et egredietur.
Quid igitur? post egresionem principis statim porta
claudetur! Nequaquam, sed aperta erit usque
ad vesperam, ut post principem omnis populus
terræ adoret contra ostium portæ illius : adoret
autem in sabbatis et in Kalendis, quando ape-
rietur porta. Et quia supra dixerat : Facient sa-
cerdotes holocaustum ejus et pacifica ejus, nec
significaverat holocaustorum numerum, nunc
infert « holocaustum hoc offeret princeps Do-
mino in die sabbati. » Offeret autem non per se, sed
per sacerdotes, de quibus scriptum est : « Et facient
sacerdotes holocaustum ejus et pacifica ejus. Sex,
inquit, agnos immaculatos et arietem immaculatum, »
ita ut sacrificium arietis mensura ephi sit, quæ he-
braice appellatur *epha*. Sex autem agnis sit sacrifi-
cium, quod offerre poterit manus ejus, qui offert,
et per singula ephi, erit olei mensura quæ appellatur
hin : Kalendarum autem, hoc est, neomeniarum dies,
hoc habebit privilegium amplius a die sabbati, ut
vitulus immoletur de armento sive taurus immacu-
latus. Cætera autem, id est sex agni immaculati, et
aries immaculatus, et sacrificia eorum ritum sabbati
possidebunt. Ita duntaxat, ut sicut in ariete ephi offer-

tur sacrificii, id est similitæ et hin olei, ita offeratur et
in vitulo. Hæc perspicuitatis causa sint posita, nunc
spiritalem sensum Domino donante reseremus. Sex
diebus, quibus operamur in mundo, porta orientalis
atrii interioris clausa nobis est. Postquam autem
venerimus ad diem septimum, id est ad diem sab-
bati, in quo æterna requies est, sive ad diem Kalen-
darum, quando post cæcam noctem et horribiles
tenebras lucis exordium est, aperitur nobis porta
orientalis, et si quis nostrum per merita virtutum
ducis nomen et dignitatem fuerit consecutus, per
viam vestibuli portæ deforis, hoc est per mundi
hujus labores, et portam Ecclesiæ, quæ adhuc in
terrenis finibus posita est, ingredietur : non interius
atrium, hoc enim in præsentī loco scribitur, sed ad
limen portæ interioris, et stabit in ea. Sin autem
princeps in præsentī scriptura non ingreditur atrium
interius, sed stat in limine ejus, nulli dubium est
nunc ex parte nos videre, et ex parte cognoscere, et
needum revelata facie gloriam Domini contemplari.
Denique stante principe in limine portæ atrii inter-
ioris, cæteri sacerdotes, quibus hoc officium delega-
tum est, quos possumus intelligere virtutes angelicas,
facient pro ipso holocaustum et pacifica. Indigemus
enim misericordia Dei, et omnis creatura ad com-
parationem creatoris immunda est et divino igne
purganda, quo et Isaia (Isa. vi) prophetæ purgata
sunt labia, ut postquam per sacrificium pacem rece-
perit, tunc in limine constitutus, adoret omnipo-
tentiam Dei, et se atrii interioris ingressu fateatur
indignum et statim ingrediatur. Postquam autem,
qui primus est fuerit egressus, non claudetur usque
ad vesperam hujus sæculi ipsa porta interioris atrii,
sed aperta erit, ut populus quoque terræ sit ad
ostium, et adoret ad eum : nequaquam omni tem-
pore, sed quando requieverit a peccatis, et, fugatis
tenebris, fidei et scientiæ lumen acceperit. Hoc au-
tem ipsum holocaustum, quod offert princeps per
sacerdotes in die sabbati, sex agnorum immacula-
torum numero terminatur : pro sex videlicet diebus,
in quibus operamur in mundo : et arietem imma-
culatum, qui princeps gregis est, ita ut per singulos
arietes offeratur in sacrificio ephi, id est, decima pars
cori. In agnorum autem sex sacrificio certa mensura
non ponitur, « sed quantumcumque dederit manus
ejus, » qui offert, hoc est, pro operum qualitate at-
que mensura : olei autem hin offeret per singula ephi,
hoc est oleum quod sibi quinque virgines prepara-
verunt, ut ungat similitam sive commisceat, et omnis
oblatio Dei plena sit lumine veritatis, et exhilaretur
facies offerentis oleum. Die autem Kalendarum, hoc
est, die tricesimo, quando primogenita et Levitæ
numerantur in lege, præter omnem Israel, de quibus
supra diximus, offertur vitulus de armento immacu-
latus, super quo plenius in priori capitulo disse-
ruimus : et agni sex et arietes immaculati, et cætera
quæ offeruntur in sabbatis ut æternam requiem
consequamur, et mereamur audire : « Euge, serve
bone, quia in paucis fidelis fuisti, super multa te con-

stituum, intra in requiem domini tui (*Matth. xv*); et non solum ad portam interioris atrii pervenire, sed etiam penetralia ejus intrare possimus et illud opere possidere, « Plantati in domo Domini, in atrii domus Dei nostri florebut (*Psal. xc*). »

« Cumque ingressurus est princeps, per viam vestie bulli portæ ingrediatur et per eandem viam exeat. « Et cum intrabit populus terræ in conspectu Domini in solemnitatibus, qui ingreditur per portam Aquilonis ut adoret, egrediatur per viam portæ meridianæ. Et qui ingreditur per viam portæ meridianæ, egrediatur per viam portæ Aquilonis. Non revertatur per viam portæ, per quam ingressus est, sed e regione illius egrediatur. Princeps autem in medio eorum : cum ingredientibus ingrediatur, et cum egredientibus egrediatur. Et in nundinis et in solemnitatibus erit sacrificium ephi per vitulum et ephi per arietem. In agnis autem erit sacrificium sicut invenerit manus ejus, et olei hin per singula ephi. » Princeps ille, de quo supra dictum est, « Et intrabit princeps per viam vestibuli portæ de foris : per eandem portam ingrediatur et per eandem egrediatur; s' liberi enim arbitrii est, et potestatem habet ponendi animam suam (*Joan. x*), et rursus resumendi eam, et tam ad nos veniens, quam ad coelestia conscendens, eadem majestatis suæ utitur libertate, denique non quærit nundinas, nec solemnitates, nec differentiam ullam observat dierum, quia omne tempus ei festivitas est. Populus autem in nundinis tantum et in solemnitatibus ingreditur et egreditur, et non per eandem viam, sed per alteram atque alteram : scriptum est enim : « Et cum intrabit populus terræ in conspectu Domini in solemnitatibus, qui ingreditur per portam Aquilonis ut adoret, egrediatur per viam portæ meridianæ; » et qui ingreditur per viam portæ meridianæ, egrediatur per viam portæ Aquilonis, non revertetur per viam portæ per quam ingressus est, sed e regione illius egrediatur. Quod non solum his præcipitur, qui egrediuntur de Sodomis, et dicitur eis, « ne respicias retrorsum (*Gen. xix*), » neque illis qui manum mittunt ad aratrum, ut non respiciant ea quæ post tergum sunt, sed in domo quoque Domini constitutis jubetur, ne post terga respiciant, et revertantur ad egena et infirma elementa, et incipientes spiritu, carne consumantur, sed ut de spiritalibus quoque ad majora procedant et dicant cum Apostolo (*Philip. iii*) : « Præteritorum obliviscens et in priora me extendens, » ut nequaquam ex parte cognoscant et ex parte prophetent (*I Cor. xiii*), sed veniant ad perfectum, juxta eam tamen perfectionem, quam potest capere humana natura, ut intelligamus illud evangelicum : « Et vos cum omnia feceritis dicite, Servi inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus (*Luc. xvii*). » Unde et Apostolus in eadem Epistola de duabus loquitur perfectionibus; quasi imperfectus enim scribit : « Non quia jam accepi et quasi jam perfectus sim : persequor autem si apprehendam, in quo et comprehensus sum a Christo

(*Philip. iii*). » Statimque quasi perfectus loquitur : « Unum autem posteriorum obliviscens, ad ea quæ in priora sunt me extendens, juxta propositam persequor ad bravium supernæ vocationis : quotquot ergo perfecti hoc sapimus (*Ibid.*). » Quomodo enim potest stare sententia, ut qui dixerat non quia jam accepi, aut quia jam perfectus sim, audeat dicere : Quotquot ergo perfecti hoc sapimus? Ex quo perspicuum est omnem hominem et universam creaturam, quamvis ad perfectionem venerit, tamen indigere misericordia Dei et plenam perfectionem ex gratia, non ex merito possidere. Præcipitur itaque populo terræ, « ut si ingreditur per portam Aquilonis ut adoret, egrediatur per viam portæ meridianæ. » Quis est iste populus, cui hoc præcipitur? Nempe gentilium, ut qui derelinquens portam Aquilonis, a quo exardescunt mala super terram, ingressus fuerit templum, non egrediatur nisi per viam portæ meridianæ ad portam luminis, ad portam caloris, ad portam in qua sponsus cubat in meridie. Denique dicitur in eodem Cantico canticorum : « Surge, Aquilo; et veni, Auster (*Cant. iv*). » Qui vero ingreditur per viam portæ meridianæ, egrediatur per viam portæ Aquilonis; quisnam ille est populus? scilicet Judæorum, qui derelinquens portam viæ luminis, vadit ad portam Aquilonis de quo dicitur : « Aquilo ventus durissimus (*Eccli. xliii*); » nam et olla Jeremiæ a facie aquilonis accenditur (*Jer. i*). Dicamus et aliter. Per portam Aquilonis ingreditur, qui peccata dimittit : et egreditur per portam meridianam, qui virtutes sequitur. E contrario, si justus lapsus fuerit in peccatis, ingreditur quidem per portam meridianam, sed egreditur per viam portæ Aquilonis. « Princeps autem, inquit, in medio eorum erit, » ingredientium scilicet et egredientium, juxta illud quod scriptum est : « Medius inter vos stat, quem vos ignoratis (*Joan. i*). » Et Apostolus : « An ignoratis quoniam Christus in vobis est (*II Cor. xiii*)? » Sin autem ignorantibus dicitur, quod medius inter eos stetit Christus, quanto magis scientibus! Sed cum inter scientes Christus steterit, tunc corpus mortuum flet propter peccatum, et spiritus vivens propter justitiam. Ingreditur autem princeps cum ingredientibus, et egreditur cum egredientibus, utrorumque virtutis atque peccati testis assistens. In nundinis ergo et in solemnitatibus, sabbatorum videlicet et Kalendarum, et universæ festivitatis, de qua in anterioribus locuti sumus, tam in vitulo, quam in ariete singula ephi offeruntur in sacrificio. In agnis vero non erit certus numerus, nec voluntati dimissum arbitrium, sed viribus quis utetur et bono conscientie, ut quantum potest, non quantum vult offerat : et super omnia olei hin per ephi singula, ut ungatur simila et lucerna accendatur in conspectu Domini, et qui eo utitur possit dicere : « Ego autem sicut oliva fructifera in domo Domini (*Psal. li*). »

« Cum autem fecerit spontaneum holocaustum aut pacifica voluntaria Domino, aperietur ei porta que respicit ad orientem, et faciet holocaustum suum,

« et pacifica sua, sicut fieri solet in die sabbati, et A egredietur claudeturque porta postquam exierit. « Et agnum anniculum immaculatum faciet holocaustum quotidie Domino. Semper mane faciet illud. Et sacrificium faciet super eo cata mane, « mane sextam partem ephi, et de oleo tertiam partem hin, ut misceatur similæ. Sacrificium Domino legitimum iuge atque perpetuum. Faciet agnum et sacrificium et oleum cata mane, mane holocaustum sempiternum. » (Hieron.) Ubi nos legimus *immaculatum*, et in Hebraico scriptum est *thamin*. Aquila *perfectum* interpretatur: et ubi Septuaginta *manaa*, Theodotid *sacrificium*, Aquila et Symmachus, *donum* transferunt. Pro eo autem quod nos diximus *spontaneum*, Septuaginta *ὁμολογίας*, id est, *confessionem* verterunt, et pro principe *ducem*: hoc enim *nasi* significat. Adhuc autem sermo de principe est, de quo Isaias loquitur: « Ecce testimonium in gentibus, dedi eum principem et præceptorem in gentibus (Isa. LV). » Et Ezechiel: « Et ego Dominus ero tibi in Deum (Ezech. xxxiv). » Et David: « Princeps in medio eorum (Psal. civ). » Cum igitur iste princeps fecerit spontaneum, et dixerit « voluntaria, sive spontanea, oris mei, beneplacita fac, Domine (Psal. cxviii); » Spontaneum autem holocaustum, ut totum se offerat Deo, et pacifica voluntaria, quod in prioribus non invenitur. Scriptum est enim: « Et facient sacerdotes holocaustum ejus et pacifica ejus, » et de spontaneis ac voluntariis, quibus nunc dicitur omnino reticetur, ut non necessitate faciat, sed voluntate, post holocaustum offerat pacifica et reconcilietur Deo. Unde et virginitas major est nuptiis, quia non exigitur nec redditur, sed offertur. Pro pacificis, quæ Hebraice dicuntur *selamim*, Septuaginta *salutaria* interpretantur, ut ipsa reconciliatio pacificorum salus sit offerentis. Cum ergo hoc fecerit princeps, aperietur ei porta, vel juxta Septuaginta, « aperiet sibi portam quæ respicit ad orientem, » illam videlicet portam de qua scriptum est: « Hæc porta Domini, justi intrabunt per eam (Psal. cxvii). » Et unde oritur sol justitiæ. « Et faciet, inquit, holocaustum suum et pacifica sua, » de quibus nunc diximus: Faciet autem, quia spontaneum sacrificium est, et non alii pro eo facient sacerdotes, videlicet sicut fieri solet in die sabbati. Ergo omni tempore holocaustum et pacificum, quod offertur voluntarie, reseratam habet portam Domini, nec observat sabbatum, sed omnes dies ei reputantur in requiem. Denique postquam obtulerit holocaustum et pacifica, statim egreditur et clauditur post eum janua, sive claudit januam, ut servetur principi privilegium suum nec sacrificio ejus populi misceantur. Et quia generaliter dixerat « spontaneum holocaustum, aut pacifica voluntaria Domino, » nec apposuerat taurum sive vitulum, arietem vel ovem hircumque pro peccato, docet, quod sit ipsum holocaustum. « Agnum, inquit, anniculum, immaculatum faciet holocaustum, » et non certis diebus, sed quotidie; nec qualibet hora, sed mane « mane

faciet illum, » per singula videlicet mane, quando, orto sole, lucis exordium est, de quo mane David loquitur in psalmo: « Mane exaudies vocem meam: mane assistam tibi et videbo (Psal. v). » Mane deprecatur, qui in lucida degere conversatione dignoscitur. Tunc enim mane dicimus, quando discussis tenebris clari luminis adventus infulserit. Ecclesia enim, quæ se cognoscit habuisse tenebras peccatorum et de nocte mundi istius congregata, tunc se exaudiri merito credit, cum in lucem cœlestis conversationis erupit: repetit quoque mane, quod necessario mentem lucidam beneficio Domini astare sui semper orationibus sentiebat. Et intueri, quare mane dictum est, scilicet cum in ipso exordio bonorum actuum veritatem cœperit mens clarificata cognoscere: ne putares post peccatum moram fieri, qua potuisset audiri, sicut Ezechiel propheta dicit: « Impius quacunquē die se averterit ab impietate sua, omnes impietates ejus non erunt in memoria (Ezech. xviii). » Astare est enim præsentem semper assistere. Per hoc autem verbum religiosæ devotionis continuitas indicatur. Ille siquidem bene dicitur Deo astare, qui dignus potest ejus conspectibus apparere, sicut Elias de se dixit: Vivit Dominus, in cujus conspectu adsto. Supra dixit: exaudies hic additur: et videbo; quoniam in illa resurrectione ipsum conspiciet, cui hic sanctis orationibus supplicavit. Qui sit autem iste agnus immaculatus, sive perfectus et anniculum, Isaias plenius docet, dicens: « Sicut ovis ad victimam ductus est, et sicut agnus in conspectu tonantis se sine voce, et non aperiens os suum (Isa. LIII). » Et Jeremias: « Ego autem sicut agnus innocens ductus ad victimam non cognovi (Jer. xi). » Et Joannes Baptista: « Ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi (Joan. i). » Iste est agnus, qui immolatur in Ægypto, de cujus sanguine armantur postes fidei et exterminator excluditur. Anniculum autem quia prædicavit annum Domini acceptabilem et diem retributionis. Nec miretur lector, si idem et princeps est, et sacerdos et vitulus, et aries et agnus, cum in Scripturis sanctis pro varietate causarum legamus eum Dominum, et Deum, et hominem, et prophetam, et virgam, et florem, et radicem, et principem, et judicem, et regem, justum et justitiam, apostolum, et episcopum, brachium, servum, unigenitum, pastorem, filium et puerum, unigenitum et primogenitum, ostium, viam, angelum, sagittam et sapientiam, et multa alia: quorum omnium si voluero testimonia dicere, proprio libro indigent. In holocausto itaque istius agni immaculati et anniculi, qui mane semper offertur, faciet ipse princeps sacrificium sive manaa, et similam, sive donum mane, mane sextam partem ephi, subaudiatur similæ: sexta autem pars ephi dimidius modius est. Si enim ephi decima pars cori est, id est tres modii, nulli dubium quin sexta pars ephi dimidiam faciat modium. De oleo quoque mensuræ hin, tertia pars offertur, ut misceatur sive aspergatur similæ sacrificium Domino legitimum iuge atque perpetuum quod nulla inter-

mittitur die, sed omni tempore orto sole semper offertur ut impleatur, quod in fine capituli hujus ponitur: faciet agnum in sacrificium et oleum mane mane holocaustum sempiternum.

« Hæc dicit Dominus Deus: Si dederit princeps sive dux donum alicui de filiis suis, hæreditas ejus filiorum suorum erit, possidebunt eam hæreditarie. Sin autem dederit legatum de hæreditate sua uni servorum suorum, erit illius usque ad annum remissionis » (pro quo Theodotio ipsum verbum Hebraicum posuit *deror*), « et revertetur ad principem. Hæreditas autem ejus filiis ejus erit. Et non accipiet princeps de hæreditate populi per violentiam, et de possessione eorum, sed de possessione sua hæreditatem dabit filiis suis, ut non dispergatur populus meus unusquisque a possessione sua. » (*Hieron.*) Huc usque sermo de principe, nunc de hæredibus ejus præcepta tribuuntur, imo de donis, hæreditate atque legatis, quibus dare debeat, et quorum sit vel ad tempus vel æterna possessio. Si, inquit, filiis suis dederit vel donum, vel hæreditatem, ipsi possidebunt eam, quia eis successionis jure debetur, et de alio ad alium non potest transire possessio. Sin autem dederit uni servorum suorum legati nomine, tandiu habebit possessionem, quandiu vel septimus annus remissionis, qui dicitur *deror* vel *Jubilæus*, hoc est, quinquagesimus adveniat, quando omnis emptio atque donatio revertitur ad priores dominos, ita ut servus usum habeat pro tempore, et proprietatem possessionis filii principis. Quod autem sequitur: « Et non accipiet princeps de hæreditate populi per violentiam, » sive, ut Septuaginta transtulerunt, « ut opprimat eos, » vel, ut *Aquila* et *Symmachus*, « ut affligat eos atque contristet; » sed de possessione sua hæreditatem dabit filiis suis: suggillat non solum illius temporis sacerdotes, et principes, sed nostros quoque, qui ditiores fiunt sacerdotii dignitate, et præter ea, quæ sibi Domini dispositione debentur, tollunt a pauperibus per violentiam, vel sub honoris nomine divites spoliunt, ut ipsis quoque filiis suis quibus paterna debetur hæreditas, nihil debeant derelinquere, nisi quod sibi a parentibus derelictum est. Ergo qui ditior est sacerdos, quam venit ad sacerdotium, quidquid plus habuerit, non filiis debet dare, sed pauperibus, et sanctis fratribus, et domesticis fidei, qui vincunt merita liberorum, ut reddat ea quæ Domini sunt Domino suo, qui loquitur in Evangelio: « Quidquid uni justorum feceritis, mihi fecistis (*Matth. xxv.*) » Ipse enim in pauperibus suscipitur hospitio, visitatur in carcere, nudus tegitur, sitiens bibit, saturatur esuriens, ut non dispergatur populus meus a possessione sua. Si enim licentiam habuerit princeps, vel accipere, vel rapere, vel sub figura honoris tenere, quæ non sunt sua, et liberis derelinquere, populus, qui in nomine Dei fuerat congregatus, dispergetur in partes, atque lacerabitur, sive juxta legem, ne paulatim alterius hæreditas transeat ad alium, et pereat funiculus divisionis, per quem forte ad unumquemque venit hæreditas.

A Dispergit ergo populum Dei et aufert ab eo possessionem fidei sempiternam, qui aliena dona, vel bona, vel rapina, vel adulatione, vel blanditiis, vel præcepto religionis filiis fratribusque et consanguineis derelinquit.

« Et introduxit me per ingressum, qui erat ex latere portæ in gazophylacia sanctuarii ad sacerdotes, qui respiciebant ad aquilonem, et ecce erat ibi locus vergens ad occidentem et dixit ad me: Iste est locus ubi coquent sacerdotes pro delicto, ubi coquent sacrificium ut non offerant in atrium exterius, et sanctificetur populus. Et eduxit me in atrium exterius et circumduxit me per quatuor angulos atrii. Et ecce atriolum erat in angulo atrii, atriola singula per angulos atrii. In quatuor angulis atrii atriola disposita quadraginta cubitorum per longum, et triginta per latum. Mensuræ unius quatuor erant, et paries per circuitum ambiens quatuor atriola, et culinæ fabricatæ erant subter porticus per gyrum. Et dixit ad me: Hæc est domus culinæ in qua coquunt ministri domus Domini victimas populi sive victimam. » (*Hieron.*) Hoc enim Hebraice significat *Zeba*: vir qui cålalum tenebat manu, et funiculum cæmentarii quo ædificium metiretur, « introduxit, inquit, me per ingressum, qui erat ex latere portæ, » vel post tergum portæ, nec posuit cujus portæ orientalis australis aut alterius plagæ, sed reliquit incertum, ut irem ad locum sanctuarii, « et in gazophylacia » sive cubicula sacerdotum, quæ respiciebant ad aquilonem et ad mare, ad septentrionem videlicet et ad occidentem, hanc habente Scriptura sancta consuetudinem, ut pro situ terræ Judææ semper mare occidentem vocet. Et considerandum quod locus sacerdotum, ubi pro delicto sive ignorantia et pro peccato coquantur sacrificia ne cruda offerantur in atrium exterius, ad aquilonem et occidentem positus sit, unde ventus frigidissimus oritur, et ubi solis lumen occumbit. Ex quo ostenditur quidquid ad edulium pertinet, vel pro errore esse, vel pro peccato; sin autem et pro ignorantia offertur sacrificium, quanto magis pro delicti conscientia! Unde et *Job* offerebat mane quotidie hostiam pro filiis suis, timens ne per ignorantiam deliquissent (*Job. i.*) Quod autem sequitur, « ut non offerant in atrium exterius et sanctificetur populus, qui sanctificationi non fuerat præparatus: » illud significat ne facile non sanctificatis sancta tribuamus, nec mittamus juxta Evangelium margaritas ante porcos, nec demus sanctum canibus. Denique *Moyse*s tribus diebus ab omni immunditia et ab uxorum complexu vult populum sanctificari (*Exod. xix*), ut accedat ad montem Sina, et sanctificatus sancta suscipiat. Si autem accessuri ad audienda et suscipienda verba Dei sanctificari jubentur ab uxoribus, manifestum est in lege illud apostolicum contineri: « Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi (*I Cor. vii.*) » et ex consensu abstinendum ab uxoribus ut vacemus orationi. Post hæc scriptum est: « Et eduxit me in atrium exterius, et circum-

dixit me per quatuor angulos atrii. Et ecce atriolum erat in angulo atrii, atriola singula per angulos atrii; in quatuor atriolis anguli atriola disposita. Ille vir quem sæpe commemorat, eduxit eum de loco sacerdotum, qui vergebat ad aquilonem, sive qui erat separatus, ubi coquunt sacerdotes pro delicto et pro peccato vel ignorantia. Eduxit autem in atrium exterius. Ex quo intelligimus illud atrium de quo egressus est fuisse interius, et multa esse atria in Scripturis sanctis de quibus legimus: « Qui statis in domo Domini, in atrils domus Dei nostri (*Psal. cxxxvi.*) » Et in Joanne: « Et alias oves habeo quæ non sunt ex hoc atrio, et illas oportet me adducere, et vocem meam audient, et fiet unum atrium et unus pastor (*Joan. x.*) » Hoc enim Græcæ ἀλλή significat, quod Latina simplicitas in *ovile* transtulit.

Quando autem dixit ex hoc atrio, ostendit esse et aliud quod vel in gentium turba ad distinctionem Israel, vel in cælis ad separationem terreni demonstratur, et pro qualitate meritorum unicuique officio atrium delegatum: super quo in anterioribus plenius disputatum est. Hoc autem atrium de quo nunc sermo est, per singulos angulos quatuor habebat atriola, quæ Septuaginta minora vocant, et nos pro facilitate sensus ὑποκοριστικῶς atriola diximus. Quadraginta cubitorum erat per longum et triginta per latum, de quibus numeris in hoc eodem propheta disputasse me memini, quod aliud ad tribulationes et angustias, aliud ad perfectam referatur ætatem. Unde quadraginta diebus Moyses et Elias et Dominus atque Salvator in eremo jejunarunt. Et ad sacerdotale officium non post vicesimum quintum ætatis annum, sed post tricesimum accedunt. Quamobrem et Dominus triginta annorum erat cum venit ad baptismum. Et in hoc eodem propheta tricesimus annus ponitur in exordio. Ubi igitur cibi, ibi et angustia atque tentatio per quæ parantur cibi: et, ubi perfecti viri venerimus ad ætatem, ibi calcanda sunt omnia et dicendum: « Habentes victum et vestitum his contenti sumus (*I Tim. vi.*) » et: « Si dederit mihi Dominus cibum ad vescendum, et vestem ad operiendum (*Gen. xxviii.*) » vel certe illud: « Esca ventri, et venter escis, Deus autem et hunc et illas destruet (*I Cor. vi.*) » Neque in futuro manducabimus et bibemus, sed illo vescemur pane qui de cælo descendit (*Joan. vi.*). De quo in Psalterio canitur: « Panem angelorum manducavit homo (*Ps. lxxvii.*) » et: « Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui me misit (*Joan. iv.*) » Quod autem mensura una atriolorum erat quatuor, quæ atrii majoris angulos possidebat, quatuor mundi significat plagas, quod in sudore vultus nostri comedamus panem (*Gen. iii.*), et omnis labor ventri stercoreque proficiat, quæ quatuor atriola vel unus paries ambiebat. Et culinæ fabricatæ erant subter porticus per gyrum, vel propinqua habebant accubita, ut ubi cibi, ibi et mensarum præparatio. Et ne forsitan ignoraret Propheta quid essent, quæ cerneret, dixit ad eum: Hæc est domus culinarum in qua coquent ministri Domini

victimam populi: populi quidem victimæ, quæ offeruntur pro delicto sive peccato et ignorantia, sunt alimenta et refrigeria sacerdotum, ut meminerint nihil se aliud debere appetere, cum etiam in templo carnes ad eorum refrigeria præparatæ sint. (*MAUR.*) Legitur siquidem in Levitico ubi commemoratio fit consecrationis Aaron et filiorum ejus in sacerdotium de coctione carnum consecratarum ad usum eorumdem sacerdotum, ita præcepisse Moysen atque dixisse: « Coquite carnes ante fores tabernaculi et ibi comedite eas, panes quoque consecrationis edite, qui positi sunt in canistro, sicut præcepit mihi Dominus dicens: Aaron et filii ejus comedent eas. *Quidquid autem reliquum fuerit de carne et de panibus, ignis consumet.* De ostio quoque tabernaculi non exibitis septem diebus usque ad diem quo complebitur tempus consecrationis vestræ: septem enim diebus finitur consecratio (*Levit. viii.*) (*Isid.*) Quod etiam ad hujusmodi culinarum significationem non incongrue pertinet. Præcipua quoque nunc legislator providit ac discrevit mysteria et figuraliter per ea quæ nunc contemplatus est tradidit, intra Ecclesiam eam perfici, et nullatenus profanorum visibus et auribus publicari, nec cuilibet volenti prophanan. li ea esse facultatem. Unde quia tabernaculum testimonii Dei cælum esse, atrium autem tabernaculi hujus ecclesiam, quia ipsa est ante cæli introitum collocata, ipsa Jerusalem quippe cælestis tenet imaginem sicut olim prædiximus. In ea carnes sacrificii coqui præcepit. Ait enim: « Præcepit eis dicens: Coquite carnes ante fores tabernaculi, et ibi comedite eas. » Quomodo ergo in his non admiranda sit sapientia spiritus? Nullam quippe dubietatem hujusmodi intellectui dereliquit. Propterea carnes cum panibus comedi præcipiens, ut nos intelligeremus illud ab eo mysterium dici, quod simul panis et caro est sicut corpus Christi, « panis vivus, qui de cælo descendit. » Et hoc ideo ut illic absolute mystica cœna deberet celebrari.

Aaron autem et filii ejus illud recte comedent. Nisi enim Christus rogatus ore sacerdotum ipse venerit, et cœnam sanctificaverit et mitlaverit, ea quæ aguntur nullatenus sacrificium Dominicum sunt. Sed hoc quod reliquum est de carnibus et panibus in igne incendi præcepit: quod nunc videmus etiam sensibiliter in Ecclesia fieri, ignique tradi quæcunque remanere contigerit inconsumpta. Ergo ex hoc quod agitur sensibiliter, significatio cujusdam intelligibilis rei eis qui intendunt provenit, ut quando ad comestionem sacrificii deficiamus, et comedere illud integra non possumus, mente forsitan lassescente sive deficiente, utrum ea quæ videntur corpus oporteat intelligi Domini, in quod oculis nec angeli possunt prospicere, non relinqui, sed etiam tradi ea igni oportet spiritus, ut ea comedat quæ nobis sunt ex infirmitate inesibilia: quomodo autem comedat, cum cogitaverimus, virtuti spiritus esse possibilia, ea quæ nobis impossibilia videntur.

CAPUT XLVII.

De aquis multis quæ procedunt de templo, de gratia baptismi, de divisione terræ, quam hæreditarie accepit Israel: de porta civitatis, cujus nomen est domus Judæ.

« Et convertit me ad portam domus, et ecce aquæ egrediebantur subter limen domus ad orientem. « Facies enim domus respiciebat ad orientem. Aquæ autem descendebant in latus templi dextrum ad meridiem altaris. Et eduxit me per viam portæ aquilonis, et convertit me ad viam foras portam exteriorem, viam quæ respiciebat ad orientem. « Et ecce aquæ redundantes a latere dextro cum egrederetur vir ad orientem, qui habebat funiculum in manu sua, et mensus est mille cubitos, et transduxit me per aquam usque ad talos. Rursumque mensus est mille, et transduxit me per aquam usque ad genua. Et mensus est mille, et transduxit me per aquam usque ad renes. Et mensus est mille torrentem quem non potui pertransire, quoniam intumuerant aquæ profundi torrentis, qui non poterat transvadari. » (*Hieron.*) Pro quo Septuaginta transtulerunt: « Et mensus est mille et non poterat pertransire, quoniam ferebatur aqua instar præcipitis torrentis, qui transiri non potest. « Aquæ istæ, quæ egrediebantur subter limen domus, id est templi non ferebantur ad aquilonem et ad occidentem, sed ad orientem. Et in latere templi dextro, id est ad meridiem, ipsamque meridiem non cujuslibet loci, sed altaris. Ex quo perspicuum sit sacras esse aquas et Salvatoris nostri significare doctrinam, juxta illud quod scriptum est: « De Sion egredietur lex, et verbum Domini de Jerusalem (*Isa. II*). » Et in alio loco: « Repleta sunt omnia scientia Domini, sicut aqua multa operiens mare (*Isa. XI*). » De his aquis et Zacharias propheta vaticinatus est dicens: « In illo die egredietur aqua vivens de Jerusalem, et medium ejus in mare primum, medium autem illius in mare novissimum (*Zach. XIV*). » De his aquis et ad Samaritanam Dominus loquebatur: « Si scires quis est qui dicit tibi, Da mihi bibere, tu forsitan petisses eum, et dedisset tibi viventem aquam (*Joan. IV*). » Et iterum: « Omnis qui bibit de aqua ista sitiet denuo: qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum (*Ibid.*). » Et in templo clamabat atque dicebat: « Si quis sitit, veniat ad me et bibat: qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Hoc autem dixit de spiritu quem accepturi erant credentes in eum (*Joan. VII*). » Istæ sunt aquæ de quibus Propheta loquebatur in psalmo: « Super aquas refectionis educavit me (*Psal. XXI*). » Et Ezechiel: « Assumam vos de gentibus et de terris et aspergam super vos aquam mundam, et mundabimini ex omnibus immunditiis vestris, apparuerunt enim fontes aquarum (*Ezech. XXXVI*). » Et in nonagesimo secundo psalmo canitur: « Elevaverunt flumina, Domine elevaverunt flumina voces suas a vobis aquarum multarum, mirabiles elationes inaris (*Psal. CXXI*). » Istæ sunt aquæ Siloe, quæ vadunt

A cum silentio (*Isa. VIII*), de quibus loquitur Isaias: « Haurietis aquas de fontibus Salvatoris (*Isa. XII*). » Et Psalmista: « Benedicite Domino de fontibus Israel (*Psal. LXVII*). » Et idem Isaias de Domino Salvatore: « Iste, ait, habitabit in excelsa spelunca petræ fortissimæ, panis ei dabitur, et aqua illius fidelis: erupit enim in deserto aqua et vallis in terra sitiens (*Isa. XXXIII*). » Diciturque credentibus: « Nolite timere, quoniam redemi te; meus es tu, et si transieris per aquam, tecum ego sum (*Isa. XLIII*). » Et rursum: « Qui sititis, ite ad aquam (*Isa. LV*). » Et per Jeremiam loquitur Deus: « Duo mala fecit populus meus, me dereliquit fontem aquæ vivæ, et foderunt sibi lacus qui aquam continere non possunt (*Jer. II*). » Sicut igitur legimus in bonam partem aquas, quæ egrediuntur de limine templi et referuntur ad doctrinam Ecclesiæ, sic sunt aquæ amaræ et aquæ pessimæ, ad quas Jeremias propheta nos prohibet accedere dicens: « Quid vobis et viæ Ægypti ut bibatis de aquis Geon (*Jer. II*), quæ Hebraice dicuntur *sior*, id est, turbidæ atque cænosæ? De quibus iratus super hæreticis loquitur Deus: « Ecce ego cibabo eos angustis, et dabo eis potum aquam fellis (*Jer. IX*), » in qua draco regnat Ægyptius, qui dicit: « Mea sunt flumina, et ego fuci memetipsum (*Ezech. XXXI*), » qui omne excelsum videt, et ipse est rex eorum qui in aquis sunt. Unde vir ecclesiasticus Dominum deprecatur et dicit: « Salvum me fac, Domine, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam. Infixus sum in limum profundi et non est substantia; veni in altitudinem maris, et tempestas demersit me (*Psal. LXXVIII*). » Et iterum: « Liberer ab his qui oderunt me et de profundo aquarum. Non me præcipitet tempestas aquæ, nec absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum (*Ibidem XV*). » Et in alio psalmo: « Nisi quia Dominus erat in nobis, dicat nunc Israel, nisi quia Dominus erat in nobis. Cum exsurgerent homines in nos, forsitan vivos deglutissent nos. Cum irasceret furor eorum super nos, forsitan aqua absorbuisset nos (*Psal. CXXIII*). » Et sponsa in Cantico canticorum: « Aqua multa non poterit restinguere charitatem, et flumina non demergent eam (*Cant. VIII*). » Ista est aqua de qua dicit Osee: « Contempsit me Galaad civitas, quæ operator vanitates conturbans aquam; et fortitudo ejus viri piratæ (*Ose. VI*). » Quæ aqua alio nomine vocatur *Mara*, hoc est amaritudo, in qua lignum crucis mittitur, et amara vertentur in dulcia. Considera legem Moysi, si intelligitur juxta sensum carneum Judæorum, quomodo amara sit, effodiens oculum pro oculo, dentem pro dente, Judam in Thamar fornicatione et Osee junctum fornicariæ, Jeremiæ *περιζωρα*, Mosis uxorem Æthiopiassam et interfectionem Ægyptii, et mille alia, quæ si intelligamus juxta occidentem litteram, et non juxta spiritum vivificantem, amara sunt, et lectorem suum non tam ædificant quam destruunt. Istæ igitur aquæ, quæ egrediuntur de templo Domini, pergunt ad orientem, et descendunt in latus templi dextrum, ad altaris meridiem, ubi sponsus convivat

suas pascit et accubat. Quod autem sequitur : « Et A
 eduxit me per viam portæ aquilonis, et convertit ad
 viam foras portam exteriorem, viam quæ respiciebat
 ad orientem, illud latenter ostendit, quod statim ad
 portam orientalem pervenire non possumus, nisi per
 viam portæ aquilonis longo circuitu perveniamus ad
 eam. Nisi enim ventum frigidissimum vicerimus
 calore fidei, et calcaverimus regiones ejus, ut impleatur
 illud in nobis apostolicum : « Deus autem conteret
 Satanam sub pedibus vestris velociter (Rom. xvi); »
 portam per quam egrediuntur aquæ et sunt a latere
 dextro. ingredi non valebimus. Et nota quod aquæ istæ,
 quæ egrediuntur per portam orientis, intantum lævas
 partes fugiunt, ut a dextris altaris ad meridiem per-
 gere describantur : « Vir autem, inquit, ille qui ha-
 bebatur funiculum in manu, cum me duxisset per por-
 tam aquilonis forinsecus ad viam quæ respiciebat
 orientem, et ipse quoque esset in eodem loco, mensus
 est ejusdem aquæ mille cubitos, et transduxit me per
 aquam usque ad talos, » quos Aquila et Symmachus
 et Theodotio ἀστράγαλους interpretati sunt, pro qui-
 bus Septuaginta transtulerunt, sed transibit in aquam
 remissionis. Quod intelligere possumus prima
 hominum significare peccata, quæ ingredientibus
 nobis aquas Domini dimittuntur, et baptismi osten-
 dunt gratiam salutarem, et initia sunt profectuum.
 Denique ad talos usque pertingunt, qui plantæ calca-
 neoque vicini sunt, qui patet morsibus colubri, di-
 cente Domino : « Tu ejus observabis caput, et ipse
 observabit tuum calcaneum (Gen. iii). » Et in Psal-
 terio de Juda dicitur proditore : « Qui edebat panes
 meos, magnificavit super me supplantationem (Ps.
 xl), » sive calcaneum. Hoc enim Græcum πείρα
 significat. Post mille autem cubitos, qui perveniunt
 usque ad talum, mensus est alios mille cubitos in
 aqua, « et transduxit me ad genua. » Post remissio-
 nem siquidem peccatorum et iter profectuum quando
 paululum de terrenis ad altiora conamur ascendere,
 flectimus Domino genua, dicente Apostolo : « Ut omne
 genu flectatur cælestium et terrestrium et infernorum,
 et omnis lingua constiteatur quoniam Dominus Jesus
 Christus in gloria est Dei Patris (Philip. ii). »
 Tertio mensus est mille alios cubitos « et transduxit,
 inquit, me per aquam usque ad renes. »

His enim gradibus ad sublimia pervenimus, quæ
 tamen ipsa sublimia usque ad lumbos et renes per-
 veniant, ut omnis in nobis ignobilis libido truncetur,
 et possideamus sanctificationem corporis sine qua
 nemo videt Deum. Unde et in hoc eodem propheta
 a pedibus usque ad lumbos Deus igneus cernitur.
 Indigent enim igne et purgatione opera lumborum,
 dicente justo : « Quoniam lumbi mei repleti sunt il-
 lusionibus (Psal. xxxvii), » per quos nobis et in die
 et in noctium phantasmate illudit inimicus. A lumbis
 vero usque ad caput et verticem pretiosissimo me-
 tallo electri fulgore resplendet, ut nihil in se sordi-
 dum, nihil habeat utilitatis. Unde nunc quarto di-
 citur : « Et mensus est mille, » subauditur cubitos
 torrentem, quod Septuaginta non transtulerunt ;

« quem non potui pertransire, » multo melius quam
 Septuaginta, qui dixerunt « quem non potuit per-
 transire. » Propheta enim et omnis humana natura
 post lumbos torrentem cogitationum et incentiva in
 corde vitiorum non potest pertransire. Vir autem
 ille, qui indutus erat *baddim* et ductor prophetæ, li-
 quido pertransiit, « qui peccatum non fecit, nec dolus
 inventus est in ore ejus (I Petr. ii). » Causasque
 reddit cur propheta mille quartos cubitos non po-
 tuerit pertransire : « Quoniam, inquit, intumuerant
 aquæ profundi torrentis, qui non potest transva-
 dari. » Et quomodo scriptum est gloriantem pro-
 pheta : « Torrentem pertransiit anima nostra ? »
 Sed facile solvitur si sciamus pro hoc scriptum in
 Hebræo : « Torrens pertransiit animam meam. » De
 hoc torrente et Isaias loquitur : « Ecce ego inclino
 super eos sicuti fluvium pacis, et sicut torrentem
 inundantem gloriam. » Et in tricesimo quinto psalmo
 de sanctis dicitur : « In protectione alarum tuarum
 sperabunt, inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, et
 torrente deliciarum tuarum potabis eos, quoniam
 apud te est fons vitæ ; » et in centesimo vicesimo
 quinto : « Convertite, Domine, captivitatem nostram
 sicut torrens in austro ; » et super Salvatore : « De
 torrente in via bibat (Psal. cix). » Quis enim homi-
 num gloriari potest castum se habere cor ? vel ad
 cujus mentem per oculorum fenestras mors concupis-
 centiæ non introivit, et ut parum dicam, animi titil-
 latio ? « Mundus enim in maligno positus est (I Joan.
 v), » et a pueritia appositum est cor hominis ad ma-
 lum, ut ne unius quidem diei a natiuitatis exordio
 sine peccato sit humana conditio. Unde et David con-
 fiteatur in psalmo : « Ecce enim in iniquitatibus con-
 ceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea
 (Psal. l). » Non in iniquitatibus matris meæ vel
 certe meis, sed in iniquitatibus humanæ conditionis.
 Unde et Apostolus dicit : « Regnavit mors ab Adam
 usque ad Moysen, etiam super eos qui non pecca-
 verunt in similitudinem prævaricationis Adæ (Rom.
 v). » (Greg.) Quid namque millenario numero, nisi
 collati numeri plenitudo signatur ? Vir itaque qui
 apparuit, mille cubitos metitur, et Propheta per
 aquas usque ad talos ducitur. Quia Redemptor noster
 cum nobis ad se conversis boni exordii plenitudinem
 tribuit, dono spiritualis sapientiæ prima nostri operis
 vestigia infundit. Aquam quippe usque ad talos ve-
 nisse, est jam nos per acceptam sapientiam deside-
 ratæ rectitudinis vestigia tenere. Qui rursus mille
 metitur, et Propheta usque ad genua per aquam du-
 citur. Quia cum boni operis plenitudo tribuitur, ad
 hoc usque nostra sapientia augetur, ut in parvis
 jam actibus minime flectatur. Hinc namque per
 Isaiam dicitur : « Remissas manus et dissoluta genua
 erigite, et gressus rectos facite pedibus vestris (Isa.
 xxxv). » Aqua ergo ad genua pervenit, cum nos, per-
 cepta sapientia, perfecte ad boni operis rectitudinem
 stringit. Qui iterum metitur mille, et Propheta per
 quam usque ad renem ducitur : quia videlicet tunc
 in nobis plenitudo operis excrescit, quando in nobis

percepta sapientia omnes quoque, in quantum est possibile, delectationem carnis exstinxerit. Nisi enim carnis delectatio esset in renibus, Psalmista minime dixisset, « Ure renes meos, et cor meum (*Psal. xxv.*) » Aqua igitur ad renes venit, cum dulcedo sapientiæ etiam incentiva carnis interimit, ut ea quæ urere mentem poterant delectationis incendia frigescant. Qui adhuc mensus est mille torrentem, videlicet quem Propheta pertransire non potuit. De quo etiam dicit: « Quoniam intumuerunt aquæ profundi torrentis, qui non potest transvadari. » Percepta namque perfectione operis, ad contemplationem venit, in qua scilicet contemplatione dum mens in altum ducitur sublevata videt in Deo, quia non potest penetrare quod videt, et quasi tangit ad aquam torrentis quam pertransire non valet, quia et intuetur speculando, quod libeat, et tamen hoc ipsum perfecte non valet intueri, quod libet. Propheta ergo ad aquam quandoque pervenit, quam non pertransit: quia ad contemplationem sapientiæ cum ad extremum ducitur, ipsa ejus immensitas, quæ ex se hominem subleuat ad se humano animo plenam cognitionem necat, ut hanc et tangendo amet, et tamen nequaquam pertranseundo penetret. Beatus igitur Job hæc incrementa virtutum, quia distincte hominibus superno munere tribui conspexit, gradus vocavit: quoniam per ipsos ascenditur ut ad cælestia obtinenda veniatur. Sacri itaque libri, id est, divini eloquii memoriam faciens, dicit: « Per singulos gradus meos pronuntiabo illum (*Job. xxxi.*) » Quia nimirum ille ad doctrinam Dei veraciter ascendit, qui ad obtinendam hanc gradibus sanctæ operationis eruperit, et quasi per singulos gradus suos librum pronuntiat, qui percepisse se ejus scientiam non per verba tantummodo, sed etiam per opera demonstrat. (*Hieron.*) Quod cubitos genere masculino et non neutrali cubita dicimus, juxta regulam Grammaticorum et in superioribus docui, non nos ignorantia hoc facere, sed consuetudine propter simplices quosque et indoctos quorum in congregatione Ecclesiæ major est numerus.

« Et dixit ad me: Certe vidisti, fli hominis. Et eduxit me et convertit ad ripam torrentis. Cumque me convertissem, ecce in ripa torrentis ligna multa nimis ex utraque parte. Et ait ad me: Aquæ istæ, quæ egrediuntur ad tumulos sabuli orientis et descendunt ad plana deserti intrabunt mare et exibunt, et sanabuntur aquæ. Et omnis anima vivens, quæ serpit quocunque venerit torrens, vivet, et erunt pisces multi satis postquam venerint illuc aquæ istæ. Et sanabuntur et vivent omnia ad quæ venerit torrens, et stabunt super illas piscatores. Ab Engaddi usque ad Engallim siccatio sagenarum erit. Plurimæ species erunt piscium ejus sicut pisces maris magni, multitudinis nimis. In his autem, quæ egrediuntur ripas et sunt palustria, non sanabuntur, sed in salinas dabuntur. Et super torrentem oriatur in ripis ejus ex utraque parte omne lignum pomiferum. Non defluet folium ex eo, et non deficiet fructus ejus. Per singulos menses af-

feret primitiva, quia aquæ ejus de sanctuario egredientur. Et erunt fructus ejus in cibum, et folia ejus ad medicinam. » Totum capitulum, quanquam prolixum sit simul, ponere volui, ne sensum legentis interromperem et lectionis ordo divisus in partes audientis intelligentiam conturbaret. Dicamus ergo quid nobis videatur in singulis. Vir ille, qui erat ductor Ezechielis, commonet prophetam, ut diligentius intueatur et videat, et occulta mysteria oculis mentis attendat. Vocat autem filium hominis vel in figura Domini Salvatoris. Etenim Ezechiel interpretatur fortitudo vel imperium Dei: vel certe ad commonitionem fragilitatis humanæ, ne obliviscatur conditionis suæ, dum ei magna monstrantur. Et commonitum ducit atque convertit ad ripam torrentis, ut quoniam mediam profunditatem transire non poterat, saltem ea quæ in ripis sunt recognoscat. Cumque, ait, me convertissem, sive ille me convertisset, qui ductor erat et monitor, ecce in ripa torrentis sive fluvii ligna multa vel arbores plurimæ nimis ex utraque parte. Torrens iste, qui pro aquarum abundantia fertur more torrentis et suscipit de cælo pluvias, de quo in præterita diximus lectione, ipse a Septuaginta appellatur fluvius, eo quod perpetuas aquas habeat, nec de pluviis hinc inde collectas, sed vivo et perpetuo fonte manantes. De quo fluvio multa in Scripturis sanctis legimus, sed in præsentiarum pauca dicenda sunt, ac primum illud: « Fluminis impetus lætificat civitatem Dei (*Psal. xlv.*) » Et in alio loco: « Flumen Dei repletum est aquis, præparasti cibum eorum, quia sic est præparatio tua (*Psal. lxxv.*) » Rursumque pluraliter: « Elevaverunt flumina, Domine, elevaverunt flumina vocis suas a vocibus aquarum multarum, mirabiles elationes maris (*Psal. xcii.*) » Et in Isaia: « Faciam in deserto viam, et in invio flumina (*Isa. xliii.*) » Et in alio ejusdem loco manifestius: « Apparebit in Sion fluvius decurrens gloriosus in terra sitienti (*Isa. xxxviii.*) » Super hunc fluvium erant arbores plurimæ ex utraque parte ripæ, ut inter duo scilicet instrumenta, vetus et novum, clausus curreret fluvius. Ligna autem multa vel arbores plurimas et multas nimis, illas arbitror, quas in paradiso Scriptura commemorat pomis variis abundare. (*Maurus.*) Scriptum est enim et in psalmo de beato viro, qui in lege Domini meditatur die ac nocte, quod fiat « tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore sæo, et folium ejus non decidit, et omnia quæcunque fecerit prosperabuntur (*Psal. i.*) » Arbor enim ista principaliter intelligitur Dominus Christus, propter crucem, quam pro hominum salute suscepit, quæ merito lignum vitæ dicitur, quando et ibi Dominus Christus, qui est vita nostra, suspensus est, et latroni in eadem confitenti dictum est: « Ameen, dico tibi, hodie mecum eris in paradiso (*Luc. xxiii.*) » Quod etiam lignum secus decursus aquarum positum, hoc est, juxta doctrinam salutarem ipsius Domini, qui ad Samaritanam mulierem in Evangelio

ait : « Si scires quis est, qui a te aquam petit, petis-
ses ab eo ut daret tibi aquam vivam, » etc. (*Joan.*
iv). Dedit fructum suum in tempore suo, quando
Ecclesias constituit tempore competenti, in quibus
exstat refectio spiritalis fidelium animarum. In hoc
ligno folia manentia sunt, quia verba vitæ æra veri-
tate ibi consistunt, sicut in Evangelio dicitur : « Cœ-
lum et terra transibunt, verba autem mea non præ-
teribunt (*Matth.* xxiv). » Et intueri Domini verba foli-
is arboris comparata : quia sicut illa fructus tegunt,
sic promissiones suas, et ista custodiunt. Hæc sunt
aquæ spirituales, hæc folia salutaria. De quibus in
Apocalypsi beatus Joannes dicit : « Et ostendit mihi
flumen aquæ vitæ, splendidum sicut crystallum,
exiens de throno Dei et Agni. In medio plateæ ejus
et ex utraque parte fluminis arborem vitæ, quæ facit B
fructum duodecies, singulis mensibus reddens fru-
ctum suum, et folia arboris illius sunt ad sapientiam
gentium deputata (*Apoc.* xxii). » (*Beda*). In duodecim
mensibus omne tempus insinuat vitæ, scilicet illius
ubi dicitur : « Et anni tui non deficient (*Psal.* ci). » Et
iterum : « Erit mensis ex mense et sabbatum ex sab-
bato (*Isa.* lxxvi). » Ubi præsens Domini vultus,
æterna sanitas, æternus vitæ cibus est. Potest et
simpliciter intelligi quod per doctrinam duodecim
Apostolorum crux Christi fructificet : « Et folia ligni
ad sanitatem gentium. » Si fructus merces beatæ
immortalitatis accipitur, recte folia perpetuis intel-
ligitur cantus, quod in sanitatem cadat felici jam
sorte canentibus : ibi enim gentium curatio vera,
redemptio plena, felicitas sempiterna. (*Hieron.*) Do-
cetque prophetam ductor prævius et magister et dicit :
Aquæ istæ quæ egrediuntur vel in Galilæam gentium,
juxta Septuaginta, vel, ut verius in Hebræo continer-
tur, ad tumulos sabuli orientalis et descendunt ad plana
deserti, vel ad Arabiam, intrabunt mare, vel ad
exitus maris, et sanabuntur aquæ : aquas vel bap-
tismi gratiam vel Evangelicam significare doctrinam
dudum diximus : quæ si egrediantur de limine tem-
pli, et Apostolicam teneant disciplinam, tumulos sa-
buli steriles prius et infertiles faciunt esse frugiferos,
et omnia plana atque deserta ita irrigantur, ut ex-
prinant in se Jerichuntini fontis sacramentum,
quem Elizæus evangelico et apostolico curavit sale
(*IV Reg.* ii), in tantum ut ubi prius sterilitas fuerat
et mors, ibi ubertas esset et vita ; nec solum deserta D
sanarunt sed intrant mare orientale, mare videlicet
Mortuum, in quo nihil poterat esse vitale, et mare
amarissimum, quod Græce τὴν λιγνὴν ἀσφάλτου id
est, *Stagnum bituminis* vocant. Mirumque in mo-
dum aquis evangelicis aquæ sanantur mortuæ, quæ
ab eo, quod nihil in se vitale habeant, nomen mortis
sortitæ sunt. Non enim noverant eum qui dicit :
« Ego sum vita (*Joan.* xv). » Et revera juxta litteram
huc usque nihil quod spiret et possit incedere præ
amaritudine nimia in hoc mari reperiri potest, nec
cochleolæ quidem parvique verniculi et anguillæ et
cætera animantium, sive serpentium genera, quorum
magis corpuscula possumus nosse quam nomina :

denique si Jordanis auctus imbribus pisces illuc in-
fluens rapuerit, statim moriuntur et pinguibus aquis
supernantant ; cum hæc itaque nihil utilitatis habeant,
ut simplex sermo testatur, et jam si facta fuerint, quod
stulta Judæorum credit superstitione ; juxta intelligen-
tiam spiritalem Domini torrente curatæ, habebunt
pisces plurimos, et vivent omnia, ad quæ torrentis
iste pervenerit. Ita ut piscatores stent super ripas
ab Engaddi usque ad Engallim, quorum prius fon-
tem sive *oculam hadi*, sequens fontem *oculumve
vitulorum* sonat. Engallim in principio est maris
Mortui, ubi Jordanis ingreditur : Engaddi vero ubi
finitur atque consumitur : mare autem Mortuum illud
puto esse de quo Zacharias loquitur : « In die illa
egredietur aqua vivens de Jerusalem (*Zach.* xiv), » et
medium ejus in mare primum. Daniel quoque in
hæc verba consentit : « Videbam, et ecce quatuor
venti cæli innitebantur in mari magno (*Dan.* vii). »
Et David : « Mirabiles elevationes maris (*Psal.* cxii). »
Et ex persona Salvatoris in psalmo : « Veni in pro-
fundum maris et tempestas demersit me (*Psal.*
lxxviii). » Rex quoque Ægypti juxta eundem Ezechiel
draco appellatur (*Ezech.* xxxii), qui habitat in mari,
et ventilat fluminibus, quasi cornibus suis. Et ite-
rum : « Hoc mare magnum et spatiosum (*Psal.* ciii). »
Quod quandiu non suscepit in se aquas fluminis
sive torrentis, omne quod in se habet, mortificat,
sed Domsinus de quo dictum est : « Percutiet et cu-
rabit post duos dies : et in die tertio surgemus
et vivemus in conspectu ejus (*Ose.* vi) ; » ipse lo-
quitur in eodem propheta Osee : « Ego colligavi
Ephraim, suscepi eum in brachio meo et non cogno-
verunt quia sanavi eos in corruptione hominis, qui
vulneratus est propter peccata nostra, et infirmatus
pro iniquitatibus nostris, disciplina pacis ejus super
eum, et livore ejus sanati sumus (*Ose.* xi, *Isa.* l.iii). »
Ipse istud mare quod est salbissimum et nimia ama-
ritudine mortuum, sua morte sanavit, qui dicit per
Isaiam : « Spiritus Domini super me propter quod
unxit me ; evangelizare pauperibus misit me, sanare
eos qui contriti sunt corde (*Isa.* lxi). » Unde et per
Hieremiam clamitat : « Convertimini, filii, converten-
tes, et sanabo contritiones vestras (*Jer.* iii). » Dixerat
enim populus impatiens, et dolorem vulnerum suo-
rum diutius ferre non sustinens : « Transivit æstas,
pertransiit messis, et nos salvati non sumus (*Jer.*
viii). » Unde respondit ei Dominus : « Nunquid resina
non est in Galaad, aut medici non sunt ibi ? quare
non ascendit sanatio filiarum populi mei ? » Et ipse Je-
remias vociferatur et dicit : « Sana me, Domine, et
sanabor ; salvum me facies, et salvus ero (*Jer.* xvii). »
Denique angeli, qui præsidēs erant populi Judæorum
eo tempore quando clamavit multitudo insipiens et
ait : « Sanguis ejus super nos et super filios nostros
(*Matth.* xxvii) ; » et, Velum templi scissum est, et
omnia Hebræorum sacramenta reserata : responde-
runt præcipienti Domino atque dixerunt : « Cura-
vimus Babylonem et non est sanata, relinquamus
eam (*Jer.* li), » urbem videlicet confusionis atque vi-

tiorum. Unde et Josephus in sua narrat Historia, quod postquam Dominus crucifixus est, et velum templi scissum, sive liminare templi fractum corruit, audita sit vox in adytis templi virtutum cœlestium : « Transeamus ex his sedibus. » Hoc totum non superfluo, sed necessario dictum sit, quia mare Mortuum influente in se flumine Domini, dicitur esse curatum. Super hoc mare ab Engaddi, oculo et fonte hædi, qui pro peccatis semper offertur, usque ad Engallim fontem vitulorum, qui mactantur Domino, et imitantur vitulum cornua offerentem et ungulas, qui in typo Salvatoris ad altare mactatur, erunt piscatores quibus loquitur Jesus : « Venite ad me, faciam vos piscatores hominum (Matth. iv.) » De quibus et Jeremias : « Ecce ego, inquit, mittam piscatores (Jer. xvi.) » Et plurimæ species, imo genera piscium erunt in mari quondam mortuo : quos pisces ad dexteram partem jubente Domino extrahit Petrus (Joan.-xxi), et erant centum quinquaginta tres, ita ut præ multitudine eorum retia rumpere-ntur. Aiunt enim, qui de animantium scripsere naturis et proprietate, qui *ἁλιωτικά* tam Latino quam Græco didicere sermone (de quibus Appianicus Cilix [Al., Cilix] est poeta doctissimus) centum quinquaginta tria esse genera piscium, quæ omnia capta sunt ab apostolis, et nihil remansit incaptum, dum et nobiles et ignobiles, et divites et pauperes, et omne genus hominum de mari hujus sæculi extrahitur ad salutem. Quod autem sequitur : « In littoribus ejus, et in palustribus, » sive in his quæ extra littora « egrediuntur, aquæ non sanabuntur, » illud latenter ostendit, quod qui in Noë arca non fuerit, pereat regnante diluvio, et quos iste fluvi-
us non attingerit, non suscipiant sanitatem. « Sed in salinas, inquit, dabuntur ; » juxta illud quod scriptum est : « Pestilente flagellato, stultus sapientior erit (Prov. xix.) » erudiunt enim bonos exempla pejorum. Sive in salinas dabuntur juxta illud quod in Evangelio scriptum est : « Bonum est sal, si autem sal infatum fuerit, in nihil est utile (Matth. v) ; » ut in perpetuum frugibus careant et virore, quod et

urbis post rainam sale conspersa demonstrat. Super torrentem vero sive fluvium orietur in ripis ejus ex utraque parte omne lignum pomiferum, sive ut omnes voce consona transtulerunt *βρώμα*, quod cibum et escam tribuit et quod mandi potest, appellaturque lingua Hebraica *Machal*. « Et nihil, juxta Septuaginta, veterescet in eo, » sed quotidie innovabuntur fruges ejus, sive « non defluet folium ex eo, et non deficiet fructus ejus, » juxta illud quod in primo psalmo scriptum est : « Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo, et folium ejus non defluet. » Per singulos, inquit, menses afferet primitiva, sive ut in Septuaginta scriptum est : « r'ructus ejus in renovatione sui primitiva dabit ; » ut omnis credentium fructus primitivæ sint, et singuli menses singulis apostolis deputentur. Hoc autem eveniet, « quoniam aquæ ejus de sanctuario egredientur. » Ne putemus riparum esse vel arborum aut mensium tantarum frugum abundantiam, reddit causas ubertatis et infert, quia aquæ ejus de sanctuario egredientur. « Non ergo volentis neque currentis, sed miserentis est Dei (Rom. ix.) » Horum omnium lignorum principatum tenet lignum vitæ, quod intelligitur sapientia, de qua scriptum est : « Lignum vitæ est omnibus credentibus in ea (Prov. iii.) » Illudque quod dicitur : « Et erunt fructus ejus in cibum, et folium ejus ad medicinam, » divinatorum librorum sacramenta demonstrat, quorum alterum pertinet ad litteram, alterum ad spiritum, ut verba simplicia intelligamus in foliis, in fructibus vero sensum latentem. Sicut enim scientia Scripturarum ducit ad regna cœlorum et præbet nobis panem, qui dicit : « Ego sum panis, qui de cœlo descendi (Joan. vi) ; » sic ejus folia moralem doctrinam continent et tribuunt sanitatem, ut peccantium curent vulnera. Pro foliis quæ Hebraice dicuntur *Ale* propter verbi et vocis similitudinem Septuaginta ascensionem transtulerunt. Quod et ipsum sic edisseri potest, ut post cibos fructuum, verborum monitis ad cœlestia conscendamus.

LIBER VICESIMUS.

Cum propheta in præcedenti libro de oblationibus singularum festivitatum et de oblatione principis, nec non et sacerdotum officii commemorasset, aquarumque abundantiam et lignorum in ripis ejus fructificationem enarraret, convertit se ab hoc ut juxta præceptum Domini terminos terræ duodecim tribuum possessionisque spiritalis enarrat primitivæ sanctuarii, possessionemque Levitarum describit : novissime vero portas civitatis in quatuor plagis notando in fine libri habitatorem ipsius templi Dominum esse ostendit, qui totius boni initium et auctor, et perfecta operationis consummatio.

SEQUITUR CAPUT XLVII.

« Hæc dicit Dominus Deus : Hic est terminus in

quo possidebitis terram .n. duodecim tribubus « Israel, quia Joseph duplicem funiculum habet. Possidebitis autem eam singuli æque ut frater suus, « super quam levavi manum meam ut darem patribus « vestris, et cadet terra hæc vobis in possessionem. » (Adamant.) Sicut umbræ et exemplari deserviant cœlestium his qui legem suscipiunt, quæ est illius veræ legis umbra, ita exemplar et umbra consequenter sunt divisionis cœlestis his qui in Judæa hæreditatem dividunt terræ. Erat ergo in cœlis veritas, umbra vero et exemplar veritatis in terris, et donec umbra hæc constabat in terris, erat Jerusalem terrestris, erat templum, erat altare et erat visibilis cultus, erant pontifices et sacerdotes, coo-

stabant etiam civitates et vici Judæ, et omnia hæc, quæ nunc in libro hoc descripta esse recitantur. Cum vero in adventu Salvatoris Dei nostri de cælis descendit salus : « Veritas de terra orta est, et iustitia de cælo prospexit (*Psal. LXXXIV*), umbræ et exemplaria ceciderunt. Cecidit enim Jerusalem, cecidit templum, altare sublatum est, ut neque in monte Garizim neque in Jerusalem sit locus ubi oportet adorare, sed « veri adoratores, qui adorant Patrem, in spiritu et veritate adorent (*Joan. IV*). » Sic ergo præsentate veritate typus et umbra cessavit. Et cum adesset templum illud, quod per Spiritum Dei et virtutem Altissimi in utero Virginis fabricatum est, dirutum est templum ex lapidibus fabricatum. Aderat pontifex futurorum bonorum, cessaverunt pontifices taurorum et hircorum. Venit Agnus Dei, qui tollit peccata mundi (*Joan. I*), destitit agnus ex pecudibus assumptus, et nequidquam atque inane tot sæculis jugulatus. Refertur ergo prima et secunda hæreditatis facta divisio. Prima quidem per Moysen, secunda vero, quæ et potentior est, per Jesum facta describitur. (*Nazian.*) Et Moyses trans Jordanem tribui Ruben, et tribui Gad et dimidiæ tribui Manasse possessionem decernit, cæteri vero omnes per Jesum suscipiunt hæreditatem (*Num. XXXII*). Diximus jam prius quomodo per legem placuerunt Deo præcedentes tempore eos, qui per fidem Jesu ad promissa perveniunt, nondum ea quæ perfecta sunt consequuntur, expectantes eos qui posteriores diverso quidem tempore, sed una fide placebunt, sicut Apostolus dixit (*Hebr. XI*) : « Ut non sine nobis perfectionem consequerentur. « Quod sub tali exemplo possumus conficere. Si enim « Deus cum dispergeret filios Adam, statuit fines gentium secundum numerum angelorum Dei, » vel ut in aliis exemplaribus legimus, « secundum numerum filiorum Israel » in initio mundi, et ita dispersi sunt filii illius Adam sicut vel illorum merita vel ipsius Adæ contemplatio postulabat : quid dicemus futurum, cum novissimi Adam, qui non in animam viventem, sed in spiritu vivificantem factus est, coeperit filios non dispergere, sed dispensare atque disponere divina dignatione, non in initio, sed in fine mundi, et non illis, qui in Adam omnes mortui sunt, sed eis qui in Christo omnes vivificati sunt, sine dubio tunc erit quædam divisio et distributio talis, quæ non solum pro meritis eorum, qui dispensant, sed et quæ pro novissimi Adam in quo omnes vivificandi dicunt contemplatione pensanda sit. Gratia enim Dei sumus salvati et non ex nobis, « nec sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis (*Rom. VIII*). » Dei enim dono sanctis et electis ejus confert gloriam regni cælestis, ipso tribuente, qui discipulis ait : « Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis, et ego disponam vobis sicut disposuit mihi Pater meus regnum, ut edatis et bibatis super mensam meam in regno meo, et sedeat super thronos duodecim, judicantes duodecim tribus Israel (*Luc. XXII*). » Pro eo

quod nos diximus, « quia Joseph duplicem funiculum habet, » LXX transtulerunt « augmentum funiculi ; » etenim Joseph interpretatur *augmentum*, rem intelligentes pro nomine. et lectoris animum confundentes. Subtracta enim Levitica tribu et templi sacrificiis delegata, remanebant duo tribus quarum Joseph divisa est in duas, Ephraim et Manasse, qui dixerunt ad Josue filium Nun : Quare dedisti mihi possessionem sortis et funiculi unius, cum sim tantæ multitudinis et benedixerit mihi Dominus? (*Josue XVII*). Quibus respondit Josue : « Si populus multus es, ascende in sylvam, et succide tibi spatia in terra Pheræ et Raphaim, quia angusta est tibi possessio montis Ephraim. » Et iterum : « Dicitque Josue ad domum Ephraim et Manasse : Populus multus es et magnæ fortitudinis, non habebis sortem unam, sed transibis ad montem et succides tibi atque purgabis ad habitandum spatia et poteris ultra procedere cum subverteris Chananaum, quem dicitis ferreo habere currus et esse fortissimum. » Hoc propterea dixerim, quia nunc Scriptura commemorat Joseph, hoc est Ephraim et Manasse duplicem habere funiculum, singulæ autem tribus juxta multitudinem suam æqualia accipiunt terræ spatia, nequaquam arbitrio dividendis, sed sorte, quæ in Domini potestate consistit. In consuetudine quidem hominum cum aliquid sorte dividitur, fortuito videtur sors illa ad illum, vel alia ad alium cedere ; in Scriptura autem sancta non ita est : et aliquotiens quærebam apud memetipsum si de re tanta ac tali Patres sancti sortibus judicium commisissent. Quod si esset apud sanctos ita gestum, jam de aliis hominibus vel gentibus nihil mirum videris, si nihil haberetur eximium in his quæ a sanctis dicuntur sorte divisa. Sed videamus si forte in Scripturis aliquid inveniamus esse positum, quod nobis quid virtutis contineatur in sortibus manifestet. Incipiamus igitur a Levitico, ubi scriptum est : « Et accipient, inquit, duas sortes, sors una Domino, et sors una Apompæo, hoc est transmissori. Et super quemcunque venerit sors, Apompæi accipient hircum illum et abducent in locum eremi vivum, et dimittent illum in dimissionem suam, alium vero hircum immolabunt Domino, » et reliqua, quæ ibi sunt, quæ utique sciunt, qui legunt. Et iterum : ubi Moyses sorte divisit tribui Ruben et tribui Gad et dimidiæ tribui Manassæ, quæ poposcerant trans Jordanem, accipere terram illam quam poposcerant filii Israel. Dedit autem ipse Jesus secundum præceptum Domini Chaleb filio Jephonæ, et tribui Juda sortem. Dedit autem Ephrem, et illi quæ super erat tribui Manasse : et post hæc congregavit in Ecclesia filios Israel, et dixit : « Mittam sortem et proferam in conspectu Domini, si prius describentes terram attuleritis mihi descriptionem ejus, » et ita post hæc sortibus missis hæreditas populo Dei distribuitur : et agitur sors ista non fortuito, sed secundum hoc quod prædestinatum est a Deo. Denique tribus Benjamin primam ibi accepit sortem ubi erat Jerusalem. Post hæc tribus Simeon secundam : post hæc Issa-

char, deinde Zabulon, deinde Aser, post hæc etiam Nephtholim, deinde Dan (*Josue* xvi, xvii, xviii, xix): in quibus novissime veniunt tres illæ tribus, quæ ex concubinis descenderant Jacob. Quæ ergo ratio sit sortium apud memetipsum requirebam, ut ex nullis testimoniis Scripturarum, quod latebat agnosceremus. Inveni sane in Scripturis etiam gentiles homines usos esse sortibus, tunc cum navigaret Jonas et tempestas urgeret. Aiunt namque illi qui navigabant: « Mittamus sortem et sciamus cujus causa hæc tanta malitia sit (*Jonæ* ii), » quasi sors tantum valeret, ut prodere possit, cujus causa periculum navigantibus immineret. Quamvis gentiles essent, et alieni a cognitione Dei, non tamen hac opinione falluntur, sed quod verum erat prodidit eis sors super Jonam. Quærens ergo de his, invenio et Salomonem in Proverbiis dicentem: « Contradictiones cõhibet sors, et inter potentes definit (*Prov.* xviii), » veluti cessare ostendens contradictiones, ubi mittetur sors.

Sed cum hæc in Testamento Veteri non pauca referri de sortibus invenirem, converti me etiam ad Novum Testamentum, ut viderem si forte vel ibi contingerentur sortes, aut ne ibi quidem earum usus alibi diceretur, et invenio quod aliquando cum deesset numero apostolorum unus, ut esset necessarius in locum Judæ alium subrogari (*Act.* i), convenientes apostolos, qui utique multo sapientiores erant quam hi qui nunc episcopos vel presbyteros, vel diaconos ordinant, et elegerunt duos et statuerunt in medio, nec tamen de his semetipsis iudicium permiserunt ut illum facerent quem ipsi voluissent. Sed « orantes, inquit, miserunt sortem, » ut ex illis duobus quos statuerant in conspectu Domini, id est Joseph, qui vocatur Barnabas, qui cognominatus est justus, et Mathian: « Cecidit, inquit, sors super Mathian, et annumeratus est cum Christi apostolis. » Præcedente namque ratione, non jam casu, sed prudentiæ sors divinum iudicium deferrebat. Sed adhuc quærebam in Novo Testamento si autem sors in Christo vel in Ecclesia nominetur, vel in rebus mysticis, quæ ad animam pertinere videantur, invenio Paulum ad Ephesios scribentem dicere de Christo: « In quo, inquit, sorte vocati sumus prædestinati secundum propositum ejus, qui omnia operatur secundum consilium voluntatis ejus, ut simus in laudem gloriæ ejus, qui ante speravimus in Christo (*Ephes.* i). » Sed et ad Colossenses hæc scribentem. « Gratias agentes Deo Patri, qui idoneos nos fecit in parte sortis sanctorum in lumine (*Coloss.* i). » Tam multis ex Scripturis sanctis de commemoratione sortium testimoniis congregatis, quo ex locorum multorum consideratione virtutem possimus diligentius apprehendere, mihi quidem ex his omnibus vel evidens adhuc sensus ad liquidum patere non potuit, vel etiam de re tanta enuntiandi et proferendi animi metus insedit. Illud autem in quantum res patitur contigisse sufficiat, quod nobis ab apostolis sors ducta designat. Quia ubi fide integra ac oratione præmissa sors ducitur, ea quæ Dei vo-

luntas continet in oculo, sors hominibus declarat in manifesto. Secundum vero interiorum intellectum sicut Paulus videtur judicare cum dicit: « In parte sortis sanctorum in lumine, et sorte vocati in Christo. » Videndum est ne forte non solum hominibus, sed et in supernis virtutibus sors agatur et præsideat aliqua virtus huic officio, quæ verbi causa Jesu filio Nave nunc sorte hæreditatem distribuendi non aliquam gratiam, sed secundum hoc quid sit placere Deo ducatum præbeat sortis, et illi quidem faciat evenire, quæ prima sunt, quem scit apud Deum primum locum tenere, ut hoc, quod in oculis apud Deum habetur, sortis gubernatione etiam hominibus demonstraretur, alium vero facere secundi loci et alium tertii, quod non solum in terris arbitror, verum etiam in cœlestibus et hujusmodi sorte, quæ apud Dominum meritorum contemplatione distinguitur etiam in illo tempore habetur: « Cum viderit excelsus gentes et disseminaverit filios Adam, et constituerit filios gentium secundum numerum angelorum Dei (*Deut.* xxxii). » Et facta est portio Domini Jacob funiculus hæreditatis ejus Israel. Vides ergo et hic partem, et funiculum Domini Israel dicit esse sorte. Non ergo fortuito arbitrandum venisse sortem. Illi quidem angelo gentem illam suscipere verbi gratia Ægyptiorum, alii autem angelo Idumæorum Moabitum: et alii Indiam vel unamquamque nationem earum, quæ sunt super terram. Sed et ibi etiam si secundum numerum angelorum Dei dicantur sorte gentes istæ divisæ, tamen illa sors sicut in hominibus diximus, quia Dei iudicium quod in occulto est, sors pandit in publico: ita etiam ibi fuisse credendum est, ut pro merito et virtute unusquisque angelus etiam et illam gentem in divisione susciperet, et esse in his singulis sacramenta ineffabilia divinæ dispensationis, ut ordini suo cuncta competenti per unamquamque virtutem dirimantur officio. Sic enim et Apostolus dicit: « Nonne omnes ministratorii sunt Spiritus in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis? » Ad horum igitur imitationem credendum est, etiam his Scripturarum auctoritate referre sortes et duci per Jesum hæreditatem, et per unamquamque tribum divina dispensatione decerni, et per ineffabilem providentiam Dei a præsentibus in his sortibus adumbrari futuræ hæreditatis portio expleatur. Quoniam quidem lex umbram dicitur habere futurorum bonorum, et sicut dicit Apostolus de his qui ad Dominum Jesum Christum venerunt, « Quia accessistis ad Sion montem et civitatem Dei viventis Jerusalem cœlestem. » Est aliqua in cœlis civitas, quæ dicitur Jerusalem et mons Sion: Non est utique hoc sine causa quod Benjamin in sorte sua accepit Jerusalem et montem Sion, quia cœlestis illius Jerusalem ratio sine dubio hoc exigebat ut jam aliquam Benjamin dare deberet Jerusalem terrestris, quæ illius cœlestis figuram servat ac formam. Similiter autem de Benjamin dicendum est, quod certa aliqua ratione in Judæ sortem decernitur, vel Hebron vel

aliæ singulæ civitates singulis quibusque tribus A conscribuntur : nisi quia illa cœlestia loca, in quibus Jerusalem et Sion memoratur esse, sine dubio et cœtera, quæ his vel vicina, vel conjuncta sunt loca, hoc in se causa et ratione continebant in cœlis, quod sorte distribuendo figurabatur in terris. Hinc ergo est quod dispensavit divina sapientia nomina quædam locorum scribi in Scripturis, quæ mysticam quamdam interpretationem continent. Per quæ indicatur vobis, qui hæc cernitis, quibusque rationibus et non casu vel fortuito fieri dispensentur. Si enim non est putandum quod fortuito acciderit, verbi causa ut ille angelus Michael vocaretur, alius vero Raphael et ut ad humana descendam sicut non fortuito ut ille patriarcha Abraham vocaretur : et ille Isaac, et alius Israel, sed ne in feminis quidem casu accidit, sed certe divina ratione ut illa Sara vocaretur ex Sarai, et ille Israel ex Jacob, vel ille Abraham, et ut certum est, quod unusquisque angelorum vel hominum ex his, quæ sibi injunguntur officiis et actibus etiam nomina sortiuntur : ita consequens est etiam loca quædam esse cœlestia et civitates, sicut cœlestis dicitur Hierusalem et Sion esse, etiam alias, quarum typum et imaginem istæ quæ in terris sunt continent, quæ nunc in hac Scriptura mystice nobis per Jeum Nave filium designantur. De ipsis puto civitatibus dictum : « Edificabuntur civitates Judæ, et habitabunt ibi, et hæreditabunt eam (Psal. LXXVIII). » De ipsis etiam Dominus et Salvator noster dicit : « Quia multæ mansiones sunt apud Patrem meum (Joan. XIV). » Et de ipsis credendum est civitatibus servo illi qui bene negotiatus fuerit Dominum dicere : « Habe potestatem supra decem civitates (Luc. XIX), » et alii supra quinque. Hæc de divisione sortium terræ Judæ proferre ad vos in quantum fas fuit ausi sumus Scriptura provocante, quæ Hierusalem dicit cœlestem Sion, et cœtera, quæ similiter scripta sunt esse in cœlis, quæ nobis occasione dederunt sentire de his omnibus, quod mysteria in his cœlestia describuntur.

« Hic est autem terminus terræ ad plagam septentrionalem a mari Magno via Ethalon venientibus. Sedada, Emath, Berotha, Sabarim, quæ est inter medium Damasci et confinium Emath : atrium Thicon, quæ est juxta terminos Auran sive Auranitidis, et erit terminus a mari usque ad atrium Enon sive Serenan terminus Damasci, et ab aquilone ad aquilonem terminus Emath plaga septentrionalis. » (Hieron.) Inter descriptionem terræ sanctæ duodecim tribuum Josue filii Nun, et quæ nunc per Ezechiel fieri imperatur, hoc interest, quod ibi inter tribus sorte terra dividitur hic Domini jubentis imperio delegatur. In Numerorum igitur libro (Num. XXXIV) in quo omnis terra re-promissionis per quatuor plagas brevi sermone dividitur ab aquilone, id est plaga septentrionali ista descriptio est. Porro ad septentrionalem partem a mari Magno termini incipient, pervenientes usque ad montem altissimum, a quo venies in Emath

PATROL. CX.

usque ad terminos Sedada : ibuntque confinia usque Zefroua et villam Enan sive Aserenan. Dicuntque Hebræi septentrionalem plagam incipere a mari Magno quod Palæstinae, Phœnicis et Syriae, quæ appellatur Cœle, Ciliciæque prætenditur littoribus, et per Ægyptum tendit ad Libyam. Quod autem dicit pervenientes terminos usque ad montem altissimum, in hoc Hebræi autumant vel Amanum montem significari vel Taurum, quod nobis videtur verius. « A quo, inquit, venies in Emath, quæ nunc Epiphania nominatur ab Antiocho crudelissimo tyrannorum nomine commutato : nam cognomentum habuit. Ἐπιφανής, » usque ad terminos, inquit, Sedada, » qui locus et in præsentī Ezechielis ponitur lectione. « Ibunt confinia usque Zefroua, » quam urbem hodie B Zephirium oppidum Ciliciæ vocant. Hoc autem quod sequitur : « Et villa Enan » pro quo in Hebræo scriptum est : *Aserenan* sive *Enan*, et præsens continet locus. Et interim secundum historiam breviter strinxisse sufficiat, et tam Numerorum quam Ezechielis descriptionem sibi ex latere copulasse : ut prudens lector intelligat in quibus vel eadem vel vicinia vel diversa memorarint. Nunc interpretatis nominibus singulorum sequamur ἀναγωγῆν, et quid nobis videatur in singulis præbente Domino disseramus. Ethalon interpretatur *incunabula mæroris* : Sadada, *latus ejus* : a latere non a latitudine intellige ; Emath, *furor*, Berotha, *putei*, Sabarim, *circuitus montium*, Damascus, *sanguis sacci et osculi sive poculi*. Domum autem sive atrium *Thicon* Symmachus interpretatur : « Atrium medium quod pergit ad terminos Auran ; » igitur *Thicon* medium sonat : Auran quam Septuaginta in Græcum vertere sermonem Auranitidis iracundiam. Aser autem *Enon*, qui est terminus Damasci, in lingua nostra dicitur *atrium fontis*, Septentrionalis igitur plaga sit a mari Magno per viam Ethalon, quod interpretatur *incunabula mæroris* : per poenitentiam venit ad Sadada ubi est ex latere declinatio. Intelligimus enim impendentem nobis Emath, hoc est indignationem Domini, sive Emath, veritate comperta, aperiuntur nobis putei Berotha, quos foderunt principes Abraham, Isaac et Jacob : Longoque circuitu pervenimus ad montes Sabarim qui positi sunt inter Damascum, hoc est sanguinem cilicii, et confinium Emath, ut supra diximus, veritatis. Sicut enim per mærorem declinamus mala impendentia et ex latere devitamus, sic post sanguinem et cilicium vitæ sanguinariæ antequam veniamus ad confinia Emath circumus et pervenimus ad montes, de quibus scriptum est : « Montes in circuitu ejus, et Dominus in circuitu populi sui. » Qui locus appellatur atrium Thicon, hoc est *atrium medium*. ut interpretatus est Symmachus. Juxta terminos Auran quod *iracundiam* sonat, et cum propheta dicamus : « Iram Domini sustinebo quoniam peccavi ei (Mich. VII). » Et a mari usque ad terminos Damasci : in quo et apostolus Paulus a furore Judaico et effusione ecclesiastici sanguinis lumen cæcitate conspexit : et assumpto cilicio perse-

cutionis veteris Evangelium prædicavit, ut perveniret ad atrium fontis æterni, et in aquilone quondam positus apprehenderet terminum veritatis.

« Porro plaga orientalis de medio Auran, et de medio Damasci, et de medio Galaad, et de medio terræ Israel, Jordanis disternans ad mare orientale metiemini plagam orientalem. » (*Hieron.*) Pro quo in Numerorum libro ita scriptum reperi: « Inde metientur fines contra orientalem plagam de villa Enan, hoc est Aserenon usque Sephania, et de Sephania descendunt termini Rebbla contra fontem. Inde perveniunt contra orientem in mare Chenereth, et tendunt usque Jordanem, et ad ultimum claudentur mari. » Supra dixerat: « Et erit terminus a mari usque Esere non terminus Damasci. » A fine igitur septentrionalis plagæ, hoc est atrio Enon tendunt fines, juxta Numerorum librum, usque Sephania, quam Hebræi Apamiam nominant, et de Apamia descendunt termini in Rebbla, quæ nunc Syriæ vocatur Antiochia. Et ut scias Rebblam hanc significare urbem, quæ nunc in Syria Cœle nobilissima est, sequitur, « contra fontem, » quem perspicuum est significari Daphnen, de quo fonte supradicta urbs aquis abundantissimis fruitur. Hic autem locus a Cneo Pompeio, qui prius Judæam Romano subegit imperio militari manu consitus est, et ab eo juxta fabulam poetarum Daphnes nomen accepit ob lauros et cyparissos, quæ arbores in ipso loco frequentissimæ sunt. Inde, inquit, perveniunt termini contra orientalem plagam ad mare Chenereth usque ad stagnum Tiberiadis. Mare autem dicitur cum habeat dulces aquas juxta idioma Scripturarum quo congregationes aquarum appellantur Maria. « Et tendunt, inquit, termini usque Jordanem et ad ultimum claudentur mari: » vel mari Mortuo, vel ut alii putant lingua maris Rubri, in cujus litore Ahila posita est, ubi nunc moratur legio et præsidium Romanorum. Hoc juxta librum Numerorum dictum sit: juxta Ezechiel vero de medio Auran, quod est oppidum Damasci in solitudine, et de medio Galaad, qui mons Libani collibus copulatus cecidit in sortem Ruben et Gad et dimidiæ tribus Manasse, et est a tergo Phœnicis et Arabiæ, ad quem montem usque pervenit de Carris profectus Jacob, et comprehensus est a Laban, de quo et Jeremias loquitur: « Galaad, tu mihi initium Libani (*Jer.* xxvii), » quam cœpit de Amorrhæorum regione Galaad filius Machir filii Manasse: finis hujusque plagæ Jordanis fluvius disternans, et mare orientale, quod in hoc loco mare Mortuum non linguam maris Rubri intelligunt. Dicamus juxta tropologiam post terminos aquilonis longo circuitu per Ethalon et Sedada, et Berotha, Sabarim quoque et Thicon, et Auran, et Damascus, et atrium Enon ad Emath usque pervenit Orientalis plaga: de medio iracundiæ Auran, et de medio Damasci sanguine videlicet pœnitentiæ, et de medio Galaad, quod interpretatur revelatio vel tumultus testimonii; ut post iram et pœnitentiam spem salutis ostendat, et de medio terræ Israel, quæ visionem continet pacis usque ad

A dulcissima Jordanis fluventa pertingat, quæ longe separato mari lumen orientis consequitur, ita ut fluvio Jordanis, qui interpretatur rivus judicii et orientis termino finiatur. Quod autem in Septuaginta ponitur phœniconos, id est palmeti, in Hebraico non habetur; pro quo nos metiemini interpretati sumus: errorque manifestus, quod pro *thamoddu*, litteræ decepti similitudine *daleth* et *res*, legerunt *thamorra*.

« Plaga autem australis meridiana a Thamar usque ad aquas contradictionis. Cades et torrens usque ad mare Magnum hæc est plaga ad meridiem australem. » Pro quo in Numerorum libro ita scriptum est (*Núm.* xxxiv): « Incipiet a solitudine Sin, quæ est juxta Edom, et habebit terminos contra orientem mare, qui circuibunt australem plagam per ascensum scorpionis, ita ut transeant Senna et perveniant in meridiem usque ad Cadesbarne. Unde egredientur confinia ad villam nomine Addar, et tendent usque ad Asemona, ibique per gyrum terminus ab Asemona usque ad torrentem Ægypti, et maris Magni litore finiatur. » Quod breviter hoc significat, ne per occasionem Ezechielis ad expositionem videamur Numerorum transisse latissimam, a solitudine Sin, quæ est juxta Edom et mari Rubro terminum circuire, et per ascensum scorpionis et per Senna et Cadesbarne et atrium Addar et Asemona pervenire usque ad torrentem Ægypti, qui juxta urbem Rinocoruram mari infuit. Hic vero terminus plagæ australis, hoc est meridiane incipit a Thamar, quæ urbs in solitudine est, quam et Salomon miris operibus exstruxit, et hodie Palmyra nuncupatur. Hebræoque sermone Thamar dicitur, quæ in lingua nostra palma sonat, usque ad aquas contradictionis Cades, quam in deserto esse non dubium est, et torrens ingrediens mare Magnum, hoc quod Ægypti Palæstinæque præterdit littoribus et hæc est plaga australis ad meridiem. Post plagam ergo aquilonis et orientis, quando ortus nobis fuerit sol justitiæ, accipimus meridianam plagam, quando totum nobis desuper lumen infunditur, et cum Abraham inimus convivium, et inebriamur vino quod lætificat cor hominis (*Psal.* ciii), cum Joseph et fratribus ejus. Incipit autem ista possessio et hi termini a Thamar, a palma videlicet victoriaque vitiorum, usque ad aquas contradictionis: semper enim virtutibus contradicitur. Unde et prædicationi evangelicæ Judæi contra Paulum disserentes, in toto orbe asserunt contradici Et in Evangelio legimus Simeone dicente: « Hic erit in ruinam et resurrectionem multorum, et in signum cui contradicetur (*Luc.* ii). » Omnis autem contradictio est sanctitatis, quod interpretatur Cades, dicente Psalmista: « Concutiet Dominus desertum Cades (*Psal.* cxviii). » Quod videlicet primum non habebat Domini sanctitatem, sed concussum est atque commotum, ut reciperet hospitem Deum, qui dicit: « Super quem requiescit spiritus meus, nisi super hamilem et quietum, et trementem verba mea (*Isa.* lxvi)? » Post desertum Cades usque ad mare Magnum in

meridie plagæ australis torrens est, de quo supra diximus, qui non de terra, sed de cœlo pluvias habet diversarum virtutum varietate collectas.

« Et plaga maris maré Magnum a confinio per directum donec venias Emath. Hæc est plaga maris. » De qua manifestius et brevius scribit Numerorum liber (Num. xxxiv) : « Plaga autem occidentalis a mari Magno incipiet, et ipso fine concludetur, » hoc est de mari usque ad mare, a torrente videlicet Rinocorure, qui in mare influit usque ad eum locum, qui est contra Emath urbem Syriæ, de qua supra diximus. Occidens autem juxta leges tropologiæ semper in mari est, semper in salo et fluctibus ubi quotidie naufragia suscitantur, et miserorum neces, et divitiarum et mercium amissio. Et tamen cum hæc omnia patientia fregerimus, venimus per directum ad Emath, hoc est ad Domini veritatem, qui victis persecutionibus æterna nobis præmia promisit. (MAURUS.) Et ut breviter supradicta morali sensu simul omnia recapitemus, quisquis cupit terræ sanctæ hæreditatem possidere, et futuræ patriæ sortem cum electis et sanctis Dei accipere, necesse est ut incipiat a plaga septentrionis et tendat ad orientem, id est ut deserto infidelitatis frigore, ad rectæ fidei ortum tendat, et primum ut diximus per Thalon, id est per pœnitentiam peccatorum veniat ad Sadada, hoc est declinet a vitiis, et cesset a peccatis, indignationem Domini metuens. Juxta illud Psalmistæ, quo ait : « Declina a malo et fac bonum, et inhabita in sæculum sæculi : quoniam Dominus amat judicium, et non derelinquet sanctos suos, in æternum conservabuntur. Injusti autem punientur, et semen impiorum peribit, » et reliqua (Psal. xxxvii). Sicque ad puteos viventis aquæ, hoc est ad sacramentum baptismatis, vel doctrinam sacræ scientiæ tendens ad montes spirituales, hoc est doctores sanctos ire festinet, ut ab eis accipiat lumen veræ scientiæ et discat castigare corpus suum, et terrena membra mortificare : quatenus ad atrium fontis æterni et ipsum terminum veritatis pervenire possit. Cum autem ei ab orientali plaga ipsa veritate illucescit et ex testimoniis sanctarum Scripturarum mysteria ipsa revelantur, tunc in Jordane, hoc est in rivo judicii profunditatem sapientiæ intelligit, et vere mundationis lavacrum cognoscit. Postquam autem ad meridiem, hoc est ad puram lucem scientiæ et ardorem charitatis pervenerit, necesse est ut bella contradictionis et persecutionis æstum sustineat. Quia juxta Apostolum : « Omnes qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patiuntur (II Tim. iii). » Quando autem ad occidentem properamus, et finis vitæ nostræ appropinquaverit, necesse est ut in maris fluctibus, hoc est præsentis sæculi turbinibus exagitemur, et sic per patientiam ad Domini veritatem devictis persecutionibus perveniamus : ut secundum ipsius Domini sententiam, in patientia nostrâ possideamus animas nostras, et accipiamus præmia vitæ æternæ, possideamusque terram viventium, et habitemus in Hieru-

salem cœlestem, hoc est in visione pacis sempiternæ. Sed quis nostrum talis est, ut ab hujusmodi distributione ad illam cœlestis hæreditatis sortem venire mereatur? Quis ita beatus erit, cujus sors Hierusalem veniet, ut sit ibi, ubi templum Dei est, imo ut ipse sit Dei templum? Quis ita beatus est, ut ibi dies festos agat ubi altare divinum perpetuis ignibus adoletur? Quis ita beatus est, qui sacrificium suum et incensum suavitalis supra illum ignem ponat, de quo dicebat Salvator : « Ignem veni mittere (Luc. xii)? » Quis ita beatus est, qui ibi semper agat Pascha in loco quem elegerit Dominus Deus suus, ibi Pentecostes diem gerat, et festivitatem repropitiationis et tabernaculorum solemnitatem, non jam per umbram, sed per ipsam speciem rerumque veritatem? Quis nostrum dignus habebitur beatæ sortis electione cum dividere Deus cœperit filios novissime, cui dicat (Luc. xix) : « Eris super quinque civitates potestatem habens, » aut cui dicat : « Eris super decem civitates potestatem habens, » nec solum cui dicat, « Intra in gaudium Domini Dei tui, » sed cui dicat, « Sedete et vos mecum super duodecim thronos judicantes et vos duodecim tribus Israel (Matth. xix). » Et de quibus dicat : « Pater, volo ut ubi ego sum, et isti sint mecum (Joan. xv), » et volo etiam istos esse reges, ut ego sum rex regum, volo et istos habere dominationem, ut et ego sum Dominus dominantium. Beati qui ad hanc pervenit beatitudinem summam. Beati qui ad ista conscenderint fastigia meritorum. Et benedictus Deus noster, qui hæc promisit diligentibus se. Hi sunt ipsi vere sacris numeris numerati apud Deum : imo ipsi sunt quorum etiam capilli capitis numerati sunt per Jesum Christum Dominum nostrum. Sed quia per superbiam vel invidiam nemo ad sortem electorum et ad possessionem cœlestis patriæ pertingere poterit, necesse est ut per humilitatem veram et dilectionem fraternam illuc ire contendat, quisquis ad futura bona pervenire desiderat, memineritque scriptum : « Quia omnis, qui se exaltaverit humiliabitur, et qui se humiliaverit exaltabitur (Matth. xxiii). » Ideoque nullum despiciat, nullum spernat, sed magis inferiorem se omnibus esse credat, sciatque juxta Petri apostoli sententiam, quod « non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui timet Deum et operatur justitiam, acceptus est illi (Act. x). » Quod consequenter vir qui ad prophetam locutus est, ostendit, dicens :

« Et dividetis terram istam vobis, Israel, et metietis eam in hæreditatem vobis et advenis qui accesserint ad vos, qui genuerint filios in medio vestri, et erunt vobis sicut indigenæ inter filios Israel. Vobiscum dividet possessionem in medio tribuum Israel. In tribu autem quacunque fuerit advena ibi dabitur possessionem illi : ita Dominus Deus. » (Hieron.) Per hoc capitulum discimus, et decutitur supercilium Judæorum, nihil inter Israel et gentium populum esse divisum. Si enim advenis et alienigenis cum his qui sunt de populo

Israel, hoc est indigenis, terra dividitur, nulli du-
bium eandem esse hæreditatem populi gentium et
populi Judæorum, si tamen conversi fuerint ad cul-
tum Dei Israel quod proprie nomen possidet Chri-
stianum habentibus Judæis legis litteram et nobis
spiritum, illisque tenentibus membranas, et nobis
eum qui scriptus est in membranis: et apud Moysen
sorte terra dividitur, hic autem ut diximus Domini
iudicio delegatur unaque possessio est, advenæ et
Israeli, et in singulis tribubus datur hæreditas ju-
bente Domino Deo.

CAPUT XLVIII.

Hic describitur divisio terræ, quantum ad intraneos.

« Et hæc nomina trium: A finibus aquilonis
« juxta viam Ethlom pergentibus. Emath atrium
« Ænon terminum Damasci ad aquilonem juxta
« Emath, et erit ei plaga orientalis mare Dan una.
« Et a termino Dan a plaga orientali usque ad
« plagam Aser una. Et super terminum Aser a
« plaga orientali usque ad plagam maris Nephtha-
« lim una. Et super terminum Nephthalim a plaga
« orientis usque ad plagam maris Manasse una. Et
« super terminum Manasse a plaga orientali usque
« ad plagam maris Ephraim una. Et super termi-
« num Ephraim a plaga orientali usque ad plagam
« maris Ruben una. Et super terminum Ruben a
« plaga orientali usque ad plagam maris Juda una. »
(*Hieron.*) Descripta terræ sanctæ possessione tam
juxta præsentem Ezechielis prophetiam, quam juxta
Numerorum librum, nunc singularum trium a
plaga orientali usque ad plagam occidentis, id est,
maris possessio describitur. Et primum fines ac-
cipiunt ab aquilone juxta viam Ethlom pergentibus
Emath, atrium sive Aser Enon terminum
Damasci, ad aquilonem juxta Emath, de quibus
ante jam diximus. Incipit autem primum tribus
Dan, secunda Aser, tertia Nephthalim, quarta Ma-
nasse, quinta Ephraim, sexta Ruben, septima Ju-
dæ. Hoc est, a sinistra parte et completus num-
erus septenarius. Deinde primitiæ sacerdotum et
Levitarum, et sanctuarium Domini in medio san-
ctumque sanctorum. Urbs quoque describitur per
singula latera in quadrum quatuor millia et quin-
gentos habens calamos. Suburbana quoque sacer-
dotum et Levitarum per ordinem describuntur, et
possessio principis. Rursumque a parte dextra
succedunt quinque tribus a plaga similiter orientis
usque ad plagam occidentis, quarum prima est
Benjamin, secunda Simeon suam possessionem
specialiter habens, et nequaquam ut prius mixtam
cum Juda, tertia Issachar, quarta Zabulon, quinta
Gad. Portæque civitatis ternæ, per singulas pla-
gas et nomen ipsius civitatis, quod in fronte pon-
tificis aeri lamina continetur, de quibus uni-
versis in suis disseremus locis. Hoc quoque no-
tandum, quod quadraginta octo civitatum, quæ
in Numerorum volumine tribui Levitiæ dantur
ad habitandum cum suburbanis suis, hic silentur
nomina, et civitates fugitivorum quarum tres trans

Jordanen, Bosor videlicet et Ramoth, et Gaulon,
in duabus et dimidia tribu datæ sunt, et tres
intra Jordanen, Cades videlicet et Sichem et Ca-
riatharbe. Neque enim opus erat in descriptione
mystica et habitatione sanctorum et conversatione
perfecta fugitivorum describi auxilia quibus Israel
indiguit adhuc in terra positus, et per multos
labores atque discrimina ad hanc civitatem ve-
nire festinans, et in singulis sanctis loquens:
« Advena sum et peregrinus, sicut omnes patres
mei (*Psal.* xxxviii). » Et in alio loco: « Habitavi
cum habitantibus Cedar, multum peregrinata est
anima mea (*Psal.* cxix). »

« Et super terminum Juda a plaga orientali usque
« ad plagam maris, erunt primitiæ quas separabis
« xxv millia latitudinis et longitudinis sicuti sin-
« gulæ partes a plaga orientali usque ad plagam
« maris. Et erit sanctuarium in medio ejus. Pri-
« mitiæ quas separabis Domino longitudo viginti
« quinque millibus et latitudo decem millibus. » Su-
perfluum est disserta disserere, et in quibus supra
laboravimus, quasi non sint dicta iterum laborare.
Post septem trium terminos ab oriente usque ad
occidentem describuntur primitiæ, quarum latitudo
teneat viginti quinque millia calamorum: longitudo
vero sicuti tenent singulæ tribus ab oriente usque
ad mare cujus longitudinis incertus est numerus.
Neque enim in singularum descriptione trium
mensura descripta est. Sin autem latitudo habet xxv
millium calamorum, conici datur multo majorem
esse numerum longitudinis, quæ semper major est
latitudine. In medio autem sanctuarium ponitur juxta
primitias, quæ sunt Domino separatæ, longitudinis
viginti quinque millium calamorum et latitudinis
decem millium. Quæ lægens nihil aliud possum dicere
nisi illud Apostoli (*Rom.* xi): « O profundum divi-
tiarum sapientiæ et scientiæ Dei! quam inscrutabilia
judicia ejus et investigabiles viæ ejus! » Et in alio
loco (*Ephes.* iii): « Ut possitis comprehendere cum
omnibus sanctis, quæ sit latitudo et longitudo et su-
blimitas et profundum. Scire etiam supereminentem
scientiæ charitatem Christi, ut impleamini in omnem
plenitudinem Dei. » Viginti quinque millium autem
numerum referri ad sensus de quibus dictum est:
Sensum divinum possidebitis: et x millium ad perfe-
ctam consummatamque virtutem, quæ decalogo ve-
teris Instrumenti ad evangelicum perveniat sacra-
mentum, ut prius brevi sermone perstrinximus, et
hic ex parte commonebimus. Si enim ab uno ad-
dens numero ad quatuor pervenias, denarium imple-
bis numerum, atque ita fiet ut et vetus Testamentum
constringatur in novo, et novum in veteri dilatetur.

« Hæ autem erunt primitiæ sanctuarii sacerdotum
« ad aquilonem longitudinis viginti quinque mil-
« lium, et ad mare latitudinis decem millium. Sed
« et ad orientem latitudinis decem millium, et ad
« meridiem longitudinis viginti quinque millium. »
(*Adamant.*) Omnes filii Israel acceperunt sortes
suas in terra. Levitis autem hæreditas solus suf-

scit Deus. Verum quoniam accipiebant Levitæ decimas et primitias de fructibus a filiis Israel per præceptum Dei, oportebat eos etiam de terra, ut ita dicam, et de habitaculis decimas accipere, hoc est enim, ab omnibus decimas accepisse. Et ideo accedentes primarii viri, qui erant de filiis Levi ad Eleazarum sacerdotem, et ad Jesum filium Nave, et ad principes tribuum filiorum Israel in Selom in terra Chanaan dixerunt: Dominus præcepit in manu Moysi dari nobis civitates ad habitandum, et suburbana earum animalibus nostris, sicut in libro Jesu Nave scriptum reperitur (*Josue. xxi*). Oportebat ergo etiam de suburbanis et de civitatibus sortem fieri: ne forte indiscrete et fortuito inter Levitas celebrata divisio videretur. Sicut ergo distributio sortis, quæ facta est in filiis Israel, habuit rationem, qua quis prima sorte dignus haberetur, qua et alius secunda, de qua ut potuimus jam ante tractavimus; sed et hi qui per Moysen ultra Jordanem et ab Jesu in terra repromissionis accipiunt, ubi prima sors cecidit in Benjamin, et postmodum inter cæteros in quibus fuit ultimus Dan: ita necesse est esse aliquam rationem etiam in ordine sacerdotalis et Leviticæ sortis, ut alii prima, alii secunda, alii vero tertia sors ducatur, per quas illa vel illa loca unicuique decernuntur. Dicuntur autem filii esse Levi, Gerson, et Caath, et Merari, et ostenditur primatum tenuisse in honore Caath, hoc est, qui filii Caath fuerunt ex Amram: nam de eo Moyses, et Aaron, et Muria. (*Nazian.*) Igitur de Caath pars quidem [quædam] plebis effecta est sacerdotalis, quæ est Aaron et filii ejus. Moyses autem in sacerdotali ordine, aut si quid etiam amplius sacerdotali esse potest habendus est: alia vero est ratio de filiis ejus. Cæteri autem ex filiis Caath, secundum tenuerunt in tribu Levi. Si qui sunt ex Issachar et Chebron et Odiel. Cum deinde post hoc accipiunt partem post Caath et filii Gerson tertio loco: novissimus vero omnium Merari. Hæc est autem differentia primi ordinis, et secundi, et tertii vel quarti, quam primo omnium observavimus in numeris. Postea enim, quam ordinatæ fuerant duodecim tribus per quatuor orbis terræ partes, circa arcam testamenti Domini excubias agere, et statutæ sunt tres quidem tribus ab oriente, et tres quidem ab Africo vel meridiano, tres autem mare, quod est ad occidentem, tres vero ad aquilonem, qui est septentrio, ubi etiam isti per quatuor orbis terræ partes eodem ordine deputantur. Et ab oriente quidem ubi erat tribus Juda, quæ erat inter cæteras prima, Aaron atque filii ejus collocantur. Caath vero et reliqui, qui erant filii arcam testamenti Domini levare in humeros et tubis canere statuuntur: ita ut cum prima tuba cecinissent, moverent castra hi qui erant ab oriente. Cum vero cecinisset secunda, hi qui erant a meridiano consurgerent, tertia ab occidente, quarta ab aquilone. Vides quantum ordo

et quanta differentia in Scripturis et rerum consequentia describitur, quomodo nihil sine moderatione et ordine geritur. Intuere diligentius, et in omni scriptura hæc ita invenies ordinata. Sed quis potest ascendere hæc omnia et comprehendere? Quis invenisse potest saltem, et observare ordinem mysteriorum valet, cum secundum litteram solam difficile textus narrationis explicari potest, et permixtio vel locorum vel personarum, quæ in historia continentur evolvi? Quid dicimus de his sacramentis, quæ per hoc scribuntur et in quibus distributiones futuræ hæreditatis adombrantur? et per quem sanctæ terræ, quam mansueti hæreditate suscipient, divisio celebrabitur? Quis castrorum sedes diversas explicet, quomodo hæc in resurrectione per singulos quosque sanctorum sacerdotali vel Levitico ordine habenda sit distributio? ut quemadmodum dicit Apostolus in resurrectione non confuse agantur omnia, sed veniat unusquisque in suo ordine iustum Christus, deinde hi, qui sunt Christi, qui in adventu ejus speraverunt cum tradiderit regnum Deo et patri, et cum subjecerit ei omnem principatum et potestatem (*I Cor. xv*), ubi siue dubio tales quædam castrorum observationes et sacerdotales distributiones et ordines ac tubarum significationes erunt. Quod autem exceptis sex urbibus fugitivorum, alias quadraginta duas urbes Levitæ accipiunt, indubitanter ipsa prædicatio sanctorum signatur. Ipsi enim possident doctrinam, quæ constat legis decalogo, et quadrifido Evangelii numero, quasi decies quaternas urbes habentes, quibus etiam duæ adjiciuntur, quia nimirum cuncta quæ prædicant, morali ac mystico sensu annuntiant.

« Et erit, inquit, sanctuarium Domini in medio ejus. Sacerdotibus sanctuarium erit de filiis Sadoch, qui custodierunt cæremonias meas et non erraverunt cum errarent filii Israel, sicut erraverunt Levitæ. Et erunt primitiæ de primitivis terræ sanctum sanctorum juxta terminum Levitarum. » (*Hieron.*) Quatuor primitiarum describuntur plagæ, quæ non ad populum nec ad vulgus ignobile, neque ad Levitas, hoc est inferiorem gradum, sed proprie ad cultum pertinet sacerdotum, aquilonis videlicet et occidentis et orientis et anstri, et per partes profectuum ordo narratur, ut aquilonis frigora relinquentes veniamus ad occidentem, quo scilicet occidant nobis vitia atque intereant. Et inde transeamus ad orientem, ortoque nobis sole justitiæ veniamus ad meridiem in qua clarissimum lumen atque perfectum est, et tam ab aquilone usque ad mare, quam ab oriente usque ad meridiem viginti quinque millia longitudinis et latitudinis decem millia sint, ut ubique eadem longitudinis et latitudinis mensura servetur. « Sanctuarium autem, id est templum Domini, in medio erit » primitiarum sacerdotium, et æquo latere ex omni parte vallabitur. Et quia dixerat, hæc autem erunt primitiæ sanctuarii sacerdotum,

ne communi vocabulo omnes sacerdotes vindicarent sibi hujus loci possessionem et cæremonias observandas, ponit specialiter inferens, « sacerdotibus sanctuarium erit de filiis Sadoch, » qui interpretatur justus, de quo dicitur : « Justus Dominus et justitias dilexit, æquitatem vidit vultus ejus (*Psal. x*). » Pro quo *Sadoch* Septuaginta scribunt *Saduc*. Ipse *Sadoch* loquitur in Evangelio : « Non enim Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio (*Joan. v*). » Et de hoc sub nomine Salomonis mystice Propheta decantat : « Deus, judicium tuum da regi, et justitiam tuam filio regis. » Illi autem sacerdotes domini sanctuarium possidebunt et custodient cæremonias ejus, qui non erraverunt cum errarent filii Israel atque Levitæ, de quibus in superioribus disputatum est, qui non offerunt victimas, sed privilegio nominis et erroris sui humilitate contenti, semper loquuntur in corde : « Iniquitatem meam ego agnosco, et peccatum meum coram me est semper (*Psal. l*). » Audiat hoc sacerdotalis gradus et Arianæ persecutionis ardore superatus, ac veræ postea fidei ne opibus careat, potentia colla submititens, sufficere sibi si non expelatur e templo, si pristini nominis umbram quamdam et imaginem teneat, et non resupinus eructans delicias, quasi immaculatus et purus de excelsissimo throno nobis imperitiæ suæ et barbaræ garrulitatis ructet nauseam. « Erunt, inquit, eis primitiæ de primitiis terræ, » hoc est sacerdotibus, et qui non erraverunt cum errarent filii Israel et Levitæ. Primitiæ autem de primitiis, sicut decimarum decimæ, sanctumque sanctorum juxta terminum Levitarum, ut habeant quidem Levitæ confinia sacerdotum, sed umbilicum, id est medium ejus, et ipsam possessionem tenere non valeant.

« Sed et Levitis similiter juxta fines sacerdotum viginti et quinque millia longitudinis, et latitudinis decem millia. Omnis longitudo xxv millium, et latitudo decem millium. Et non vendabunt ex eo neque mutabunt nec transferentur primitiæ terræ, quia sanctificatæ sunt domino. Quinque millia autem, quæ supersunt in latitudine per viginti quinque millia profana erunt urbis inhabitaculum et in suburbana. Et erit civitas in medio ejus. » Quod nos vertimus in profanum, pro quo Aquila *βέηλον*, Symmachus et Theodotio *λαϊκόν* transtulerunt, Septuaginta dixerunt *προτιχισμα*, quod *antemurale* possumus dicere. Profanum autem est, et laicum, id est, vulgare, quod omni populo habitare passim licet. Illud autem, quod dixerunt *LXX*, nec mensurabitur, nec auferetur, pro eo quod nos diximus, non mutabitur neque transferetur sensum non habere perspicuum est. Describitur quoque Levitarum possessio, quæ vicina quidem est finibus sacerdotum, et eadem habet spatia in longitudine, et in latitudine pro multitudine Levitarum, quæ habet paucitas sacerdotum, sed tamen propriis utitur terminis,

A et intelligit se a sacerdotali gradu esse disjunctam ad decutiendam superbiam ministrorum, qui ignorantes humilitatem status sui, ultra sacerdotes, hoc est, presbyteros intumescunt, et dignitatem non merito, sed divitiis æstimant. Certe qui primus fuerit ministrorum, qui per singula concionatur in populos et a pontificis latere non recedit, injuriam putat si presbyter ordinetur, et non meminit mensarum et viduarum minister in obsequium se, et ministerium non solum sacerdotum, sed et viduarum et pauperum delegatum. « Et non vendabunt, inquit, ex eo neque mutabunt, » ut permaneat Leviticæ distributionis æterna possessio, nec vincatur pretio meritum dignitatis, nec ab alio transferamus ad alium, quia quæ sanctificata sunt Domino non sunt eorum quibus data sunt, sed ejus cujus nomine possidentur. Quinque millia autem, quæ supersunt in latitudine per viginti quinque millia, subauditur longitudinis, profana erunt urbis et cunctis habitare liceat Israelitis, omnique de plebe, non quod immunda sint aut aliquid in habitatione terræ sanctæ contaminatum putetur et sordidum, sed quod præter sacerdotes omnibus in eis habitare permissum sit. Per quæ intelligimus cuncta, quæ referimus ad sensum, hoc est, ad corporis voluptates, quæ visu et auditu, tactu, odore et sapore capimus esse profana, et templi sanctimoniam non habere, nec sacerdotalis esse privilegii, sed laicæ vilitatis. Civitas autem erit in medio, de qua scriptum est : « Fluminis impetus lætificat civitatem Dei (*Psal. xlv*). » Et : « Non potest civitas abscondi super montem posita (*Matth. v*), » de qua dicemus in consequentibus, *Προτιχισμα*, hoc est, antemurale, et *Διάστημα*, id est, spatium quod Septuaginta pro *suburbano* interpretati sunt, quem sensum in hoc loco habebant ignoramus.

« Et hæ mensuræ ejus : Ad plagam septentrionalem quingenta et quatuor millia, et ad plagam meridiana quingenta et quatuor millia et ad plagam orientalem quingenta et quatuor millia, et ad plagam occidentalem quingenta et quatuor millia. » Quod dicit : « Et hæ mensuræ ejus, » subaudiendum est civitatis. In fine enim præteriti capituli positum est, « et erit civitas in medio ejus, id est, terræ. Primumque a plaga septentrionali incipit, et e regione ponit plagam meridianam. Rursumque par reddit pari ut orientali plagæ e contrario ponat occidentalem, id est mare. Singulaque latera civitatis habent quatuor millia et quingentos calamos, qui faciunt supputati undecim millia passuum et octoginta quinque, ut simul omnis urbs, sicut in fine hujus voluminis scribitur, per circuitum habeat decem et octo millia calamorum, qui faciunt quadraginta quatuor millia passuum et trecentos quadraginta. Unde et quadagesimus quartus psalmus, qui inscribitur : « In finem, pro his qui commutabuntur : » et pertinet ad *Idida*, id est, ad amabilem Domini, sive ut interpretatus est Aquila pro *litiis*. Symmachusque pro *floribus*, Ecclesiæ, quæ urbs Domini est, continet sacramenta : de qua scribitur in eodem psalmo :

« Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate. » Et iterum : « Omnis gloria filiae regis intrinsecus, » ut non sit similis sepulchris forinsecus dealbatis, sed et intus et foris omnia lavet paropsidis. Cumque recesserimus ab aquilone vento frigidissimo, transimus ad meridiem, et post ortum in nobis lumen scientiæ occasum fortitudinum formidamus, nequaquam præterita, sed futura considerantes, nec habentes certam virtutis possessionem, sed quotidie in oratione dicentes : « Ne inducas nos in tentationem, » quam ferre non possumus.

« Erunt autem suburbana civitatis ad aquilonem ducenti quinquaginta, et ad meridiem ducenti quinquaginta, et ad orientem ducenti quinquaginta et ad mare ducenti quinquaginta. » Pro *suburbanis*, quæ Hebraice dicuntur *magras*, rursus Septuaginta *Δάστραμα*, id est spatium, transtulerunt. Quod dicitur ducenti quinquaginta per singulas plagas, subauditur calami, qui sena cubita habent et unum palmum : et per singula latera faciunt passus sexcentos decem et septem paulominus, et in commune mille calamos habentes passus duo millia quadringentos sexaginta octo, quæ spatia muros per circuitum ambiunt civitatis, ut inter urbem et ea quæ reliqua sunt dividant. Ex quo ostenditur nullum de his spatiis ad exercendum opera civitatis capiendorumque fructuum habere licentiam, sed vacare ab usu et opere hominum, ut circum muralia urbis sponte nascentium virgultorum atque herbarum et cæterorum, quæ terra gignit, habeant amœnitatem.

« Quod autem reliquum fuerit in longitudine secundum primitias sanctuarii decem millia in orientem, et decem millia in occidentem erunt sicut primitiæ sanctuarii et erunt fruges ejus in cibum et vel in panes his, qui serviunt vel operantur civitati. Servientes autem vel operantes civitati servient sive operabuntur ex omnibus tribubus Israel. « Omnes primitiæ viginti quinque millium, per viginti quinque millia in quadrum, separabuntur in primitias sanctuarii et possessionem civitatis. » Post urbis sanctæ descriptionem et suburbana ejus, reliquam partem primitiarum sanctuarii decem millia calamorum in orientem, et alia decem millia ad occidentem tendentium delegari vult his, qui opera civitatis exercent ad varios usus, et quibuscunque urbs indiget, ut scilicet serantur, et ex frugibus, quæ in hoc terræ nascuntur spatium, vescantur operarii, qui vel mœnia urbis exstruunt, vel interrupta et ruinosa restituant, ut habeat civitas cultum suum, et sarta tecta cum poposcerit necessitas instaurentur. Et hoc non solum in Israel, vel in possessione terræ sanctæ spiritualiter Ecclesiæ mysterio continetur, sed in Romano quoque fieri probamus imperio, ut quædam villæ sint pertinentes ad jura urbium vel regia munificentia vel hæreditatibus et dono multorum : ne scilicet ædificia paulatim collabantur, et ædes publicæ, quæ ornamento sunt civitati, longa vexentur incuria. Operarii autem, inquit, sive qui serviunt in operibus civitatis, erunt ex omnibus tribubus Israel,

A ut nullus se ab opere civitatis immunem putet, sed omnes certatim exstruant Ecclesiam, quod in tabernaculo quoque factum legimus, ut pro varietate virium, alius aurum, et argentum, coccum, byssum, et purpuram, variaque et diversa subtegnina, alii pelles, et caprarum offerunt pilos. Et cum essent dona diversa pro qualitate substantiæ unum donantium esset præmium : imo majus eorum qui parva quidem obtulerint, sed majora pro viribus, in exemplum viduæ pauperis, quæ duo minuta in gazophylacii dona mittebat (*Luc. xxi*), et Domini est judicio laudata dicentis, « Vere dico vobis quia vidua hæc pauperula plus quam omnes misit. Nam omnes hi ex abundantia sibi miserunt in munera Dei. Hæc autem ex eo quod deest illi omnem victum suum quem habuit misit. » Sicut ergo diximus de operibus civitatis, sic illud breviter perstringendum est, quod omnes primitiæ sanctuarii, et possessio civitatis pariter supputata per quadrum contineat millia ducenta quadraginta sex et partem tertiam. Si enim viginti quinque millia calamorum, qui senos cubitos habent et palmum unum faciunt, nostra, hoc est, Romana sexaginta et unum millia, et sexcentos sexaginta septem passus, nulli dubium est, hæc in quadruplum supputata superiore efficere numerum. Ex quo perspicimus omnia intelligenda spiritualiter, Ecclesiæ possessionem multo latiore esse, quam quondam fuit in Judæa, qui ne acceperit quidem partes terræ sanctæ, sed ex singulis tribubus quadraginta octo civitatum, non ex pleno possessionem, sed habitationem et hospitium suscepit, ut ipsi quoque qui videntur laici, nec pervenisse ad sacerdotalem et leviticum gradum, tamen si operentur in Domini civitate, vescantur de sancta terra, terra viventium terraque credentium, quorum unus loquebatur : « Credo videre bona Domini in terra viventium (*Psal. xxvi*). »

« Quod autem reliquum fuerit principis erit ex omni parte primitiarum sanctuarii et possessionis civitatis : e regione viginti quinque millium primitiarum usque ad terminum orientalem, sed et a mari e regione viginti quinque millium usque ad terminum maris similiter in partibus principis erit. Et erunt primitiæ sanctuarii et sanctuarium templi in medio ejus. De possessione quoque Levitarum et de possessione civitatis in medio partium principis erit, inter terminum Juda, et intra terminum Benjamin et ad principem pertinebit. » De hoc principe supra plenius disputatum est, et quod tantum solus acciperet, quantum una tribus : nunc autem aliud discimus, quod ex cunctis tribubus quidquid reliquum fuerit hic solus accipiat, ut nulla tribus sit, quæ Principi dona non offerat, non aliunde, sed ex primitiis, quæ templo et sanctuario et delegatis urbis partibus serviunt. Hoc est enim quod dicit : « e regione sive contra faciem, viginti quinque millium primitiarum usque ad terminum orientalem, » sive usque ad terminum maris, ut sint primitiæ inter septem et quinque tribus et in ipsis primitiis civitas et suburbana ejus

In medio civitatis sanctuarium templi. Sed et de possessione Levitarum et de possessione civitatis, quidquid reliquum est, principi deputabitur. Eritque pars extrema septem tribuum vicina primitiis et civitati et templo in tribu Juda, et pars extrema quinque tribuum eodem jure quo supra in tribu Benjamin ipsa extrema pars ad principem pertinebit. Ex quo Scripturæ sanctæ sacramenta miranda sunt, et cogitanda magis quam eloquio proferenda. In priori enim divisione terrarum trans Jordanem per Mosen duabus tribubus Ruben et Gad et dimidiæ tribui Manasse terra divisa est, intra Jordanem autem per Josue filium Nun et Eleazarum filium Aaron: Judas possedit ab austro, et Ephraim et Manasse tribus dimidia ab aquilone. Postea vero de Silo missis exploratoribus per singulas tribus et descriptione terræ allata ad Josue et Eleazar, Benjamin juxta Judam ab austro, et juxta Ephraim et dimidiam tribum accepit possessionem. Secunda tribus Simeon hæreditatem accepit de tribu Juda, ut impleretur, quod scriptum est de Levi et Simeon, « Dividam eos in Jacob et dispergam eos in Israel (*Gen. xlii*). »

Tertia Zabulon Galilæam accepit in qua est mons Thabor. Quarta Issachar, ubi est Jezrahel usque ad Jordanem. Quinta Asser, usque ad montem Carmelum, qui imminet mari Magno, Tyrumque et Sidonem. Sexta Nephtalim in Galilæa usque ad Jordanem, ubi Tiberias quæ olim appellabatur Chenereth. Septima Dan usque Joppen, ubi sunt turres Ahialon et Selebi et Emmaus, quæ nunc appellatur Nicopolis; licet postea legerimus, quod cæperint sibi transcensis aliis tribubus urbem Lesem in tribu Dan, quæ hodie appellatur Paneas. Cum hæc se ita habeant, et inter priorem tribuum descriptionem, et quæ nunc habetur tanta diversitas sit: hoc consideremus, quomodo et in præsentis descriptione et in præterita inter tribuum Juda, et Benjamin urbs templum collocatum sit, et in priori quidem descriptione Judas erat ab austro, et Benjamin ab aquilone. Hic vero e contrario fit, ut Judas sit ab aquilone, et Benjamin ab austro: post quem secundus est Simeon, tertius Issachar, quartus Zabulon, quintus Gad, quinque videlicet tribus, sicut in consequentibus dicitur. Scriptum est enim:

« Et reliquis tribubus a plaga orientali usque ad plagam occidentalem Benjamin una. Et contra terminum Benjamin a plaga orientali usque ad plagam occidentalem Simeon una. Et super terminum Simeonis a plaga orientali usque ad plagam occidentalem Issachar una. Et super terminum Issachar a plaga orientali usque ad plagam occidentalem Zabulon una. Et super terminum Zabulon a plaga orientali usque ad plagam maris Gad una. Et super terminum Gad ad plagam austri in meridiem, et erit finis de Thamar usque ad aquas contradictionis Cades, hæreditas contra mare Magnum. Hæc est terra, quam metiemini tribubus Israel, et hæc partitiones earum, ait Dominus Deus. » (*Hieron.*) Quod in quinque et septem tribubus sem-

per in fine ponitur una, subintelligitur, vel pars, vel possessio, vel hæreditas: licet Aquila et Symmachus interpretentur genere neutrali τὸ ὄριον quod significat terminum. Illudque breviter attendendum in extrema quinque tribuum, tribum Gad, quæ in priori descriptione trans Jordanem fuit, poni eam partem quam prius Judas tenuit ad plagam videlicet austri in meridiem: et esse terminum de Thamar usque ad aquas contradictionis Cades hæreditatem contra mare Magnum. Thamar ipsa est de qua jam diximus, quam nunc Palmyram vocant et olim a Salomone constructa. Palma enim Hebræo sermone Thamar appellatur, ab eo quod ibi palmata sint plurima, quidam putant hoc sortitam vocabulum. Quod sequitur: « Usque ad aquas contradictionis Cades hæreditas contra mare Magnum, » pro quo Septuaginta transtulerunt, « De Theman et aqua Maribinoth Cades hæreditas usque ad mare Magnum, » illud observandum in Hebraico eundem sermonem *nehela* quia ambiguus sit et hæreditatem sonare et torrentem, et hic magis torrentem accipi debere, quam hæreditatem. Iste est enim torrens, qui ingreditur mare Magnum Rinocoruræ, ut ante jam diximus. Cades autem, quæ in libro Josue appellatur Cades barne in deserto est, quod extenditur usque ad urbem Petram. Maribinoth vero, quod interpretatur contradictionis non vocabulum loci est, ut plerique æstimant, sed aquarum in quibus Domino contradixit populus, et Moyses offendit Deum, dicente psalmo: « Tentaverunt eum ad aquam contradictionis, et afflictus est Moses propter eos (*Psal. cv*). Omnisque terræ sanctæ hæreditas ab australi plaga juxta terminos Ægypti Rinocorura et torrente finitur. Et quia Gad interpretatur *tentatio*, in possessione ejus de palmetis transimus ad aquas contradictionis usque Cades, quæ interpretatur *sancta*, ut intelligamus nos etiam post victoriam mundi debere esse sollicitos et semper in metu, et recordari illius versiculi, « Tentatio est vita hominum super terram: » et ad sanctitatem adversariis repugnantibus pervenire; sicque obtinere victoriam, et e vicino torrentem plenum imbrum contemplerur.

« Et egressus civitatis a plaga septentrionali quingenta et quatuor millia mensurabis et portæ civitatis ex omnibus tribubus Israel. Portæ tres a septentrione. Porta Ruben una. Porta Judæ una. Porta Levi una: Et ad plagam orientalem quingentos et quatuor millia et portæ tres. Porta Joseph una. Porta Benjamin una. Porta Dan una. Et ad plagam meridianam quingentos et quatuor millia metieris et portæ tres. Porta Simeonis una: porta Issachar una, porta Zabulon una; et ad plagam occidentalem quingenti et quatuor millia. Portæ eorum tres. Porta Gad una. Porta Asser una. Porta Nephtalim una. Per circuitum decem et octo millia et nomen civitatis ex illa die Dominus ibidem. » De ambitu civitatis quod per latera singula in quadrum quatuor millia, quingentos calamos habuerit præteritus sermo narravit, qui faciunt decem

et octo millia calamorum, ut in presenti quoque capitulo positum est, id est, quadraginta quatuor millia passuum et trecentos quadraginta passus. Nunc scribitur per singula latera, hoc est, per undecim millia passuum et octoginta passus ternis fuisse portas quas Aquila Symmachus et Theodosius ἀεθλοῦς, Septuaginta ἀεθλοῦς vocant, nos interpretati sumus egressus et exitus civitatis.

Illudque primum breviter admonendam, easdem tribus in circuitu tabernaculi ita castrametatas ut ad orientem fuerit Judas, Issachar et Zabulon filii Liae : et ad meridiem Ruben, Simeon, Gad, duo filii Liae : et tertius filius Zelphe ancillae Liae : ad occidentem vero Ephraim Manasses et Benjamin, duo videlicet filii Rachelis : quia Joseph pro tribu Levi, quae sacrificiis deputata est, in duas tribus Ephraim et Manassen divisa est, ad aquilonem autem Dan et Aser et Nephthalim, quorum primus et tertius filii sunt Balae ancillae Rachelis, secundus filius Zelphe, ancillae Liae ignobiles, et ad aquilonem positi quippe, qui ex ancillarum inter se dissidentium stirpe generati sunt. Hoc juxta Numerorum librum (*Numer. xxxiv*) et descriptionem tabernaculi, quae jubente Deo Moysi ore dictata est. Nostra vero urbs quae est civitas Regis magni (*Psal. xlvii*), « cuius artifex et conditor est Deus, de qua et Psalmista canit : « Numquid Sion dicit homo, et homo natus est in ea, et ipse fundavit eam altissimus (*Psal. lxxxvi*), » aliam habet tribuum in terra sancta descriptionem et mensuram civitatis, et possessionis ordinem, et plagas tribuum singularum. Primum enim plagae aquilonis opponuntur, tres portae, sive exitus civitatis, quorum est primogenitus Ruben, et Judas regiae stirpis auctor, et Levi super cuius nomine in tabernaculo et sacrorum descriptione nil dictum est, ut primogenita possidentes quasi genus regale et sacerdotale, aquilonis frigora contemnamus. Secundo vero ad orientem est Joseph, Benjamin et Dan, ambo filii Rachel et unus Balae ancillae ejus, ad meridiem vero Simeon, Issachar, Zabulon, qui tres Liae filii sunt. Porro ad occidentem Gad, Aser, et Nephthalim : quorum priores duo filii Zelphe sunt ancillae Liae : tertius filius Balae ancillae Rachelis : « Quis sapiens et intelligit haec, intelligens et cognoscat ea? » (*Psal. cvi*.) Quia rectae viae Domini et justi ambulabunt in eis, « praevaricatores autem corruent in illis (*Ose. xiv*). » Has duodecim portas sive exitus pro qualitate meritorum atque virtutum singulis tribubus sub apostolicis et patriarcharum nominibus arbitror delegatas, de quibus et in Apocalypsi Joannis apertius scribitur, et multa divinarum Scripturarum sacramenta testantur. (*Beza*.) Nam et in Apocalypsi de his portis mystice civitatis Dei ita scriptum est : « Et habebat murum magnum et aliam habebat portas duodecim, et in portis angulos duodecim, et nomina scripta, quae sunt nomina duodecim tribuum filiorum Israel, ab oriente portae tres, ab aquilone portae tres, et ab austro portae tres, et ab occasu portae tres : et murus civitatis habens fundamenta

A duodecim, et in ipsis duodecim nomina duodecim apostolorum et agni. » Murus ergo iste magnus et altus, inexpugnabilem fidel et charitatis, speique firmitatem significat. Potest et ipse Dominus Ecclesiam undique protegens, murus magnus intelligi, de quo Isaias ait : « Ponetur in ea murus et antimurale (*Isa. xxvi*), » id est, Domini protectio, et intercessio sanctorum, qui iter faciunt ei docendo ad corda credentium. Habet hic murus portas duodecim, quae portae apostoli sunt, qui suo vel scripto, vel opere cunctis primordialiter gentibus Ecclesiae pandebant introitum. « Et in portis angulos duodecim, » doctores scilicet, apostolorum vestigia fidei et verbi mysterio sequentes : « Et nomina scripta, quae sunt nomina duodecim filiorum Israel (*Exod. xxviii*) ; » B memoriae veterum Patrum significat praedicatorum cordibus insitam. Unde et pontifex tabernaculum ingressus memoriale Patrum in rationali pectoris ferre jubetur. « Ab oriente erant portae tres, ab aquilone portae tres, ab austro portae tres, et ab occasu portae tres. » Hac tam solerti reor descriptione portarum duodenarii numeri voluit indicare mysterium : quo idcirco vel summa apostolorum vel Ecclesiae sit figurata perfectio, quia per eam orbi quadrato sanctae Trinitatis erat fides intimanda. « Et murus civitatis habebat fundamenta duodecim, et in ipsis duodecim nomina duodecim apostolorum et Agni ; » quod sunt portae, hoc fundamenta, quod civitas hoc murus. Possunt autem et patriarchae fundamentorum vocabulo designari, qui nomina in se apostolorum, id est, figuram tenuerunt. Per illos enim fundata haec civitas, quamvis per apostolos quasi per portas latius credituris sit aperta nationibus. Et notandum, quod fundamenta cum pluraliter dicantur, doctores vel virtutes Ecclesiae significant : cum vero singulariter, ipsum significare Dominum, qui est fundamentum fundamentorum. (*Hieron.*) Et necesse est ut talis civitas decem et octo millium per circuitum teneat calamorum, sub quo numero et in duodevicesimo psalmo lex naturalis et scripta gratiaque Evangelii describitur, quibus Ecclesia, id est, urbs Salvatoris exstructa est. Nomen quoque ipsius civitatis nequaquam erit ut prius Hierosolyma, quae interpretatur visio pacis : sed Adonaisan [*Adonaisama*], quod in Latinum sermonem vertitur *Dominus ibidem*, qui nunquam recedat ab ea, ut a priori populo ante discessit dicens ad discipulos : « Surgite, abeamus hinc (*Joan. xiv*). » Et ad Judaeos : « Relinquetur vobis domus vestra deserta (*Luc. xiii*), » sed aeternam habeat possessionem, et sit ei ipse possessio, iisdem discipulis repromittens : « Ecce ego vobiscum usque ad consummationem saeculi (*Matth. xxviii*), » et qui ad Patrem loquens ait : « Pater quos dedisti mihi volo ut ubi ego sum, et illi sint mecum, ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante constitutionem mundi (*Joan. xvii*). » (*MAURUS*.) De hac ergo beatitudine visionis Dei, ubi sancti cum Domino gaudebunt in aeternum, et de praesentia

ejus, sine cessatione et absque ullo termino lætantur, qualis sit, Psalmista explicat dicens : « Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæculum sæculi laudabunt te (*Psal. lxxxiii*) ; » nam si beatus hic habetur cui ad tempus omnia secunda procedunt, nec aliqua adversitate concutitur, quid de illa beatitudine sentiemus, cui nec in qualitate nec in perennitate quidquam simile reperitur? Sed quia humanis verbis hoc bonum non potest explicari, tamen unde proveniat non tacetur, dicit enim : « Laudabunt te : » Inde est quippe illa beatitudo mirabilis, quam ut æternam intelligeres, subjecit : « In sæculum sæculi. » Sed qualis rogo illius sæculi ventura lætitia est, ubi dabitur copiose gaudere, et nunquam ab ea posse discedere? Electi ergo omnes, laudes et misericordias Domini libere in æternitate cantabunt, ubi jam de peccati venia dubietas non erit, ubi jam securam mentem culpæ suæ memoria non addicit, ubi non sub reatu animus trepidat, sed ejus indulgentia liber exultat. Nam si in illa æterna vita homo nulla peccati memoria tangitur, ereptum se unde gratulatur? aut quomodo largitori gratias refert de venia quam accepit, si interveniente oblivione transactæ nequitiae esse se poenæ debitorem nescit, et si miseriam transactæ non meminit, unde pro largitate misericordiae laudes reddit? Quærendum ergo est, quomodo electorum mens perfecta esse in beatitudine possit; si hanc inter gaudia memoria sui reatus tangit? aut quomodo perfectæ lucis clarescit gloria, quam reducta ab animo obumbrat culpa? Sed sciendum est, quia sicut sæpe nunc tristitiam læti reminiscimur, ita nunc transactæ nequitiae

A sine læsione nostræ beatitudinis recordabimur. Porumque enim incolumitatis tempore ad memoriam dolores præteritos sine dolore reducimus, et quo ægros recolimus, eo nos incolumes plus amamus. Sic ergo erit et in illa beatitudine culpæ memoria, non quæ mente polluat, sed quæ lætitiæ arctius astringat, ut dum doloris sui animus sine dolore reminiscitur, inde se ad gratias agendas, debitorem fieri suo medico verius fateatur, ut eo magis acceptam salutem diligat, quo de molestia meminit quid evasit. In æternum ergo laudem misericordiae largitoris nostri referimus, et nequaquam miseriam conscientia gravamur : quia dum mala nostra sine aliquo mentis malo respicimus; et nunquam erit, quod corda laudantium de transactis iniquitatibus polluat, et semper erit, quod hæc ad laudem liberatoris accendat. Hinc quoque Paulus apostolus Philippensibus ait : « Nostra conversatio in cœlis est : unde etiam Salvatorem exspectamus Jesum Christum, qui reformavit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ (*Philipp. iii*). » Erunt enim tunc electorum corpora claritate Dominici corporis configurata; quæ etsi æqualitatem gloriæ ejus non habent per naturam, similitudinem tamen configurationis habent per gratiam. Quia itaque similitudo ejus vitæ nunc in moribus trahitur electorum, tunc in resurrectione sequitur similitudo æternitatis in mente; quoniam « videbimus eum sicuti est (*I Joan. iii*), » et juxta Prophetam : « Adimplebimur lætitia cum vultu suo, delectationesque nostræ erunt in dextera ejus usque in finem (*Psal. xv*). »

BEATI RABANI MAURI

FULDENSIS ABBATIS ET MOGUNTINI ARCHIEPISCOPI

AD HUMBERTUM

QUOTA GENERATIONE LICITUM SIT CONNUBIUM

EPISTOLA. (ANNO 842.)

Domino vere sancto ac beatissimo Patri **Humberto** D gratia Dei episcopo, **Rabanus**, vilissimus servorum Dei servus, in Christo salutem.

Nuper venerunt ad me litteræ de tua sanctitate directæ, quæ inter alia ex quibus mecum tua dilectio decrevit tentare, continebant de nuptiis : ut quota generatione legitimum esse posset, tibi edicarem : ubi et commemorabas te quædam capitula legisse papæ Gregorii ad Augustinum gentis Anglorum episcopum : nec non et decreta Zachariæ de eadem re : similiter quoque quid Isidorus, Hispalensis episcopus, in Etymologiis suis inde senserit, notum habere : et quid ego super hæc omnia sentirem, tibi a me rescribi postulabas. Unde ego tunc videns quan-

titatem negotii, breviter respondi : quod tanta res, et spatium temporis, et otium scribentis quæreret : nec cito me posse ad ea quæ rogabas, in multis occupatum condigne respondere : sed multorum dicta et sacrorum librorum volumina ante perscrutari velle : et sic ad rescribendum, manum mittere. Sed cum postmodum te sentirem ad primissa exequenda avidius anhelare, præoccupavi tempus, et festinanter tuæ voluntati obtemperare decrevi : breviter hæc commemorans, quæ legisse me recordatus sum : vel quæ subito dictanti in mentem venerant. Igitur de nuptiis quid licitum sit vel illicitum, Dominus per legem et Evangelium innotuit, qui bono conjugali uti concessit : atque omnem incestum et fornicatio-